

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КАРПЕНКО ЛІДІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 65.014.1:658.152:658.589(043.3/.5)

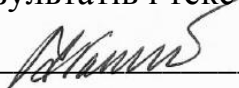
ДИСЕРТАЦІЯ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГУВАННЯ
АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності) (економічні науки)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилення на відповідне джерело.

 Л.М. Карпенко

Науковий консультант: Філіппова Світлана Валеріївна, доктор економічних наук, професор

Одеса – 2017

АНОТАЦІЯ

Карпенко Л.М. Теоретико-методологічні засади стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний політехнічний університет, Одеса, 2017.

Дисертацію присвячено розробленню теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств.

Досліджено еволюцію категоріального апарату сучасної інноватики та обґрунтоване семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємств. Це дозволило згрупувати категорії та поняття у дві групи: інноваційної та інвестиційної природи, які відповідають двом однойменним складовим розвитку, та типологізувати їх за ознаками виконуваної функції та способу розміщення змісту на атрибутивно-реляційні, генетичні та операціональні; адаптувати низку категорій і понять до обліково-аналітичних цілей; визначити причини зміни семантичного кола дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку, до яких віднесено й превалювання принципу діджиталізації у розвитку підприємств.

Обґрунтовано інвестиційне проектування як базовий процес в управлінні інноваційним розвитком підприємств крізь класифікаційні ознаки, принципи, ранжування. Це дозволило обґрунтувати можливості його активізаційного впливу на інвестиційний процес і потік інноваційно-спрямованих інвестицій на промислове підприємство на інструментально-

технологічному рівні, оскільки його обліково-аналітичний та інформаційно-аналітичний методичний інструментарій дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інвестиційних проектів підприємства на відповідність заданим критеріям.

Визначено відмінності, складові та змістовність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та їх інноваційно-інвестиційного розвитку. Доведено, що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств більш стосується макrorівня, виступаючи зовнішньою умовою для їх діяльності та розвитку, тоді як активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств має концептуальне та інструментально-технологічне втілення на всіх рівнях управління (макро-, мезо-, мікро-) у відповідні управлінські системи. До складових активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств віднесено методи, форми та механізм фінансування, інвестиційне проектування на базі бюджетування та прогнозування грошових потоків, а до складових активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств – використання сучасних інноваційних форм і методів інвестування, що діють на основі принципу діджиталізації, таких як краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг.

Обґрунтовано *методологічні підходи до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, зокрема його бюджетну основу та методологічне підґрунтя управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.* Це довело, що стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку є частиною стратегування всього процесу розвитку промислового підприємства, яке відрізняється функціональним контуром та інструментарієм. Зокрема, управлінський аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства системно використовує традиційні та новітні методи фінансово-економічних розрахунків (інвестиційний, маркетинговий і фінансово-інвестиційний аналіз) та розглядає критерії ефективності активізації інноваційно-

інвестиційного розвитку навколо чотирьох полюсів стратегічного управління (механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень).

Узагальнено теоретичне підґрунтя та систематизовано потенційні методи адміністрування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Оскільки адміністрування забезпечує розподіл обов'язків в апараті управління, додержання правових норм і повноважень у вирішенні питань господарської діяльності, остільки його механізм на стратегічному рівні управління доцільно застосувати для формування і реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку на постійній основі як процесу її стратегування методами комплаєнс-контролювання процесів, процедур, виконавців. Запропоновано процедурний формат універсальної моделі адміністративного супроводження стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Інформаційно-аналітичні дані адміністрування отримує за допомогою *прогнозування, програмування і моделювання*, що є методами його розробки і здійснення. Тому роль адміністративного управління полягає ще й в утворенні теоретико-методологічного підґрунтя методики стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку.

Інструментально-технологічна бази формування стратегії і моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств логічно пов'язані, тому *інструментарій оцінки ефективності інвестиційних проектів та інвестиційних рішень підприємств для стратегування* доцільно сформувавши з потенційно застосовних для формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку методів оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві, моделей диверсифікації портфеля інвестицій, синергетичних моделей прийняття інвестиційних рішень, у т.ч. оцінювання вартості інвестиційного проекту. *Систематизація методів* за об'єктом оцінки висвітлює інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства за диференційованою ресурсною

базою. Перспективним напрямком розвитку інструментально-технологічної бази стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства є застосування американських моделей та синергетичних моделей динамічних інвестиційних процесів.

Узагальнено базові альтернативи і парадигму розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємств як такі, що під впливом нестабільності внутрішніх і зовнішніх умов діяльності промислових підприємств змінюють спрямованість на користь стратегічного управління у раніше неохопленим стратегуванням областях. Функціональні стратегії з функції часу перетворюються на аналітичну функцію напрямку з метою отримання цільового фінансового результату від інноваційно-інвестиційного розвитку. Актуальність цього підсилює превалювання останнім часом негативних тенденцій їх інноваційно-інвестиційного розвитку, встановлене аналізом, що охопив інноваційну, інвестиційну та результативну складові розвитку вітчизняних промислових підприємств. Це підтвердила також визначена прогностична валідність.

Запропоновано нові підходи до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на основі системних змін та запровадження стратегування, які потенційно спроможні підвищити результативність інноваційно-інвестиційного розвитку й економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Стратегія має створити модель ухвалення та втілення стратегічних рішень підприємства по досягненню поставлених цілей і довгострокових конкурентних переваг – тобто, архітекtonіку стратегування. Архітекtonіка та компетентнісні засади є об'єктивно необхідною умовою забезпечення результативності стратегування.

Запропонована концептуальна модель та методологічний базис стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства визнають активізацію, яка полягає в прискореній організації інноваційно-інвестиційної діяльності на відстань та в часі, новим

об'єктом стратегічного управління. Авторська модель інтегрує теоретико-методологічний базис з інструментально-технологічним забезпеченням за певною архітектонікою на підставі характеристики змістовності розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, поєднання процесу адміністрування та комплаєнс-контролю.

Розроблено управлінський інструментарій стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та обґрунтовано краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг як перспективні інноваційні інструменти інвестування, що здатні активізувати інноваційно-інвестиційний розвиток промислового підприємства. Обґрунтовано, що управлінський інструментарій стратегування нетотожний управлінському інструментарію активізації. Якщо перший підвищує результативність стратегування, опосередковано впливаючи на ефективність інноваційно-інвестиційного розвитку, то другий – впливає на розвиток напряму. Зокрема, у сучасному бізнес-середовищі таким новим інструментом інвестування інноваційних проектів виступає краудфандінг.

Розроблено та обґрунтовано механізм адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на компетентнісних засадах, які визнають об'єктивний характер інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, а також обов'язковість багатопозиційного підходу до стратегування за схемою зміни управлінських завдань «консультант – теоретик – експерт – аналітик – клієнт – організаційний менеджер».

Розроблене методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства містить три методики щодо: оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю, аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту, оцінювання ефективності стратегування процесу

активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності. Кожна з методик має власне призначення та виконує окреме завдання, проте у сукупності вони висвітлюють всі три складові інноваційно-інвестиційного розвитку.

Розроблена за структурно-функціональним підходом система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу застосовна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та здатна висвітлити його інноваційну, інвестиційну та стратегічну складові. Реалізацію аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства забезпечує моделювання. *Система показників інтегрованого управлінського аналізу* є розгорнутою, оскільки має охопити інноваційну, інвестиційну та стратегічну складові стратегування.

У роботі наведене теоретичне узагальнення і нове розв'язання *науково-прикладної проблеми*, що полягає у розробленні теоретико-методологічного базису, методичних положень і рекомендацій щодо активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств на засадах стратегування.

Розроблені науково-прикладні положення та сукупність методичних рекомендацій щодо управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств на засадах стратегування його активізації утворюють комплекс управлінських інструментів, що дозволяють промисловим підприємствам прискорити процес розвитку за рахунок інновацій, апробовані на практиці, що підтверджує їх реальність та результативність.

Ключові слова: стратегування, інноваційно-інвестиційний розвиток, активізація, інвестиційне проектування, інноваційно-інвестиційна діяльність, адміністрування, концептуальна модель, методи, бюджетування, компетентнісні засади, комплаєнс-контроль, прогностична валідність, управлінський інструментарій, інтегрований управлінський аналіз, методичне забезпечення.

ANNOTATION

Karpenko L.M. Theoretical and Methodological Bases of the Activation Strategy of Innovation and Investment Development of Industrial Enterprises. – The qualification scientific work on the manuscript.

The thesis for the degree of Doctor of Economic Sciences, specialty 08.00.04 – Economics and Management of Enterprises (According to the Types of Economic Activities). – Odessa National Polytechnic University, Odessa, 2017.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological basis and methodological provisions and recommendations for the strategy of activating innovation and investment development of industrial enterprises.

The evolution of the categorical apparatus of modern innovation and the substantiated semantic circle of the definition of innovation and investment development of an industrial enterprise are studied. This allowed to group the categories and concepts into two groups: the innovative and investment nature that correspond to the two components of the same name, and typologies them according to the functions performed and the method of placing content on attributive-relational, genetic and operational; Adapt a number of categories and concepts for accounting and analytical purposes; Determine the reasons for changing the semantic circle of the definition of innovation and investment development, which include the prevalence of the digitalization principle in the enterprises development.

The investment decision is grounded as the basic process in the management of enterprises innovative development through classification grounds, principles, ranking. It grounded its possible actualization impact on the investment process and the flow of innovation and targeted investments in industrial enterprises in instrumental and technological level, since its registration-analytical and analytical

methodological tools to evaluate all components of innovation and investment development and investment projects on line Given criteria.

Differences, components and content of the activation of innovation and investment enterprises activity and their innovative and investment development are determined. It is proved that the activation of innovation and investment enterprises activity is more concerned with the macro level, acting as an external condition for their activities and development, whereas the activation of innovation and investment development of industrial enterprises has a conceptual and instrumental-technological embodiment at all levels of management (macro-, meso-, micro-) in the relevant management systems. The methods, forms and mechanism of financing, investment decision based on budgeting and forecasting of cash flows are classified as components of activation of innovation and investment activity of industrial enterprises, and the use of modern innovative forms and methods of investment acting on the basis of the principle Digitalization, such as crowd funding, crowd sourcing, crowd investing.

The methodological approaches to the strategy of innovative and investment development of industrial enterprises, in particular, its budgetary basis and methodological basis of the managerial analysis of the innovative and investment activity of the enterprise, are substantiated. This proved that the strategy of activation of innovative and investment development is part of the strategic development of the entire process of industrial enterprise development, which is characterized by a functional outline and tools. In particular, the management analysis of innovation and investment activity of the enterprise systematically uses traditional and new methods of financial and economic calculations (investment, marketing and financial and investment analysis) and considers the efficiency criteria for activating innovation and investment development around the four poles of strategic management (internal coordination mechanism, procedures Incentive system, information system, decision-making structure).

The theoretical basis and systematic potential methods of administering innovation and investment development of an industrial enterprise are generalized.

Since administration provides distribution of responsibilities in the management apparatus, adherence to legal norms and powers in solving business issues, to the extent that its mechanism at the strategic level of management is appropriate to apply for the formation and implementation of the innovation and investment development strategy on a permanent basis as a process of its strategy by methods Compliance-control of processes, procedures, executors. The procedural format of the universal model of administrative support for the strategy of activating innovation and investment development of the enterprise is proposed. Information and analytical data of administration is obtained by means of forecasting, programming and modelling, which are methods of its development and implementation. Therefore, the role of administrative management is also in the formation of the theoretical and methodological basis of the strategy methodology of activating innovation and investment development.

The instrumental and technological bases of strategy and modelling formation of innovation and investment development of industrial enterprises are logically related, therefore, tools for assessing the effectiveness of investment projects and investment decisions of enterprises for strategic planning should be formulated from potentially applicable for the formation of strategy and modelling of innovation and investment development of optimization methods and management models. Cash flow at the enterprise, portfolio diversification models, synergistic models and investment decisions are including Assessment of the value of the investment project. Systematization of methods on the object of evaluation highlights the innovation and investment development of the enterprise on the differentiated resource base. The perspective direction of development of the instrumental and technological basis of the strategy of innovation and investment development of the industrial enterprise is the application of American models and synergetic models of dynamic investment processes.

The basic alternatives and the paradigm of the innovation-investment strategy of enterprises development are summarized, as under the influence of the instability of internal and external conditions of industrial enterprises, the direction

in favour of strategic management in previously untapped strategy areas is changing. Functional strategies of the time function are transformed into an analytic function of the direction in order to obtain the target financial result from innovation and investment development. The urgency of this reinforces the recent tendency of the negative tendencies of their innovation and investment development, established by the analysis, which encompassed the innovative, investment and productive components of the domestic industrial enterprises development. It also confirmed the predicted validity.

New approaches to activating innovation and investment development of the industrial enterprise on the basis of system changes and introduction of strategies that are potentially able to increase the effectiveness of innovation and investment development and the economic efficiency of innovation and investment activity are proposed. The strategy should create a model for the adoption and implementation of strategic decisions of the company to achieve the goals and long-term competitive advantages – that is, the architect of strategy. Architectonics and competency principles are an essential prerequisite for ensuring the effectiveness of strategy.

The proposed conceptual model and methodological basis for the strategy of activating innovation and investment development of the industrial enterprise recognize the activation, which is to accelerate the organization of innovation and investment activity in a distance and in time, a new object of strategic management. The author's model integrates the theoretical and methodological basis with instrumental and technological support on a certain architectonics based on the characteristics of the development and decomposition content of the innovation and investment development strategy, the combination of administration and compliance control process.

The managerial tools of strategy for activating innovation-investment development of the industrial enterprise have been developed, and crowd finding, crowd sourcing and crowd investing have been substantiated as promising innovative investment instruments capable of intensifying the innovation and

investment development of an industrial enterprise. It is substantiated that the managerial tools of strategy for non-aligned management tools of activation. If the first increases the effectiveness of strategy, indirectly affecting the effectiveness of innovation and investment development, then the second – affects the development of the direction. In particular, in the modern business environment, such a new instrument for investing innovative projects is crowd funding.

The mechanism of the process administration of assessing the effectiveness of the innovation and investment development strategy of the industrial enterprise on the basis of competence principles, recognizing the objective character of the knowledge on strategic integration, innovation and investment management, as well as the mandatory multi-site approach to strategic management according to the scheme of changing management tasks is developed and substantiated “Consultant – theorist – expert – analyst – client – organizational manager”.

The developed methodical provision of the activating innovation and investment development strategy of the industrial enterprise includes three methods: evaluation of innovation and investment projects under conditions of compliance control, analysis of changes in the financial and investment status of the enterprise under the influence of the economic results of the innovation and investment project, evaluation of the effectiveness of the activation process innovatively-investment development strategy of an industrial enterprise on the criterion of competitiveness. Each method has its own purpose and performs a separate task, but in aggregate they cover all three components of innovation and investment development. The system of analytical tools for integrated management analysis, developed by the structural-functional approach, is applicable to the strategy of activating innovation and investment development of an industrial enterprise and is able to highlight its innovative, investment and strategic components. The implementation of the analytical function in the strategy of activating the innovation and investment development of the enterprise provides modelling. The system of indicators for integrated management analysis is

deployed, as it should cover the innovative, investment and strategic components of the strategy.

The theoretical generalization and the new solution of the scientific and applied problem, which consists in the development of theoretical and methodological basis, methodological provisions and recommendations for activating innovation and investment development of industrial enterprises on the basis of strategy, is presented in the paper.

The developed scientific and applied provisions and the aggregate of methodical recommendations for the management of innovation and investment development of enterprises, which are used the strategy basis for its activation, are creating the special complex of management tools that will allow industrial enterprises to hasten the development through innovation, tested in practice, which will confirm their reality and effectiveness.

Key words: strategy, innovation and investment development, activation, investment decision, innovation and investment activity, administration, conceptual model, methods, budgeting, competency principles, compliance control, prognostic validity, managerial toolkit, integrated management analyse, methodological support.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації

Монографії

1. Karpenko L.N. The Activation of Innovation and Investment Development of Industrial Enterprises and its Strategy : [моногр.] / L.N. Karpenko. – Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2017. – 471 p. (25,3 д.а.).

2. Economic efficiency of business in the conditions of unstable economy : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]. – Taunton: Aspect Publishing, 2015. – 332 p. (20,7 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано показники

інтегрованого управлінського аналізу, моделі і стратегічні карти для оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу промислових підприємств – 1,5 д.а.).

3. Mechanism of Sustainable Development of Economics System Formation : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]. – Nurnberg: Verlag SWG imex GmbH, 2014. – 392 p. (24,5 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано етапи управління інвестиційним портфелем, програмно-методологічні засади та показники інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємств – 1,5 д.а.).

4. Формування сучасних механізмів розвитку інноваційної сфери економіки : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; за ред. Швець І.Ю. – Сімферополь: ДІАЙП, 2013. – 386 с. (24,0 д.а., особистий внесок здобувача: удосконалено альтернативу відбору інвестиційних проектів, використання апарату прогностичної валідності (1,0 д.а.).

5. Теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування стратегії сталого розвитку соціально-економічної системи в умовах інтеграції та глобалізації : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; за ред. Швець І.Ю. – Сімферополь: ДІАЙП, 2013. – 296 с. (18,5 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано вибір моделей диверсифікації портфеля інвестицій та характеристику видів оптимізації портфеля реальних інвестицій, здійснено економіко-статистичну оцінку залучення іноземних інвестицій – 0,9 д.а.).

6. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; За ред. Янкового О.Г. – Одеса: Атлант, 2010. – 389 с. (24,1 д.а., особистий внесок здобувача: визначено концептуальні засади, методи аналізу інноваційно-інвестиційних процесів промислових підприємств, досліджено їх тенденції та перспективи розвитку – 2,0 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи до управління інвестиційним портфелем акціонерної компанії / Л.М.Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. праць. – Одеса, 2005. – Вип 19. – С. 107-113 (0,55 д.а.).

8. Карпенко Л.М. Сучасна інвестиційна стратегія та привабливість підприємств Одеської області / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2005. – № 2 (66), Т. 1. – С. 202-206. (0,54 д.а.).

9. Карпенко Л.Н. Теоретические аспекты экономического механизма активизации инновационно-инвестиционной деятельности отечественных предприятий / Л.Н. Карпенко // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2005. – Т. 2. – С. 391-402. (0,7 д.а.).

10. Карпенко Л.М. Методичні питання оцінки розвитку потенціалу інноваційно-інвестиційної сфери Одеського регіону / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип. 22. – С. 166-174. (0,6 д.а.).

11. Карпенко Л.М. Напрямки удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону / Л.М. Карпенко, А.З. Підгорний // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип. 8 (28). – С. 71-81. (0,6 д.а., особистий внесок здобувача: визначені концептуальні підходи до удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств – 0,5 д.а.).

12. Карпенко Л.М. Методологічні та процедурні підходи щодо аналізу фінансово-інвестиційної діяльності підприємства / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип. 25. – С. 140-148. (0,7 д.а.).

13. Карпенко Л.М. Особливості статистичної оцінки інвестиційних проектів на регіональному рівні / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – Вип. 30. – С. 159-167. (0,73 д.а.).

14. Карпенко Л.М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю промислових підприємств регіону: перспективи розвитку / Л.М. Карпенко //

Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – № 35. – С. 205-211. (0,6 д.а.).

15. Карпенко Л.М. Організаційно-методичні аспекти фінансово-інвестиційного аналізу суб'єктів господарювання / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5, Т. 2. – С. 92-97. (0,6 д.а.).

16. Карпенко Л.М. Стратегічні орієнтири активізації інноваційно-інвестиційного діяльності Одеського регіону / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 1 (44). – С. 55-63. (0,8 д.а.).

17. Karpenko L.N. Statistical estimation of the investment projects on the regional level / L.N. Karpenko // Problems and development prospects of the banking system: Зб. наук. пр. – Суми, 2012. – № 3 (46), Р.1. – С. 66-73 (0,5 д.а.).

18. Карпенко Л.М. Методологічні питання до вибору норми дисконту в інвестиційному аналізі / Л.М.Карпенко // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 21 (173). – С. 115-127. (0,65 д.а.).

19. Карпенко Л.М. Методичний інструментарій до аналізу показників рентабельності підприємства / Л.М. Карпенко, В.С. Малишко // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 18 (170). – С. 72-83. (0,5 д.а., особистий внесок здобувача: запропоновано методичний інструментарій розрахунку та факторного аналізу показників рентабельності – 0,4 д.а.).

20. Карпенко Л.М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 3 (50), Ч. 2. – С. 24-31. (0,62 д.а.).

21. Карпенко Л.М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2014. – Вип. 1 (52). – С. 201-210. (0,7 д.а.). *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: Index Copernicus (Польща); Google Scholar (США).*

22. Карпенко Л.М. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємств: прогностична валідність / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3, Т. 3. – С. 77-85. (0,9 д.а.). *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: Index Copernicus (Польща); Google Scholar (США).*

23. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесів інноваційних підприємств: [Електронний ресурс] / Л.М. Карпенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 304-309. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>. – Назва з екрана. – Доступно на 09.09.2016. (0,7 д.а.). *Індексується у міжнародній наукометричній базі даних: Index Copernicus (Польща).*

24. Карпенко Л.М. Стратегічний конкурентний аналіз розвитку інноваційних підприємств: прогностична валідність / Л.М. Карпенко, С.В. Філіппова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 6 (180). – С. 392-404. – (0,83 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано синергетичні моделі прийняття інвестиційних рішень у контексті прогностичної валідності, угруповано методи прогнозування і функціональні показники інтегрованого управлінського аналізу – 0,6 д.а.). *Індексується і реферується у міжнародних наукометричних базах даних SciVerse Scopus (Нідерланди); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США).*

25. Karpenko L.N. Modernization in the administration management decisions of innovative development of industry enterprises / L.N. Karpenko// Економіка і організація управління: Зб. наук. пр. – Вінниця, 2016. – Вип. 1 (21). – С.109-118. (0,8 д.а.).

26. Карпенко Л.М. Компетентнісні засади стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л.М. Карпенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 6 (28). – С. 144-148. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n6.html> (0,50 д.а.). *Індексується і реферується в міжнародних базах даних РИНЦ (Росія); Index Copernicus (Польща); Ulrich's Periodicals Directory (США), EBSCO Publishing (США); Google Scholar (США).*

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

27. Karpenko L.N. Conceptual approaches to organization of effective budgetary management on an enterprise / L.N. Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». Economiczne Nauki. – № 17 (62). – 2012. – С. 86-92. (0,5 д.а.).

28. Karpenko L.N. Systematization of «portfolio theories» and models of diversification of portfolio of investments / L.N. Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». Economiczne Nauki. – № 19 (87). – 2013. – С. 20-29. (0,55 д.а.).

29. Karpenko L.N. Methods of optimization and case frame by cash flows at the enterprise / L.N.Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». Economiczne Nauki. – № 36 (104). – 2013. – С. 39-51 (0,7 д.а.).

30. Karpenko L.N. Multi-index models and methodological base for innovative and investment analysis of enterprises / L.N. Karpenko // Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation: Collection of scientific articles. – Montreal, 2015. – P. 287-292. (0,5 д.а.) *Індексується у міжнародних наукометричних базах: РИНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США).*

31. Карпенко Л.М. Систематизація методів дослідження адміністративного управління та розвитку вітчизняних підприємств / L.N. Karpenko, A.S. Losiev // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. – Coventry, 2015. – Vol. 2. – P. 57-61. (0,3 д.а.,

особистий внесок здобувача: систематизовано методи дослідження адміністративного менеджменту – 0,25 д.а.) Індується у міжнародних наукометричних базах даних: РІНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США).

32. Karpenko L.N. The System of Analytical Indexes In Strategic Management Organization of Enterprise Innovative and Investment Activity / L.N. Karpenko // Academy of Contemporary Research Journal. – Lahore, 2015. – Vol. 4, P. 4. – P. 8-17. (1,0 д.а.) Індується у міжнародних наукометричних базах даних: Ulrich's Periodicals Directory (США), Cabell Publishing (США), Google Scholar (США), SHERPA/RoMEO (Велика Британія), Globethics (Швейцарія), The Directory of Research Journal Indexing (Індія).

33. Karpenko L.N. Organizational methodical approaches to forming innovative strategy of the enterprise development / L.N. Karpenko // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – Kosice, 2015. – Vol. 3, P. 3. – P. 62-68. (1,0 д.а.).

34. Карпенко Л.М. Моделювання функціонування організації у системі адміністративного управління інноваційними підприємствами / Л.М. Карпенко // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. – Roma, 2016. – Vol. 1. – P. 166-170. (0,4 д.а.) Індується у міжнародних наукометричних базах даних: РІНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США).

35. Карпенко Л.М. Адміністрування оцінки ефективності інвестиційних проектів підприємства / Л.М. Карпенко, А.Я. Коробко // Prospects for development of education and science: Collection of scientific articles. – Plovdiv, 2016. – P. 166-171. (0,44 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційних проектів та методи адміністративного менеджменту – 0,3 д.а.).

36. Karpenko L.N. Modernisation and development of the administrative attending process of functioning enterprise / L.N. Karpenko, O.R. Busari // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles.

– Madrid, 2016. – P. 61-65. (0,3 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано теоретико-методичні підходи до механізму адміністративного супроводження функціонування підприємства – 0,2 д.а.).

37. Karpenko L.N. Methodical Approaches for Making Investment Decisions at Industrial Enterprises / L.N.Karpenko // Economic, Political and Legal Issues of International Relations 2016: Volume of Scientific Papers. – Bratislava: Publishing Ekonóm, 2016. – P. 227-237. (0,8 д.а.).

38. Karpenko L.N. Modeling of functioning of enterprise development strategy in the external market / L.N. Karpenko, O. S. Hotsuliak // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – Fidelite editions, Namur, Belgique, 2017. – P.98-102 (0,35 д.а., особистий внесок здобувача: методологічні підходи до моделювання механізму стратегування розвитку підприємств на міжнародних ринках – 0,3 д.а.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

Матеріали наукових конференцій

39. Карпенко Л.М. Економіко-організаційні аспекти інвестиційної діяльності підприємств Одеської області: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. [«Адміністративно-територіальна реформа та проблеми реалізації потенціалу економічного зростання в Україні»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 27 травня 2005 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – С. 25-27. (0,2 д.а.).

40. Карпенко Л.Н. Элементы организационно-экономического механизма активизации инновационно-инвестиционной деятельности: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення»], (Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М.І. Туган-Барановського, м. Ялта, 6-8 жовтня 2005 р.) / Л.М. Карпенко, Т.А. Сініцина – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – Т.2. – С. 227-230. (0,2 д.а., особистий внесок здобувача: методологічні підходи до моделювання механізму

функціонування та розробки стратегії розвитку підприємств на міжнародних ринках – 0,1 д.а.).

41. Карпенко Л.М. Статистична оцінка інвестиційного потенціалу підприємництва в Одеському регіоні: проблеми та перспективи: Матеріали підсумкової наук.-практ. конф. [«Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 31 жовтня 2008 р.) / Л.М.Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 151-153 (0,2 д.а.).

42. Карпенко Л.М. Особливості формування та розвитку інвестиційних ресурсів у сучасному ринковому середовищі України : Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах»], (м. Одеса, ОДЕУ, 8 жовтня 2010 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – № 2. – С. 118-125. (0,5 д.а.).

43. Карпенко Л.М. Питання бюджетування як складової методології інвестиційного аналізу діяльності підприємств: Матеріали пленарного засідання, окремі виступи секційних засідань та рекомендацій підсумкової міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 27 жовтня 2011 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 77-79. (0,2 д.а.).

44. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи до формування конкурентних стратегій підприємства: Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 26-27 вересня 2013 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2012. – С. 26-28. (0,15 д.а.).

45. Karpenko L.N. Principles of synergetic approach to investment management of enterprise: Thesis of the IInd International Conference [«Economics of Enterprise: modern challenges in theory and practice»], (Herausgeber: Hochschule

Mittweida (FH) – University of Applied Sciences, hold at the Odessa National Economic University September 26-27, 2013) / L.N. Karpenko. – Mittweida: Hochschule Mittweida University of Applied Sciences, 2013. – P. 25-26. (0,16 д.а.).

46. Karpenko L.N. Raising of budgetary management on an enterprise in the conditions of compliance-control: Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Kluczowe aspekty naukowej działalności – 2013: Economiczne nauki»], (Przemyśl, Nauka i studia, 7-15 stycznia 2013) / L.M. Karpenko. – Przemyśl: Nauka i studia, 2013. – № 5. – P. 67-72. (0,35 д.а.).

47. Карпенко Л.М. Методичні засади формування конкурентних стратегій підприємства: Матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи»], (Одеський національний університет ім. Мечнікова, м. Одеса, 29-30 березня 2013 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2013. – С. 113-117. (0,18 д.а.).

48. Карпенко Л.Н. Модели диверсификации портфеля инвестиций: региональный аспект: Материалы VIII междунар. науч.-практ. конф. [«Efektivni nastroje modernich ved – 2013: Economicke vedy»], (Praha, Publishing House «Education and Science» s.r.o. – 96 stran, 27 апреля – 5 мая 2013 г.) / Л.Н. Карпенко. – Прага: ИД «Образование и наука», 2013. – Т.4. – С. 26-32. (0,35 д.а.).

49. Karpenko L.N. Economic statistical estimation and choice of investment project on the regional level : Сборник доклади юбилейна международна научно-практическа конференция [«Финансите и стопанската отчётност – състояние, тенденции, перспективи»], (Стопанська академия «Д.А.Ценов» – гр.Свищов, РБългария, 25-26 октомври 2013 г.) / L.N. Karpenko. – Свищов, Академічно издателство «Ценов», 2013. – Т. 2. – С. 489-496. (0,4 д.а.).

50. Карпенко Л.М. Методологічні засади інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності вітчизняних підприємств: Матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми,

перспективи»], (Одеський національний університет ім. Мечнікова, м. Одеса, 28-29 березня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2014. – С. 19-21. (0,2 д.а.).

51. Карпенко Л.М. Систематизація аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємства: Матеріали I міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 29-30 травня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: Пальміра, 2014. 132 с. – С. 102-104. (0,14 д.а.).

52. Карпенко Л.М. Методичне забезпечення оцінки інноваційно-інвестиційних процесів на підприємствах: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів та його програмування: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 28 травня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. – С. 43-46. (0,2 д.а.).

53. Карпенко Л.М. Побудова стратегічної карти інноваційних процесів на підприємстві: Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18-19 вересня 2014 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2014. – С. 33-34. (0,2 д.а.).

54. Карпенко Л.М. Методичні аспекти розробки й адаптації інструментів управління інноваційними проектами на підприємствах: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах децентралізації: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 29 травня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 51-54. (0,2 д.а.).

55. Karpenko L.N. Multi-index models and grouping techniques of innovative and investment analysis: Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка

підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 271-272. (0,14 д.а.).

56. Карпенко Л.М. Сучасні підходи до формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності: Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко, Г.І. Тейбаш – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 145-146. (0,12 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано сучасні теоретико-методичні підходи до формування стратегії та перспективи розвитку підприємств Одеського регіону в умовах невизначеності – 0,1 д.а.).

57. Karpenko L.N. Methodical approaches to forming innovative strategy of the enterprise development: Materials of International scientific and practical conference: [«Economics of sustainable development: theoretical approaches and practical recommendations»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Kosice, Slovak Republic, September, 13-16) / L.N. Karpenko. – К.: Вид-во «Центр навчальної літератури» 2015. – с. 59-60. (0,1 д.а.).

58. Карпенко Л.М. Порядок проведення аналізу показників інноваційного процесу на підприємстві: взаємозв'язок складових: Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка: реалії часу та перспективи»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 7-11 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т.1. – С. 103-106. (0,3 д.а.).

59. Karpenko L.N. Application of factor models in analytical investigations of the enterprise innovative development: Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [Проблеми забезпечення економічного розвитку промислових підприємств»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 28-29 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т.1. – С. 27-28. (0,2 д.а.).

60. Карпенко Л.М. Питання прогнозування інвестиційних потоків як стратегічний елемент інноваційного розвитку промислових підприємств:

Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнародною участю, присвяченої 20-річчю утворення інституту [«Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 29-30 жовтня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 52-54 (0,2 д.а.).

61. Karpenko L.N. Information analytical support for business process management enterprises of industrial area: Abstracts of II International scientific and practical fosome: [«New Economics»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Krakov University of Economic, Academic Society of Michal Baludyansky, Krakow, Poland, November, 1-10) / L.N. Karpenko. – Krakow: New economics, 2015. – P. 104-105. (0,1 д.а.).

62. Karpenko L.N. Ensure the functioning of organization: administrative procedures and modeling: Materials of International scientific and practical conference in 2 V.: [«Economics, science, education: integration and synergy»], (Ukrainion Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Bratislava, Slovak Republic, 18-21 January 2016) / L.N. Karpenko. – K.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – № 1. – P. 73. (0,1 д.а.).

63. Карпенко Л.М. Аналітичне забезпечення інтегрованого управлінського аналізу розвитку інноваційних підприємств: прогностична валідність: Матеріали ІХ наук.-міжнар. конф. [«Актуальні проблеми економіки 2015-2016»], (Національна академія управління, м. Київ, 19 лютого 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Київ: НАУ, 2016. – С. 117-121. (0,2 д.а.).

64. Карпенко Л.М. Сінергетичне управління інвестиційними потоками на підприємствах виробничої сфери: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: [«Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results» («Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати»)], (Ukrainion Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Bratislava, Slovak Republic, 14-19 march

2016) / L.N. Karpenko. – K.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – P. 161-162. (0,1 д.а.).

65. Карпенко Л.М. Сінергетичні моделі прийняття інвестиційних рішень на підприємствах: Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю [«Сучасні підходи до управління підприємством»], (Київський політехнічний університет, м. Київ, 28 квітня 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Київ: КПІ, 2016. – С. 28. (0,12 д.а.).

66. Karpenko L.N. Problems and prospects of development of the investment processes enterprises of industrial area: Materials of International scientific and practical seminar: [«Cross-cultural and economic aspects of development of European integration processes»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Koshice, Slovak Republic, April 4-8, 2016) / L.N. Karpenko. – K.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – P. 77-78. (0,11 д.а.).

67. Карпенко Л.М. Цільові установки та методологічні принципи управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємств: Матеріали наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах децентралізації: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 27 травня 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. – С. 53-55. (0,15 д.а.).

68. Karpenko L.N. Administration management decisions of innovative development of industry enterprises: the problem field: International scientific-practical conference [«Economic Development Strategy in Terms of European Integration»] (May 27, 2016, Kaunas, Lithuania) / L.N. Karpenko, A.Y. Korobko. – Kaunas: Baltija Publishing, 2016. – С. 109-112. (0,22 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуті проблемні питання адміністрування управлінських рішень інноваційного розвитку підприємств промисловості – 0,15 д.а.).

69. Карпенко Л.М. Концептуальна модель механізму адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесів інноваційних підприємств:

Матеріали XXI міжнар. наук.-практ. конф. ОНПУ [«Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 13 вересня 2016 р.) / С.В. Філіппова, Л.М. Карпенко – Одеса: ОНПУ, 2016. – Т.2, Ч.2. – С. 133-137. (0,31 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено модель адміністративного супроводження циклу функціонування, критерії ефективності та параметри управління – 0,15 д.а.).

70. Карпенко Л.М. Сучасні питання модернізації адміністративного супроводження функціонування організації: Матеріали V ювілейної міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 15-16 вересня 2016 р.) / Л.М. Карпенко, О.Р. Бусари. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – С. 278-279. (0,15 д.а., особистий внесок здобувача: систематизація теоретико-методичних підходів до адміністративного супроводження – 0,08 д.а.).

71. Karpenko L. Crowdfunding as instrument of innovative projects investment in the modern business environment : Zborník príspevkov zo 17. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej [«Medzinárodné vzťahy 2016: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky»], (Smoleniciach 1. a 2. decembra 2016.) / L.N. Karpenko. – Bratislava: University of Economics, 2016. – P. 570-577. (0,53 д.а.).

3. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Навчальні посібники

72. Карпенко Л.М. Статистика підприємств: [Навч. пос.] / К.Д. Семенова, Л.М. Карпенко. – Одеса: «Атлант», 2009. – 348 с. (20,6 д.а., особистий внесок здобувача: Розділ 2. Підприємство як основна ланка ринкової економіки, розділ 10. Статистика кон'юнктури ринку, Розділ 11. Статистика фінансових результатів – 4,0 д.а.).

73. Навчально-тренінговий комплекс (Віртуальне навчальне підприємство). Збірник ситуаційних вправ з використанням платформи 1С «Управління виробничим підприємством 8.2.» / [Кублікова Т.Б.,

Л.М. Карпенко]. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 139 с. (8,7 д.а., особистий внесок здобувача: Розділ 1. Планово-економічний відділ – 1,0 д.а.).

Інші видання

74. Карпенко Л.М. Науково-методичні рекомендації органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю / Л.М. Карпенко, А.Г. Ахламов, Л.А. Варавва – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. – 52 с. (1,9 д.а., особистий внесок здобувача: методика оцінювання ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю – 1,7 д.а.).

75. Карпенко Л.Н. Постановка бюджетного управління на підприємстві в умовах комплаєнс-контроля / Л.Н. Карпенко // Матеріали Германо-українського дослідницького проекту «Підтримка демократії в Україні». – DAAD. Hochschule Mittweida University of Applied Sciences. – Odessa-Mitweida, 2012. – С. 36-45. (0,5 д.а.).

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП.....	32
РОЗДІЛ 1 КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	45
1.1 Еволюція понятійно-категорійного апарату інноватики і семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства	45
1.2 Інвестиційне проектування як базовий процес в управлінні інноваційним розвитком підприємств: принципи, роль в інвестиційному процесі, класифікація	74
1.3 Складові активізації інноваційно-інвестиційної діяльності та змістовність активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств	98
Висновки до розділу 1.....	109
РОЗДІЛ 2 МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ	115
2.1 Бюджетування та бюджетна основа стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства	115
2.2 Особливості методології управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства	129
2.3 Систематизація потенційних методів адміністрування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства	150
Висновки до розділу 2	171
РОЗДІЛ 3 ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ І МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ....	176

	30
3.1 Базові альтернативи та парадигма розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства.....	176
3.2 Економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств. Прогностична валідність	198
3.3 Оцінювання інвестиційних рішень та економіко-математичне моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств	226
Висновки до розділу 3.....	255
РОЗДІЛ 4 НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА АРХІТЕКТОНІКА СТРАТЕГУВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	259
4.1 Концептуальна модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства	259
4.2 Методичні підходи до формування конкурентної стратегії промислового підприємства. Розроблення і декомпонування стратегії його інноваційно-інвестиційного розвитку	280
4.3 Компетентнісні засади адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства	294
Висновки до розділу 4.....	309
РОЗДІЛ 5 УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТРАТЕГУВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	314
5.1 Управлінський інструментарій стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства: функціонально-компетентнісна характеристика	314
5.2 Методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового	

	31
підприємства та рекомендації щодо оцінювання його ефективності за критерієм конкурентоспроможності	334
5.3 Система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства	364
Висновки до розділу 5.....	413
ВИСНОВКИ	417
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	423
ДОДАТКИ	472

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна економіка України потребує радикальних структурних змін за рахунок формування та запровадження інноваційної моделі розвитку вітчизняних промислових підприємств, економічне відродження та прискорений інноваційний розвиток яких можливі лише завдяки масштабним капіталовкладенням у стратегічні напрямки їх діяльності з подальшим стратегуванням. Тому інвестиційна база є важливим фактором інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. Водночас, головною причиною гальмування економічного зростання вітчизняних підприємств є дефіцит інвестиційних ресурсів.

За досвідом промислово-розвинених європейських підприємств високі темпи та рівень інноваційно-інвестиційного розвитку забезпечує низка умов, головними з яких є не лише інвестиційні ресурси, а й науково-технічний та індустріальний потенціал, кадрове та наукове забезпечення, законодавча база та державна підтримка інноваційних перетворень. Тому інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств, теоретико-методологічній основі його активізації приділяють значну увагу як вітчизняні, так і зарубіжні науковці.

Вагомий внесок у теорію інновацій, інвестицій та стратегічного управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств зробили зарубіжні вчені: Ю. Блех, К. Боумен, Ф. Брехмен, Юджин, С. Броун, В. Гоецмен, М. Грубер, У. Гетце, К. Джанке, Є. Добровольський, Н. Илишева, С. Крилов, А. Кур'янов, Г. Марковиц, Ф. Модільяні, М. Міллер, Т. Охара, Д. Пірс, Р. Робінзон, Г. Саймон, П. Самуельсон, О. Сухарев, Д. Тобін, Ф. Фабозі, У. Шарп, С. Шманьов, а також вітчизняні вчені: І. Александров, О. Амоша, І. Бланк, М. Бондар, І. Боярко, І. Бузько, А. Бутенко, Л. Гриценко, В. Гриньова, П. Григорук, Б. Данилишин, М. Долішній, В. Захарченко, С. Іляшенко, В. Коюда, О. Кузьмін, В. Лисюк, Т. Лепейко, Є. Мамонтова, М. Меркулов, П. Микитюк, Б. Мізюк, В. Отенко, П. Перерва, А. Пересада,

А. Рум'янцев, В. Савчук, Н. Свірідова, А. Сухоруков, А. Сидорова, В. Трикін, В. Узунов, С. Філіппова, Н. Хрущ, С. Харічков, Н. Чухрай, А. Яковлев, О. Ястремська. Ними обгрунтовані якісні та кількісні інноваційні перетворення у виробництві, інноваційна діяльність, інноваційно-відтворювальний потенціал виробництва, управління інноваційним розвитком підприємств, прийняття інвестиційних рішень на підприємствах, розробка організаційно-економічного механізму активізації інвестування. Але науково-методологічне підґрунтя стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств та відповідні методичні положення й рекомендації відсутні. Зазначене зумовило вибір теми дисертації, її мету, завдання, предмет, структуру та напрями дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота виконана у відповідності до планів науково-дослідних робіт Одеського національного політехнічного університету за період 2014-2017 рр. в межах *держбюджетних тем*: «Перспективні шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств регіону на інноваційній основі» (номер державної реєстрації 0114U005503, 2014-2019 рр.), де авторкою обгрунтовано застосування міжнародних моделей оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу підприємств «The basic for the dividend discount model» та «Constant growth model»; «Новітні моделі та інструментарій перед плановою оцінкою інноваційно-інвестиційних проектів» (номер державної реєстрації 0114U005506, 2015-2017 рр.), де авторкою розроблена концепція формування та моделювання функціонування стратегії розвитку підприємств; *госпдоговірної теми*: «Адаптація логістичної системи зовнішньоекономічної діяльності виробничого підприємства в умовах зміни ринку збуту» (№ 1743-81, 2015-2016 рр.), де авторкою обгрунтовано стратегічні орієнтири активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону у Стратегії розвитку системоутворюючих підприємств (довідка № 3158/81-07 від 26.12.2016 р.). Авторка приймала участь у *держбюджетних темах*: «Науково-методичне забезпечення

реалізації сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0113U000201, 2012-2013 рр.) Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського, де проведено економіко-статистичне дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств і обґрунтовано інноваційно-відтворювальний потенціал Одеського регіону (довідка № 82-13/717 від 01.03.2013 р.); «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0114U0006193, 2014-2019 рр.) наукового журналу «Економіка і Фінанси» (свідоцтво ДР КВ №20225-10025 Р), де авторкою розроблено показники для інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств (довідка № 127 від 08.01.2015 р.); в *госпдоговірній темі* «Науковий аналіз поточної цінової ситуації на товарних ринках» ОРІДУ НАДУ при Президентові України на замовлення Комітету контролю за цінами при Кабінеті Міністрів України (№ 15-11/08 від 12.11.2008 р.), де авторкою оцінено потенціал Одеського регіону як об'єкту інвестування та розроблено методичні рекомендації з формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємств виробничої сфери на підставі аналізу поточної цінової ситуації на товарних ринках (довідка № 200/1-901 від 11.03.2009 р.).

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в розробленні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств.

Досягнення мети обумовило необхідність вирішення таких *завдань*:

- дослідити еволюцію базового понятійно-категорійного апарату інноватики та обґрунтувати семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства;
- обґрунтувати інвестиційне проектування як базовий процес в управлінні інноваційним розвитком підприємств, визначити його класифікаційні ознаки, принципи та вагомість для активізації;

- визначити відмінності, складові та змістовність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та їх інноваційно-інвестиційного розвитку;

- обґрунтувати методологічні підходи до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, зокрема його бюджетну основу та методологічне підґрунтя управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства;

- узагальнити теоретичне підґрунтя та систематизувати потенційні методи адміністрування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;

- дослідити інструментально-технологічну базу формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, систематизувати інструментарій оцінювання інвестиційних рішень та економіко-математичного моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств, оцінити його застосовність для цілей стратегування;

- узагальнити базові альтернативи та парадигму розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства, здійснити аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств, обґрунтувати тенденції, визначити прогностичну валідність;

- запропонувати нові підходи до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, обґрунтувати архітектоніку та компетентнісні засади її стратегування;

- розробити концептуальну модель та методологічний базис стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства;

- обґрунтувати механізм адміністрування процесу оцінювання ефективності стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на компетентнісних засадах;

- розробити управлінський інструментарій стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та

обґрунтувати краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг як інноваційні інструменти інвестування, що здатні активізувати інноваційно-інвестиційний розвиток промислового підприємства;

– розробити методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та відповідні рекомендації;

– розробити систему аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу, застосовну для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

Об'єктом дослідження є управлінські процеси активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні і методичні засади стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств та прикладні аспекти його запровадження.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення інноватики, сучасних економічних концепцій управління, інформатизації, теорії систем. Для вирішення поставлених завдань застосовано такі методи: *абстрактно-логічний, морфологічний* – для дослідження еволюції понятійно-категорійного апарату інноватики; *семантичний аналіз* – для визначення семантичного кола дефініцій інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств; *наукової абстракції, узагальнення й порівняння, класифікаційно-аналітичний* – для характеристики і класифікації видів інвестиційного проектування як базового процесу в управлінні інноваційним розвитком підприємств, складових активізації інноваційно-інвестиційної діяльності й інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств; *економіко-статистичні та кореляційного аналізу* – для дослідження тенденцій та стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств, визначення прогностичної валідності; *узагальнення, систематизації* – для розроблення управлінського інструментарію та методичного забезпечення процесу стратегування

активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; *бенчмаркетингу* – для обґрунтування краудфандінгу, краудсорсінгу та краудінвестінгу як інноваційні інструменти інвестування, здатні активізувати інноваційно-інвестиційний розвиток промислових підприємств; *розрахунку інтегральних значень експертних оцінок, коваріації, інструментів аналізу Microsoft Excel* – для розробки системи інструментів інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; *моделювання, емпіричного дослідження* – при дослідженні інструментально-технологічної бази формування стратегії промислових підприємств та моделювання їх інноваційно-інвестиційного розвитку; *логічний, системний та сценарний підхід* – для розробки нових підходів до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, обґрунтування концептуальної моделі, методологічного базису, архітекtonіки та компетентністних засад її стратегування.

Інформаційну базу дослідження склали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, фахівців-практиків з проблематики дослідження, дані Державної служби статистики України та Головного управління статистики в Одеській області, чинне законодавство, дані звітності промислових підприємств, результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні та науковому обґрунтуванні теоретико-методологічного базису та методичних положень і рекомендацій щодо стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств. Найбільш вагомими науковими результатами, що визначають новизну дослідження:

вперше:

– запропоновано нові підходи до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, сутність яких полягає у системних змінах архітекtonіки та запровадженні стратегування на компетентністних засадах, що потенційно спроможні підвищити разом

результативність інноваційно-інвестиційного розвитку й економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства;

– запропоновано й обґрунтовано концептуальну модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, зорієнтовану на результативність інноваційно-інвестиційного розвитку за рахунок використання новітніх механізмів інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення, компетентнісних засад стратегування. Модель реалізує економічне трактування стратегування методами управлінського аналізу, прогнозування, програмування і моделювання;

– обґрунтовано методологічні підходи до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства як частини стратегування процесу його розвитку, яка відрізняється функціональним контуром та інструментарієм, адаптацією бюджетування до інноваційно-інвестиційного розвитку, обґрунтуванням управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності промислового підприємства як системного використання традиційних і новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, розглядом критеріїв ефективності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку відповідно чотирьох полюсів стратегічного управління (механізм внутрішньої координації, процедури стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень);

– розроблено та обґрунтовано механізм адміністрування процесу оцінювання ефективності стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на компетентнісних засадах, які визнають об'єктивність потреби з інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, багатопозиційність підходу до стратегування внаслідок відмінності управлінських завдань учасників ланцюжку «консультант – теоретик – експерт – аналітик – клієнт – організаційний менеджер»;

удосконалено:

– *змістовну характеристику інвестиційного проектування, відмінністю якої є обґрунтування на концептуально-методологічному рівні – інвестиційного проектування в якості базового процесу управління інноваційним розвитком підприємств, на інструментально-технологічному рівні – можливостей його активізаційного впливу на інвестиційний процес і потік інноваційно-спрямованих інвестицій;*

– *теоретичне підґрунтя інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, що на відміну від існуючих, ідентифікує його з істотними якісними перетвореннями, що визначаються вищим науково-технічним рівнем виробництва, використанням новітніх технологій, сучасних систем планування, організації і управління виробничою діяльністю, а змістовність його активізації – з прискореною організацією інноваційно-інвестиційної діяльності на відстані та в часі, визначаючи відмінності складових, концептуального та інструментально-технологічного втілення на всіх рівнях управління у відповідні управлінські системи;*

– *теоретико-методологічне підґрунтя адміністрування розвитку підприємства, відмінністю якого є: процедурний формат адміністративного супроводження стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, систематизація потенційних методів його адміністрування, до яких віднесено прогнозування, програмування і моделювання, комплаєнс-контролювання процесів, процедур, виконавців;*

– *науково-теоретичне формування та класифікаційні засади інструментально-технологічної бази стратегічного управління розвитком підприємства, яке, на відміну від існуючих підходів, передбачає комплексне використання інструментарію формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (методів оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві, моделей диверсифікації портфеля інвестицій, синергетичних моделей прийняття інвестиційних рішень, у т.ч. оцінювання вартості інвестиційного проекту), систематизує інструментарій оцінювання інвестиційних рішень та економіко-*

математичного моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств за об'єктом оцінки та його застосовністю для цілей стратегування, а також методи фінансово-інвестиційного аналізу підприємства (традиційні методи, методи оцінки інвестицій за бухгалтерською звітністю, методи дисконтування грошових потоків);

– *науково-концептуальні підходи до дослідження альтернатив та парадигми розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства, відмінністю яких є обґрунтування: а) розширення стратегічного управління на ще неохоплені стратегуванням області під впливом нестабільності умов діяльності промислових підприємств; б) перетворення функціональних стратегій з функції часу на аналітичну функцію напрямку з метою отримання цільового фінансового результату від інноваційно-інвестиційного розвитку; в) застосовності прогностичної валідності до визначення тенденцій інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств;*

– *управлінський інструментарій інвестування, який доповнює обґрунтування краудфандінгу, краудсорсінгу, краудінвестінгу як інноваційних інструментів інвестування, що здатні активізувати інноваційно-інвестиційний розвиток промислового підприємства та систематизація моделей краудінвестінгу в залежності від очікуваної фінансової вигоди з боку інвестора (роялті, фіксований відсоток і повернення суми боргу, участі в акціонерному капіталі); управлінський інструментарій стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку доповнено організаційним механізмом, що визначає взаємозв'язок завдань стратегування та засобів їх вирішення для управлінського персоналу в процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства на тривалий час, визначений його стратегією;*

– *методичне забезпечення процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, на відміну від інших підходів, містить три методики, які висвітлюють всі три складові інноваційно-інвестиційного розвитку та рекомендації щодо: оцінювання*

інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю, аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту, оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності;

дістали подальшого розвитку:

– *категорійно-понятійний апарат інноватики в частині визначення семантичного кола інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, відмінністю якого є наявність двох груп *дефініцій*: інноваційної природи та інвестиційної, які відповідають двом однойменним складовим відповідного процесу, та їх типологізації за ознаками виконуваної функції та способу розміщення змісту на атрибутивно-реляційні, генетичні та операціональні;*

– *систему аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу, відмінністю якої є: а) застосовність для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; б) розширений склад аналітичних інструментів, до якого увійшли об'єкт, предмет, цілі і принципи, методи і моделі, система показників і способи використання результатів інтегрованого управлінського аналізу; в) джерела інформації, необхідні для процедур адміністрування та інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні.*

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні науково-обґрунтованих методично-завершених рекомендацій щодо запровадження управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств на засадах стратегування його активізації, впроваджених на ДП «НАЕК «ЕНЕРГОАТОМ» (довідка № 2742/11 від 24.02.2017 р.); ТОВ «СПЕЦКРАН» (довідка № 01-24/01 від 24.01.2017 р.); ТОВ «АЙСБЛІК» (довідка № 218 від 15.01.2016 р.); ТОВ «СМК «ДІРЕКТ СИСТЕМ» (довідка № 08-20/01 від 20.01.2017 р.).

Науково-методичний інструментарій дисертації впроваджено: Виконавчим комітетом Одеської міської ради у вигляді «Науково-

методичних рекомендацій органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю (довідка № 12.2-16 вих./890 від 06.12.2016 р., акт № 21/01-12/Д від 01.09.2016 р.); Департаментом економічного розвитку Одеської міської ради (довідка № 2565/ 01-41 від 05.12.2016 р.); Головним управлінням статистики в Одеській області (довідка № 13-07/1845 від 28.12.2016 р.); Державною інспекцією з контролю за цінами (довідка № 200/1-901 від 11.03.2009 р.), а також міжнародними організаціями: Академічним співтовариством М. Балудянського ASMIBA (довідка від 07.04.2016 р., м. Кошице, Словаччина); Економічним університетом (довідка від 03.06.2016 р., м. Братислава, Словаччина). Результати дисертації використані у навчальному процесі Одеського національного політехнічного університету у навчально-методичних матеріалах з дисциплін «Управління інноваційними витратами», «Комерціалізація інновацій» та дипломному проектуванні магістрів (довідка № 3159/81-07 від 26.12.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств. Всі наукові результати, що викладені в дисертації, одержано автором особисто. З наукових публікацій, виданих у співавторстві, у роботі використані лише ті положення, які є результатом особистої роботи дисертанта. Конкретний внесок здобувача в цих роботах зазначений в авторефераті у переліку публікацій за темою дисертації. В даній роботі матеріали і висновки кандидатської дисертації не використовувалися.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідались та обговорювались на 55 міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та форумах, найбільш вагомими з яких такі: «Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення» (м. Ялта, 2005 р.), «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (м. Одеса, 2008 р.), «Економічні та фінансові процеси в регіоні в

умовах прогновної невизначеності» (м. Одеса, 2009 р.), «Інновації, інвестиції, конкурентоспроможність» (м. Київ, 2011 р.), «Проблеми планування виробництва в ринкових умовах» (м. Алушта, 2011 р.), «Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика» (м. Одеса, 2011 р., 2012 р.), «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2012-2016 рр.), «Сучасні тенденції розвитку публічного управління: теорія та практика» (м. Одеса, 2012 р., 2013 р.), «Economics of Enterprise: modern challenges in theory and practice» (Німеччина, м. Митвайда, 2013 р.), «Проблеми економіки та управління національним господарством» (м. Ялта, 2013 р.), «Kluczowe aspekty naukowej działalności – 2013: Economiczne nauki» (Польща, м. Перемишль, 2013 р.), «Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи» (м. Одеса, 2013 р., 2014 р.), «Efektivni nastroje modernich ved – 2013: Economicke vedy» (Чехія, м. Прага, 2013 р.), «Новината за напреднали наука – 2013: Икономики» (Болгарія, м. Софія, 2013 р.), «Соціально-економічний розвиток регіонів та його програмування: цілі, механізми, інструменти» (м. Одеса, 2013 р., 2014 р.), «Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи» (м. Одеса, 2014 р.), International Conference on Business Management «ICBM-2015» (Туреччина, м. Стамбул, 2015 р.), «Economics of sustainable development: theoretical approaches and practical recommendations» (Словаччина, м. Кошице, 2015 р.), «Економіка: реалії часу та перспективи» (м. Одеса, 2015 р.), «Проблеми забезпечення економічного розвитку промислових підприємств» (м. Одеса, 2015 р.), «Механізми, стратегії, моделі та технології управління економічними системами за умов інтеграційних процесів: теорія, методологія, практика» (м. Яремче, 2015 р.), «New Economics» (Польща, м. Краків, 2016 р.), «Economics, science, education: integration and synergy» (Словаччина, м. Братислава, 2016 р.), «Актуальні проблеми економіки 2015-2016» (м. Київ, 2016 р.), «Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати» (Словаччина, м. Братислава,

2016 р.), «Сучасні підходи до управління підприємством» (м. Київ, 2016 р.), «Cross-cultural and economic aspects of development of European integration processe» (Словаччина, м. Кошице, 2016 р.), «Economic development strategy in terms of European integration» (Литва, м. Каунас, 2016 р.), «Economic, political and Legal Issues of International Relations 2016» (Словаччина, м. Братислава, 2016 р.), «Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки» (м. Одеса, 2016 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 75 наукових праць, зокрема 6 монографій, з яких – 1 одноосібна, 20 статей у наукових фахових виданнях України та 12 статей у міжнародних виданнях, з яких 9 включено у міжнародні наукометричні бази, 33 доповідей і тез доповідей у матеріалах наукових конференцій; 2 навчальних посібників, 2 – в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій складає 195,48 д.а., з яких 65,15 д.а. належать особисто автору.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із анотації на 27 сторінках, вступу, п'ятьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 483 найменувань на 49 сторінках, 3 додатків на 62 сторінках. Повний обсяг дисертації 533 сторінки, з них 378 сторінок основного тексту. Робота містить 46 таблиць, з яких 10 займають повні сторінки, 46 рисунків, з яких 7 займають повні сторінки.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1 Еволюція понятійно-категорійного апарату інноватики і семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства

Концепція інноваційного розвитку все в більшій мірі перетворюється на своєрідний центр тяжіння для більшості наукових категорій та понять економічної науки. Це підсилюється тим, що існує об'єктивна потреба в прискореному переході національного господарства України від існуючої у теперішній час її енергосировинної орієнтації до інноваційної, що *вимагає інтенсифікації досліджень проблем інноваційного розвитку* на різних рівнях управління: макро-, мезо- та мікрорівнях.

Розгляд генезису концептуальних поглядів і підходів найбільш видатних вчених в історично-еволюційному ракурсі дає можливість виділити *шість основних напрямків економічної думки в інтерпретації інноваційного розвитку та власне інновацій*:

- класичний напрям, пов'язаний з іменами А. Сміта і Д. Рікардо;
- «комбінаторний» підхід Й. Шумпетера та його послідовників;
- дослідження в рамках школи російського циклізму, які ідентифікують з М. Кондратьєвим, В. Вернадским, А. Чижевським, А. Богдановим;
- неокласична теорія (Р. Солоу, А. Янг, Н. Калдор);
- теорія ендогенного зростання (П. Ромер і Дж. Хікс);
- еволюційний підхід до інновацій (Р. Нельсон і С. Вінтер).

Розглянемо трактування наведених напрямків економічної думки.

Класичний напрямок. У його рамках А. Сміт детально дослідив взаємозв'язок між поділом праці, винаходами і механізацією [1]. На

завершальної стадії система вченого має ланцюг від виконання функції праці до результату науково-технічного процесу. Система автора створює умови планування майбутнього зростання, спираючись на підґрунтя функції праці та науково-технічного прогресу (НТП). Д. Рікардо також відзначав, що ефект від винаходів призвів до зростання поділу праці і утворення нових ринків [2]. Рікардо вивчав видову характеристику НТП, спираючись на праці Й. Шумпетера на теорії «комбінаторного типу»: створення нових товарів та послуг для населення; розширення ринку збуту; дослідження альтернатив ресурсної бази; створення нових форм організації виробництва та праці. Проведений екскурс надає можливість вважати вчених-економістів А. Сміта і Д. Рікардо родоначальниками інноваційного мислення та теоретичних засад, їх новації того часу виступають джерелами нових розробок у сучасному економічному середовищі.

«Комбінаторний» підхід Й. Шумпетера та його послідовників. Безцінний вклад у становлення і розвиток сучасної теорії інновацій та інноваційного розвитку вніс Й. Шумпетер [2], який справедливо вважав, що виробництво не може розвиватися без безперервних змін у техніці і технології, освоєння нових ринків, реорганізацій ринкових структур. Власне інновації являють собою основу конкуренції нового типу, більш ефективну, ніж цінова конкуренція. Й. Шумпетер багаторазово підкреслював роль підприємницької активності, у процесі якої створюються нові комбінації, які він ототожнював з інноваціями. Ф. Хайек вважався найбільш важливим послідовником «комбінаторного» підходу, оскільки одним з перших досліджував такі специфічні особливості економічного розвитку, як зростаюча невизначеність і обмеженість інформації, недосконалість знання, тобто умов, що складають основу інноваційного процесу [3].

Дослідження в рамках школи російського циклізму. Значний внесок у теорію інноваційного розвитку вніс М. Кондратьєв як засновник школи російського циклізму та автор теорії великих циклів кон'юнктури або довгих хвиль. Відповідно до цієї теорії перехід до нового економічного циклу

загальною тривалістю приблизно 50-60 років обумовлений розширенням запасу капітальних витрат, що створюють необхідні умови для масового впровадження накопичених винаходів. Саме з НТП вчений пов'язував перехід до нового економічного циклу: «Перед початком підвищувальної хвилі кожного великого циклу, а іноді в самому її початку спостерігаються значні зміни в умовах господарського життя суспільства. Ці зміни зазвичай виражаються в тій чи іншій комбінації, в значних технічних винаходи та відкриттях, у глибоких змінах техніки виробництва та обміну» [4]. Проте його попередник А. Чупров (1874-1926 рр.) ще у 1898 р. першим серед російських економістів наголосив на існуванні економічних циклів і при цьому вказав на їх можливий зв'язок з науково-технічним прогресом.

У даний час Ю. Яковець та С. Глазьев продовжують теоретичні дослідження у рамках школи російського циклізму. Ю. Яковець розкриває у своїх роботах зміст, структуру і механізм реалізації технічних циклів нововведень, історичну динаміку технологічних циклів [5]. С. Глазьев досліджує вимірювання науково-технічного прогресу, стадії інноваційного зростання, створення інноваційного потенціалу та прискорення економічного розвитку на основі науково-технічного прогресу [6].

Неокласична теорія. Найбільш успішною можна визнати модель економічного росту Р. Солоу, яка дала можливість подолати цілу низку обмежень кейнсіанських і некейнсіанських моделей, які є наслідком не взаємозаміни факторів виробництва [7,8]. Р. Солоу замість широко відомої функції В. Леонтьєва використовував модернізовану виробничу функцію Кобба-Дугласа, в якій праця і капітал є взаємодоповнюючими факторами виробництва або субститутами. Технологічний прогрес у моделі Р. Солоу є єдиною умовою постійного підвищення життєвого рівня, так як тільки він забезпечує стійке зростання виробництва ВВП.

Необхідно відзначити, що модель Р. Солоу критикували представники некейнсіанству А. Янг і Н. Калдор, у моделях яких динаміка зростання

продуктивності залежала від виробничого інвестування та лінійного зв'язку між змінами продуктивності і темпами економічного зростання.

Теорія ендогенного зростання. Модель ендогенного зростання національного господарства П. Ромера і Дж. Хікса головним джерелом економічної динаміки визнає інноваційні технології [9]. Згідно даної теорії акумуляція капіталу знань, що вироблений технологією, визначається за допомогою схеми технологічної секторальної додатковості: зростання одного сектору прискорює підвищення (розширення) іншого, який, в свою чергу, побічно підтримує розвиток першого. Інновації дозволяють створювати нове благо, яке руйнує старе і в результаті утворює конкуренцію між різними високотехнологічними виробництвами. У [10] виявлено зв'язок між справжніми і майбутніми інвестиціями в НДДКР, який може негативно вплинути на обсяги інвестицій для подальших генерацій інновацій.

Еволюційний підхід до інновацій. У рамках цього напрямку формуються підходи до інновацій, за якими саме новітні досягнення НТП породжують спонтанність, відкритість і незворотність змін в економіці і суспільстві. Підхід розвивають Р. Нельсон і С. Вінтер, доводячи його до альтернативного неокласичного підходу з точки зору аналізу технічних змін, який диктує суб'єктам економіки в еволюційному представленні претворюватись на фірму з обмеженими у раціональності. Ці фірми не визнають диференційованого підходу до справи (за аналогом моделі неокласичні), спираються лише на вибірккову інформацію, яка може призвести до успіху та отримання цільового прибутку. Дійсно, об'єктивно обумовлений процес періодичного інноваційного оновлення суспільства має свої закономірності. Розкриття їх змісту та механізму використання, як вважають Н. Маренков, С. Селіванов, М. Гузаіров, А. Кутин [11, 65], є головним завданням фундаментальної і прикладної частин інноватики як самостійної галузі наукового знання, що сформувалася до кінця ХХ ст. Розглянемо ці *закономірності* в тому вигляді, в якому вони до цього часу усвідомлені сучасною наукою.

По-перше, періодичне інноваційне оновлення є загальною закономірністю суспільства в цілому і всіх складових його систем. Це пояснюється трьома обставинами: а) будь-яка система володіє своїм потенціалом розвитку, життєвим циклом і перехід від однієї фази до іншої вимагає часткового оновлення; б) суспільство має загальну тенденцію до росту і ускладнення, збільшення обсягу та диференціації структури потреб. Щоб їх задовольнити, система повинна вдосконалюватися або поступатися своїм місцем іншій системі, здатної задовольнити ці потреби; в) природне середовище також схильне до змін, і суспільство з властивими йому системами повинно зазнати зміни, щоб адекватно відреагувати на ці зовнішні поклики. Якщо суспільство або будь-яка його складова втрачає здатність до оновлення, то це найчастіше лежить в основі криз, приголомшливих будь-які суспільні системи і завершуються або летальним результатом, або болісним відродженням здатності до самовідновлення.

По-друге, інноваційна діяльність розвивається нерівномірно-циклічно: хвилі інноваційної активності змінюються спадами. У розвитку техніки і технологій, економіки та соціокультурної сфер досить чітко виявляються інноваційні цикли різної глибини і тривалості. У переломні періоди в динаміці розглянутих сфер піднімається хвиля базисних інновацій, породжує потік інновацій, що поліпшують і коректують зроблені великі інновації. Кількість початкових інновацій зменшується, при чому багато разів з'являються нові інновації різного типу. Які доповнюють перелік базових інновацій. Це в свою чергу призводить до ефекту оновлення економічної системи за рахунок саме економічних факторів впливу. Потім – на третій фазі циклу – інноваційна активність поступово стабілізується. Однак її структура погіршується: базисні інновації практично припиняються, поліпшуючі інновації стають все більш дрібними і все менш ефективними. З'являються псевдоінновації, спрямовані на часткове поліпшення і продовження терміну життя застарілої в своїй основі, приреченої на радикальну трансформацію системи. У наступній фазі рівень інноваційної

активності різко падає, зростає частка псевдоінновацій. Появою нового інноваційного циклу виступає фаза депресії, яка закінчується певним вибухом для нових перетворень.

По-третє, у динаміці інноваційної активності простежується взаємовплив інноваційних циклів різної тривалості, а також їх взаємодія з цикловою динамікою інших сфер суспільства. Охарактеризуємо цю закономірність конкретніше. Інноваційні цикли розрізняються за тривалістю і глибиною. Частіше зустрічаються інновації за змістом моделей сучасної техніки та технічних перетворень, що спираються на термінові та своєчасні нау-хау, пропозиції, розробки, винаходи та не призводять до кардинальних змін. Як правило, кожний цикл або інноваційна хвиля проходить десять років та ведуть до технічної зміни того чи іншого покоління товарів та послуг. Це, в свою чергу, сприяє реалізації початкових (базових) інновацій. Інноваційні хвилі перекладаються на нові хвилі довгострокових циклів, які ведуть до зростання за часом, або до зниження.

Разом з тим найбільш тривалі періоди найглибших змін у суспільстві спостерігаються при зміні найбільш довгострокових (цивілізаційних) циклів. Повні базисні інновації призводять до становлення нових методів виробництва, державно-політичного і соціокультурного ладу, радикально змінюючи спосіб життя більшості жителів. Значно підвищується нестійкість соціальних систем. Такий шквал змін простежувався в останній третині XVIII – першій половині XIX ст., знаменуючи народження і поширення індустріальної мирової цивілізації. Розгортається він і при її зміні постіндустріальної економікою з останньої чверті XX ст.

Інший розріз взаємодії циклів – взаємний вплив інноваційних циклів у суміжних і віддалених областях. Перетворення, що виникають у ході циклічних змін, мають підґрунтям низку інших факторів: економічних, екологічних, суспільних, політичних, державних. Формується інноваційні цикли за факторами впливу. Різні сфери суспільства впливають на формування інноваційних хвиль у динамічному розвитку.

Крім того, відповідно до положень інноватики, в науково-технічному розвитку проявляють себе такі закономірності соціогенетіки, як спадковість, мінливість і відбір. Спадковість виражається в тому, що оновлення системи спрямоване не на руйнування її спадкового ядра, а забезпечує його збереження і підвищення життєстійкості у зовнішньому середовищі, що постійно змінюється. Можуть сходити з історичної сцени технологічні та економічні способи виробництва, політичний і соціокультурний лад, зникати з географічної карти держави і навіть цивілізації у результаті епохальних нововведень, але людство в цілому як суперсистема, його біосоціальний генотип зберігається, передається з покоління у покоління.

Спадкова функція інновацій полягає в формуванні умов для збереження і відновлення генотипу суспільства як суперсистеми, що складають його надсистеми, підсистеми і базові елементи. Спадкова зміна в циклічній динаміці суперсистеми становить головний зміст і призначення, основну функцію епохальних, базисних, поліпшуючих інновацій. Зміни відбуваються не тільки в його внутрішній структурі, але і в навколишньому середовищі, у біо- і геосфері, у космічному просторі. Отже, щоб адаптуватися до змін, потрібні зміни. Найбільш ефективні з цих змін закріплюються у спадковому генотипі, збагачують його і передаються потім наступним поколінням. У той же час все те, що втратило життєздатність, йде в минуле, опираючись і намагаючись продовжити своє існування. Тому є опір цих приречених на зникнення елементів, що спираються на силу інерції, консерватизму, звички.

Інноваційний розвиток вимагає активної боротьби, наполегливій волі і діяльності його ініціаторів. Кожна інноваційна хвиля – це вибух протиріч в суспільстві. Вибух тим більш болючий, ніж більше глибина трансформації, ніж вона радикальніше і глибше. При цьому базисні й епохальні інновації нерідко зачіпають і частину спадкового ядра, прагнучи його зруйнувати. Слідом за радикальними реформами слідує контрреформи, які коректують інновації, які усувають крайності, небезпеку руйнівного забігання вперед, відновлюють рівновагу на новому рівні розвитку.

Виявляючи вище перелічені закономірності, можна зробити висновок про те, що особливо зростає важливість державного управління інноваційним розвитком у кризових ситуаціях, коли відбувається процес оновлення і зміни соціальних систем. Саме в цей період реалізується обґрунтований П.Сорокіним соціальний закон флуктуації (коливання) тоталітаризму і свободи: при кризі «масштаби і суворість урядової регламентації незмінно росте, і економіка суспільства, політичний режим, спосіб життя і ідеології відчувають тоталітарну трансформацію ; і чим сильніша криза, то більша ця трансформація. Навпаки, кожен раз, коли сильна криза в суспільстві скорочується, масштаби і суворість урядової регламентації зменшуються, і економічні, політичні, ідеологічні й культурні системи ре конвертуються до мирних де тоталітарних, менш регламентованим і більш вільним образам життя ... » [12, 66]. Таким чином, майбутній потенціал розвитку держави в інноваційному масштабі, вектори стратегічного управління інноваційним розвитком, що націлені на активізацію діяльності підприємств, підвищуються, незважаючи на кризові явища.

Отже, підводячи рису під розглядом процесу еволюції уявлень про інновації та інноватику, необхідно узагальнити таке:

- можна виділити шість основних напрямків економічної думки в інтерпретації інноваційного розвитку і власне інновацій: класичний, «комбінаторний», дослідницький у рамках школи вітчизняного циклізму, неокласичний, ендогенного зростання і еволюційний підхід до інновацій;
- процес періодичного інноваційного оновлення суспільства має об'єктивну природу та закономірності, які ще не повною мірою встановлені;
- до відомих соціогенетичних закономірностей інноваційного розвитку можна віднести спадковість, мінливість і відбір;
- важливість державного управління інноваційним розвитком зростає у кризових ситуаціях, процесі оновлення і зміни соціальних систем, тому *головним науковим завданням інноватики стає формування теоретичного фундаменту прикладної інноваційної діяльності у різних галузях*

господарства. Це змінює теоретичну роль інноватики з особливої галузі науки на прикладну інструментальну, яка має забезпечити перетворення фундаментальних та прикладних наук у діючу виробничу силу суспільства.

Це має вплинути на сутність категорій і понять «інновації», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». Тому у дослідженні інноваційного розвитку промислових підприємств вважаємо за доцільне окрему нішу дослідження зосередити на цьому аспекті.

Поділяємо думку, що формування і зміцнення конкурентних переваг для кожного суб'єкту підприємницької діяльності у сучасному трансформаційному середовищі є однією з головних цілей забезпечення його виживання і розвитку. Вплив цього завдання значною мірою визначається рівнем і ефективністю інноваційної діяльності. Конкуренція стимулює бізнес, господарчі суб'єкти, щоб забезпечити їхній запас економічної міцності та підтримання конкурентних переваг за рахунок більше вигідного використання існуючих виробничих і фінансових ресурсів, залучення інвесторів. Такі переваги виражаються в низькій ризикованості, більшій рентабельності вкладень у порівнянні з аналогами в конкретній ринковій ніші. Ринкова ніша може виражатися в певному виді діяльності по створенню споживчих вартостей або в регіональному аспекті. В будь-якому випадку бізнес-пропозиції потребують відповідного обґрунтування, заснованого на зрозумілій інформаційній базі і аналітичних розрахунках.

Дані вимоги до стартових умов інноваційної діяльності непоно можуть бути задоволені через низку її мало досліджених специфічних проблем. У першу чергу необхідно вирішити проблему однозначного трактування дефініцій, що використовуються. Однак, синтез поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців приводить до висновку про існування певних розбіжностей в інтерпретації дефініції «інновація», яка почала частіше використовуватися в економіці України, як самостійно, так і для визначення низки суміжних понять: «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційні рішення», яких існує широка варіація (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Визначення категорійного апарату інноватики (джерело: складено на основі [2, 13, 17, 40, 138-141, 180, 195, 431])

Термін	Автори, методологічні положення, закони	Зміст терміна
1	2	3
1. Інновація	Й.Шумпетер [2]	Зміна з метою впровадження і використання нових видів споживчих товарів, нових виробничих і транспортних засобів, ринків і форм організації в промисловості.
	В.Лапін [140]	Комплексний процес створення, поширення і використання нового практичного засобу для кращого задоволення відомої потреби людей.
	А.Левінсон [13]	Підсумок попередньо проведеної, наукової, практичної, організаційної роботи.
	М.Йохна, В.Стадник [195]	Рекомендації щодо вдосконалення науково-технічної, організаційної, виробничої або комерційної діяльності підприємства, метою яких є початок інноваційного процесу або його продовження (розвиток).
	С. Ілляшенко [17]	Кінцевий результат діяльності, що спрямована на створення й використання нововведень, втілених у вигляді вдосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва і збуту товарів, які сприяють розвитку й підвищенню економічної ефективності виробництва і споживання або забезпечують соціальний чи інший ефект.
	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [40]	Введення у вжиток будь-якого нового або значно вдосконаленого продукту (товару або послуги) чи процесу, нового методу маркетингу або нового організаційного методу в діяльності підприємства, організації робочих місць чи зовнішніх зв'язків.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
2.Інноваційний процес	П.Завлін, А.Казанцев, Л.Мінделі [141]	Процес трансформації наукового знання в інновацію, що представляється як послідовний ланцюг подій, в ході яких інновація визріває від ідеї до готового продукту, технології, послуги та розповсюджується при практичному використанні.
	М.Йохна, В.Стадник [71, 195]	Процес перетворення наукового знання в інновацію, яка задовольняє нові суспільні потреби.
	І.Федулова [7,431]	Процес послідовного перетворення ідеї в товар через етапи фундаментальних, прикладних досліджень, конструкторських розробок, інноваційного маркетингу, виробництва і збуту. Це процес створення, освоєння і поширення тих техніко-економічних ідей, практичне застосування яких призводить до отримання певного суспільно-економічного ефекту.
3. Інноваційна продукція	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [40]	Впроваджена на ринку продукція (товари, роботи або послуги), що є новою або значно вдосконаленою в частині її властивостей або способів використання. Продукція (нова або удосконалена) може бути новою для певного підприємства, а не лише новою для певного сектору діяльності або ринку загалом.
4. Обсяг інноваційно і продукції	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [57]	Відноситься інноваційна продукція, що впроваджувалась у виробництво протягом звітного періоду та була реалізована на вітчизняному ринку.
5. Інноваційна діяльність	С. Ілляшенко [17]	Комплекс робіт, який складається з: наукових (зокрема лабораторних) і маркетингових досліджень (у тому числі бізнес-аналізу, тобто розроблення й обґрунтування інноваційного проекту); розроблення і виготовлення інновацій; лабораторних і ринкових випробувань; просування інновацій на ринок.
	Методологічні положення зі статистики інноваційної	Усі наукові, технологічні, організаційні, фінансові й комерційні дії, що призводять до здійснення інновацій або задумані з цією метою. До інноваційної діяльності також

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
	діяльності [40]	належать дослідження і розробки, безпосередньо не пов'язані з підготовкою конкретної інновації.
	Б.Санто [90]	Діяльність, що розпадається на функціональні ділянки (етапу процесу): дослідження, розроблення, підготовка виробництва, виробництво та збут, завданням яких є обробка інформації з метою реалізації продуктів розумової праці у вигляді нових виробів або технологій
	М.Йохна, В.Стадник [71]	Діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів ы послуг.
	Керівництво ОСЛО [139]	Діяльність для забезпечення розробки та впровадження інновацій у діяльність підприємства, що використовує певні дії. Деякі види інноваційної діяльності є інноваційними самі по собі, інші не мають цієї властивості, але теж необхідні для здійснення інновацій. Інноваційна діяльність включає також дослідження і розробки, не пов'язані безпосередньо з підготовкою будь-якої конкретної інновації.
	Закон України «Про інноваційну діяльність» [180]	Діяльність, спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарі і послуг.
6. Інноваційна діяльність	ДСТУ 31279:2005 [138]	Діяльність, що забезпечує створення і реалізацію інновацій (процес створення інновацій, що включає прикладні дослідження, підготовку і запуск виробництва, а також діяльність, що забезпечує створення інновацій, науково-технічні послуги, маркетингові дослідження, підготовку і перепідготовку кадрів, організаційну та фінансову діяльність).
7.Інноваційне підприємство (організація)	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [40]	Юридична особа, що впроваджувала будь-яку інновацію за визначений період часу.

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
8. Інноваційно-активне підприємство	Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності [40]	Підприємство, що в період обстеження займалося діяльністю, пов'язаною зі створенням інновацій, незалежно від того, чи призвела така діяльність до реального впровадження інновацій.

Спроби пояснення дефініції «інновація» з різних точок зору говорять про актуальність питань, що пов'язані з цим явищем, а також про прагнення глибокого проникнення в її суть. Здається, що для такого складного явища не може бути універсального визначення, що задовольняє вимогам до розкриття інформації для всіх цілей дослідження, які охоплюють різні горизонти управлінської ієрархії, тобто макро-, мезо-, макрорівні економіки.

Наявне визначення інновацій, як правило, розкриває ті сторони явища, які вимагають у певного автора поглибити дослідження в зазначеному напрямку. Наприклад, Б. Твісс [5] дає процесне визначення інновацій, коли раціоналізаторські винаходи стають економічно обґрунтованими, технологічно та організаційно можливим. Аналогічно до позиції Б. Санто [90], який бачить інновації як прояв соціально економічного обґрунтування про процес, що веде до можливості нових або удосконалення технологій, види продукції на основі практичного впровадження потенціалу фундаментальних ідей та і поточних винаходів. Головною умовою «нотифікації» інновації є їх орієнтацію на прибуток, економічну вигоду, тобто, їх появлення на ринку повинні супроводжуватися отримання додаткового доходу. За Ф. Ніксоном [13, 20, 385-387] інновації є взаємно взаємопов'язаними технічними, оперативними, комерційними заходами, що покликані на пропозиції на ринку нових або вдосконалення товарів. При цьому інновації технічного, економічного, інституційного, управлінського та іншого характеру поєднуються на основі внутрішнього змісту. Інновації також групуються по признаку масштабності (глобальні, локальні), етапів життєвого циклу продукту (дизайн, розробка та виробництво).

У результаті аналізу різних підходів до визначення інновації розкривається їх загальний зміст у вигляді змін, які спрямовані на покращення, критерії якого виражаються через економічні показники. Одним із перших вчених, який звернув увагу на зв'язок інновацій зі змінами, був Й. Шумпетер [2, 13, 123]. Спочатку він розглядав зміни, які є наслідком більш ранніх змін у фундаментальних уявленнях щодо засад світоутворення. Він дав неповний (без соціальних, екологічних, інформаційних та інших аспектів), але достатньо обґрунтований перелік важливих змін, пов'язаних з новаторськими ідеями. Цей список був у логічній послідовності та відкривався удосконаленням технології та процесів. Потім розглядалися зміни продукції та сировини, з якої вона була виготовлена. Завершальними були зміни організації процесу виробництва та його постачання, а також зміни на відповідних ринках.

Зазначене раніше процесне визначення інновацій [13-14, 67, 85, 154] передбачає їх остаточний «сценарій» з попереднім розвитком у часі за певними законами і стадіями. Міжнародна практика інноваційної діяльності під її кінцевим результатом розуміє освоєння нового або удосконаленого виробничого технологічного процесу, отримання нового продукту та отримання нових підходів у визначенні послуг. Тому, на наш погляд, *термінологічне розходження понять інновацій та інноваційного процесу не представляє труднощів за формою, але за змістом може мати різні інтерпретації*. Безперечно, інноваційний процес спрямований на розробку, освоєння, економічно вигідне використання і тиражування інновацій. Але при цьому він являє послідовність подій від народження ідей до їх економічних втілень [18, 30], тобто *інновації зводяться лише до певної суми наукових знань*. Процесне визначення інновацій дає їх розробникам можливість встановлювати кількісні характеристики таких категорій, як життєвий цикл і економічна ефективність нововведень. Важливість економічних критеріїв безперечна, так як вони визначають у кінцевому підсумку життєздатність конкретної інновації на початковому шляху,

допомагають побачити в ній потенціал конкурентних переваг і можливостей розвитку підприємства.

На початкових етапах становлення інновації до її невід'ємних атрибутів повинні ставитися новизна науково-технічного змісту і можливість виробничого освоєння. Потенціал комерційного успіху інновації розраховується на принципах зіставлення більш відомих величин витрат з менш відомими, ймовірними величинами майбутніх фінансових результатів, для досягнення яких потрібні відповідні зусилля.

Таким чином, *дослідження показує на необхідність розглядання інноваційного результату у нерозривному зв'язку з інноваційним процесом.* Також проглядається закономірність циклічного прояву інноваційного процесу: від фундаментальних досліджень, висновки яких не укладаються в загальноприйняті уявлення, до оцінки їх прикладного застосування, дослідно-конструкторських розробок, промислового виробництва, налагодження інфраструктури постачання, збуту, експлуатаційного обслуговування до утилізації та рекламування нових концепцій аналогічних споживчих вартостей з більш просунутими властивостями.

Стадії інноваційного процесу підкоряються основним законам існування (заперечення, розвиток через перехід кількісних змін у нову якість), тому утворюють єдине ціле. Ефективність механізму їх розгортання залежить від використання рушійних сил, забезпечення неантагоністичної своєчасної заміни відпрацьованих інновацій, інтеграції їх стадій через підготовленість наступних і дотримання термінів завершення попередніх, прискорення всіх процесів на основі використання інтенсивних чинників економічного розвитку, підпорядкованих обраної стратегії розвитку.

Структура інноваційного процесу в залежності від поставлених завдань дослідження може представлятися в широкому або вузькому сенсі. Перший включає в себе всі стадії, згадані вище, а вузьке трактування передбачає завершення цього процесу в момент передачі (трансферту) нового зразку або малої серії інноваційної продукції у промислове виробництво для організації

його масового виготовлення і збуту. В якості базових елементів інноваційного процесу слід розглядати інноваційні ресурси, витрати на інновації і результати інноваційного процесу (рис. 1.1).

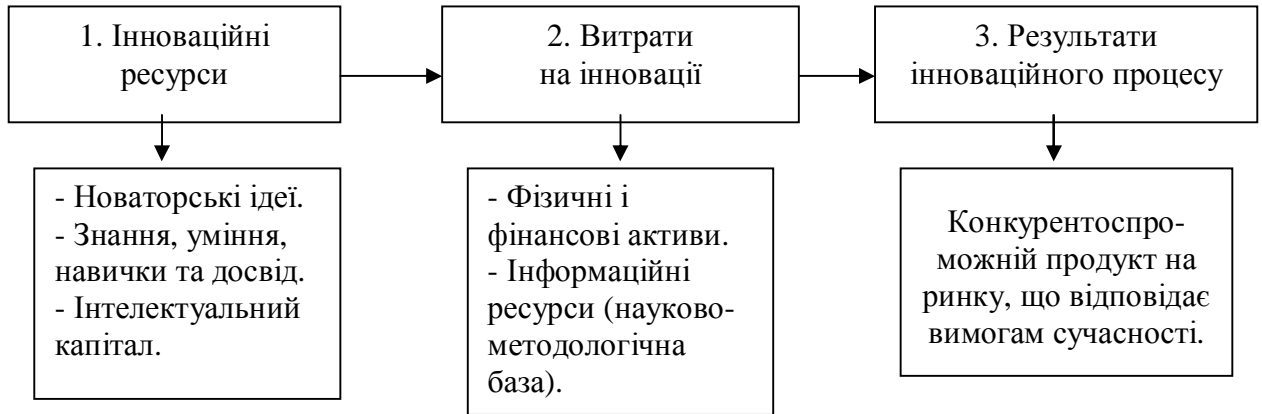

Рисунок 1.1 – Базові елементи інноваційного процесу

(джерело: власна розробка)

Критерій принципової новизни інновацій потребує їх відокремлення з різних змін, не включаючи механізм зміни статусу конкурентоспроможності. Тобто не виступають інноваціями малосуттєві видозміни щодо естетичного оформлення та нові номенклатурні позиції для конкретного підприємства, якщо вони вже існують на ринку як продукція інших підприємств.

Ключова особливість інновацій у вигляді новизни має два основних прояви, що відносяться до *техніко-технологічних характеристик та ринкових позицій*. Відтак, критерій ринкової конкурентоспроможності та потреби управлінської практики дозволяють запропонувати таке визначення інновації, застосовне для аналітико-облікових цілей: *інновація у промисловому секторі економіки має підґрунтям певний процес стратегування інноваційного розвитку підприємства, на виході дає конкурентоспроможний продукт або послугу з урахуванням умов ринку, який щиро використовується у практичній діяльності*.

Для формування семантичного кола дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства лише дослідження інноваційної складової та адаптації категорії «інновація» для управлінських цілей замало.

Тому *треба дослідити інвестиційну складову*, оскільки процес інвестування є джерелом економічного зростання та фінансовою основою науково-технічного розвитку підприємств. Інноваційний розвиток підприємства спирається на інвестиційні ресурси, які, втілюються в інвестиційний проект за результатами обґрунтування їх ефективності, тобто враховуючи пояснення за показниками ефективності інвестиційного проекту та з урахуванням специфічних умов розвитку економіки України.

Капітал підприємства передбачає інвестиційну складову, яка необхідна підприємству для наступного розвитку. Інвестиційні ресурси вказують на потенціал підприємства, можливості його отримання стабільного доходу у майбутньому періоді. Інвестиційна привабливість підвищується тільки за умовами саме реалізації інвестиційних ресурсів з обов'язковим отриманням цільового прибутку.

Поняття *інвестиції* (від лат. *investio* – одягаю) практично в будь-якому словнику трактується як вкладення капіталу в галузі економіки усередині країни й за кордоном. Це визначення уточнюється в таких законах, як «Про інвестиційну діяльність» [179], «Про режим іноземного інвестування» [180], «Про інститути спільного інвестування» [182], «Про підприємства в Україні» [184], «Про оподаткування прибутку підприємств» [185].

Інвестиції – це усі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються в об'єкти підприємницького й іншого видів діяльності, у результаті якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [15]. *Інвестиція* – господарська операція, що передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав і цінних паперів в обмін на кошти або майно [16]. В рамках українського законодавства предметами інвестування, а також предметами обміну можуть бути:

- усі види цінних паперів;
- рухоме та нерухоме майно;

- усі види інтелектуальної власності, що підтверджені авторськими свідоцтвами;
- техніко-економічна документація на базі знань та вмінь, виробничого досвіду адміністративно-управлінського персоналу;
- права на користування, розподіл та перерозподіл ресурсів;
- інші предмети інвестування.

За наведеною низкою предметів інвестування можна стверджувати, що не всякий вид вкладання капіталу (майнового або інтелектуального) може бути інвестицією. Наприклад, обмін акціями між двома особами веде лише до зміни власників цінних паперів, що призведе у майбутньому до змін в отриманні кінцевих дивідендних сум. Стосовно інтелектуального капіталу можна навести приклад бартерних стосунків між дома підприємствами – обмін між видами капіталу.

Наступне визначення, що уточнює сутність інвестицій, – інвестиційна діяльність. *Інвестиційна діяльність* – це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави по реалізації інвестицій [25].

Інвестиційна діяльність може здійснюватися у *формі*:

- інвестування, здійснюваного громадянами, недержавними підприємствами, господарськими асоціаціями, об'єднаннями й суспільствами, а також суспільними й релігійними організаціями, іншими юридичними особами, заснованими на колективній власності;
- державного інвестування;
- іноземного інвестування;
- спільного інвестування коштів і цінностей громадянами і юридичними особами України й іноземних держав.

Об'єктом інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, у тому числі основні фонди й оборотні кошти у всіх сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права .

Інвестиційний процес на підприємстві передбачає низку учасників. Інвестор може бути ініціатором та особою, що наказує сам процес та очікує певний результат. *Суб'єкт інвестиційної діяльності* – фізична або юридична особа України або інших країн. Суб'єктами інвестиційної діяльності виступають особи, що приймають рішення на предмет доцільності вкладання коштів власних або запозичених, грошового або інтелектуального капіталу. Таким чином формуються інвестиційні об'єкти. Головною особою інвестиційного процесу виступає інвестор, який може виконувати окремо або разом низку функцій, зокрема: вкладника грошей, кредитора, замовника, покупця. Кожен інвестор має свої права та обов'язки в інвестиційному процесі. Крім того, це право розповсюджується на усіх інвесторів, незалежно від організаційно-правової форми господарювання та форми власності.

Час з моменту ухвалення рішення про початок інвестиційної діяльності до кінцевої стадії реалізації товару на ринку *формує інвестиційний цикл*. *Структура інвестиційного циклу наступна*: науково-дослідні та проектні види робіт, обґрунтування впровадження проекту, планування, проектування, бюджетування, початкова стадія, термін реалізації проекту, результат. Масштабність інвестиційного циклу залежить від об'єкту інвестування та грошового номіналу. Інвестиційний цикл складається *із трьох основних фаз*:

- передінвестиційна фаза;
- фаза інвестицій – властиво витрати, вкладення коштів;
- експлуатаційна фаза – відшкодування витрачених коштів.

Інвестиційний процес – низка повторюваних інвестиційних циклів. За останні роки в Україні значно збільшилося число активних учасників інвестиційного процесу. З кожним роком цей процес на Україні має тенденцію до зниження. Одна з причин – фінансові посередники на ринку.

Низка підприємств або установ може об'єднуватися під виконання великого інвестиційного проекту. Так формується *інвестиційний комплекс* – об'єднання підприємств у систему для вирішення комплексного

інвестиційного завдання, яка поєднує виробничу та управлінські функції. Величина інвестиційного комплексу залежить від рівня концентрації основних фондів та розміру інвестованого капіталу. До складу інвестиційного комплексу входять:

- інвестори – вкладники капіталу;
- промисловості й підприємства, пов'язані з виробництвом і поставкою предметів для інвестиційного комплексу (створення основних фондів, поставка, будівництво);
- інвестиційні банки;
- ринкова інфраструктура інвестиційного комплексу;
- органи державного регулювання ринкових відносин в інвестиційному комплексі.

Законом України «Про режим іноземного інвестування» [185] і Законом України «Про інвестиційну діяльність» [179], визначено, що *іноземні інвестиції* – всі види цінностей, які вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до діючого законодавства України.

Підприємство, яке займається інвестиційною діяльністю, має певний економічний потенціал. Вибір того чи іншого рішення відбувається на основі обґрунтованих висновків вкладення капіталу. Форми вкладення капіталу залежать від вимог ініціатора. Сьогодні підприємства вимушені постійно шукати інвесторів як вітчизнаних, так і зарубіжних. *Інвестиційна діяльність* підприємства характеризується наступними основними особливостями:

- вона є головною формою реалізації економічної стратегії підприємства, забезпечення зростання його операційної діяльності. Стратегічний вектор розвитку підприємства націлен на нарощування фінансових результатів, оптимізації управління операційними витратами, що може призвести до зростання групи операційних витрат підприємства. Інвестиційна політика підприємства є невід'ємною складовою частиною загальної стратегії його економічного розвитку;

- обсяги інвестиційної діяльності підприємства є головним вимірником темпів економічного його розвитку. Для характеристики цих обсягів використовуються два показники: а) сума валових інвестицій; б) сума чистих інвестицій підприємства. Термін «валові інвестиції» представляє собою алгебраїчну суму усіх елементів інвестованих коштів за звітний період, зокрема: засоби на модернізацію, розширення та оновлення основного капіталу, складові товарно-матеріальних цінностей, сировина, паливо, інтелектуальний капітал.
- Чисті інвестиції представляють собою суму валових інвестицій, зменшену на суму амортизаційних відрахувань у певному періоді (1.1):

$$\sum CI_i = \sum BI_i - \sum AB_i, \quad (1.1)$$

де: CI_i – сума чистих інвестицій підприємства в i -му періоді;

BI_i – сума валових інвестицій підприємства в i -му періоді;

AB_i – сума амортизаційних відрахувань підприємства в i -му періоді.

Проведений теоретичний екскурс та аналіз підходів різних економістів до сутності та економічної природи інвестицій довів, що *інвестиції доцільно трактувати із економічної та фінансової точок зору:*

- за *фінансовим визначенням інвестиції* – це система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів;
- за *економічним визначенням інвестиції* – це витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу.

Ми також поділяємо думку науковців [222, 278, 361], що поняття «інвестиції» уявляє собою підгрунття інших економічних термінів, які

пов'язані зі сталим розвитком підприємства, відображають динамічні зміни в обсягах капіталу підприємства.

Науковий і практичний інтерес має *видова характеристика інвестицій та їх структурний аналіз*. Основне призначення інвестицій націлено на розширення капіталу підприємства та покращення його кінцевих фінансових результатів, пошук нових горизонтів його розвитку. Саме у цьому питанні виникає необхідність застосування концепції стратегування активізації динамічного інвестиційного розвитку підприємств. Для керівників підприємства приріст фінансових результатів повинен бути достатнім для покриття усіх витрат за поточний період, а також компенсації інвесторові витрат за ризик та його винагорода за надання можливості використання суми наявних коштів. Усі фактори повинні працювати синхронно, доповнювати один одного. Крім того, інфляційні очікування в економіці України також мають свою місце у цьому процесі.

Джерелом приросту капіталу й рушійним мотивом здійснення інвестицій є одержуваний від них прибуток. Слід зазначити, що для отримання певної величини цільового прибутку економісти розрізняють окремі процеси – обґрунтування вкладення коштів й одержання запланованого прибутку – оптимізація витрат, які відбуваються в різній послідовності, або разом. Як правило, після повного кругообігу інвестицій виникає певна величина запланованого прибутку, якщо підприємство строго здійснює свою діяльність по стратегічному плану розвитку. Але, на жаль, сума прибутку може відхилятися за різними обставинами у турбулентному розвитку нашої держави, під впливом очікуваних та несподіваних факторів.

Бланк В. відзначає, що при характеристиці економічної сутності інвестицій цей термін іноді трактується помилково або занадто вузько. З усіма наданими їм доводами важко не погодитися [3, 341]. Найбільш типова помилка, на його думку, полягає в тому, що під інвестиціями розуміється будь-яке вкладення коштів, що може й не приводити ні до росту капіталу, ні до одержання прибутку. До них часто відносять так звані «споживчі

інвестиції» (покупка телевізорів, автомобілів, квартир, дач і т.п.), які по своєму економічному втримуванню до інвестицій не відносяться. Кошти в придбання цих товарів витрачаються на безпосереднє довгострокове споживання, якщо їх не здобувають для наступного перепродажу. Помилковим є також ідентифікація дефініції «інвестиції» з дефініцією «капітальні вкладення», що передбачає виконання функції оновлення та відтворення основних виробничих фондів підприємства. Крім того, таке оновлення може бути як за активною, так і пасивною частинами основних фондів. Також інвестиції можуть здійснюватися й в іншу групу активів та цінних паперів підприємства, що пов'язано з рівнем їх концентрації та за критерієм масштабності. Цей вид вкладання інвестицій отримав назву «капітальні вкладення», що виступає однією їх форм інвестування – більш вузьке поняття в управлінському аналізі. Бланк В. також не погоджується з тим, що в деяких джерелах інвестиції визначають як вкладення коштів. У ході інвестиційної діяльності розглядаються умови вкладення капіталу в різні галузі економіки. Інвестування капіталу у різні сфери відбувається як в грошовій, так і в інших формах (майно, транспортні засоби, фінансові інструменти, інтелектуальний капітал тощо). У цілому, інвестиції повинні здійснити кругообіг та повернутися з певною сумою віддачі. Розмір віддачі залежить від розміру початкових інвестицій. Розрізняють три групи: довгострокові, середньострокові, короткострокові. На практиці частіше зустрічаються короткострокові фінансові вкладення у цінні папери підприємств.

Поняття «інвестиції» поєднує в собі різні види підприємницької діяльності, що висвітлює її *найпоширеніша класифікація інвестицій*:

– *за об'єктами вкладень*:

- а) *фінансові* – придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів і інших фінансових інструментів. Виділяють дві групи фінансових інвестицій: прямі (націлені на формування статутного

капіталу підприємства); портфельні (відображають процеси придбання та рух цінних паперів на підприємстві);

б) *реальні/капітальні* – назва говорить про вкладання коштів у групу реальних активів, зокрема: будинки, споруди, різні об'єкти нерухомої та рухомого майна, групи основних фондів, що підлягають зносу та поступової амортизації;

– *за характером участі в інвестуванні:*

а) *прямі* – безпосереднє коштів інвестором в об'єкти інвестування (даний вид інвестування здійснюють, в основному, підготовлені інвестори, що мають інформацію про об'єкт інвестування і механізм інвестування); У групи прямого інвестування інвестором може бути фізична особа, підприємство, організація, установа, корпорація та спеціальні фонди;

б) *непрямі* – інвестування, опосередковане іншими особами (інвестиційними або фінансовими посередниками). Фінансові посередники на ринку надають можливість придбання цінних паперів. Інвестори обирають найбільш привабливі об'єкти для інвестування, розподіляють отримані доходи від інвестиційної діяльності за результатами стратегічного інвестиційного плану реалізації того чи іншого інвестиційного проекту;

– *за періодом інвестування:*

а) *короткострокові* – найбільш розповсюджені у вітчизняній практиці – термін вкладання коштів до 1 року (короткотермінові депозитні вклади, покупка короткострокових ощадних сертифікатів і т.п.);

б) *довгострокові* – мають місце на крупних інвестиційних проектах вкладення капіталу на період більше 1 року. В економічній літературі довгострокова група інвестицій представлена за наступною класифікацією: до 2 років; від 2 до 3 років; від 3 до 5 років; більше 5 років;

– *за регіональною належністю:*

а) *внутрішні* – вкладення коштів в об'єкти інвестування, розташовані в межах даної країни;

б) *інвестиції за кордоном* – вкладення коштів в об'єкти інвестування, розташовані за межами даної країни.

– *за формою власності:*

а) *приватні* – вкладення коштів, здійснювані громадянами, а також підприємствами недержавних форм власності;

б) *державні* – вкладення центральних й місцевих органів влади й керування за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів, державних підприємств за рахунок власних і позикових коштів;

в) *іноземні* – вкладення, здійснювані іноземними громадянами, юридичними особами й державами;

г) *спільні* – вкладення осіб даної країни й іноземних держав.

Перехід до ринкових відносин в інвестиційній сфері стосується її джерел: інвестиції можуть здійснюватися за рахунок власних фінансових ресурсів інвестора (амортизаційні відрахування, прибуток, грошові нагромадження, заощадження громадян, юридичних осіб і ін.), залучених фінансових коштів інвесторів (банківські, бюджетні, облігаційні кредити, а також кошти, отримані від продажу акцій, облігацій, пайових і інших внесків громадян і юридичних осіб), бюджетних інвестиційних асигнувань і запозичених фінансових ресурсів (кредити, позики) [6, 344-346].

– *за характером формування інвестицій:*

а) *автономні* – націлені на формування нового капіталу за результатом підприємницької діяльності. Інноваційні фактори виступають головним локомотивом їх створення. ;

б) *індуковані* – виникають внаслідок впливу споживчих інтересів та націлені на формування нового капіталу. Автономні інвестиції дають первісний поштовх росту економіки, викликаючи ефект мультиплікації, а індуковані, будучи результатом зростання доходу, приводять до його подальшого росту.

Структуру інвестицій можна представити за допомогою наступної схеми (рис. 1.2). З даної схеми можна побачити цілеспрямований спосіб

вкладання капіталу в будь-які об'єкти або активи щодо впровадження інноваційних розробок. Передбачається доцільним видову структуру інвестицій дослідити за *ознаками інвестицій*:

- структурні елементи інвестицій потенційно мають здатність приносити прибуток або соціальний ефект;
- інвестиції є метою інвестора щодо інвестування та метою суб'єкта управління (держави, галузі, регіону, підприємства);
- інвестування – відкрита система, яка відображає процес перетворення частини накопиченого капіталу в альтернативні види активів;
- структура інвестицій визначає підходи до аналізу та методів оцінки інвестицій для прийняття попередніх управлінських рішень щодо їх реалізації залежно від напрямку впровадження, а також ступінь відповідальності за отримані результати.

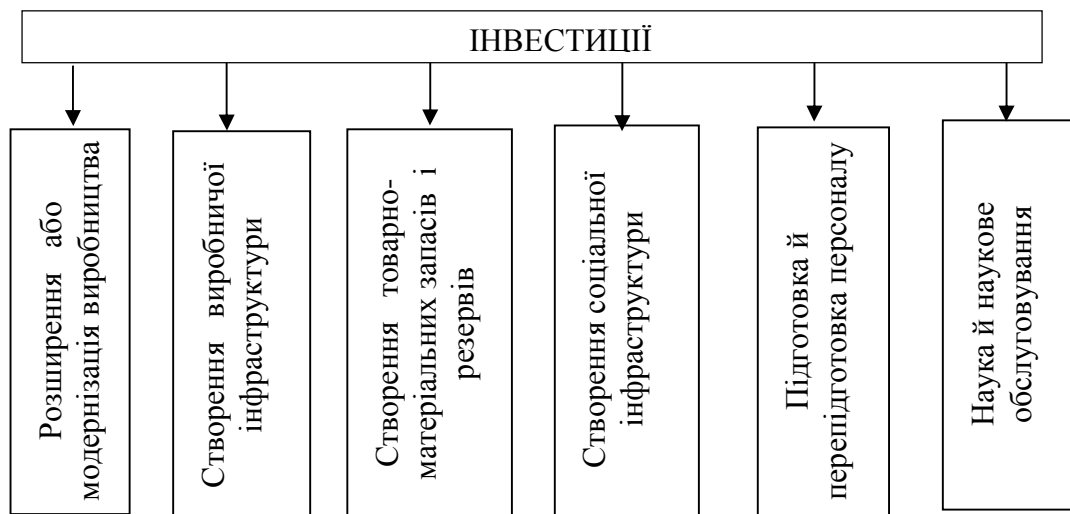

Рисунок 1.2 – Структура інвестицій

(джерело: узагальнено на підставі [28, 29-35])

Семантичне коло інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають утворити дефініції різної природи. Дефініція – це логічна операція, яка: а) розкриває зміст (сене) імені за допомогою опису істотних і відмітних ознак предметів чи явищ, що позначаються даними ім'ям

(денотата імені); б) експлікує значення терміна. У процесі дефініювання терміну повинен бути безпосередньо прописаний в якості його значення або екстенціонал (об'єкт), або інтенціонал (ознака). Якщо термін явно не співвіднесений ні з об'єктами, ні з ознаками, він залишається символом, який не має семантичного значення. Визначити термін – це встановити межі його застосування. *Дефініції можна виділити за різними ознаками* [297-298, 306, 350-351]:

- *виконувана функція* – як реальні (визначення предметів, явищ) і номінальні (введення нових термінів);
- *спосіб розкриття змісту* – як явні (вказуються ознаки, властиві предмету або явищу) і неявні (виявляються відносини, в яких знаходиться визначуваний предмет, явище з іншими предметами, явищами).

Розрізняють такі *види явних дефініцій*:

- а) атрибутивно-реляційні, в яких вказується найближчим родове відміну і видовий ознака, властивий тільки даному виду;
- б) генетичні, в яких вказується походження або спосіб конструювання об'єкта, позначуваного визначеним ім'ям;
- в) операціональні, в яких в якості видової характеристики об'єктів виступає вказівка на деяку операцію, за допомогою якої ці об'єкти можуть бути виявлені і позначено їх відмінність від інших предметів.

Неявні дефініції не мають чітко вираженої структури, до них відносяться:

- а) аксіоматичні (в математичній логіці – формули в численні висловів);
- б) контекстуальні (наприклад, можливість з'ясувати зміст поняття, не вдаючись до тлумачного словника, а через пропонований контекст);
- в) рекурсивні (визначення математичного ряду чисел Фібоначчі);
- г) індуктивні (визначення поняття «натуральне число»).

Таким чином, семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають утворюють дві групи категорій та понять: інноваційної природи та інвестиційної, які відповідають двом

однойменним складовим (рис.1.3). Їх визначено як явні дефініції та розподілено за наведеними ознаками.

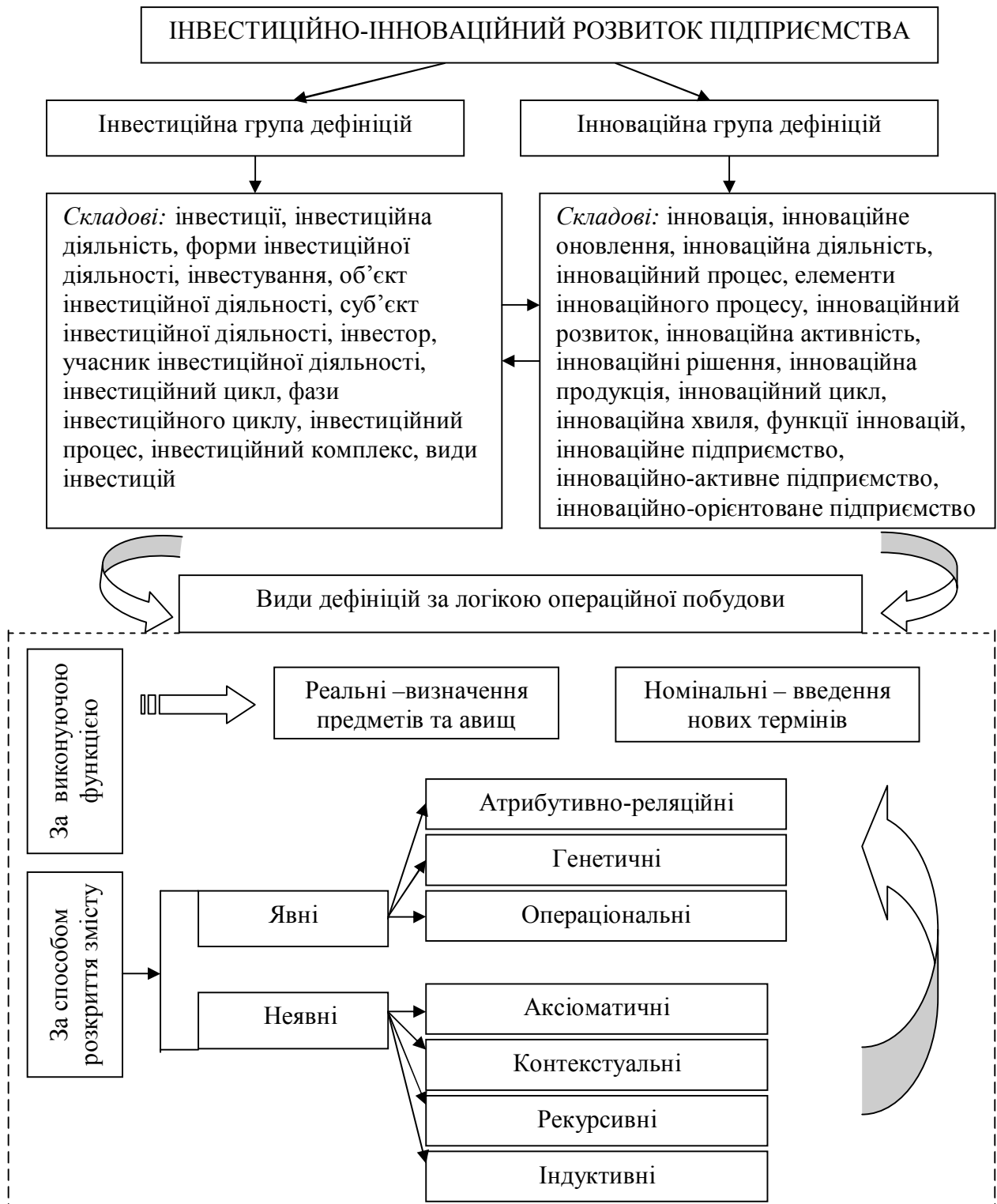

Рисунок 1.3 – Семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства (джерело: власна розробка)

До інноваційної групи дефініцій відносяться: інновація, інноваційне оновлення, інноваційна діяльність, інноваційний процес, елементи інноваційного процесу, інноваційний розвиток, інноваційна активність, інноваційні рішення, інноваційна продукція, інноваційний цикл, інноваційна хвиля, функції інновацій, соціогенетичні закономірності інноваційного розвитку (спадковість, мінливість і відбір), інноваційне підприємство, інноваційно-активне підприємство, інноваційно-орієнтоване підприємство.

До інвестиційної групи дефініцій відносяться: інвестиції, інвестиційна діяльність, форми інвестиційної діяльності, інвестиційний ринок, об'єкт та суб'єкт інвестиційної діяльності, інвестування, інвестор, учасник інвестиційної діяльності, інвестиційний цикл, фази інвестиційного циклу, інвестиційний процес, інвестиційний комплекс, види інвестицій.

Основні причини якісних змін змістовності і розширення семантичного кола інноваційно-інвестиційного розвитку – це: а) еволюція відповідної дефініції як об'єкту його стратегічного управління та активізації; б) розширення змістовності інноваційної діяльності та сфери інновацій від техніко-технологічних і продуктових на управлінські, організаційні, маркетингові; в) глобалізація інноваційних процесів, що передбачає тісну кооперацію їх учасників; г) превалювання ролі інтелектуальної складової інноваційного потенціалу та інноваційного розвитку над матеріальною; д) криза інноваційних парадигм в умовах економіки знань, що містить ознаки інформаційної та креативної економіки; е) консолідація інтелектуального та фінансового капіталів; є) розвиток інституціонального базису архітекtonіки інноваційної економіки за рівнями економічної агрегації; ж) превалювання принципу діджиталізації у системному розвитку підприємства.

Можна стверджувати, що наявність цих двох груп дефініцій накладає на змістовність інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства певні обмеження та пояснює існування різноспрямованого впливу чинників.

1.2 Інвестиційне проектування як базовий процес в управлінні інноваційним розвитком підприємств: принципи, роль в інвестиційному процесі, класифікація

Усі процеси, що відбуваються в економічній системі, можна представити як сукупність соціальних, технічних, організаційних, економічних та інших проектів. *Проект*, з однієї сторони, це – певний захід із заздалегідь визначеною метою, досягнення якої означає завершення проекту, а з іншої – це одноразова сукупність задач і дій, яка має характерні ознаки [36, 94, 98, 103, 108, 356-359]: а) чіткі цілі, які повинні бути досягненні з одночасним виконанням ряду технічних, економічних та інших вимог; б) внутрішні та зовнішні взаємозв'язки операцій, задач і ресурсів, які потребують чіткої координації у процесі виконання проекту; в) визначені строки початку й закінчення проекту; г) обмежені ресурси; д) певна ступінь унікальності цілей проекту, умов здійснення; е) неминучість різних конфліктів. Економісти-практики під проектами розуміють: технічний та робочий проект, проект організації будівництва та виробництва робіт тощо. Саме *інвестиційний проект* передбачає реалізацію усіх стадій інвестування.

«*Інвестиційний проект* – це основний документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, в якому в загальноновизнаній послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією» [32, с.249]. Найчастіше на практиці інвестиційний проект – це об'єкт реального інвестування, який може бути представленим у вигляді *інвестицій* [15, 37, 99, 362, 364, 418-419] у:

- підвищення ефективності виробництва – з метою створення умов для зниження витрат фірми за рахунок більш досконалого обладнання, навчання персоналу або переміщення виробничих потужностей в регіони з більш вигідними умовами виробництва;

- розширення виробництва – з метою розширення можливостей випуску товарів для існуючих ринків в рамках уже існуючих виробництв;
- створення нових підприємств, які будуть випускати товари, що раніше не виготовлялися або дозволять фірмі вийти на нові для неї ринки товарів;
- заради задоволення вимог державних органів управління, коли підприємство опиняється перед необхідністю задовольнити вимоги екологічних стандартів або безпеки продукції, або інших умов діяльності, які не можуть бути забезпечені удосконаленням менеджменту.

Зважаючи на таку класифікацію, *інвестиційний проект може існувати у різній формі* [15-16, 109-110]:

- нульового проекту, який передбачає утворення нового виробництва;
- реконструкції – впровадження передових технологій без зміни профілю підприємства;
- розширення або реабілітація (перепрофілювання) діючого підприємства.

Отже, значні інвестиційні ресурси реально витрачаються зазвичай після розробки і затвердження конкретного *інвестиційного проекту* підприємства або організації, під яким розуміють певний комплекс документів стосовно змісту та умов реалізації відповідних заходів для досягнення поставленої мети (розвиток техніко-технологічної бази, започаткування виготовлення нової продукції, здійснення будь-яких нових методів або форм організації діяльності тощо). При цьому здійснення передбачених інвестиційним проектом заходів має обов'язково дати позитивний економічний або соціальний ефект від реалізованих інвестицій.

Цикл, фази та етапи обґрунтування інвестиційного проекту є достатньо дослідженими об'єктами [18, 125, 129-130], тому доцільно узагальнити таке. Інвестиційний проект передбачає стадію розробки та реалізації, які охоплюють певний проміжок часу. На початку виникає генеруюча ідея, яка містить обґрунтування реалізації (створення нового продукту або надання нової послуги, методичні та адміністративні новації, маркетингові нового та організаційні нововведення, управлінські зміни, технологічні та політичні

обставини). Цикл інвестиційного проекту включає *три послідовні фази* [131-132, 136-137]:

- передінвестиційна (первинна інформація, обробка даних, обґрунтування прийняття рішення);
- інвестиційна (планування, бюджетування, проектування, укладення договорів, підбір кадрів);
- виробнича (здійснення виробничого циклу, реалізація на практиці усіх інвестиційних рішень).

Передінвестиційна фаза інвестиційного проекту здебільшого складається з *трьох стадій*: аналітичної, проектної та оцінної. Перша (аналітична) стадія передбачає узагальнення інформації про необхідність інвестування в конкретний об'єкт, можливості потенційних інвесторів, стан забезпечення цього об'єкта персоналом належної кваліфікації, власні матеріальні ресурси об'єкта. Головною метою цієї стадії є привертання уваги до тієї чи тієї інвестиційної пропозиції. Проектна стадія охоплює: попереднє обґрунтування; допоміжні (функціональні) дослідження; техніко-економічне обґрунтування інвестиційного проекту. На етапі допоміжних (функціональних) досліджень здійснюється детальне опрацювання конкретних аспектів проекту. Ці дослідження для великомасштабних інвестиційних пропозицій проводяться обов'язково за такими *напрямами*:

- прогнозування попиту на товари, що вироблятимуться, з урахуванням очікуваного проникнення на ринок;
- виявлення міри доступності необхідних сировини і матеріалів, проведення потрібних лабораторно-експериментальних випробувань;
- вивчення місця розміщення виробництва (передовсім для проектів, де транспортні витрати можуть бути визначальним чинником);
- дослідження оптимальних масштабів виробництва (діяльності) з урахуванням альтернативних технологій, інвестиційних ресурсів, виробничих витрат та очікуваних цін на продукцію (послуги);

- оцінка економічного й техногенного впливу об'єкта виробництва (діяльності) на навколишнє середовище;
- вибір комплексу технологічного устаткування з урахуванням кількості й можливостей постачальників та обсягів інвестиційних ресурсів на альтернативній основі.

Розглянемо *класифікацію інвестиційних проектів*. Усі форми реального інвестування проходять *три основні стадії*, що складають у сукупності *цикл інвестування* [141-144]:

- передінвестиційна, у процесі якої розробляються варіанти альтернативних інвестиційних рішень, проводиться їхня оцінка і приймається до реалізації конкретний їхній варіант. Основу передінвестиційної стадії циклу реального інвестування складає підготовка інвестиційного проекту (бізнес-план, техніко-економічне обґрунтування);
- інвестиційна, у процесі якої здійснюється безпосередня реалізація прийнятого інвестиційного рішення;
- постінвестиційна, у процесі якої забезпечується контроль за досягненням передбачених параметрів інвестиційних рішень у процесі експлуатації об'єкта інвестування.

Інвестиційний проект на практиці являє собою документ, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, де в загальноприйнятій послідовності розділів викладаються основні характеристики проекту і фінансові показники, пов'язані з його реалізацією. *Форма документу* відрізняється для різних форм реального інвестування [132, 146-148]:

- для відновлення окремих видів устаткування, придбання окремих видів нематеріальних активів, збільшення запасів матеріальних оборотних активів, що не вимагають високих інвестиційних витрат, обґрунтування інвестиційних проектів має форму внутрішнього службового документа (доповідної записки, заявки тощо), де викладаються мотивація, об'єктна спрямованість, необхідний обсяг інвестування, очікувана ефективність;

- для придбання цілісних майнових комплексів, нового будівництва, перепрофілювання, реконструкції і широкомасштабної модернізації підприємства вимоги до підготовки інвестиційного проекту істотно зростають. Це пов'язано з тим, що підприємства не можуть забезпечити свій стратегічний розвиток тільки за рахунок внутрішніх фінансових ресурсів і залучають на інвестиційні цілі значний їх обсяг із зовнішніх джерел фінансування. Інвестор або кредитор повинен мати чітке уявлення про стратегічну концепцію проекту; його масштаби; найважливіші показники маркетингової, економічної і фінансової його результативності; обсяги необхідних інвестиційних витрат і терміни їхнього повернення й інші його характеристики. Розроблений інвестиційний проект дозволяє власникам і менеджерам підприємства, стороннім інвесторам всебічно оцінити доцільність його реалізації й очікувану ефективність.

Розроблювальні в розрізі окремих форм реального інвестування підприємства, інвестиційні проекти класифікуються по ряду ознак (рис. 1.4).

У залежності від видів інвестиційних проектів, наведених у розглянутій класифікації, диференціюються такі *вимоги до їхньої розробки* [16, с. 135]:

- для невеликих інвестиційних проектів, які фінансуються підприємством за рахунок внутрішніх джерел, обґрунтування здійснюється по скороченому колу розділів і показників. Таке обґрунтування може містити лише мету здійснення інвестиційного проекту, його основні параметри, обсяг необхідних фінансових засобів, показники ефективності здійснюваних інвестицій, схему (календарний план) реалізації інвестиційного проекту;
- для середніх і великих інвестиційних проектів, фінансування реалізації яких намічається за рахунок зовнішніх джерел, необхідно повномасштабне обґрунтування по відповідних національних і міжнародних стандартах. Таке обґрунтування інвестиційних проектів підкоряється визначеній логічній структурі, що носить уніфікований характер у більшості країн з розвинутою ринковою економікою (відхилення від цієї загальноприйнятої структури викликаються лише

галузевими особливостями і формами здійснення реальних інвестицій).

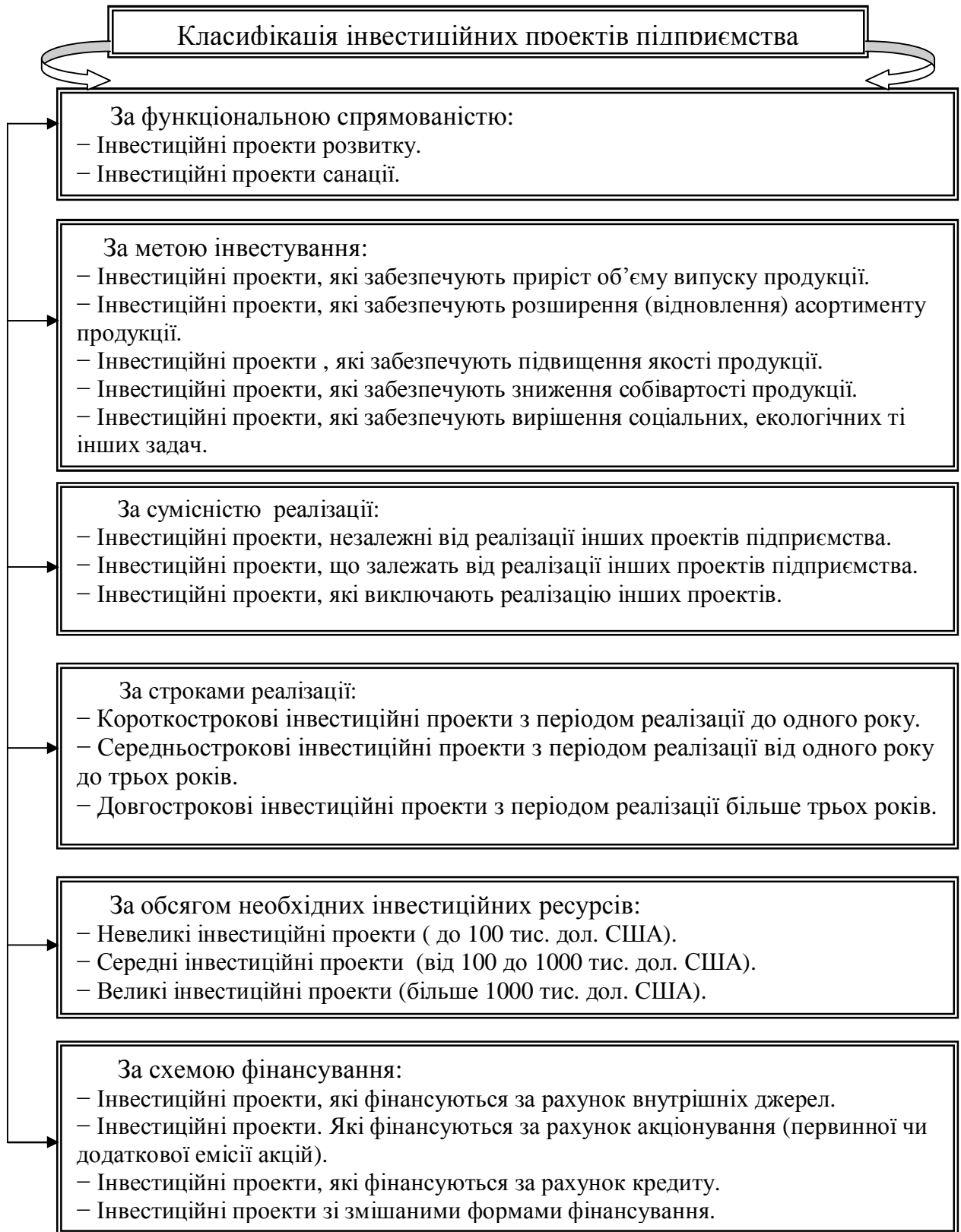

Рисунок 1.4 – Класифікація інвестиційних проектів (джерело:
систематизовано на підставі [3, 15-16, 72, 89, 96])

Як видно, структура або наявність базових частин інвестиційного плану – це обов’язкова вимога до його змісту, відмінності вимог полягають у масштабності та обсязі наукового обґрунтування – для інноваційно-інвестиційних проектів та техніко-економічного обґрунтування – для всіх інвестиційних проектів. Відповідно до рекомендацій Організації Об’єднаних Націй по Промисловому Розвитку інвестиційний проект повинен містити наступні основні розділи (рис. 1.5):

Рисунок 1.5 – Структура інвестиційного проекту підприємства: основні розділи (джерело: узагальнено на підставі [48, 59, 97-98, 112-113, 117, 127])

Розглянемо змістовність кожного з десятих розділів інвестиційного проекту [14-17, 98, 116-117]:

1. *Резюме або концепція проекту.* Цей розділ віддзеркалює результати та основні висновки реалізації проекту. До цього розділу

приділяється велика увага, о пояснюється змістом основних вагомих напрямків реалізації проекту. Концепція повинна бути розкрита у повному обсязі, логічне обґрунтування усіх етапів реалізації проекту містить стислу характеристику тільки на результативному рівні. За змістом цього розділу інвестор повинен зробити висновок на відповідність та інвестиційної стратегії, результативність реалізації інвестиційних ресурсів, чи влаштовує його проект по періоду реалізації і відсотках повернення вкладеного капіталу.

2. Передумови й основна ідея проекту. У розділі перелічуються найбільш важливі параметри проекту, що слугують визначальними показниками для його реалізації, розглядається регіон реалізації проекту з ув'язанням з ринковим і ресурсним середовищем, наводиться графік реалізації і характеризується його ініціатор.

3. Аналіз ринку і концепція маркетингу. Назначення розділу зводиться до складання бюджету маркетингу. Інвестор звертається до проекту з позиції маркетингового обґрунтування.

4. Обґрунтування сировинної бази. Описується можлива видова характеристика сировини і матеріалів, необхідні обсяги потреби в них, наявність основної сировини на підприємстві та виробничий запас, Програму виробництва за масштабом сировини.

5. Місце розташування, будівельна ділянка і навколишнє середовище. Розділ містить інформацію про юридичну та фізичну адресу підприємства, надається географічна характеристика, кліматичні умови та специфіка природного навколишнього середовища, ступінь впливу проекту на нього, соціально-економічні умови, інвестиційний клімат, змістовність та потенціал ресурсної та комерційної інфраструктури, аналітичне оцінювання витрат з освоєння сировинної бази з урахуванням розглянутих альтернатив.

6. Проектування і технологія. Розкривається доцільність застосування виробничої Програми підприємства; обґрунтування застосування технології виробництва і перспективи її впровадження у конкретний виробничий цикл;

деталізоване за стадіями та періодами планування виробничо-економічної діяльності підприємства й основні проектно-конструкторські роботи; перелік необхідного основного капіталу і специфіка обслуговування; критерії вибори виробничих витрат.

7. Організація управління. У розділі міститься інформація про організаційно-правову форму господарювання, наводиться схема організаційної структури виробництва і функціонали за центрами відповідальності; деталізована звітність експлуатаційних витрат та можливих витрат по адмініструванню.

8. Трудові ресурси. Характеристика людського капіталу, категорії, кваліфікаційні розряди і функцій персоналу, професійна оцінка можливостей його адаптації та застосування на підприємстві, організацію набору персоналу, навчальний план та змістовність можливих витрат на підготовку та організацію навчального процесу.

9. Планування реалізації проекту. Описуються послідовні стадії реалізації проекту, надається графік та бюджет реалізації проекту.

10. Фінансовий план і оцінка ефективності інвестицій. Змістова інформація про прогностичні показники фінансової звітності, форми основних видів звітності. Кошторис інвестиційних витрат, що обґрунтовує інвестиційну привабливість проекту, результативні показники оцінки ефективності та чутливості проекту.

Розробка інвестиційних проектів підприємства може бути здійснена за допомогою спеціальних комп'ютерних програм – COMFAR, PROJECT EXPERT і інших [135, с. 64].

Проектування інвестиційної діяльності становить основу управління інвестиційною діяльністю підприємства, а *планування інвестиційної діяльності* – це процес розробки системи планів і планових показників із забезпеченням підприємства необхідними інвестиційними ресурсами і підвищенням ефективності його інвестиційної діяльності в майбутньому.

Зосередимо увагу на *принципах інвестиційного проектування*, відомі в теорії управління, інвестування та інноватики [16-17, 149-150, 152, 352-355], які дозволяють підійти до активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств. На нашу думку, доцільно застосовувати *такі принципи*:

- *науковий характер планування, підґрунтям якого є використання відомих наукових методів* планування;
- *критерій безперервності планування*, який вказує, що планування виступає у системі стратегування як окремий елемент, тобто не одинична дія, а як процес постійного обґрунтування планових рішень відповідно до початкових умов;
- *координація та інтеграція*. Цей принцип означає послідовну координацію та консолідацію планово-економічної діяльності між усіма структурними підрозділами підприємства й інтеграції планової діяльності за управлінськими рішеннями;
- *економічність планування*. Сутність принципу розкривається у досягненні мети, що здатна забезпечити одержання цільового прибутку підприємства;
- *систематичність складання плану*. Плани і прогнози складаються на підприємстві на постійній основі та у системному поєднанні.

Об'єктами інвестиційного планування можуть бути [157-162]:

- а) постановка цілей інвестиційної діяльності і вироблення інвестиційної стратегії підприємства;
- б) розподіл та перерозподіл інвестиційних ресурсів відповідно до змін зовнішнього та внутрішнього середовища;
- в) визначення необхідних стандартів інвестиційної діяльності;
- г) інші об'єкти.

Існує декілька *форм інвестиційного планування* залежно від періоду його здійснення [163-168]: стратегічне, тактичне та оперативне планування інвестиційної діяльності. Основою інвестиційного планування на підприємстві є інвестиційне проектування. *Інвестиційне проектування* – це достовірне передбачення розвитку інвестиційних процесів на далеку чи близьку перспективу [169-170]. У процесі інвестиційного проектування на основі наявних даних будуються припущення, тобто робляться прогнози про

можливий подальший розвиток інвестиційного ринку, зміни інвестиційного клімату й інвестиційної позиції підприємства.

Прогноз – це результат процесу проектування, виражений у текстовій, математичній, графічній або іншій формі судження про можливий стан об'єкта у майбутньому. Прогнози можна класифікувати за *декількома ознаками* [174-177,190]:

- термін або горизонт прогнозування: а) короткостроковий – 1 місяць; б) середньостроковий – до 1 року; в) довгостроковий або перспективний – понад 1 рік;
- тип проектування: а) пошуковий – прогноз, отриманий за методом наукового проектування від сьогодення до майбутнього; б) нормативний – прогноз, отриманий методом нормативно-цільового проектування, у рамках якого спочатку визначаються цілі та орієнтири на майбутній період часу; в) заснований на творчому баченні – це прогноз, отриманий на основі суб'єктивних знань прогнозиста, його інтуїції;
- можливість впливу на майбутнє: а) пасивний – це прогноз, що виходить із того, що у силу певних причин підприємство не має наміру впливати на об'єкт; активний – це прогноз, що передбачає можливість активного впливу підприємства на зовнішнє середовище;
- ступень ймовірності: інваріантний – це прогноз, що включає тільки один варіант розвитку події; варіантний – це прогноз, що ґрунтується на декількох ймовірних варіантах розвитку подій;
- спосіб подання результатів: точковий – це прогноз, який допускає, що даний варіант має тільки одне значення прогнозованого показника; інтервальний – прогноз у якому передбачається деякий діапазон значень прогнозованого показника .

На підставі інвестиційних прогнозів розробляється інвестиційна стратегія підприємства як основа поточних планів інвестиційної діяльності.

Для розробки та впровадження інвестиційних проектів необхідні *капітальні вкладення* – це витрати на створення нових, реконструкцію і

технічне переозброєння діючих основних засобів. За їх допомогою здійснюється як просте, так і розширене відтворення основних засобів. Для визначення розміру капітальних вкладень на підприємстві складається бюджет капітальних витрат, тобто обрахунок запланованих витрат на капітальні вкладення. *Бюджет капітальних витрат* включає [171]:

- первісну вартість усіх основних засобів на початок планового періоду;
- наявність невикористаних амортизаційних відрахувань на початок планового періоду;
- суму амортизаційних відрахувань, яка буде нарахована протягом планового періоду;
- орієнтовний підрахунок вартості устаткування, яке підлягає заміні або продажу протягом планового періоду;
- орієнтовну суму амортизаційних відрахувань на придбані основні засоби протягом планового періоду;
- вартість основних засобів та суму амортизаційних відрахувань, яка буде в підприємства на кінець планового періоду.

Вихідними передумовами розробки бюджету капітальних вкладень є:

- a) календарний план реалізації інвестиційного проекту;
- б) бюджетні заявки на виконання окремих видів робіт і придбання матеріалів, механізмів, устаткування, розроблених виконавцями окремих функціональних блоків проекту;
- в) загальна стратегія фінансування інвестиційного проекту;
- г) попередній графік потоку інвестиційних витрат, складений на етапі розробки бізнес-плану проекту;
- д) фінансовий стан інвесторів проекту.

Бюджет капітальних вкладень включає два розділи [171, 193, 196]: I розділ «Капітальні витрати», II розділ «Надходження коштів». При розробці розділу «Капітальні витрати» передбачається здійснити *такі розрахунки:*

- виділення із загального обсягу інвестиційних витрат тієї частини, яка належить до поточного періоду. Це здійснюється в тому разі, коли тривалість реалізації інвестиційного проекту перевищує один рік;

- уточнення обсягу інвестиційних витрат поточного року з урахуванням корективів, які вносяться підрядчиком у технологію робіт;
- уточнення обсягу і структури капітальних витрат у зв'язку зі зміною індексу цін після затвердження показників бізнес-плану проекту;
- уточнення первісного обсягу капітальних витрат з урахуванням резерву фінансових коштів, передбачених у контракті з підрядчиком на покриття непередбачених витрат.

Розробка розділу «Надходження коштів» передбачає *три етапи*:

- уточнення загального обсягу надходження коштів з метою збалансування цього показника з показником загального обсягу капітальних витрат, які відображені в першому розділі бюджету;
- уточнення структури джерел надходження коштів у разі зміни обсягу капітальних витрат;
- забезпечення узгодження обсягу надходження коштів за окремими періодами формування дохідної частини бюджету з обсягом капітальних витрат, передбачених в окремі періоди згідно з календарним планом здійснення робіт.

Бюджет капітальних вкладень і календарний план розробляються спочатку на наступний рік у розрізі кварталів, а потім у рамках наступного кварталу деталізується в розрізі місяців. На підставі бюджету капітальних витрат приймають рішення щодо здійснення капітальних вкладень.

За складання бюджету капітальних витрат і здійснення капітальних вкладень, треба враховувати їхню структуру. Розрізняють технологічну та відтворювальну структури капітальних вкладень [198, 203, 205-206]. *Сума капітальних вкладень за своєю технологічною структурою* відображає наступна змістовність витрат: виробничі роботи; кількість устаткування, інструментів та інвентарю; монтаж та експлуатаційні характеристики обладнання; проектно-дослідні та конструкторські роботи; інші витрати. Підвищення економічної ефективності підприємства відбувається за рахунок поліпшення технологічної структури капітальних вкладень. Має місце

збільшення активної частини основних виробничих фондів підприємства, що безпосередньо приймають участь у виробничому циклі підприємства. *Відтворювальна структура капітальних вкладень* передбачає: модернізацію виробництва; удосконалення виробничого циклу на підприємстві та реконструкція діючого ; розширення мережи діяльності діючих підприємств; витратний механізм окремих підприємств. *Прогресивною* виступає відтворювальна структура капітальних вкладень за критерієм збільшення питомої ваги витрат на технічне переозброєння та реконструкцію діючого обладнання на підприємстві.

На думку автора, *інвестиційний процес на підприємстві* є сукупністю заходів щодо підготовки та реалізації різноманітних проектів, які в кінцевому результаті приносять прибуток або соціальний ефект.

З метою визначення ролі та впливу інвестиційного проектування у інноваційному процесі в цілому доцільно провести моніторинг становлення інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності в Україні.

Інвестиційний процес відбувається безперервно та динамічно на інвестиційному ринку та за його межами. Тобто, на нашу думку, інвестиційний процес передбачає певне ринкове середовище, де розпочинається та реалізується інвестиційний проект, інвестиції як економічна категорія перетворюються на активи завдяки капіталізації ресурсів.

Інвестиційний ринок визначають економічні відносини між його учасниками, які є рушійною силою інвестиційного процесу.

Г. Аврамовим визначені в ХХ столітті такі *три історичні етапи світового інвестиційного процесу* [29, 159]:

- 70-і роки – характерен наявністю портфельних інвестицій та специфікою кредитів;
- 80-і роки – етап переважно прямого інвестування підприємницького капіталу в промисловість та сферу послуг в слабо розвинутих країнах;

– 90-і роки – етап інвестування не лише фінансових, а і «невідчутних» ресурсів у формі об'єктів промислової власності і прав на них.

А. Мокій стверджує про настання *четвертого етапу*, викликаного формуванням глобальної «самодостатньої» фінансової економіки та посиленням суперечностей між світовими економічними центрами внаслідок формування європейського ринку капіталів на основі єдиної валюти [29]. Він виділяє такі *основні характеристики четвертого етапу*:

- посилення складової «технологічної» ренти від експорту капіталів;
- експертні стосунки інтелектуальної власності та новітніх технологій;
- імпорт результатів інтелектуальної праці, в тому числі в опосередкованій формі імміграції науково-технічних спеціалістів.

Інвестиційне проектування є одним з базових процесів в управлінні інноваційним розвитком підприємств, *роль якого підсилює стан вітчизняного інвестиційного ринку та інвестиційного процесу взагалі*. Залучення інвестицій у реальний сектор економіки України є сьогодні питанням її реального виживання та розвитку: економіка потребує великих інвестицій через необхідність перепрофілювання більшості підприємств. Досягти бажаної мети, добитися перетворення разових інвестицій у динамічний, стійкий і потужний потік можна лише завдяки удосконаленню системи управління інвестиційним процесом на всіх його рівнях.

У вітчизняній економічній літературі [6, 29, 159, 208-209, 416, 423] поняття «інвестиційна діяльність» та «інвестиційний процес» ототожнюється; термін «інвестиційний процес» використовують для вузького тлумачення поняття «інвестиційна діяльність». Узагальнемо, що на підприємствах інвестиційний процес досліджується як сукупність методів та механізмів з підготовки та реалізації різноманітних проектів, які в кінцевому результаті приносять прибуток або економічний ефект. Етапи інвестиційного процесу представлені послідовно на рис. 1.6.

Перший блок – мотивація – відрізняється для макро- та макрорівня. Мотивацією до здійснення інвестиційної діяльності на рівні держави є:

розвиток і становлення країни, досягнення певного рівня міжнародного престижу; здійснення соціальних програм; можливість розвитку бізнесу тощо. На рівні окремого економічного суб'єкта мотивацією до здійснення інвестиційної діяльності є: соціально-економічний розвиток підприємництва; можливість одержання прибутку, певного рівня конкурентоспроможності.

Мотивація інвестиційного процесу				
Макрорівень				
Державна інвестиційна політика				
Вибір джерел та методів фінансування інвестицій	Визначення термінів реалізації	Вибір органів, що відповідають за реалізацію інвестиційної політики	Створення законодавчо нормативної бази функціонування ринку інвестицій	Створення сприятливого інвестиційного клімату
Мікрорівень				
Інвестиційне проектування				
Економічна оцінка доцільності інвестиційної діяльності				
Забезпечення інвестицій				
Освоєння інвестицій				
Здача об'єктів в експлуатацію				

Рисунок 1.6 – Етапи та рівні інвестиційного процесу (джерело: удосконалено на підставі [32, 198, 209, 217-219])

В інвестиційному процесі держава є суб'єктом інвестиційної діяльності, на неї покладено управління інвестиційною діяльністю. Інвестиційну діяльність держави можна визначати, як свідомий вплив економічними та регулюючими методами на хід та учасників інвестиційного процесу з метою надання останньому конкретної спрямованості. Держава законодавче визначає правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності. За сучасних умов роль держави у інвестиційному процесі має обмежуватись, переважно, бюджетним фінансуванням державного сектора економіки та дорогих, капіталу містких процесів, що направлені на

стимулювання НТП, відтворення кваліфікованих трудових ресурсів, залучення-інвестицій у виробничу інфраструктуру.

Основними економічними системами управління інвестиційною діяльністю держави є системи: фінансова, кредитна, оподаткування, платежів за виробничі та природні ресурси, економічних стимулів та санкцій, цін. Кожний з етапів, які подані на рис.1.6, має свої особливості та характеристики (табл. 1.2). На етапі проектування відбувається прогнозування та програмування інвестицій, тому на рівні держави розробляються програми за окремими напрямками розвитку науки і техніки, які нею підтримуються.

Таблиця 1.2 – Характеристика етапів інвестиційного процесу (джерело: удосконалено на підставі [32, 39, 223, 242, 255-256])

Назва етапу	Характеристика
1. Вибір інвестиційної політики	Визначення цілі інвестора та обсягу коштів, що інвестуються, із врахуванням доходності та ризику. Проводиться вибір потенційних видів фінансових активів для включення в основний портфель
2. Аналіз ринку цінних паперів	Технічний аналіз – вивчення кон'єктури курсів ринку акцій з метою прогнозування курсів акцій для конкретної фірми. Фундаментальний аналіз – оцінка ставки дисконтування та прогноз величини дивідендів за окремою акцією. Виявлення цінних паперів, які не вірно оцінені.
3. Створення портфелів цінних паперів	Визначення конкретних активів для вкладання коштів та пропорцій розподілу капіталу, що інвестуються, між активами
4. Перегляд портфелів цінних паперів	Періодичне повторення перших трьох етапів
5. Оцінка ефективності портфелів цінних паперів	Періодична оцінка отриманої доходності та показників ризику

Учасники інвестиційного ринку приймають участь в економічному оцінюванні доцільності інвестиційної діяльності. Селективністю є мікропрогнозування, її відносять до аналізу видів цінних паперів та

пов'язують із прогнозуванням динаміки цін на окремі види цінних паперів. Вибір часу операцій називають макропрогнозуванням, яке включає прогнозування зміни рівня цін на акції в порівнянні із цінами для фондових інструментів з фіксованим доходом (корпоративні облигації). Диверсифікація полягає у створення портфеля таким чином, щоб за визначених обмежень мінімізувати ризик [190, с. 13].

Потреба у перегляді портфеля цінних паперів виникає за таких об'єктивних причин, що цілі інвестора та курси цінних паперів можуть періодично змінюватись і в такому випадку структура створеного портфеля може стати неоптимальною. Рішення про перегляд портфеля цінних паперів значною мірою залежить і від транс акційних витрат та очікуемого зростання дохідності від портфеля [29, с.400]. У ході оцінки ефективності портфеля використовуються показники дохідності та ризику, а також стандарти для порівняння, які вважаються еталонними.

У кінцевому аспекті, інвестиційна діяльність всіх суб'єктів інвестиційного ринку підпорядкована визначеній інвестиційній політиці, яку вони проводять кожен на відповідному рівні. Ефективність їх інвестиційної діяльності визначає інвестиційну привабливість держави в цілому та її структурних елементів зокрема. Методики аналізу конкурентоспроможності товарів та підприємства, що представлені західними дослідниками, використовуються при визначенні рівня *інвестиційної привабливості* підприємств та показники оцінки їх економічного потенціалу [248, 250, 389-391, 398], оскільки ці показники є вагомими складовими інвестиційного аналізу будь-якого інвестиційного об'єкта саме для іноземного інвестора. Проектування на вид діяльності підприємства проводиться на основі використання системи методів розробки інвестиційних проектів, регіональної та галузевої прив'язки, комплексного соціально-економічного аналізу, графічного зображення отриманих результатів, що у цілому формує стратегічне управління інвестиційною діяльністю підприємства.

Треба зазначити, що *роль та вплив інвестиційного проектування на інвестиційний процес охоплює не лише концептуально-методологічний рівень, а й розповсюджується на інструментально-технологічний.*

Це відбувається за рахунок того, що інвестиційне проектування володіє чітким обліково-аналітичним та інформаційно-аналітичним методичним інструментарієм, який дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інших аспектів інвестиційного проекту на відповідність заданим критеріям. Зокрема, в межах оцінки впливу проекту на соціально-економічний розвиток підприємств регіону оцінюються:

- демографічна ситуація і проблеми відтворення населення в регіоні: людський капітал, показники економічної активності населення, віковий склад, показники демографічного навантаження на населення працездатного віку, розподіл населення за рівнем отриманих доходів річно та за певні часові інтервали;
- адміністративні та соціально-економічні умови функціонування регіону (адміністративно-територіальний поділ, територія, кліматичні умови, екологічний потенціал);
- економічне підґрунтя та склад місцевих бюджетів регіону: трудові ресурси, матеріально-технічні ресурси, економічна діяльність підприємств, зайнятість, фінанси;
- середовище існування: екологічні, санітарно-гігієнічні, житлові, криміногенні умови, ступінь розвиненості соціальної інфраструктури;
- рівень життя населення регіону: умови побуту й дозвілля, доходи та їх диференціація.

Відома низка розповсюджених поазників, що характеризують загальні умови функціонування підприємств регіону, але найцікавишими з точки зору інвестиційної привабливості є показники, які відображають економічну базу й стан бюджету їх діяльності.

Впровадження ж показників середовища існування виправдане тим, що до них за змістом можна зарахувати значну частину індикаторів, які характеризують умови життя населення, і є вихідними при оцінці соціального розвитку регіону [27, 392, 415, 417, 421-423]. Для інфраструктурних інноваційно-інвестиційних проектів доцільна кількісна оцінка інфраструктурного потенціалу регіону [396, 398-402]: екологічна, санітарно-гігієнічна, якості життєвого середовища, оцінка транспортної мережі, розвиненості установ культурно-побутового обслуговування, охорони здоров'я.

Математична статистика має концепцію кількісного фінансового аналізу умов і результатів фінансово-кредитних угод, що передбачають надання грошей у борг, назвавши їх фінансово-економічними розрахунками (фінансовою математикою) [257-258, 287, 291]. Останні являють собою сукупність методів визначення зміни вартості грошей, що відбуваються внаслідок їх зворотного руху. Основним завданням фінансово-економічних розрахунків є визначення вартості грошей у заданий момент часу проведенням аналізу процесу нарощування капіталу за певний періоду часу [288-290].

Основними завданнями фінансово-економічних розрахунків в інвестиційному проектуванні є ефективне здійснення інвестиційної діяльності, проведення проектного аналізу і науково обгрунтованого управління фінансами. Вони були створені з метою оцінки заінтересованості вкладання грошей в економічно вигідні інвестиції. Фінансово-економічні розрахунки дають змогу вибрати найбільш оптимальний із можливих варіантів спосіб вкладання грошей виходячи з умов угоди, а також аналізувати результати вже здійснених видатків.

Головним завдання економіко-статистичного аналізу інвестицій є вирішення проблем, пов'язаних із коротко- та довгостроковими кредитами. Основними статистичними категоріями тут виступають відсотки та відсоткова ставка. *Відсотки у фінансово-економічних розрахунках* – це плата за користування позиковими грошима. На відміну від математичних

відсотків відсотки у фінансово-економічних розрахунках вимірюються в грошах (гривнях), тому в інвестиційному проекті слід оцінити витрати, виручку, прибуток і економічну рентабельність від реалізації того чи іншого проекту з урахуванням змін у часі. *Відсоткова ставка* – це процентне відношення суми відсоткових грошей, виплачених за певний період часу, до суми боргу. Її визначають у математичних відсотках (%) або в коефіцієнтах (1 % = 0,01). В формулах фінансово-економічних розрахунків відсоткова ставка розраховується тільки в *коефіцієнтах*.

У фінансово-економічному аналізі під *відсотковими грошима* розуміють грошову винагороду за позичені гроші. *Дискретні відсотки* – це відсотки, нараховані дискретно через певні періоди (інтервали) часу. *Період нарахування* – це інтервал часу (місяць, квартал, півріччя, рік), за який нараховані відсотки. *Неперервні відсотки* – це щоденне нарахування відсотків. Відсоткові гроші (відсотки) можуть сплачуватися кредитору у процесі їх нарахування або приєднуватися до суми боргу. Якщо вони нараховуються наприкінці періоду, їх називають декурсивними відсотками, а якщо на початку періоду – авансованими. *Ставка відсотків* – це ставка, яку застосовують для нарахування відсоткових грошей від початкової суми боргу або суми боргу з приєднаними до неї відсотками наприкінці певних періодів.

Емітент для вибору найбільш ефективного проекту порівнює планові витрати (ПВ) для реалізації проекту з виграшем, який цей проект обіцяє його підприємству. Зробити це можна за допомогою відомих показників (рис 1.7):

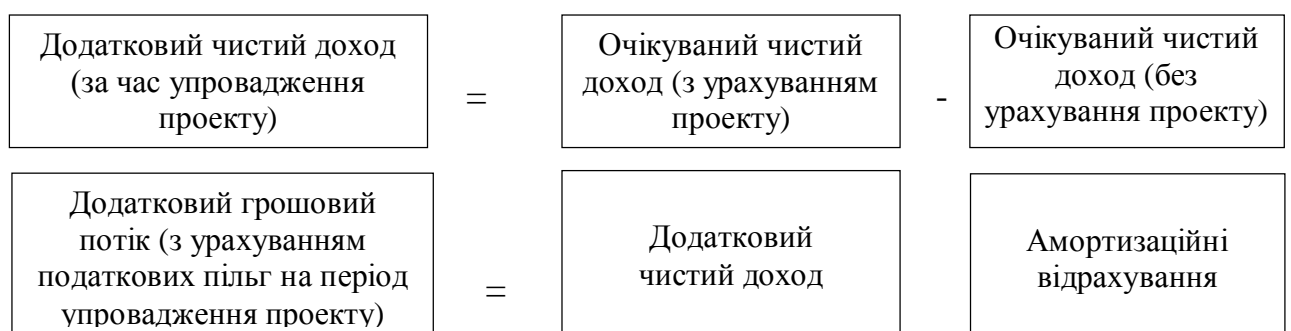

Рисунок 1.7 – Оцінка ефективності інвестиційного проекту (джерело: узагальнено на підставі [15, 86, 148])

Крім того, інвестори при виборі об'єкту інвестування підраховують такі показники:

$$\bar{C}_{\text{доходу}} = \frac{СДЧД}{ПВ} \times 100, \quad (1.2)$$

$$T_{\text{окуп.}} = \frac{ПВ}{ДГП} \times 100, \quad (1.3)$$

де: $\bar{C}_{\text{доходу}}$ – середньорічна ставка доходу;

$ПВ$ – планові витрати;

$СДЧД$ – середньорічний додатковий чистий дохід;

$ДГП$ – додатковий грошовий потік.

При кінцевій оцінці проекту треба пам'ятати, що не враховуються: а) зміна вартості грошей у часі (інфляція); б) можливі додаткові грошові потоки, які можуть виникнути, коли закінчиться період окупності.

Переоцінювання вартості та коригування показників доцільності капіталовкладень можна виконати двома способами:

1. Розрахунок чистої сучасної вартості ($ЧСВ$):

$$ЧСВ = СВ - ПВ, \quad (1.4)$$

де: $ЧСВ$ – чиста сучасна вартість;

$СВ$ – сучасна вартість;

$ПВ$ – планові витрати.

Висновок про доцільність упровадження проекту робиться в тому разі, якщо $ЧСВ > 0$.

Сучасна вартість майбутніх грошових потоків в свою чергу розраховується наступним чином:

$$СВ = \frac{МВГП}{(1 + R)^n}, \quad (1.5)$$

де: R – дисконтна ставка;
 $MBGP$ – майбутня вартість грошового проекту;
 n – термін упровадження проекту (у роках).

Дисконтна ставка при оцінюванні доцільності інвестицій має дорівнювати тому рівню доходу, який мав би інвестор при альтернативному (тобто відмінному від того, що розглядається в проекті) вкладанні коштів. У межах фірми альтернативне вкладання – це розширення виробництва без удосконалень, які пропонує інвестиційний проект. У цьому випадку дисконтною ставкою для розрахунку СВ буде останній звітний рівень прибутковості капіталу фірми (рівень рентабельності).

2. Розрахунок внутрішньої ставки доходності (ВСД).

Йдеться про встановлення такої ставки дисконту, при якій СВ = ПВ або ЧВС = 0. Використовується цей метод наступним чином:

1) насамперед, задається значення граничної ставки, тобто такий рівень прибутковості проекту, якого треба досягнути (у протилежному випадку проект відхиляється); на практиці гранична ставка не буває нижчою за фактичний рівень рентабельності;

2) прогнозуються майбутні грошові потоки;

3) обчислюється ВСД та порівнюється з граничною ставкою.

Також не можна не зауважити зв'язок між заощадженнями та інвестиціями, який можна формалізувати наступним чином:

$$IP = Z - ДП, \quad (1.6)$$

де: IP – інвестиційні ресурси, що знаходяться в розпорядженні фірми;
 Z – загальна маса заощаджень, що надійшли на грошовий ринок;
 $ДП$ – сума приросту державних позик, розміщених на грошовому ринку.

Економісти досліджують проблему «заощадження – інвестиції», що характеризує не тільки нагромадження достатнього обсягу заощаджень у сімейному секторі, а перерозподіл та нове направлення інвестиційних ресурсів в найбільш привабливі сектора економіки. Заощадження сімейних господарств у замкненій економіці є єдиним джерелом надходження коштів на грошовий ринок. Тільки за рахунок цього виробництво може збільшити свої інвестиції, а уряд – закупки понад доходи від податків, тобто профінансувати дефіцит.

Відтак, інвестиційний процес розпочинається та закінчується на інвестиційному ринку та характеризує перетворення грошового капіталу у контексті з інтелектуальним у виробничий, коли інвестиції як економічна категорія шляхом капіталізації перетворюються на фізичні та фінансові активи, які здатні приносити позитивні економічні результати у вигляді конкурентоспроможних на ринку товарі та послуг. Тому підприємство має обмежені можливості вплинути на нього, оскільки вхід і вихід інвестиційного процесу лежать за межами його компетенцій.

Враховуючи це, можна вважати інвестиційне проектування базовим процесом в управлінні інноваційним розвитком підприємств, оскільки:

- *по-перше*, вплив інвестиційного проектування на інвестиційний процес охоплює не лише концептуально-методологічний рівень, а й розповсюджується на інструментально-технологічний;
- *по-друге*, інвестиційне проектування грає важливу роль в управлінні інноваційним розвитком підприємств, оскільки надає підприємству потенційний інструментарій впливу на інвестиційний процес та потік інноваційно-спрямованих інвестицій. Зокрема, його обліково-аналітичний та інформаційно-аналітичний методичний інструментарій дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інших аспектів інвестиційного проекту на відповідність заданим критеріям.

1.3 Складові активізації інноваційно-інвестиційної діяльності та змістовність активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств

Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств – це суттєвий фактор динамічного економічного розвитку держави та вирішення основних соціально-економічних завдань, підвищення рівня інвестиційної привабливості підприємств. Складність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності полягає в тому, що вона охоплює різноманітні сфери економічного життя – науково-технічний прогрес, державне регулювання економіки, фінансово-банківську діяльність, комерційний розрахунок підприємства, ціноутворення, можливості отримання цільового прибутку суб'єктів господарської діяльності й т.п.

Інвестиційна діяльність виступає стрижнем розширеного відтворення і можливістю поступової ліквідації диспропорцій у розвитку економіки України [1]. Від здійснення активної інноваційно-інвестиційної політики та поведінки її суб'єктів діяльності залежить економічний розвиток підприємств всіх галузей народного господарства [3] та своїх партнерів в інвестиційній сфері. Ними виступають: органи державного управління, підприємці, фінансові інститути, населення. Тому забезпечення активної інноваційно-інвестиційної політики має враховувати їх інтереси. Відповідно, *принцип «інноваційно-інвестиційного» партнерства* [149, 238] грає важливу роль, тобто активізація інвестування можлива лише за умов певного консенсусу між суб'єктами інвестиційного процесу на основі сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату та проведення узгодженої політики в країні.

Нажаль, сьогодні на Україні ще не створенні передумови економічного зростання [239, 245], залишаються гострі соціально-економічні проблеми, які потребують невідкладної *активізації також й інвестиційної політики*. На більшій кількості підприємств регіону склалась

ситуація, коли зростання виробничого капіталу за рахунок збільшення внутрішнього сукупного попиту сприяє активізаційному направленню інвестиції. За останні десять років самостійності та незалежності України, інвестиційна політика була однією із ключових проблем. Вона постійно змінювалась, хоча була спрямована не на перспективу, а на вирішення окремих аспектів проблеми. Динамічна оцінка дозволяє виділити певні етапи інвестиційної політики в державі [29, 146, 252, 265] та провести аналіз щодо її залежності від економічної ситуації:

Перший етап (1991-1993 рр.) – початок становлення законодавчо-нормативної бази. Відбувається формування нової інвестиційної політики, пошук джерел інвестування (він характерний для всіх етапів). Прийняті нові Закони України в сфері інвестицій: "Про інвестиційну діяльність", №1560-XII від 18.09.1991 р. [179], "Про оподаткування прибутку підприємств", №334/93-ВР від 28.12.1993 р. [183] та ін.

Другий етап (1993-1996 рр.) – триває становлення законодавчо-нормативної бази, проходить створення нової системи господарювання, створення та становлення кредитної системи, розвивається підприємництво, запроваджена національна валюта, проходить процес приватизації. Прийнято Закон України від 19.03.1996 р., №93/96-ВР "Про режим іноземного інвестування" [151].

Третій етап (1997-2000 рр.) – триває процес створення ринкової системи господарювання. Стабілізація економічної ситуації, активізація соціальної політики, сприяння активізації інвестиційного середовища.

Четвертий етап (2000-2017 рр.) – триває створення сприятливого інвестиційного клімату, удосконалення інвестиційного законодавства. Лібералізація податкової політики в напрямках інвестиційної та інноваційної політики дозволяє використання альтернативних шляхів та мотиваційних механізмів залучення вітчизняних та іноземних інвестицій.

Активізацію інвестиційного процесу можна розглядати на трьох рівнях: макрорівень – держава, мезорівень – регіон або галузь, макрорівень –

підприємство, а удосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств – це передумова успішного економічного розвитку як держави в цілому, так і окремо взятого підприємства. Цілком досягти бажаних результатів на практиці можна лише за умови здійснення стратегічного управління інвестиційним процесом та його складовими, яке, безумовно, має намір підвищити кінцеві результати фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств.

З нашої точки зору, активізаційна функція держави має полягати, по-перше, у підтримці інвестиційних проєктів інноваційного спрямування або інноваційно-інвестиційних проєктів, а по-друге, у створенні сприятливих умов для просування інновацій до стадії комерційної реалізації інноваційної продукції. Для цього *державою може виступати у різному статусі*, зокрема:

- безпосереднього організатору інноваційно-спрямованих асоціацій та кластерів;
- учаснику організації експертизи та власне здійснення експертизи ефективності інноваційних технологій та інноваційної продукції;
- організатору спільного із закордонним інвестором фінансування соціально-важливого або стратегічно-важливого інноваційного проєкту;
- партнеру технологічного трансферу у національній інноваційній системі.

Виходячи з цього, вважаємо за доцільне запропонувати *власну схему організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств*, представлену на рис. 1.8.

Для реалізації нових завдань на макрорівні та активізації інвестиційного процесу Україні *необхідна структурно-інноваційна перебудова економіки*: створення сприятливого інвестиційного та інноваційного клімату; становлення фондового ринку та ринку інноваційних ідей; удосконалення фінансово-кредитної системи, національної інноваційної системи; реформування відносин та захисту інтелектуальної власності.

Рисунок 1.8 – Елементи організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств
(джерело: власна розробка)

Можна стверджувати, що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності більш стосується макрорівня або зовнішнього середовища підприємств та, по-більшості, виступає зовнішньою умовою для діяльності та розвитку підприємства. На відміну від неї, активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств є завданням, що має концептуальне та інструментально-технологічне втілення на всіх трьох рівнях управління (макро-, мезо-, мікро-) у відповідні управлінські системи.

На макрорівні: основний напрямок інноваційного розвитку України – глобалізація системи управління інноваціями на макрорівні, створення великих структур для забезпечення і збільшення науково-технічного потенціалу. При цьому основна ставка має робитися на розвиток інновацій високого рівня, оскільки саме вони забезпечують прискорений перехід на новий технологічний уклад: розвиток нанотехнологій, генної інженерії, ІТ структур і т.п. Для цього доцільно [16, 17, 32-33, 38, 86, 236, 286, 292-294]:

- формувати мережу національних дослідницьких університетів, які повинні забезпечувати кадровий потенціал для інноваційних та високотехнологічних галузей країни;
- створювати державні корпорації, покликані виконувати роль своєрідного інкубатора комерціалізації інноваційних технологій;
- розвивати інформатизацію державного управління в інноваційній сфері: запровадження повного електронного документообігу, електронних послуг, які дають нові можливості інноваторам та їх інвесторам;
- сприяти розвитку нових інструментів інвестування інноваційних проектів, таких як краудфандінг, краудсорсинг, краудінвестинг, які виступають унікальною підтримкою підприємництва.

На мезорівні: також об'єктивно необхідний пошук нових підходів до управління інноваційним розвитком, похідним від якого є завдання щодо активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств. При цьому центри управління (центри відповідальності) інноваційним розвитком можуть бути і місцевого, і регіонального рівня. Одним з їх завдань

може бути спеціально організоване статистичне спостереження за діючими науково-орієнтованими підприємствами та установами. У випадку наявності достатньої вихідної інформації можливо здійснення моніторингу та контролю їх діяльності, оцінка мірі інноваційного розвитку.

До першочергових доцільних заходів можна віднести запровадження нової якості регіональної політики, покликаної поєднати завдання активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, модернізації економіки країни та забезпечення комплексного збалансованого розвитку регіонів. Вимагає інноваційних підходів, оновлення управлінських механізмів та інструментів також те, що більшість регіонів України сьогодні характеризується розбалансованою структурою економіки, технологічною відсталістю системоформуючих виробництв, високим рівнем зношеності основних фондів місцевого виробничого комплексу; низькою ефективністю використання наявного на місцевому рівні ресурсного потенціалу [299-302, 312, 324]. *Такі характеристики регіонального розвитку гальмують інноваційно-інвестиційну діяльність промислових підприємств, оскільки:*

- по-перше, показують вплив кон'юнктурних коливань на соціально-економічну ситуацію в регіоні;
- по-друге, демотивують регіони нарощувати внутрішні ресурси розвитку через неефективність системи їх перерозподілу та використання;
- по-третє, формують і консервують цикл екстенсивного типу регіонального розвитку, що негативно позначається на конкурентоспроможності національної економіки в цілому.

Головними проблемами, що перешкоджають активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств регіонів України, є такі:

- недостатнє використання виробничих потужностей промислових підприємств; сповільнення темпів розвитку;
- дефіцит інвестиційних ресурсів з усіх джерел фінансування, передусім довгострокових, та нерозвиненість кредитного ринку;
- нестабільний фінансовий стан промислових підприємств;

- низький рівень інноваційної активності підприємств, нерозвинена інноваційна інфраструктура та інвестиційна привабливість підприємств;
- низький рівень заробітної плати, наявність значних галузевих і територіальних диспропорцій у розмірі оплати праці;
- незацікавленість за певними причинами керівників виконавчої влади та територіальних громад у вирішенні проблем економічного розвитку підприємств регіону.

Основними перевагами активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств є сприяння комплексному збалансованому розвитку регіонів в частині:

- підвищення можливостей регіонів щодо освоєння інвестиційних ресурсів, у т. ч. за рахунок інвестиційного попиту з боку виробничої сфери;
- створення сприятливих умов для інноваційно-спрямованого інвестування, забезпечення мінімізації та диверсифікації ризиків капіталовкладень;
- розвитку інноваційної та інвестиційної інфраструктур, підтримки відповідного інформаційного та кадрового забезпечення.

Активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств на мезорівні (регіональному) сприятиме *поширення кластерів і промислових парків на основі 6-го та 7-го технологічного укладів*. Такі форми організації виробництва створюють нові можливості для використання місцевих ресурсів, освоєння інвестицій; забезпечують доступ до нових ринків збуту; дозволяють реалізувати потенціал міжрегіонального, інтеррегіонального і транскордонного співробітництва. Для створення регіональних кластерів потрібно формування міжсекторальних і міжгалузевих зв'язків бізнес-структур, центральних і місцевих органів влади, органів місцевого самоврядування, інституцій громадянського суспільства.

Активізації інноваційно-інвестиційного розвитку малих і середніх промислових підприємств сприятиме зростання ділової активності та оптимізація структури виробництва, що потребує від місцевої влади:

- складання стратегічного плану розвитку інноваційно-орієнтованого підприємництва за пріоритетним напрямом соціально-економічної політики та розробка нормативних документів їх супроводження ;
- всебічної підтримки започаткування підприємницької діяльності у інноваційній сфері, у т. ч. у спосіб надання на конкурентних засадах приміщень і виробничих потужностей, виділення земель підприємцям та установам, створення розвиненої інфраструктури для ведення бізнесу;
- розробка та огоунтування інвестиційної карти розвитку підприємств у регіоні та включення сфер, привабливих для малого інноваційно-орієнтованого підприємництва, до переліку інвестиційних об'єктів, ранжування залучення відповідних інвестицій;
- сприяння суб'єктам малого підприємництва у доступі до мікрокредитів, у т. ч. з регіональних фондів підтримки підприємництва;
- консультаційна та інформаційна підтримки суб'єктам малого бізнесу щодо диверсифікації підприємницької діяльності на інноваційній основі;
- залучення суб'єктів господарювання до виконання замовлень на різних рівнях замовлення;
- проведення на постійній основі економіко-статистичного моніторингу діяльності підприємств з відповідним коригуванням заходів у межах програм інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств регіону.

Активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств на стратегічному рівні (рис. 1.9) є складовою є системних економічних реформ з економічного зростання, соціально-економічного розвитку територій і підвищення рівня добробуту населення на основі активізації задіяння ресурсного потенціалу на місцях та інноваційних підходів до державного управління регіональним розвитком [327].

На мікрорівні: активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств має стати процесом економічно ефективним або соціально-необхідним. Для цього її цільовий, процесний та інструментальний блоки (рис. 1.10) потрібно:

Рисунок 1.9 – Стратегічний вимір активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств (джерело: удосконалено на підставі[9, 36, 148, 329])

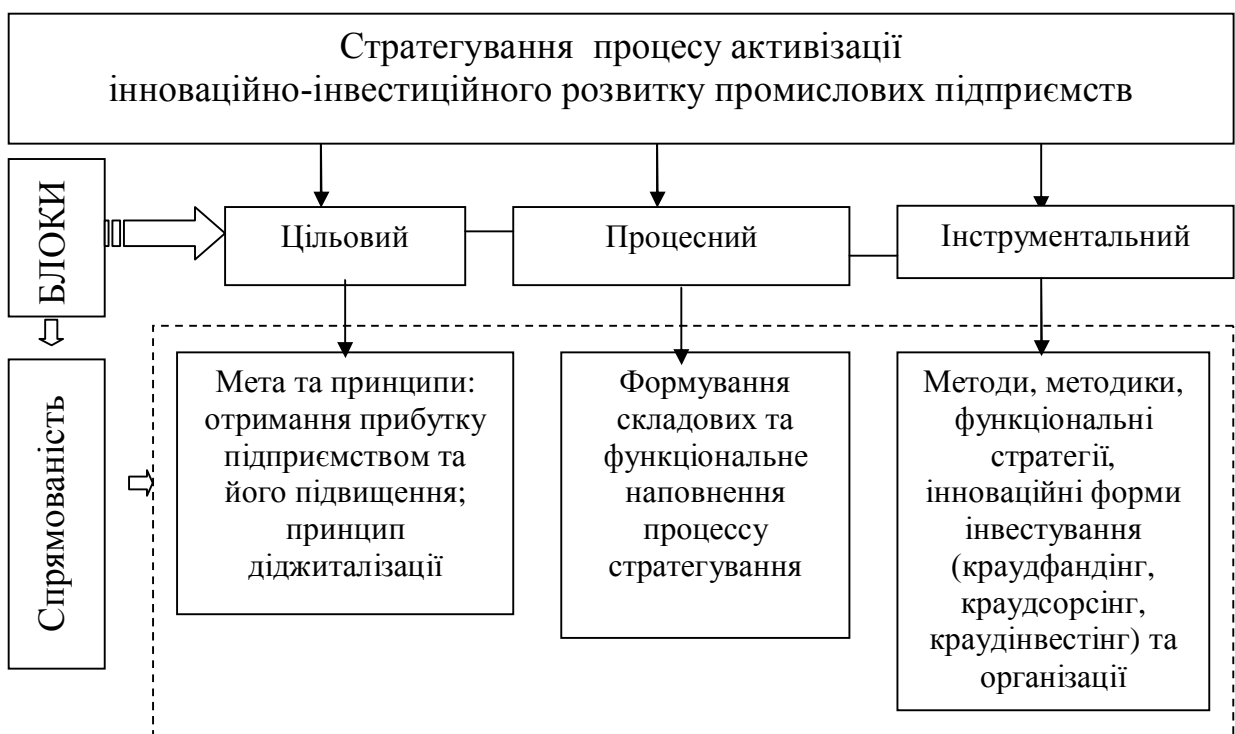

Рисунок 1.10 – Стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств в Україні (джерело: власна розробка)

- узгодити із стратегічним блоком управління, який охоплює стратегію підприємства, функціональні стратегії (інноваційну та інвестиційну, у першу чергу) та види управлінської діяльності за функціональними завданнями планування, аналізування, контролювання та прогнозування;
- забезпечити методами та методиками вирішення функціональних завдань;
- забезпечити відповідною організаційною інфраструктурою та персоналом з визначеними компетентностями.

Сутність *принципу діджиталізації* (див. рис.1.10) полягає у визнанні факту утворення нових економічних відносин на тлі застосування інформаційних технологій нового покоління та комп'ютеризованих засобів праці. *Діджиталізація* – це процес переведення певного інформаційного поля з аналогового у цифровий формат для більш легкого подальшого використання на сучасних електронних девайсах. Її *наслідки*, що впливають на інноваційно-інвестиційний розвиток промислових підприємств, можливості його стратегування та активізації: підвищення ролі Інтернету та мобільних, ігрових та відео технологій; утворення Інтернету речей, хмарних обчислень, великих даних (Big Data), аналіз даних, роботизація, штучний інтелект та 3D-принтер [354]. Ці технології відкривають нові перспективи інноваційного розвитку і підвищення ефективності промисловості, вдосконалення технологічних процесів і розроблення інноваційних продуктів та послуг та є новітніми об'єктами інвестування.

Таким чином, дослідження змістовності активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та активізації їх інноваційно-інвестиційного розвитку дозволяє узагальнити таке:

- *головні відмінності* інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та їх інноваційно-інвестиційного розвитку полягають у розбіжності змісту та спрямованості відповідних процесів, диференціації їх результатів, а спільність – у дотриманні принципу інноваційно-інвестиційного партнерства в процесі інноваційно-спрямованого інвестування, за яким активізація можлива лише при наявності консенсусу

між суб'єктами інвестиційного процесу на основі сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату та узгодженої політики держави;

– *активізація інноваційно-інвестиційної діяльності* – це суттєвий фактор сучасного економічного розвитку України та вирішення основних соціальних завдань, підвищення рівня життя населення. *По суті* – це посилення активних дій промислового підприємства щодо збільшення: а) обсягу інноваційної та інвестиційної діяльності, б) швидкості інноваційного розвитку; в) результативності обох складових;

– *активізації інноваційно-інвестиційної діяльності та інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств* мають відмінності. Перша – більш стосується макrorівня або зовнішнього середовища підприємств та виступає зовнішньою умовою для діяльності та розвитку підприємства. Друга – завдання, що має концептуальне та інструментально-технологічне втілення на всіх трьох рівнях управління (макро-, мезо-, мікро-) у відповідні управлінські системи через запропоновані елементи організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств. До макро- і мезорівня можна віднести законодавчо-регуляторні заходи та інфраструктурне обслуговування; а до мікрорівня – інвестиційне проектування на бюджетній основі, прогнозування грошових потоків, стратегування, використання сучасних інноваційних форм і методів інвестування (краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг) за принципом діджиталізації;

– *складові активізації інноваційно-інвестиційної діяльності та активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств* утворюють цільовий, процесний та інструментальний блоки, які потрібно узгодити із стратегічним блоком управління, забезпечити методами та методиками вирішення функціональних завдань, організаційною інфраструктурою та компетентним персоналом. Стратегічний блок управління містить стратегію підприємства, інноваційну та інвестиційну функціональні стратегії, види управлінської діяльності за функціональними завданнями – планування, аналізування, контролювання та прогнозування.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 1

Дослідження концептуальних засад розвитку інноваційно-інвестиційного промислових підприємств дозволяє стверджувати, що:

1. Процес інноваційного оновлення суспільства має об'єктивну природу та закономірності, які ще не повною мірою встановлені. Водночас, доведено, що в інноваційному розвитку проявляють себе такі закономірності соціогенетичні, як спадковість, мінливість і відбір. В якості базових елементів інноваційного процесу слід розглядати інноваційні ресурси, витрати на інновації і результати інноваційного процесу. Це впливає на еволюцію уявлень про інновації, понятійно-категорійного апарату інноватики. В історико-еволюційному ракурсі можуть бути виділені *шість основних напрямків економічної думки в інтерпретації інноваційного розвитку і власне інновацій*: класичний напрям, «комбінаторний» підхід, дослідницький у рамках школи циклізму, неокласична теорія, теорія ендогенного зростання і еволюційний підхід до інновацій.

Головним науковим завданням сучасної інноватики стає формування теоретичного фундаменту прикладної інноваційної діяльності у різних галузях господарства. Це змінює теоретичну роль інноватики з особливої галузі науки на прикладну інструментальну, яка має забезпечити перетворення фундаментальних та прикладних наук у діючу виробничу силу суспільства, та впливає на сутність категорій і понять «інновації», «інноваційна діяльність» та «інноваційний процес». Термінологічне розходження понять інновацій та інноваційного процесу не представляє труднощів за формою, але за змістом може мати різні інтерпретації. Критерій ринкової конкурентоспроможності та потреби управлінської практики дозволяють запропонувати таке *визначення інновації*, застосовне для аналітико-облікових цілей: *інновація у промисловому секторі економіки має підґрунтям певний процес стиратегування інноваційного розвитку*

підприємства, на виході дає конкурентоспроможний продукт або послугу з урахуванням умов ринку, який щиро використовується у практичній діяльності.

2. Семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають утворюють дві групи категорій та понять: інноваційної природи та інвестиційної, які відповідають двом однойменним складовим. До інноваційної групи дефініцій відносяться: інновація, інноваційне оновлення, інноваційна діяльність, інноваційний процес, елементи інноваційного процесу, інноваційний розвиток, інноваційна активність, інноваційні рішення, інноваційна продукція, інноваційний цикл, інноваційна хвиля, функції інновацій, соціогенетичні закономірності інноваційного розвитку (спадковість, мінливість і відбір), інноваційне підприємство, інноваційно-активне підприємство, інноваційно-орієнтоване підприємство. До інвестиційної групи дефініцій відносяться: інвестиції, інвестиційна діяльність, форми інвестиційної діяльності, інвестування, об'єкт інвестиційної діяльності, суб'єкт інвестиційної діяльності, інвестор, учасник інвестиційної діяльності, інвестиційний ринок, інвестиційний цикл, фази інвестиційного циклу, інвестиційний процес, інвестиційний комплекс, види інвестицій. Їх діагностовано як явні дефініції та розподілено за ознаками: атрибутивно-реляційні, генетичні, операціональні, а також неявні дефініції: аксіоматичні, контекстуальні, рекрусивні, індуктивні. Доведено, що явні дефініції за видовою ознакою превалюють у визначенні за операційною логікою побудови стосовно проблематики дослідження. Аксіоматичні дефініції застосовані до аналізу нових інноваційних форм інвестування: краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг.

3. Основні причини якісних змін змістовності і розширення семантичного кола інноваційно-інвестиційного розвитку – це: а) еволюція дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства як об'єкту його стратегічного управління та активізації; б) глобалізація інноваційних процесів, що вимагає тісної кооперації їх учасників; в) консолідація інтелектуального та фінансового капіталів; г) розвиток інституціонального

базису архітектоніки інноваційної економіки за рівнями економічної агрегації: д) превалювання принципу діджиталізації у розвитку підприємств.

4. Проведений аналіз різних підходів дослідження вчених-економістів до соціально-економічної природи та створення *інвестицій*, а далі формування інвестиційних проектів довів, що їх доцільно трактувати із економічної та фінансової точок зору. Так, за *«фінансовим визначенням інвестиції»* – це система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, який авансований у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів. За *економічним визначенням інвестиції* – витрати на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу» [29].

5. Науковий і практичний інтерес має видова характеристика інвестицій та їх структурний аналіз. До кола *класифікаційних ознак інвестицій* внесено: об'єкти вкладень, характер участі в інвестуванні, період інвестування, регіональну належність, форму власності, джерела інвестицій, характер формування інвестицій. Критерій принципової новизни інновацій потребує їх відокремлення з різних змін, які не включають механізм комплексної зміни статусу конкурентоспроможності. Ключова особливість інновацій у вигляді новизни має два основних прояви, що відносяться до техніко-технологічних характеристик та ринковим позиціям.

6. *Проектування інвестиційної діяльності* становить основу управління інвестиційною діяльністю підприємства, а планування інвестиційної діяльності – це процес розробки системи планів і планових показників із забезпеченням підприємства необхідними інвестиційними ресурсами і підвищенням ефективності його інвестиційної діяльності в майбутньому. Роль і вплив інвестиційного проектування на інвестиційний процес охоплює не лише концептуально-методологічний рівень, а й розповсюджується на інструментально-технологічний. Це відбувається за рахунок того, що інвестиційне проектування володіє чітким обліково-

аналітичним та інформаційно-аналітичним методичним інструментарієм, який дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інших аспектів інвестиційного проекту на відповідність заданим критеріям.

7. *Інвестиційне проектування* ґрунтується на постулаті, що значні інвестиційні ресурси реально витрачаються зазвичай після розробки і затвердження конкретного *інвестиційного проекту* підприємства або організації, під яким розуміють певний комплекс документів стосовно змісту та умов реалізації відповідних заходів для досягнення поставленої мети (розвиток техніко-технологічної бази, започаткування виготовлення нової продукції, здійснення будь-яких нових методів або форм організації діяльності тощо). Принципами інвестиційного проектування є координація та інтеграція, науковий характер планування, його безперервність та економічність, систематичність складання плану.

8. *Інвестиційний процес* розпочинається та закінчується на *інвестиційному ринку*, характеризує перетворення грошового капіталу у контексті з інтелектуальним у виробничий, коли інвестиції як економічна категорія шляхом капіталізації перетворюються на фізичні та фінансові активи, які здатні приносити позитивні економічні результати у вигляді конкурентоспроможних на ринку товарі та послуг. Тому підприємство має обмежені можливості вплинути на нього, оскільки вхід і вихід інвестиційного процесу лежать за межами його компетенцій. *Інвестиційний процес на підприємстві* є сукупністю заходів щодо підготовки і реалізації різних проектів, які в кінцевому результаті приносять прибуток (соціальний ефект). *Основними завданнями фінансово-економічних розрахунків в інвестиційному проектуванні* є ефективно здійснення інвестиційної діяльності, проведення проектного аналізу і науково обґрунтованого управління фінансами.

9. Складність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності полягає в тому, що вона охоплює різноманітні сфери економічного життя – науково-технічний прогрес, державне регулювання економіки, фінансово-банківську діяльність, комерційний розрахунок підприємства, ціноутворення, можливості отримання цільового прибутку суб'єктів господарської

діяльності й т.п. *Активізацію інвестиційного процесу* можна розглядати на трьох рівнях: макрорівень – держава, мезорівень – регіон або галузь, мікрорівень – підприємство. *Активізаційна функція держави* полягає у підтримці інвестиційних проектів інноваційного спрямування або інноваційно-інвестиційних проектів та створенні сприятливих умов для просування інновацій до стадії комерційної реалізації інноваційної продукції.

10. Удосконалення організаційно-економічного механізму активізації – передумова успішного економічного розвитку як держави в цілому, так і окремо взятого підприємства. Запропоноване *власне бачення організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств, де основними економічними системами управління інвестиційною діяльністю держави є системи: фінансова, кредитна, оподаткування, платежів за виробничі та природні ресурси, економічних стимулів та санкцій, цін.*

11. *Активізація інноваційно-інвестиційної діяльності більш стосується макрорівня або зовнішнього середовища підприємств, виступаючи зовнішньою умовою для його діяльності та розвитку. На відміну від неї, активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств є завданням, що має концептуальне та інструментально-технологічне втілення на всіх трьох рівнях управління (макро-, мезо-, мікро-) у відповідні управлінські системи. На мікрорівні активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств має стати процесом економічно ефективним або соціально-необхідним. Для цього її цільовий, процесний та інструментальний блоки потрібно: а) узгодити із стратегічним блоком управління, який охоплює стратегію підприємства, функціональні стратегії (інноваційну та інвестиційну, у першу чергу) та види управлінської діяльності за функціональними завданнями планування, аналізування, контролювання та прогнозування; б) забезпечити методами та методиками вирішення функціональних завдань; в) забезпечити потрібним персоналом з визначеними компетентностями, організаційною інфраструктурою.*

12. У підсумку дослідження змістовності активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та активізації їх інноваційно-інвестиційного розвитку узагальнено, що основні відмінності інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств від їх інноваційно-інвестиційного розвитку полягають у диференціації саме діяльності підприємств, тоді як інноваційний розвиток передбачає розробку новації, її погодження та впровадження.

13. До складових активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств можна віднести методи, форми та механізм фінансування, а також інвестиційне проектування на базі бюджетування та прогнозування грошових потоків а до складових активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств - використання сучасних інноваційних форм і методів інвестування на тлі принципу діджиталізації. Її новітніми інструментами виступають: краудфандінг, краудсорсинг, краудінвестинг, які виступають унікальною підтримкою підприємництва.

14. Такі якісні зміни призводять до того, досягти бажаних результатів інноваційно-інвестиційного розвитку на практиці промислове підприємство може лише за умови застосування процесу та механізму стратегічного управління на постійній основі або стратегування, яке має намір підвищити кінцеві результати фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств. Тому висувається така *робоча гіпотеза дослідження*, що потребує подальшої перевірки: системне запровадження в управлінні промисловим підприємством стратегування активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку підвищуватиме результативність інноваційно-інвестиційного розвитку та економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності.

Результати розділу 1 висвітлено у таких працях автора: [1, 4, 9, 16, 33, 39, 40, 42, 66], наведених у **Додатку А**.

РОЗДІЛ 2

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО СТРАТЕГУВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1 Бюджетування та бюджетна основа стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства

Стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку є частиною стратегування всього процесу інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, тому вважаємо за доцільне дослідити саме методологічні підходи до останнього. Це дозволить визначити загальні підходи та оцінити їх застосовність до окремих процесів активізації.

Як було обґрунтовано у 1.2, інвестиційне проектування є основою управління інвестиційною діяльністю та інноваційного розвитку підприємства, тому доцільно розглянути бюджет та бюджетування як елементи фінансового планування інвестиційного проекту.

Важливою складовою методології інвестиційного аналізу є бюджетування, яке являє собою технологію фінансового планування, спрямовану на розробку оптимальних проектних рішень і контроль досягнення фінансових цілей інвестування.

Аналіз джерел [19, 67, 69, 104, 118, 120], де розглядається дана проблематика, свідчить про те, що дослідниками за останні роки приділено увагу питанням бюджетування, управління витратами, фінансової структури підприємства. Проблемами управління фінансами та бюджетним управлінням займаються науковці, серед яких слід виділити українських економістів І. Бланка, І. Боярка, В. Гріньову, С. Філиппову, А. Гончарова [6, 15-16, 88, 152]. Аналіз їх робіт свідчить про комплексність впровадження ефективної системи бюджетування в компаніях.

Бюджетування (*Budgeting*) – це «процес підготовки бюджету та здійснення контролю за його виконанням» [15, с. 98]. Воно містить процес складання фінансового плану інвестиційного проекту, проведення факторного аналізу його виконання і можливість коригування. Можна виділити такі *основні сутнісні характеристики бюджетування* [15, 224]:

- технологія управління інвестиційною діяльністю;
- процес розробки бюджетів відповідно до мети і завдань інвестування;
- система узгодженого управління портфелем інвестиційних проектів;
- складова частина фінансового планування в процесі розробки бізнес-плану інвестиційного проекту;
- система розподілу спільних інвестиційних ресурсів між проектами у складі портфеля інвестицій.

Основне призначення бюджетування – формування інформаційної бази для фінансової оцінки ефективності інвестиційного проекту та можливості його реалізації при заданих умовах, а також прогноз впливу інвестиційного проекту на зміну фінансового стану підприємств – учасників проекту, виражений у вигляді лімітів видатків і витрат, оцінки нормативів використання ресурсів, а також руху грошових, матеріальних трудових потоків [240]. Саме за допомогою бюджетів учасники інвестиційних проектів оцінюють й прогнозують свої фінансові результати, потреби в інвестиційних ресурсів, джерела їх фінансування та рух грошових коштів.

Бюджетне планування на підприємстві складається з *трьох етапів*, що в сукупності являють собою складну соціально-економічну систему: підготовка до планування; планування, тобто розроблення бюджетів; контроль за виконанням бюджетів [243, 266, 413-414].

Підприємство має свою систему бюджетів, яка формується на базі науково обґрунтованих принципів, призначення яких скласти умови для ефективної роботи, щоб мінімізувати можливість впливу негативних факторів на процес виробництва та реалізації продукції. Наголосимо, що сьогодні існує разна точка зору серед вітчизняних та зарубіжних науковців та

практиків-економістів [6, 9, 11, 22-24, 77, 220, 225] щодо принципів та чинників формування бюджетів підприємств, що відіграє ключову роль у формуванні результатів за бюджетуванням.

Проведений аналіз поглядів провідних вітчизняних і зарубіжних економістів щодо принципів побудови бюджетів промислових підприємств [15, 19, 73-74, 86, 240] та практичний досвід роботи підприємств дозволяють стверджувати, що процесу бюджетування притаманні наступні *принципи*:

- єдності – зміст розкривається у системному характеру планової діяльності підприємства і розкриває низку взаємопов'язаних елементів, які розвиваються в одному напрямку заради спільної мети;
- точності – передбачає, що плани підприємства мають бути конкретизовані й деталізовані;
- координації – сутність розкривається в тому, що планування діяльності кожного підрозділу підприємства проходить з координацією дій усіх етапів планування, і всілякі зміни у його планах знаходять своє відображення в планах кожного підрозділу;
- участі – сутність розкривається в тому, що участь в складанні бюджетів підприємств приймають усі спеціалісти підприємства;
- безперервності – відображається в тому, що процес планування відбувається систематично за графіком роботи підприємства;
- гнучкості – сутність розкривається у можливості змінюватись при виникненні непередбачених обставин;
- пристосування до потреб ринку – досліджується кон'юнктура ринку, попит та пропозиція товарів та послуг і залежність підприємства від наданих кредитів;
- повноти – полягає в тому, що розроблення бюджету має охоплювати всі сторони діяльності та усі підрозділи підприємства;
- відповідальності – передбачає передачу відповідальності кожному підрозділу за виконання його частини бюджету.

Застосування вищенаведених принципів складання бюджетів дозволить підприємствам значно покращити якісні параметри діяльності.

Процес бюджетування передбачає прогнозування та аналіз фінансових результатів і грошових потоків інвестиційного проекту. Так, прогнозування проектного звіту про фінансові результати знаходить відображення у фінансовому плані проекту у вигляді формування грошового потоку від операційної діяльності. Прогноз звіту про фінансові результати (план прибутків проекту) базується на прогнозах продажу та розрахунку операційних витрат за проектом у розрізі окремих кроків проектного циклу. При його складанні групування витрат не має принципового значення, проте необхідно дотримуватися таких *правил групування витрат* [21, 70, 86, 414]:

- виділяти амортизаційні відрахування в окрему статтю, оскільки повна вартість основних засобів є складовою початкових витрат, і врахування амортизації в експлуатаційних витратах призведе до подвійного обліку цих сум, але її обсяг треба нарахувати при обчисленні фінансового результату;
- забезпечувати можливість розподілу витрат на умовно-постійні та умовно-змінні для полегшення проведення аналізу беззбитковості;
- ігнорувати попередні витрати функціонуючого підприємства, оскільки оцінити необхідно тільки додаткові витрати і прибуток, зумовлені виключно проектом.

За необхідності даний звіт доповнюється показниками рентабельності, розрахованими відносно операційного прибутку, чистого прибутку або грошового потоку від операційної діяльності.

Узагальнимо, що *бюджет* – це документ, в якому цілі підприємства, що сформульовані в плані, одержують кількісне вираження [19]. Іншими словами, бюджет показує, як намічені цілі будуть реалізовуватися.

Слід зазначити, що єдиної моделі побудови бюджету не існує – для кожного конкретного підприємства бюджет буде індивідуальний. Водночас, слід підкреслити, що бюджетне управління буде ефективним, якщо будуть дотримані певні *вимоги* [15, 19, 121-122, 126, 458-459, 488]:

- на основі організаційної структури сформована фінансова структура підприємства;
- сформована бюджетна структура підприємства;
- поєднана фінансова і бюджетна структура задля установки відповідальності кожного Центру фінансової відповідальності за виконання певних бюджетів;
- бюджети обов'язкові для складання вперше і згодом періодично;
- організований аналіз виконання бюджетів та ухвалення управлінських рішень за його наслідками.

Таким чином, що *бюджетування – це методологічна база та відповідна технологія управління бізнесом або окремими сферами діяльності (інновації, інвестиції, розвиток тощо) на всіх рівнях підприємства, яка забезпечує досягнення її стратегічних цілей за допомогою бюджетів на основі збалансованих фінансових показників.* Тобто бюджетування сприяє ефективному використанню ресурсів та витрат. Ця задача бюджетування є першочерговою для підприємств, оскільки ефективність їх діяльності, використання ресурсів і витрат бажає кращого. У зв'язку з тим, що необхідно враховувати специфіку вітчизняної економіки, запропоновані вченими економістами методологічні та практичні засади бюджетування потребують ретельного опрацювання. Сьогодні значення бюджетування стає вельми актуальним и здебільшого для того, щоб контролювати показники, ефективності діяльності підприємства, наприклад розміри дебіторської та кредиторської заборгованості, або для того, щоб оптимізувати витратний механізм. Але ніяк не для того, щоб управляти розвитком або активами підприємства, домагатися зростання капіталізації або визначати інвестиційну привабливість окремих напрямків господарської діяльності. Тобто, *необхідно актуалізувати бюджетування, щоб утворити бюджетну основу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.*

Тут потрібно мати на увазі *три джерела, які належить задіяти при постановці внутрішньофірмового бюджетування* [15, 19, 124, 127, 411]:

- методологію бюджетування, що базується на західних принципах фінансового менеджменту (природно адаптованих до вітчизняних умов);
- створення корпоративних баз даних з первинної документації, включаючи всю інформацію, яка циркулює у бухгалтерській звітності;
- суворе дотримання принципів конфіденційності.

Систематизуємо концептуальні *принципи постановки бюджетного управління промислових підприємств* та представимо в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Етапи постановки бюджетного управління промислових підприємств (*джерело: власна розробка*)

Склад етапу	Мета етапу	Організаційні зміни
1	2	3
1. Підготовчий етап	Коригування оргструктури, уточнення мети	Реорганізація компанії (в окремих випадках) або перегляд організаційної структури. Формулювання місії компанії. Встановлення фінансових цілей. Вибір (розробка) стратегії.
2. Формування фінансової структури компанії	Розподіл фінансової відповідальності між організаційними ланками та закріплення за відповідними посадами	Відкриття Центру фінансової відповідальності (ЦФВ). Зазначення керівників ЦФВ. Встановлення системи оплати праці, яка передбачає матеріальне заохочення за дотримання бюджетних показників.
3. Формування бюджетної структури компанії	Складання переліку необхідних бюджетів компанії та визначення взаємозв'язків між ними	Поява системи планів (бюджетів). Наповнення бюджетів показниками, відповідними характеру виробничо-фінансової діяльності компанії. Вибір методів прогнозування, планування і розрахунку бюджетних показників.
4. Формування фінансово-бюджетної	Встановлення відповідальності кожному ЦФВ за	Розподіл бюджетів між ЦФВ. Визначення відповідальних за складання, виконання та аналіз

Продовження таблиці 2.1

1	2	3
структури компанії	виконання певних бюджетів або окремих бюджетних статей	бюджетів або окремих бюджетних статей.
5. Прогнозування діяльності компанії и формування бюджетів	Складання бюджету компанії, відповідно до фінансової мети	Прогнозування і планування діяльності компанії. Кількісна ув'язка бюджетів.
6. Аналіз виконання бюджетів і прийняття управлінських рішень за його результатами	Оцінка виконання бюджету та корегування бюджетів майбутніх періодів, тактики, стратегії та фінансових цілей компанії	Збір інформації за фактичним виконанням бюджетів, план-фактний аналіз відхилень и факторний аналіз виконання бюджетів. Прийняття рішень щодо зміни тактики и стратегії компанії. Корегування бюджетів з різним горизонтом планування.
7. Постановка управлінського обліку в компанії	Забезпечення зазначених етапів коректною інформацією.	Налагодження системи управлінського обліку (формування управлінського плану рахунків, вибір правил проведення управлінського обліку).
8. Кооплаєнс-контроль	Реалізація функції перевірки на відповідність відносно проведення бізнесу по плану. Інтегральна оцінка виконання бюджетів за ЦФВ.	Прийняття управлінських рішень у системі управління бізнесом. Оцінка ведення бізнесу.

При постановці бюджетування слід розуміти, що універсальних правил, методів і процедур, які описуються в літературі [19, 240, 262] або закріплені у нормативних актах з бухгалтерського обліку, бути не може. А значить, і системи бюджетування можуть варіювати.

Як управлінська технологія бюджетування є не тільки інструментом планування. Це ще й інструмент контролю за станом справ з фінансами підприємства в цілому або окремому виді його діяльності. Тому поряд з бюджетами на майбутній період повинні складатися звіти про виконання

бюджетів за минулий час, зіставляються планові і фактичні показники. За результатами зіставлення проводиться аналіз відхилень, тобто оцінка рівня відхилень фактичних показників від планових і причин їх виникнення. Відхилення можуть бути негативні, коли фактичні показники нижче планових, і позитивні, якщо перевищують прогнозовані або встановлені.

Відхилення можуть вимірюватися в абсолютних і відносних одиницях виміру [85, 209, 236-237]. Відхилення можуть розраховуватися між показниками, запланованими на певний період, і по відношенню до будь-якого базового періоду. План-фактний аналіз може проводитися для всіх основних бюджетів, а при необхідності (для більш ретельного вивчення причин відхилень) – для окремих операційних бюджетів. План-факт може проводитися і для компанії в цілому, і для окремих бізнесів, щоб виявити, за рахунок якого з бізнесу виникають негативні або позитивні відхилення.

У результаті розробки бюджету підприємства на період (рік) керівництво підприємства отримує чіткий план до дії. У процесі його виконання необхідно стежити за чіткістю виконання. Якщо у виробничому процесі відбуваються будь-які збої, цей факт необхідно враховувати при контролі виконання бюджету. Контроль виконання бюджету починається з самого початкового моменту фінансування процесу виробництва. Контроль полегшується тим, що при внесенні відповідних змін до бюджету в момент збою можна відразу розрахувати відображення даного збою на фінансовому результаті і шляхи ліквідації негативних наслідків виробничого збою. Тому контроль за виконанням бюджету проводиться постійно.

Для зручності контролю за виконанням бюджету необхідно складати гнучкий бюджет, в якому будуть фіксуватися всі зміни, що відбуваються в реальному режимі часу і як наслідок будуть проводитися розрахунки впливу кожного конкретного зміни у виробничому процесі або процесі продажів на фінансовий результат всього підприємства. З цією метою зручніше автоматизувати процес бюджетування із застосуванням спеціальних програм [19, 88, 240] або табличного редактора Excel.

Для встановлення об'єктів бюджетування у процесі активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства та цільового призначення його бюджетів з метою подальшого їх інтегрування у систему стратегічного управління та інструментарій стратегування досліджено *формування механізму управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства*.

Традиційну версію його моделі розгорнуто представлено Філіпповою С.В. та Ананською М.О. у [88], де охоплено функціональний контур, рівень та підсистеми управління. Модель має системно вирішувати комплекс взаємопов'язаних стратегічних, тактичних і оперативних завдань, що дозволить досягти поставлених цілей стратегування. Оскільки дана модель є загальною, тому її адаптованої до: а) операційних завдань стратегування, а також до б) специфіки інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств (рис. 2.1).

С позиції системного підходу формувати управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства як системи потрібно у *два етапи*:

- перший етап: досліджується структура і стан управління, діагностується стан підприємства та розробляється його інноваційна та інвестиційна функціональні стратегії;
- другий етап: здійснюється організація процесу управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства розвитком підприємства.

Оскільки базою процесу стратегування є стратегічне управління розвитком підприємств, яке висвітлює пріоритетні напрямки розвитку шляхом визначення оптимальних умов його ефективного функціонування. Арсенал альтернативних стратегій розвитку підприємства за допомогою економіко-математичного інструментарію та апробації функціональних моделей дозволяє вирішувати складні управлінські завдання, оптимізувати програму розвитку підприємства.

Саме це формує інструментально-технологічне підґрунтя процесу стратегування, які в подальшому висвітлюється в механізмі активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

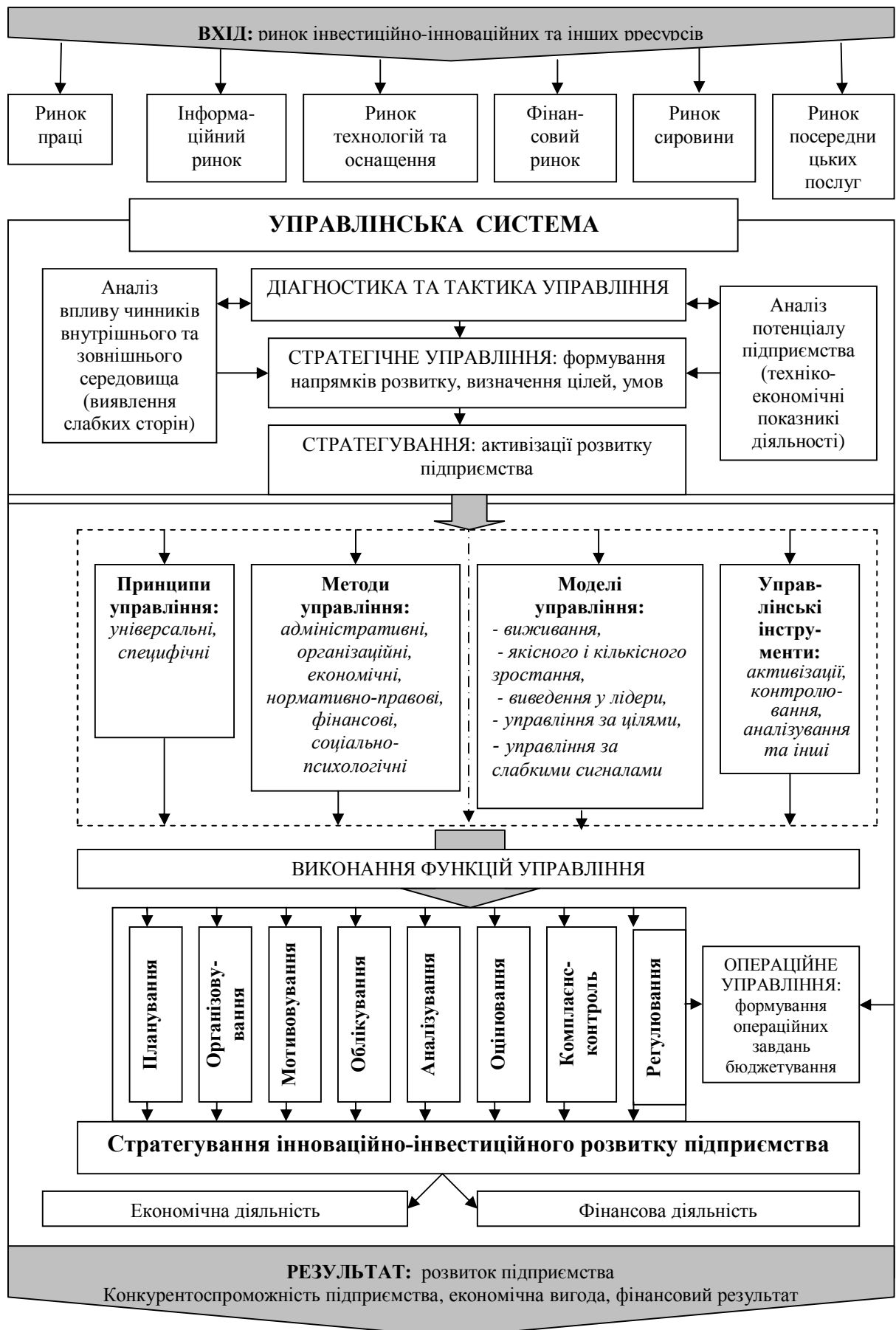

Рисунок 2.1– Механізм управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства: стратегування (джерело: удосконалено на підставі [88, 240])

Як видно з рис. 2.1, стратегування як вид управлінської діяльності матиме різні операційні завдання та інформаційні бази з економічної та фінансової діяльності підприємства, проте результати очікуються інтегровані. На рис. 2.2 представлено взаємодію економічної та фінансової діяльності підприємства та відповідних їм основних бюджетів.

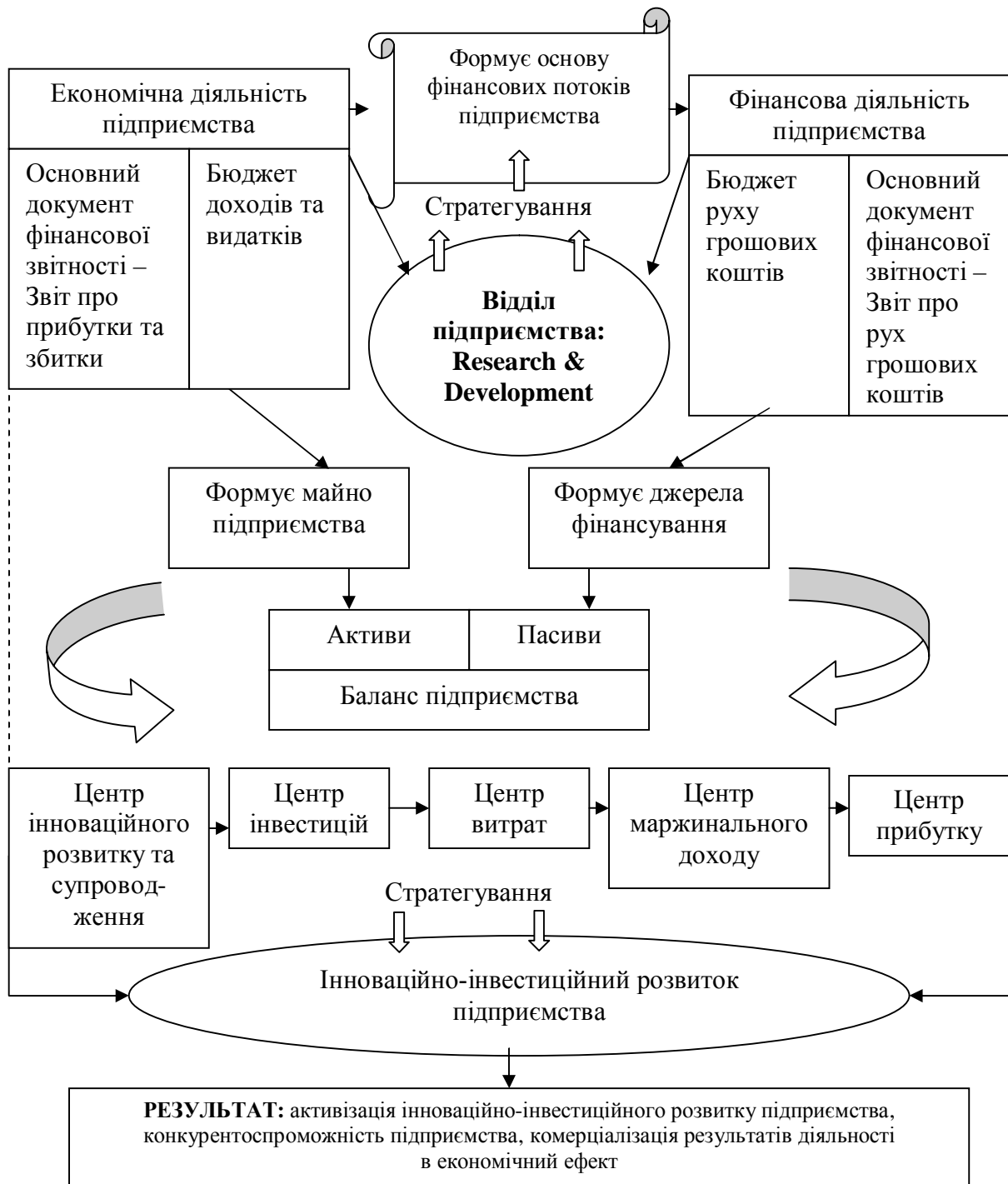

Рисунок 2.2 – Взаємодія економічної та фінансової діяльності підприємства та відповідних їм основних бюджетів (джерело: власна розробка)

Запровадження стратегування як виду управлінської діяльності не змінює сутність процесу управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства, яке залишається *діяльністю об'єднаних у систему суб'єктів управління, спрямована на досягнення поставлених цілей даного виду розвитку та дотримання його спрямованості, шляхом реалізації управлінських функцій з використанням моделей, методів і принципів управління, що відповідають обраному напрямку та механізму розвитку [62].*

Так само не змінюється сутність *бюджетування на підприємстві*, що є виробничо-фінансовим плануванням діяльності підприємства шляхом складання загального бюджету підприємства, а також бюджетів окремих підрозділів з метою визначення їх фінансових витрат і результатів [74], та його мета – забезпечення виробничо-комерційного процесу необхідними коштами. Частково змінюється призначення бюджетування в частині змістовності його управлінських завдань та структура його бюджетів (табл. 2.2). Види останніх доцільно класифікувати як: а) довгострокові і короткострокові постатейні; з тимчасовим періодом; гнучкі і статичні; спадкоємні і з нульовим рівнем; генеральні і приватні.

Виділені функції, застосовні для бюджетування – прогнозування, регулювання фінансових повноважень, координації, мотивації [60, 240, 269]:

- сутність прогнозування полягає в тому, що в ході бюджетування знаходять фінансовий вираз майбутні операції підприємства;
- регулювання фінансових повноважень, яку виконує бюджетування, допомагає визначити потребу підприємства у фінансових ресурсах, необхідних для досягнення цілей інноваційно-інвестиційного розвитку;
- завдання організації та координації наявних та мобілізованих фінансових ресурсів необхідних для досягнення стратегічних цілей вирішується за допомогою координації;
- мотивації допомагає у виконанні бюджетних показників, тобто є критерієм ефективності діяльності менеджерів всіх рівнів.

Таблиця 2.2 – Управлінські завдання бюджетування за рівнем стратегування на підприємстві (джерело: власна розробка)

Управлінські завдання	Змістовність завдання бюджетування
Стратегічний рівень управління	
1. Формування багаторівневої бюджетної структури	<ul style="list-style-type: none"> – виділення центрів фінансової відповідальності (ЦФВ); – визначення переліку оперативних і фінансових бюджетів підприємства та взаємозв'язків між ними; – визначення напрямів планування та структури бюджетів;
2. Забезпечення використання єдиної методики планування для всіх ЦФВ	<ul style="list-style-type: none"> – загальні принципи і методи збору планових даних – єдиний регламент, що описує порядок взаємодії центрів фінансової відповідальності у процесі складання і виконання бюджетів; – єдині форми корпоративної звітності;
3. Загальні бізнес-завдання	<ul style="list-style-type: none"> – забезпечення системи управління, якісною і повною інформацією про поточний економічний стан підприємства; – формалізація інформаційних потоків на підприємстві; – стандартизація фінансового документообігу на підприємстві; – здійснення цільової орієнтації та координації всіх подій на підприємстві; – підвищення ефективності управління розвитком підприємства.
4. Мотивація персоналу на виконання бюджетів	<ul style="list-style-type: none"> – персоніфікація відповідальності за виконання бюджетів; – виділення показників мотивації;
Тактичний рівень управління	
5. Організація збору вихідних даних для планування з різних джерел	<ul style="list-style-type: none"> – розробка механізмів збору даних для формування плану з різних джерел; – визначення алгоритмів обробки отриманих даних для розрахунку плану;
6. Контроль бюджетів	<ul style="list-style-type: none"> – виділення цільових показників для контролю;
7. Аналіз і прогнозування виконання бюджетів	<ul style="list-style-type: none"> – виділення ключових показників ефективності; – проведення план-фактного аналізу засобами системи
Операційний рівень управління	
8. Контроль виконання бюджетів	<ul style="list-style-type: none"> – недопущення перевищення лімітів засобами системи;

З позиції стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку бюджетування – це технологія фінансового планування, обліку і контролю доходів і витрат, одержуваних від інноваційного розвитку за допомогою інвестицій на всіх рівнях управління, яка дозволяє аналізувати прогнозовані й отримані фінансово-економічні показники.

Бюджет – за змістом це фінансовий план інноваційно-інвестиційного проекту, що охоплює всі сторони діяльності підприємства, що дозволяє зіставити всі понесені витрати та отримані результати у фінансових термінах на майбутній період часу в цілому і по окремих періодах. Відповідно, бюджетування можна розглядати як технологію складання, коригування, контролю і оцінки виконання фінансових планів, а також як методологічну основу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку та його заходів.

Бюджет інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства – це його фінансовий план, тобто виражений в цифрах запланований на майбутнє фінансовий стан підприємства на певному етапі розвитку, фінансове, кількісно певний вираз результатів маркетингових досліджень і виробничих планів, необхідних для досягнення поставлених цілей. Відповідно, «бюджетування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства – це процес розробки, виконання, контролю і аналізу фінансового плану інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, що охоплює всі сторони інноваційно-інвестиційної діяльності, що дозволяють зіставити всі понесені витрати та отримані результати у фінансових термінах на майбутній період в цілому і по окремих періодах» [19]. Тут першочерговими виступають не проблеми управління фінансами, а проблеми з бізнес-моделями інвестування і бізнес-ідеями інноваційних проектів. Тобто стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку як частина стратегування всього процесу розвитку промислового підприємства є цілком типовим об'єктом для бюджетування, тому його методологія є застосовною до всіх процесів активізації на рівні підприємства, включаючи й інноваційно-інвестиційний розвиток.

2.2 Особливості методології управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства

Ефективне управління інноваційно-інвестиційною діяльністю базується на використанні новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, спрямованих на вирішення прикладних завдань інвестиційного аналізу, зокрема з оцінки ефективності та привабливості інвестиційних проектів та інвестиційних операцій з фінансовими інструментами. Рішення щодо доцільності реальних інвестицій та індивідуальної прийнятності умов їх здійснення для певного інвестора приймаються за допомогою комплексу методів оцінки ефективності відповідних інвестиційних проектів.

Інвестиційний аналіз виступає методом системної аналітично-дослідної роботи з оптимізації інвестиційних рішень [15, 62, 130, 133-134, 191-192, 273]. Методи і прийоми інвестиційного аналізу є засобами для глибокого дослідження явищ та процесів в інвестиційній сфері, а також формулювання на цій основі висновків і рекомендацій. Процедура та методи такого аналізу спрямовані на висунення альтернативних варіантів вирішення проблем проектування та інвестування, виявлення масштабів невизначеності по кожному з них та їх зіставлення за різними критеріями ефективності.

Фінансово-інвестиційний аналіз являє собою сукупність аналітичних процедур, що базуються на загальнодоступній інформації фінансового характеру і призначені для оцінки стану й ефективності використання інвестиційного потенціалу підприємства, прийняття управлінських рішень стосовно доцільності інвестування коштів в його діяльність [428, 437, 441].

Суб'єкти інвестиційного аналізу – це користувачі аналітичної інформації, що безпосередньо або опосередковано зацікавлені в результатах і досягненнях інвестиційної діяльності підприємства [15, 17, 236, 455-457]. Слід зазначити, що рішення щодо доцільності реальних інвестицій та індивідуальної прийнятності умов їх здійснення для певного інвестора

приймаються за допомогою комплексу методів оцінки ефективності інвестиційних проектів.

У табл. 2.3 узагальнені існуючі методи фінансово-інвестиційного аналізу, проведено систематизацію та класифікацію методів оцінки інвестиційних проектів, перелічені основні базові показники оцінки ефективності.

Таблиця 2.3 – Систематизація та класифікація методів оцінки ефективності інвестиційних проектів (джерело: удосконалено на підставі [72, 88, 101, 104-105, 163, 178, 288])

Класифікаційна ознака	Методи оцінки	Характеристика застосування	Базові показники оцінки ефективності
1	2	3	4
1. За характером інструментарію	Формалізовані та неформалізовані	Формалізовані засновані на використанні математичного апарату для розрахунку показників ефективності, що забезпечує високий рівень об'єктивної та достовірності прийнятих на їх основі інвестиційних рішень. Неформальні – на використанні евристичних підходів, результат яких зумовлюється якістю організації роботи експертів, спрямованою на усунення об'єктивного суб'єктивізму їх індивідуальних оцінок.	x
2. За способом зіставлення різночасових грошових витрат та результатів	Статичні та динамічні	Статичні методи не враховують зміну вартості грошей за часом. Динамічні методи базуються на дисконтуванні майбутніх грошових надходжень та витрат.	<p><i>До статичних методів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - термін окупності інвестицій; - проста (бухгалтерська) рентабельність інвестицій; - чисті грошові надходження; - коефіцієнт ефективності інвестицій; - максимальний грошовий потік (потреба в додатковому фінансуванні). <p><i>До динамічних методів:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - термін окупності інвестицій з

Продовження таблиці 2.3

1	2	3	4
			урахуванням дисконтування; - внутрішня норма рентабельності (прибутковості); - чиста поточна вартість; - індекс рентабельності (прибутковості) дисконтованих інвестицій; - максимальний грошовий потік з урахуванням дисконтування
3. За видом показників	Методи абсолютних та відносних показників	Абсолютні показники ефективності можуть вимірюватися у вартісних та часових одиницях . Відносні показники формуються як співвідношення вартісних показників, які характеризують результат від інвестування та витрати, які необхідно здійснити для його отримання.	<i>До абсолютних показників:</i> - простий та дисконтований терміни окупності інвестицій; - чисті грошові надходження; - чиста поточна вартість; - максимальний грошовий потік та дисконтований потік. <i>До відносних показників:</i> - проста (бухгалтерська) рентабельність інвестицій; - коефіцієнт ефективності інвестицій - внутрішня норма рентабельності (прибутковості); - індекс рентабельності (прибутковості) дисконтованих інвестицій.

Перелічені показники та відповідні їм методи оцінки й інтерпретації використовуються при визначенні ефективності:

- незалежних інвестиційних проектів, коли потрібно зробити висновок про прийнятність певного проекту;
- взаємовиключних проектів, коли необхідно здійснити вибір з альтернатив.

Всі формалізовані методи побудовані на *таких базових припущеннях* (принципах) [87, 94, 102, 181, 198]:

- первинні інвестиції при реалізації будь-якого проекту генерують грошовий потік, елементи якого в агрегованій формі (за сальдо грошового потоку) являють собою або чисті надходження, або чисті видатки грошових коштів. В окремих випадках як спрощення в інвестиційному

- аналізу замість грошового потоку використовується послідовність прогнозних значень чистого проектного прибутку;
- даний умовний грошовий потік розглядається як потік, чисті надходження та чисті видатки якого припадають на кінець періоду;
 - аналіз здійснюється за однакові базові періоди будь-якої тривалості (рік, квартал, місяць тощо), враховуючи узгодженість величин елементів грошового потоку, відсоткової ставки, тривалості аналізованого періоду;
 - інвестований капітал, як і грошовий потік, приводиться до базового моменту часу. Зазвичай, до періоду здійснення перших інвестицій;
 - ефективність використання інвестованого капіталу оцінюється на основі порівняння грошового потоку, який формується у процесі реалізації проекту, та початкових вкладень. Проект вважається ефективним, якщо цей потік достатній для відшкодування всієї суми інвестиційних витрат та забезпечує очікувану віддачу від вкладеного капіталу.

На практиці видно, що для малих і середніх промислових підприємств застосовуються статичні методи, що пояснюються тривалістю інвестиційного проекту в межах одного року. «Динамічні методи, як правило, застосовуються для оцінки інвестиційних проектів, термін реалізації яких більший за один рік» [14]. У цьому разі використовують такі методи, як обчислення чистої теперішньої вартості, внутрішньої норми рентабельності, індекс прибутковості та інші. Оскільки у цих методах враховується фактор часу, це зумовлює підвищений інтерес до цих методів з боку українських підприємств [14-15, 114].

Зауважимо, що аналіз чутливості інвестиційного проекту не веде до однозначних висновків, оскільки не уточнює ймовірності виникнення різних обставин, називаючи лише джерела їхньої появи та можливі наслідки. А тому його результати є попередніми даними аналізу ризиків проекту.

Зазначимо, що підприємствам в Україні притаманне прагнення до здійснення масштабних і тривалих інвестиційних проектів [274, 465, 473]. Це

не завжди себе виправдовує з економічного погляду. Йдеться про те, що здійснення інвестиційних програм робить можливим оптимізацію структури інвестицій та раціональний розподіл їх у часі. Це певною мірою знімає проблеми вибору дисконтної ставки та врахування інфляції. Динамічні методи оцінки інвестиційних проектів є досить зручним інструментом прийняття інвестиційних рішень [268, 271-272, 307, 373-375, 378-380].

На стадії попереднього техніко-економічного обґрунтування зазвичай невідомо, як буде фінансуватися проект, не відомі джерела фінансування, не визначена більшість суб'єктів інвестиційної діяльності. Щоб залучити акціонерів і кредиторів до фінансування проекту, на цій стадії проводиться оцінка фінансової здійсненності проекту й оцінка ймовірності його здійснення. *Головний інформаційно-аналітичний інструментарій для оцінки проектів такий:* фінансові показники проекту; показники економічної ефективності; аналіз чутливості; аналіз беззбитковості; оцінка ймовірності. Показниками фінансової здійсненності проектів є коефіцієнт співвідношення довгострокових запозичених коштів і акціонерного капіталу; коефіцієнти покриття, абсолютної ліквідності. Покриття довгострокових зобов'язань, співвідношення між дебіторською і кредиторською заборгованостями.

Мета фінансово-інвестиційного аналізу залежить від інтересів користувачів аналітичної інформації. Для внутрішніх користувачів вона «полягає в оцінці інвестиційного потенціалу підприємства, виявлення інвестиційних потреб та резервів ресурсів для здійснення інвестицій, оцінки ефективності інвестиційної діяльності з позиції її впливу на якість фінансового стану та розвитку підприємства» [28, с.76]. Тобто, фінансово-інвестиційний аналіз з боку зовнішніх користувачів аналітичної інформації має за мету оцінку інвестиційної привабливості підприємства як об'єкта потенційного вкладання коштів.

Пріоритетними завданнями фінансово-інвестиційного аналізу є [28, 59, 64, 105-107]: аналіз майнового стану підприємства, джерел фінансування, ліквідності та платоспроможності, руху грошових коштів, фінансової

стійкості, ділової активності, ринкової активності, рентабельності, комплексна оцінка інвестиційної привабливості та кредитоспроможності. Тому по суті він є складовою управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Логічний взаємозв'язок перелічених завдань формує послідовність проведення аналітичних процедур.

Це відображує структурно-логічна модель фінансово-інвестиційного аналізу підприємства як частини управлінського аналізу його інноваційно-інвестиційної діяльності (рис. 2.3).

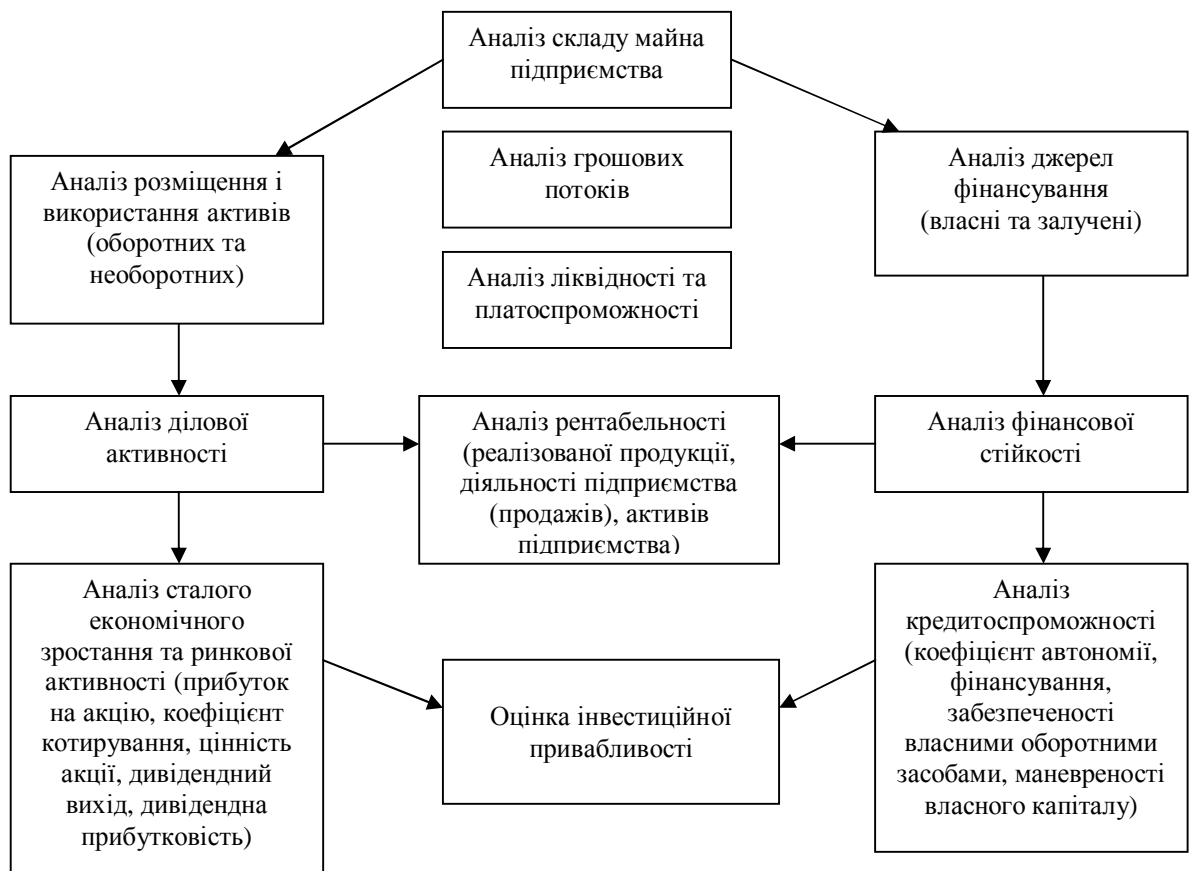

Рисунок 2.3 – Структурно-логічна модель фінансово-інвестиційного аналізу промислового підприємства (джерело: удосконалено на підставі [15-16, 110, 115, 119, 202-203])

У фінансово-інвестиційному аналізі використовують *методи*: а) порівняння (абсолютне відхилення, відносне відхилення, коефіцієнт еластичності); б) відносних величин (виконання плану, планового завдання, динаміки, структури, координації, зовнішнього порівняння, інтенсивності).

Для проведення глибокої й об'єктивної оцінки результатів господарської діяльності в межах управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства [305, 311, 316-317, 324, 381-384] використовують методи, узагальнені на рис. 2.4.

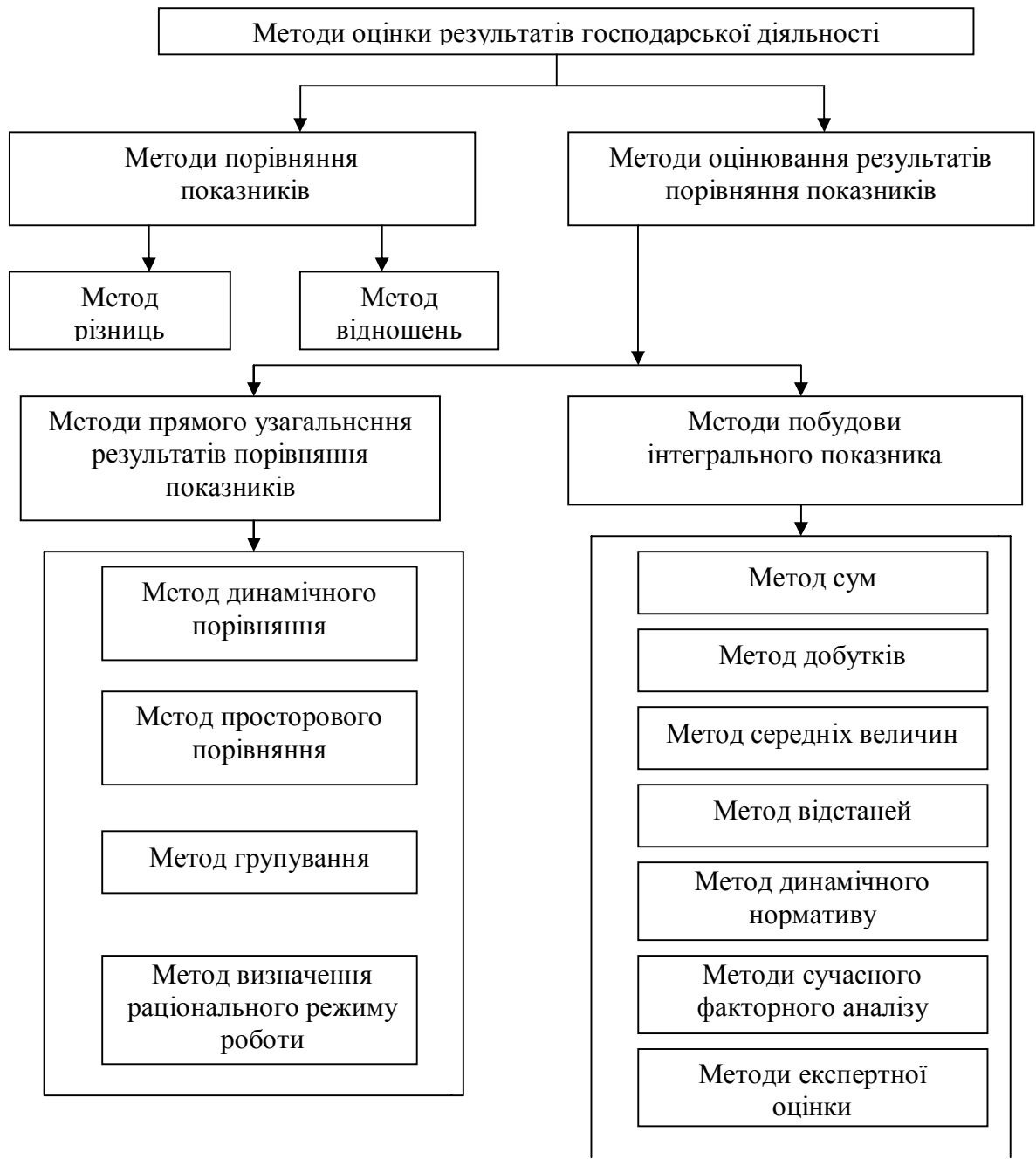

Рисунок 2.4 – Методи оцінки результатів господарської діяльності в межах управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства (джерело: систематизовано на підставі [305, 311, 316-317, 324, 332, 334])

Наведені на рис. 2.4 методи не вичерпують усіх прийомів, які застосовуються для управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства. Для його повного здійснення необхідно провести аналіз його фінансово-інвестиційного стану. – фінансовий аналіз.

Методи фінансового аналізу – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію та регулятивних принципів дослідження фінансового стану. В економічній теорії та практиці відомі різноманітні класифікації методів економічного аналізу взагалі та безпосередньо фінансового аналізу. Перший рівень класифікації виділяє такі *методи аналізу* [100, 327, 336, 342, 397]:

- неформалізовані методи аналізу, побудовані на описі аналітичних процедур на логічному рівні. Це методи: експертних оцінок та сценаріїв, психологічні, морфологічні, порівняння, побудови систем показників, побудови систем аналітичних таблиць. Недолік методів – певна доля суб'єктивізму, оскільки велике значення має інтуїція, досвід, знання;
- формалізовані методи аналізу, в основі яких містяться конкретні формалізовані аналітичні залежності. Це методи: ланцюгових підстановок, арифметичних різниць, балансовий, виділення ізольованого впливу факторів, відсоткових чисел, диференціальний, логарифмічний, інтегральний, простих і складних відсотків, дисконтування та інші.

У процесі фінансового аналізу використовуються й традиційні *методи економічної статистики* (групування, графічний, індексний тощо) та *математико-статистичні методи вивчення зв'язків* (факторний аналіз, метод головних компонентів, кореляційний аналіз та інші). Види, прийоми та методи аналізу в сукупності складають методологію та методику аналізу.

Фінансовий аналіз здійснюється із використанням *трьох типів моделей*, які дозволяють структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками [74, 129, 191, 419, 440, 442]:

- дескриптивні моделі, що є основними для оцінки фінансового стану підприємства та ґрунтуються на використанні інформації бухгалтерської

звітності. До них належать: побудова системи звітних балансів; подання фінансової звітності в різних аналітичних розрізах; вертикальний і горизонтальний аналізи звітності; система аналітичних коефіцієнтів; аналітичні записи до звітності;

- предикативні моделі – це моделі передбачувального, прогнозного характеру. Вони використовуються для прогнозування доходів і прибутків підприємства, його майбутнього фінансового стану;
- нормативні моделі, за допомогою яких можна зіставити фактичні результати діяльності підприємств з нормативними, розрахованими на основі нормативу. Ці моделі використовуються в основному для внутрішнього фінансового аналізу.

Серед *основних методів фінансового аналізу* слід зазначити [174, 216, 236, 242, 247]:

- читання звітності – це вивчення абсолютних показників, поданих у звітності. За його допомогою визначають майновий стан підприємства, його короткострокові і довгострокові інвестиції, вкладення у фізичні активи, джерела формування власного капіталу і залучених засобів, оцінюють зв'язки підприємства з постачальниками і покупцями, фінансово-кредитними установами, виручку від основної діяльності та прибуток поточного року;
- горизонтальний аналіз дозволяє визначити абсолютні і відносини різних статей звітності в порівнянні з попереднім роком, півріччям, кварталом;
- вертикальний аналіз проводиться задля виявлення питомої ваги окремих статей звітності у підсумковому показнику, який приймається за 100 % (наприклад, питома вага статей активу у загальному підсумку балансу);
- трендовий аналіз – це визначення основної тенденції розвитку в часі показників звітності (тренду). У найпростішому випадку він може базуватися на розрахунку відносних відхилень показників звітності за ряд років (періодів) від рівня базисного року (періоду), для якого усі показники приймаються за 100 %.

Усі названі методи можуть бути практично застосовані для аналізу показників інноваційно-інвестиційної та іншої діяльності підприємства, які містяться у бухгалтерському балансі, звіті про прибутки і збитки, звіті про фінансово-майновий стан. Однак, *найбільш загальну уяву про якісні зміни в структурі засобів підприємства та їх джерелах, а також в динаміці цих змін можна отримати за допомогою вертикального і горизонтального аналізів фінансової звітності.*

Горизонтальний аналіз полягає у побудові однієї або декількох аналітичних таблиць, у яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження). Ступінь агрегованості показників визначається завданнями аналізу фінансової звітності. Як правило, беруться базисні темпи зростання за ряд років, що забезпечує можливість оцінки змін окремих показників, а також прогнозування їх значень. Необхідно пам'ятати, що цінність результатів горизонтального аналізу суттєво знижується в умовах інфляції. Вертикальний аналіз розглядає структуру засобів підприємства та їх джерел. Необхідність та доцільність проведення вертикального аналізу зумовлюють такі його *переваги*:

- перехід до відносних показників дозволяє порівняти економічний потенціал з результатами діяльності підприємств, що відрізняються за абсолютною величиною ресурсів, що використовуються;
- відносні показники в певній мірі зменшують негативний вплив інфляційних процесів, які суттєво спотворюють абсолютні показники фінансової звітності і погіршують можливість їх співставлення в динаміці;
- вертикальний аналіз можна проводити або з вихідною, або з модифікованою звітностями – з укрупненою або трансформованою номенклатурою статей.

Показники, що отримують в результаті вертикального і горизонтального методів аналізу балансу, можна представити та звести в порівняльний аналітичний баланс. Потенційні інвестори при виборі об'єкта інвестування використовують результати фінансового аналізу.

Управлінський аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства містить оцінку інвестиційної привабливості підприємства за допомогою не лише методів фінансового, а й маркетингового аналізу.

Інвестиційна привабливість суб'єкта господарювання аналізується зовнішніми суб'єктами з метою вибору найкращого варіанта вкладення вільних грошових засобів та оцінювання шансів залучення зовнішніх інвестицій. Тому інвестиційна привабливість аналізується як при внутрішньому, так і при зовнішньому аналізі. Для аналізу використовується система показників фінансового стану підприємства, визначається рівень кожного показника і його динаміка за декілька звітних періодів [152, 157-158, 215, 219, 330, 333].

При загальній оцінці інвестиційної привабливості підприємства необхідно використовувати показники за декілька років. Крім того, не можна дати правильну оцінку цих показників лише за одним конкретним підприємством, не враховуючи загальний стан і інвестиційну привабливість регіону, галузі, країни. Тому оцінка інвестиційної привабливості повинна базуватися на комплексному підході до суб'єкта господарювання.

Методологічні засади управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства складають система методів та показників, за допомогою яких можна провести економічну оцінку ефективності або привабливості інвестування. Водночас, в Україні досі діє «Методика визначення ефективності капітальних вкладень» (1988 р.), її використання неефективне, оскільки нормативні коефіцієнти не враховують підприємницький ризик та обмежуються усередненим роком, або строком окупності. У світовому досвіді інвестиційний аналіз проектів, в ході якого оцінюється та зіставляється інвестиційна привабливість, ефективність напрямків інвестування окремих проектів або об'єктів, проводиться із використанням таких груп методів [155, 207]: а) оцінки ефективності інвестицій за допомогою співвідношення грошових надходжень (позитивних потоків) з витратами (негативними потоками). Сьогодні такі методи

вважаються традиційними; б) оцінки інвестицій за бухгалтерською звітністю; в) оцінки ефективності інвестицій, що ґрунтуються на теорії часової вартості грошей (дисконтування).

Наведемо коротку характеристику зазначених методів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Методи фінансово-інвестиційного аналізу підприємства
(джерело: узагальнено на підставі [6, 14, 122, 130, 159, 177-178])

Найменування показника	Характеристика використання
1	2
<i>Традиційні методи</i>	
1. Чиста плинна вартість проекту	Це прибуток проекту, приведений до справжньої вартості.. Виражає різницю між приведеними до справжньої вартості (шляхом дисконтування) сумою грошових потоків за період експлуатації проекту і сумою грошових коштів, що інвестуються в його реалізацію. Показник дозволяє отримати найбільш узагальнену характеристику результату інвестування, тобто кінцевий ефект в абсолютному вираженні.
2. Норма (коефіцієнт ефективності)	Представляє собою відношення середньорічних грошових надходжень до загальної суми інвестованих коштів. В практичних розрахунках використовується річна норма ефективності. Якщо показник менше одиниці, то проект є не ефективним.
3. Період окупності інвестицій	Обчислюється як зворотний до попереднього.
4. Внутрішня норма прибутку	Характеризує рівень прибутковості конкретного інвестиційного проекту (маржинальної ефективності вкладеного капіталу), що виражається дисконтною ставкою, по якій майбутня вартість грошового потоку від капітальних вкладень приводиться до справжньої вартості авансованих засобів. Внутрішню норму прибутку можна прийняти у розмірі дисконтної ставки, по якій чиста поточна вартість в процесі дисконтування буде приведена до нуля.
<i>Методи оцінки інвестицій за бухгалтерською звітністю</i>	
5. Балансова рентабельність інвестицій	При розрахунку використовують величину доходу до оподаткування, що не дозволяє визначити величину вигоди, яку фактично інвестори отримують, тому в практичних розрахунках частіше розраховують наступний

Продовження таблиці 2.2

1	2
	показник.
6. Чиста рентабельність інвестицій	Використання показника основане на співставленні його розрахункової величини із стандартними для фірми рівнями рентабельності (якщо такі встановлені).
<i>Методи дисконтування грошових потоків</i>	
7. Індекс прибутковості	Критерій прийняття рішення базується на тому, що індекс прибутковості більше 0.
8. Статична норма ефективності	Показник дозволяє інвестору визначити величину власного коефіцієнта економічної ефективності, виходячи із власних витрат та очікуваних результатів.
9. Чиста теперішня вартість	Якщо показник чистої теперішньої вартості більше 0, то проект принесе дохід, який більший ніж вартість капіталу; якщо менше 0, то проект не вигідний, він має дохідність нижчу, ніж вартість капіталу.

Інвестиційна привабливість підприємства формується на декількох щаблях: рівні держави, регіону або галузі та самого підприємства. У міжнародній практиці існує золоте правило фінансування інвестиційних проектів: майнові позиції можуть бути перетворені в ліквідні кошти й повинні мати певне співвідношення.

Для виміру останнього застосовуються показники [159, 177, 412]: ліквідність I порядку (наявна або касова ліквідність); ліквідність II порядку (квота найбільш ліквідної частини); ліквідність III порядку (квота оборотних коштів).

Ліквідність I порядку припускає наявність достатньої суми коштів для виплати місячної заробітної плати. Розраховується як відношення платіжних коштів до короткострокового позикового капіталу, вираженому у відсотках.

Ліквідність II порядку має більше значення й повинно перевищувати 100 %. Визначається як відношення суми платіжних коштів і вимог до короткострокового позикового капіталу, виражена у відсотках.

Ліквідність III порядку визначається як відношення оборотних коштів до короткострокового позикового капіталу. Її оптимальний розмір дорівнює 200 %. Передбачається, що запаси повинні бути профінансовані за рахунок

довгострокового капіталу, що знаходиться в розпорядженні підприємства. При всьому цьому немає гарантії раціональності фінансування підприємства. Варто звертати увагу на розмір вимог і запасів. Останні призводять до зв'язування капіталу і при цьому виникають потреба в додаткових коштах і додаткові процентні витрати [191, 238].

У зв'язку з цим в аналізі використовують такі показники, як: середній термін кредиту, відносний розмір матеріальних запасів, відносний розмір запасів готової продукції [161, 167, 169-170, 192-193, 376-377]:

- середній термін кредиту або період, необхідний для оплати рахунків, визначається як різниця між середньою тривалістю дебіторської заборгованості й періодом між виставлянням фактури і надходженням платежів. У цьому випадку дебіторська заборгованість ділиться на нетто-оборот, і це відношення збільшується на 360 днів. Нетто-оборот являє собою різницю між виторгом і сумою повернення й уцінки проданих товарів і знижки з продажів за дострокову оплату;
- відносний розмір матеріальних запасів (або скільки місяців у середньому буде тривати виробничий процес без закупівель) – це відношення запасів сировини до матеріальних витрат, помножене на 12 місяців;
- відносний розмір запасів готової продукції використовується при виявленні тривалості реалізації продукції або при зупинці виробництва. Це відношення запасів готової продукції на складі до витрат виробництва проданої продукції, помножене на 12 місяців.

Джерелом ризику є також зміна ставки прибутку. Можливість відхилення прибутку від очікуваних значень вимірюється за допомогою дисперсії і стандартного відхилення (середньоквадратичне відхилення). Можливість відхилення прибутку від очікуваних значень вимірюється за допомогою показників: очікуваного значення, середнього квадратичного відхилення, коефіцієнта варіації. Очікуване значення показника – це середня зважена, де в якості ваг використовуються ймовірності виходів, а в якості усереднення – значення показника при кожному з виходів [15]:

$$\bar{A} = A_i P_i, \quad (2.1)$$

де: \bar{A} – очікуване значення;

A_i – значення при і-му виході;

P_i – імовірність і-го виходу.

Середнє квадратичне відхилення (стандартне відхилення) – абсолютна міра ризику, чим вище середнє квадратичне відхилення, тим вище ризик. Воно обчислюється як квадратний корінь із середнього зваженого квадрата відхилень від очікуваного значення [15]:

$$Q = \sqrt{\sum_{x=1}^n (A_x - \bar{A})^2 P_x}. \quad (2.2)$$

Коефіцієнт варіації (CV) – є міра відносної дисперсії (відносна міра ризику) [15, 62, 105].

$$CV = Q\sqrt{\bar{A}}. \quad (2.3)$$

Основним екзогенним економічним нормативом, який має бути самостійно встановлений інвестиційним аналітиком для визначення поточної вартості майбутніх результатів від інвестицій, є *норма дисконту* (Rate of Discount), що виражається в частках одиниці або у відсотках на рік (або інший період залежно від тривалості кроків розрахункового періоду) .

З економічної точки зору, *норма (ставка) дисконту* – це норма доходу на інвестований капітал, яку інвестор зазвичай отримує від інвестицій аналогічного змісту і рівня ризику [15, 113]. Тобто показник відображає мінімально допустиму віддачу на вкладений капітал, при якій інвестор віддасть перевагу участі в проекті альтернативному вкладенню інвестицій із зрівняним ризиком. Відповідно, вона не має бути нижче середньої очікуваної інвестором норми прибутку (Opportunity Rate of Return, ORR), яка може бути отримана від інвестування з еквівалентним ризиком. Обґрунтування вибору норми дисконту є важливою складовою аналітичної роботи, оскільки її:

- заниження призводить до прийняття не вигідного рішення про виконання проектів, хоча на фінансовому ринку є кращі інвестиційні пропозиції;
- завищення призводить до відмови інвестора від реалізації вигідного проекту через хибне очікування наявності на ринку більш ефективної альтернативи інвестування коштів.

Розмір процентної ставки інвестицій базується, в основному, на рівні віддачі, яку ці вкладення можуть принести інвесторам, а сама ставка визначається цілями та напрямками інвестування. У табл. 2.5 наведемо процентні ставки залежно від мети інвестування.

Таблиця 2.5 – Залежність процентних ставок від обсягу інвестування (джерело: побудовано за даними [3, 35, 62, 64, 259])

Види інвестицій	Процентна ставка
1. Вимушені	Вимоги до норми прибутку відсутні
2. Вкладення з метою збереження позиції на ринку	Близько 6%
3. Оновлення основних виробничих фондів	10-15%
4. Вкладення з метою зниження виробничих витрат завдяки використанню нової технології	Від 15%
5. Вкладення з метою освоєння нового ринкового сегменту	Від 20%
6. Ризикові інвестиції, пов'язані з випуском нової продукції	Від 25%

Відповідно до виділених видів ефективності інвестицій розрізняють комерційну норму дисконту та норму дисконту учасника проекту. За відсутності чітких уподобань учасника проекту щодо очікуваного рівня прибутковості інвестицій при оцінці ефективності інвестицій можна використовувати комерційну норму дисконту.

Для оцінки комерційної ефективності проекту в цілому рекомендується застосовувати комерційну норму дисконту, встановлену на рівні вартості капіталу. *Вартість капіталу (Cost of Capital, CC)* – це загальна сума коштів, яку потрібно сплатити за використання певного обсягу фінансових ресурсів у відсотках до цього обсягу [31-32, 369-370].

Складність економічного змісту норми дисконту, вплив на неї множини факторів не дозволяють рекомендувати єдиного універсального підходу щодо її величини. Вибір методики визначення норми дисконту залежить, передусім, від виду норми дисконту – від міри врахування всього інвестиційного капіталу в показниках ефективності інвестицій (надходження і видатки за проектом в цілому або окремих інвесторів та їх груп).

У випадку оцінки ефективності інвестицій на основі моделі грошового потоку для інвестиційного капіталу, що має різні джерела походження, використовується модель його середньозваженої вартості, заснована на визначенні середнього рівня очікуваної доходності за всією сукупністю інвестиційних ресурсів, залучених для фінансування проекту з всіх джерел.

Середньозважена вартість капіталу (Weighted Average Cost of Capital, WACC) формується як середня величина з необхідної прибутковості інвестицій за різними джерелами інвестиційних ресурсів, зважена за питомою вагою кожного з них в загальній сумі інвестицій [15, 31-32]:

$$WACC = w_s * E_s * E_p + w_{pr} * E_{pr} + \sum_{i=1}^n (w_{di} * E_{di}), \quad (2.4)$$

де w_s , w_p , w_{pr} , w_{di} – питома вага відповідно простих акцій, привілейованих акцій, нерозподіленого чистого прибутку інвестиційного проекту та окремих складових позикового капіталу (облігацій, кредитів тощо) у структурі джерел фінансування інвестицій, одн.;

E_s , E_p , E_{pr} , E_{di} – вартість залучення капіталу відповідно у формі простих акцій, привілейованих акцій, нерозподіленого чистого прибутку інвестиційного проекту, окремих складових позикового капіталу (облігацій, кредитів тощо), %;

n – кількість складових позикового капіталу.

Зауважимо, що при визначенні середньозваженої вартості капіталу враховується і вартість безоплатно отриманих інвестиційних ресурсів (спонсорські внески, субсидії, дотації тощо), яка дорівнює 0%.

Комерційна норма дисконту проекту, що здійснюється за рахунок виключно власного капіталу, а також норма дисконту підприємств визначаються на основі таких *методик* [31-32, 112]:

- модель оцінки капітальних активів (САРМ);
- модель Гордона (Gordon's Model);
- модель Фама-Френч (Fama-French model);
- модель кумулятивної побудови та ін.

Безризикова ставка доходності (Risk Free Rate of Return, r) встановлюється на рівні ставки прибутковості альтернативних інвестицій з найменшим рівнем ризику та високою ліквідністю [31, 204, 212]. Безризиковість таких інвестицій передбачає, що інвестор в будь-якому випадку отримає очікуваний ним обсяг інвестиційного доходу. У світовій практиці у якості безризикової норми дисконту найчастіше використовується ставка доходності за довгостроковими державними зобов'язаннями, як правило, за 10-річними державними облігаціями. Однак, в Україні за відсутністю високих державних гарантій за державними цінними паперами краще орієнтуватися на ставки за кредитними та депозитними операціями НБУ або комерційних банків першої категорії надійності, ставку доходності за найбільш короткостроковими державними облігаціями. У будь-якому випадку при виборі розміру безризикової норми дисконту необхідно орієнтуватися на ставки доходності тих інвестиційних інструментів, що найбільше задовольняють *базовим ознакам безризиковості* [211, 225]:

- визначеність, фіксованість і попередня відомість доходності;
- мінімальна вірогідність втрати коштів, що забезпечується системою гарантування вкладень;
- близькість тривалості періоду обертання фінансового інструмента на ринку до тривалості періоду інвестиційного проекту (життєвого циклу).

Вибір безризикової ставки необхідно здійснювати з числа тих можливих безризикових об'єктів інвестування, які є доступними для даного інвестора в певний момент часу.

На думку Д.О. Єндовицького, у прогнозованому інвестиційному аналізі для оцінки рівня середньозваженої вартості капіталу доцільно використовувати трьохфакторну адитивну модель залежності з використанням показника безризикової ставки доходності [15, с. 44]:

$$WACC = r_f + \frac{BK(r_{BK} - r_f)}{ПК + BK} + \frac{ПК(r_{ПК} - r_f)}{ПК + BK} = r_f + FR_{BK} + FR_{ПК}, \quad (2.5)$$

де r_{BK} – вартість власного капіталу, %;

$r_{ПК}$ – вартість позикового капіталу, %;

FR_{BK} – рівень ризику, пов'язаний з необхідністю повного й своєчасного погашення фінансових витрат з обслуговування власного капіталу (дивідендні платежі, втрачена вигода за альтернативними вкладеннями), у порівнянні з ціною залучення коштів при безризиковій ставці доходності, %;

FR_{BK} – рівень фінансового ризику за позиковим капіталом, %.

Відповідно до схожій моделі Фама-Френч [15], доходність власного капіталу підприємства зворотно пропорційна коефіцієнту співвідношення балансової та ринкової вартості акціонерного капіталу. Застосування цих моделей в умовах економіки України ускладнюється відсутністю відповідної достовірної статистики фондового ринку.

З цієї причини на практиці досить часто використовується модель кумулятивної побудови ставки дисконту, яка передбачає її визначення на основі формули (2.6) [32]:

$$E = r_f + \sum_{i=1}^n (d_i * R_i), \quad (2.6)$$

де r_i – премія за i -й вид ризику інвестування, %;

d_i – рівень значущості (вагомості) i -ого виду ризику, одн.;

$(d_i * R_i)$ – поправка на i -й вид ризику, %.

Нестабільність фінансових ринків, зміни структури інвестиційного капіталу впродовж періоду реалізації інвестиційного проекту, а, відповідно, і зміни середньої вартості інвестиційного капіталу, зумовлюють необхідність врахування в оцінках вартості інвестицій можливої зміни норми дисконту в часі. Це передбачає визначення коефіцієнту дисконтування для кожного елемента такого потоку за формулою (2.7) [23]:

$$k = \frac{1}{(1 + E_0)^1 + (1 + E_2)^2 \dots (1 + E_t)^t}, \quad (2.7)$$

де E_i – норми дисконту відповідно на i -ому кроці розрахункового періоду ($i = \bar{0}, \bar{t}$), одн.

Доцільне запропонувати узагальнюючу покрокову послідовність використання методу дисконтування щодо оцінки інвестиційних проектів:

Крок 1. Встановлення тривалості отримання доходів, на який можна зробити обґрунтований прогноз. У міжнародній практиці середня величина періоду отримання доходів 5-10 років, для України типовою величиною буде період тривалістю 3-5 років.

Крок 2. Прогнозування потоків грошових коштів по кожному року вкладення капіталу. Початкові дані в дисконтуванні такі: розмір доходу і характер його зміни; періодичність отримання доходу; тривалість періоду, протягом якого прогнозується отримання доходу.

Крок 3. Дисконтування потоків грошових коштів здійснюється за приведенням поточної вартості потоку грошових коштів за кожний з майбутніх періодів на основі функцій складного відсотку і підсумовуванням всіх поточних вартостей.

Крок 4. Вибір ставки дисконтування як середньої норми прибутку, що очікують інвестори від капіталовкладень в схожі об'єкти в умовах даного ринку.

Крок 5. Розрахунок виручки від продажу (реверсії) об'єкту інвестування в кінці періоду володіння і приведення її до поточної вартості через ставку дисконтування.

Крок 6. Складання поточних вартостей потоків доходів і виручки від продажу (реверсії).

У підсумку можна узагальнити, що:

- *управлінський аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства* уявляє собою системне використання традиційних та новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, зокрема: інвестиційного, фінансово-інвестиційного та маркетингового аналізу;
- *інвестиційний аналіз* виступає методом системної аналітично-дослідної роботи з оптимізації інвестиційних рішень. Його показники та методи оцінки й інтерпретації використовуються при визначенні ефективності альтернативних інвестиційних проектів, коли необхідно здійснити вибір. Головний інформаційно-аналітичний інструментарій для оцінки проектів: фінансові показники проекту; показники економічної ефективності; аналіз чутливості; аналіз беззбитковості; оцінка ймовірності. Їх застосування ефективне за умов використання методу дисконтування проектів;
- *фінансово-інвестиційний аналіз* як сукупність аналітичних процедур базуються на загальнодоступній інформації фінансового характеру і призначений для оцінки стану підприємства й ефективності використання його інвестиційного потенціалу, прийняття управлінських рішень щодо доцільності інвестування коштів в його діяльність. Пріоритетними завданнями фінансово-інвестиційного аналізу є: аналіз майнового стану підприємства, джерел фінансування, ліквідності та платоспроможності, руху грошових коштів, фінансової стійкості, ділової активності, ринкової активності, рентабельності, комплексна оцінка інвестиційної привабливості та кредитоспроможності. Тому по суті він є частиною управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, що висвітлює запропонована структурно-логічна модель

фінансово-інвестиційного аналізу підприємства. На відміну від нього, суто фінансовий аналіз – це система теоретико-пізнавальних категорій, наукового інструментарію, моделей та регулятивних принципів дослідження фінансового стану, яка функціонує за допомогою традиційних методів економічної статистики та математико-статистичних методів вивчення зв'язків;

- *маркетинговий аналіз* в оцінці інвестиційної привабливості підприємства відбувається з метою вибору найкращого варіанта вкладення вільних грошових засобів та оцінювання шансів залучення зовнішніх інвестицій.

Відтак, можна стверджувати, що особливостями методології управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства є системне використання традиційних та новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, до яких віднесено: інвестиційний, фінансово-інвестиційний та маркетинговий аналіз. Сукупність їх певних видів, прийомів та методів складатиме методолого-методичні засади аналітичного блоку в стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства.

2.3 Систематизація потенційних методів адміністрування інноваційно-інвестиційного розвитку

Метою підрозділу є: розгляд методів адміністрування як теоретико-методичних підходів до формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності; їх систематизація та обґрунтування застосовності у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

Дослідження стратегії розвитку підприємства та адміністративного управління достатньо повно відображено у працях зарубіжних і вітчизняних вчених: О. Амоши, В. Андрійчука, В. Амбросова, І. Балабанова, І. Боярка, С.

Володіна, П. Гайдуцького, В. Гейця, О. Гудзь, В. Гриньової, Л. Гриценко, О. Дація, В.Захарченка, М. Зубця, М. Кисіля, О. Крисального, М. Кропивка, Л. Колосова, С.Крилова, В. Коюда, П. Макаренка, М. Маліка, Л. Мартюшевої, В. Месель-Веселяка, М. Меркулова, Н. Ілишевої, В. Онегіної, Г. Підлісецького, М. Портера, І. Пригожина, О.Редькіна, П. Саблука, В. Семіноженка, В. Ситника, Р. Солоу, П. Стецюка, С. Філіппової, К. Фрімена, Н. Хрущ, І. Швець, В. Юрчишина. Аналіз їх наукових праць [15-16, 25, 27-28] свідчить про наявність комплексних досліджень щодо впровадження елементів, процесі та механізму адміністрування, як в систему стратегічного управління підприємством взагалі, так і в систему стратегічного управління його інноваційно-інвестиційним розвитком.

При формуванні стратегії підприємства можуть існувати такі види невизначеності [25, с. 78-85], як:

- прогнозоване майбутнє (невизначеність не надає особливого впливу на формування стратегії розвитку підприємства);
- альтернативні варіанти майбутнього (загрози, що пов'язані зі змінами у законодавстві та державному регулюванні – найпоширеніший вид);
- діапазон можливих варіантів майбутнього (визначається декількома факторами впливу; необхідно визначити декілька можливих альтернативних сценаріїв майбутнього, відстежувати ринкову і законодавчу ситуації);
- повна невизначеність (неможливо спрогнозувати, виявити можливий сценарій розвитку, діапазон можливих результатів).

Це впливає не лише на сутність та заходи стратегії, а також на процеси їх супроводження в подальшому. Наголосимо, що *стратегія розвитку підприємства* – це сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових елементів, поєднаних єдиною глобальною метою – формування і підтримка високого рівня конкурентних переваг підприємства. Тобто, це – система забезпечення конкурентних переваг підприємства в умовах невизначеності.

Для підприємства, яке функціонує в конкурентному середовищі, конкурентні переваги можуть бути досягнуті на основі різних факторів, що формують систему факторів його стратегічного розвитку (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Систематизація факторів стратегічного розвитку підприємства
(джерело: власна розробка)

Фактор	Характеристика щодо формування стратегії
1. Економічний	Сегментація ринку. Еластичність цін, циклічність та сезонність попиту. Необхідні капіталовкладення та цільовий рівень прибутку. Економічна ефективність проектів розвитку підприємства.
2. Фінансовий	Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства. Оцінка фінансової стійкості підприємства. Оцінка майнового стану підприємства. Оцінка ділової активності. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства.
3. Технологічний	Рівень індустріального розвитку галузі та використання технологій.
4. Організаційний	Організаційна структура управління власним підприємством. Організація взаємовідносин на зовнішньому ринку. Система управління витратами та ціною.
5. Інноваційно-інвестиційний	Необхідність та своєчасність оновлення, модернізації основних фондів. Застосування науково-технічних розробок галузі. Своєчасність оновлення номенклатурних груп та асортименту у контексті зі зжавим попитом. Залучення інвестицій (зовнішні та внутрішні).
6. Венчурний (ризик і невизначеність)	Ідентифікація та методи зниження ризику інноваційно-інвестиційного проекту.
7. Інформаційний	Збір та аналіз показників діяльності підприємств-конкурентів. Аналіз динаміки власних досягнень підприємства. Аналіз наявності або дефіциту ресурсів.

Дослідження та супроводження процесу постановки та досягнення певних цілей стратегії розвитку підприємства базується на *адмініструванні*.

В управлінській діяльності будь-якої структури (підприємство, організація, установа тощо) адміністративний метод управління посідає важливе місце, оскільки забезпечує чіткий розподіл обов'язків в апараті управління, дотримання правових норм і повноважень у господарській діяльності [26].

Адміністрування (від латин. *Administro* – керую) – це керівництво, процесом управління, заснований на контролюванні суб'єктом об'єкту адміністрування на предмет належного виконання правил, встановлених правилами внутрішнього розпорядку [26]. Тобто на стратегічному рівні управління *адміністрування стосується саме процесу формування та реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, тобто процесу її стратегування методами контролювання процесів, процедур та виконавців.*

Поряд з традиційними для більшості наук підходами, в адміністративному управлінні підприємством палітра сучасних методів дослідження використовується найбільш різноманітно й універсально. Це обумовлюється широким полем трансформації сутності і характеру процесів і систем, в яких об'єднуються об'єкти та дії практично всіх відомих сфер досліджень і впливів адміністративного менеджменту. Це положення робить систему методів дослідження адміністративного менеджменту змістовною основою розробки й побудови прикладного інструментарію більшості конкретних сфер діяльності. Роль *методології адміністративного управління* ще й в тому, що, покладена в основу розробки інструментарію стратегування, вона може стати також фундаментом побудови та застосування конкретної методики стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку. Це забезпечує не тільки методичну спадкоємність, але й реальну інтеграцію теорії і практики в найскладніших процесах дослідження і вдосконалення адміністрування [113].

Адміністрування має спиратися на інформаційно-аналітичні дані, які воно отримує за допомогою *прогнозування, програмування і моделювання* [26, 76, 219], що відносяться не стільки до методів дослідження, скільки до методів розробки і здійснення адміністрування. Водночас, їх застосування у

стратегуванні для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку вимагає використання більш складного науково-практичного інструментарію у вигляді похідних, комбінованих утворень, що складаються з методів аналізу, проектування, конструювання та розробки форм, структур і процедур.

Всі проблеми активізації розвитку так чи інакше є передбачуваними з певним ступенем вірогідності, оскільки обумовлені причинно-наслідковими зв'язками самих різноманітних процесів та явищ [4]. Тому адміністрування базується на комплексі методів, що розкривають результати побудови та реалізації причинно-наслідкових зв'язків, процесів і систем інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Таким чином, адміністративний менеджмент – це упорядкована система методів дослідження взаємозв'язків організації [6].

Природно, що при постановці і вирішенні завдань адміністрування первинними стають положення, що відображають організаційні стандарти, зміни та побудову форм, структур, процедур, і в подальшому вже на цій основі, сутності та змісту процесів, що відбуваються. На дослідженні ймовірних наслідків таких змін і будуються інноваційні методи стратегування, що відкривають можливості аргументованого уявлення майбутніх наслідків здійснених перетворень. Систематизацію методів адміністрування певним процесом на підприємстві представимо на рис. 2.5.

На рис. 2.5 модель виділила зв'язок між методами і підходами, їх єдність, об'єктивну і цілеспрямовану взаємодію, що забезпечуються загальною методичною основою накоплення і застосування знань.

Узагальнимо в такий спосіб роль адміністративних методів у процесі адміністрування активізацією інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, які:

- забезпечують дотримання правових норм та повноважень у інноваційно-інвестиційній діяльності;
- сприяють контролю інноваційно-інвестиційного розвитку та реалізації його стратегії;

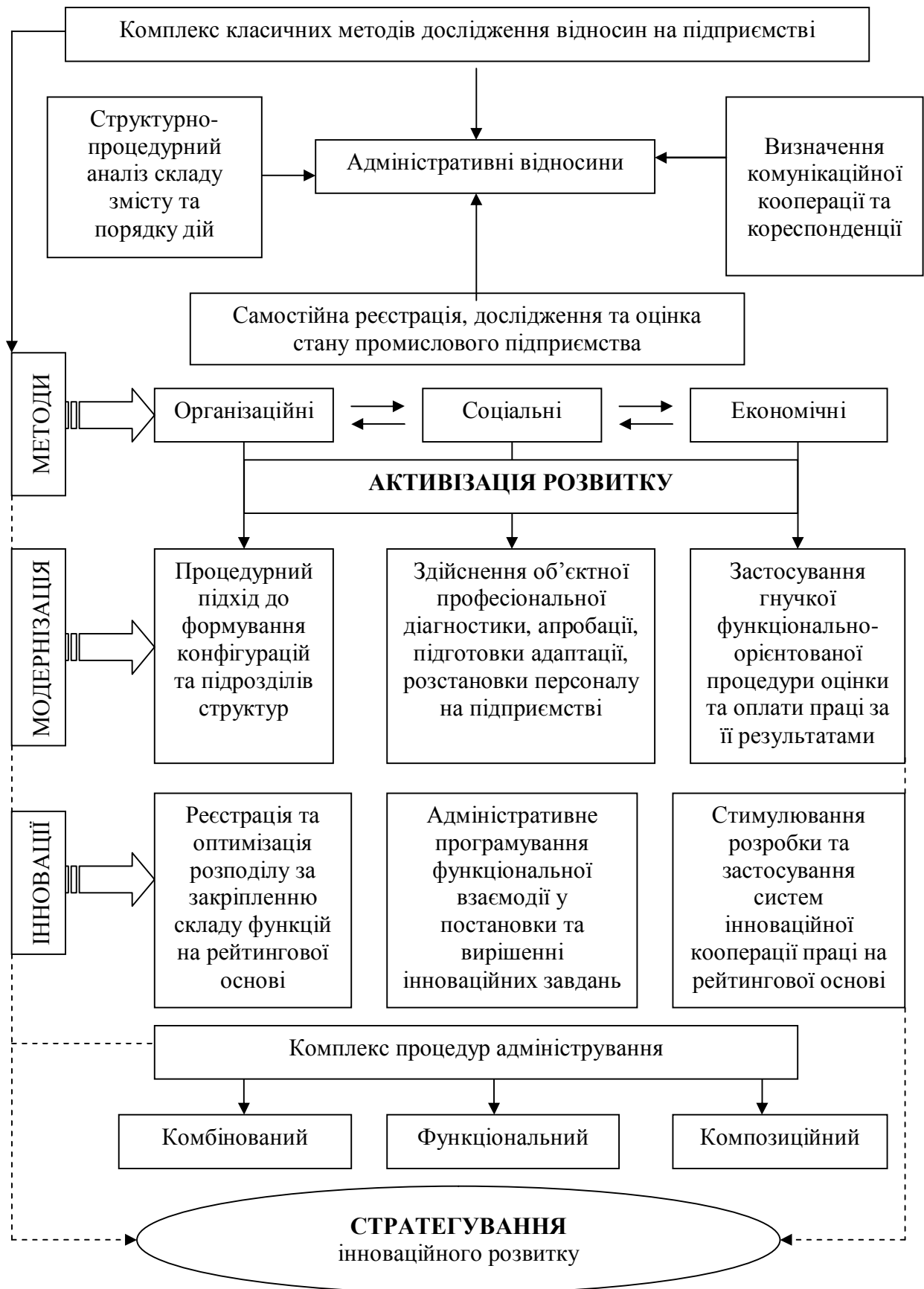

Рисунок 2.5 – Систематизація методів адміністрування та вдосконалення адміністративного супроводження функціонування організації
(джерело: власна розробка)

- забезпечують чіткий розподіл обов'язків в апараті стратегічного, тактичного й оперативного управління інноваційно-інвестиційним розвитком;
- застосовують міри дисциплінарної відповідальності до персоналу;
- здійснюють координацію трудових зусиль персоналу, залученого до стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку шляхом адміністративного впливу.

Завдяки адмініструванню формується досить *різноманітний спектр функцій*, в якому виділяються [134, 177]: загальні, конкретні, приватні, похідні та інші специфічні види відокремленої діяльності. Впровадження адміністрування представляє – це сукупність дій, що забезпечує формування та здійснення реакції організації на конкретно виникаючі проблеми. У їх складі, змісті, послідовності застосування відображаються практично формований підхід, місце і роль виробничих та управлінських служб в адміністративному супроводі взаємодії. Саме адміністрування забезпечує базову організацію функціональної взаємодії, освоєння, кооперацію, виконання функцій менеджменту організації через обґрунтування доцільності прийняття управлінських рішень, надання оцінки економічної ефективності інвестиційної діяльності підприємства.

Прогнозування як практичне застосування змісту та результатів передбачення є першим розрахунковим методом, застосовним до адміністрування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства у процесі стратегування останнього. Моделі адміністрування послідовно перетворюються й інтегруються в загальну систему професійного освоєння і застосування теоретичних знань і практичних навичок. Велика кількість чинників, дискретність і комплексність цього процесу забезпечують необхідність і можливість адміністрування ефективного поділу і спрямованої кооперації продуктивної суспільної праці у процесі активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. *Це потребує операційної моделі циклу функціонування промислового підприємства, що формує стратегію*

інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, спрямовану на цільовий прибуток. Це необхідно тому, що базова модель адміністрування підприємством спочатку має відображати побудову всіх процесів рішення.

Вибір критеріїв ефективності адміністрування активізацією інноваційно-інвестиційного розвитку є складним завданням. Ці критерії далекі від традиційного – максимізації продуктивності і мінімізації витрат. Тому більш плідний спосіб вирішення проблеми критеріїв ефективності – упорядкування їх за допомогою фундаментальних характеристик інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Такий підхід надає можливості: а) визначити критерії та аргументовано застосовувати до складових інноваційно-інвестиційного розвитку (інноваційного процесу, інвестиційної діяльності, інвестиційного проектування та фінансових показників діяльності підприємства), б) ввести раціональне групування релевантних критеріїв, в) впровадити принцип ієрархізації критеріїв.

Можна розглянути критерії ефективності навколо чотирьох полюсів стратегічного управління: механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень.

Під параметрами ефективності слід розуміти найбільш важливі параметри функціонування промислового підприємства, які мають бути досягнуті за результатами інноваційно-інвестиційного розвитку, які дозволяють оцінити якість розвитку і досягнення його цілей, заявлених підприємством. З економічного погляду як параметри ефекту можуть розглядатися показники: вартість, період створення продукту, дохід, прибуток і т. ін. При оцінці економічної ефективності вимірюють і оптимізують дохід, прибуток, збитки, продуктивність праці тощо [326, 343].

Адміністративний супровід ефективної процедури постановки і досягнення мети повинен значною мірою спиратися на конкретно сформовані умови і специфічні фактори та здійснення цього процесу. Вирішення цього завдання знаходить найбільш повне і контрастне відображення в регламентації складу та змісту внутрішньої організації

елементів, послідовностей і умов адміністративного забезпечення і супроводу виконання процедур постановки і досягнення мети. У зв'язку з цим особливо важливо підтримувати технологічно вивіреним порядок в розмежуванні й взаємодії елементів і зв'язків, побудові і застосуванні загального механізму функціонування всіх складових підприємства на єдиній адміністративній основі.

Фундаментальними засадами моделювання організації процесу постановки і досягнення цілей активізації інноваційно-інвестиційного розвитку об'єктивно є адміністрування об'єктних, предметних, суб'єктних, процесуальних складових підприємства в їх органічній єдності та природній хронології розвитку [339-340]. Така позиція зумовлює вибір та застосування процедурного формату відображення послідовності обґрунтування, проектування і здійснення процесу постановки і досягнення цілей.

Вважається доцільним інтегрувати викладені уявлення єдиної адміністративно адаптованої моделі циклу функціонування: постановка мети, розробка, прийняття і виконання рішення по її досягненню (рис. 2.6). Структурно-змістовною конструкцією адміністрування в цій моделі є паралельне виділення індивідуального і групового блоків перманентного інформаційного та регулюючого супроводу процесу постановки і досягнення мети активізації інноваційно-інвестиційного розвитку.

Наведений склад відображає принципове наповнення операційного забезпечення основних стадій процедури розробки, прийняття і виконання рішення протягом одного циклу менеджмент-процесу. Організація контролю і регулювання за його результатами, здійснювана на протиположності суб'єктивної складової процедури постановки їм досягнення мети, переважно реалізує групові і суспільні інтереси. Це зовсім не означає, що групові інтереси завжди конструктивніше індивідуальних, але взаємодія двох цих початків, безумовно, може стати щонайпотужнішим організаційним ресурсом, що забезпечує загальну оптимізацію стратегічних процесів інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

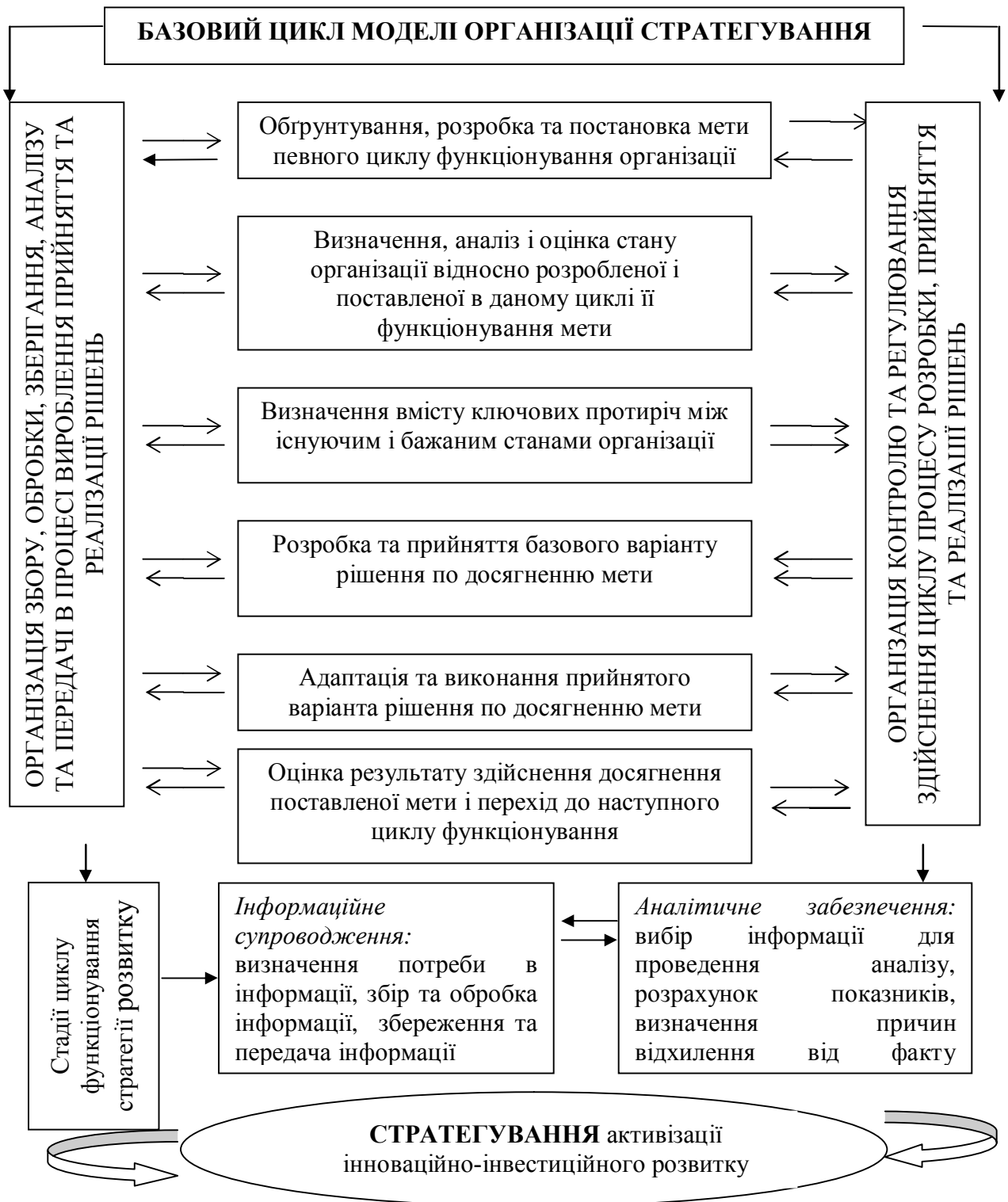

Рисунок 2.6 – Адміністративно адаптована модель циклу функціонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства
(джерело: власна розробка)

У ході інтеграції складових в єдиний, цілеспрямовано функціонуючий механізм на основі адміністрування проводиться взаємна адаптація складу,

змісту і зв'язків елементів. На цьому рівні здійснюються коректування і об'єднання індивідуального і групового участі в ході організації та здійснення процесу постановки і досягнення мети [15, с. 187].

Адміністрування ґрунтується на тому припущенні, що первинні складові цього процесу (професійні операції) цілеспрямовано виконуються підрозділами та окремими співробітниками, об'єднуючись у послідовні стадії у відповідності з адміністративно встановлюваними вимогами.

Наочно це видно з *операційної моделі адміністрування процесу постановки і досягнення мети активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Операційна модель адміністрування процесу постановки і досягнення мети активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на прикладі циклу функціонування підприємства за інноваційним проектом (*джерело: авторська розробка*)

Стадії циклу функціонування підприємства	Управлінські операції за професійними компетенціями
1	2
1. Постановка мети у контексті з місією підприємства	Визначення місії підприємства.
	Прогнозування мети інноваційного проекту.
	Розробка завдань інноваційного проекту.
	Ув'язка мети проекту з місією підприємства.
	Постановка мети проекту.
	Коригування та адаптування мети проекту.
2. Інформаційного супроводу	Визначення потреби в інформації.
	Збір зовнішньої та внутрішньої інформації.
	Обробка зібраної інформації.
	Використання обробленої інформації.
	Передача викликаних інформації.
3. Аналітичного забезпечення	Вибір інформації для проведення аналізу (польові та кабінетні дослідження).
	Аналіз економічних показників.
	Визначення план-фактного відхилення.
	Застосування факторного аналізу.
	Визначення причин розрахованих відхилень.
	Встановлення залежностей аналізованих показників.

Продовження таблиці 2.7

1	2
	Визначення резервів та факторів впливу на зміну результату.
4. Вибору й прийняття рішення	Визначення критеріїв вибору рішення. Розробка можливих варіантів вирішення. Оцінка розроблених варіантів вирішення. Вибір базового варіанту вирішення даного циклу. Оптимізація обраного варіанту даного циклу.
5. Досягнення цілі	Впровадження плану виконання рішення. Організація дій по виконанню прийнятого рішення. Координація дій виконавців прийнятого рішення. Контроль дій виконавців вирішення даного циклу. Бюджетування. Активізація дій учасників досягнення мети. Пошук державної та інших підтримок (за необхідністю).
6. Контролювання виконання	Виконання комплаєнс-контролю. Зіставлення цільового результату (прибутку) з фактичним фінансовим результатом.

Зрозуміло, що конкретний склад операцій та їхній зміст можуть і повинні розширюватися, деталізуватися, варіюватися з урахуванням особливостей організації процесу або об'єкта. Головне, що відображає представлена операційна модель адміністрування процесу постановки і досягнення мети активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на прикладі циклу функціонування підприємства, полягає у відокремленні об'єднавчої, інтеграційної суті постановки й застосування адміністративних процедур на операційному рівні. Найбільш яскраво ця сутність виражається в по стадійному відокремленні, здійсненні та контролю виконання корпоративних вимог до операційного змісту і коопераційної побудови процесу [5, с. 428]. Представлена операційна модель закладає конструктивну основу

спеціалізації апарату управління, побудови організаційної структури, навчання персоналу виконанню конкретних дій, операцій і стадій активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Це зумовлює виділення адміністративного забезпечення, що полягає в структурно-процедурному супроводі, що відображає стабілізацію побудови і здійснення процесу постановки і досягнення мети.

Зрозуміло, що конкретний склад операцій та їхній вміст можуть і повинні розширюватися, деталізуватися, варіюватися з урахуванням особливостей організації процесу або об'єкта. Головне, що відображає представлена модель (див. рис. 2.4), полягає у відокремленні об'єднавчої, інтеграційної суті постановки й застосування адміністративних процедур на операційному рівні. Найбільш яскраво ця сутність виражається в щостадійному відокремленні, здійсненні та контролю виконання вимог до операційного змісту і коопераційної побудови процесу [5, с. 428].

Базові принципи та методичні підходи, що використовуються у сучасній практиці оцінки ефективності інвестиційних проектів [15, 69], які, на нашу думку, застосовні до оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку та його активізації:

1. Оцінка ефективності реальних інвестиційних проектів повинна здійснюватися на основі зіставлення обсягу інвестиційних витрат, з одного боку, і сум та строків повернення інвестованого капіталу, з іншого. Це загальний принцип формування системи оціночних показників ефективності, відповідно до якого результати будь-якої діяльності повинні бути зіставлені з витратами (ресурсами) на її здійснення. Стосовно до інноваційно-інвестиційного розвитку він реалізується шляхом зіставлення прямого і поверненого потоків капіталу, що інвестується у інноваційний розвиток (множину інноваційних проектів, що передбачені стратегією).

2. Оцінка обсягу інвестиційних витрат повинна охоплювати всю сукупність ресурсів, що використовуються, пов'язаних з реалізацією окремого проекту. Нажаль, у більшості випадків оцінка обсягу

інвестиційних витрат не відображає непрямі витрати, пов'язані з підготовкою інвестиційного проекту до реалізації, формуванням необхідного обсягу інвестиційних ресурсів, контролем за реалізацією проекту і т.п. Це не дозволяє здійснювати порівняльну оцінку ефективності проектів.

3. *Оцінка повернення інвестиційного капіталу повинна здійснюватися на основі показника «чистого грошового потоку» [net cash flow], який формується за рахунок сум чистого прибутку і амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційного проекту. При проведенні різних видів оцінки цей показник може розглядатися як середньорічний, так і диференційований по окремих періодах експлуатації інвестиційного проекту.*

4. *У процесі оцінки суми інвестиційних витрат і чистого грошового потоку повинні бути приведені до дійсної вартості. На перший погляд здається, що інвестиційні витрати стосовно чистого грошового потоку завжди виражені у дійсній вартості, тому що значно передують йому. У реальній практиці процес інвестування у більшості випадків здійснюється не одночасно, а проходить низку етапів. Тому, за винятком першого етапу, всі наступні суми інвестиційних витрат повинні приводитися до дійсної вартості (з диференціацією кожного наступного етапу інвестування). Точно так само повинна приводитися до дійсної вартості і сума чистого грошового потоку (по окремих етапах його формування).*

5. *Вибір дисконтної ставки у процесі приведення окремих показників до дійсної вартості повинен бути диференційований для різних інвестиційних проектів. У процесі такої диференціації повинні бути враховані рівень ризику, ліквідності й інші індивідуальні характеристики реального інвестиційного проекту.*

З урахуванням вищевикладених принципів розглянемо *методи оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів на основі різних показників: чистого приведенного доходу, індексу доходності, індексу рентабельності, періоду окупності, внутрішньої ставки доходності. Разом з тим, залежно від методу обліку фактора часу у здійсненні інвестиційних витрат і отриманні*

поворотного інвестиційного потоку, всі показники підрозділяються на дві основні групи: *дисконтні та статичні (бухгалтерські)*:

- показники оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів, що базуються на дисконтних методах розрахунку, передбачають обов’язкове дисконтування інвестиційних витрат і доходів по окремих інтервалах розглянутого періоду. Вони є переважними та обов’язково повинні розраховуватися по всіх середніх і великих реальних інвестиційних проектах, реалізація яких носить довгостроковий характер;
- показники оцінки, що базуються на статичних (бухгалтерських) методах розрахунку, передбачають використання у розрахунках бухгалтерських даних про інвестиційні витрати і доходи без їх дисконтування у часі. Вони застосовуються, як правило, для оцінки ефективності невеликих короткострокових реальних інвестиційних проектів [2, с. 86].

Розподіл розглянутої системи показників оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів наведено на рис. 2.7.

Рисунок 2.7 – Групування показників оцінки ефективності інвестиційних проектів за методами розрахунку (джерело: узагальнено на підставі [122, 167, 215, 259,388])

Нова синергетико-інституційна парадигма управління інвестиційними проектами заснована на системних концепціях складності й розвитку, тобто визначається переходом від інформаційної інженерії до інженерії складних організованих систем. Вона розглядає економічні структури як багатоаспектні і багатовимірні образи, що визначають і проявляють внутрішній устрій суспільства і його складові: від соціально-економічних систем до індивідів. Вони є по суті основою економічних систем, що забезпечує їм якісну особливість і стійкість [27, 310, 312, 315].

Дана парадигма породжує *новий напрям адміністрування* та відповідні концептуальні підходи – адміністративне супроводження розвитку бізнес-процесів інноваційно-орієнтованих та інноваційних підприємств. Основна ідея цього напрямку полягає в тому, що сталий розвиток та економічне зростання є метою діяльності будь-якої бізнес-одиниці. Розвиток ринкового середовища, динамічний і турбулентний характер його функціонування потребують кардинальних змін форм організації, адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесів інноваційно-орієнтованих та інноваційних промислових підприємств. За таких умов особливого значення набуває формування та реалізації їх інноваційного потенціалу. Економічні деформації переконують у доцільності активізації та підвищення результативності інноваційно-інвестиційних процесів у промисловості, мінімізації впливу чинників, що їх гальмують. Центральне питання оцінки інноваційної діяльності підприємства – визначення вкладу нових технологій в його економічний розвиток, їх економічна ефективність [27, 57].

Фундаментальними основами моделювання організації процесу постановки і досягнення цілей об'єктивно є адміністрування об'єктних, предметних, суб'єктних, процесуальних складових організації в їх органічній єдності та природної хронології розвитку. Результати проведених досліджень зумовили вибір та застосування процедурного формату відображення послідовності обґрунтування, проектування і здійснення процесу постановки і досягнення цілей [26, 313-314, 318].

Спираючись на погляди авторів [1, 3, 15, 18-19, 28, 117, 156, 259, 261, 263], систематизуємо видову характеристику ефективності підприємства, застосовну до управління бізнес-процесами інноваційно-орієнтованих та інноваційних підприємств (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Видова характеристика ефективності підприємства (джерело: систематизовано на підставі [1, 3, 15, 18-19, 28, 117, 156, 259, 261, 263])

Вид ефективності	Характеристика ефективності	Підходи до оцінки ефективності організації
1. Внутрішня	Ефективність з погляду використання внутрішніх можливостей організації або з погляду управління внутрішніми ресурсами (витратами і капіталом)	1. Теорія максимізації прибутку: фірма має працювати, щоб забезпечити максимальний дохід її власникам 2. Теорія зацікавлених осіб: гармонізація суперечливих цілей груп різних суб'єктів
2. Зовнішня	Ефективність з погляду використання зовнішніх можливостей організації	3. Теорія нарощування обсягів виробництва: на перший план виноситься не прибутковість, а зростання активів фірми (екстенсивний розвиток)
3. Загальна	Ефективність як композиція двох складових – внутрішньої та зовнішньої	4. Теорія максимізації вартості фірми: оцінка розміру дивідендів та вартості акцій компанії
4. Ринкова	Характеризує наскільки повно задовольняються запити споживача порівняно з альтернативними засобами їх задоволення	5. Теорія організаційного потенціалу: ефективність організації оцінюється як співвідношення фактичних досягнень до потенційно можливих залежно від здійсненої оцінки організаційних можливостей
5. Витратна	Віддзеркалює економічність способів перетворення ресурсів в результати виробничої діяльності організації	
6. Цільова	Обґрунтоване використання ресурсів та витрат, що націлено на отримання цільового прибутку	
7. Глобальна	Наслідок впливу способів функціонування економічної системи (міжнародної) на організації мікрорівня (підприємства)	

Комплексно відображаючи застосування пріоритетного та реалізованого в адмініструванні уніфікованого підходу, концепція управління бізнес-процесами інноваційно-орієнтованих та інноваційних підприємств покликана забезпечити універсальну організаційно-методичну основу розробки та подання моделі супроводу будь-якого процесу цілеспрямованого функціонування підприємства.

Разом з тим, визначальні положення, взаємозв'язку і елементи моделі концепції повинні бути безпосередньо адаптовані до супроводу менеджменту як процесу постановки і досягнення мети. Останнє положення є ключовим у розробці та поданні запропонованої моделі, оскільки, адміністрування і виражається насамперед у забезпеченні та супроводі процесу постановки і досягнення мети. При цьому вже не раз відзначений пріоритет уніфікації настільки спочатку обумовлює необхідність резервування можливості, універсального застосування запропонованої моделі, наскільки різноманітні самі організації та найбільш ймовірні прояви їх функціонування [4, с.112].

Такий підхід зумовлює доцільність використання в якості організаційно-методичної основи представлення універсальної моделі механізму адміністрування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Подання її складу, змісту і композиції базової побудови визначається проектною взаємодією адаптованих важелів та імовірнісним оснащенням процедур, універсальними інструментами адміністрування. Це дозволяє повно і всебічно представити пропоновану модель лаконічним набором всього двох типів складових.

Принциповою позицією розробки та подання запропонованої моделі обрано структурне виділення самостійних блоків в якості адаптованих важелів механізму адміністративного супроводу стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку. Позиціонування можливостей їх комутації та взаємодії зі змістовними складовими циклу постановки і досягнення мети стратегування програмує базові контури кооперації процедур адміністрування. Загальне уявлення конфігурації п комунікацій дозволяє

прогнозувати ймовірність найбільш затребуваних і стійких контурів розробки і застосування адміністрування.

Представлені вище підходи та узагальнення стосовно адміністрування процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства дозволяють сформулювати універсальну модель його механізму (рис. 2.8), яка відображує склад, зміст, конфігурацію і взаємодію адміністративних важелів та інструментів супроводу.

Рисунок 2.8 – Модель механізму адміністрування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства (джерело: узагальнено на підставі [26, 84, 180])

Модель комплексно відображає необхідність і конструктивність перманентного, інформаційного (А) і контролюючого адміністративного супроводу (Б) побудови і здійснення процедури постановки і досягнення мети (Е). У ній два цих перманентних блоку процедури адміністрування об'єднуються структурними зв'язками, визначаючи межі поля і систему супроводу побудови і здійснення одиничного циклу загального менеджмент-процесу. У реальних умовах таке об'єднання, як показало використання цього підходу у постановці та застосуванні прикладних програмних продуктів, забезпечує необхідну оперативність і ефективність здійснення процесу постановки і досягнення мети.

У представленій моделі циклу виділяються *три процесно-самостійних блока адміністрування*:

Перший блок: адміністрування постановки і здійснення моніторингу процесу щодо розробленої і прийнятої процедури (В). Цей блок займає центральне місце в процедурі адміністрування, інформаційно супроводжує і забезпечує регулювання здійснення процесу. Реалізується досить універсальною процедурою постановки внутрішнього і зовнішнього аналізу ситуації (2). Саме на цій основі надається оцінка, використовується комплекс додаткових аналітичних і проектних розробок, що оперативно забезпечують застосування регулюючих впливів.

Другий блок: постійне впровадження та застосування інноваційних форм розробки змісту прийнятого рішення (4). Цей найбільш складний і відповідальний блок адміністрування в чому обумовлює кінцеву ефективність реалізації розроблювального впливу і тому виділяється і організовується відокремлено (Г). Так, при розробці змісту проблеми (3) творчим методом «мозкового штурму» визначеність і гарантії дотримання основних адміністративних умов, як це не парадоксально, є абсолютно необхідним каталізатором генерації принципів інновацій. Найсмівлівіші пропозиції формулюються учасниками набагато активніше і продуктивніше, як правило, тільки при чіткому адмініструванні дотриманні (В-Г)

основоположних умов застосування цього методу. На противагу волюнтаристського підходу процедура (Б), яка строго адмініструється, від початку створює гарантовані та прозорі умови для здійснення кваліфікованої, професійної, ініціативної діяльності персоналу. Визначеність ситуації (2), навіть за рахунок обмеження ресурсів, чіткість побудови і забезпечення програми розробки варіантів (3), дистанціювання системи супроводу та оцінки (В) є конструктивними факторами оптимізації здійснення всього процесу (Е). У цьому плані саме адміністрування стає дійсно необхідною основою забезпечення постановки і застосування широкого спектру як традиційних, так і інноваційних методів розробки змісту рішень (4).

Третій блок: забезпечення безумовного виконання прийнятого рішення (Д). В умовах різкого збільшення числа і різноманітності завдань функціонуючих організацій і найрізноманітніших зв'язків, як всередині, так і між ними, забезпечення виконання прийнятого рішення (Д) набуває ключове значення. Це обумовлює необхідність мобілізації і використання адміністративних ресурсів подолання традиційних перешкод [3, с.215]. Її регулярна постановка і формальне обговорення стали настільки чергово сприйманим і здійснюваним заходом, що ще більше погіршують для вітчизняного менеджера завдання практичного адміністрування [5, с.428].

Зазначимо, що запропоновані підходи, методи, інструментарій та прийоми адміністрування показують необхідність його органічної єдності і конструктивної взаємодії з щоденною практичною діяльністю підприємства на стратегічному, тактичному та оперативному рівні управління.

Таким чином, в управлінській діяльності організацій адміністративний метод управління посідає важливе місце. Він забезпечує чіткий розподіл обов'язків в апараті управління, додержання правових норм і повноважень у вирішенні питань господарської діяльності. Тому його доцільно застосувати у процесі стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства у вигляді механізму адміністрування.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 2

Дослідження теоретико-методологічних підходів до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку і стратегічного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств, дозволяє стверджувати, що:

1. *Стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* – це частина стратегування всього процесу розвитку, тому як об'єкт для бюджетування воно є цілком типовим, а його методологія – застосовною до всіх процесів активізації на рівні підприємства, включаючи й інноваційно-інвестиційний розвиток. Дефініція стратегування розглядається як гносеолого-ретроспективна категорія, що вимагає переходу до пошуку пріоритетних напрямів здійснення відповідного їй процесу з урахуванням імперативів соціально-економічної політики України та особливостей функціонального розвитку певного підприємства.

2. *Бюджетування* – це технологія складання, коригування, контролю і оцінки виконання фінансових планів, а також методологічна основа стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку та його заходів. З позиції останнього *бюджетування* – це технологія фінансового планування, обліку і контролю доходів і витрат, одержуваних від інноваційного розвитку за допомогою інвестицій на всіх рівнях управління, яка дозволяє аналізувати прогнозовані й отримані фінансово-економічні показники. Однак, треба актуалізувати бюджетування, щоб утворити бюджетну основу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

3. Відповідно, *бюджетування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства* – це процес розробки, виконання, контролю і аналізу фінансового плану інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, що охоплює всі сторони інноваційно-інвестиційної діяльності та інвестиційного проектування, що дозволяють зіставити всі понесені витрати та отримані результати у фінансових термінах на майбутній період в цілому і по окремих

періодах. Воно має спиратися на принципи єдності, точності, координації, участі, безперервності, гнучкості, відповідальності, пристосування до потреб ринку, повноти. *Бюджет інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства* – це його фінансовий план, тобто виражений в цифрах запланований фінансовий стан підприємства на певному етапі розвитку, що спирається на результати маркетингових досліджень і виробничих планів, необхідних для досягнення поставлених цілей.

4. *Особливостями методології управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства* є системне використання традиційних та новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, до яких віднесено: інвестиційний, фінансово-інвестиційний та маркетинговий аналіз. Сукупність їх певних видів, прийомів та методів складатиме методолого-методичні засади аналітичного блоку в стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства. Розроблена структурно-логічна схема щодо методів оцінки результатів господарської діяльності в межах управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.

5. *Інвестиційний аналіз* виступає методом системної аналітично-дослідної роботи з оптимізації інвестиційних рішень. Його показники та методи оцінки й інтерпретації використовуються при визначенні ефективності альтернативних інвестиційних проектів, коли необхідно здійснити вибір. Головний інформаційно-аналітичний інструментарій для оцінки проектів: фінансові показники проекту; показники економічної ефективності; аналіз чутливості; аналіз беззбитковості; оцінка ймовірності. Їх застосування ефективне за умов використання методу дисконтування. *Маркетинговий аналіз* доповнює оцінку інвестиційної привабливості підприємства з метою вибору найкращого варіанта вкладення вільних грошових засобів та оцінювання шансів залучення зовнішніх інвестицій.

6. *Фінансово-інвестиційний аналіз* є частиною управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства, що висвітлює його

запропонована структурно-логічна модель. Запропоновані три групи його методів: оцінка ефективності інвестицій за співвідношенням грошових надходжень з витратами (позитивних і негативних потоків); оцінка інвестицій за бухгалтерською звітністю; дисконтована оцінка ефективності інвестицій, що ґрунтуються на теорії часової вартості грошей.

7. Застосування розглянутих методів управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства і моделей в умовах економіки України ускладнюється відсутністю відповідної достовірної статистики фондового ринку. З цієї причини підприємства для оцінювання та прогнозування інноваційно-інвестиційного розвитку досить часто використовують модель кумулятивної побудови ставки дисконту. Складність економічного змісту норми дисконту, вплив на неї великої кількості факторів не дозволяють рекомендувати єдиного універсального підходу щодо її встановлення. Вибір методики визначення норми дисконту залежить, передусім, від виду норми дисконту, тобто від міри врахування всього інвестиційного капіталу в показниках ефективності інвестицій (надходження і видатки за проектом або окремих інвесторів та їх груп). Запропоновано *узагальнюючу покрокову послідовність використання методу дисконтування щодо оцінки етапів інвестиційних проектів.*

8. Визнаючи інвестиційне проектування одним з базових процесів в управлінні інноваційним розвитком підприємств, тим самим визнаємо й доцільність застосування його принципів, методологічних та методичних підходів в у процесі стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, які, на нашу думку, застосовні до оцінювання ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку та його активізації. *Класифіковані методи оцінки інвестиційних проектів за класифікаційними ознаками:* характеристика інструментарію, спосіб зіставлення різночасових грошових витрат та результатів, вид показників. Визначені їх основні показники, систематизовані відповідні їм методи оцінки й інтерпретації результатів оцінювання.

9. Пропонується розглядати *критерії ефективності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку навколо чотирьох полюсів стратегічного управління*: механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень. Під *параметрами ефективності* слід розуміти найбільш важливі параметри функціонування промислового підприємства, які мають бути досягнуті за результатами інноваційно-інвестиційного розвитку, які дозволяють оцінити якість розвитку і досягнення його цілей, заявлених підприємством.

10. *Адміністративний метод управління* історично посідає важливе місце, оскільки *адміністрування як процес* забезпечує чіткий розподіл обов'язків в апараті управління, додержання правових норм і повноважень у вирішенні питань господарської діяльності. Тому його доцільно застосувати у процесі стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства у вигляді механізму адміністрування. На стратегічному рівні управління *адміністрування* стосується саме процесу формування та реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, тобто процесу її стратегування методами контролювання процесів, процедур, виконавців. Роль *методології адміністративного управління* полягає ще й в тому, що, вона може стати також методологічним підґрунтям побудови та застосування конкретної методики стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку.

11. Адміністрування має спиратися на інформаційно-аналітичні дані, які отримує за допомогою *прогнозування, програмування і моделювання*, що відносяться до методів розробки і здійснення адміністрування. Їхнє застосування у стратегуванні для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку вимагає використання більш складного науково-практичного інструментарію у вигляді похідних, комбінованих утворень, що складаються з методів аналізу, проектування, конструювання та розробки форм, структур і процедур. *Прогнозування* як практичне застосування змісту та результатів передбачення є першим розрахунковим методом, застосовним до

адміністрування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства у процесі стратегування останнього. *Моделювання* процесу постановки і досягнення цілей активізації інноваційно-інвестиційного розвитку забезпечує системне адміністрування об'єктних, предметних, суб'єктних, процесуальних складових інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства в їх природної хронології розвитку.

Узагальнюючи, *можна підсумувати*, що теоретико-методологічних підходів до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку і стратегічного управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств у сукупності забезпечують можливості розроблення методологічного підґрунтя стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств.

Результати розділу 2, отримані протягом дослідження, висвітлено у таких працях автора: [1, 6, 14, 27, 34, 35-37, 43, 46, 52-53, 56-57, 62, 67-68, 70, 75], наведених у **Додатку А**.

РОЗДІЛ 3

ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНА БАЗА ФОРМУВАННЯ
СТРАТЕГІЇ І МОДЕЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

3.1 Базові альтернативи та парадигма розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства

Стратегія як явище є об'єктивною основою для обґрунтування таких напрямів діяльності підприємства, як розподіл обмежених ресурсів, вибір ринків для функціонування і ведення конкурентної боротьби. Проте, якщо говорити про стратегію розвитку підприємства, необхідно розмежувати поняття зростання і розвиток:

- *зростання* може відбуватися з розвитком або за його відсутністю. Обмеження зростання не обмежує розвиток. В більшості випадків зростання означає збільшення розмірів або числа об'єктів. До зростання підприємства відноситься збільшення його розмірів, розширення діяльності за показниками: оборот, об'єм продажів, чистий прибуток, частка на ринку, кількість працівників, підрозділів і ін.;
- *розвиток* пов'язаний з глибокими, істотними і якісними перетвореннями, які визначаються вищим науково-технічним рівнем виробництва, використанням новітніх технологій, сучасних систем планування, організації і управління виробничою діяльністю. Він більшою мірою відноситься до зростання потенціалу підприємства, ніж до того, чим воно вже володіє, якого економічного стану або рівня досягло до даного періоду свого існування.

Таким чином, стратегія покликана забезпечити необхідне економічне зростання і бажаний рівень розвитку підприємству на майбутній

довгостроковий період. Отже, *стратегія – модель ухвалення рішень підприємства по досягненню поставлених цілей і довгострокових конкурентних переваг, якій притаманні такі особливості* [10, 29, 190, 319, 323, 420]:

- процес вироблення стратегії не завершується негайною дією. Зазвичай він закінчується встановленням загальних напрямів, просування по яких забезпечить зростання і зміцнення позицій підприємства;
- сформульована стратегія має бути використана для розробки стратегічних проектів методом пошуку. Роль пошуку полягає в тому, щоб зосередити увагу на певних ділянках або можливостях, а також відкинути решту всіх можливостей як несумісні із стратегією;
- стратегія повинна бути розроблена на основі теоретичних досліджень і аналізу значного об'єму фактичних даних внаслідок складного економічного, соціального і політичного середовища, несподіваних змін зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства;
- при формуванні стратегії не можна передбачати всі можливості, які відкриваються проектом певних заходів. Тому доводиться користуватися узагальненою, неповною і неточною інформацією про різні альтернативи;
- вибрана стратегія підприємства не може і не повинна бути незмінною. Отримана інформація на основі використання принципу зворотного зв'язку повинна служити базою для модифікації стратегії;
- необхідність в прийнятій стратегії відпадає, як тільки реальний хід подій виведе підприємство на бажаний розвиток.

Все зазначене стосується розвитку як складного явища та багатобічного процесу. Проте стратегія також з об'єктом змін та з часом змінює власну змістовність та форму.

Дефініція «стратегія» походить від двох грецьких слів: *stratos* – армія і *ago* – вести [190]. Військово-дипломатичні стратегії існували ще до нашої ери. Л. Харт, французький історик, що вивчав чинники, які забезпечили успіх минулих військових дій, дійшов висновку [60], що суттю військової

стратегії є «створення ситуації з перевагами порівняно з супротивником, яка у будь-якому випадку приведе до безперечної перемоги в битві, якщо не примусить супротивника здатися без боротьби». Але стратегічні маневри, розроблені з урахуванням минулого досвіду, можуть не спрацювати в майбутньому. Тому потрібний постійний пошук нових ідей і практичних альтернатив. Саме в такому трактуванні термін «стратегія» на початку 50-х років ХХ століття почали використовувати в економічних науках.

У світлі суспільного розвитку й ускладнення конфліктів багато дослідників та практиків почали вивчати, приводити в систему і перевіряти на практиці основні стратегічні поняття. Це призвело до формування основних принципів класичного підходу до стратегії та стратегічного управління процесами та явищами. Сучасні інститути, як правило, лише адаптують і модифікують їх відповідно до конкретних умов і завдань.

В економічній сфері стратегія підприємства почала розглядатися системно з 1911 р., коли в учбову програму Гарвардського університету був включений курс політики бізнесу. Основні етапи еволюції стратегії підприємства представлені в табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Зміст основних етапів еволюції економічної стратегії підприємства (джерело: побудовано на підставі [60-62, 75, 78-84, 91-93])

Етапи	Особливості етапу	Суть концепції	Передумови зміни концепції
1	2	3	4
1. Перша половина ХХ століття - 60-і рр.	Довгострокове планування виробництва продукції, освоєння нового її вигляду.	Нові підходи до досягнення цілей в конкурентній боротьбі.	Розвиток НТП, розширення ринків, диверсифікація діяльності.
2. 70-і рр. ХХ ст.	Якісний розвиток методів визначення довгострокових перспектив.	Зміна суті стратегічного вибору.	Кризові явища в міжнародній економіці, пошук нових чинників успіху, не обхідність гнучкого

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4
			реагування на зміни в зовнішньому середовищі.
3. 80-і рр. ХХ ст.	Використання методів адаптації до змін в зовнішньому і внутрішньому середовищі організації.	Здатність підприємства вибирати поведінку, яка б забезпечувала досягнення перспективної мети.	Проблема післякризового виживання і розвитку в умовах посилення конкуренції.
4. Кінець 90-х рр. ХХ ст. – почало ХХІ	Концепція стратегічного підприємництва і синергізму.	Розвиток стратегії підприємства як можливості досягнення тактичних завдань підприємства.	Глобалізація, формування транснаціональних корпорацій, посилення загрози поглинання підприємств конкурентами.

Вперше термін «стратегія» відносно управління будь-яким підприємством був застосований в 1962 р. А. Чандлером у праці «Стратегія і структура», у якій він визначив економічну стратегію як метод встановлення довгострокових цілей організації, програми її дій і пріоритетних напрямів з розміщення ресурсів, необхідних для досягнення цієї мети [60]. На його думку, довгострокові цілі мали розробляються і не підлягали перегляду до зміни зовнішніх або внутрішніх умов середовища організації. З одного боку, таке розуміння ґрунтується на традиційному підході до визначення стратегії як особливого методу розподілу ресурсів між поточними і майбутніми видами діяльності. А. Чандлер підкреслює що «стратегічна альтернатива повинна будуватися за допомогою порівняння можливостей і ресурсів корпорації з урахуванням прийнятого рівня ризику» [65]. З іншого боку, в цьому визначенні акцент робиться на досягнення довгострокової мети.

І. Ансофф у праці «Корпоративна стратегія» – наступній за часом виходу фундаментальній праці у сфері стратегічного мислення, пропонує як

методологічний інструмент системний аналіз, що дозволяє організації визначити, якою буде її стратегія і які важливі кроки необхідно зробити, щоб запровадити її в життя [66]. Він трактує стратегію як набір правил для прийняття рішень, щ користується фірма в діяльності. Це правила щодо:

- оцінки результатів діяльності фірми в теперішній час та на перспективу;
- здійснення стосунків фірми з зовнішнім середовищем;
- здійснення відношень та процедур всередині фірми;
- здійснення поточної діяльності фірми.

По М. Мескону стратегія є детальним всебічним комплексним планом, призначеним для того, щоб забезпечити здійснення місії організації і досягнення її цілей [60, 241, 246, 249].

У. Кинг и Д. Кліланд стоять близько до цієї точки зору і визначають стратегію як загальний напрям дій, якого має намір дотримуватися керівництво компанії для досягнення поставлених цілей [63].

Узагальнюючи і аналізуючи дослідження в цій області як зарубіжних, так і вітчизняних учених можна зауважити, що існують *два протилежні погляди на розуміння стратегії* [60-61, 67-69, 421-422, 424]:

- перше – достатньо точно визначає бажаний кінцевий стан, який повинен бути досягнутий через тривалий час. Далі складається генеральний план дій, що визначає пріоритети стратегічних завдань, ресурси і послідовність кроків по досягненню стратегічних цілей. При такому розумінні стратегія – детальний всебічний комплексний план, призначений для забезпечення здійснення місії підприємства і досягнення його довгострокових цілей;
- друге – засноване на тому, що стратегія є функцією не часу, а напрямом, оскільки вона визначає напрям у бік кінцевого стану, залишаючи свободу вибору з урахуванням ситуації, що змінюється.

В обох випадках суть стратегії полягає в тому, щоб збудувати позицію, достатньо сильну і потенційно гнучку для того, щоб організація досягла намічених цілей всупереч усім непередбаченим втручанням зовнішніх сил. Чого не може дати стратегія: миттєвого результату; 100-вого прогнозування

майбутнього, яке б забезпечило ухвалення виключно правильних рішень; визначення стандартного переліку дій і етапів розробки стратегії для всіх без виключення суб'єктів господарської діяльності. Вироблення стратегії направлене перш за все на адаптацію організації до змін зовнішніх умов.

Класична *структурна схема формування стратегії*, яка є прийнятною до цілей цього дослідження, є послідовністю кроків: вироблення місії і цілей підприємства; оцінка і аналіз зовнішнього середовища; аналіз внутрішнього середовища; аналіз і вибір стратегічних альтернатив; реалізація і оцінка стратегії. Також прийнятними є її принципи [69-70, 251-254, 427]:

- обґрунтованість, тобто кожне положення стратегії повинне бути підтверджене науковими дослідженнями. Обґрунтованість забезпечує реалістичність стратегії;
- прозорість, тобто стратегія повинна бути чітко і зрозуміло викладена, містити чіткий механізм доведення її положень, логіки і цільових орієнтирів до виконавців;
- легітимність – найбільшою загрозою для будь-якої програми є можливі негативні наслідки її реалізації. Тому в процесі розробки стратегії слід орієнтуватися на сили, зацікавлені в її реалізації, і прагнути до розуміння і ухвалення її існуючими інституціями;
- адекватність – істотною загрозою для стратегії є некритичне її перенесення, перенесення в інші економічні реалії, навіть, якщо вона за певних умов забезпечила успішні результати;
- підконтрольність – стратегічна програма повинна бути доступною не тільки для сприйняття, але і для її здійснення, містити чіткі критерії її реалізації, досягнення конкретних результатів і можливість їх оцінки;
- логічність – запропоновані стратегічні рішення повинні бути засновані на глибокому аналізі ситуації, обґрунтованих висновках. Вони повинні бути чоткі мотивованими, системними, зрозумілими.

Зазначене утворює первинний теоретико-методологічний базис стратегії та процесів, пов'язаних з її формуванням та супроводженням.

Однак, система розуміння сутності, особливостей, призначення і впливу стратегії на функціонування підприємств має тривалий розвиток, і на сучасному етапі у ній виокремлюються різні бачення, підходи, тлумачення, пропонуються різні ідеї і висновки. Усе це свідчить про багатовимірність стратегії підприємства як феномену, поліваріантність використання її в економічній практиці, неоднозначність ефектів від її застосування. З цим пов'язані різноманітні наукові концепції стратегії, стратегічного управління.

Г. Мінцберг, Б. Альстренд, Дж. Лемпел [60] виокремлюють *три напрями удосконалення стратегії підприємства*:

- директивний, основою якого є технологія, послідовність та методи розроблення стратегій. До нього приналежні концепції: дизайну (формування стратегії як процесу конструювання і моделювання); планування (розглядає створення стратегії як формальний процес використання процедур, прийомів, засобів); позиціонування (вважає розроблення стратегії суто аналітичним процесом). Представники цього напрямку переймаються проблемами ідеальної стратегічної поведінки;
- адаптивний, який припускає контрольовану адаптацію до зовнішніх змін і не виключає свідомого впливу на елементи зовнішнього середовища. Формулювання стратегії на основі концепції підприємництва (розглядає стратегію як процес і результат передбачення), когнітивної концепції (основну увагу приділяє процесам мислення, психології при обробленні інформації і прийнятті рішень), навчання (стратегія є безперервним процесом формування і впровадження), концепції влади (формування стратегії розглядається як процеси взаємовідносин у фірмі, а також із суб'єктами зовнішнього середовища, коли всі рішення приймаються шляхом переговорів), концепції культури (вважає культуру управління головною передумовою розроблення стратегій), реактивна або зовнішнього середовища (розглядає формування стратегії як реактивні процеси у відповідь на впливи зовнішнього середовища);
- синтетичний, який презентує концепція конфігурації (поєднує усі підходи

до процесу формування стратегії, розподіляє її зміст послідовно за стадіями життєвого циклу підприємства). Розроблення стратегії його прихильники розглядають як процес формування конфігурації, тобто композиції структур підприємства та елементів зовнішнього середовища, а також трансформації (безпосереднього розроблення стратегії). Концепція конфігурації пов'язує формування і реалізацію стратегії підприємства по стадіях життєвого циклу підприємства.

На сучасному етапі більше всього прихильників завоювала концепція синергізму [73] (греч. Synergos – що діє разом), відповідно до якій стратегії повинні забезпечувати синергетичний ефект. *Синергізм* означає появу нової сили, ефекту, якісно нових джерел розвитку, підвищення ефективності діяльності в результаті системного ефекту [64]. Такого ефекту можна досягти шляхом реорганізації виробничої системи і структури управління, забезпечуючи підвищення ефективності діяльності підприємства без залучення значних додаткових ресурсів, за рахунок раціоналізації управління, мобілізації резервів тощо.

На думку М. Портера [62], більшість стратегій можна згрупувати у видіві: фокусування, диференціація, контроль над витратами тощо, оскільки у ринковій економіці гегемоном є споживач, якого цікавлять ціна і якість, які й визначають лише два основні орієнтири для будь-яких стратегій;

Можна узагальнити, що *погляди науковців і практиків на роль стратегій в управлінні суттєво розходяться, наслідком чого є відсутність єдиної концепції стратегій підприємства. Одними вченими стратегія розглядається як звичайний інструмент, іншими – як орієнтир, що вказує на сегмент ринку чи тип підприємницької поведінки тощо. Якщо звернутися до інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, то процес вибору його стратегії – це сукупність послідовних заходів щодо формування цілей інноваційно-інвестиційного розвитку і дій підприємства щодо втілення встановлених виробничих, ринкових, управлінських, соціальних та інших цілей з урахуванням динамічного, мінливого і невизначеного середовища.*

На нашу думку, підприємству *недоцільно утворювати окрему стратегію, оскільки:*

- це значно ускладнює стратегічне управління в частині цілеполягання, планування, прогнозування та контролювання, унеможливаючи досягти активізації інноваційно-інвестиційного розвитку за рахунок швидкості;
- можна використовувати відомі функціональні – інвестиційну та інноваційну, з подальшим узгодженням їх складових на цільовому, процесному та інструментальному рівні.

Інвестиційна стратегія відома як система довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, визначуваних загальними завданнями його розвитку і інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення [75]. Її можна представити також як генеральний напрям інвестиційній діяльності підприємства, проходження якому в перспективі повинно привести до досягнення інвестиційних цілей і отримання очікуваного інвестиційного ефекту.

Інвестиційна стратегія підприємства визначає: а) пріоритети напрямів і форм інвестиційної діяльності; б) характер формування інвестиційних ресурсів; в) послідовність етапів реалізації інвестиційних цілей, що забезпечують необхідний загальний розвиток організації.

Роль інвестиційної стратегії є багатовекторною, оскільки вона [68]:

- забезпечує механізм реалізації цілей майбутнього інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства та його структурних одиниць;
- дозволяє оцінити інвестиційні можливості підприємства, забезпечити максимально можливе використання його потенціалу і можливість активного маневрування інвестиційними ресурсами;
- забезпечує швидкість реалізації нових інвестиційних можливостей, що виникають в процесі динамічної зміни чинників зовнішнього середовища;
- враховує можливі варіації впливу неконтрольованих чинників зовнішнього середовища і дозволяє мінімізувати їх негативні наслідки;

- відображає порівняльні переваги підприємства в інвестиційній діяльності в зіставленні з його конкурентами;
- забезпечує чіткий взаємозв'язок стратегічного, тактичного і оперативного управління інвестиційною діяльністю підприємства;
- забезпечує відповідну програму організаційної поведінки в рамках реалізації важливих стратегічних інвестиційних рішень.

Відсутність єдності підходів науковців до сутності стратегії відсутня спонукає вчених до творчого пошуку (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Погляди економістів на зміст стратегії (джерело: систематизовано на підставі [66, 73, 77, 80, 82-84, 124, 245, 347, 412])

Визначення	Джерело
1	2
1. Стратегія – детальний всебічний комплексний план, який має забезпечити здійснення місії організації та досягнення її цілей.	Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф. [82]
2. Стратегія – системний підхід, який забезпечує складній організації збалансованість і загальне направлення зростання.	Ансофф І. [80]
3. Стратегія – загальний напрямок дій, який навмисно притримується керівництво компанії для досягнення поставлених цілей.	Кінг У., Кліланд Д. [83]
4. Стратегія – узагальнена модель дій, які необхідні для координації та розподілу ресурсів компанії.	Карлофф Б. [77]
5. Стратегія – це зобов'язання діяти визначеним чином: таким, а не іншим, Стратегія – це план управління фірмою, що направлений на закріплення її позицій, задоволення споживачів і досягнення поставлених цілей. Це інструмент менеджера для виконання визначених стратегічних та фінансових завдань; комбінація запланованих дій та швидкість рішень стосовно адаптації до нових досягнень та нової диспозиції на полі конкурентної боротьби; підприємницька діяльність, якій притаманні азарт і ризик.	Томпсон А., Стрікленд А. [84]
6. Стратегія – довгостроковий якісно визначений напрямок розвитку організації, який стосується сфери, засобів і форми її діяльності, системи взаємовідносин	Віханський О.С. [124]

Продовження таблиці 3.2

1	2
всередині організації, а також позиції організації в навколишньому середовищі, що призводить організацію до її цілей.	
7. Стратегія компанії – це прийняття її вищим керівництвом направлення чи способу діяльності з метою досягнення важливого результату, який має довгострокові наслідки.	Круглов М.І. [348]
8. Стратегія – це система, яка визначає напрямки перспективного розвитку підприємства, має необхідну наукову та ресурсну базу, що забезпечує складній організації збалансованість і загальний напрямок зростання і виступає у якості засобу досягнення цілей підприємства	Бельтюков Є.А., Некрасова Л.А. [413]
9. Бізнес-стратегія – план управління окремою сферою діяльності компанії, який складається із низки підходів і напрямків, що розробляються керівництвом з метою досягнення якнайкращих показників роботи в одній конкретній сфері діяльності.	Балацький О.Ф., Теліженка О.М. [412]
10. Стратегія – це узагальнююча модель стратегічної поведінки підприємства, яка визначає план і напрямок управлінських дій щодо досягнення його стратегічних цілей. Стратегія – це дещо більше, ніж продуманий абстрактний план, що методично реалізується та коригується за рахунок додавання одних параметрів і відмови від інших у відповідь на зміни, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.	Фоломкіна І.С. [66]
11. Стратегія являє собою набір правил, якими керується організація при прийнятті управлінських рішень. Вона може розглядатися як загальний комплексний план, призначений для того, щоб забезпечити здійснення місії і досягнення господарських цілей організації.	Румянцева З.П., Саломатін Н. А., Акбердін Р.З. [245]
12. Стратегія підприємства – це ідеологія розвитку, якісної конкретизації у вигляді орієнтирів і станів підприємства, послідовності дій з їх досягнення в рамках сформованих цілей. Поняття «стратегія підприємства» тісно корелює з поняттям «потенціал підприємства», яке можна визначити як сукупність тих стратегічних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні підприємства, що визначають можливості, обмеження і перспективи діяльності підприємства.	Строкович Г.В. [73]

Таким чином, визначення стратегії як системи цілей і ефективних шляхів їхнього досягнення виключає детермінізм у походженні організації, тому що

стратегія залишає організації волю самостійного формування стратегічної системи з урахуванням змін у зовнішньому середовищі. У даному випадку стратегію у загальному вигляді можна охарактеризувати як обраний напрямок, шлях подальшого поведіння в середовищі, функціонування в рамках якого повинно привести підприємство до досягнення обраних цілей. Отже, узагальнення виділених напрямків формування стратегії виявило широку розмаїтість визначень. Це закономірно, тому що стратегія виступає як складна і неоднорідна категорія. Кожен напрямок відбиває і характеризує окремі якості поняття стратегія, сприяє кращому розумінню процесу розробки стратегії [79].

У результаті здійсненої систематизації поглядів економістів можна стверджувати про трактування поняття «стратегія» у двох напрямках:

- стратегія як детальний комплексний план-прогноз, що має на меті забезпечити здійснення місії та досягнення довгострокових цілей. Це трактування помилково припускає, що всі процеси, які відбуваються у середовищі, детерміновані і піддаються повному контролю і управлінню. Така передумова неприйнятна навіть для планової економіки, не говорячи вже про ринкову, для якої характерно постійне збільшення швидкості процесів зміни середовища. В стратегії неможливо створити пару (основні та локальні цілі та критерії управління), в якій для досягнення конкретної цілі визначається відповідне завдання. Стратегія відрізняється від плану тим, що вона розробляється в умовах невизначеності і тому навіть «найреальніший план» не може передбачити можливі зміни на перспективу;
- стратегія не як функція часу, а як *аналітична функція напрямку*, яка визначає та прораховує напрямок залежно від економічних умов з метою отримання цільового фінансового результату. Можна погодитися з більшістю вчених, які дотримуються другого напрямку визначення стратегії, який дає її трактування як *функції направлення, а не функції часу*.

Для стратегування інноваційно-інвестиційної діяльності та її активізації важливі такі *принципи інвестиційної стратегії* [78-79, 320-322]: а) *инвайронментализма*, за яким підприємство розглядається як певна система,

повністю відкрита для активної взаємодії з чинниками зовнішнього інвестиційного середовища; б) *відповідності*, коли інвестиційна стратегія є частиною загальною і підкоряється їй, тому узгоджується із стратегічними цілями і напрямками інноваційного розвитку підприємства; в) *інвестиційній заповзятливості і комунікабельності*: активний пошук ефективних інвестиційних зв'язків по всіх напрямках інвестиційній діяльності, а також на різних стадіях інвестиційного процесу; г) *інвестиційній гнучкості і альтернативності*, який вимагає адаптивності до змін інвестиційного зовнішнього середовища; д) *інноваційний*: інвестиційна діяльність є головним механізмом впровадження технологічних нововведень, що забезпечують зростання конкурентної позиції організації на ринку. *Відомими етапами розробки інвестиційної стратегії підприємства є [62, 65, 67, 80, 321, 325, 427]:*

- аналіз загальної, конкурентної і суміжних функціональних стратегій підприємства, вивчення інвестиційних намірів і очікувань;
- дослідження чинників зовнішнього інвестиційного середовища і кон'юнктури інвестиційного ринку;
- оцінка сильних і слабких сторін підприємства, що визначають особливості її інвестиційної діяльності;
- формування стратегічних цілей інвестиційної діяльності підприємства;
- аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегічних напрямів і форм інвестиційної діяльності;
- визначення стратегічних напрямів формування інвестиційних ресурсів;
- формування інвестиційної політики по основних аспектах інвестиційної діяльності;
- розробка система організаційно-економічних заходів щодо забезпечення реалізації інвестиційної стратегії;
- оцінка результативності розробленої інвестиційної стратегії.

Інвестиційна стратегія досить насичена інформаційно-аналітичним інструментарієм, що дозволяє започаткувати стратегування. До найбільш відомих і вживаних методів її розробки належать SWOT-аналіз і Gap-аналіз.

Інвестиційний SWOT-аналіз [62] полягає в послідовному вивченні внутрішнього фінансового стану підприємства, в пошуку сильних і слабких сторін, а також прогнозуванні передбачуваних можливостей або погроз з боку інвестиційного середовища. На його підставі результатів такого аналізу формується така інвестиційна стратегія підприємства, яка враховує сильні сторони і компенсує недоліки, мінімізує при цьому погрози і знижує ризик.

Інвестиційний Gap-аналіз [66, 199-201] полягає в знаходженні різниці між нинішньою тенденцією розвитку підприємства і потенційно можливим шляхом її розвитку та відповіді на питання: яку стратегію треба підприємству вибрати, щоб активізувати свою діяльність.

На підставі результатів Gap-аналіз з 4-х можливих стратегій й обирається напрям інвестиційної діяльності. Інвестиційний Gap-аналіз припускає побудову *графіка* [66] з використанням 2-х найважливіших інвестиційних змінних – кошти та час. Суть побудови графіка полягає в тому, щоб спроектувати нинішню тенденцію розвитку майбутнє, а також знайти способи оптимізації цієї тенденції. Основними змінними даної графічної моделі є показники T і S, тобто період і очікувана інвестиційна віддача (ефект). Показник T0 характеризує нинішній сучасний період розвитку підприємства, а лінія a – тенденцію стратегічного розвитку підприємства, екстрапольовану на основі попередніх результатів діяльності. Лінія a прагне до інвестиційного ефекту S0, стратегічного періоду T1 (T1 – як мінімум 5 років), тобто до того терміну, коли реалізація стратегічної інвестиційної програми повинна бути завершена. Підприємство, що функціонує в умовах внутрішньої інвестиційної закритості, в кращому разі приречене на відносно стабільне положення на ринку. Лідерства на ринку і зростання можна добитися тільки за допомогою інвестиційних способів активізації (на графіці позначені відповідно буквами z, d, e, f), що сполучають нинішню тенденцію розвитку підприємства з потенційно можливим шляхом його зростання. Лінія b відображає ту тенденцію, яка відбудеться у разі інвестиційних вливань в ту або іншу сферу діяльності підприємства. При цьому існує 4

основних напрямів інвестиційної діяльності, які дозволяють цю тенденцію здійснити, які розрізняються відразу по декількох параметрах: а) тривалість очікування базового інвестиційного ефекту; б) величина необхідних первинних і передбачуваних подальших вкладень; в) ступінь ризику і вірогідність досягнення стратегічної інвестиційної мети (SGI – Strategic Goal of Investment); г) оптимальний очікуваний інвестиційний ефект.

Показник Gap означає ту різницю, яку можна компенсувати 4 основними способами [66, 259, 263]:

- інвестиційна стратегія оптимізації (с): компанія інвестує додаткові засоби в оптимізацію нині існуючих товарів (послуг);
- інвестиційна стратегія інновації (d): інвестуються засоби в придбання нових технологій, розробку нових товарів;
- інвестиційна стратегія сегментації (e): компанія інвестує фінансові ресурси з метою обхвату нових ринків;
- інвестиційна стратегія диверсифікації (f): найбільш ризикований і дорогий спосіб реалізації стратегії, що полягає у вкладенні значних засобів в розширення об'єктів діяльності, номенклатури продукції і так далі

Таким чином, стратегічна інвестиційна діяльність тісно пов'язана з іншими функціями управління, що означає максимально широку компетентність менеджера, що відповідає за формулювання і реалізацію інвестиційної стратегії (*див. далі – у п.5.3*).

У зв'язку з нестабільністю внутрішніх та зовнішніх умов діяльності промислових підприємств зростає необхідність їх *орієнтації на стратегічне управління у раніше неохоплених стратегуванням областях*. Це також підсилює альтернативність розвитку промислового підприємства, у першу чергу в інноваційно-інвестиційній площині. А вибір конкретного способу досягнення мети є рішенням стосовно стратегії розвитку – стратегічне управління в кожен даний момент фіксує, що підприємство має робити в сьогоднішній день, щоб досягти бажаної мети в майбутньому, виходячи при цьому з

того, що його оточення і умови життя будуть змінюватися. Тобто при стратегічному управлінні здійснюється погляд з майбутнього в сьогодення.

На інвестиційну стратегію впливає змістовність обраної *підприємницької стратегії*, в якій можна виділити *два основні напрямки* [94, 328, 329]:

- *перший напрям* полягає у створенні стартового капіталу через продаж акцій підприємства і залучення інвесторів у масштабні сумісні проекти;
- *другий напрям* передбачає визначення крапок зростання, здатних дати велику, але «різношвидкісну» віддачу, яка поступово прямувала б на розвиток у міру освоєння капіталовкладень. Перша черга інвестицій у цьому випадку забезпечує випуск акцій під програми зростання.

Для вітчизняних промислових підприємств найефективнішими видами інвестицій є новітні технології й устаткування, ноу-хау, вільно конвертована іноземна валюта. Проте, можливості іноземних інвесторів стосовно вкладення тих або інших видів інвестицій залежать від країни походження (група розвинених країн, країн на території СНД та інших країн).

Одним з економічно доцільних напрямів залучення іноземних інвестицій є поетапний перехід від імпорту невеликих партій технологічного устаткування або інших товарів виробничого призначення (з метою вивчення та освоєння вірогідного ринку збуту продукції) для створення спільних підприємств з їх подальшою експансією на ринки за межами України. При цьому слід враховувати жорстку конкуренцію, що панує на світових ринках техніки і технологій.

Інноваційну стратегію частково розглянуто – через характеристику інноваційного процесу, функції інновацій, категорійного апарату (*див. п.1.1*). Однак, зміст та її види потребують систематизації.

Найбільш важливими її системо-утворюючими елементами є підстратегії [77]: виробнича, товарна, взаємодії з ринками факторів виробництва, зниження трансакційних витрат тощо. Тому доцільним є дослідження *ієрархії стратегій підприємства*.

Аналіз теорії і практики вибору стратегії демонструє все різноманіття *ознак їх класифікації та види*, серед яких можна виділити такі [77-82, 331]:

- ринкова частка (стратегії: творча, «зняття сливок», відходу з ринку);
- ступінь активності поведінки підприємства в конкурентній боротьбі (стратегії: наступальна, оборонна, проміжна, ліцензійна, охоронна);
- рівень новизни ринку (стратегії: що балансує, підтримки ринку, розвитку ринку, зростання, ризику);
- стадія життєвого циклу продукту (стратегії: творення, інтенсивного і вибіркового зростання, глибокого проникнення, скорочення, «зняття сливок», диверсифікації стабільності, балансування, відходу, ліквідації);
- позиція в конкурентному ланцюжку лідирування на ринку (стратегії лідера, послідовника, нового гравця);
- привабливість галузі (стратегії: інтенсивного зростання, обмеженого зростання, вибіркового зростання, оборонна, відходу).

Як видно з класифікації, названі стратегії не можуть бути однозначно визначені однією ознакою. Проте ієрархія організаційної структури підприємства визначає як ієрархію цілей, так і ієрархію стратегій. Виходячи з цієї особливості формування стратегій, витікає необхідність з уявлення у вигляді багаторівневої стратегії за принципом ієрархічної підлеглості. Цей принцип припускає, що стратегія будь-якого рівня (окрім першого) повинна розроблятися на основі стратегій першого верхнього рівня, забезпечуючи підтримку загальної стратегічної лінії досягнення успіху. Кожному з рівнів розробки стратегії відповідають певні види стратегічних дій, які деталізовані у табл. 3.3. У зв'язку з цим стратегії слід класифікувати за такими *ознаками*:

- приналежність до стратегій управління портфелем сфер бізнесу як корпоративні або портфельні стратегії;
- приналежність до стратегій досягнення конкурентних переваг як ділові або конкурентні стратегії;
- приналежність до стратегій, уживаних залежно від внутрішніх умов як функціональні стратегії.

Таблиця 3.3 – Стратегічні дії, характерні для певного рівня стратегії
(джерело: систематизовано на підставі [73-75, 79, 82, 84, 466-467, 469, 478])

Рівень стратегій	Завдання, характерні для рівня	Відповідальні особи
1. Корпоративні	<ol style="list-style-type: none"> 1) Створення і управління високопродуктивним портфелем структурних підрозділів підприємства (придбання компаній, зміцнення існуючих ділових позицій, припинення діяльності). 2) Досягнення синергізму серед підрозділів підприємства. 3) Установлення інвестиційних пріоритетів і напрям корпоративних зусиль в найпривабливіші сфери бізнесу. 4) Зусилля по досягненню глобальних цілей. 	Керівники вищого рангу, ключові менеджери (рішення, як правило, приймаються радою директорів).
2. Ділові	<ol style="list-style-type: none"> 1) Формування механізму реагування на зовнішні зміни. 2) Розробка мерів, направлених на посилення конкурентоспроможності і збереження конкурентних переваг. 3) Об'єднання стратегічних дій основних функціональних підрозділів. 4) Зусилля по вирішенню специфічних питань і проблем компанії. 	Генеральні директори, керівники підрозділів; (рішення зазвичай ухвалюються корпоративним керівництвом або радою директорів).
3. Функціональні	<ol style="list-style-type: none"> 1) Дії, пов'язані з напрямом наявних ресурсів на підтримку ділової стратегії і досягнення цілей підрозділу. 2) Дії за рішенням вузькоспеціалізованих проблем. 	Керівники середньої ланки і керівники на місцях (рішення ухвалюються розділом підрозділу)

Корпоративну (загальну) стратегію називають також портфельною [84], оскільки вона формує певний склад і структуру інвестиційного портфеля організації. Ділова (конкурентна) стратегія підприємства націлена на встановлення і зміцнення довгострокової позиції компанії на ринку.

Таким чином, портфельна стратегія визначає сферу діяльності компанії, а конкурентна – відповідає на питання, як фірмі поводитися у вибраній стратегічній області, щоб її шлях до досягнення своїх цілей в умовах конкуренції пролягав по оптимальному маршруту.

Реалізація загальноекономічної стратегії підприємства припускає здійснення функціональних стратегій, що конкретизують траєкторію руху відповідно до основних напрямів діяльності підприємства, забезпечуючи досягнення його основної мети. За змістом функціональні стратегії повинні охоплювати рішення в області структури і обсягів виробництва, поведінки підприємства на ринках товарів і чинників, стратегічні аспекти внутрішньофірмового управління і тому подібне.

Розглянемо типологію *функціональних стратегій підприємства, яких виділені сім видів [75, 80-82]:* 1) *товарна* – сукупність стратегічних рішень, що визначають номенклатуру, обсяг і якість продукції, що випускається, і способи поведінки підприємства на товарному ринку; 2) *виробнича* – сукупність стратегічних рішень, що визначають поведінку підприємства на ринку виробничо-фінансових і інших чинників і ресурсів виробництва; 3) *технологічна* – стратегічні рішення, що визначають динаміку технології підприємства і вплив на неї ринкових чинників; 4) *фінансова* – сукупність рішень, що визначають способи залучення, накопичення і витрачання фінансових ресурсів; 5) *соціальна* – сукупність рішень, визначальний тип і структуру колективу працівників підприємства, а також характер взаємодії з його акціонерами; 6) *організаційна* – сукупність рішень, варіанти яких визначають організаційну і управлінську структуру, а також установлюють механізми ухвалення рішень на підприємстві; 7) *екологічна* – охоплює комплекс заходів щодо природоохоронної діяльності на фірмі, що припускає випереджаючий облік проблем, які можуть виникнути в організації у зв'язку з переходом на новий вигляд продукції, зростанням обсягів виробництва.

Велика кількість пропонованих підходів до класифікації функціональних стратегій [82-83] ґрунтується на більш-менш деталізованому

їх розгляді. Стратегія як така необхідна і підприємству в цілому, так і окремим її сполучним ланкам. Досягнення глобальної мети підприємства стає можливим, якщо вдало підібрані і реалізовані стратегії всіх рівнів, що повною мірою враховують можливості підприємства і чинники зовнішнього середовища. Дану проблему можна вирішити за допомогою формування цілісної сукупності стратегій підприємств, формованої з урахуванням ієрархічних і функціональних принципів побудови, при якому на кожному з запропонованих рівнів повинен здійснюватися вибір спеціалізованої стратегії з її вище перерахованих видів, визначених за ознакою оптимальної відповідності цілям, потенціалу підприємства і зовнішнім умовам. Цю цілісну сукупність стратегій надалі визначимо як *портфель стратегій*.

Товарно-ринкова стратегія – це комплекс стратегічних рішень, що визначають номенклатуру, асортимент і обсяги виробництва, а також способи просування і реалізації продукції (товарів або послуг). Вона включає дві великі групи рішень: а) рішення, що стосуються безпосередньо самого товару, вироблюваного підприємством, і б) рішення, що стосуються дій підприємства з реалізації цього товару. Відмітимо, що в товарно-ринкову стратегію входять не всі рішення по зовнішній поведінці підприємства на ринку, частина з них відноситься до інших розділів стратегії – ресурсно-ринковою, фінансовою та інтеграційною. Проте поза сумнівом, що з погляду окремого споживача продукції підприємства або групи споживачів основні стратегічні вирішення підприємства в ринковій сфері концентруються в ринковій підгрупі його товарно-ринкової стратегії.

Цінова стратегія – будь-яке цінове рішення повинне відображати, по-перше, фундаментальну цінову стратегію, по-друге, сегментацію ринку, по-третє, еластичність ринку, по-четверте, рівень витрат, по-п'яте, потенціал конкурента, оскільки знання своїх конкурентів дозволяє компанії з більшим ступенем вірогідності прогнозувати їх у відповідь реакції, що враховуються при розробці цінових стратегій, по-шосте, компетентність керівництва.

Інвестиційна стратегія – система довгострокових цілей інвестиційної діяльності підприємства, визначуваних загальними завданнями його розвитку та інвестиційною ідеологією, а також вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення. Інвестиційну стратегію можна вважати генеральним напрямом інвестиційної діяльності фірми, що в перспективі повинен привести до досягнення інвестиційних цілей і отримання очікуваного інвестиційного ефекту. Оскільки вона є важливою для даного дослідження, розглянемо її більш розгорнуто. Інвестиційна стратегія визначає: а) пріоритети напрямів і форм інвестиційної діяльності підприємства; б) характер формування інвестиційних ресурсів; в) послідовність етапів реалізації інвестиційних цілей, що забезпечують необхідний загальний розвиток підприємства.

Таким чином, *стратегічне управління* являє собою діяльність по розробці і реалізації місії, найважливіших ключових цілей організації та засобів їх досягнення, що забезпечують її розвиток у конкурентному та нестабільному зовнішньому середовищі. *З таких позицій стратегування* – це безперервний процес вибору та реалізації стратегій підприємства на основі прогнозу динаміки зовнішнього середовища, розпізнавання проблем і врахування експертних рішень, спрямованих на створення і підтримання конкурентної переваги підприємства.

Інноваційна стратегія розвитку підприємства – це комплекс цілей і установок, правил прийняття рішень і способів переказу підприємства (фірми) з старого (наявного) стану в нове (цільове) стан на основі впровадження інновацій – технологічних, продуктових, організаційних, управлінських, економічних, соціальних і позиціонування підприємства на конкурентних ринках товарів і послуг [62]. Тобто інноваційна стратегія завжди виражається у визначенні типу цільового поведінки підприємства на конкурентних ринках. Все різноманіття стратегій поведінки підприємств на ринках інновацій можна об'єднати в *дві групи*: а) активного інноваційного поведінки створення нових ринків і б) пасивного прямування за ринком інновацій (рис. 3.1).

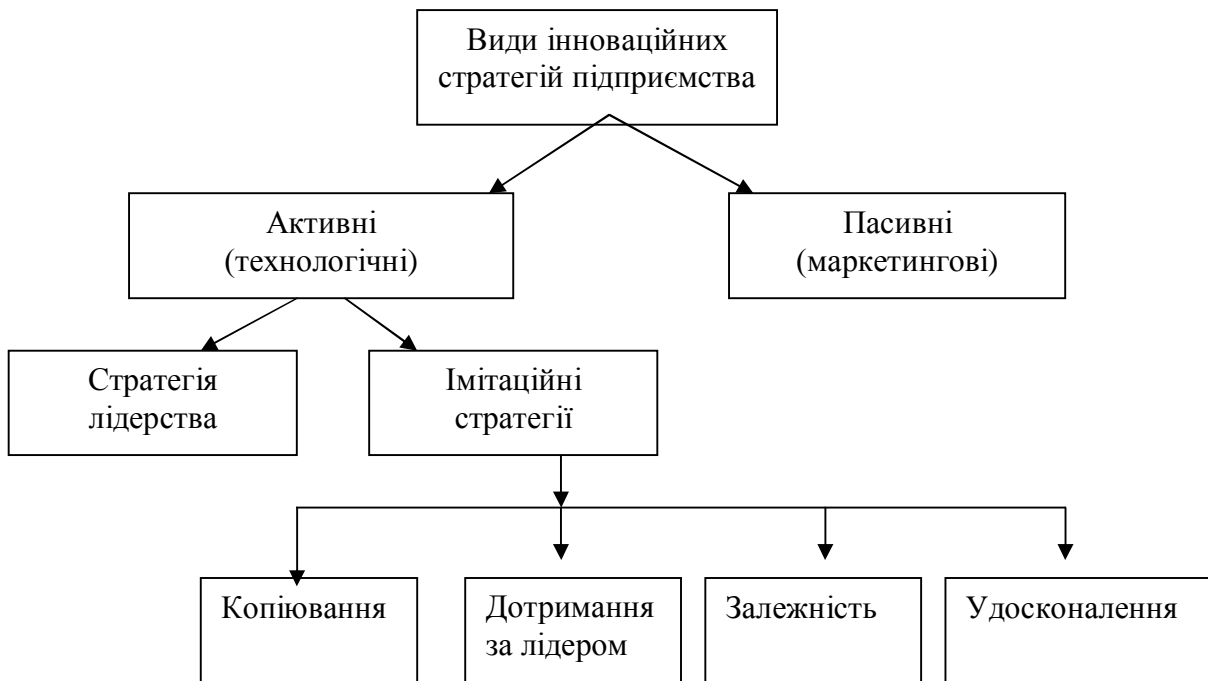

Рисунок 3.1 – Види інноваційних стратегій підприємства

(джерело: систематизовано автором на підставі [64, 72, 118])

Відтак, дослідження базових альтернатив та парадигми розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства дістало таких висновків:

- процес вибору стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства – це сукупність його послідовних заходів щодо формування цілей інноваційно-інвестиційного розвитку і дій щодо втілення встановлених виробничих, ринкових, управлінських, соціальних та інших цілей з урахуванням стану та тенденцій зміни середовища;
- підприємству для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку *недоцільно розробляти окрему стратегію*, оскільки це значно ускладнює стратегічне управління в частині цілеполягання, планування, прогнозування та контролювання, унеможлиблює активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку за рахунок повільності змін;
- доречно використовувати відомі функціональні стратегії та їх інструментарій: йдеться про інвестиційну та інноваційну стратегії з подальшим узгодженням їх складових на цільовому, процесному та інструментальному рівні.

3.2 Економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств. Прогностична валідність

Економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств має бути комплексним, щоб охопити інноваційну та інвестиційну складову, а також їх спільний вплив та наслідки. Оскільки лише такий підхід дозволить визначитися зі змістовністю стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств. Для цього *потрібні такі дослідження:*

- розроблення методики інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств;
- економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств Одеського регіону в розрізі двох складових:
 - а) інноваційної;
 - б) інвестиційної;
- прогнозна оцінка на 2016-2018 рр. зазначених складових інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств Одеського регіону (інноваційна, інвестиційна) за умов збереження попередньої тенденції.

Методика інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств передбачає:

- а) інтегрований аналіз інноваційної діяльності промислових підприємств та дотичних процесів;
- б) визначення напрямів використання результатів (прогнозування).

Сукупність програмно-методологічних питань *інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності промислового підприємства* представимо на рис. 3.2.

Рисунок 3.2 – Програмно-методологічні питання інтегрованого аналізу інноваційної діяльності промислового підприємства
(джерело: узагальнено на підставі [20, 23, 298, 301])

Наголосимо, що програмно-методологічні питання інтегрованого аналізу доцільно розглядати в певній послідовності: ідентифікація об'єкту і предмету → виявлення цілей і принципів аналізу → розробка системи показників → підбір інформаційних джерел → вибір методів аналізу → визначення напрямків використання результатів.

Можливості ефективного контролю й управління залежать від того, наскільки детально суб'єкт управління представляє об'єкт. Ступінь детальності визначається об'ємом доступної первинної інформації і розробленістю методик її аналізу [300,473-474,479-481].

При цьому основним управлінським процесом залишається організація інноваційної діяльності в просторі та часі, що потребує побудови ефективного організаційного механізму, тобто визначення напрямків та способів взаємозв'язків керівних кадрів підприємства у процесі управління інноваціями.

Інтерес автора висвітлюється у вивченні складових елементів аналізу показників інноваційного процесу, від стану яких значною мірою залежить фінансовий результат діяльності підприємства. Функціональні показники інноваційного процесу за видами аналізу зведемо у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Систематизація функціональних показників інноваційно-інвестиційного розвитку за видами аналізу (джерело: власна розробка)

Вид аналізу	Функціональні показники	
	факторні	результативні
1	2	3
1. Аналіз доцільності розробки нових видів продукції, у т.ч. наукових досліджень	<ul style="list-style-type: none"> – швидкість просування інноваційної продукції на ринок; – період беззбитковості; – кількість виробів у крапці беззбитковості (у вартісному та натуральному виразі); – зона безпеки; – можливості підприємства щодо проведення наукових досліджень (витрати, персонал); 	<ul style="list-style-type: none"> – для нових видів продукції, що відразу відповідають потребам клієнтів за сегментами; – збитки від продажу нових видів продукції, які потрапили на ринок пізніше внаслідок виправлення недоліків проекту; – частка якісно нових видів продукції у загальному обсязі продаж; – впровадження нового виду продукції зверх плану або конкурентному товару;
2. Аналіз доцільності здійснення прикладних аналітичних досліджень щодо використання технологічних процесів, які вже існують, для виробництва продукції наступного покоління	<ul style="list-style-type: none"> – переваги виробничого процесу; – пропускна спроможність; 	<ul style="list-style-type: none"> – кількість видів продукції наступного покоління, виробництво яких можливе внаслідок застосування технологічних процесів на підприємстві;

Продовження таблиці 3.4

1	2	3
3. Аналіз доцільності формування пропозицій для клієнтів внаслідок використання інновацій за видами продукції конкурентів	– кількість проектних варіантів якісно нового виду продукції;	– термін розробки нових видів продукції; – ступінь реалізації наміру клієнтів по відношенню до зовсім нових видів продукції;
4. Аналіз виробництва нових видів продукції, що надають клієнтам найбільшу цінність у майбутньому	– прогнозні ціни на нову продукцію;	– обсяг продаж за прогнозом; – плановий прибуток від продажу нового виду продукції; – рентабельність продукції, продаж;
5. Аналіз процесу планування, організації та контролю	– поетапне планування з коригуванням результату; – системна організація; – комплаєнс-контроль.	– бюджетування інноваційного проекту.

На підставі систематизації функціональних показників інноваційного процесу за видами аналізу пропонується *порядок проведення аналізу показників інноваційного процесу* (рис. 3.3). Він продемонстрований на прикладі виробництва інноваційної продукції, проте є застосовним для опанування інноваційних технологій та організаційних інновацій.

Надалі процес аналізування показників інноваційно-інвестиційного розвитку можна відобразити формуванням завдань *стратегічного аналізу*: порівняльна оцінка, діагностика відхилень, прогнозування показників, бюджетування збалансованої системи, комплаєнс-контроль [245, 300, 476].

Для визначення обґрунтованості стратегії пропонується використовувати *факторні моделі трьох типів*: статистичні, макроекономічні, фундаментальні, а також можна застосовувати стохастичні, базові дивідендні дисконтові та мульти-індексні, що дозволяють

надати прогностичну валідність діяльності господарської бізнес-одиниці, що випускає інноваційну продукцію або опановує інноваційну технологію.

Рисунок 3.3 – Порядок проведення аналізу показників інноваційного процесу
(джерело: власна розробка)

Комплексний економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств продемонстровано на прикладі підприємств Одеського регіону.

Аналізування інноваційної складової. Нестабільна ситуація в регіоні та в країні в цілому і, як слідство, значна кількість накопичених проблем стримують економічне зростання та подальший соціально-економічний розвиток, призводять до падіння інноваційної активності промислових підприємств Одеської області (рис. 3.4).

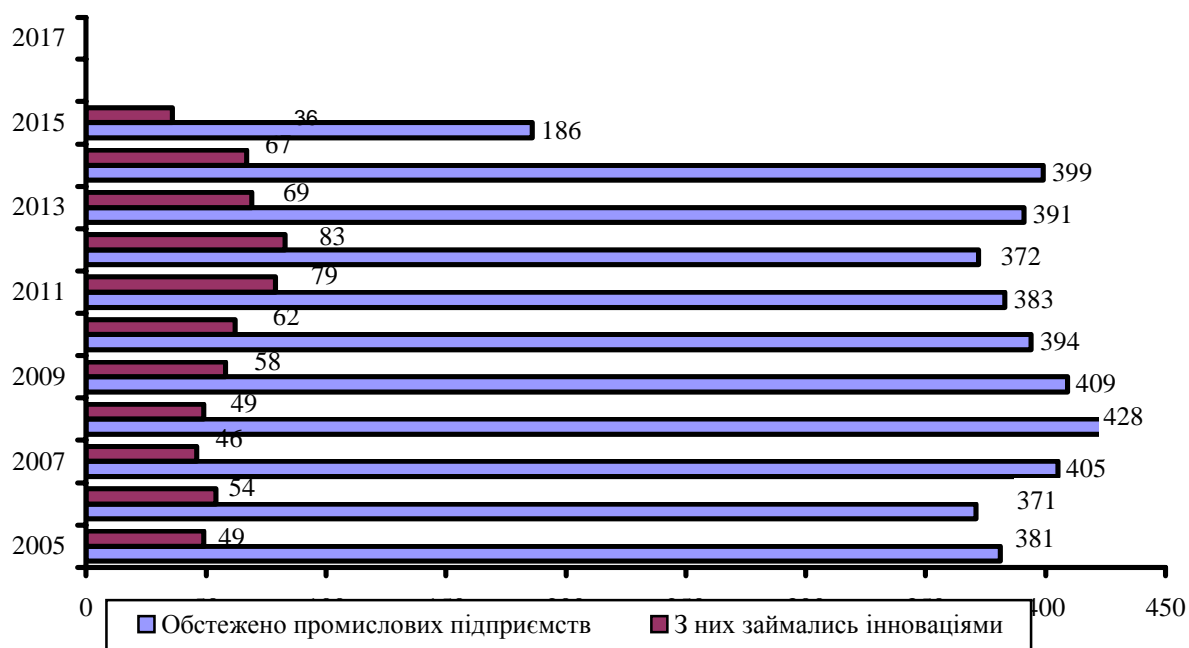

Рисунок 3.4 – Інноваційна активність промислових підприємств Одеського регіону у 2005-2015 рр., одиниць
(джерело: побудовано за даними [402, 405-406])

У 2015 р. інноваційною діяльністю були зайняті 36 підприємств або 19,4% від загальної кількості обстежених промислових підприємств. По Україні ця частка становила 17,3% [41-47, 49].

Найбільша кількість інноваційно-активних підприємств області зосереджувалась у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (25,0% загальної кількості інноваційно-активних підприємств області), у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції та у машинобудуванні – по 19,4%, у підприємств з виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування – 11,1%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції, текстильному виробництві, виробництві одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів та у постачальників електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – по 5,6% [42-43].

Найбільше інноваційно-активних підприємств зосереджено у м. Одеса (21 підприємство або 58,3% загальної кількості інноваційно-активних

підприємств), у м. Іллічівськ (3 підприємства або 8,3%), у містах Білгороді-Дністровському, Котовську, Южному та у Кілійському та Комінтернівському районах (по 2 підприємства або 5,6%), в Овідіопольському районі (1 підприємство або 2,8%) [42].

Із загальної кількості інноваційно-активних підприємств 63,9% (23 підприємства) мали витрати на інновації. 20 підприємств залучали власні кошти, по 2 підприємства використовували кошти місцевих бюджетів та кошти державного бюджету. Загальний обсяг витрат на технологічні інновації у 2015 р. становив 49670,7 тис. грн або 0,4% від загальної суми витрат по Україні. Провідна роль серед промислових підприємств за сумою загальних інноваційних витрат у 2015 р. належить підприємствам машинобудування – 40,6% загального обсягу витрат, з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 25,6%, з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 16,2%, з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 9,2% [47, 49].

Із загальної кількості інноваційних підприємств 16 підприємств придбали машини, обладнання, програмні забезпечення (44,4% загальної кількості інноваційно-активних підприємств), 4 підприємства (11,1%) несли витрати на внутрішні науково-дослідні розробки (НДР), 3 підприємства (8,3%) – на інші роботи, по 1 підприємству (2,8%) здійснило витрати на придбання зовнішніх НДР та інших зовнішніх знань [56].

Впроваджували інновації у виробництво 32 підприємства області (88,9% інноваційно-активних підприємств). 13 підприємств створювали та впроваджували інноваційну продукцію, у т.ч. нову для ринку – на 2, нову для підприємства – на 11. Впровадження інноваційних процесів відбувалось на 16 підприємствах, з яких на 6 – маловідходні та ресурсозберігаючі процеси. Чотири підприємства придбали нові технології. Впроваджено у виробництво 58 інноваційних видів продукції, з яких нових видів техніки – 10 найменувань. Впроваджено 26 нових технологічних процесів, з них 15 – маловідходні та ресурсозберігаючі або 57,7% [49].

Найактивніше процесовими інноваціями займалися [42, 49] підприємства машинобудування (42,3% усіх інноваційних процесів), підприємства з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря та хімічної промисловості (по 15,4%), по виробництву меблів, іншої продукції та харчової промисловості (по 11,5%). Питома вага маловідходних та ресурсозберігаючих процесів в загальній кількості впроваджених технологічних процесів по Україні становила 37,6%. У 2015 р. промислові підприємства Одеської області придбали 12 нових технологій (9 з них придбано підприємствами з виробництва меблів).

У 2015 р. впровадження технологічних інновацій промислові підприємства здійснювали на 79,8% за рахунок власних коштів, обсяг яких склав 39642,8 тис. грн, за рахунок коштів державного бюджету – 11,3% або 5625,2 тис. грн, за рахунок коштів місцевих бюджетів – 8,4% або 4159,7 тис. грн. [41-42].

Протягом 2015 р. [41-42] інноваційну продукцію реалізовували 22 підприємства, або 61,1% інноваційно-активних підприємств промисловості, по Україні – 69,2%. З них 4 підприємства реалізували продукцію, що є новою для ринку, 19 підприємств – продукцію, що є новою для підприємства, а саме: підприємства харчової промисловості (36,4% усіх підприємств, що реалізовували продукцію), хімічної промисловості (22,7%), машинобудування (18,2%). За межі України продукцію реалізовували 7 підприємств і в першу чергу – це підприємства – виробники харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (3 підприємства) та машинобудування (2 підприємства).

Обсяг реалізованої інноваційної продукції у 2015 р. становив 544,4 млн. грн (1,2% загального обсягу реалізованої продукції), в цілому по Україні ці показники становили відповідно – 23050,1 млн. грн або 1,4%. Продукцію, що є новою для ринку, реалізували по області на 199,6 млн. грн, а продукцію, що є новою для підприємства – на 344,8 млн. грн. [41-42, 49, 56].

Аналогічне економіко-статистичне дослідження за попередні роки довело, що у 2014 р. інноваційною діяльністю були зайняті 67 підприємств або 16,8% від загальної кількості обстежених промислових підприємств (у 2013 р. – 69 підприємств або 17,6%). По Україні ця частка становила 16,1% (у 2013 р. – 16,8%). Протягом 2014 р. підприємствами області впроваджувались технологічні інновації, але питома вага інноваційно активних підприємств у загальній кількості обстежених в Одеській області зменшилась у порівнянні з 2013 р. на 0,8 в.п. Для порівняння ситуація, що склалася в інших південних регіонах: питома вага інноваційно-активних підприємств у загальній кількості обстежених у порівнянні з 2013 р. збільшилась у Херсонській області на 0,6 в.п., у Миколаївській області – зменшилась на 5,0 в.п. По Україні цей показник зменшився на 0,7 в.п. [56]. В Одеській області кількість інноваційно-активних підприємств у 2014р. збільшилась у порівнянні з 2005 р. в 1,4 рази, у порівнянні з 2013 р. – зменшилась на 2,9%. У 2014 р. найбільша кількість інноваційно-активних підприємств зосереджена у виробництві харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у виробництві гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, машинобудуванні (відповідно – 25,4%, 17,9% та 16,4% загальної кількості інноваційно-активних підприємств області).

Меншою ця частка була у підприємств з виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин і устаткування – 13,4%, у виробництві хімічних речовин і хімічної продукції – 7,5%, у постачальників електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 6,0%, у виготовленні виробів з деревини, виробництві паперу та поліграфічної діяльності – 4,5%. В кількісному виразі це склало: переробна промисловість – 36 підприємств, 87 найменувань інноваційних видів продукції; виробництво харчових продуктів, напоїв – 12 підприємств, 26 найменувань інноваційних видів продукції; машинобудування – 7 підприємств, 246 найменувань інноваційних видів продукції; виробництво меблів, ремонт і монтаж машин і устаткування – 7 підприємств, 15 найменувань інноваційних видів продукції [55-56].

Із загальної кількості інноваційно-активних підприємств 77,6% (52 од.) мали витрати на інновації [405]. Усі ці підприємства залучали власні кошти, одне з них ще використовувало кошти місцевих бюджетів.

У табл. 3.5 приведемо структуру інноваційно-активних підприємств Одеського регіону за 2005-2015 рр. та її динамічні зміни.

Таблиця 3.5 – Динаміка структури інноваційної активності промислових підприємств Одеського регіону (джерело: розраховано за даними [41-47,51-56]).

Показник	Роки											
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. Кількість підприємств, що займались інноваціями, од.	41	49	54	46	49	58	62	79	83	69	67	36
2. Кількість обстежених підприємств, од.	397	381	371	405	428	409	394	383	372	391	399	186
3. Питома вага інноваційно-активних підприємств, %	10,33	12,86	14,56	11,36	11,45	14,18	15,74	20,63	22,31	17,65	16,79	19,35
4. Абсолютна зміна, в.п.	...	2,53	1,69	-3,20	0,09	2,73	1,56	4,89	1,69	-4,66	-0,86	2,56

Статистичне дослідження довело, що у 2015 р. інноваційною діяльністю були зайняті 36 підприємств або 19,35% генеральної сукупності, тоді як у 2014 р. – 67 од. або 16,8%, у 2013 р. – 69 од. або 17,7%. У 2013 р. порівняно з 2012 р. просліджується найбільше абсолютне зниження (-4,66 в.п.) інноваційної активності промислових підприємств регіону за весь ряд динаміки (11 років), що пояснюється різким погіршенням економічної ситуації в регіоні саме на цей рік.

Результати моніторингу свідчать про зниження рівня інноваційної діяльності підприємств Одеського регіону за 2013-2014 рр. Це пояснюється низкою економічних і політичних причин.

Загальний обсяг витрат на технологічні інновації у 2014 р. становив 323,9 млн. грн. або 4,2% від загальної суми витрат по Україні (у 2013 р. – 91,0 млн. грн. або 1,0%). Провідна роль серед підприємств переробної промисловості за сумою загальних інноваційних витрат у 2014 р. належить підприємствам з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води – 82,6% загального обсягу витрат (у 2013 р. – 23,1%), з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 6,3% (у 2013 р. – 50,7%), машинобудування – 5,6% (у 2013 р. – 10,5%), з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 2,3% (у 2013 р. – 6,1%) [402-405].

Із загальної кількості інноваційних підприємств у 2014 р. 46 підприємств придбали машини, обладнання, програмні забезпечення (68,7% загальної кількості інноваційно-активних підприємств), 6 підприємств (9,0%) несли витрати на навчання та підготовку персоналу, по 4 підприємства (6,0%) – на внутрішні науково-дослідні розробки та інші витрати, 3 підприємства (4,5%) – на ринкове запровадження інновацій, 2 підприємства (3,0%) – на зовнішні науково-дослідні розробки (НДР), 1 підприємство (1,5%) здійснило витрати на придбання інших зовнішніх знань.

Із загальної кількості промислових підприємств, які здійснювали інноваційну діяльність, у 2014 р. впроваджували інновації у виробництво 39 підприємств (58,2% інноваційно-активних підприємств) проти 44 (63,8%) у 2013 р. Цей показник серед південних регіонів України склав у Миколаївській області – 50,7%, у Херсонській області – 44,4%. [404].

У 2014 р. впроваджено у виробництво 82 інноваційних види продукції, з яких нових видів техніки – 7 найменувань (у 2013 р. – 87 і 9 відповідно). Підприємствами харчової промисловості було освоєно 37 нових видів продукції (з них: 19 – у виробництві хліба, хлібобулочних та борошняних виробів, 11 – у переробленні та консервуванні фруктпластмасових виробів,

іншої неметалевої мінеральної продукції (у т.ч. у виробництві гумових та пластмасових виробів – 19, у виробництві виробів із бетону, гіпсу та цементу – 2), 14 – підприємствами машинобудування (у т.ч. 8 – на виробництві машин та устаткування не віднесених до інших угруповань, 4 – на виробництві електричного устаткування, 2 – на виробництві інших транспортних засобів). Кількість освоєних нових видів промислової продукції проти 2013 р. зменшилась на 5,7%. Питома вага впроваджених інноваційних видів продукції підприємствами Одеської області в загальній кількості продукції по Україні становила 2,2% (2,8% у 2013 р.) [56, 197].

У 2014 р. впровадження технологічних інновацій промислові підприємства здійснювали на 99,0% за рахунок власних коштів, обсяг яких склав 320,6 млн. грн. [404] (у 2013р. відповідно 97,0% або 88,3 млн. грн. загальної суми інноваційних витрат), за рахунок коштів місцевих бюджетів – 1,0% або 3,3 млн. грн. (у 2013р. – 1,7% або 1,5 млн. грн.).

Протягом 2014 р. [405] інноваційну продукцію реалізовували 34 підприємства (35 – у 2013 р.), або 50,7% інноваційно-активних підприємств промисловості (50,7% – у 2013 р.), по Україні – 56,2%. З них 7 підприємств реалізували продукцію, що є новою для ринку, 31 підприємство – продукцію, що є новою для підприємства. Це, насамперед, підприємства харчової промисловості (35,3% усіх підприємств, що реалізовували продукцію), машинобудування (20,6%), з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції та з виробництва меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин і устаткування (по 14,7%).

За межі України у 2014 р. продукцію реалізовували 11 підприємств і в першу чергу – це підприємства виробники харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів та машинобудування (по 3 підприємства), з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції (2 підприємства) та овочів), 21 – у виробництві гумових і Обсяг реалізованої інноваційної продукції склав 698,7 млн. грн. (2,4% загального обсягу реалізованої промислової продукції), проти 916,8 млн. грн. (3,6%) у 2013 р. (в цілому по Україні ці показники становили

відповідно 25666,2 млн. грн. або 2,6% [404]). Продукцію, що є новою для ринку, реалізували на 525,1 млн. грн., а продукцію, що є новою для підприємства – на 173,6 млн. грн.

У структурі реалізованої промислової продукції (товарів, послуг) області, за даними короткострокового обстеження [56], найвагомим у 2015 р. було виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів. Його частка у загальному обсязі становила 19,4% (9338,2 млн. грн.), на другому – машинобудування – 80,5% (2738,3 млн. грн.), металургійне виробництво та виробництво готових металевих виробів (тобто інші) – 0,1% (1082,5 млн. грн.).

Обсяг реалізації інноваційної продукції по машинобудуванню зменшився у 2015 р. на 2,4 в.п. Просліджуються структурні зрушення за видами економічної діяльності. Так, виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів у 2015 р. порівняно з 2014 р. збільшилось на 20,6 в.п., а виробництво хімічних речовин зовсім втратило ринок у 2015 р. Структура реалізованої інноваційної продукції Одеського регіону за межі України за видами економічної діяльності за 2015-2016 рр. представлена на рис. 3.5-3.6.

У 2014 р. за межі України інноваційну продукцію реалізували 11 підприємств (16,4% загальної кількості інноваційно-активних) (21,7% – у 2013 р.). Обсяг реалізованої інноваційної продукції за межі України у 2014 р. становив 135,4 млн. грн., у т.ч. 114,9 млн. грн. (84,9%) – у країни СНД [404]. Протягом трьох років (2012-2014 рр.) інноваційною діяльністю займалися 100 підприємств (у 2011-2013 рр. – 112 од.): з них 84 підприємства купували передове машинне обладнання та програмне забезпечення, 15 – здійснювали навчальну підготовку персоналу для інноваційної діяльності, 9 – займалися внутрішніми НДР, 7 – здійснювали зовнішні науково-дослідні розробки, 6 – придбали зовнішні знання, 5 – займалися ринковим запровадженням інновацій, 10 – іншими роботами [41-42, 435-436].

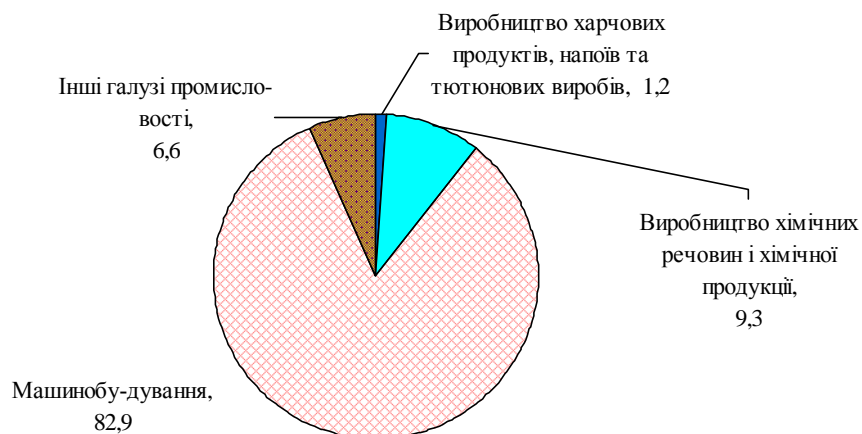

Рисунок 3.5 – Структура реалізованої інноваційної продукції Одеського регіону за межі України за видами економічної діяльності у 2014р. (%),
(джерело: розраховано за даними [41-42])

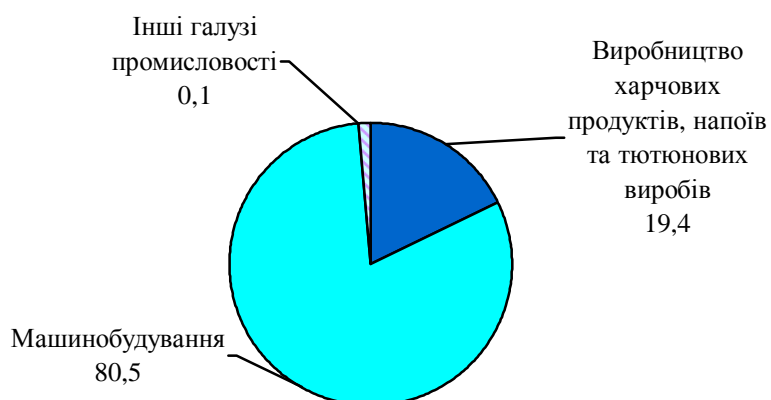

Рисунок 3.6 – Структура реалізованої інноваційної продукції Одеського регіону за межі України за видами економічної діяльності у 2015 р. (%),
(джерело: розраховано за даними [41-42])

У цей період 53 підприємства області займалися впровадженням інновацій. З них 37 підприємств (69,8%) – впроваджували інноваційну

продукцію (з яких 7 – нову для ринку, 34 – нову тільки для підприємства); 35 підприємств (66,0%) впроваджували інноваційні процеси (з них 28 – нові, або вдосконалені методи обробки, або виробництва продукції, 12 – нову, або вдосконалену діяльність з підтримки процесів, 7 – нові або вдосконалені методи логістики, доставки, збуту). Нові організаційні методи запровадило 5 підприємств, а нові нових маркетингові концепції – 14) [41-43].

Таким чином, інновації, зокрема нові технологічні процеси, здатні забезпечити підвищення продуктивності праці та поліпшення якості продукції, зниження витрат на її виготовлення, комплексне використання сировини, матеріалів, палива, енергії тощо. Проте, економіко-статистичний аналіз інноваційної активності підприємств Одеського регіону показує, що кількість промислових підприємств, що впроваджували інновації, та обсяги реалізації продукції за період 2013-2015 рр. мають негативну динаміку.

Аналізування інвестиційної складової. Дослідження свідчать, що 2013-2015 рр. характеризувалися незначним зниженням обсягів освоєних інвестицій, що зумовлено впливом фінансово-економічної кризи. Питома вага Одеської області в загальнодержавному обсязі капітальних інвестицій залишалася стабільною.

Економіко-статистичний моніторинг інвестиційної діяльності Одеського регіону за 2015 р. за критерієм капітальних інвестицій. У 2015 р. підприємствами та організаціями області за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 8408,7 млн. грн. Найвагомішу частку капітальних інвестицій (98,8% загального обсягу) спрямовано у матеріальні активи, у тому числі у житлові будівлі – 15,4% усіх інвестицій, інженерні споруди – 18,8% та 18,4% – у нежитлові будівлі. Інвестиції у придбання машин і обладнання та транспортних засобів становили 42,9% загального обсягу капітальних інвестицій, довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва – 0,4%, придбання та створення інших матеріальних активів – 2,2%. У нематеріальні активи вкладено 1,2% загального обсягу капітальних інвестицій, з яких 71,9% становили витрати на придбання (створення) –

засобів програмного забезпечення та 17,5% – права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторські та суміжні права, патенти, ліцензії тощо. У капітальний ремонт активів спрямовано 647,8 млн. грн капітальних інвестицій (7,7% загального обсягу).

Основним джерелом фінансування капітальних інвестицій були власні інвестиційні ресурси підприємств та організацій, за рахунок яких у січні – грудні 2015 р. освоєно 66,0% усіх коштів. За рахунок кредитного інвестування було освоєно 7,6% у сіх коштів. За рахунок державного та місцевого бюджетів освоєно 12,3% капітальних інвестицій.

На будівництві житлових будівель протягом 2015 р. було використано 1296,0 млн. грн капітальних інвестицій. Населенням на будівництво індивідуального житла було використано 362,9 млн. грн. Серед видів економічної діяльності пріоритетними для інвестування залишаються діяльність транспорту та зв'язку, операції з нерухомим майном та промислове виробництво, в які спрямовано більше половини загального обсягу інвестицій області. Аналіз обсягів будівельних робіт показав, що хоча у 2013-2015 рр. спостерігалось зростання обсягів будівельних робіт, ще залишається нагальною проблема відсутності коштів у замовника та високі відсоткові ставки кредитів.

Економіко-статистичний моніторинг інвестиційної діяльності Одеського регіону за 2015 р. за критерієм інвестицій зовнішньоекономічної діяльності. Особливістю іноземного інвестування в регіоні є нерівномірний регіональний розподіл *прямих іноземних інвестицій*. Переважна їх частина (70,7% загального обсягу іноземних інвестицій області) сконцентрована в містах Одеської області [48, 51-56, 403-410].

Геополітичне положення, розвинена транспортна мережа, наявність значного внутрішнього ринку висококваліфікованої та дешевої робочої сили, науково-технічного і ресурсного потенціалів, підприємницька активність населення приваблює інвесторів в Одеський регіон. Обсяг іноземних інвестицій області динамічно нарощується та залишається серед регіонів

країни одним із найбільших. Серед регіонів України за обсягом залучення прямих іноземних інвестицій Одеська область займає сьоме місце (3,0% від загальної суми капіталовкладень прямих іноземних інвестицій в Україні), поступаючись м. Київ – 26592,1 млн. дол. США (48,8%), Дніпропетровській області – 8351,8 млн. дол. США (15,3%), Донецькій – 2981,6 млн. дол. США (5,5%), Харківській – 2170,4 млн. дол. США (4,0%), Київській – 1927,7 млн. дол. США (3,5%) та Львівській – 1634,8 млн. дол. США (3,0%) [55-56].

Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) унесених в економіку області з початку інвестування, на 31.12.2015 р. становив 1337,4 млн. дол. США, що на 6,5% менше обсягів інвестицій на початок 2015 р., та в розрахунку на одну особу складає 561,4 дол. США. З країн ЄС унесено 937,9 млн. дол. США (70,1% загального обсягу) та з інших країн світу – 399,5 млн. дол. США (29,9%). У 2015 р. [56] в економіку Одеської області іноземними інвесторами вкладено 27,6 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу), зменшення капіталу становило 120,6 млн. дол. США (у т.ч. за рахунок курсової різниці – 98,6 млн. дол. США). Серед країн світу лідерами прямого іноземного інвестування в економіку області були: Кіпр (36,1%), Нідерланди (15,7%), Велика Британія (9,4%), Сінгапур (4,8%), Німеччина (4,4%), США (3,7%), Франція (3,5%), Швейцарія (3,0%), Монако (2,8%), Віргінські острови (Брит.) (2,8%).

Пріоритетними для інвестування були підприємства промисловості – 537,7 млн. дол. США, транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – 296,7 млн. дол. США, організації, що здійснюють операції з нерухомим майном – 149,3 млн. дол. США, установи фінансової та страхової діяльності – 137,4 млн. дол. США, професійної, наукової та технічної діяльності – 50,8 млн. дол. США, підприємства будівництва – 63,3 млн. дол. США, підприємства оптової та роздрібною торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 48,7 млн. дол. США. [56].

У 2015 р. боргові інструменти (кредити та позики, зобов'язання за торговими кредитами, інші зобов'язання перед прямими інвесторами-

нерезидентами) отримали підприємства на суму 720,2 млн. дол. США. Заборгованість прямого інвестування за кредитами та позиками, торговими кредитами й іншими зобов'язаннями перед прямими іноземними інвесторами (борговими інструментами) на 31.12.2015 р. становила 954,0 млн. дол. США.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) в область з початку інвестування, на 31.12.2015 р. становив 2291,4 млн. дол. США. Обсяги прямих інвестицій (акціонерного капіталу) підприємств області в економіку країн світу на 31 грудня 2015 р. становили 18,7 млн. дол. США, в країни ЄС унесено 17,9 млн. дол. США (95,8% загального обсягу) та в інші країни світу – 0,8 млн. дол. США (4,2%) [41-42]. На рис. 3.7 представимо структуру прямих інвестицій (акціонерний капітал) іноземних країн в економіку Одеської області на 31.12.2015 р.

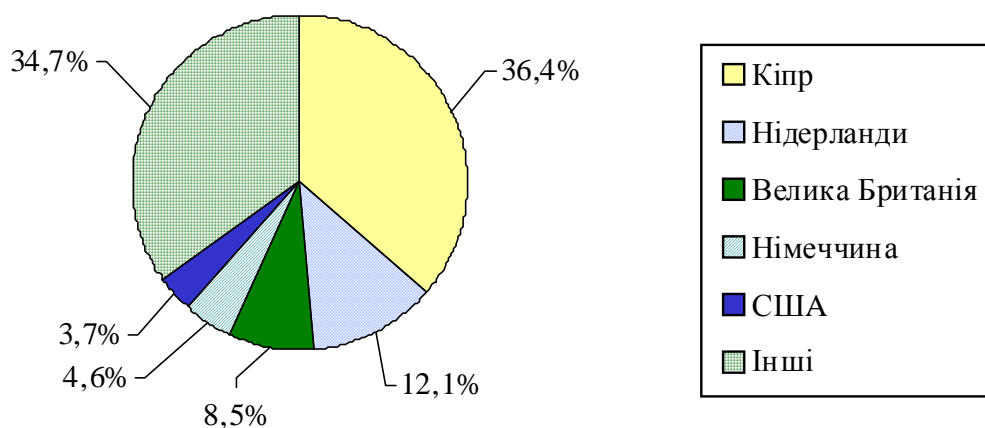

Рисунок 3.7 – Структура прямих інвестиції (акціонерний капітал) іноземних країн в економіку Одеської області на 31.12.2015 р. (усього – 1337,4 млн. дол. США) (джерело: узагальнено автором на підставі [41-42])

На рис. 3.8 представимо динаміку надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерний капітал) в економіку Одеської області за 2009-2012 рр. за видами економічної діяльності та на 31.12.2015 р. року (усього – 1337,4 млн. дол. США). *Економіко-статистичний моніторинг інвестиційної*

діяльності Одеського регіону за 2009-2012 рр. за критерієм іноземного інвестування.

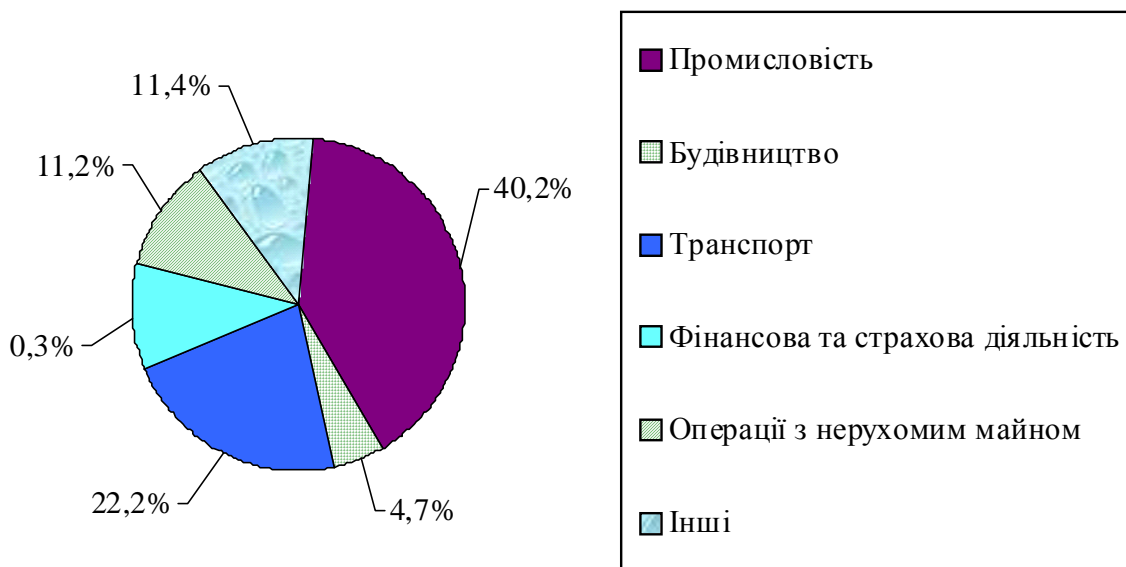

Рисунок 3.8 – Структура прямих інвестиції (акціонерний капітал) іноземних країн за видами економічної діяльності в економіку Одеської області на 31 грудня 2015 року (усього – 1337,4 млн. дол. США) (джерело: узагальнено автором на підставі [41-42, 111])

Прямі іноземні інвестиції мають суттєві переваги порівняно з іншими видами економічної допомоги. Притік іноземних інвестицій суттєво залежить від законодавства, системи оподаткування, лібералізації зовнішньої торгівлі. Обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на одну особу населення області на 31 грудня 2012 р. становив 684,5 дол. США. Цей показник характеризує інтенсивність і адекватність обсягів приливу капіталу розмірам області. По Україні показник становив 1199,3 дол. США [41, 221].

Загальна сума за представленою видовою структурою за 2009-2012 рр. наведено на рис. 3.9. Найбільший обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) на одну особу у містах Іллічівську (4062,4 дол. США), Теплодарі (1363,0 дол. США), Южному (807,8 дол. США) та Одесі (753,5 дол. США), Овідіопільському (2561,1 дол. США), Комінтернівському

(1272,5 дол. США) та Білгород-Дністровському (1219,7 дол. США) районах [402]. Найнижчий цей показник у Кодимському та Татарбунарському районах.

2009 р. – 108,8 млн. дол. США 2010 р. – 124,7 млн. дол. США
2011 р. – 169,9 млн. дол. США 2012 р. – 418,3 млн. дол. США

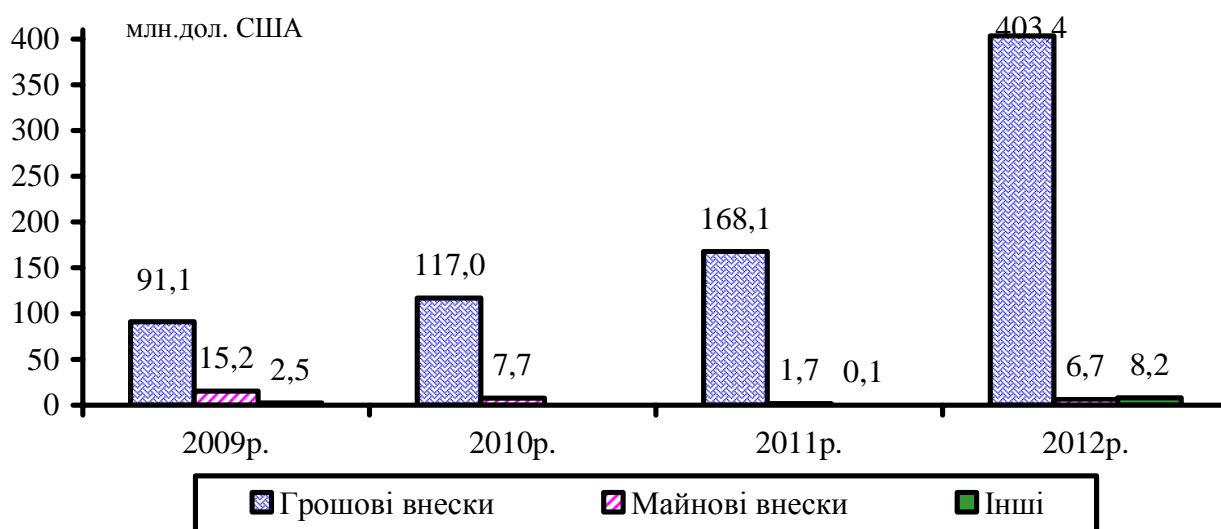

Рисунок 3.9 – Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в економіку Одеської області за 2009-2012 рр. (джерело: власна розробка)

На рис. 3.10 представимо обсяги прямих інвестицій іноземних країн в економіку Одеської області за 2011-2012 рр.

Серед країн світу лідерами прямого іноземного інвестування в економіку Одеської області у 2014 р. були: Кіпр – 653,7 млн. дол. США, Велика Британія – 200,4 млн. дол. США, Нідерланди – 166,1 млн. дол. США, Сінгапур – 67,8 млн. дол. США, США – 65,2 млн. дол. США, Швейцарія – 54,2 млн. дол. США, Франція – 51,6 млн. дол. США, Німеччина – 51,4 млн. дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 46,5 млн. дол. США [402]. На ці країни припадало 83,4% загального обсягу прямих іноземних інвестицій.

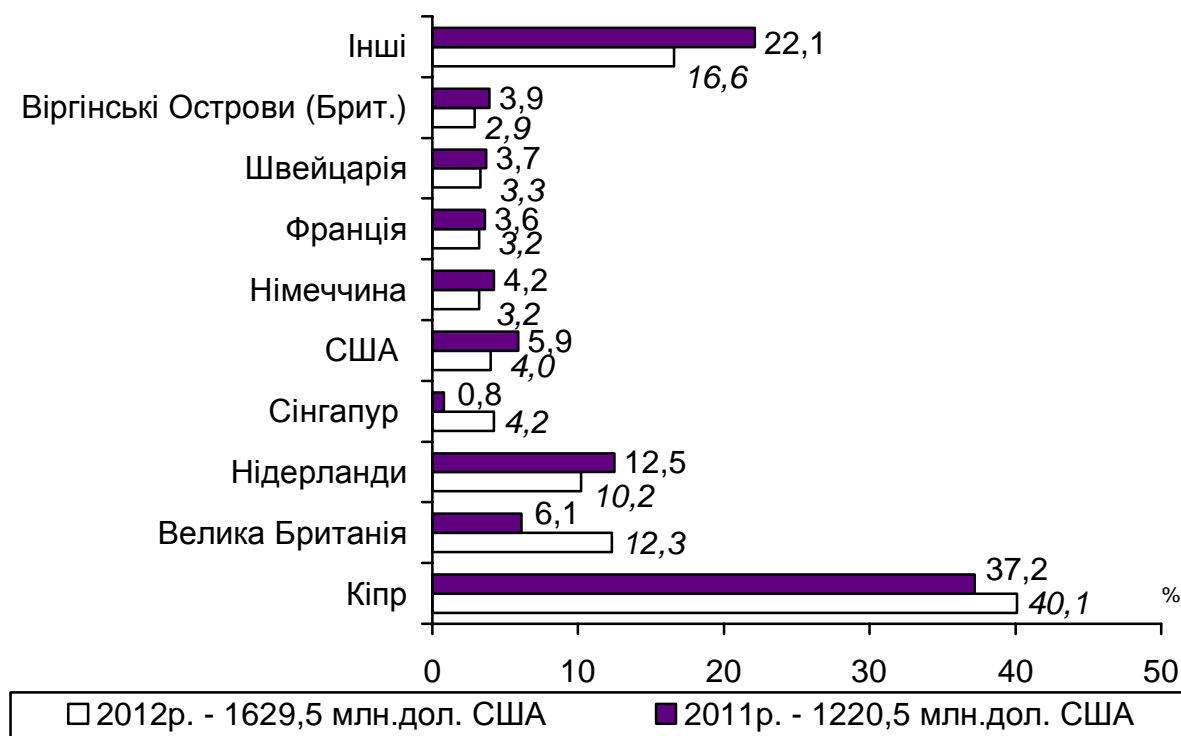

Рисунок 3.10 – Обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку Одеської області за 2011-2012 рр. (джерело: побудовано на підставі [50, 52-54])

Найбільше зростання іноземного капіталу спостерігалось по наступних країнах: Сінгапур (у 7,3 рази або 58,5 млн. дол. США), Велика Британія (у 2,7 рази або 126,1 млн. дол. США), Бельгія (на 44,6% або 1,2 млн. дол. США), Кіпр (на 43,8% або 199,3 млн. дол. США), Панама (на 29,5% або 7,6 млн. дол. США) та Нідерланди (на 8,6% або 13,1 млн. дол. США) [54].

У реконструкції та модернізації за участю іноземного капіталу має потребу майже всі великі промислові підприємства. Тому на 31.12.2015 р. в різних видах діяльності з залученням прямого іноземного капіталу займалося 1157 підприємств регіону, інвестори яких – юридичні та фізичні особи з 73 країн світу.

Аналізуючи структуру іноземних інвестицій в економіку області за видами економічної діяльності, варто зазначити, що найбільші обсяги з початку інвестування вкладені в промисловість – 561,6 млн. дол. США (приріст вкладень в 2012р. склав 243,7 млн. дол. США) [56]. Зокрема, у виробництво харчових продуктів спрямовано 31,3% загальної суми в

промисловість, у виробництво продуктів нафтоперероблення та хімічну промисловість – 16,3%, машинобудування – 9,9%, виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 37,4% [48].

У діяльність транспорту та зв'язку залучено 396,9 млн. дол. США (приріст склав 135,6 млн. дол. США), у будівництво – 99,0 млн. дол. США (приріст склав 5,6 млн. дол. США); у торгівлю, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 114,2 млн. дол. США (приріст склав 1,7 млн. дол. США); операції з нерухомим майном, оренду, інжиніринг – 236,8 млн. дол. США (приріст становив 14,5 млн. дол. США) [402].

Суттєве збільшення іноземного капіталу спостерігалось на підприємствах, які працювали в промисловості (243,7 млн. дол. США або в 1,8 разів), а саме в виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (на 159,2 млн. дол. США або в 4,1 разів), виробництві харчових продуктів (на 79,1 млн. дол. США або в 1,8 разів), машинобудуванні (на 8,4 млн. дол. США або на 17,8%), діяльності транспорту та зв'язку (на 135,6 млн. дол. США або на 51,9%), фінансової діяльності (на 14,1 млн. дол. США або на 10,3%), будівництві (на 5,6 млн. дол. США або на 6,0%) [405]. На рис. 3.11 представимо наглядно структуру надходження прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності в 2011-2012 рр.

У 2012 р. діяльність транспорту та зв'язку зацікавили інвесторів з Великої Британії (147,8 млн. дол. США або 9,1% до загального обсягу), Кіпру (89,5 млн. дол. США або 5,5%), Монако (40,2 млн. дол. США або 2,5%), Німеччини (35,4 млн. дол. США або 2,2%), Швейцарії (17,4 млн. дол. США або 1,1%), Франції (14,9 млн. дол. США або 0,9%) [56].

Пріоритетними напрямками для інвестування залишилися такі види діяльності, як [402]: промисловість – 5243,7 млн. грн. (39,6% загального обсягу), діяльність транспорту та зв'язку – 3368,8 млн. грн. (25,5%) та будівництво – 2252,1 млн. грн. (17,0%).

(на кінець року)

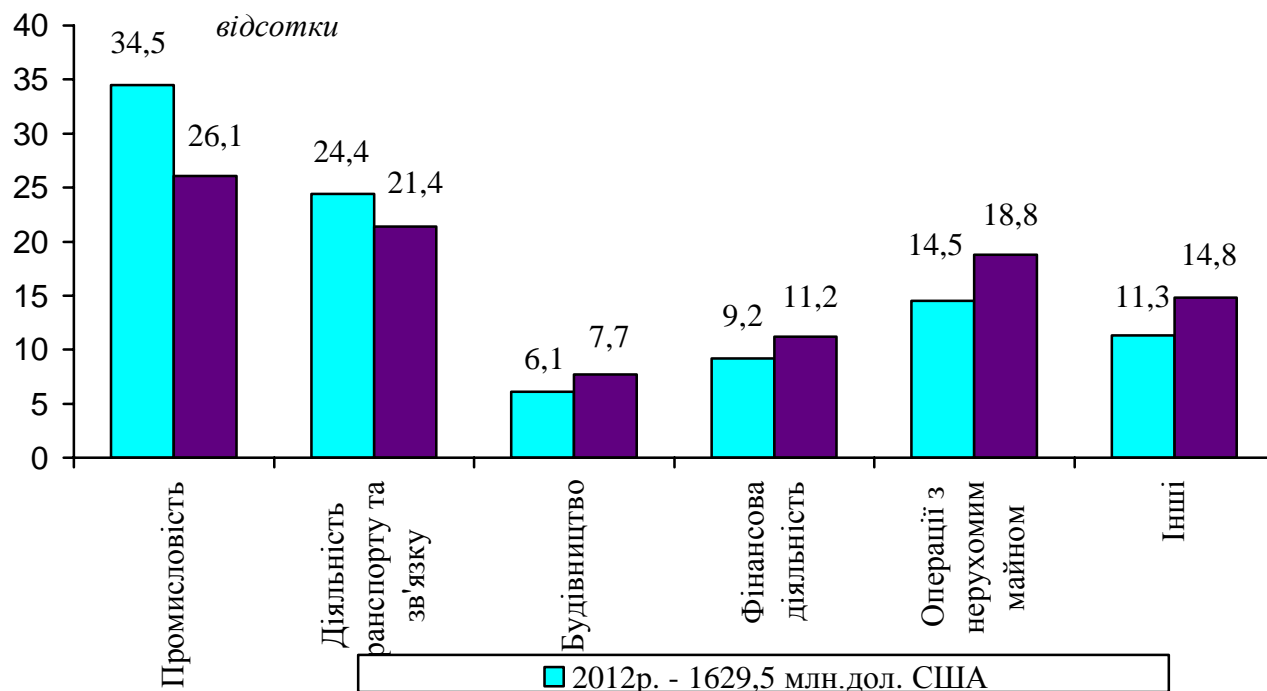

Рисунок 3.11 – Структура надходження прямих іноземних інвестицій за основними видами економічної діяльності в 2011-2012 рр.

(джерело: власна розробка)

На 01.01.2012 р. кредити та позики, зобов'язання за торговими кредитами та інші зобов'язання перед прямими інвесторами отримали 97 підприємств області на суму 214,1 млн. дол. США. Від інвесторів з Кіпру надійшло 43,3% цих коштів, Швейцарії – 27,9%, Італії – 4,9%, Віргінських Островів (Брит.) – 4,7%, Німеччини – 3,7% та Нідерландів – 3,5% [52-54, 63].

Відтак, за 2015 р. підприємствами та організаціями за рахунок усіх джерел фінансування освоєно 13230,3 млн. грн. капітальних інвестицій, що в 1,5 рази більше, ніж у відповідному періоді попереднього року. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій є кредити банків та коштів іноземних інвесторів (42,8%), за рахунок власних коштів підприємств і організацій освоєно 36,9% загального обсягу. За рахунок державного та місцевого бюджетів освоєно 4,7% капітальних інвестицій [42-49, 303-304, 309].

Досліджуючи розвиток інвестиційної діяльності промислових підприємств Одеського регіону за наведені періоди дослідження та критеріями обліку, слід відокремити *наступні узагальнення*:

- інвестиційну привабливість підприємств Одеського регіону у 2002-2016 рр. можна висвітлити високими динамічними темпами розвитку й обсягами залучення прямих іноземних і вітчизняних інвестицій;
- кінець 2008 р. – початок 2009 р. характеризуються впливом фінансово-економічної кризи, зниженням інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств, зменшенням обсягів прямих іноземних та вітчизняних інвестицій, кількості реалізованих інвестиційно-інноваційних проектів;
- при ранжуванні підприємств за інвестиційною привабливістю протягом 2010-2016 рр. слід відокремити наступні види економічної діяльності: промисловість, транспорт, оптова та роздрібна торгівля, при цьому, з достатньо високим потенціалом залишаються сфери готельного та ресторанного бізнесу у зв'язку із проведенням в Україні Євро-2012;
- інвестиції в основному сконцентровані в м. Одеса та прилягаючих до неї адміністративних районах, передусім в тих, де розміщені морські порти.

Економіко-статистичний моніторинг інвестиційної діяльності Одеського регіону за 2002-2016 рр. рік за критерієм обліку капітальних інвестицій. Наступним кроком дослідження виступає аналіз динаміки обсягів капітальних інвестицій в Одеську область за 2002-2016 рр. (табл. 3.6).

Індекси обчислено за даними у порівнянних цінах, відповідно до Методики [250]. Вартісні показники наведено у фактичних цінах відповідних років і використано для розрахунку показників структури. Розрахунки капітальних інвестицій на одну особу здійснено, виходячи з середньорічної кількості постійного населення.

Аналіз показав, що за 2013-2014 рр. просліджується зниження рівня капітальних інвестицій, водночас у 2012 р. спостерігався приріст на 56,5%. За період 2013-2016 рр. просліджується рівномірна тенденція до зниження показника [365-368].

Таблиця 3.6 – Динаміка капітальних інвестицій в Одеську область в 2002-2016 рр. (джерело: розраховано за даними [402-405])

Рік	Обсяг капітальних інвестицій у фактичних цінах, млн. грн.	Ланцюгові показники динаміки		Капітальні інвестиції на 1 особу по області (фактичні ціни, грн.)	Ланцюгові показники динаміки	
		абсолютний приріст, млн. грн.	темپ приросту, %		абсолютний приріст, грн.	темп приросту, %
2002	3062,0	543,2
2005	6112,0	3050,0	99,6	2149,4	1606,2	295,7
2008	14666,0	8554,0	140,0	5240,2	3090,8	143,8
2009	12772,0	-1894,0	-12,9	4183,7	-1056,5	-20,2
2010	9724,0	-3048,0	-23,9	4087,7	-96,0	-2,3
2011	9347,3	-376,7	-3,9	3931,7	-156,0	-3,8
2012	14631,0	5283,7	56,5	6145,7	2214,0	56,3
2013	11872,0	-2759,0	-18,9	4978,3	-1167,4	-19,0
2014	9361,0	-2511,0	-21,2	3924,4	-1053,9	-21,2
2015	11872,0	-2759,0	-18,9	4978,3	-1167,4	-19,0
2016	9361,0	-2511,0	-21,2	3924,4	-1053,9	-21,2

Прогнозна оцінка на 2016-2018 рр. інноваційної та інвестиційної складових інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств Одеського регіону за умов збереження попередньої тенденції.

Прогностична валідність представлена на рис. 3.12-3.13.

Прогнозну оцінку у кількісному вираженні інноваційно-активних підприємств здійснено на 2016-2018 рр., при умовах збереження попередньої тенденції розвитку явища. Стохастичні зв'язки досліджуються за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. У соціально-економічному прогнозуванні цей метод застосовують для побудови умовних прогнозів і прогнозів, що засновані на оцінці стійких причинно-наслідкових зв'язків. Кореляційно-регресійна модель взаємозв'язку являє собою рівняння регресії. Так, лінійна регресія – це функція, котра пов'язує середні значення X (незалежної змінної) та Y (залежної змінної). Коефіцієнт детермінації (R^2) показує, на скільки відсотків варіація Y обумовлюється варіацією X .

Рисунок 3.12 – Прогнозна оцінка кількості підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, методом екстраполяції тренду (джерело: власна розробка)

Прогнозування за допомогою логарифмічної, ступеневої та лінійної форм тренду показують на слабкий зв'язок або помірний (діапазон R^2 від 41% до 49%). За поліноміальною формою тренду просліджується чітка тенденція до зниження результативного показника при сильному зв'язку між ознаками ($R^2=88\%$). Більш достовірні дані надає апроксимуюча крива – 2-ий лінійний фільтр (прогноз тільки на 2016 р., за умовою збереження існуючої тенденції розвитку показника). У цілому побудова різних форм тренду, підбор, аналіз поточної та прогностичної валідності вказав на тенденцію до зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств, несприятливі перспективи розвитку інноваційної активності підприємств Одеського регіону.

На рис. 3.14-3.15 представлена динаміка індексів капітальних інвестицій в Одеську область за видами економічної діяльності за період 2005-2015 рр., розрахованих з урахуванням дефлятування, тобто коригування вартості активів, у які інвестовано кошти, на їх індекси цін дефлятори) та здійснено аналітичне вирівнювання ряду динаміки методом екстраполяції тренду з використанням апарату прогностичної валідності.

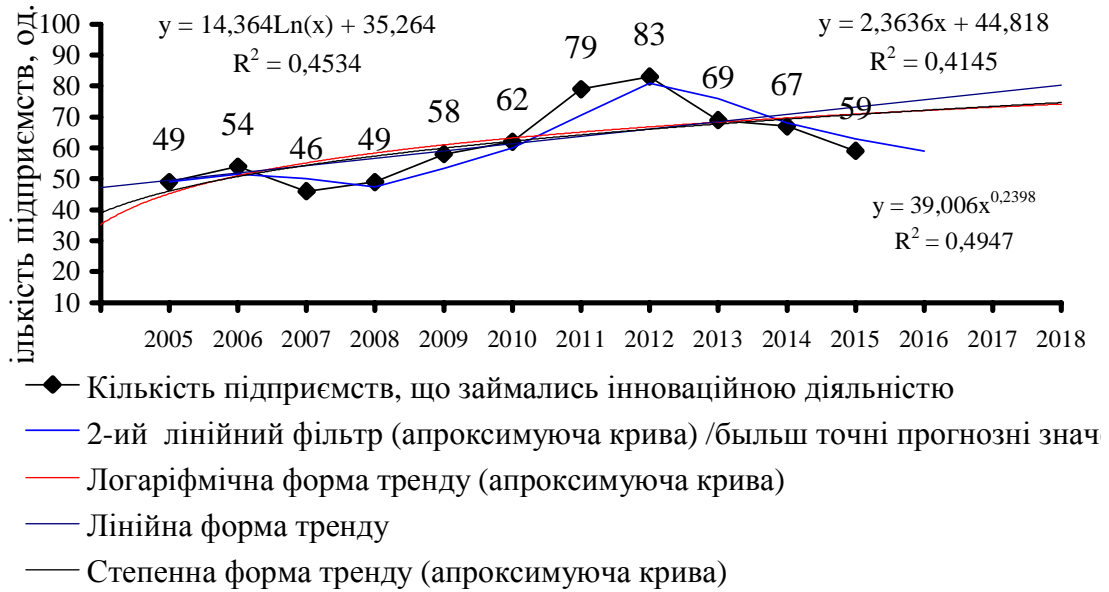

Рисунок 3.13 – Прогностична валідність інноваційної активності підприємств на плановий період (джерело: власна розробка)

Рисунок 3.14 – Прогностична валідність надходжень капітальних інвестицій на 2016-2017 рр. в Одеську область у динамічному коригуванні за період 2005-2015 рр. (джерело: власна розробка)

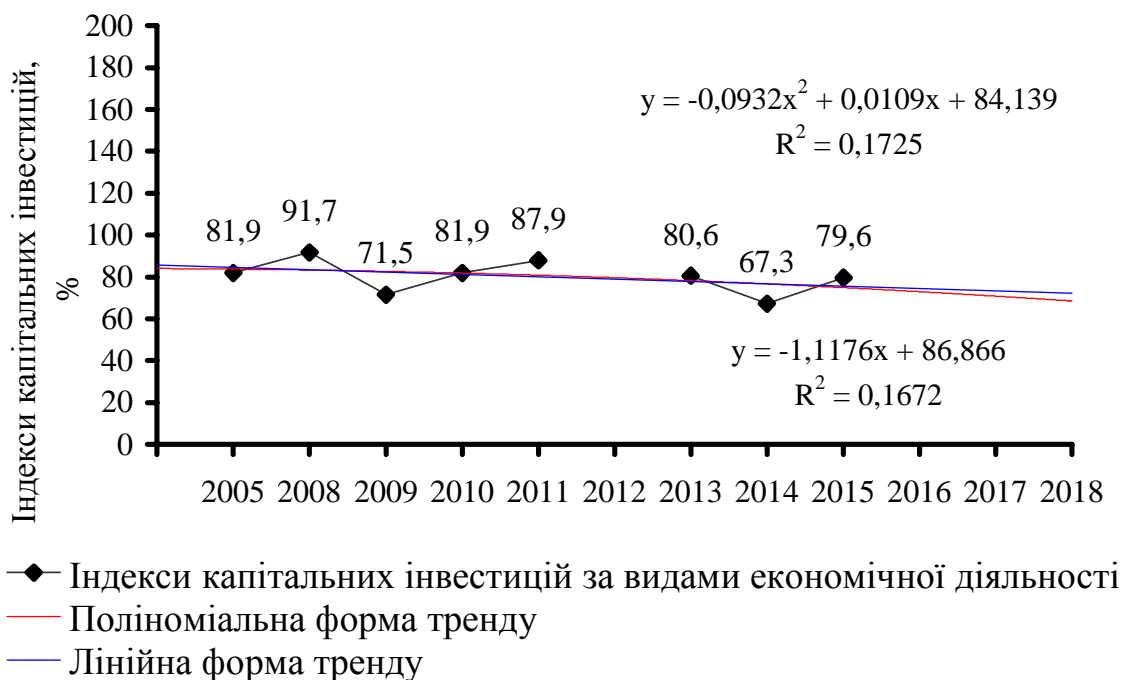

Рисунок 3.15 – Прогнозна оцінка рівня капітальних інвестицій на 2016-2018 рр. в Одеську область за лінійною та поліноміальною формою тренду 2-го порядку (джерело: власна розробка)

Висновки. Оскільки за досліджуваній період часу спостерігається у 2012 р. різке коливання у бік збільшення показника, що досліджується, то за правилами прогнозування необхідно знехтувати саме значенням цього показника на момент часу 2012 р. Методом підбору різних форм тренду встановлено факт некоректного застосування аналітичного вирівнювання ряду динаміки методом екстраполяції тренду як за лінійною формою тренду ($R^2 = 16,7\%$), так і за поліномом 2-го порядку ($R^2 = 17,3\%$), оскільки коефіцієнти детермінації нижче припустимого рівня. Також параметри (a_1, a_2) в представлених рівняннях регресії мають негативні значення.

Загальна економіко-статистична інтерпретація отриманих результатів прогнозової оцінки. На підставі дослідження здійснено прогноз обсягів капітальних інвестицій в Одеську область та оцінена прогностична валідність. Аргументовано застосування 2-го лінійного фільтру як

апроксимуючої функції та отримано економіко-статистичний висновок: *якщо збережеться існуюча тенденція, то на 2016-2017 рр. можна очікувати рівень індексу капітальних інвестицій за дефляторною функцією у діапазоні 77-80%, тобто незначне зниження.*

3.3 Оцінювання інвестиційних рішень та економіко-математичне моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств

Оцінювання інвестиційних рішень та економіко-математичне моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств, по суті, доповнюють один одного, оскільки обидва стосуються інвестиційного проектування та містять комплекс методів та моделей, здатний висвітлити інноваційно-інвестиційний розвиток, але у різній площині. Різниця полягає в їх відношенні до стратегування: інвестиційне рішення є його інструментом, а інвестиційний проект – об'єктом.

Інструментарій оцінки ефективності інвестиційних проектів та інвестиційних рішень містить:

- методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві (американські моделі управління грошовими коштами Міллера-Орра та Баумоля) [348];
- моделі диверсифікації портфеля інвестицій (модель управління грошовими коштами та фондовим портфелем за критерієм сукупної дохідності, модель максимізації доходу та модель мінімізації ризику Сухарева О.С.) [362-364];
- синергетичні моделі прийняття ефективних інвестиційних рішень (модель оцінювання вартості інвестиційного проекту Сухарева О.С.) [57].

Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві. Аналіз фінансових та інвестиційних рішень підприємств має особливе значення, оскільки від вибору напрямів інвестицій та їх ефективності залежить значною мірою економічна ефективність інноваційного розвитку промислового підприємства, оскільки технологічні та продуктові інновації є його базовим напрямом. А ефективність діяльності підприємства в цілому обумовлюється станом їх фінансів. Тобто необхідно розглядати управління фінансами підприємства внаслідок взаємозалежності його фінансової та інвестиційної стратегій.

Світовий досвід нагромадив значну кількість методів та прийомів інноваційно-інвестиційного аналізу [10-13, 15-16, 20, 49, 120, 363-365, 444, 447, 449, 451-456], але їх застосування у вітчизняних умовах є проблемним, бо самі вони потребують подальшого вдосконалення. *Слід приділити увагу:* аналізу методів оптимізації та моделей управління грошовими потоками підприємства; дослідженню стратегічних напрямків розвитку інвестиційної діяльності та формуванню механізмів управління на рівні конкретних підприємств, з урахуванням їх особливостей, що має ґрунтуватися на масштабному залучені та максимально ефективному використанні фінансових ресурсів із різних джерел.

Вибір форм управління і регулювання їх обсягу в часі і просторі відбувається за філіями і бізнес-одинацями – за центрами фінансової відповідальності), виходячи з умов і особливостей господарської діяльності підприємства сприяє оптимізації грошових потоків. Їх *основними завданнями з оптимізації грошових потоків* є забезпечення [20]:

- збалансованості грошових надходжень і виплат протягом року;
- досягнення синхронності формування доходів і здійснення витрат у часі та просторі;
- зростання чистого грошового потоку (резерву грошової особистості) підприємства в прогностичному періоді.

Ключовими *об'єктами оптимізації* є: позитивний (негативний) грошовий потік, залишок грошових коштів на кінець розрахункового (прогнозного) періоду, чистий грошовий потік (резерв коштів).

На результати діяльності підприємства негативно впливають і дефіцитний, і надлишковий грошові потоки. Негативні наслідки *першого* проявляються в зниженні рівня загальної платоспроможності та ліквідності балансу підприємства, а його ознаками є зростання обсягу простроченої кредиторської заборгованості по товарних і фінансових операціях [49, 482]:

- збільшення тривалості операційного та фінансового циклів;
- зниження прибутковості активів і власного капіталу;
- вимушений продаж частини необоротних активів;
- втрачена можливість в отриманні прибутку.

Негативні наслідки *другого* виражаються у [120]:

- втраті реальної вартості тимчасово вільних коштів за причин інфляції;
- втраті потенційного доходу від невикористаної частини грошових коштів у процесі короткострокового інвестування;
- зниженні рентабельності активів і власного капіталу.

Методи оптимізації підприємством дефіцитного (негативного) грошового потоку залежать від часу його виникнення: короткострокового або довгострокового періоду [363]. Збалансованості дефіцитного грошового потоку в короткотерміновому інтервалі часу досягають прискоренням залучення грошових коштів та уповільнення їх витрачання (виплат) за рахунок:

- повної передоплати за реалізовану продукцію, що користується підвищеним попитом у споживачів;
- зниження терміну надання комерційного кредиту покупцям товарів;
- застосування сучасних форм рефінансування дебіторської заборгованості (обліку і застави векселів, факторингу, форфейтингу) й ін.

Уповільнює виплату коштів у короткостроковому періоді [364]:

- придбання капітальних активів, що вимагають оновлення, на їхню фінансову оренду (лізинг);
- реструктуризації кредитного портфеля підприємства за допомогою переведення короткострокових кредитів у довгострокові тощо.

Збільшує позитивний грошовий потік в довгостроковому періоді :

- залучення довгострокових банківських кредитів;
- продаж частини або всього обсягу фінансових активів, що входять в інвестиційний (фондовий) портфель;
- реалізація або передачі в оренду основних засобів, що невикористані;
- продаж потенційним інвесторам недобудованих об'єктів зі складу незавершеного будівництва.
- додатковий випуск акцій для акціонерних товариств;
- залучення стратегічних інвесторів для збільшення акціонерного капіталу.

Знижує обсяг дефіцит грошового потоку в довгостроковій перспективі:

- відмова від реалізації нових проектів, включених до інвестиційної програми підприємства;
- консервація об'єктів незавершеного будівництва;
- відмова від довгострокових фінансових інвестицій;
- зниження величини постійних витрат.

Засоби оптимізації підприємством надлишкового грошового потоку пов'язані із забезпеченням зростання його інвестиційної активності. До них відносять [365, 372, 374].

- зростання обсягу капітальних інвестицій, що спрямовуються на оновлення основного капіталу;
- прискорення періоду проектування і будівництва виробничих об'єктів;
- проведення заходів щодо диверсифікації продукції і ринків її збуту;
- розширення обсягів портфельного інвестування;
- дострокове погашення довгострокових кредитів.

У системі заходів щодо оптимізації грошових потоків підприємства важливе місце займає їх збалансованість у часі та просторі (за його бізнес-одинацями або центрами фінансової відповідальності). Невідповідність між надходженням витрат і надходженням грошових коштів в окремі періоди року створює для підприємства додаткові фінансові складності, оскільки виникає реальна загроза втрати фінансової стійкості і навіть банкрутства.

Завершальним етапом оптимізації є створення умов максимізації чистого грошового потоку (резерву грошових коштів), що забезпечує підвищення темпів економічного розвитку підприємства, насамперед, за рахунок внутрішніх джерел фінансування (чистого прибутку та амортизаційних відрахувань). *Збільшення обсягу чистого грошового потоку може бути досягнуто за рахунок проведення наступних заходів [363]:*

- зниження питомої ваги змінних витрат у ціні товару;
- зменшення абсолютного обсягу постійних витрат;
- проведення раціональної податкової політики, що забезпечує зниження величини сумарних податкових виплат;
- здійснення гнучкої цінової політики, орієнтованої на цінового лідера;
- використання способів прискореної амортизації необоротних активів;
- посилення претензійної роботи з контрагентами для забезпечення повного і своєчасного стягнення штрафних санкцій.

Результати оптимізації грошових потоків відображує бюджет руху грошових коштів, що складається на майбутній період (місяць, квартал).

Американські моделі управління грошовими коштами, їх застосування вітчизняними промисловими підприємствами.

Для управління грошовими коштами застосовуються *модель Баумоля і модель Міллера-Орра [371].*

Модель Баумоля (модель оптимального розміру замовлення) має такий початковий вид (рис. 3.16). Початкові припущення моделі такі:

- витрати на переказ грошових коштів з цінних паперів у грошову форму (b): постійна величина, яка не залежить від розміру переказу;

- обсяг витрат грошових коштів (T , натуральні одиниці) – це загальна сума грошових коштів, необхідних для підтримки поточних операцій протягом запланованого періоду, що стійкий або незмінний у всьому періоді;
- процентна ставка по ринкових цінних паперах (i): недоотриманий дохід, пов'язаний з продажем цих паперів і переказом їх в грошові кошти.
- середній обсяг наявної готівки грошових коштів ($C/2$).

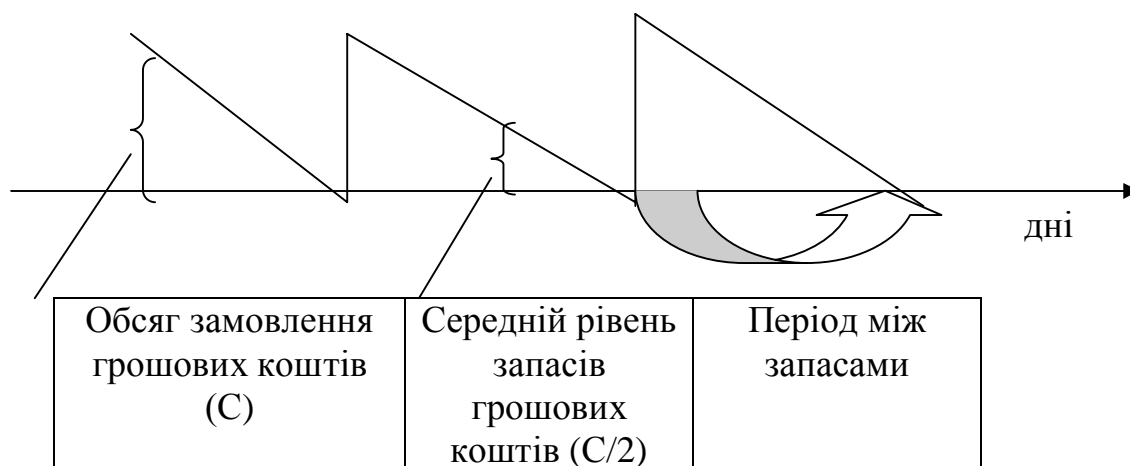

Рисунок 3.16 – Модель Баумоля: модель оптимального розміру замовлення
(джерело: за даними [364])

Модель Баумоля (рис. 3.17) дозволяє знайти оптимальний обсяг замовлення наявних грошових коштів (C^*) – обсяг, який забезпечує мінімальну величину сумарних витрат, пов'язаних з переказом грошових коштів у готівку і невикористаних можливостей (доходу, від якого підприємство відмовляється на користь зберігання готівки).

Сумарні витрати, пов'язані з грошовими коштами:

$$i \times C/2 + b \times T/2 > \min. \quad (3.1)$$

Тоді оптимальний розмір замовлення наявних грошових коштів:

$$C^* = \sqrt{2 \times b \times T / i}. \quad (3.2)$$

До недоліків моделі Баумоля можна віднести наступні:

- передбачаються стійкість і передбаченість грошових потоків;
- не враховуються сезонність і циклічність надходження грошових коштів.

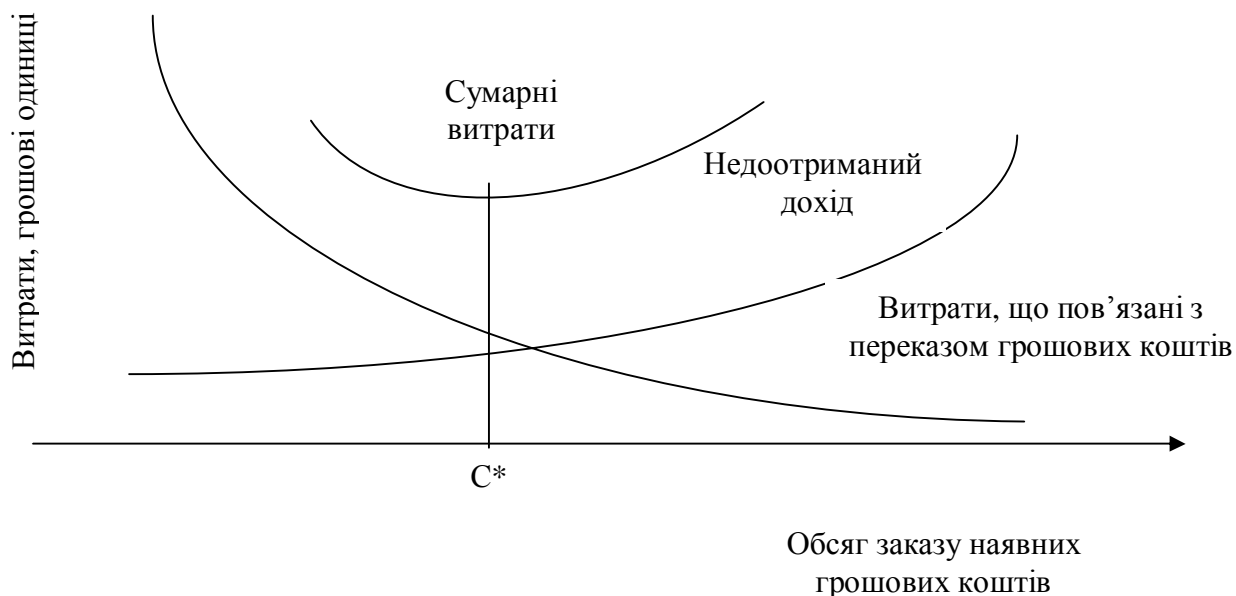

Рисунок 3.17 – Модель Баумоля: модель оптимального розміру замовлення
(джерело: побудовано за даними [363-365])

Для управління грошовими коштами застосовна модель Міллера-Орра [393], призначена для визначення цільового залишку грошових коштів, що враховує чинник невизначеності грошових виплат і надходжень (рис. 3.18).

Основні допущення моделі:

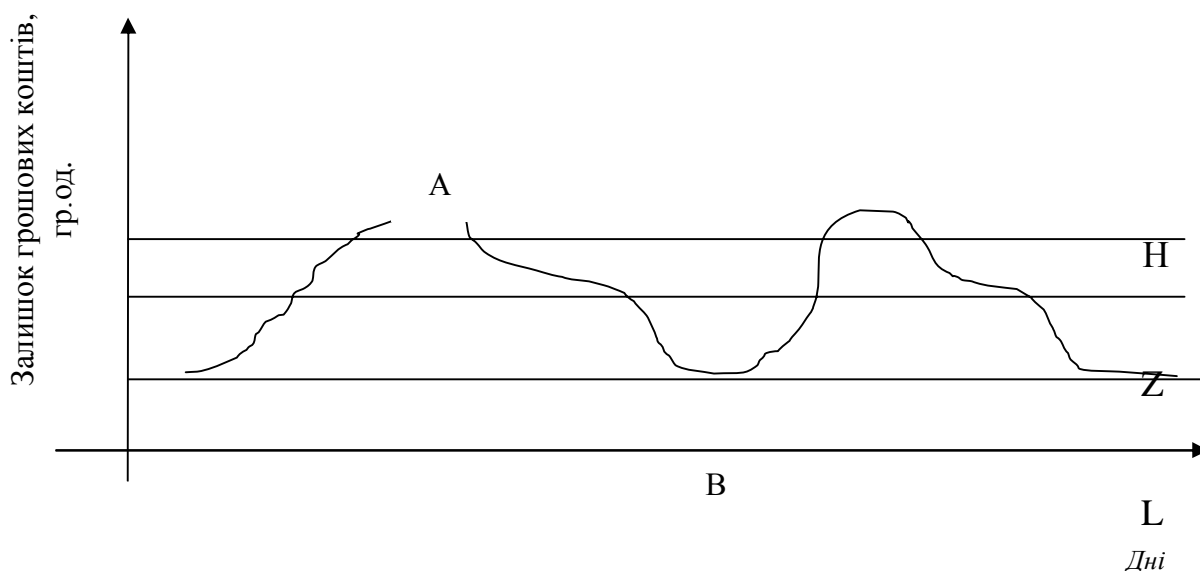
- розподіл щоденного залишку грошових коштів є приблизно нормальним;
- фактичний залишок грошових коштів варіює по днях випадковим чином.

Коли залишок грошових коштів досягає розміру H (у крапці A), компанія купує цінні папери на величину $(H-Z)$.

Коли залишок грошових коштів досягає величини L (у крапці B), компанія продає цінні папери на величину $(Z-L)$.

Реалізація цієї моделі включає такі етапи:

Перший етап: підприємство визначає нижню межу L залишку грошових коштів, що залежить від прийнятого рівня витрат, доступності позик і вірогідності браку грошових коштів.

H – верхня межа коливань залишку грошових коштів;
L – нижня межа коливань залишку грошових коштів;
Z – цільовий залишок грошових коштів.

Рисунок 3.18 – Модель Міллера-Орра (джерело: побудовано за даними [363-365])

Другий етап: розраховують значення цільового залишку грошових коштів *Z* і верхню межу *H* за наступними формулами:

$$Z = (3b * \sigma^2 / i)^{1/3} + L, \quad (3.3)$$

$$H = 3 * (3b * \sigma^2 / 4i)^{1/3} + L, \quad (3.4)$$

$$H = 3Z - 2L, \quad (3.5)$$

$$H_{\max} = 3Z. \quad (3.6)$$

де *b* – постійні витрати, що пов'язані з переказом по цінних паперах;

σ^2 – дисперсія щоденного сальдо грошового потоку;

i – щоденна процентна ставка по ринкових цінних паперах.

Далі розглянемо питання *прогнозування грошових потоків*. Зі стратегічним розвитком підприємства і його поточним фінансовим плануванням на квартал або рік тісно пов'язаний прогноз грошових потоків. Він включає обчислення можливих джерел надходження та напрямів витрачання грошових коштів.

Прогноз грошових потоків здійснюють у кілька етапів [437-439]:

- розрахунок грошових надходжень за період;
- визначення можливих відтоків (виплат) грошових коштів;
- розрахунок чистого грошового потоку (надлишку або недостачі коштів);
- розрахунок загальної потреби в короткостроковому фінансуванні.

Прогноз грошового потоку зводиться до аналізу можливих джерел надходження і відтоку грошових коштів. Оскільки більшість необхідних показників важко передбачити, прогнозування грошового потоку зводять до побудови бюджету грошових коштів з урахуванням лише основних складових прогнозу. *Основні показники, необхідні для складання бюджету грошових коштів:* а) обсяг реалізації; б) частка виручки, що одержувана за готівковий розрахунок; в) прогноз кредиторської заборгованості.

Певна складність прогнозування грошових потоків на перших етапах виникає в тому випадку, якщо виручку від реалізації продукції поділяють на грошові надходження від покупців і від продажу в кредит (з відстрочкою платежу). Якщо величина надходження покриває лише частину виручки від реалізації, то виручку від продажів приймають до прогнозу доходів від звичайних видів діяльності як суму надходження грошових коштів і дебіторської заборгованості (в частині, не покритій надходженням).

При продажу продукції на умовах комерційного кредиту, наданого у вигляді відстрочки (розстрочки) платежу, виручку від реалізації включають у прогнозний розрахунок у повній сумі дебіторської заборгованості.

На практиці підприємство змушене враховувати середній період, який необхідний покупцям для оплати товарів. Виходячи з цього можна встановити частку виручки від реалізації, що надходить у даному періоді, і ту, яка надійде в наступному періоді. Далі за допомогою балансового методу (ланцюговим способом) розраховують грошові надходження і вимірюють дебіторську заборгованість:

$$BP + ДЗ_{nn} = ГН + ДЗ_{kn}, \quad (3.7)$$

тоді:

$$ДЗ_{кп} = ДЗ_{пп} + ВР - ГН, \quad (3.8)$$

де: $ВР$ – виручка (нетто) від реалізації продукції за період (квартал);

$ДЗ_{пп}$ і $ДЗ_{кп}$ – дебіторська заборгованість за товари (роботи, послуги) на початок і кінець розрахункового періоду (кварталу);

$ГН$ – грошові надходження від покупців у даному періоді.

Виділимо наступні *етапи прогнозування грошового потоку* [121]:

- прогнозування грошових надходжень за певний період. Для цього використовують балансове рівняння (формула 3.7);
- прогнозування відтоку грошових коштів за періодами. Основний елемент – це погашення кредиторської заборгованості, виплата заробітної платні, адміністративні та інші витрати, виплата податків, дивідендів і т.д.;
- розрахунок чистого грошового потоку;
- розрахунок сукупної потреби в короткостроковому кредиті.

Таким чином, моделі американських розробників є універсальними та на сьогоднішня відома зарубіжна практика їх застосування на промислових підприємствах для: а) ефективного управління грошовими потоками, а також б) для визначення оптимального розміру запасів грошових коштів, в) вираженню перспектив планування та обґрунтуванню управлінських рішень з конкретним прорахунком економічного ефекту, г) надання прогнозової оцінки результативному показнику.

Моделі диверсифікації портфеля інвестицій. Портфельна стратегія акціонерного підприємства будується на основі включення до фондового портфелю максимальної кількості цінних паперів. Вона тісно пов'язана з напрямками розвитку фондового ринку. В умовах активізації фондових операцій на вторинному ринку питання формування портфеля цінних паперів особливо актуальні, тому що дозволяють забезпечити конкретні інтереси інвесторів.

Під *інвестиційним портфелем* розуміється сукупність цінних паперів різного терміну погашення і неоднакової ліквідності, що належать

підприємству. Теорія інвестиційного портфеля [14, 21, 40] припускає оптимальну побудову інвестиційної програми, що дозволяє підприємству при наявному в його розпорядженні капіталі одержати очікуваний дохід при мінімальному ризику. Інвестиційний портфель формується на основі диверсифікації вкладень: чим більше кількість цінних паперів включено до портфелю, тим більш високий дохід у загальному обсязі дасть підвищення одного з них. Портфелі можуть мати різний характер [433, 439, 461-463]:

- однобічний цільовий;
- збалансований, якщо мається на увазі, що в портфелі акумулюються цінні папери, придбані для вирішення різних завдань, і в цілому його зміст відповідає балансу цілей, яких дотримується інвестор;
- безсистемний, якщо на фондовому ринку України придбання цінних паперів здійснюється хаотично, без ясно вираженої мети і якщо портфель має розрізнений характер. У даному випадку ризику особливо великі.

Портфель може складатися з паперів одного виду, а також змінювати свій склад і структуру шляхом заміщення одних цінних паперів іншими. З урахуванням характеристик видів цінних паперів інвестор формує свій фондовий портфель, дотримуючи визначений баланс між існуючим ризиком і прибутковістю за кожний період часу. Тип портфеля – його узагальнена характеристика з позицій завдань, що стоять перед ним, або видів цінних паперів, що входять до портфелю.

Серед економістів існує думка [14, 21, 41, 45, 47, 438, 445, 450] що фінансові та реальні інвестиції можуть бути включені до одного інвестиційного портфеля та керуватись одними і тими ж методами. Такий підхід не може бути достатньо ефективним, оскільки складові такого портфеля мають різну економічну ефективність. Отже, окремим типам інвестиційних портфелів має відповідати різноманітність методів управління та нагляду. Слушною є думка Пересади А.А. [62] щодо побудови інвестиційних портфелів двох видів: реальних інвестиційних проектів та цінних паперів. Портфелі реальних інвестиційних проектів мають невисоку

прибутковість, низьку ліквідність та високу міру ризику, тому можуть формуватись окремими суб'єктами інвестиційної діяльності. Це: корпорації, інвестиційні фонди та компанії. Ці портфелі мають бути відокремленими, оскільки зорієнтовані на одержання прибутків у майбутньому. Портфель цінних паперів створюється після визначення інвестиційної політики компанії та після формування портфеля реальних інвестицій. До складу портфеля цінних паперів, в більшості випадків, входить декілька видів фінансових інструментів. Ефективне формування і стратегія управління інвестиційним портфелем є однією із основних проблем сучасної теорії інвестицій [46].

На стадії аналізу та розробки інвестиційної стратегії інвестиційний портфель є засобом досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства, а на стадії реалізації кожного проекту він визначає структуру інвестицій. Формування інвестиційного портфеля – завдання багатокритеріальне. Жодна з інвестиційних цінностей не має всіх перерахованих вище властивостей. Тому неминучий компроміс, для чого застосовують методи збалансування. Одним із таких методів є диверсифікація – розподіл фінансових інструментів таким чином, щоб досягти максимального доходу з мінімальним ризиком.

Для адекватності прийняття управлінських рішень необхідно класифікувати інвестиційні портфелі з урахуванням сучасних умов і вимог господарювання (табл. 3.7).

Порівняно з портфелем реальних інвестиційних проектів портфель цінних паперів має ряд позитивних аспектів. Доцільно все ж таки зупинитися на недоліках портфельного інвестування, що дозволяє ближче підійти до питань управління інвестиційними портфелями.

Насамперед, це значний рівень ризику при вкладенні коштів в акції та облігації “молодих” і маловідомих середніх компаній (він часто поширюється не тільки на дохід, але і на весь капітал, що інвестується).

Таблиця 3.7 – Систематизація інвестиційних портфелів цінних паперів акціонерного підприємства (джерело: на підставі [15, 39, 192, 371])

Вид портфеля	Характеристика і призначення
1. Портфель зростання	Орієнтований на акції, що швидко підвищуються на ринку курсової вартості. Мета портфеля – збільшення капіталу інвестора. Власнику портфеля дивіденди можуть виплачуватися у невеликому обсязі.
2. Портфель доходу	Орієнтований на високі поточні доходи. Відношення доходу, який стабільно сплачується, до курсової вартості цінних паперів, що входять у такий портфель, підвищується повільніше ніж величина доходу.
3. Портфель ризикового капіталу	Складається з цінних паперів молодих компаній або підприємств «агресивного типу», що вибрали стратегію швидкого розширення виробництва товарів (послуг) на основі сучасних технологій
4. Збалансований портфель	Складається з цінних паперів з різними термінами обертання. Його мета – забезпечити регулярність надходження коштів за різними цінними паперами.
5. Спеціалізований портфель	Орієнтація інвестора на вкладення засобів у спеціальні фінансові інструменти (ф'ючерсні операції, опціони).
6. Стабільного капіталу і доходу	Орієнтований на одержання стабільного достатнього доходу (іноді недостатнього для інвестора). Мета – стабільність надходження коштів різних цінних паперів. Гарантії одержання доходу не піддаються сумніву, розмір і терміни одержання доходу однакові.
7. Портфель короткострокових цінних паперів	Формується винятково з високоліквідних фондових інструментів, що можуть бути швидко реалізовані.
8. Портфель довгострокових фондів з фіксованим доходом	Орієнтований на приватні довгострокові облигації (з терміном обертання понад 5 років). У нього також можуть включатися вкладення в акції інших компаній.
9. Фіксовані та змінні	Містять цінні папери, незмінні весь період існування, переважно державні. Гарантують інвестору мінімізацію ризику, але не дає високих доходів. Переважна більшість інвесторів створює змінний портфель.
10. Регіональні та галузеві портфелі	Включають цінні папери, що випускаються окремими регіонами (і приватні, і муніципальні), або цінні папери компаній, що беруть участь у даній галузі економіки й які забезпечують високу прибутковість від них.
11. Портфель іноземних цінних паперів	Передбачає вкладення тільки у фондові інструменти приватних іноземних компаній, що складають основу інвестиційного портфеля.

Далі слід зазначити відсутність у багатьох випадках можливості реального впливу на прибутковість портфеля (крім варіанта реінвестування капіталу в більш дохідні фінансові інструменти). Наступний недолік – недостатня інфляційна захищеність портфеля. Та останній – обмежена можливість вибору окремих видів цінних паперів для інвестування в українських умовах, що зустрічається досить часто [46].

Акціонерне товариство вправі залучати грошові ресурси за рахунок емісії цінних паперів (пасивні операції) і вкладати залучені кошти у високоприбуткові активи (активні операції). Мета таких операцій – збільшення акціонерного капіталу й одержання додаткового прибутку. Якщо вкладення в цінні папери і залучені засоби відбуваються на основі їхнього випуску партнером акціонерного товариства, то виникає проблема об'єднання його активів і пасивів у єдине ціле. *Портфель цінних паперів* – сукупність інвестиційних цінностей, які акумулюються воєдино, виступають інструментом для досягнення конкретної мети власника. До портфеля можуть включатися цінні папери одного або декількох типів (акції, облігації, депозитні сертифікати, векселі, заставні свідчення, страховий поліс і т. і.).

Формуючи портфель, інвестор виходить з інвестиційної стратегії та домагається того, щоб він був ліквідним, дохідним і мав невеликий ступінь ризику. Однак, формуючи портфельну стратегію, керівництво підприємства нерідко виходить за межі своїх стратегічних завдань, що обумовлене основними принципами формування інвестиційного портфеля: безпека, прибутковість, ліквідність вкладень, а також їхнє підвищення.

Під *безпекою інвестицій* маються на увазі страхування від можливих ризиків і стабільність одержання доходу. Безпека досягається на шкоду прибутковості та підвищенню вкладень. Під ліквідністю розуміється здатність фінансового активу швидко перетворюватися в гроші для придбання нерухомості, товарів, послуг [16, 40, 58].

Жоден інвестиційний цінний папір не має всіх перерахованих властивостей, тому доцільно вибирати “золоту середину”. Якщо цінний папір

надійний, то його прибутковість буде низькою, тому що покупці надійних цінних паперів будуть пропонувати за них реальну ціну. Головна мета інвестора – досягти оптимального співвідношення між ризиком і доходом. Оптимальний фондовий портфель – коли ризик мінімальний, а дохід вкладень максимальний.

Управління фондовим портфелем включає [16, 84, 326, 360, 363]:

- формування його складу й аналіз структури;
- регулювання його змісту для досягнення поставлених цілей при збереженні необхідного рівня мінімізації пов'язаних з ним витрат.

Цілі портфельного інвестування в західних корпораціях [58, 363]:

- одержання доходу (відсотка, дивіденду, дисконту);
- збереження акціонерного капіталу;
- забезпечення приросту капіталу на основі курсової вартості цінних паперів.

Ці стратегічні цілі можуть бути альтернативними і відповідати різним типам портфелів цінних паперів. Наприклад, якщо ставиться мета одержання високого відсотка, то перевага надається «агресивним портфелям», що складаються з низьколіквідних і високоризикових цінних паперів молодих компаній, здатних принести високий дохід у майбутньому. Навпаки, якщо найбільш важливими для інвестора є забезпечення збереження та збільшення капіталу, то в портфель включаються високоліквідні цінні папери, що емітовані відомими компаніями.

У нестабільній економіці України система цілей управління портфелем промислового підприємства може видозмінюватися і виглядає таким чином:

- збереження і збільшення капіталу у відношенні цінних паперів зі зростаючою курсовою вартістю;
- придбання цінних паперів, що за умовами обертання можуть замінити готівку (векселя);
- доступ через придбання цінних паперів до дефіцитної продукції, майновим і немайновим правам;

- розширення сфери впливу і перерозподілу власності, створення холдингів, фінансово-промислових груп та інших підприємницьких структур;
- спекулятивна гра на коливаннях курсів в умовах нестабільності фондового ринку;
- похідні цілі (зондування ринку, страхування від зайвих ризиків шляхом придбання державних короткострокових облігацій з гарантованим доходом і т. і.).

До портфеля цінних паперів пред'являються вимоги [16, 418, 419, 429]:

По-перше, вибір оптимального портфеля з двох можливих варіантів: а) портфель, орієнтований на першочергове одержання доходу за рахунок відсотків і дивідендів; б) портфель, орієнтований на переважний приріст курсової вартості цінних паперів, що належать до нього.

По-друге, установлення найбільш вигідного для себе сполучення ризику і доходу портфеля, тобто питомої ваги цінних паперів з різними рівнями доходу і ризику. Завдання вирішується з урахуванням загального правила фондового ринку: чим більш високий потенційний ризик має цінний папір, тим більш вагомий дохід він повинен принести власнику, і навпаки.

По-третьє, оцінка ліквідності портфеля, що розглядається з двох позицій, як здатність: а) швидкого перетворення всього портфеля або його частини в грошові кошти (з мінімальними витратами на реалізацію цінних паперів); акціонерного товариства вчасно погашати свої зобов'язання перед кредиторами, що брали участь у формуванні портфеля цінних паперів (наприклад, перед власниками облігацій).

По-четверте, визначення первісного складу портфеля і його можливої зміни з урахуванням кон'юнктури, що склалася на ринку цінних паперів (попиту та пропозиції фондових цінностей). З урахуванням структури фондового портфеля інвестор може бути агресивним і консервативним. Агресивний інвестор прагне одержати максимальний дохід від своїх вкладень, тому придбає акції промислових акціонерних компаній

(корпорацій). Консервативний інвестор здобуває, головним чином, облігації і короткострокові цінні папери, що мають невеликий ступінь ризику.

По-н'яте, вибір стратегії подальшого управління фондовим портфелем. Можливі наступні три варіанти [448, 464]:

Перший варіант: кожному виду цінних паперів приділяється окрема фіксована питома вага у фондовому портфелі, який стабільний протягом часу (місяця). Оскільки на фондовому ринку відбуваються коливання курсової вартості цінних паперів, доцільно періодично переглядати склад портфеля, щоб зберегти обрані співвідношення між інвестиційними цінними паперами.

Другий варіант: інвестор дотримує гнучкої шкали питомих ваг цінних паперів у загальному портфелі. Спочатку він утворюється з окремих вагових співвідношень між видами цінностей. Далі вагові співвідношення коректуються виходячи з аналізу ділової ситуації на фондовому ринку й очікуваних змін характеру попиту на цінні папери.

Третій варіант: інвестор активно використовує опціонні та ф'ючерсні контакти для зміни складу портфеля в сприятливому для себе напрямку зміни цін на ринку.

У процесі інвестиційної діяльності можуть змінюватися цілі вкладника, що призводить до зміни портфеля. Відновлення портфеля зводиться до перегляду співвідношення між прибутковістю і ризиком цінних паперів, що входять до його складу. За результатами аналізу приймається рішення про продаж окремих видів цінностей. Інвестиційний цінний папір продається, якщо: він не приніс необхідний інвестору дохід і не очікується його підвищення в майбутньому; виконав покладену на нього функцію; з'явилися більш дохідні сфери вкладення власних коштів.

При купівлі цінних паперів одного емітента інвестору необхідно виходити з принципу фінансового левериджу. Фінансовий леверидж – показник фінансової стійкості акціонерного товариства, який відображається й на прибутковості портфельних інвестицій. Високий рівень даного портфеля

(понад 0,5) небезпечний для акціонерної компанії, тому що призводить до її нестабільності.

Консервативний інвестор звичайно уникає покупки високоризикових цінних паперів. Розповсюдженим методом зниження ризику витрат інвестора виступає *диверсифікація портфеля* – придбання ним різних видів цінних паперів. Диверсифікація знижує ризик, бо можливі низькі доходи одних цінних паперів будуть компенсовані високими доходами інших фондових інструментів. Мінімізація ризику досягається за рахунок того, що у фондовий портфель включаються цінні папери широкого кола галузей господарства.

Формуючи інвестиційний портфель, інвестор повинен мати у своєму розпорядженні методику для оцінки інвестиційних якостей цінних паперів. Вони оцінюються за допомогою методів фундаментального і технічного аналізу. Базова формула сукупної дохідності портфеля *ДП* при використанні річного періоду має вигляд [212-213, 219]:

$$ДП = \frac{ОДВ + РКП + НКП}{П + \left[ДЗ \times \frac{T1}{12} \right] - \left[ВЗ \times \frac{T2}{12} \right]}, \quad (3.9)$$

де *ОДВ* – отримані дивіденди і відсотки, грн.;

РКП – реалізований курсовий прибуток, грн.;

НКП – нереалізований курсовий прибуток, грн.;

П – початкові інвестиції, грн.;

ДЗ – додаткові засоби, грн.;

T1 – число місяців перебування коштів, що вкладені у фондові інструменти в портфелі, од.;

ВЗ – витягнуті засоби, грн.;

T2 – число місяців відсутності коштів, що вкладені у фондові інструменти в портфелі, од.

Запропонована *розширена систематизація інвестиційних портфелів цінних паперів* допомагає визначенню стратегування активізації інноваційно-

інвестиційного розвитку промислового підприємства, оскільки грамотне управління інвестиційними портфелями акціонерних компаній сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та дохідності, досягненню високих фінансових результатів від інновацій.

Методика проектування інвестиційної програми, яка враховує попередній стан економічної підсистеми підприємства з метою ефективного розподілу наявних інвестиційних ресурсів, має явні переваги перед алгоритмом, який дозволяє проводити констатацію status quo і призначати показники, які потенційно будуть досягнуті до певного терміну [40, 487].

Класифікацію інвестиційних портфелів проводять відповідно до цілей інвестування, які ставить перед собою фірма та її керівництво. Класифікують портфелі по трьох основних напрямках: за видами об'єктів інвестування, за цілями інвестування, по досягненню цілей. Систематизуємо загальноприйняті класифікації інвестиційних портфелів (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Класифікація інвестиційних портфелів (*джерело: систематизовано автором на підставі [14, 15, 40, 46, 90, 92, 484]*)

Класифікаційна ознака	Вид портфелю
1. Цілі інвестування	зростання, доходу, консервативний;
2. Досягнення цілей	збалансований, незбалансований;
3. Вид об'єктів інвестування	реальних інвестицій, цінних паперів, депозитний, іпотечний, кредитний, комбінований;
4. Тип інвестування	прибутковості, зростання, венчурний, збалансований, гарантійний, незбалансований, що вимагає диверсифікації;
5. Рівень ризику	консервативний, помірно-агресивний, агресивний, нерациональний;
6. Термін	коротко-, середньо- та довгостроковий;
7. Спеціалізація	галузевий, регіональний, іноземних інвестицій.

Основні цілі формування інвестиційного портфеля на підприємстві зводяться до *чотирьох головних*, з чим згодні інші дослідники [40, 46]:

- забезпечення належних темпів зростання доходу від реалізації портфеля;
- забезпечення мінімальних ризиків або сукупного ризику портфеля;

- забезпечення належних темпів зростання основного капіталу фірми;
- досягнення необхідної ліквідності портфеля.

На рис. 3.19 представлена схема, яка демонструє місце і значення портфельного аналізу в технологічному ланцюжку пошуку інвестора.

Рисунок 3.19 – Місце портфельного аналізу у процесі пошуку інвестора

(джерело: удосконалено на підставі [64, 92, 103])

Необхідність застосування портфельного аналізу виникає внаслідок того, що інвестор вкладає свої фінансові кошти більш ніж в один об'єкт та виникає сукупність реальних об'єктів інвестування. Портфельний аналіз надає можливість за якого-небудь критерієм (прибутковість ризик, ліквідність) провести розподіл засобів між існуючою сукупністю проектів.

Існує поняття *розбалансованого портфеля*, що означає оптимізований портфель, який вже не може задовольнити інвестора внаслідок того, що змінилася ситуація на ринку або виникли інші зовнішні обставини (зміна податкової системи, термінів реалізації проектів, процентних ставок за кредитами), які суперечать його реалізації. Оскільки вживання портфельного аналізу є основним елементом проектування розподілу інвестиційних

ресурсів, що виділяються на процеси реструктуризації підприємств та їх конверсію, сформуємо методику, що дозволяє застосовувати портфельний аналіз при рішенні зазначених завдань. Це буде методика «портфельної» диверсифікації інвестиційних програм реструктуризації промисловості.

Доцільно оперувати одним з трьох основних *напрямів диверсифікації продукції* (ринків) промислових підприємств [60, 72, 91,348-349]:

- концентрична диверсифікація – поповнення асортименту новими виробами, пов'язаними з колишньою діяльністю підприємства або його технологічними можливостями;
- горизонтальна диверсифікація – поповнення асортименту виробами, не схожими на товари, що випускаються, і цікавими для існуючих ринків;
- конгломератна диверсифікація – поява нових виробів, які не можуть бути віднесені до традиційної діяльності підприємства і не вписуються в його колишні технологічні можливості і ринки.

Беручи до уваги актуальність задач управління державними програмами реструктуризації і конверсії підприємств оборонної промисловості, запропонуємо нову модель диверсифікації, яка має переваги над перерахованими. Назвемо і виділимо її в окремий блок – портфельна модель диверсифікації, у основі якої лежить портфельний метод аналізу інвестиційних програм окремих підприємств, популяцій та економік регіону.

Портфельна диверсифікація – це інвестиції у розробку, виробництво і реалізацію деякого набору продуктів-новацій на ринку, яка максимізувала віддачу від розосередження загального об'єму інвестиційних ресурсів при незначному ризику втрат в альтернативних варіантах використання цих засобів, які є сусідніми об'єктами портфеля. *Це важливим об'єкт стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку та, водночас, механізм власне інвестиційно-інноваційного розвитку.*

Для вирішення задачі оптимізації інвестиційного портфеля, яка зводиться до визначення його структури, прийнятної з позиції

співвідношення доходу (прибутковості) на вкладений капітал і ризик, пропонуються до використання *наступні моделі*:

- в першій моделі збільшується загальний очікуваний дохід при обмеженнях на загальний обсяг інвестицій;
- у другій моделі враховується чинник ризику, важелем якого розглядається величина відхилення доходу від середнього значення.

Перелічені моделі зводяться до таких формулювань [57, с. 248]:

1. *Модель максимізації доходу*:

$$Z = \sum_{j=1}^N \eta_j x_j \rightarrow \max, \text{ при обмеженнях: } \sum_{j=1}^N x_j \leq C, x_j \geq 0, \quad (3.10)$$

де Z – величина сукупного доходу, грн.;

x_j – величина капіталу, що вкладається в j -й проект, грн.;

$\mu_j = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T r_j(t)$ – середній очікуваний дохід за j -м інвестиційним проектом,

грн.;

r_j – величина доходу (прибутку) за рік t по j -му проекту на одиницю вкладень, грн.;

Z – загальна величина інвестиційних ресурсів, грн.;

T – загальний термін реалізації портфеля, за який є статистика прибутковості на одиницю вкладень за об'єктами, що становлять портфель, місяців;

N – число інвестиційних проектів у портфелі (інвестиційній програмі), од.

2. *Модель мінімізації ризику*:

$$Z = x^T * K_x \rightarrow \min, \text{ при обмеженнях: } \sum_{j=1}^N x_j \leq C, x_j \geq 0, \mu^T x \geq R, \quad (3.11)$$

де $K = [\sigma_{ij}^2]_{x0}$ – матриця коваріації для N видів інвестиційних проектів;

R – мінімальний очікуваний дохід, грн.;

Z – у цієї моделі величина, що характеризує сукупний ризик.

Величина коваріації визначається за формулою:

$$\sigma_{ij}^2 = \frac{1}{T} \sum_{t=1}^T (r_i(t) - \mu_i) * (r_j(t) - \mu_j). \quad (3.12)$$

Для додання динамічних властивостей моделі необхідно ввести наступні доповнення:

- прийняти в алгоритм функцію попиту по K -му типу інвестиційного проекту на продукт, що реалізується по даному прорахунку на ринку;
- розрахувати обсяг продукції, яка може бути проведена в рамках K -го проекту залежно від величини засобів I_k та перерахувати витрати залежно від зміни обсягів виробництва;
- перерахувати прибутковість на одиницю вкладених засобів по кожному тимчасовому інтервалу.

Усі три пункти виконуються на кожній ітерації алгоритму методу оптимізації, і, таким чином, може бути проведено динамічне коректування процесу оптимізації. На кожному кроці алгоритму обчислюється дохід як функція попиту і обчислюються витрати від величини виробництва і засобів, що вкладаються, здійснюється перерахунок величини r_j , яка є параметром оптимізації, тобто не змінюється по ітераціях й статичному варіанті.

Реалізація моделей без перерахунку r_j дозволяє одержати діапазон прийнятних рішень за вибором структури портфеля інвестицій, а з розрахунком r_j на кожній ітерації – врахувати динаміку доходів, витрат, ризиків, що диктуються ринком.

Необхідно відзначити, що *недоліком представлених моделей* є те, що вони не враховують динаміку ризиків, якщо розглядати здійснювані інвестиційні проекти і додаткові вкладення в них. Окрім цього, запропонована методика узгодження результатів оптимізації портфелів за цими моделями ніяк не враховує якісних характеристик інвестиційних проектів, а розглядає і визначає їх структуру тільки з боку узагальнених фінансових показників доходу (прибутку) та ризику.

Проте структурний аналіз портфеля, а також стратегічне інвестиційне планування не обходяться без фінансового аналізу і моделювання інвестиційних пропозицій як одного із інструментів, що дозволяють здійснювати якнайкращий вибір в умовах невизначеності ринку [57].

До *переваг* слід віднести: а) можливість розгляду багатьох комбінацій проектів за однаковий термін, б) зіставлення різних портфелів по ризику і загальному доходу, в) можливість управління обмеженнями, тобто включення додаткових обмежень навіть за окремими проектами.

Відтак, з метою підвищення ефективності формування інвестиційного портфеля і мінімізації витрат, пов'язаних з його оптимізацією і коректуванням, використовуються *різні методи оцінки ефективності портфеля*, а саме: економіко-математичні методи, для якісної оцінки і наочності – графічний, порівняння планових показників з фактичними тощо.

Наведемо *види та характеристику оптимізації портфеля реальних інвестицій*. Процес оптимізації портфеля реальних інвестицій пов'язаний із вибором з наданої кількості інвестиційних пропозицій таких, що є найбільш привабливими, тобто таких, що при заданому рівні можливих капіталовкладень забезпечують інвестору отримання найбільшого обсягу чистого доходу. При цьому необхідно враховувати, що характер взаємовпливу інвестиційних проектів (незалежні, альтернативні тощо).

Під *просторовою оптимізацією* слід розуміти отримання максимального сумарного приросту капіталу при реалізації декількох незалежних інвестиційних проектів, вартість яких перевищує фінансові ресурси, що є у інвестора. Розв'язання цього завдання залежить від наявності або відсутності можливості часткової участі інвестора в фінансуванні даних проектів. В практиці інвестиційного аналізу таку можливість, як правило, називають дробленням проектів. У разі можливості дроблення проектів передбачається фінансування частини з них інвестором в повному обсязі їх вартості, а деяких – тільки частково. При цьому за другою групою проектів в оцінках

приймається до розгляду лише частка інвестицій і грошових надходжень.

Отже, процес просторової оптимізації здійснюється в такій послідовності:

- для кожного проекту розраховується індекс рентабельності;
- формується перелік проектів в послідовності спадання індексу рентабельності;
- загальний обсяг інвестиційних ресурсів, задіяний в фінансуванні портфеля, не може перевищувати бюджет грошових ресурсів, призначених інвестором, тому до складу портфеля послідовно включаються проекти з початку переліку до тих пір, поки їх вартість в сумі не перевищує бюджетного ліміту;
- за наявності невикористаного залишку інвестиційних ресурсів вони вкладаються в наступний проект з переліку, але при цьому обсяги очікуваних надходжень за таким проектом зменшуються пропорційно частці профінансованої інвестором повної потреби в капітальних вкладеннях на його реалізацію.

Перевагою даного методу є те, що при доповненні переліку проектів-претендентів або виключенні частини з них з розгляду не має необхідності робити повторні розрахунки за всіма варіантами.

Часова оптимізація портфеля інвестицій передбачає розподіл інвестиційних пропозицій на два портфелі, фінансування яких здійснюється в поточному та наступному році відповідно. Тобто вона застосовується, якщо в результаті обмеженості ресурсів проекти не можуть бути профінансовані в планованому році одночасно, тому реалізація окремих інвестиційних проектів або дофінансування частини з них можуть бути перенесені на наступний рік. Часова оптимізація проводиться за таким алгоритмом:

- для всіх проектів розраховується індекс можливих втрат, який характеризує відносну втрату *NPV* у випадку, якщо виконання проекту буде розпочато не в плановому році, а через рік:

$$I = \frac{NPV_1 - NPV_0}{IC}, \quad (3.13)$$

де NPV_1 – чиста поточна вартість проекту станом на кінець першого року його реалізації, тис. грн.;

NPV_0 – дисконтована величина NPV_1 при нормі дисконтування i , тис. грн.;

IC – розмір відкладених на рік інвестицій, тис. грн.

У свою чергу, дисконтована величина NPV_1 розраховується за формулою:

$$NPV_0 = \frac{NPV_1}{1+i}. \quad (3.14)$$

– реалізація проектів, що мають низький індекс можливих втрат, переноситься на наступний рік.

Важливим методологічним завданням у процесі оптимізації портфеля реальних інвестицій є визначення оптимального обсягу бюджету капітальних вкладень. Процедура оптимізації в цьому випадку ґрунтується на тому, що розширювати портфель доцільно тільки за рахунок інвестицій, внутрішня норма доходності яких є вищою за середньозважену вартість капіталу, необхідного для фінансування всього новоствореного портфеля. Вона передбачає реалізацію таких *етапів*:

- розподіл проектів в порядку спадання внутрішньої норми доходності;
- побудова графіка інвестиційних можливостей або інвестиційних альтернатив;
- розрахунок середньозваженої вартості капіталу з врахуванням можливих змін в його структурі;
- побудова графіка граничної вартості капіталу для різних обсягів інвестування;
- знаходження точки перетину двох графіків, яка є точкою рівноваги інвестиційних та фінансових можливостей.

Синергетичні моделі прийняття ефективних інвестиційних рішень.

Синергетична економіка базується на взаємодії різних змінних і різних рівнів системи. Водночас, сучасний стан розвитку економіки та динаміки інвестиційних процесів в країні вимагає від промислових підприємств прийняття ефективних інвестиційних рішень, адже саме від доцільності та якості прийняття рішень залежить результативність та ефективність процесу супроводу інвестиційних проектів. Сьогодні життєвий цикл інвестиційного проекту змінився з традиційно лінійного на сценарно-варіативний, тому на етапі впровадження інвестиційних проектів підприємство потребує аналітичного забезпечення щодо планування інвестиційного проекту, а на етапі супроводу – щодо аналізу ефективності інвестиційного проекту [326].

Головний принцип синергетичного управління – поєднання системного підходу і методів нелінійної динаміки. Синергетичні моделі динамічних інвестиційних процесів [57, 293, 307, 219, 243] – це моделі нелінійних, нерівноважних систем, що піддаються дії флуктуацій (змін). В інвестиційних процесах головною силою може виступати мета. Розвиток даної системи в область стійкого стану відбувається в результаті поєднання управлінських параметрів (навмисних і необхідних) і випадкових подій, які взаємно доповнюють один одного в процесі виникнення нової складної структури. Зміст управління інвестиційними процесами в головному визначається характером мети діяльності, яка обумовлена тим, наскільки в поставлених цілях (оперативних, середньострокових, стратегічних) найбільш точно і повно виражені потреби й інтереси всієї організації, її окремих груп.

Аналіз економіко-статистичної інтерпретації отриманих результатів ефективності інвестиційних проектів при використанні економіко-математичних моделей диктує необхідність урахування синергетичного механізму, який пояснюється дуже частими макроекономічними змінами у вітчизняній економіці – вплив інфляції, дисконтування, конкурентний ризик [57-58, 69, 326]. Такі фактори впливу, як рівень інфляції, коефіцієнт

дисконтування та валютні коливання схильні до стохастичних флуктуацій (змін). Виникає необхідність додаткового вивчення впливу інфляційного та комерційного (відсоткового) ризиків.

Використання показників ефективності інвестиційних проектів дозволяє проводити адекватний аналіз змінних даних з урахуванням їх стохастичної природи та флуктуацій. Аналіз ефективності інвестиційних ресурсів здійснюється шляхом розрахунку групи показників, які є випадковими величинами, у зв'язку з чим представляється логічним використання у процесі аналізу їх імовірнісних характеристик.

Вартість інвестиційного проекту PV є базою для розрахунку інших показників та ідентифікується як поточна вартість грошового потоку протягом економічного життя проекту (3.15) [57, с.134]:

$$PV = \sum_{t=1}^n \frac{P_t}{(1+r)^t} \prod_{t=1}^n (1+\beta_t)^{-1}, \quad (3.15)$$

де β – випадкова зміна коефіцієнту інфляції;

r – ставка дисконтування;

P_t – вартість проекту в t -період, грн.

Сухарев О.С. [57] розглядає моделі одночасного інвестиційного і виробничого планування, які базуються на припущеннях, більш близьких до реальності. Автор наголошує, що такі розширені й одночасно більш складні моделі обов'язково матимуть більш складні цільові функції (з додатковими змінними рішеннями). Слід враховувати, що для побудови моделей одночасного інвестиційного і виробничого планування необхідний великий обсяг інформації.

Відтак, дослідження інструментально-технологічної бази формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств в частині оцінювання інвестиційних рішень та економіко-

математичного моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств дозволяє узагальнити такі *висновки*:

- *в частині оцінювання інвестиційних рішень*: у цілому спектр усіх трьох груп моделей досягає мети стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, але кожна з моделей має певну спрямованість, тому вони застосовні комплексно. Так, моделі Баумоля і Міллера-Орра є головною формою планування, прогнозування та забезпечення зростання операційної діяльності підприємства за критерієм оптимізації ресурсної бази. Синергетичні моделі прораховують конкретний ефект та формують диференційний підхід, альтернативність вибору рішення з урахуванням критерію інтегральної оцінки ефективності інвестиційного проекту та функції часу. Моделі диверсифікації портфелю інвестицій виступають інструментом у частині експертизи проектів та програм інвестування;
- *в частині економіко-математичного моделювання ефективності інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств*: комплекс методів є підґрунтям економічної мотивації інвестиційної поведінки підприємства з виявлення та аргументації функціональної залежності факторних ознак на результат. Економіко-математичні моделі сприяють ітерації алгоритму методів оптимізації; вказують на резерви та шляхи максимізації доходу та мінімізації ризику; виступають обґрунтуванням ефективного управління грошовими потоками у певній період часу. Саме синергетичний механізм економіко-математичного моделювання дозволяє розробити та аргументувати управлінські рішення, втілюється у процес стратегування та веде до активізації діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 3

Дослідження інструментально-технологічної бази, що потенційно застосовна для формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, дозволило дістати наступних висновків та узагальнень:

1. *Інноваційно-інвестиційний розвиток промислових підприємств пов'язаний з глибокими, істотними і якісними перетвореннями, які визначаються вищим науково-технічним рівнем виробництва, використанням новітніх технологій, сучасних систем планування, організації і управління виробничою діяльністю. Він більшою мірою відноситься до зростання потенціалу підприємства, ніж до того, чим воно вже володіє, якого економічного стану або рівня досягло до даного періоду свого існування. Тому стратегія покликана забезпечити необхідне економічне зростання і бажаний рівень розвитку підприємству на майбутній довгостроковий період. Отже, стратегія має створити модель ухвалення та втілення стратегічних рішень підприємства по досягненню поставлених цілей і довгострокових конкурентних переваг – тобто, архітектоніку стратегування.*

2. Дослідження базових альтернатив та парадигми розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства довело, що: *а) процес вибору стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства – це сукупність його послідовних заходів щодо формування цілей інноваційно-інвестиційного розвитку і дій щодо втілення встановлених виробничих, ринкових, управлінських, соціальних та інших цілей з урахуванням стану та тенденцій змін середовища; б) підприємству для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку недоцільно розробляти окрему стратегію, оскільки ускладнює стратегічне управління в частині цілеполягання, планування, прогнозування та контролювання, унеможливить активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку внаслідок*

повільності змін; в) доречно використовувати функціональні стратегії та їх інструментарій: інвестиційну та інноваційну стратегії з узгодженням їх складових на цільовому, процесному, інструментальному рівні.

3. Це доцільно, оскільки *інвестиційна стратегія* визначає: а) пріоритети напрямів і форм інвестиційної діяльності; б) характер формування інвестиційних ресурсів; в) послідовність етапів реалізації інвестиційних цілей, що забезпечують необхідний загальний розвиток організації. *Інноваційна стратегія* виражається у визначенні типу цільового поведінки підприємства на конкурентних ринках та є комплексом цілей і установок, правил прийняття рішень і способів переведення підприємства з існуючого стану в новий на основі інновацій – технологічних, продуктових, організаційних, управлінських, економічних, соціальних, ринкових.

4. Внаслідок нестабільності внутрішніх і зовнішніх умов діяльності промислових підприємств *зростає необхідність орієнтації їх обох на стратегічне управління у раніше неохоплених стратегуваннях областях*. Тому функціональні стратегії з функції часу мають перетворитися на аналітичну функцію напрямку, що визначає та прораховує напрямок інноваційно-інвестиційного розвитку залежно від економічних умов з метою отримання цільового фінансового результату. Набуває вагомості портфельна стратегія, оскільки визначає сферу діяльності, та конкурентна, яка обирає тип поведінки у вибраній стратегічній області та оптимальний маршрут.

5. Для визначення обґрунтованості стратегії пропонується використовувати *факторні моделі трьох типів*: статистичні, макроекономічні, фундаментальні. Можна застосовувати стохастичні, базові дивідендні дисконтові, мульти-індексні, що дозволяють надати прогностичну валідність діяльності господарської бізнес-одиниці, що випускає інноваційну продукцію або опановує інноваційну технологію. Економіко-статистичний аналіз інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних промислових підприємств має бути комплексним, щоб охопити інноваційну та інвестиційну складову, а також їх спільний вплив та наслідки. Оскільки

лише такий підхід дозволить визначитися зі змістовністю стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств.

6. *Економіко-статистичний аналіз інноваційної складової інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств Одеського регіону довів негативні тенденції: кількість підприємств, що впроваджували інновації, та обсяги реалізації інноваційної продукції за період 2013-2015 рр. мають негативну динаміку. Водночас, аналізування інвестиційної складової інноваційно-інвестиційного розвитку довело: зниження їх інвестиційної привабливості; зменшення обсягів прямих іноземних і вітчизняних інвестицій, кількості реалізованих інвестиційно-інноваційних проектів; збереження локації інвестицій в м. Одеса та прилягаючих до неї адміністративних районах, передусім в тих, де розміщені морські порти.*

7. Прогнозна оцінка на 2016-2018 рр. інноваційної та інвестиційної складових інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств Одеського регіону за умов збереження попередньої тенденції вказала на тенденцію до зниження інноваційної активності вітчизняних підприємств, несприятливі перспективи розвитку інноваційної активності підприємств. Здійснено прогноз обсягів капітальних інвестицій в Одеську область та оцінена прогностична валідність. Аргументовано застосування 2-го лінійного фільтру як апроксимуючої функції та спрогнозовано, що *на 2016-2017 рр. можна очікувати рівень індексу капітальних інвестицій за дефляторною функцією у діапазоні 77-80%, тобто незначне зниження.*

8. Дослідження інструментально-технологічної бази формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств в частині оцінювання їх інвестиційних рішень та інноваційно-інвестиційних проектів дозволяє стверджувати, що *інструментарій оцінки ефективності інвестиційних проектів та інвестиційних рішень підприємств для стратегування* доцільно сформувавши з потенційно застосовних для формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку:
а) методів оптимізації та моделі управління грошовими потоками на

підприємстві (американські моделі управління грошовими коштами Міллера-Орра та Баумоля), моделей диверсифікації портфеля інвестицій (модель управління грошовими коштами та фондовим портфелем за критерієм сукупної дохідності, модель максимізації доходу та модель мінімізації ризику), синергетичних моделей прийняття ефективних інвестиційних рішень (у т.ч. модель оцінювання вартості інвестиційного проекту). Методи систематизовано у групи за об'єктом оцінки: ринкові позиції підприємства (продукції); рівень менеджменту, рівень фінансово-економічної діяльності; інвестиційне проектування, що висвітлює інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства за диференційованою ресурсною базою.

9. Особливий інтерес для формування інструментально-технологічної бази стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають *моделі американських розробників та синергетичні моделі динамічних інвестиційних процесів*. Останні є моделями нелінійних, нерівноважних систем, що піддаються дії флуктуацій (змін). Розвиток даної системи в область стійкого стану відбувається в результаті поєднання управлінських параметрів (навмисних і необхідних) і випадкових подій, які взаємно доповнюють один одного в процесі виникнення нової складної структури. По суті йдеться про використання синергетичного механізму економіко-математичного моделювання для стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку у сегменті інноваційних заходів і внутрішніх механізмів, здатних активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність та прискорити інноваційний розвиток. Його застосування у процесі стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в головному визначається характером активізації, яка обумовлена тим, наскільки в поставлених оперативних, середньострокових, стратегічних цілях точно і повно виражені потреби підприємства.

Результати розділу 3 висвітлено у таких працях автора: [1-3, 5-7, 10, 12-13, 17, 20, 24, 28, 31, 41, 44, 47-49, 56-57, 60-61, 63-65, 74], наведених у **Додатку А**.

РОЗДІЛ 4

НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ТА АРХІТЕКТОНІКА
СТРАТЕГУВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

4.1 Концептуальна модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства

Нові підходи, що потрібні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, на думку автора, мають спиратися не лише на теоретико-методологічний базис стратегування та його управлінський інструментарій різної природи, а й на власну архітектоніку, новітні механізми інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення, та компетентнісні засади стратегування.

Теоретичний базис потрібний, оскільки він визначає, по суті, нові правила, об'єкти та інструменти активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств та її стратегування утворюють:

- *відомий категорійно-понятійний апарат, адаптований для аналітико-облікових цілей стратегування (див. п.1.1). Інновацію* для промислового підприємства визначено як кінцевий результат інноваційного процесу, що отримав своє втілення у вигляді нового або удосконаленого конкурентоспроможного продукту або послуги на ринку, що використовується у діяльності; *Інвестиція* має подвійне визначення: *фінансове* як система економічних та інших відносин з приводу кругообігу капіталу, авансованого у вигляді грошових, майнових, інноваційних та інтелектуальних цінностей в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання позитивних результатів; *економічне* – як витрати на створення, розширення, реконструкцію та

технічне переозброєння основного капіталу, а також на пов'язані з цим зміни оборотного капіталу;

- *запропоновані дефініції*, потрібні для цілей дослідження: *активізація розвитку промислового підприємства* (див. п.1.1), до складових якої віднесено методи, форми та механізм фінансування, а також інвестиційне проектування на базі бюджетування та прогнозування грошових потоків а до складових активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств - використання сучасних інноваційних форм і методів інвестування на тлі принципу діджиталізації; *стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств* (див. п.1.1) – як керований безперервний процес ефективного інноваційно-інвестиційного розвитку у системній ієрархічній консолідації стратегічного планування та прогнозування, інвестиційного проектування, управлінського аналізу, бюджетування за центрами фінансової відповідальності, розподілом економічної та фінансової інформації, диференційованого моделювання за цільовими прогнозними результатами, адміністрування оцінки ефективності проектів, супроводження та їх реалізації з використанням комплаєнс-контролю;
- *теоретико-методологічні засади інвестиційного проектування* як базового процесу в управлінні інноваційним розвитком підприємств крізь призму класифікаційних ознак, принципів, ранжування (див. п.1.2), які розширюють його вплив на інвестиційний процес з концептуально-методологічного рівня на інструментально-технологічний. Головним аргументом на користь цього є наявність у інвестиційного проектування чіткого обліково-аналітичного та інформаційно-аналітичного методичного інструментарію, який дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інвестиційного проекту на відповідність заданим критеріям. *Основні завдання фінансово-економічних розрахунків в інвестиційному проектуванні* – це ефективне здійснення інвестиційної діяльності, проектний аналіз, обґрунтоване управління фінансами;

- запропоноване бачення: а) *організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств* (див. п.1.2), де зовнішніми економічними системами управління інвестиційною діяльністю є державні системи: фінансова, кредитна, оподаткування, платежів за виробничі та природні ресурси, економічних стимулів і санкцій, цін; б) *стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* – як частину стратегування всього процесу розвитку та типовий об'єкт для бюджетування, методологія якого застосовна до всіх процесів активізації на рівні підприємства, включаючи й інноваційно-інвестиційний розвиток (див. п.2.1);
- *робоча гіпотеза дослідження*, за якою системне запровадження в управлінні промисловим підприємством стратегування активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку підвищуватиме результативність інноваційно-інвестиційного розвитку та економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності.

Методологічний базис процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, формування його концептуальної моделі та складових утворює наступне:

- *бюджетування інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства* як процес розробки, виконання, контролю і аналізу фінансового плану інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, що охоплює всі сторони інноваційно-інвестиційної діяльності та інвестиційного проектування, дозволяють зіставити понесені витрати та отримані результати у фінансових термінах на майбутнє і по окремих періодах;
- *методологія управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства* як системне використання традиційних та новітніх методів фінансово-економічних розрахунків, до яких віднесено: інвестиційний, фінансово-інвестиційний та маркетинговий аналіз, метод дисконтування щодо оцінки інвестиційних проектів етапів. Сукупність їх певних видів,

прийомів та методів складатиме методолого-методичні засади аналітичного блоку в стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційним розвитком промислового підприємства;

- *критерії ефективності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку, що охоплюють чотири полюси стратегічного управління: механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень. Параметрами ефективності визнані найбільш важливі параметри функціонування промислового підприємства, що мають бути досягнуті за результатами інноваційно-інвестиційного розвитку, які дозволяють оцінити якість розвитку і досягнення його цілей, заявлених підприємством;*
- *адміністративний метод управління, оскільки адміністрування як процес забезпечує чіткий розподіл обов'язків в апараті управління, додержання правових норм і повноважень у вирішенні питань господарської діяльності. На стратегічному рівні управління адміністрування стосується саме процесу формування та реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, тобто процесу її стратегування методами контролювання процесів, процедур, виконавців (див. п.2.4);*
- *методів прогнозування, програмування і моделювання, що відносяться до методів розробки і здійснення адміністрування, проте їхнє застосування у стратегуванні для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку вимагає використання більш складного науково-практичного інструментарію у вигляді похідних, комбінованих утворень, що складаються з методів аналізу, проектування, конструювання та розробки форм, структур і процедур;*
- *економічного трактування стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку як системи забезпечення конкурентних переваг підприємства в умовах комплаєнс-контролю та сучасної інструментально-технологічної бази моделювання стратегії розвитку підприємства.*

Архітектоніку стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства можна подати змістовно або структурно-логічною схемою. У першому випадку під архітектонікою стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства можна розглядати стійкий взаємозв'язок складових інноваційно-інвестиційного розвитку, який відповідає його внутрішній сутності, надає йому цілісності та гармонійності й забезпечує ефективне формування інноваційного потенціалу, накопичення та використання інноваційно-інвестиційних ресурсів. За даного підходу термін «архітектоніка стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства» описує *принципи побудови механізму стратегування та відповідного процесу*, дає змогу визначати його загальну динаміку, вектори розвитку та напрями змін для досягнення результатів.

У процесі стратегування ухвалюються рішення не тільки щодо того, що потрібно зробити, щоб ефективно управляти (тобто за функціями управління); але і як слід впливати на активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку (об'єкт управління), за допомогою яких інструментів та методів, щоб отримати максимальну віддачу задіяних інвестиційних ресурсів, реалізуючи інноваційний розвиток. При цьому управлінські рішення спираються на відповідні базові положення, загальні правила, основоположні ідеї й орієнтири (тобто *принципи управління*), які:

- визначають риси реальної управлінської практики на підприємстві;
- формулюють вимоги до стратегічного управління підприємством: до якісних та кількісних характеристик апарату управління, функцій, організаційної структури, процесу та механізму управління.

Загальні принципи стратегування як частині стратегічного управління підприємством повинні задовольняти такі вимоги [66, 82]:

- відображати загальні положення, властиві організаціям різних типів і видів;
- відповідати законам розвитку природи, суспільства та бізнесу.

Слід зазначити, що загальні принципи управління, розроблені школою наукового менеджменту й класичною адміністративною школою на початку ХХ ст., і досі не втратили своєї актуальності для управлінської практики. Разом з тим до кінця ХХ ст. практика управління виробила й нові принципи [60, 62, 98, 103]. Не претендуючи на надання вичерпного переліку принципів раціонального управління підприємством, у табл. 4.1 подано принципи універсального й специфічного характеру. Останні зумовлені галузевими й регіональними особливостями діяльності підприємств.

Таблиця 4.1 – Локація та процесна адаптація управлінських принципів стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (джерело: власна розробка)

Принципи управління		Елементний склад розвитку		Процесна адаптація	
		інновації	інвестиції	стратегування	активізація
1		2	3	4	5
УНІВЕРСАЛЬНІ	1. Динамізм формування й розвиток інновацій	+++	++	+++	+++
	2. Цілеспрямована активізація діяльності людей, інноваційної підприємливості	+++	+	+	+++
	3. Гуманізація процесів праці	+++	+	++	+++
	4. Орієнтація управління не на процеси діяльності, а на кінцеві результати	+++	+++	+++	+++
	5. Самоконтроль якості праці, продуктів і процесів діяльності в системі управління, високі стандарти діяльності	+++	++	+++	+++
	6. Орієнтація на перспективу розвитку, розширення сфери бізнесу, підприємництва	+++	+++	++	++
	7. Розв'язання нових проблем новими методами	+++	++	++	+++
	8. Спирання на об'єктивні закони й реальність ринкових ситуацій	+++	+++	++	+++

Продовження таблиці 4.1

	1	2	3	4	5
	9. Використання конкуренції	+++	++	-	++
	10. Поглиблення та розвиток зв'язків підприємства із зовнішнім середовищем	++	++	++	+++
	11. Ефективність управління забезпечується злиттям у єдине ціле таких факторів виробництва, як праця, капітал, земля й природні ресурси, інформація	++	++	+++	++
СПЕЦИФІЧНІ	12. Людський капітал як мета управління та засіб досягнення цілей стратегії підприємства	+	-	+	+++
	1. Забезпечення балансу інтересів підприємства	+	+	+++	++
	2. Оптимальне поєднання інтересів підприємства та інтересів розвитку регіонів	+	++	++	+++
	3. Принцип діджиталізації, що визнає існування нових економічних відносин на тлі застосування інформаційних технологій, комп'ютеризованих засобів праці	+++	+	+++	+++
	4. Адміністрування процесів підприємства методами контролювання процесів, процедур, виконавців	++	+++	+++	+
	5. Реалізація функції комплаєнс-контролю, що здійснює перевірку на відповідність відносно проведення бізнесу по плану, надає інтегральну оцінку виконання бюджетів за центрами фінансової відповідальності, що забезпечує та генерує конкурентоспроможні характеристики підприємства	+	++	+++	++

Табл. 4.1 висвітлює основну локацію принципу (+++), його розповсюдження на іншу сферу – повне (++) або часткове (+), а також відсутність впливу (-). Процесна адаптація висвітлює збереження незмінності змісту (+++) та модифікацію за змістом, формою або спрямованістю (++) незастосовність принципу (-).

Спираючись на наведений теоретико-методологічний базис та його інструментально-технологічне забезпечення побудуємо узагальнену концептуальну модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку (рис. 4.1).

Вона також висвітлює *архітектуру стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства*, але як наслідок дотримання принципів на рівні логічних зв'язків. Головним висновком з характеру зв'язків є те, що власне *стратегування є теж механізмом активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства*.

Особливостями розробленої концептуальної моделі є:

- врахування багатоаспектності стратегування та соціально-економічної природи активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- функціональне інтегрування, яке поєднує планування, прогнозування, аналізування та контролювання ще й на інструментальному рівні процес;
- посилення дієвості організаційно-економічного механізму стратегування за рахунок використання сучасних інноваційних інструментів інвестування проектів: краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг.

Організація процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства за даною моделлю спрямована на прискорення темпів та збільшення результативності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства з одночасним отриманням певної гарантованої винагороди у вигляді фінансово-економічної ефективності від реалізації відповідних інноваційно-інвестиційних проектів та інноваційно-інвестиційної діяльності взагалі.

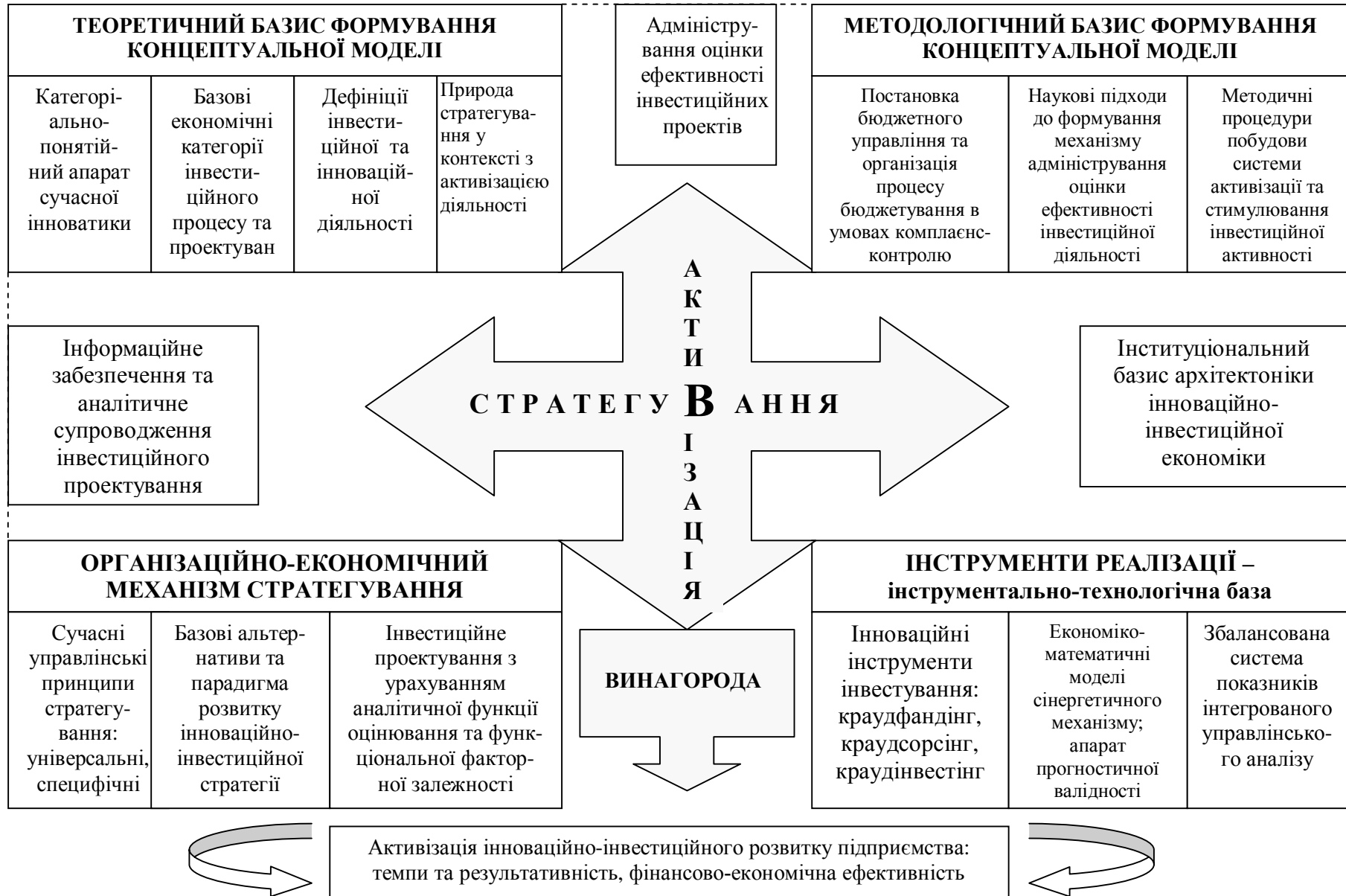

Рисунок 4.1 – Узагальнена концептуальна модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (джерело: власна розробка)

Новітні механізми інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення – це організаційно-економічні інструменти інвестування, застосовні для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Вітчизняні промислові підприємства зіштовхуються частіше з проблемами інвестування великих та тривалих, ніж малих та коротких інноваційно-інвестиційних проектів, що мають на меті виведення інноваційної продукції на ринок, проведення певних досліджень, впровадження інноваційних технологій. Альтернативами для залучення коштів у такі проекти для них є отримання кредиту в банках, пошук великих інвесторів, залучення фінансів з венчурних фондів. Але в українських реаліях кредитування є фінансово найгіршим для підприємства способом залучення інвестицій: ставки відсотку високі, політика нестабільна, умови позики великих сум важкі для позичальника, і в разі провалу проекту його ініціатор може опинитися в ситуації необхідності виплати великого боргу, швидко зростаючого через штрафи за прострочення.

Інноваційними інструментами інвестування у сучасному бізнес-середовищі є краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг [226-229].

Краудфандінг достатньо висвітлено у останніх дослідженнях і публікаціях з проблем інноваційно-інвестиційного розвитку, його складових:

- Е. Моллік [226], М. Хрущ [227] зроблений огляд тенденцій поширення колективного фінансування, визначені відмінності краудфандінга від традиційних форм залучення коштів для фінансування проектів;
- Дж. Лернер [228] визначає зручність краудфандінга фінансування для інноваційних проектів;
- П. Беллефламме і співавтори [129, 229] вказують на можливості краудфандінга щодо застосування дискримінації в винагороду при збільшенні результативності проекту, яке допомагає підприємствам швидко досягти стратегічних переваг і переміститися на вищий етап траєкторії розвитку.

З цього можна узагальнити, що:

- наукове осмислення сучасного інформаційно-мережевого краудфандінга як нового фінансового інструменту активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств і його використання в фінансових відносинах тільки починається;
- водночас, є комплексні дослідження [230-232] розвитку та впровадження краудфандінгових платформ як майданчика для фінансування інноваційних проектів стратегічного розвитку підприємства.

Краудфандінг (від англ. слів «crowd» – «натовп, група людей» і «fund» – «фонд») – це практика фінансування проекту створення загальної послуги, проекту, продукту, або загальних інвестицій, або підприємства за рахунок залучення коштів шляхом внесків від великої кількості людей, як правило, через Інтернет. Дана модель передбачає співпрацю *трьох учасників*:

- ініціатора проекту, що пропонує ідею і (або) проект для фінансування;
- окремих осіб або груп, які підтримують ідею (інвестори або спонсори);
- адміністратор групи («платформи»), яка з'єднує всі сторони разом, щоб запустити цю ідею.

Сучасні інструменти реалізації та підтримки проектів за допомогою інтернет-технологій дозволяють будь-якому інтернет-користувачеві стати учасником фінансування зазначених проектів. Асиметрія інформації і нехватка публічно доступної інформації в традиційному сенсі, ризики інвестицій у проекти дуже високі. Однак, при краудфандінгу через спілкування зі спонсорами, отримання оглядів ринку від них і рад, відкриваються невідомі раніше шляхи зниження цих ризиків.

Краудфандінг виріс з фандрайзингу, придбавши деякі зміни [227-228]. Він не має на меті максимізувати суспільний добробут, а спрямований на збір коштів для будь-кого. Краудфандінг може бути визначений як колективний внесок людей, які використовують свої ресурси для підтримки проектів, ініційованих іншими людьми і організаціями. Індивідуальні проекти фінансуються малими порціями від великого числа учасників, дозволяючи тим самим реалізувати інновації та розвивати бізнес.

Перші краудфандінгові платформи (тобто платформи добровільного колективного інвестування) були створені в США в 2006-2007 рр. Однією з найпопулярніших є американська платформа Kickstarter, яка за минулий рік було зібрала 800 млн. дол. США. В Україні ж краудфандінг є зовсім новим і поки незвичним способом знайти інвестиції для реалізації проекту.

Серед платформ краудфандінгу країн СНГ можна виділити наступні: Planeta.ru (червень, 2012 р.) – аналог сайту Kickstarter; Boomstarter (серпень, 2012 р.) – у даний час робота платформи зводиться до досить дешевих проектів (до 30 тис. руб.); SmartMarket.net (березень, 2013 р.) – краудінвестінгова платформа – укладання коштів у малий і середній бізнес передбачає отримання частки в прибутку або частки в компанії; IT RockOut (2012 р.) – сервіс краудфандінгової розробки програмного забезпечення; YouMax (2008 р.) – колективне пайове інвестування; Русини (2012 р.) – платформа краудфандінгу, що дозволяє соціальним, творчим проектам і стартапам залучати інвестиції для реалізації проекту; два майданчики Ощадбанку Росії «Біржа ідей»: доступний співробітникам банку інтернет-ресурс, що забезпечує внутрікорпоративну роботу з інноваціями [233].

В Україні працює Українська Краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% від депонованих сум. Загальна кількість зареєстрованих інвесторів з моменту появи платформи перевищує 100 тис. осіб, а список успішно профінансованих проектів містить більш ніж 70-ти бізнесів. Обсяг залученого фінансування від інвесторів досяг 100 млн. дол. США [227].

У 2013 р. світова краудфандінгова індустрія виросла до більш 5,1 млрд. дол. США. Дослідження, проведене Massolution [231] показує, що в 2015 р. краудфандінгові інвестори США уклали 1 млрд. дол. США у ринок нерухомості. До кінця 2016 р. їхня кількість має піднятися до 2,5 млрд. дол. США. Такі пропозиції, як 100-доларова інвестиція, позикова участь і можливість участі іноземців в інвестиційних програмах сприяють

прогнозованому зростанні. У табл. 4.2 представимо провідні європейські ринки краудфандінга у 2015 р.

Таблиця 4.2 – Провідні європейські ринки краудфандінга в 2015 р. (джерело: на підставі [226, 230-231])

Країна	Обсяги зібраних коштів, млрд. дол. США
1. Велика Британія	6,70
2. Франція	3,06
3. Німеччина	1,97
4. Голландія	1,01
5. Іспанія	0,74

За прогнозом Світового Банку, до 2025 р. щорічні вкладення в краудфандінг ростуть до 93 млрд. дол. США. Третина краудфандінгових проектів – соціальні та розважальні, інші – комерційної спрямованості. Тобто, краудфандінг стає одним із найбільш зручних і популярних засобів збору інвестицій для стартап-проектів.

Водночас, український краудфандінг більше орієнтований на соціальні проекти. Українські краудфандінг-майданчики насилу збирають суми, необхідні для реалізації серйозного технологічного інноваційного проекту через низький рівень добробуту і недостатньої довіри до подібного роду проектів. У загальній масі всіх успішно профінансованих проектів дана категорія займає всього 8,4%.

Відтак, краудфандінг – це новий інструмент інвестування інноваційних проектів, заснованих на ряді принципів, у т.ч. на принципі діджиталізації, здатний надати унікальну підтримку для існування підприємців на декількох рівнях. Жоден інший спосіб фінансування не може надати переваги передпродажів, дослідження ринку, рекламу через зв'язок зі спонсорами (інвесторами) без додаткових витрат. Через участь спонсорів у розвитку проекту краудфандінг є одночасно джерелом фінансування становлення нового бізнесу і процесу його розвитку. Тому він *принципово застосовний до інноваційно-інвестиційного розвитку промислового*

підприємства. Основний плюс краудфандінга – це факт того, що спонсори також є бізнес-представниками проекту і поширюють ідею про нього у своїх соціальних мережах. Але *український краудфандінг у його сьогоденному розвитку підходить більш для підтримки підприємств малого бізнесу, орієнтованих на місцевих споживачів*. Для технічних стартапів, зокрема, орієнтованих на західні або азійські ринки, потрібна інша аудиторія. Проте темпи їх фінансування поступово збільшуються. Тому *можна з упевненістю говорити про перспективність розвитку даного фінансового інструменту на українському ринку в області інвестування інноваційних проектів*.

Краудсорсинг та його різні аспекти, сфери застосування і економічну ефективність економісти вивчають протягом десятка років. Краудсорсинг у даний час активно розвивається в якості моделі для вирішення будь-якого виду проблем і завдань, що стоять перед бізнесом, державою і суспільством в цілому. В його рамках рішення задачі передається розподіленій і дуже численній групі людей, за рахунок чого вартість і час досягнення результату радикально знижуються.

У 2003 р. Луїс фон Ах (Luis von Ahn) разом зі своїми колегами вперше запропонував поняття «людських обчислень» (human computation), яке оперує можливостями людини для виконання обчислювальних задач, непідвладних комп'ютеру. З тих під краудсорсинг є мобілізацією ресурсів людей за допомогою інформаційних технологій з метою вирішення завдань, що стоять перед бізнесом, державою і суспільством в цілому. Це призводить до необхідності виділити *дві можливі категорії краудсорсингу* за:

- сферою життя (бізнес, соціальний, політичний);
- типом вирішуваних завдань (створення продукту або контенту, голосування, пошук рішення, пошук людей, збір інформації, збір думок, тестування, служба підтримки, збір коштів – краудфандінг).

Краудінвестинг виступає окремим випадком краудфандінга. При цьому, між процесами краудфінансування і краудінвестування існує зв'язок, як при звичайних процесах фінансування та інвестування. Але, на

відміну від краудфандінга, краудінвестінг передбачає інвестування в проект коштів, залучених у формі колективного фінансування, причому обов'язково з розрахунком на отримання інвестором фінансової вигоди. У контексті даної роботи інтерес автора висвітлюється у вивченні питань краудінвестінгу як фінансової бази інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Цей напрям краудфандінга розробляється окремо і для нього створюються спеціальні краудінвестінгові платформи, вводяться свої правила і норми. У світовій практиці виділяють три форми (моделі) краудінвестінга в залежності від очікуваної фінансової вигоди з боку інвестора (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 – Систематизація моделей краудінвестінга (джерело: систематизовано автором на підставі [226-231])

Тип моделі краудінвестінга	Характеристика моделі
1. Роялті	Інвестор отримує винагороду у вигляді частини доходів або прибутку фінансованого ним проекту.
2. Фіксований відсоток і повернення суми боргу	Інвестор-кредитор отримує фіксований відсоток і повернення вкладеної суми протягом чітко визначеного періоду згідно з графіком.
3. Участь в акціонерному капіталі	Найбільш складна передова форма краудінвестінга. Інвестор отримує винагороду у вигляді частини володіння компанією, акцій, дивідендів або права голосування на загальних зборах акціонерів. Така модель надаватиме нові можливості підприємствам, які ще не мають розміщення на біржі, отримати необхідне фінансування для запуску або розширення першого інвестиційного проекту.

Відмінними рисами краудінвестінга є:

- інвестиції, які залучаються невеликими сумами за спрощеною процедурою і з розрахунком на фінансову вигоду;
- спонсорінг, а саме – спонсор, який бере участь у краудфандінгу. Обсяг грошового пожертвування залежить від рівня його впевненості в успіху і

потенціалі розвитку проекту і вигоди від того, що він буде частиною групи, що реалізує цей проект.

Краудінвестингові платформи створюються на базі краудфандінгових платформ, але з різними цільовими функціями: на противагу головній функції краудфандінга щодо залучення більш дешевих джерел для фінансування різноманітних проектів, цільовою функцією краудінвестингу є залучення в процеси інвестування якомога більше учасників і акумуляція фінансових ресурсів.

Україна знаходиться у процесі запуску краудінвестингової кампанії. Такі майданчики, як Kickstarter або Indiegogo, вже стали місцем реалізації готового комерційного продукту. Тому можна узагальнити, що *краудінвестинг має значний потенціал в зростанні ринку і стає альтернативою традиційному інвестуванню.*

Дослідження застосовності краудфандінгу, краудсорсінгу та краудінвестингу як інноваційних організаційно-економічних інструментів інвестування для активізації їх інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств. Дослідженням, що проводилося протягом 2009-2016 рр., охоплено 11 промислових підприємств (табл. 4.4).

Таблиця 4.4 – Характеристика інноваційно-інвестиційних проектів вибірки промислових підприємств (джерело: власна розробка за даними управлінської звітності підприємств)

Підприємство	Характеристика проекту	
	сутність	стан реалізації
1	2	3
1. ПАТ «Лукойл – Одеський нафтопереробний завод»	1.1 Реконструкція установки атмосферно-вакуумної трубчатки зі збільшенням потужності до 2,8 млн. т на рік та доведенням глибини переробки нафти до 78%. Передбачається випуск бензину Euro-3 та дизельного палива Euro-4.	пробний пуск в експлуатацію

Продовження таблиці 4.4

1	2	3
2. ТОВ «Мікрон»	2.1 Технологічний процес поперечної накатки, під час використання якого не потрібне шліфування, що покращує продуктивність у десятки разів.	впровадження
	2.2 Впровадження комплексу токарно-гвинторізних центрів і комплексу прецизійної лезової обробки гартованих гвинтів підвищує продуктивність праці та сприяє освоєнню нових видів продукції.	
	2.3 Вакуумне відцентрове лиття, високошвидкісне шліфування.	освоєні
3. ПАТ «Прес-маш»	3.1 Порошкове покриття деталей; алмазне полірування; термічний процес об'ємного загартування і хіміко-термічної обробки високолегірованої корозійностійкої і жароміцної сталі; згинання листа на гідравлічному пресі;	освоєння технології
	3.2 Модернізація газорізальної машини «Комета» для плазмової різки та газорізки	передбачається
4. ПАТ «Одес-кабель»	4.1 Система менеджменту якості, менеджменту навколишнього середовища, промислової безпеки та соціальної відповідальності.	впроваджено
	4.2 Виробництво кабельно-провідникової продукції.	
	4.3 Випуск продукції торгової марки ОК-net підприємства для східного регіону України	постачання
5. ТОВ «Телекарт-прилад»	5.1 Виробництво нових засобів зв'язку.	впроваджено
	5.2 Випуск моделей електронних приладів обліку електроенергії для всіх категорій споживачів та постачальників електроенергії (багатотарифні побутові лічильники).	
6. ПАТ «Завод поршневих кілець»	6.1 Спільно з «ОЗПК-Дніпро»: розробка сталевіт плушеної стрічки для виготовлення розширювача маслосійомних кілець, випуск комплектів кілець для компресорів автомобілів ЗІЛ, МАЗ, КАМАЗ та Борисівського заводу «Агрегат» (Білорусь), освоєння та випуск верхнього компресійного кільця із спеціального сталюного прокату замість чавуна для двигунів Газ 3309/4301.	впроваджено протягом 2012 р.
7. ПАТ ХК «Краян»	7.1 Вдосконалення гідрокомунікацій кранів з використанням гідроапаратів та арматури, впроваджується виробництво телескопічних стріл коробчатого перетину крана КС-557Кр з високоміцної сталі, що буде сприяти організації власного виробництва замість кооперованих поставок, зниженню собівартості продукції.	відпрацьовується
8. ПАТ «Сталь-канат»	8.1 Програма модернізації існуючого виробництва.	реалізується
	8.2 Випуск нових видів продукції – холоднотянутої арматури класу В500С, пружинного та канатного дроту за європейськими стандартами (EN), дроту з цинковим покриттям, дроту зі спеціальними властивостями, пластично обтиснутих канатів.	планується
	8.3 Організація нового виробництва з переробки високовуглецевої катанки.	планується

Продовження таблиці 4.4

1	2	3
9. ДП «НАЕК «Енергоатом»	9.1. «Виготовлення комплектуючих виробів з нержавіючої сталі для ТВЗ реакторів ВВЕР – 1000 енергоблоків АЕС України»	реалізовано
	9.2 Впровадження малих модульних реакторів у якості замінюючи потужностей АЕС	відпрацьовується
10. ТОВ СМК «ДІРЕКТ СІСТЕМ»	10.1 Проектування і виготовлення інженерного устаткування та зварних металоконструкцій для цивільного будівництва	впроваджено у 2013 р.
	10.2 Виконання робіт по розкрою, вигину листового і профільного прокату	впроваджено у 2014 р.
11. ТОВ «АЙСБЛІК»	11.1 Придбання устаткування для отримання Кг-Хе суміші	впроваджено у 2013 р.

Усі перелічені у табл. 4.4 інвестиційні проекти за формою інвестування відносяться до народного розширеного інвестування з урахуванням організаційно-правової форми господарювання підприємства, що, в свою чергу, формувало вибір моделі інвестування (роялті, фіксований відсоток і повернення суми боргу, участь в акціонерному капіталі) та період часу, але на жаль в межах вітчизняного ринку до 2013 р. (табл. 4.5).

Таблиця 4.5 – Застосовність інноваційних організаційно-економічних інструментів інвестування для інноваційно-інвестиційних проектів промислових підприємств Одеського регіону (джерело: власна розробка)

Номер проекту підприємства	Застосовність інструменту та мета застосування		
	краудфандінгу	краудсорсінгу	краудінвестінгу
1	2	3	4
1. ПАТ «Лукойл – Одеський нафтопереробний завод»			
– проект 1.1	1,3 млн. грн. Українська краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), до 4% депонованих сум;	створення контенту	роялті
2. ТОВ «Мікрон»			
– проект 2.1	1,5 млн. грн. Українська Краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), до 4% від депонованих сум;	створення продукту або контенту	фіксований відсоток і повернення суми боргу
– проект 2.2			

Продовження таблиці 4.5

1	2	3	4
– проект 2.3	2,0 млн. грн. Boomstarter (серпень 2012 р);	створення продукту або контенту	фіксований відсоток і повернення суми боргу
3. ПАТ «Пресмаш»			
– проект 3.1	Planeta.ru (червень, 2012 р.)	Здійснення	участь в
– проект 3.2	– це аналог Kickstarter; загальна вартість проектів 5,0 млн.грн; впровадження паралельне. 5,0 млн. грн.	прогресивних структурних зрушень у випуску продукції за наявністю попиту й обгрунтованої логістичної політики підприємства	акціонерному капіталі
4. ПАТ «Одескабель»			
– проект 4.1	SmartMarket.net (березень, 2013 р.) – краудінвестингова платформа – укладання коштів у малий і середній бізнес передбачає отримання частки в прибутку або частки в компанії; вартість проекту 2 млн. грн.	створення контенту	роялті
– проект 4.2	Boomstarter (серпень, 2012 р.) – робота платформи на досить дешевих проектах (до 1 млн.грн)	тестування та пошук рішення	участь в акціонерному капіталі
– проект 4.3			
5. ТОВ «Телекарт-прилад»			
– проект 5.1	Planeta.ru (червень, 2012 р.) – аналог сайту Kickstarter; вартість проекту 2,3 млн. грн.	збір інформації, голосування	фіксований відсоток і повернення суми боргу
– проект 5.2			
6. ПАТ «Завод поршневих кілець»			
– проект 6.1	Українська Краудінвестингова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% від депонованих сум; вартість проекту 2,5млн. грн.	створення контенту; дослідження та обгрунтування групою експертів	роялті
7. ПАТ ХК «Краян»			
– проект 7.1	Українська Краудінвестингова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% депонованих сум; вартість проекту 3,45 млн. грн.	тестування та пошук рішення	роялті
8. ПАТ «Стальканат»			
– проект 8.1	Українська Краудінвестингова	тестування та	роялті

Продовження таблиці 4.5

1	2	3	4
	платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% депонованих сум; вартість проекту 7,5 млн. грн.	пошук рішення	
– проект 8.2	Українська Краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% депонованих сум; вартість проекту 5,0 млн. грн.	тестування та пошук рішення	роялті
9. ДП «НАЕК «Енергоатом»			
– проект 9.1	Українська Краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% від депонованих сум; вартість проекту 50,0 млн.грн.	створення контенту; дослідження та обґрунтування групою експертів	фіксований відсоток і повернення суми боргу
– проект 9.2			
10. ТОВ СМК «ДИРЕКТ СІСТЕМ»			
– проект 10.1	Planeta.ru (червень, 2012 р.) – аналог сайту Kickstarter; вартість проекту 8,7 млн. грн.	тестування та пошук рішення	фіксований відсоток і повернення суми боргу
– проект 10.2	Українська Краудінвестінгова платформа UINVEST з листопада 2007 р. (м. Київ), яка надає до 4% від депонованих сум; вартість проекту 15,0 млн. грн.	створення контенту; дослідження та обґрунтування групою експертів	роялті
11. ТОВ «АЙСБЛК»			
– проект 11.1	Boomstarter (серпень, 2012 р.) – у даний час робота платформи має апробацію пробного проекту вартістю до 5 млн. грн.	тестування та пошук рішення	фіксований відсоток і повернення суми боргу

Протягом 2009-2016 рр. на досліджених підприємствах не застосовувалась для інвестування ані вітчизняні, ані зарубіжні краудфандінгові платформи за жодною з трьох моделей краудінвестінга.

Водночас, краудінвестінгові платформи розкидані по всьому світу та з кожним часом їх стає все більше. Користується попитом вітчизняна українська краудінвестінгова платформа UINVEST, яка існує на ринку України з листопада 2007 р. (м. Київ) та надає до 4% від депонованих сум. Також зазначимо, що піонерами краудінвестінгу могли стати: ПАТ «Одескабель», ПАТ «Завод поршневих кілець», але, нажаль цього не

відбулося. Тому в умовах турбулентної економіки інноваційного типу процес стратегування потребує просування сучасних форм активізації розвитку промислових підприємств.

Як видно з табл. 4.5, всі три зазначених організаційно-економічних інструменти інвестування – краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг – були потенційно застосовні до всіх проаналізованих 20 інноваційно-інвестиційних проектів підприємств, але, нажаль, відсутність досвіду (100% опитаних) та необхідної інформації (75% опитаних) роботи з цими інструментами, були причинами їх ігнорування.

Однак, аналізування параметрів інструментів, потенційного ефекту від їх залучення *дозволяють стверджувати про застосовність краудфандінгу, краудсорсінгу та краудінвестінгу як інноваційних організаційно-економічних інструментів інвестування для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств.* Апробація результатів дослідження протягом 8 років довела необхідність і результативність їх впровадження. Доведено також наявність потреб підприємств щодо інвестування в проект коштів, залучених у формі колективного фінансування, причому обов'язково з розрахунком на отримання інвестором фінансової вигоди.

Все наведені проекти досліджувалися та розраховувалися автором особисто або з його участю. Фрагмент розрахунку наведено у **Додатку Б.1.**

Компетентнісні засади стратегування – це обов'язкова складова, що потрібна стратегуванню для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Актуалізація загальної стратегії розвитку підприємства (*див. далі – п.4.2*) визначає напрямки формування компетентностей та компетенції персоналу, задіяного у стратегуванні (*розкрито далі – див. п.4.3*).

Відтак, активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за запропонований підходом спирається на новий теоретико-методологічний базис стратегування та його управлінський інструментарій різної природи, власну архітекtonіку, новітні механізми інноваційного

розвитку та його інвестиційного забезпечення, а також на компетентнісні засади стратегування. Кожен з наведених блоків виконує власні завдання:

- *теоретичний базис* визначає нові правила, принципи, об'єкти та інструменти активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств та її стратегування;
- *методологічний базис* процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств поєднує *економічне трактування стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку* методи та правила *управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства з методами прогнозування, програмування і моделювання*;
- *архітектоніка* стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства описує *принципи побудови механізму стратегування та відповідного процесу*;
- інтеграцію теоретико-методологічного базису та його інструментально-технологічного забезпечення за запропонованою архітектонікою забезпечує *узагальнена концептуальна модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку*;
- реалізації моделі сприяє використання новітніх механізмів інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення (краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг), компетентнісних засад стратегування.

4.2 Методичні підходи до формування конкурентної стратегії промислового підприємства. Розроблення і декомпонування стратегії його інноваційно-інвестиційного розвитку

Проблема конкуренції та конкурентоспроможності – це одна з найстаріших тем у ринковій економіці. Ще Адам Сміт казав, що «невидима

рука править світом, і ринкова економіка тому не розвалюється, що конкуренція все розставляє на свої місця, а люди, які намагаються лише задовольнити свої власні потреби, у кінцевому підсумку працюють на благо суспільства» [1]. Економічне середовище, в якому сьогодні функціонують підприємства, характеризується значним посиленням динамізму усіх економічних процесів та конкурентної боротьби. Саме тому набуває актуальності проблема конкурентоспроможності підприємств та формування їх конкурентної стратегії. Це підтверджує значна кількість праць, які присвячені цій темі [1, 57, 101, 232, 279, 467, 470], Проте, слід приділити увагу методичним підходам до формування конкурентної стратегії і оцінюванню конкурентоспроможності підприємств. Тому *треба розробити теоретико-методичний базис, що містить методичні підходи до:*

- формування конкурентної стратегії промислового підприємства;
- розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства

Методичні підходи до формування конкурентної стратегії промислового підприємства. Узагальнено конкурентоспроможність підприємства можна визначити як потенційну або реалізовану здатність економічного суб'єкта до ефективного довготривалого функціонування у релевантному зовнішньому середовищі, яка:

- ґрунтується на конкурентних перевагах підприємства;
- визначає здатність підприємства конкурувати на певному ринку;
- відображає позицію даного підприємства відносно конкурентів.

Управління конкурентоспроможністю на рівні промислового підприємства – це сукупність заходів по систематичному вдосконаленню продукції, пошуку нових каналів її збуту та поліпшення післяпродажного сервісу. *Управління конкурентоспроможністю інноваційно-активного підприємства* ототожнюється з системою знань про принципи, методи та технологію формування конкурентних переваг і забезпечення на їх основі життєздатності підприємства як суб'єкта економічної діяльності.

Стратегічне управління конкурентоспроможністю підприємства, що обрало шлях інноваційно-інвестиційного розвитку, не є самоціллю, оскільки високий рівень конкурентоспроможності підприємства як умова та, водночас, результат інноваційно-інвестиційного розвитку має свідчити про ефективність, гнучкість в адаптуванні до змін середовища, високу якість продукції та адекватну цінову політику, позитивність бренду й торговельної марки, високий рівень кваліфікації персоналу тощо.

Формалізацією управління конкурентоспроможністю на стратегічному рівні є *формування конкурентної стратегії підприємства*. Це робить завдання щодо її теоретичного обґрунтування, вдосконалення методичних рекомендацій до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства надзвичайно актуальним і комплексним. Це відбувається *за таких обставин*:

- вивчення теоретичних аспектів розробки та реалізації програм підвищення конкурентоспроможності, управління ними слід здійснювати, виходячи із загальнометодичних підходів до управління програмами та проектами;
- засвоєння прикладних аспектів (склад, елементи, методи реалізації програм підвищення конкурентоспроможності) має здійснюватися шляхом опрацювання спеціалізованої літератури, в якій викладено досвід розв'язання цих проблем, накопичений на сьогодні підприємствами.

Основними чинниками, що спонукають підприємство до формування конкурентної стратегії є [36, 311, 362, 397, 438, 443, 470]:

- активізація процесів глобалізації та інтегрування;
- функціонування та розвиток сучасних економічних систем будь-якого рівня в режимі відкритості;
- входження економіки в наступний цикл, який характеризується кризовими явищами того чи іншого рівня;
- значний динамізм трансформування економічних процесів під впливом активного розвитку новітніх технологій, інформатизації та інтелектуалізації суспільства та економіки в цілому.

До методичних завдань формування конкурентної стратегії промислового підприємства відноситься вибір методу та інструменту оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства (розкрито далі – див. п.5.2). Сучасна теорія конкуренції має у своєму розпорядженні різноманітні концепції, методи, моделі й інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємства [311, 397]. Разом з тим в практиці вітчизняних промислових підприємств знаходить лише їх невелика частина внаслідок невідповідності останніх специфіці конкурентного середовища, недостатньої кваліфікації персоналу.

Об'єктом конкурентної стратегії має стати конкурентний потенціал, що відображає наявність у підприємства можливостей з формування довготривалих конкурентних переваг. Конкурентний потенціал, з одного боку, забезпечує ефективну реалізацію конкурентної стратегії, сприяє збереженню або збільшенню частки ринку і, тим самим, забезпечує конкурентоспроможність підприємства, а з іншого – створює умови для розвитку і поліпшення майбутньої конкурентної позиції підприємства [470].

Конкурентоспроможність промислового підприємства забезпечується на основі реалізації трьох рівнів зв'язків і відносин конкурентного потенціалу (ресурсного, резервного і рівня розвитку) з потенціалом ринку, під яким розуміється прогнозна сукупність виробничих і споживних сил обумовлюючих попит і пропозицію та потенціалами інших підприємств, що беруть участь у виробничо-господарській діяльності.

Враховуючи різноманіття методів формуванні конкурентної стратегії промислового підприємства, вважаємо доцільним систематизувати їх у три групи (рис. 4.2) [77].

Це методи, які характеризують:

- ринкові позиції підприємства (продукції);
- рівень менеджменту підприємства;
- рівень фінансово-економічної діяльності підприємства.

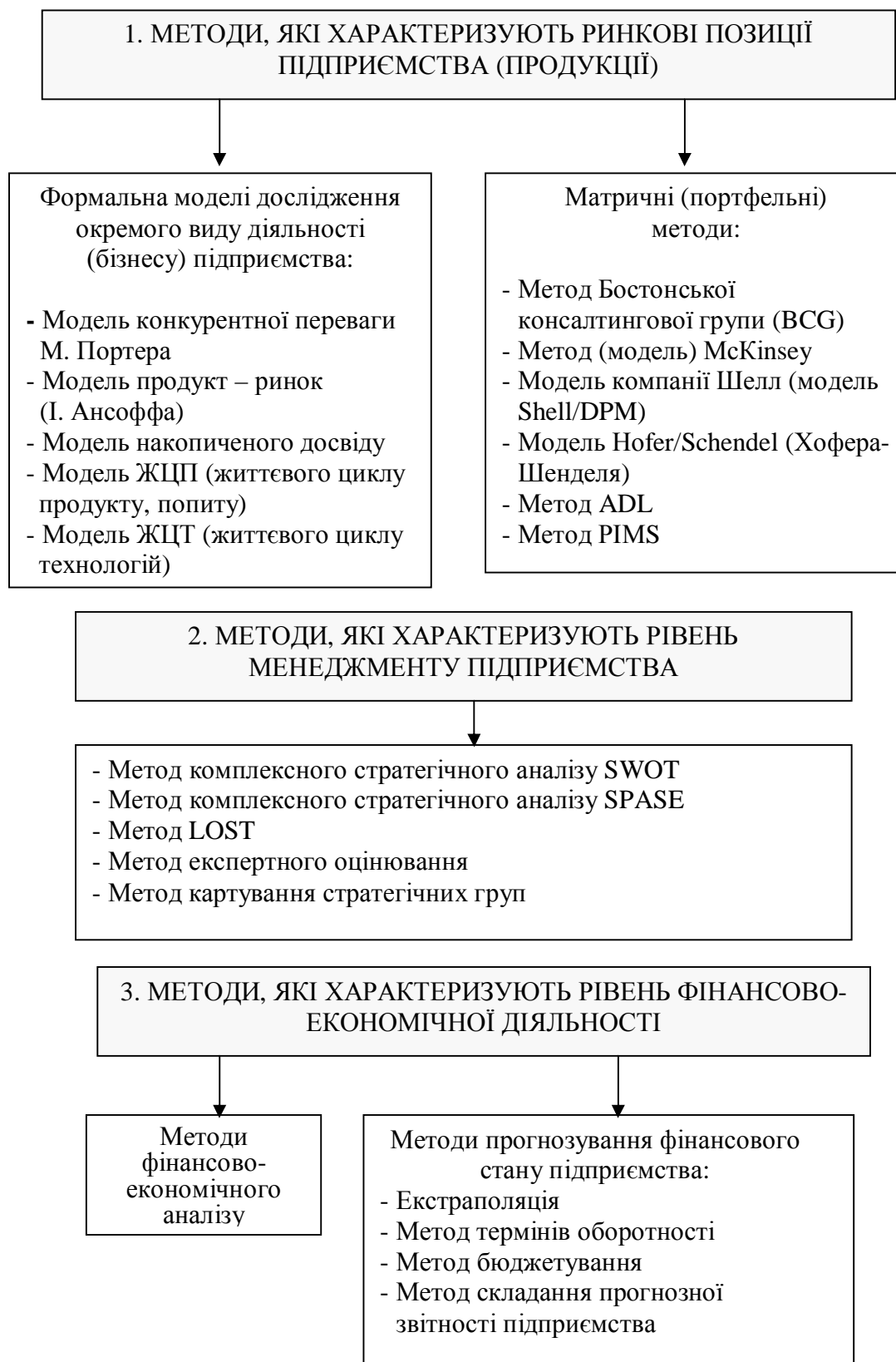

Рисунок 4.2 – Методи формування конкурентних стратегій підприємства

(джерело: узагальнено за даними [37, 74, 80, 235, 311, 362, 470])

У загальному вигляді вибір та застосування методів формування стратегії підприємства, в першу чергу, залежить від рівня і характеру агрегації та інтегрованості самого підприємства.

У кожному окремому випадку необхідний диференційований підхід, аналіз специфіки галузі, оцінка цільового споживача. Зокрема, у процесі стратегічного аналізу агрегованих і диверсифікованих підприємств для оцінки привабливості портфеля продукції та визначення можливих альтернатив (варіантів) його зміни застосовуються матричні методи або методи комплексного стратегічного аналізу. При здійсненні аналізу спеціалізованих підприємств або/і на бізнес-рівні підприємства для вироблення стратегічних альтернатив і вибору конкретної стратегії розвитку підприємства використовують формальні методи. Для усіх вищезазначених підприємств доцільним є також застосування методів фінансово-економічного аналізу та прогнозування.

Розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Формування типової стратегії відбувається у певній послідовності відповідно до універсальних вимог щодо її змісту, який повинен відповідати стратегічним цілям підприємства. За цим підходом її етапи для промислового підприємства виокремлені за рівнями управління: керівництво, функціональні підрозділи, виробничі ділянки. Такий розподіл сприяє уникненню зайвої деталізації, що ускладнює створення, сприйняття та реалізацію стратегії.

Розроблення стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Оскільки доведена недоцільність ***розроблення стратегії інноваційно-інвестиційної розвитку*** як окремого документу (див. п.3.1), ***остільки необхідно актуалізувати три об'єкти:*** загальну стратегію, інноваційну стратегію та інвестиційну стратегію підприємства.

Актуалізація загальної стратегії розвитку підприємства полягає в:

- визначенні *суспільних потреб*: визначаються стосовно певних інновацій (продукція, послуга, виконання робіт), які прагне започаткувати або

- використовувати підприємство. Потреба є першочерговим орієнтиром виробничої діяльності підприємства;
- визначенні *філософії* як процесу і результату осмислення суспільного призначення підприємства, що передбачає оцінювання цілей створення і функціонування підприємства, суспільну важливість його продукції і соціальної ролі; бачення майбутнього з огляду на суспільні і загальноцивілізаційні тенденції: уточнюється роль інноваційно-інвестиційного фактору розвитку, відношення до інклюзивних інновацій;
 - формулюванні *місії* підприємства, тобто визначенні найзагальніших настанов, які поєднують мету існування підприємства з принципами діяльності: уточнюється роль підприємства як інноватора або провайдера інновацій;
 - визначенні *потреб у ресурсах* (засоби виробництва, персонал, форми і методи організації праці, маркетинговий потенціал, ноу-хау, запаси, цінності тощо): відбувається за інноваційно-інвестиційним проектом або за їх сукупністю, додаються інвестиційні та інтелектуальні ресурси;
 - *виробленні стратегічного бачення* – формуванні ідеальної картини майбутнього – становища, якого можна досягти за сприятливих умов: за рахунок інноваційно-інвестиційного розвитку;
 - *визначенні цілей* – окресленні конкретних параметрів підприємства в майбутньому: конкретизація місії, що надає чіткої спрямованості інноваційно-інвестиційній поведінці підприємства у певному часі;
 - *конкретизація та постановка поточних завдань* – процес, який орієнтує підрозділи, персонал на вирішення конкретних поточних завдань інноваційно-інвестиційного розвитку;
 - *оцінюванні зовнішнього середовища* – стратегічний аналіз макросередовища, а також інституційного оточення підприємства (постачальники, покупці, конкуренти, ринок робочої сили, інноваційно-інвестиційна інфраструктура тощо), особливості яких можуть сприяти його інноваційно-інвестиційного розвитку або ускладнювати чи

унеможливити його активізацію. Передбачає з'ясування економічних, соціальних, правових, політичних, демографічних, національних і культурних параметрів, які впливають на діяльність підприємства;

- *аналіз внутрішнього середовища* – вивчення чинників підприємства як соціотехнічної системи, які визначають його інноваційний потенціал і конкурентоспроможність. Аналізують: а) персонал, його потенціал, кваліфікацію, інтереси тощо; б) організацію управління підприємством і його підрозділами; в) організацію виробництва (організаційні, операційні, техніко-технологічні характеристики, наукові дослідження і розробки); г) фінансовий стан; д) рівень маркетингової культури, ефективність маркетингових програм, заходів; е) організаційну культуру; ж) інноваційну культуру та інноваційну поведінку персоналу.

Зазначена частина актуалізації є більш універсальною, оскільки зазначені елементи стратегії змінюються несуттєво. Друга частина потерпає від значних змістовних змін. Її актуалізація передбачає у зміні фокусу:

- *стратегічного аналізу* – у бік комплексного дослідження інноваційно-інвестиційних ресурсів і засобів, завдяки використанню яких досягатимуться цілі стратегії. Така робота потребує стратегічного мислення, вміння бачити перспективу, критично оцінювати шанси, що є передумовою формування реалістичних висновків про потенціал підприємства, доцільність і можливість його оптимізації;
- *розроблення стратегічних альтернатив* – у бік формування варіантів інноваційної та інвестиційної стратегій на випадок відчутної зміни макро- і мікросередовища підприємства;
- *вибір стратегії* – у бік надання переваги одному або одночасно кільком варіантам інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства та вибору шляхів його активізації;
- *оцінювання та контролювання реалізації стратегії* – у бік використання процедур економічного вимірювання досягнутих результатів інноваційно-інвестиційного розвитку з метою перевірки їх відповідності

цілям, передбаченим стратегією підприємства і його відповідними планами. Ці процедури забезпечують стійкий зворотний зв'язок між процесом досягнення цілей і цілями підприємства. Контроль пов'язаний з виконанням таких завдань, як: а) визначення об'єктів і показників перевірки; б) оцінювання їх стану відповідно до прийнятих стандартів, нормативів, інших еталонних показників; в) з'ясування причин відхилень; г) коригування інноваційно-інвестиційного розвитку або шляхів та механізмів його активізації.

Актуалізація інноваційної та інвестиційної стратегій підприємства відбувається як узгодження їх між собою та зі змінами у загальній стратегії розвитку підприємства.

Декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства відбувається у трьох блоках: загальна, інноваційна та інвестиційна стратегії, дає змогу побачити її у всіх складових, перевірити їх узгодженість і внести відповідні корективи.

Декомпонування – це поділ цілісної системи на підсистеми, складові частини як об'єкти окремого розгляду з метою виявлення зв'язків між ними. Вона дозволяє дослідити структуру цілісної системи, тобто зв'язок її підсистем. При декомпонуванні елементи не мають перетинатися одночасно за двома критеріями. Критерії декомпонування потрібно застосовувати послідовно. З цього випливають два важливі правила [21, 36-36, 66, 73]:

- на одному рівні можна використовувати лише один критерій декомпонування;
- для однієї системи можна побудувати кілька варіантів декомпонування залежно від послідовності застосування критеріїв. При цьому на верхньому рівні потрібно використовувати більш істотні критерії.

Структурування стратегії починають відразу після формулювання. При цьому необхідно остерігатися спрощеного розуміння декомпонування як розподілу стратегії на складові та їх подальшої конкретизації до рівня

виробничих поточних завдань. Декомпонування має відбуватися з урахуванням таких *методологічних вимог* [66, 73-75, 77]:

- правильний і обґрунтований вибір критерію декомпонування, який має бути підпорядкований усвідомленій меті;
- врахування і використання при декомпонуванні особливостей стратегії підприємства (ключові фактори успіху, здатність до синергії тощо);
- ставлення до декомпонування стратегії як до інструмента оперативного реагування, передбачуваної дії на зміни у конкретному середовищі;
- орієнтація на отримання нових якостей і характеристик підприємства внаслідок декомпонування.

У процесі декомпонування важливо забезпечити бачення діалектичної єдності цілого і його частин, їх взаємодії.

Оскільки кожна конкретна функціональна стратегія підприємства є ухваленням його вищим керівництвом напряму або способу діяльності для досягнення результатів, що мають довгострокові наслідки, остільки всі концепції і моделі ефективного управління спрямовані на розв'язання конкретних організаційно-управлінських завдань. Жодна модель не зробить систему управління ефективною, однак вона може більш-менш результативно розв'язати конкретне управлінське завдання, яке постало перед підприємством. *Відтак, обирати модель необхідно на основі пізнання й осмислення конкретних завдань розвитку підприємства.*

Поділ управлінського завдання на підзавдання є особливо важливим етапом управління, оскільки від нього залежать організаційна структура, інші управлінські рішення. Він може бути здійснений *за вертикальним і горизонтальним підходами декомпонування* [66, 74-76]:

- *вертикальний* – полягає у виокремленні етапів, типів робіт. Часто такий підхід називають функціональним поділом;
- *горизонтальний* – має на меті поділ робіт з огляду на зовнішнього постачальника або споживача, тобто поетапно і поелементно: за результатами, ринками, продуктами, клієнтами, регіонами тощо. Підхід

продуктивніший, оскільки більш конкретний, ефективніше виявляє проблеми, шукає ситуаційні рішення. Для структурування різних блоків можуть бути використані різні підходи, адекватні поставленим завданням.

Використання горизонтального або вертикального декомпонування загальних стратегій не вимагає ухвалення організаційних рішень, створення підрозділів, опису посадових обов'язків, чого вимагає *процесний підхід* до декомпонування, який розв'язує нові завдання без докорінних перетворень.

Стратегії доцільно декомпонувати на *конкретні* і *локальні*. Одним із найпоширеніших складових при цьому є управління ресурсами підприємства (УРП, англ. Enterprise Resource Planning, ERP), яку розглядають як механізм перетворення стратегії на послідовність дій, спрямованих на досягнення визначених цілей на всіх рівнях управління.

За змістом ERP-система стосується ключових аспектів управлінської діяльності підприємства, надає керівництву інформацію для прийняття рішень, формує інфраструктуру обміну даними підприємства з постачальниками і споживачами. Сучасні ERP-системи [77-78] – це набір інтегрованих додатків, які комплексно у єдиному інформаційному просторі підтримують всі основні аспекти управлінської діяльності підприємств: планування ресурсів (фінансових, кадрових, матеріальних) для виробництва товарів (послуг), оперативне управління виконанням планів (постачання, збут, виконання договорів), облік, аналіз результатів господарської діяльності. Вони охоплюють усі фінансові функції, звітність, автоматизацію продажів, виробництво, функції управління якістю, надання сервісу, управління персоналом, інженерні функції, розповсюдження і логістику.

Оскільки управління ресурсами підприємства як стандарт не затверджений, його трактують як типовий набір функцій, технологічні особливості, орієнтацію на масштаб підприємства й обсяги оброблюваних даних [79]: ERP-системи виконують функцію управління ресурсами підприємства на якісно новому рівні інформаційно-технологічного забезпечення. ERP-система є комп'ютерною мережею всіх елементів

виробництва та управління, які забезпечують функціональні потреби. Раніше для цього використовувалися різноманітні АСУ (АСУ-кадри, АСУ технологічних процесів, комплексні АСУ управління якістю продукції).

Сучасні ERP-системи розглядають на двох рівнях:

- *загальному* (методологія ефективного планування і управління ресурсами підприємства, необхідна для здійснення продажів, виробництва, закупівель та їх обліку при виконанні замовлень);
- *прикладному* (інформаційна система планування ресурсів, необхідних для здійснення продажів, виробництва, постачання та обліку, задоволення потреб споживачів).

ERP-системи призначені значною мірою для великих підприємств. Істотною їх ознакою є можливість глобального управління виробництвом, товарами і послугами, оскільки передбачають механізми управління транснаціональними корпораціями, підтримку кількох часових поясів, мов, валют, систем бухгалтерського обліку і звітності. Це особливо важливо для корпорацій, компаній, підрозділи яких активно взаємодіють, перебуваючи територіально розірваними.

Система збалансованих показників [77-78, 80, 86] (СЗП, англ. Balanced Scorecard, BSC) на базі) має формуватися як інструмент, що забезпечує спрямування дій підрозділів, співробітників на досягнення основної мети компанії за принципом «об'єкт управління має бути вимірюваним». Це означає, що для досягнення конкретної мети необхідно мати чіткі показники, які піддаються цифровому вираженню, на підставі яких можна сформулювати об'єктивні висновки про певні процеси та їх результати. СЗП орієнтується передбачає оцінювання ефективності роботи за такими напрямками [105, 107]:

- фінанси (оцінювання фінансового стану підприємства акціонерами й інвесторами);
- клієнти (бачення підприємства покупцями її продукції);
- бізнес-процеси, що потребують оптимізації, перспективні і безперспективні;

– навчання і розвиток (можливості для розвитку підприємства).

У процесі побудови СЗП підприємство рекомендується використовувати такі *технологічні елементи* [46, 122, 171]:

- карту стратегічних завдань, логічно пов'язаних із стратегічними цілями;
- карту збалансованих показників, що кількісно вимірюють ефективність бізнес-процесів, момент і терміни досягнення мети;
- цільові проекти змін (інвестиції, навчання та ін.);
- критерії контролювання й оцінювання діяльності персоналу, тобто показники, якими вони оперують у своїй діяльності (для топ-менеджера – це показники вартості, ефективності використання капіталу, ефективності інвестицій тощо; для керівника виробничої ділянки – показники операційних витрат, завантаження потужностей, величини браку та ін).

Побудова СЗП має бути зорієнтована на те, щоб завдання і показники персоналу вищого рівня управління інтегровано відображали завдання і показники персоналу нижчого рівня. Це дає змогу декомпонувати кожну із стратегій вищого керівництва на дрібніші компоненти, що охоплюють відповідні проекти і завдання: види робіт підлеглих й устаткування.

Завдяки декомпонуванню стратегії визначають дрібніші компоненти – *завдання* відділам, підрозділам, конкретним співробітникам. Після постановки завдань визначають їх пріоритетність, терміни виконання, розраховують ресурси, не випускаючи з поля зору цілісної системи в діалектичних зв'язках її окремих частин.

Для формування системи збалансованих показників промислового підприємства, що обрало прискорений інноваційно-інвестиційний розвиток, його стратегію рекомендується декомпонувати за такими *напрямами*:

- фінансовий стан підприємства;
- інноваційний потенціал та розвиток підприємства;
- інвестиційне забезпечення інноваційного розвитку підприємства;
- клієнти і ринок збуту;
- внутрішні бізнес-процеси підприємства;

– розвиток підприємства і персонал.

Кожен із напрямів оформляють у вигляді *стратегічних карт* – спеціальних таблиць, які містять чотири типи інформації: а) завдання розвитку та його забезпечення; б) показники вимірювання успішності розв'язання завдань; в) цільові значення показників (мети підприємства); г) способи та ініціативи щодо їх досягнення (*див. далі – п.5.3*).

Стратегію розробляють за умови невизначеності зовнішнього середовища, коли важко визначити головну мету підприємства, основні і локальні цілі управління ним, а виробити для його підрозділів критерії управління. Тому в структурі стратегії неможливо досягти єдності цілей і критеріїв управління, за якої для досягнення кожної конкретної мети визначають відповідне завдання, оскільки кожна стратегія є однією з альтернативних.

У цьому є певний позитивний ефект, бо погляд на загальну стратегію сприяє обґрунтуванню функціональних стратегій, якими можуть бути інноваційна, інвестиційна, організаційна, виробнича тощо.

Відтак, розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства полягає в:

- актуалізації складових загальної стратегії на рівні цілеполягання, оцінювання умов та альтернатив її реалізації,
- узгодження інноваційної та інвестиційної функціональних стратегій із загальною шляхом інтеграції їх елементів, завдань та інструментів;
- формування конкурентної стратегії промислового підприємства як необхідної умови та, водночас, компромісу між загальною метою розвитку та цілями, механізмами та інструментами інноваційно-інвестиційного розвитку, що досягається за рахунок їх узгодження на рівні критерію оцінювання результативності розвиток рівнем конкурентоспроможності підприємства (інноваційної продукції, послуги);
- мобільності бізнес-архітектури внаслідок новел в інноваційної сфері та ринкових економічних перетворень на тлі вразливості архітектоники.

4.3 Компетентнісні засади адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства

Компетентнісний підхід базується на двох поняттях [330]:

- компетенція – область діяльності або функція, яка здійснюється співробітником;
- компетентність – характеристика потенційної можливості співробітника здійснювати успішну діяльність в рамках певних компетенцій.

Компетенції відносять до інтелектуальних ресурсів підприємства, куди ще включають патенти, ліцензії, ноу-хау, унікальні НДПКР тощо. Використання інтелектуальних ресурсів не амортизує, а підвищує їх вартість, а головна їх відмінність від інших видів ресурсів полягає у здатності до самозростання (капіталізації). Тому вони самі мають стратегічний характер.

В рамках стратегування, що є безперервним процесом, побудова загальної або функціональних стратегій стає проміжним етапом та документом, що постійно потребує коригування і є механізмом координації зусиль усіх рівнів управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства для додання йому нових імпульсів активізації.

Компонентами компетенції управлінського персоналу, що займатиметься стратегуванням активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, є: а) кваліфікація (професійний рівень підготовки, який відповідає певним видам робіт); б) креативність (здатність до розроблення нових технологічних, організаційних та інших рішень, втілення їх у процесі своєї діяльності); в) гнучкість (вміння пристосовуватися до внутрішніх і зовнішніх змін на підприємстві).

Однак, нові завдання стратегування обумовлюють нові вимоги підприємства до компетенцій та компетентностей персоналу. Йдеться про стратегічне бачення, постановку поточних завдань, розроблення стратегічних альтернатив, стратегічний аналіз тощо.

Їх мають забезпечувати результати попереднього навчання загальні (табл. 4.6) та формувати типові завдання фахової діяльності (табл. 4.7).

Таблиця 4.6 – Загальні компетенції управлінського персоналу, потрібні для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (джерело: власна розробка)

Зміст компетентностей	Результати навчання
1.1. Уміння обґрунтовувати управлінські рішення та спроможність забезпечувати їх правомочність	1.1.1. Уміння на основі інформаційного забезпечення та комп'ютерних технологій розробляти достатню кількість альтернативних варіантів рішень. 1.1.2. Здатність використовувати оргтехніку, універсальне та прикладне програмне забезпечення відповідно до виду діяльності, документально оформляти управлінське рішення 1.1.3. Уміння проводити моніторинг змін у законодавстві, орієнтуватися у нормативних актах, щоб забезпечувати правомочність рішень
1.2. Уміння працювати у колективі та команді	1.2.1. Здатність підтримувати врівноважені стосунки з членами колективу та команди, споживачами та іншими представниками сфери життєдіяльності. 2.2.2. Уміння працювати в міждисциплінарній команді. 2.2.3. Здатність нести відповідальність за розвиток професійних знань і практик, оцінювання стратегічного розвитку команди
1.3. Позитивне ставлення до несхожості та інших культур	1.3.1. Розуміти і дотримуватися етичних цінностей, у т.ч. у професійній діяльності. 1.3.2. Розуміння традицій і звичаїв інших культур, уміння проявляти толерантне ставлення. 1.3.3. Уміння протистояти проявам расової, національної, вікової дискримінації, тендерної нерівності
1.4. Здатність до критики та самокритики	1.4.1. Уміння критично оцінювати явища, ситуації, діяльність осіб, спираючись на отримані знання

Йдеться про те, що результати попереднього навчання утворюють базовий рівень компетентностей управлінського персоналу, що буде здійснювати стратегування на підприємстві, а типові завдання фахової діяльності (див. табл. 4.7) вказують на додаткові компетентності, які умовно можна розділити на групи щодо:

- *інноваційного менеджменту* з теоретичного розуміння та застосування інструментарію за напрямками: інновація, інноваційне оновлення, інноваційна діяльність, інноваційний процес та його елементи, інноваційний розвиток, інноваційна активність, інноваційні рішення, інноваційна продукція, інноваційний цикл, функції інновацій, соціогенетичні закономірності інноваційного розвитку, інноваційне, інноваційно-активне та інноваційно-орієнтоване підприємство;
- *інвестиційного менеджменту* з теоретичного розуміння та застосування інструментарію за напрямками: інвестиції, та їх види інвестиційна діяльність (її форми, об'єкти та суб'єкт), інвестування, інвестор, учасник інвестиційної діяльності, інвестиційний ринок, інвестиційний цикл, фази інвестиційного циклу, інвестиційний процес, інвестиційний комплекс.

Таблиця 4.7 – Типові завдання діяльності та фахові компетентності персоналу, потрібні для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (*джерело: власна розробка*)

Типові завдання діяльності	Фахові компетентності як здатність
1	2
1.1. Збір, оброблення і систематизування інформації з питань інноваційної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – встановлювати мету формування інформаційної бази інноваційного менеджменту; – аналізувати, верифікувати, оцінювати повноту інформації в ході здійснення інноваційної діяльності; – спілкуватися та працювати з фахівцями інших організацій, структурних підрозділів щодо опрацювання інформації
1.2. Діагностування середовища інноваційної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – діагностувати макроекономічні показники діяльності, що характеризують інноваційний розвиток країни; – діагностувати внутрішнє середовище інноваційної діяльності підприємства;
1.3. Аналізування інноваційної діяльності підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – постановки задачі аналізу та використання відповідних методів його здійснення на основі критичного осмислення основних теорій, принципів і методів аналізу інноваційної діяльності; – практичного використання теорії аналізу інноваційної діяльності із застосуванням інформаційних технологій;
1.4. Оцінювання стану та ефективності використання інноваційного потенціалу підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – постановки задачі аналізу та використання відповідних методів його здійснення для оцінювання інноваційного потенціалу на макро- та мікроекономічному рівні; – оцінювати ефективність використання інноваційного потенціалу підприємства;

Продовження таблиці 4.7

1	2
1.5. Аналізування ресурсів, процесів і результатів інноваційної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> – аналізувати ресурси, процеси, результати інноваційної діяльності; – системно аналізувати ресурси та результати інноваційної діяльності з використанням інформаційних технологій, презентувати результати аналізу;
1.6. Оцінювання спроможності реалізації інноваційних проектів	<ul style="list-style-type: none"> – оцінювати спроможність реалізації інноваційних проектів; – постановки задач оцінки, вибору методів їх розв'язання; – оцінювати та презентувати результати оцінювання спроможності реалізації інноваційних проектів; – використовувати інформаційні технології в процесі здійснення оцінки інноваційного проекту; – оцінювати організаційну спроможність реалізації інноваційного проекту організатором;
1.7. Формування інноваційної політики та стратегії інноваційного розвитку	<ul style="list-style-type: none"> – формувати та обґрунтовувати довгострокову інноваційну політику; – обґрунтовувати стратегічні напрями, цілі та джерела фінансування реалізації стратегії інноваційної діяльності;
1.8. Прогнозування розвитку ринку інновацій	<ul style="list-style-type: none"> – застосовувати принципи і методи прогнозування інноваційного та науково-технологічного розвитку макроекономіки; – прогнозувати кон'юнктуру інноваційного ринку; – прогнозувати інноваційну активність галузей економіки та регіонів; – прогнозувати інноваційний потенціал підприємства;
1.9. Прогнозування інноваційного розвитку підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – розв'язувати спеціалізовані завдання довгострокової інноваційної політики підприємства;
1.10. Розроблення інноваційних проектів та програм	<ul style="list-style-type: none"> – розробляти інноваційні проекти; – управляти та контролювати виконання проектів;
1.11. Оцінювання та експертиза інноваційних проектів і програм	<ul style="list-style-type: none"> – оцінювати економічної, бюджетної та соціальної ефективності інноваційних проектів; – проводити експертизу бізнес-планів інноваційних проектів та програм;
1.12. Створення інноваційної організації	<ul style="list-style-type: none"> – застосовувати принципи і методи проектування інноваційного підприємства; – аналізувати функціонування інноваційних підприємств;
1.13. Планування інноваційної діяльності підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – застосовувати принципи і методи планування інноваційної діяльності підприємства;
1.14. Розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємства	<ul style="list-style-type: none"> – застосовувати принципи і методи стратегічного управління та аналізу, – формулювати місію, систему цілей стратегії підприємства

Стратегування в частині управління інноваційною діяльністю на компетентнісних засадах націлене на прогнозування глобальних змін в

економічній ситуації та пошук і реалізацію масштабних інноваційних проектів, які сприятимуть успіхові підприємства і забезпечуватимуть його ефективне функціонування і розвиток у тривалій перспективі. Це передбачає визначення основних напрямів науково-технічної і виробничої діяльності підприємства у сферах розроблення і впровадження нової продукції; вдосконалення і модифікацію продукції, яку виготовляє підприємство; зняття з виробництва застарілої продукції; залучення у виробничу діяльність нових ресурсів і нових технологій, освоєння нових методів організації виробництва та праці. Систематизуємо і представимо етапи планування інноваційної діяльності підприємства в межах загальної стратегії (рис.4.3).

Рисунок 4.3 – Послідовність стратегічного планування інноваційною діяльністю підприємства (джерело: удосконалено на підставі

[186, 188-189, 301-302, 314, 393])

Для реалізації цих завдань необхідно розробляти плани і програми інноваційної діяльності, здійснювати обґрунтування проектів створення нових продуктів, розробляти ефективні організаційні форми управління реалізацією інноваційних проектів, керувати ресурсним забезпеченням інноваційних програм та проектів [270, 275-277, 306].

Компетентнісні засади адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства у практичній діяльності щодо адміністрування послідовно перетворюються й інтегруються в загальну систему професійного освоєння і застосування теоретичних знань і практичних навичок. Оскільки стратегічне управління інноваціями орієнтоване на визначення і досягнення перспективних цілей (завоювання більшої частки ринку, забезпечення високих темпів стійкого економічного розвитку тощо) в умовах конкурентного середовища, що відображене в системі стратегічних планів: загальнокорпоративних, планів стратегічних господарських одиниць, на які поділено підприємство, планів функціональних сфер діяльності (маркетингової, інвестиційної, виробничої, інноваційної та ін.), оскільки *компетентності із застосування інструментарії планування, прогнозування, аналізування та контролювання є однаково важливими*. Таким чином, *сукупність компетентностей управлінського персоналу в частині інноваційної складової* має забезпечити формування напрямів інноваційної діяльності, визначення стратегічних інноваційних цілей та інноваційної стратегії підприємства.

Стратегування інвестиційною складовою інноваційно-інвестиційного розвитку на компетентнісних засадах вимагає *компетентностей щодо управління інвестиційним портфелем та знань його принципів*, до основних із яких відносяться [302, 308, 311, 331, 365]:

- забезпечення реалізації інвестиційної стратегії;
- забезпечення відповідності обсягу і структури портфеля обсягу і структурі формованих його джерел;
- оптимізація співвідношення прибутковості та ризику;

- оптимізація співвідношення прибутковості та ліквідності;
- забезпечення керованості портфелем.

Процес формування портфеля цінних паперів та управління їм накладає вимогу до *компетентностей в частині виконання процедур кожного з його етапів*, які систематизовані у табл. 4.8.

Таблиця 4.8 – Систематизація етапів процесу управління інвестиційного портфеля (*джерело: систематизовано на підставі [318, 328, 349, 353, 482]*)

Етап	Зміст процедур етапу
1. Визначення цілей інвестора	Визначається інвестиційна стратегія. Локальні цілі інвестиційної діяльності: досягнення певного рівня поточної прибутковості, приріст капіталу, мінімізація інвестиційних ризиків, забезпечення необхідної ліквідності. Суперечність представлених цілей вирішується їх ранжируванням відповідно до інвестиційної стратегії.
2. Проведення аналізу цінних паперів	Обираються один з двох підходів до вибору цінних паперів: 1) фундаментальний аналіз, що ґрунтується на вивченні загальної економічної ситуації, стану галузей економіки, положення окремих компаній, чиї цінні папери обертаються на ринку; 2) технічний аналіз, пов'язаний із вивченням динаміки цін на фінансові інструменти.
3. Формування портфеля	Проводиться відбір цінних паперів для включення їх в портфель. При цьому враховується ієрархічна структура цілей, принципи формування портфеля.
4. Моніторинг портфеля	Для збереження збалансованості портфеля проводиться його ревізія (моніторинг) Відстежується, щоб його склад не прийшов у суперечність із загальноекономічною ситуацією, яка постійно змінюється, положенням секторів і галузей, інвестиційними якостями окремих об'єктів інвестування.
5. Оцінка фактичної ефективності, зіставлення з плановою	Визначаються досягнуті значення прибутковості і ризику портфеля. З'ясовуються можливі відхилення від планових величин і шляхи їх вирішення.

До цього промислового підприємству слід додати *компетентність щодо визначення економічного ефекту від запровадження нових технологій та продукції*, що є центральним питанням інвестиційної діяльності.

Ефективне управління інвестиційною складовою (інвестиційною діяльністю, проектним інвестуванням) забезпечує єдність суб'єкта та об'єкта управління, яке досягається в результаті не тільки саморегулювання в економічних системах, а й цілеспрямованого впливу об'єкта управління на суб'єкт. Якість впливу залежить від: а) управлінської та організаційної діяльності, в якій вони реалізуються; б) доцільності дій суб'єкта управління, який здійснює управлінську й організаційну роботу, приймає управлінські рішення і домагається управлінського результату.

Економічна система включає суб'єкти, які здійснюють цілеспрямовану інвестиційну діяльність відповідно до прийнятим ними рішенням, здатні до самооцінки з приводу своїх дій і оцінці дій інших суб'єктів і змінюють стратегію і тактику без жорсткої прив'язки до зовнішніх умов. Це робить підприємство внутрішньо нестійкою організацію, що визначається [326, 328]:

- багатоелементністю (індивіди, формальні і неформальні відносини, підрозділи тощо);
- активністю елементів та їх залежністю від зовнішніх дестабілізуючих впливів;
- обмеженістю доступної інформації;
- суперечливістю інтересів елементів систем і системи в цілому;
- нелінійним характером взаємодії елементів системи;
- пороговим характером процесів: реальна віддача від зусиль, прикладених для досягнення поставленої мети, виникає лише тоді, коли зусилля перевищать певне порогове значення. До цього віддача від прикладених зусиль практично відсутня;
- гістерезисної поведінки суб'єктів і об'єктів управління (тимчасове запізнювання їх реакції на зміну зовнішніх умов).

Організація стратегування інвестиційних процесів визначається безліччю найрізноманітніших факторів (інформаційних, етнокультурних, географічних, соціально-економічних), прийнятими рішеннями (їх кількістю та спрямованістю), числом і субординацією осіб, які здійснюють

адміністрування тощо. Вплив факторів і просторо-часові особливості управління інвестиціями призводить постійного коректування управлінської діяльності та запровадження її стратегування.

Стратегування в частині стратегічного управління на компетентнісних засадах. Розглянемо вимоги до стратегування, які можемо вивести з практики стратегування [322, 350, 364] та які складають *додатковий новітній обсяг знань управлінського персоналу, що залучатиметься до стратегування* на постійній основі:

- для результативного стратегування необхідно існування протягом тривалого часу системи стратегічного управління, яка має досвід;
- стратегія дієва лише зі стратегічної позиції. Тобто її результативність знаходиться під ризиком не угодоздатності. стратегічного дисбалансу, неможливості зайняття стратегічної позиції;
- у систему стратегування входять: власне стратегія, центр прийняття стратегічних рішень, система їх впровадження та супроводження;
- центр прийняття стратегічних рішень не збігається з центром прийняття управлінських рішень. В системі стратегування має бути співвідношення систем тактичного або поточного управління та стратегічного управління;
- центр прийняття стратегічних рішень може бути змінним (стратегічний комітет, стратегічна група, відділ стратегічного управління тощо), який має працювати постійно;
- стратегія – це орієнтація системи в усьому просторі і в тривалому часі через всю сукупність реальності, яка дозволяє перегравати стратегічного суперника. Стратегія складається зі *концептуальних стратагем*, тобто принципів нормування реальності задля досягнення певних цілей. Вона потребує програм, проектів та планів, але принципово не включає їх у своєму змісті і не зводиться до них;
- стратегія як інструмент призначена для публічного оголошення. Її розробляє вузьке коло експертів. Стратегічна комунікація відбувається не через ЗМІ і не через круглі столи, а в іншому місці і в іншому форматі;

- для вирішення проблеми поєднання компетентності та легітимності, застосовується трьохрівневе стратегування. Це рівні: власників підприємства, вищої ланки управління (топ-менеджмент), стрейкхолдерів;
- стратегування будується на обраній теорії, оскільки вони мають парадигмальну відмінність. Більш фундаментальна теорія стратегії має домінуючий характер над менш фундаментальною.

Підтримуємо узагальнення, зроблене С. Дацюком [322] щодо вимог до фахівця, який зможе виконати стратегування об'єкту або процесу якісно та креативно. *Інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, а також обов'язкова наявність вміння ставити себе на різні позиції за схемою «консультант-теоретик-експерт-клієнт» – це найважливіша сучасна компетентність управлінського персоналу, який з може здійснювати стратегування.*

Є шість професійних позицій, які обслуговують різні функції стратегування [322], з якими ми згодні за умов їх актуалізації щодо стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств:

- *перша – теоретик.* Він має розвивати теорію, брати участь у теоретичному пошуку, тому й відповідає за: а) наукове обґрунтування інноваційно-інвестиційного розвитку та його складових, методів, інструментів тощо та б) впровадження теоретичних інновацій в стратегічні розробки експертів та консультантів шляхом проведення семінарів та вирішення проблемних кризових ситуацій;
- *друга – консультант.* Консультанти – ті, хто поєднує всі ці позиції (теоретика, експерта, аналітика, оргменеджера і т.д.) і виробляє власне послугу стратегування. Консультанти у безпосередніх дискусіях з колегами на ринку інтелектуальних послуг та з представниками влади обговорюють теоретичні підходи, просувають нові знання, нові підходи, нові стратегічні кроки – як публічно, так і не публічно – для їх використання у якості управлінських рішень. Консультанти, використовуючи продукти аналітиків та експертів, безпосередньо

спілкуються з клієнтом, мають справу з його старим знанням, просувають нове знання у безпосередній комунікації та у вигляді прикладних стратегічних кроків щодо клієнта. Такі конкретні запропоновані ними кроки досить довгий час не є публічними. Тобто діяльність консультанта має як публічну, так і клієнтську непублічну складову;

- *третья – експерт*. Експерт за результатами аналізу здобуває нове знання з реального об'єкту, тому має вивчати досвід інших підприємств та надавати рекомендації. У стратегічній площині інноваційно-інвестиційного розвитку експерти вивчають реальність, цілі конкурентів, узгодженість різних цілей; пропонують свої варіанти стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому або за його складовими, власні інструменти та методи, що дозволяє переграти конкурентів;
- *четверта – аналітик*. Він шукає та обґрунтовує зв'язок тенденцій та процесів об'єкту, будує моделі, розробляє сценарії та робить прогнози. Його завдання різнобічні: ресурсний аналіз, ігровий аналіз, сценарний аналіз, цільове моделювання і т.п.;
- *п'ята – організаційний або проектний менеджер*. Він організує клієнтсько-сервісну діяльність аналітиків, експертів та консультантів в межах окремих інноваційно-інвестиційних проектів та в цілому. Його обов'язок – організація круглих столів, внутрішніх семінарів, піар-акції;
- *шоста – обслуговуючий персонал*. Його завданням є налагодження засобів комунікацій, перевірка стану техніки адміністрування.

Їх інтегрування відбувається, як на рівні фахових завдань, так і на рівні відповідних компетентностей. Остання актуалізуються як здатність:

- застосовувати статистичні методи для аналізу даних, моделювання і прийняття управлінських стратегічних та поточних рішень, володіння новітніми інструментами і технологіями управління;
- застосовувати отримані нові знання й практичні пропозиції для розв'язання комплексних проблем інноваційно-інвестиційного розвитку,

його активізації та стратегування у сфері управлінської діяльності, адаптувати їх до умов змінного середовища;

- використовувати інноваційні технології при прийнятті стратегічних рішень, обґрунтовувати самостійні висновки і пропозиції щодо вирішення проблем і процесу управління;
- комунікувати з колегами на загальному рівні і на рівні спеціалістів;
- робити усні та письмові звіти, обговорювати їх рідною та англійською мовами;
- аналізувати та формулювати висновки (діагноз) для різних типів управлінських фахових завдань;
- прогнозувати майбутні наслідки від прийняття управлінських рішень;
- ефективно використовувати на практиці різні теорії управління наукою та в області ділового адміністрування;
- та спроможність впроваджувати раціональні схеми планування та організації робочих місць, структурування завдань відповідно до чисельності та кваліфікації виконавців, визначати черговість робіт, розраховувати термін їх виконання.

При формуванні структурної одиниці для виконання комплексу робіт стратегування враховуються існуючі типові норми [340, 355, 364], за якими *чисельність адміністративного персоналу* встановлюється, виходячи з:

- типових норм керованості (5-10 осіб на одного управлінського працівника зі складними функціями і до 20 осіб при стандартизованих обов'язках);
- організаційної структури управління (лінійної, лінійно-функціональної, штабний, дивізійної або матричної);
- функцій і завдань системи управління підприємством;
- життєвого циклу підприємства;
- необхідності модернізації основних процесів на підприємстві.

Дуже важливо обґрунтувати кваліфікаційний склад адміністративного персоналу, вимоги до його компетентностей (*див. табл. 4.6-4.8*). Практика показує, що чисельність адміністративного персоналу не має перевищувати

20% загальної чисельності працівників підприємства. В іншому випадку адміністративні функції та процеси превалюють над виробничими.

З розвитком аутсорсингу частина адміністративних видів робіт доручається зовнішнім спеціалізованим підприємствам [154, 335, 340, 564]. Це дозволяє підвищити якість робіт, знімаючи частину адміністративних та вивільняючи час для більш продуктивної або креативної роботи адміністративного персоналу (ведення бухгалтерського обліку, юридичний супровід та ін). Сучасний рівень спеціалізації та автоматизації виконання допоміжних видів робіт стратегування доцільно доручати фахівцям або партнерам, де якість, строки набагато привабливіше, ніж виконання цих робіт власними силами. Це дозволяє значно скоротити штат обслуговуючого персоналу. У першу чергу це стосується програмного забезпечення та оргтехніки управління.

Навички, які є складовою організаційних компетентностей персоналу, мають забезпечити вирішення фахових завдань, які є часткою завдань більш високого рівня. Зокрема йдеться про таке:

- розробка штатного розкладу: структурний підрозділ (робоча група, комітет тощо) зі стратегічного управління (стратегування, стратегічного планування тощо) в частині функціонального контуру, відповідальності та комунікацій, а також його особового складу;
- розробка адміністративних процедур щодо виконання функціональних завдань стратегування в межах відповідних процесів;
- порівняння запланованих показників зміненої структури управління та визначенням потреби в додаткових працівниках за їх кваліфікацією і професійними вимогами;
- аналізування кадрового потенціалу, його відповідності планам розвитку;
- уточнення посадових інструкцій для працівників за новими штатними одиницями;
- зв'язок із зовнішніми джерелами, що забезпечують кадрами підприємство (передача відомостей про вакансії та умови їх заміщення);

- оцінка кандидатів на вакантну посаду, добір та підбор персоналу;
- поточна періодична атестація управлінського персоналу, задіяного у стратегуванні.

Структурна змістовність професійних компетенцій з адміністрування процесом стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства в частині виконання функцій планування, прогнозування, організування, аналізування, контролювання систематизована у табл. 4.9.

Таблиця 4.9 – Структурна змістовність професійних компетенцій управлінця щодо адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства (джерело: систематизовано на підставі [330, 349, 353])

Функція, яка здійснюється управлінським персоналом	Компетентність (характеристика потенційної можливості управлінця здійснювати успішну діяльність в рамках певних компетенцій)	Компоненти компетенцій
1. Планування	Вміння складати перспективні стратегічні плани та розробляти цільові комплексні програми, маршрутні карти реалізації стратегування.	
2. Прогнозування	Вміння проводити достовірні обґрунтовані прогнози з використанням апарату прогностичної валідності та математичної статистики .	
3. Організування	Вміння здійснювати централізацію та децентралізацію управлінських повноважень в апараті управління; компонувати методологічні засади проектування організаційних структур адміністративного управління; використовувати інструменти проектування у горизонтальному, функціональному розподілі праці та вертикальній спеціалізації адміністративного управління; розробляти та впроваджувати концепцію проектування роботи та її моделювання.	<ul style="list-style-type: none"> – кваліфікація; – управлінська майстерність; – математична логіка; – креативність; – гнучкість; – професійна етика; – культура мови як культура ведення бізнесу.
4. Аналізування	Вміння аналізувати економічне, правове і соціальне середовище, у якому діють суб'єкти господарювання, органи державного управління і реалізується фінансово-економічна політика.	
5. Контролювання	Вміння застосовувати види адміністративного контролю, застосовуючи інструменти адміністративного контролю та через реалізацію компоненти комплаєнс-контроль, а саме: бюджетний контроль, адміністративний аудит, економіко-статистична оцінка динамічних змін результатів діяльності .	

По суті, до прерогатив адміністрування відносяться в основному загальні системоутворюючі повноваження. Їх реалізація поєднує комплекс організаційно-методичних функцій, які забезпечують повноваження персоналу, оскільки формує і реформує організацію, направляє і супроводжує її функціонування, контролює і надає встановлену звітність. З комплексу повноважень виділяється множина лінійних та функціональних адміністративних завдань, розробка стратегічних рішень у процесі стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Адміністрування доповнює специфічними компетенціями існуючі, забезпечує функціоналом процедур адміністрування та системою процедур оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

Відтак, нові завдання стратегування обумовлюють нові вимоги підприємств до компетенцій та компетентностей управлінського персоналу з інноваційного менеджменту, інвестиційного менеджменту та стратегічного управління, які дозволятимуть активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність та прискорити інноваційний розвиток підприємства. Тому компетентнісні засади стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають формуватися у *трьох напрямках*: а) стратегування інноваційною складовою інноваційно-інвестиційного розвитку (інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційний розвиток), б) стратегування інвестиційною складовою інноваційно-інвестиційного розвитку (управління інвестиційним портфелем, визначення результативності інвестиційної діяльності та економічного ефекту від запровадження нових технологій та продукції), в) стратегування в частині стратегічного управління, компетентності з якого забезпечуватимуть ефективне адміністрування процесу стратегування. Інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, вміння застосовувати їх з різних позицій (консультант, теоретик, експерт, клієнт) для вирішення фахових завдань – це найважливіша новітня компетентність управлінського персоналу, який здійснюватиме стратегування.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 4

Обґрунтування науково-методичних підходів та розроблення архітектоніки стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства дозволило дістати наступних висновків та узагальнень:

1. *Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства неможлива без системних змін, що потребують розроблення нового теоретико-методологічного базису стратегування архітектоніки, управлінського інструментарію, компетентністних засад на тлі застосування новітніх механізмів інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення, що мають цільове призначення та виконують певні завдання. Зокрема, теоретичний базис визначає нові правила, принципи, об'єкти та інструменти активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств та її стратегування. Він містить: категорійно-понятійний апарат, адаптований для аналітико-облікових цілей стратегування; теоретико-методологічні засади і методичний інструментарій обліково-аналітичного та інформаційно-аналітичного призначення інвестиційного проектування як базового процесу в управлінні інноваційним розвитком підприємств; організаційно-економічний механізм активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств та стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; припущення щодо доцільності системного запровадження в управлінні промисловим підприємством стратегування активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку та його потенційної спроможності підвищити результативність інноваційно-інвестиційного розвитку й економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності.*

2. *Методологічний базис процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств висвітлює*

його бюджетну основу, критерії ефективності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку, доцільність адміністрування процесу стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку методами контролювання процесів, процедур, виконавців. Він поєднує економічне трактування стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку методи управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства з методами прогнозування, програмування і моделювання.

3. *Архітектоніка* стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства описує *принципи побудови механізму стратегування та відповідного процесу*, дає змогу визначати його загальну динаміку, вектори розвитку та напрями змін для досягнення результатів інноваційно-інвестиційного розвитку за рахунок забезпечення стійкого взаємозв'язку його складових, ефективного формування інноваційного потенціалу, накопичення та використання інноваційно-інвестиційних ресурсів.

4. Інтегрує теоретико-методологічний базис з інструментально-технологічним забезпеченням за запропонованою архітектонікою *узагальнена концептуальна модель стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку*. Реалізації моделі сприяє використання новітніх механізмів інноваційного розвитку та його інвестиційного забезпечення, а також компетентнісних засад стратегування. До перших віднесено *організаційно-економічні інструменти інвестування, що потенційно застосовні та мають значний потенціал активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства*, – краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг. Апробація результатів дослідження протягом 8 років довела необхідність і результативність їх впровадження. Другі є обов'язковою умовою стратегуванню активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, оскільки останнє є новим, тому недостатньо висвітленим об'єктом управління.

5. *Розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* полягає в:

- а) актуалізації складових загальної стратегії на рівні цілеполягання, оцінювання умов та альтернатив її реалізації;
- б) узгодження інноваційної та інвестиційної функціональних стратегій із загальною шляхом інтеграції їх елементів, завдань та інструментів;
- в) формування конкурентної стратегії промислового підприємства як необхідної умови та, водночас, компромісу між загальною метою розвитку та цілями, механізмами та інструментами інноваційно-інвестиційного розвитку, що досягається за рахунок їх узгодження на рівні критерію оцінювання результативності розвиток рівнем конкурентоспроможності підприємства (інноваційної продукції, послуги);
- г) мобільності бізнес-архітектури внаслідок новел в інноваційній сфері та ринкових економічних перетворень на тлі вразливості архітектоніки.

6. Нові завдання стратегування обумовлюють нові вимоги підприємств до компетенцій та компетентностей управлінського персоналу з інноваційного менеджменту, інвестиційного менеджменту та стратегічного управління, які дозволятимуть активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність та прискорити інноваційний розвиток підприємства. Йдеться про стратегічне бачення, постановку поточних завдань, розроблення стратегічних альтернатив, стратегічний аналіз тощо. Тому компетентнісні засади стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства мають формуватися у *трьох напрямках*: а) *стратегування інноваційною складовою інноваційно-інвестиційного розвитку на компетентнісних засадах* (інноваційною діяльністю, інноваційним потенціалом та розвитком), компетентності з якого охоплюють прогнозування глобальних змін в економічній ситуації, пошук і реалізацію інноваційних ідей та проектів, які забезпечуватимуть ефективне функціонування і розвиток підприємства тривалій час; б) *стратегування інвестиційною складовою інноваційно-інвестиційного розвитку на компетентнісних засадах на компетентнісних засадах*, компетентності з

якого охоплюють також *управління інвестиційним портфелем, визначення результативності інвестиційної діяльності та економічного ефекту від запровадження нових технологій та продукції*; в) *стратегування в частині стратегічного управління на компетентнісних засадах, компетентності з якого забезпечуватимуть адміністрування процесу стратегування.*

7. *Інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, а також обов'язкова наявність вміння ставити себе на різні позиції за схемою «консультант-теоретик-експерт-клієнт» – це найважливіша новітня компетентність управлінського персоналу, який здійснюватиме стратегування.* Вона актуалізуються як здатність: а) *теоретика* – розвивати теорію, брати участь у теоретичному пошуку, який відповідає за: а) наукове обґрунтування інноваційно-інвестиційного розвитку та його складових, методів, інструментів тощо та б) впровадження теоретичних інновацій в стратегічні розробки експертів та консультантів шляхом проведення семінарів та вирішення проблемних кризових ситуацій; б) *консультанта* – поєднати позиції теоретика, експерта, аналітика, оргменеджера та виробити певну процедуру стратегування. Він обговорює теоретичні підходи, просуває нові знання, нові підходи, нові стратегічні кроки – як публічно, так і не публічно – для їх використання у якості ефективних рішень. Консультанти, використовуючи продукти аналітиків та експертів, безпосередньо спілкуються з клієнтом, мають справу з його старим знанням, просувають нове знання у безпосередній комунікації та у вигляді прикладних стратегічних кроків щодо діяльності клієнта. Діяльність консультанта має публічну і клієнтську непублічну складову; в) *експерта* – здобути за результатами аналізу досвіду інших підприємств нове знання з реального об'єкту та надати рекомендацій. У стратегічній площині інноваційно-інвестиційного розвитку експерти вивчають реальність, цілі конкурентів, узгодженість різних цілей; пропонують свої варіанти стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому або за його складовими, власні інструменти та методи; г) *аналітика* – шукати та

обґрунтовувати зв'язок тенденцій та процесів об'єкту, будувати моделі, розробляти сценарії та робити прогнози; д) *організаційний або проектний менеджер*. – організувати клієнтсько-сервісну діяльність аналітиків, експертів і консультантів в межах окремих інноваційно-інвестиційних проектів та в цілому. Його обов'язок – організація круглих столів, внутрішніх семінарів, піар-акції, тощо; е) *обслуговуючий персонал* – налагоджувати засоби комунікацій, перевіряти стан техніки адміністрування. Інтегрування цих позиції відбувається на рівні фахових завдань і відповідних компетентностей.

Результати розділу 4 висвітлено у таких працях автора: [1, 3, 5-6, 23, 25-26, 32, 44, 47, 50-51, 58, 61], наведених у **Додатку А**.

РОЗДІЛ 5

УПРАВЛІНСЬКИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ СТРАТЕГУВАННЯ АКТИВІЗАЦІЇ
ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО
ПІДПРИЄМСТВА5.1 Управлінський інструментарій стратегування активізації
інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства: функціонально-
компетентнісна характеристика

Процес стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства застосовує всі основні *функції управління*, зокрема планування, прогнозування, організація, мотивація, контроль, за певними адміністративними процедурами.

Проте, основний процес як об'єкт стратегування – це *активізація інноваційно-інвестиційного розвитку*, яка полягає в прискореній організації інноваційно-інвестиційної діяльності на відстань і в часі, що вимагає:

- по-перше, формування ефективного організаційного механізму, що визначає *взаємозв'язок завдань стратегування та засобів їх вирішення для управлінського персоналу підприємства* в процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства на тривалий час – горизонт, визначений у його стратегії;
- по-друге, закладання *стимулюючого (економічного) та компетентнісного (знаннєвого) підґрунтя* як стратегування, так і активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому (*див. п.4.3*);
- по-третє, застосування *адміністративного підходу, поєднання процесу адміністрування та комплаєнс-контролю*, оскільки стратегування пов'язано з обов'язковістю формалізації його процедур, які є новими для управлінського персоналу.

Формування організаційного механізму, що визначає взаємозв'язок завдань стратегування та засобів їх вирішення для управлінського персоналу підприємства в процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства на тривалий час, на наш погляд, доцільно здійснювати шляхом організації стратегічного управління інноваційною діяльністю на основі збалансованої системи показників (ЗСП) і результатів прикладного стратегічного аналізу. По суті, йдеться про формування *інноваційної складової збалансованої системи показників та аналізі показників, що входять до неї*. Активізація інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства відбуватиметься за умов прискорення інноваційного процесу. Тому останній також підлягає стратегуванню за *рекомендованими етапами*:

- перший: визначення стратегічних цілей інноваційного процесу;
- другий: побудова стратегічної карти інноваційного процесу;
- третій: вибір показників інноваційного процесу;
- четвертий: визначення цільових (еталонних, запланованих) значень показників інноваційного процесу;
- п'ятий: розробка стратегічних інноваційних заходів.

Перший та п'ятий етапи достатньо глибоко висвітлені авторами [415-416, 418, 421, 424, 428], тому лише додамо, що стратегічні цілі інноваційного процесу не є незалежними і відірваними одна від одної. Навпаки, вони тісно пов'язані і впливають одна на одну. Визначення і документування причинно-наслідкових зв'язків між окремими стратегічними інноваційними цілями є одним з основних елементів інноваційної складової збалансованої системи показників. Причинно-наслідкові зв'язки, що встановлюються, відображають наявність залежностей між окремими стратегічними інноваційними цілями.

Детально розглянемо *другий етап*, оскільки інтуїтивні представлення управлінського персоналу по інноваціях про наявність причинно-наслідкових зв'язків між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу з часом трансформуються в явні та відображаються наочно (документуються) у стратегічних картах інноваційного процесу, зразок якої наведений на рис.5.1.

Рисунок 5.1 – Стратегічна карта інноваційного процесу
(джерело: побудовано автором на підставі [21, 23, 181, 277, 475])

Цей приклад демонструє, що стратегічна карта інноваційного процесу визначає взаємозв'язок завдань стратегування інноваційного процесу та засобів їх вирішення для управлінського персоналу підприємства. Вона відображає взаємозв'язки між сформульованими раніше його стратегічними цілями, що є багато в чому універсальними для всіх типів підприємств.

Стратегічна карта інноваційного процесу є графічним документом, що відображає причинно-наслідкові зв'язки між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу підприємства. Вона має вид блок-схеми, в

якій стратегічні цілі інноваційного процесу представлені окремими блоками, а причинно-наслідкові зв'язки між ними – стрілками. Стратегічна карта інноваційного процесу є однією із складових частин стратегічної карти внутрішніх бізнес-процесів і відповідно загальної стратегічної карти.

Значущість побудови стратегічних карт інноваційного процесу для формування інноваційної складової СЗП полягає в тому, що вони:

- відображають взаємозв'язки і залежності між окремими стратегічними цілями інноваційного процесу промислового підприємства;
- пояснюють взаємні ефекти, що виникають, при досягненні стратегічних цілей інноваційного процесу;
- формують у керівників розуміння залежностей і значення окремих стратегічних цілей інноваційного процесу;
- сприяють єдиному розумінню інноваційної стратегії;
- пояснюють значення управлінських показників інноваційного процесу;
- сприяють кращому розумінню і кращій комунікації стратегічних цілей інноваційного процесу промислового підприємства;
- сприяють налагоджуванню співпраці між керівниками різних структурних підрозділів, що займаються інноваціями;
- створюють модель, що пояснює шляхи досягнення інноваційного успіху в діяльності промислового підприємства.

Третій та четвертий етапи стратегування інноваційного процесу пов'язані з вибором його показників та визначенням їх цільових (еталонних, запланованих) значень. Так, завершення побудови стратегічної карти інноваційного процесу дозволяє перейти до вибору показників інноваційної складової збалансованої системи, які необхідні для чіткого і однозначного виразу змісту його стратегічних цілей, визначення ступеню їх досягнення.

Стимулююче (економічне) та компетентнісне (знанняве) підґрунтя стратегування і активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому мають різну природу. Економічне підґрунтя утворює економічна ефективність інноваційно-інвестиційного розвитку, що вимірюється

відповідними показниками (див. далі – п.5.3), а компетентнісне підгрунття має знаннево-освітню, тобто інтелектуальну природу (див. п.4.3). Спільним в них є: по-перше, процес адміністрування, по-друге, загальний результат – забезпечення прискорення інноваційного процесу та, у підсумку, інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

Застосування адміністративного підходу передбачає поєднання процесу адміністрування з комплаєнс-контролем, оскільки стратегування потребує обов'язкової формалізації його процедур.

Застосування адміністративного підходу та адміністрування в якості управлінського інструментарію стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства доцільно, оскільки безпосередня та опосередкована участь у впливі на процес активізації ґрунтується на адекватному розумінні єдиного уявлення, сприйняття і використання його побудови. Але воно, у свою чергу, передбачає чітке освоєння основних елементів і правил подання складу, змісту і конструкції побудови і здійснення процесу адміністративною процедурою. Відповідно, можливості ефективного контролю й управління залежать від того, як об'єкт управління являє об'єкт у деталях. Ступінь деталізації визначається ємністю наявної вихідної інформації і як розроблені методи її аналізу [43, 392-393].

Первинним елементом побудови будь-якої процедури об'єктивно є *дія*, яка є основним конструктивним елементом організації стратегування, яка також може бути представлена адміністративною процедурою. У послідовності об'єднання її складових в адміністративну процедуру найбільш точно відбивається процес конструювання [394, 398, 460, 465].

Операції та інші змістовні та структурні елементи адміністративної процедури (табл. 5.1) послідовно об'єднуються протягом управлінської діяльності, утворюючи:

– *етапи* як відрізки процесу, що визначаються отриманням проміжного результату, та *фази*, які виділяють частини циклу процедури по найбільш характерним зовнішнім ознаками;

- *стадії* у вигляді сукупностей однорідних операцій;
- *цикли* як періодично повторювані послідовності реалізації всіх представлених вище складових.

Кожна зі складових, об'єднуючись на основі певних критеріїв, забезпечує формування і використання ресурсів підприємства, вдосконалення побудови і здійснення відповідної адміністративної процедури, вбудовуючись в загальну управлінську діяльність та виконання окремих функціональних завдань.

Таблиця 5.1 – Критерії визначення складових адміністративної процедури
(джерело: систематизовано на підставі [43, 399-400])

Складова	Критерії визначення
1. Дія	– первинність, елементарність, однозначність, завершеність;
2. Операція	– професійна орієнтація, спеціалізація, адаптація;
3. Стадія	– функціональна однорідність, спільність, послідовність;
4. Етап	– проміжна виделяємость, результативність, керованість;
5. Фаза	– наочно формулюється, що характеризує образність;
6. Цикл	– періодично актуальна послідовність складу робіт.

Представлене в табл. 5.1 визначення критеріїв дозволяє не тільки їх ідентифікувати, а й зумовлює цілі і зміст можливого застосування кожного з елементів адміністративної процедури. Так, виділення фаз використовується для ідентифікації характерних станів розвитку циклу процесу стратегування на основі зовнішніх спостережень. Це важливо для синхронізації реакцій організаторів, користувачів і спостерігачів процесу, віднесення дій і результатів аналізу та оцінки його стану до конкретної частини. Зрозуміло, що подібна ідентифікація фаз циклу процесу стає необхідною основою адміністративної прив'язки і орієнтації всіх наступних акцій.

Розділення циклу на етапи дозволяє закласти основи формування та застосування механізму процесного управління з оцінюванням проміжних результатів активізації інноваційно-інвестиційного розвитку та корекції на їх основі здійснення процесу активізації.

Це дозволяє, не доводячи до кінця свідомо неефективний цикл стратегування, повернутися до ще нездійснених або неповністю проведених дій і операціям адміністративної процедури.

На відміну від етапів тривалість і межі стадій чітко не визначаються, навіть якщо взагалі можуть бути виділені. Наповнення стадій однорідними операціями визначає функціональний зміст діяльності відповідних підрозділів управління. Ця однорідність дозволяє об'єднати інформаційну базу, персональний склад, професійно-кваліфікаційну підготовку, методики, комунікації взаємодії та інші ресурси в цілеспрямовано функціонуючі структурні утворення зі стратегування (підрозділи робочі групи зі стратегування, стратегічний комітет тощо). Все це дозволяє не тільки чітко детермінувати адміністративну процедуру, але і цілеспрямовано, конструктивно, на загальній адміністративній основі вибудувати і оптимізувати послідовність і зміст її побудови і здійснення.

При цьому всі виділені елементи і конфігурація їх інтеграції в процес функціонування діючої організаційної структури підприємства вибудовують послідовність формування і здійснення адміністративної процедури. Зрозуміло, що вона, використовуючи класичні основи побудови процесу детально і різноманітно адаптує і кооперує їх в умовах розробки та застосування *універсальної моделі побудови адміністративної процедури стратегування* (рис. 5.2).

Така модель, комплексно об'єднуючи основні складові процесу постановки і досягнення мети, послідовно розкриває побудову адміністративної процедури наступним чином. Якщо функціонуюче промислове підприємство володіє всією сукупністю складових стратегування, проявом властивостей і особливостей динамічної організації, то найпростіші дії, об'єднані в професійні операції, забезпечують цілеспрямоване формування і послідовне здійснення виробничими та управлінськими підрозділами функціональних стадій процесу організації стратегування. Ефективне проведення стадій дозволяє отримати конкретні

проміжні результати, що виділяють етапи, послідовно формуються в фазі дослідження і впливу циклу процесу організації стратегування на активізацію інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

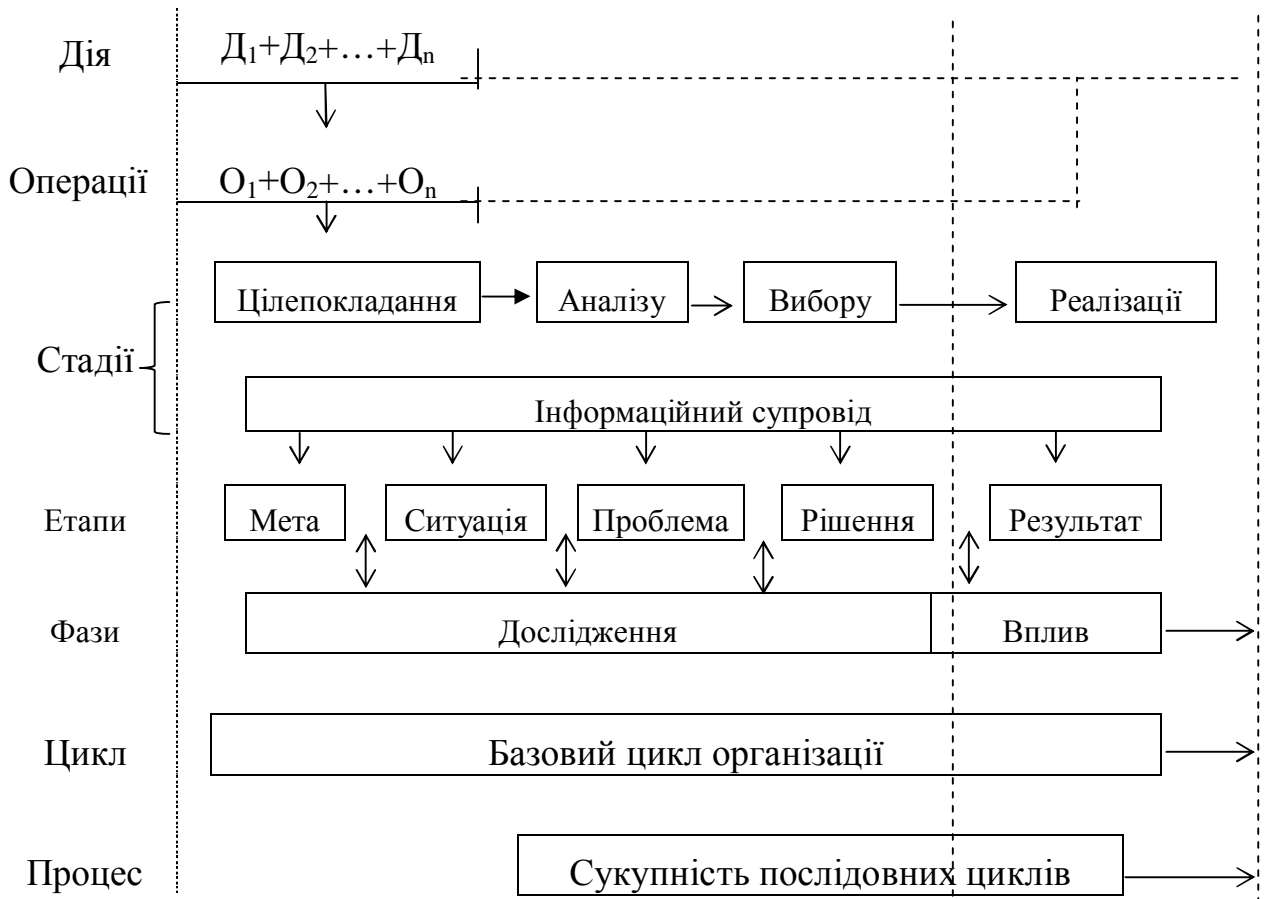

Рисунок 5.2 – Універсальна моделі побудови адміністративної процедури стратегування (джерело: власна розробка)

Періодично актуальна послідовність циклів складається в одиничний процес, який тісно переплітається з іншими паралельно і послідовно здійснювати процес. Це складне, багаторівневе об'єднання в кінцевому рахунку формує і представляє комплексну модель адміністративної процедури стратегування процесу та конкретних заходів і програм активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

Типологія адміністративних процедур складається не тільки з певних сукупностей реалізації однорідних форм, розмаїття способів застосування

або характерних і специфічних видів їх практичного прояви, але і позиціонує конкретні механізми можливого використання в різних процесах і системах. Так, на цій основі формується, функціонує і модернізується, зокрема:

- алгоритм процесу планування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- пакет програм інформаційного забезпечення стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- методика оцінки економічної ефективності конкретних заходів і програм активізації, інвестиційного проектування, інноваційно-інвестиційних проектів, а також результативності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- інструментарій оцінки й оплати персоналу, задіяному у стратегуванні та активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;
- механізм документообігу стратегування;
- система комплаєнс-контролю виконання адміністративних процедур.

Кожна з таких функціональних складових з часом матиме відпрацьовану процедурну основу, що забезпечує оперативне управління завданнями активізації, уніфікацію професійної взаємодії підрозділів і окремих виконавців, реорганізацію базових і освоєння нових засобів і методів стратегування, постановку їх здійснення на основі сучасних інформаційних технологій.

Удосконалення і розвиток адміністративних процедур на базі даної типології дозволяють детермінувати актуальні завдання і конкретизувати участь у їх постановці та вирішенні безпосередніх функціональних завдань активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Зокрема, коли потрібно оцінити перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства порівняно з конкурентами і застосувати метод бенчмаркетинга [397] для порівняння своєї діяльності з практикою активізації інноваційно-інвестиційного розвитку інших підприємств, не лише промислових, з метою здійснення конкретних змін, що дозволяють покращити діяльність і

підвищити її конкурентоспроможність. Особливості бенчмаркінга: а) загальносистемний характер (обхват всіх аспектів діяльності компанії, включаючи її корінні зміни як системи в цілому); б) чітка спрямованість на досягнення кращого рівня; в) прикладна орієнтація на досягнення конкурентних переваг. Саме цей метод, застосований у дослідженні, що проводилося протягом 2009-2016 рр., дозволив встановити застосовність краудфандінгу, краудсорсінгу, краудінвестінгу як інноваційних організаційно-економічних інструментів інвестування для активізації інноваційно-інвестиційного розвитку 11-х промислових підприємств.

Стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства є об'єктивною основою для обґрунтування розподілу ресурсів (інвестиційних, інтелектуальних, інформаційних та інших) для виробництва і збуту інноваційної продукції, тому *процес бюджетування* слід розглядати як управлінську технологію в гнучкому розвитку підприємства, необхідну для стратегування активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку.

За авторським підходом методикою система бюджетування передбачає *комплаєнс-контроль або аудіювання*. Досвід його застосування в фінансово-банківській сфері продемонстрував доцільність та застосовність до використання на рівні промислового підприємства. Елементами системи виступають центри фінансової відповідальності, які виконують певне навантаження, реалізують *функцію перевірки на відповідність та, як правило, носять назву «Комплаєнс» або «Комплаєнс-контроль»*. Постановка бюджетного і стратегічного управління на підприємстві в умовах комплаєнс-контролю призводить до підвищення ефективності діяльності підприємства в умовах сталого розвитку.

Комплаєнс – обов'язкова складова системи управління, однією з найважливіших частин якої є система внутрішнього контролю (аудиту). *Комплаєнс* формує фундамент контролю діяльності підприємства, яке функціонує на ринку з тих чи інших правил.

Комплаєнс-система – це комплекс вбудованих у бізнес-процеси підприємства видів контролю у розрізі людей, технічних засобів і документів, встановлених для дотримання зовнішніх і внутрішніх нормативів та вимог. Його характеристика наведена у табл. 5.2.

Таблиця 5.2 – Характеристика основних елементів комплаєнс-контролю на підприємстві (джерело: удосконалено на підставі [280-282, 290])

Елемент (риса)	Характеристика
1	2
1. Незалежність	<p>Складається з 4 окремих взаємопов'язаних комплаєнс-елементів:</p> <ul style="list-style-type: none"> – служба комплаєнс-контроль повинна мати офіційний статус; – наявність фахівця з комплаєнс-контролю, який відповідає за контроль групи і координацію управління комплаєнс-ризиками; – відсутність ситуації виникнення конфліктів інтересів між здійсненням комплаєнс-контролю і контролем виконання персональними функціями на підприємстві; – відкритий доступ до необхідних даних і окремий бюджет для реалізації функцій комплаєнса у групі осіб комплаєнс-контролю.
2. Офіційний статус	<p>Нормативи, що регулюють функцію комплаєнс-контроль, необхідно прописати у внутрішньому документі підприємства. Нормативний акт по функції комплаєнс-контролю повинен містити такі положення:</p> <ul style="list-style-type: none"> – завдання та функції структури комплаєнс-контролю і обов'язки комплаєнс-фахівців; – умови забезпечення незалежності комплаєнс-контролю; – спосіб взаємодії комплаєнс-служби з іншими підрозділами з питань контролю ризиків; – принцип розподілу по підрозділах; – право відповідальних на отримання всієї необхідної інформації, а також обов'язок співробітників з надання потрібних даних для контролю комплаєнс-нормативів; – право на проведення внутрішніх розслідувань по потенційним порушенням норм комплаєнса із залученням необхідних осіб; – співробітники комплаєнс-підрозділів повинні мати право вільного вираження своїх поглядів передачі відомостей щодо комплаєнс-контролю порушень; – контроль виконання обов'язків зі звітуванням вищому керівництву; – прямий доступ фахівців структури комплаєнс-контролю до ради директорів і його комітетів (якщо вони є у підприємства).
3. Підзвітність персоналу комплаєнс-контролю	<p>Фахівці комплаєнс-контролю підзвітні керівникам структур і відділень підприємства. У той же час вони можуть бути підзвітні керівнику комплаєнс-контролю всієї організації щодо комплаєнс-інформації.</p>
5. Доступ до будь-якої внутрішньої інформації	<p>Служба комплаєнс-контролю може за власною ініціативою здійснювати взаємодію з будь-якими службовцями підприємства і має мати доступ до будь-яких джерел інформації, необхідних для виконання комплаєнс-функцій. Можливість безперешкодної роботи</p>

Продовження таблиці 5.2

1	2
	комплаєнс фахівцям повинна бути надана у всіх підрозділах, де мають місце комплаєнс-ризика;
6. Необхідне ресурсне забезпечення	Ресурси, надані комплаєнс-контроль службі, повинні забезпечувати можливість ефективного контролю і управління комплаєнс-ризиками. Одна з важливих складових комплаєнс-ресурсів – це кваліфікація і досвід комплаєнс-контролю фахівців, а також їх якості особистості;
7. Взаємодія з регулюючими і наглядовими органами	<p>Формування ефективної системи співробітництва служби комплаєнс-контролю з усіма категоріями установ, що здійснюють перевірку їх діяльності. Можливі складнощі:</p> <ul style="list-style-type: none"> – надання документації та її розшифровка досить витратний за часом процес, а ненадання інформації в зазначений термін тягне за собою додаткові проблеми; – при виникненні розбіжностей по суті певного документа необхідно організувати конструктивне обговорення спірних питань. Це вимагає спеціального досвіду і забирає зайві ресурси; – необхідний особливий досвід і кваліфікація в питаннях узагальнення підсумків зовнішніх перевірок, особливо у тих ситуаціях, коли виявлені істотні порушення .

Комплаєнс-контроль, незалежно від ставлення до нього власників і топ-менеджерів підприємства, ніколи не буває нульовим, тому при розподілі функцій між різними підрозділами необхідно забезпечити механізм співпраці підрозділів та керівників функції комплаєнс-контроль у цілому. *Розподіл комплаєнс-функцій між службами* можна рекомендувати в такій спосіб:

- незалежна перевірка системи внутрішнього контролю є функцією внутрішнього аудиту;
- організація поточного контролю процедур з управління комплаєнс-ризиками є функцією окремої структури комплаєнс-контролю, де працюють комплаєнс-менеджери. *Комплаєнс-менеджери* – це куратори комплаєнс-функції фінансової організації, що відповідає за організацію процесу комплаєнс-контролю. *Функції комплаєнс-менеджера:*
- особиста участь у створенні локальної документальної бази в якості методолога і автора/співавтора;
- навчання персоналу (спільно з кадровою службою);
- перевірка обґрунтованості бюджетів за необхідністю фінансування заходів з впровадження в бізнес-процеси процедур виконання нових вимог;

- налагодження ділових відносин з бізнес-підрозділами та іншими контрольними підрозділами (внутрішні аудитори, ризиковики, служби безпеки і т.д.);

При налагодженій взаємодії комплаєнс-менеджера та кадрової служби, інших аналогічних служб можливе отримання синергетичного ефекту.

Узагальнимо *основні навички фахівця у галузі комплаєнс-контролю*:

- досвід контролю дотримання правових нормативів і внутрішніх вимог підприємства (конфлікти бізнес-інтересів, етичні норми, антикорупційні заходи);
- кваліфікація у галузі міжнародного законодавства (FCPA, UK Bribery);
- комунікабельність, вміння пояснити іншим працівникам правила комплаєнс-контролю й етику ведення бізнесу;
- системність контролю і запобігання потенційних комплаєнс-ризиків;
- високий рівень знань з контролю комплаєнс-ризиками, з теорії ймовірностей, статистики.

Підсумовуючи характеристику функціональної природи комплаєнс-контролю, узагальнимо, що при ухваленні рішення щодо запровадження комплаєнс-контролю на підприємстві потрібно пам'ятати, що комплаєнс-контроль надає комплексну оцінку ведення бізнесу та обґрунтовує прийняття управлінських рішень у системи управління бізнесом, тобто надає перевагу на користь фінансово-економічних показників діяльності. При здійсненні бюджетного управління займає ключовий етап – реалізація функції перевірки на відповідність відносно проведення бізнесу по плану; надає інтегральну оцінку виконання бюджетів за центрами фінансової відповідальності. Тобто інноваційно-інвестиційний розвиток комплаєнс-контроль *буде ефективно контролювати лише за тими показниками, які характеризують витрати та ефект – фінансово-економічну основу інноваційно-інвестиційного розвитку.*

Тому *розробка стратегії ефективного управління фінансовим циклом підприємства* у процесі його інноваційно-інвестиційного розвитку пов'язана з ним напряму. Питання стратегування ефективного управління фінансовим

циклом підприємства передбачають розгляд *складових процесу управління грошовими коштами*: а) розрахунок часу оборту грошових коштів (фінансовий цикл); б) аналіз грошового потоку; в) прогнозування грошового потоку; г) визначення оптимального рівня грошових коштів на розрахунковому рахунку і в касі.

Фінансовий цикл – це цикл оборту готівки показує час, на яке підприємство повинно залучити фінансові ресурси (довгострокові або короткострокові), необхідні для фінансування оборотних коштів (рис. 5.3).

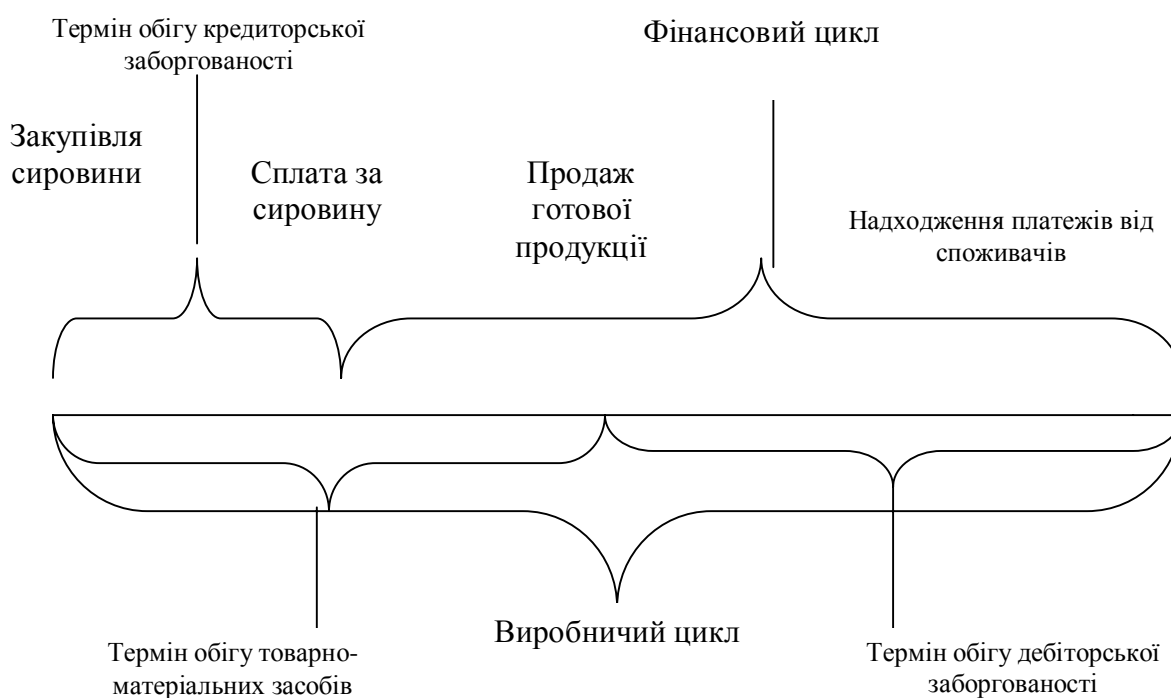

Рисунок 5.3 – Схема руху фінансового циклу грошових потоків на підприємстві (джерело: систематизовано на підставі [301, 401-403])

$$\Phi Ц = ОЦ - T_{КЗ}, \quad (5.1)$$

де $\Phi Ц$ – фінансовий цикл, дні;

$ОЦ$ – операційний цикл, дні;

$T_{КЗ}$ – термін обігу кредиторської заборгованості, дні.

Операційний цикл характеризує час, протягом якого фінансові ресурси пов'язані в запасах і дебіторської заборгованості. Іншими словами, він показує, скільки днів потрібно для виробництва, продажу й оплати продукції підприємства:

$$ОЦ = T_{запасів} + T_{ДЗ}, \quad (5.2)$$

де $T_{ДЗ}$ – термін обігу дебіторської заборгованості, дні;

$T_{запасів}$ – термін обігу запасів, дні.

Як наслідок, з рис. 5.3 отримуємо:

$$ФЦ = T_{запасів} + T_{ДЗ} - T_{КЗ}, \quad (5.3)$$

або:

$$B_{ГК} - B_{платежу} = B_{чиста}, \quad (5.4)$$

де $B_{ГК}$ – відстрочка в отриманні грошових коштів, дні;

$B_{чиста}$ – відстрочка чиста в отриманні грошових коштів, дні;

$B_{платежу}$ – відстрочка платежу, дні.

Ця інформація надає підприємству можливість врахувати той факт, що протягом n -ї кількості днів йому доведеться фінансувати виробництво інноваційної продукції з власних або позикових коштів).

Кожне підприємство прагне скоротити фінансовий цикл, так як це веде до збільшення прибутку, оскільки скорочення періоду обігу грошових коштів скорочує потребу в зовнішніх джерелах фінансування, знижуючи собівартість інноваційної продукції.

Для скорочення фінансового циклу можна запропонувати *наступні дії*:

– зменшити період обертання товарно-матеріальних запасів за рахунок більш швидкого виробництва і реалізації інноваційної продукції;

- скоротити період обертання дебіторської заборгованості за рахунок прискорення розрахунків;
- збільшити період скорочення кредиторської заборгованості (уповільнення розрахунків за придбані ресурси).

Ці дії слід проводити до тих пір, поки вони не призведуть до збільшення собівартості або зниження виручки від реалізації.

Фінансовий цикл підприємства можливо розрахувати наступним чином (формула 5.5):

$$\PhiЦ = \frac{З}{C_{одн.}} + \frac{ДЗ}{В_{одн.}} - \left(\frac{КЗП}{ВЗ_{одн.}} + \frac{КЗЗП}{ФЗП_{одн.}} + \frac{КЗ_{інша}}{ВВ_{одн.}} \right), \quad (5.5)$$

де $\PhiЦ$ – фінансовий цикл, дні;

$З$ – запаси, дні;

$C_{одн.}$ – одностороння собівартість продукції;

$ДЗ$ – дебіторська заборгованість;

$В_{одн.}$ – одностороння виручка від реалізації (в кредит);

$КЗЗП$ – кредиторська заборгованість по заробітній платі;

$КЗП$ – кредиторська заборгованість постачальникам;

$ВЗ_{одн.}$ – одностороння вартість закупівлі, грн.;

$ФЗП_{одн.}$ – односторонній фонд заробітної плати;

$КЗ_{інша}$ – інша кредиторська заборгованість;

$ВВ_{одн.}$ – одностороння вартість відповідних витрат.

Фактори впливу на вартість грошових потоків (табл. 5.3) мають бути враховані у стратегуванні активізації діяльності підприємства.

Розрахунок грошових коштів за моделлю Миллера-Орра (див. розділ 3, п.3.3) представлений на прикладі СМК «СІСТЕМ», керівництво якого визначило, що:

- а) середньоквадратичне відхилення щоденного залишку грошових коштів становить 2500 євро;

Таблиця 5.3 – Фактори впливу на вартість грошових потоків в стратегуванні активізації діяльності підприємства (джерело: систематизовано на підставі [314, 322, 325])

Фактор	Сутність
1. Трансакційний	Потреба в готівкових коштах для виконання операцій, що виникають при поточній діяльності: для закупівель сировини, оплати праці, виплати податків і дивідендів.
2. Попереджувальний	Створення резерву коштів з метою отримання вигоди при непередбачених обставинах зберігання грошових коштів з метою отримання вигоди від очікуваних змін у цінах на цінні папери: наявність надлишкових (порівняно з поточними потребами) грошових коштів, якщо у компанії є ймовірність здійснення нових несподіваних проектів з високими доходами або непередбачених витрат в майбутні тріоди. Але, разом з тим, надлишок коштів призводить до доходів підприємства нижчі за середньо ринкові.
3. Спекулятивний	Зберігання грошових коштів з метою отримання вигоди від очікуваних змін в цінах на цінні папери.
4. Фінансова гнучкість	Наявність надлишкових (порівняно з поточними потребами) грошових коштів, якщо у підприємства є ймовірність здійснення нових несподіваних проектів з високими доходами або непередбачених витрат у майбутні періоди. Але, разом з тим, надлишок коштів призводить до доходів підприємства, які нижчі за середньо ринкові.

б) витрати підприємства на покупку / продаж казначейських векселів, що приносять 7,5% річних, дорівнюють 50 євро;

в) мінімальний рівень грошових коштів – 10000 євро.

За цими даними було розраховано величину цільового залишку грошових коштів, верхній і нижній межі залишку грошових коштів.

Підставляючи в наведені вище формули вихідні данні за проектом, отримаємо:

$$Z = (3b * \sigma^2 / i)^{1/3} + L = (3 * 50 * 2500^2 / 0,075 / 360)^{1/3} + 10000 = 16509,6 + 10000 = 26509,6(\text{євро})$$

$$H = 3Z - 2L = 3 \times 26509,6 - 2 \times 10000 = 79528,8 - 20000 = 59528,8(\text{євро})$$

$$H_{\max} = 3Z = 3 \times 26509,6 = 79528,8(\text{євро}).$$

Прогнозування грошового потоку. Прогноз грошового потоку на підприємстві зводиться до обчислення можливих джерел надходження і відтоку грошових коштів. Оскільки більшість необхідних показників важко передбачити, прогнозування грошового потоку зводять до побудови бюджету грошових коштів з урахуванням лише основних складових прогнозу.

Основні показники, необхідні для складання бюджету грошових коштів:

- обсяг реалізації;
- частка виручки, що отримується за готівковий розрахунок.

Етапи прогнозування грошового потоку: прогноз здійснюється на будь-який період у розрізі підперіодів: квартал, місяць і т.д.

1. Прогнозування грошових надходжень за певний період. Для цього використовують наступне балансове рівняння (5.6):

$$ДЗ_{\text{поч.}} + ВР = ДЗ_{\text{кін.}} + ГН, \quad (5.6)$$

де $ДЗ_{\text{поч.}}$, $ДЗ_{\text{кін.}}$ – дебіторська заборгованість на початок і кінець періоду;

$ВР$ – виручка від реалізації за період, грн;

$ГН$ – грошові надходження за період, грн.

2. Прогнозування відтоку грошових коштів за періодами. Основний елемент – погашення кредиторської заборгованості, виплата заробітної плати, адміністративні та інші витрати, виплата податків, дивідендів і т.д.

3. Розрахунок чистого грошового потоку (п. 1 – п. 2).

4. Розрахунок сукупної потреби в короткостроковому кредиті. Фрагмент розрахунку прогнозу грошового потоку на тиждень можна представити у такий спосіб:

Опис комерційної діяльності: підприємство ТОВ «СМК СИСТЕМ»

вийшло на ринок з новим продуктом. Собівартість продукту – 8 євро. Ціна – 10 євро. Підприємство сплачує вартість сировини у день поставки та отримує гроші від своїх клієнтів лагом в 1 день. Продукція підприємства користується попитом і може бути реалізована без обмежень. Підприємство має намір подвоїти обсяги продукції щодня.

Прогноз грошового потоку на тиждень наведено у табл. 5.4.

Таблиця 5.4 – Прогноз грошового потоку по ТОВ «СМК СИСТЕМ»: на тиждень (джерело: власна розробка)

Показник	Поне-ділок	Вівто-рок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота
1. $GK_{поч}$	-	10	20	40	80	160
2. Виручка від реалізації (у кредит)	10	20	40	80	160	320 $\Sigma 630$
3. Надходження грошових коштів	-	10	20	40	8	160 $\Sigma 310$
4. $GK_{кін}$	10	20	40	80	160	320
5. Відтік грошових коштів (собівартість)	8	16	32	64	128	256 $\Sigma 504$
6. Надлишок / нестача грошових коштів (п.3-п.5)	(8)	(6)	(12)	(24)	(48)	(96) $\Sigma(194)$

Короткострокове фінансування: переваги і недоліки. До переваг короткострокового фінансування можна віднести швидкість надання і гнучкість. Недолік – ризикованість короткострокового кредиту.

Швидкість надання. Короткостроковий кредит може бути отриманий швидше, ніж довгостроковий, так як для довгострокового кредиту потрібне ретельне вивчення кредитоспроможності позичальника, умов використання кредиту, термін якого може складати до 20 років.

Гнучкість. Якщо потреби в короткостроковому кредиті сезонні або циклічні, то вигідніше отримати короткостроковий кредит, так як:

- витрати, що пов'язані з отриманням довгострокових кредитів і наймів, більше короткострокових;
- за невиконання умов угоди (у тому числі і при короткостроковому

погашенні) за довгостроковими кредитами передбачаються штрафи більші, ніж за короткостроковими;

- умови договорів за довгостроковими угодами завжди більш обтяжливі, ніж за короткостроковими.

Ризик короткострокового кредиту. Витрати по короткостроковим кредитом нижче, ніж за довгостроковим, але він є більш ризикованим, ніж довгостроковий, так як:

- більш мінливі процентні ставки;
- якщо підприємство постійно використовує короткострокові кредити, то може виникнути ситуація, коли воно не зможе повернути кредити при настанні терміну платежу, якщо не отримає новий кредит.

Джерела короткострокового фінансування: а) нарахування; б) кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги (комерційний кредит); в) банківські кредити; г) комерційні папери.

Таким чином, можна узагальнити, що *ефективне управління фінансовим циклом підприємства як аналітичний управлінський інструмент* сприяє вдосконаленню процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства по напрямкам:

- оптимізування фінансового циклу;
- аналізування грошового потоку;
- прогнозування грошового потоку на перспективу;
- визначення оптимального рівня грошових коштів на розрахунковому рахунку і в касі;
- ефективне управління грошовими потоками на кожному році реалізації інноваційно-інвестиційного проекту.

Відтак, стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства застосовує всі основні функції управління за певними адміністративними процедурами, але основним об'єктом стратегування є *активізація інноваційно-інвестиційного розвитку*, яка полягає в прискореній

організації інноваційно-інвестиційної діяльності на відстань і в часі. Її ефективність забезпечує системне запровадження:

а) організаційного механізму, що визначає *взаємозв'язок завдань стратегування та засобів їх вирішення для управлінського персоналу підприємства в процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства стимулюючого (економічного) та*

б) *компетентнісного (знанневого) підґрунтя як стратегування, так і активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому; застосування адміністративного підходу, поєднання процесу адміністрування та комплаєнс-контролю, оскільки стратегування пов'язано з обов'язковістю формалізації його процедур, які є новими для управлінського персоналу.*

5.2 Методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та рекомендації щодо оцінювання його ефективності за критерієм конкурентоспроможності

Методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства складається з двох частин:

- *загальної нормативної бази підприємства, до якої відносяться внутрішня політика за її видами (інноваційна, інвестиційна, облікова, кадрова тощо), посадові інструкції, регламентація організаційної структури (штатний розклад, професійні комунікації, розподіл повноважень і відповідальності, документообіг, специфікації робіт тощо);*
- *регламентація видів управлінської діяльності по процедурах, процесах та окремих роботах (методичні рекомендації до виконання певних*

розрахунків, аналізів та прогнозів, тощо, довідники, інформаційно-довідкові бази даних).

Загальна нормативна бази підприємства переглядається по-різному, але вона набуває змін за умов стратегічних змін середовища та цільових установок підприємства. Зокрема, інноваційна політика підприємства як документ – це документально оформлена та ухвалена система технічних, технологічних, правових, управлінських, організаційних, економічних, фінансових заходів, спрямованих на підвищення технічного рівня виробництва з метою випуску і реалізації конкурентоспроможної продукції. Інноваційна політика підприємства містить основні принципи. До них рекомендуємо віднести [323, 326, 328]:

- цільову орієнтацію інноваційної діяльності;
- комплексність інноваційного процесу;
- адаптивність нововведень і персоналу.

Регламентация видів управлінської діяльності по процедурах, процесах та окремих роботах стратегування є тривалим трудомістким процесом, тому на початковому етапі доцільно використовувати відомі методики або новітні, що можна використовувати, реалізуючи принцип діджиталізації, тобто у автоматизованому режимі. До таких методик доцільно віднести:

- методику оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів;
- методику аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту;
- методику оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності; рекомендації, удосконалені автором.

Розкриємо далі ці методики поглиблено.

Методика оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів.

Методик цієї групи існує значна кількість, оскільки інноваційно-інвестиційні проекти є головним об'єктом інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. Однак, нажаль, *методики оцінювання інноваційно-*

інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю на сьогодні відсутні. Тому для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства пропонується авторська методика, яка пройшла апробацію (довідка № 12.2-16 вих./890 від 06.12.2016 р., акт № 21/01-12/Д від 01.09.2016 р.). Її сутність полягає у такому.

Умова проведення інвестиційного проектування: для аналізу інвестицій використовується не прибуток, а чистий грошовий потік. Від прибутку він відрізняється тим, що містить у собі номінальні грошові витрати, тобто при аналізі інвестицій до прибутку додається амортизація. Номінальними витратами є ті витрати, по яких не проводяться касові операції (амортизація, знецінювання активів та інші). *Основні етапи* запровадження та застосування методики оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю такі:

Етап 1. Створення комплаєнс-групи для обґрунтування доцільності впровадження інвестиційного проекту через реалізацію функції комплаєнс-контролю. Формалізації її діяльності контрольними процедурами адміністрування, формами контролю, обліку, аналізу та звітності. Такий контрольний механізм дозволяє управлінському апарату швидше виявляти план-фактне відхилення від запланованого результату та сприяє пошуку резервів та проробки напрямків ліквідації негативних явищ та тенденцій.

Етап 2. Розробка синтезованого прогнозу грошових потоків містить такі розрахунки та аналітичні операції:

- у розділі I прогнозу грошових потоків «Інвестиції» вказується фактична вартість інвестиції із занесенням у нульовий рік;
- у розділі II «Приріст грошових доходів і витрат» відображаються вигоди, що підприємство отримує від упровадження інвестиції (щорічна економія заробітної плати) – зі знаком «+», і витрати на обслуговування даної інвестиції – зі знаком «-» (у даному випадку амортизація приймається від'ємною, щоб зменшити оподатковуваний прибуток – «Разом»). Розраховується податок, як відсоток від оподаткованого прибутку й

обчислюється стаття «Підсумок приросту доходів і витрат», як різниця (сума) між додатнім (від'ємним) прибутком і сумою податку;

- проводиться розрахунок амортизаційних відрахувань за кумулятивним методом (прискореної амортизації) за роками (формули 5.7-5.8):

$$AB_i = H_a \cdot C_a, \quad (5.7)$$

де AB_i – амортизаційні відрахування i -го року, грн.;

H_a – норма амортизації;

C_a – вартість, що амортизується, грн.

$$H_a = \frac{K_{\text{кін.екс.}}}{K_q}, \quad (5.8)$$

де K_q – кумулятивне число;

$K_{\text{кін.екс.}}$ – кількість років до кінця терміну експлуатації, роки;

$K_{\text{число}} = \frac{n(n+1)}{2}$ – якщо період дуже великий;

n – кількість років корисної експлуатації.

- здійснюється прогнозна оцінка (цифровий аналітичний прогноз з економіко-статичною інтерпретацією отриманих результатів) грошових потоків за конкретною інноваційною продукцією, що впроваджується, за трьома групами показників (табл. 5.5), що надає можливість виявлення поточної вартості проекту за роками: а) інвестиції; б) приріст грошових доходів і витрат; в) корегування грошових потоків.
- у розділі III – «Коректування грошових потоків» ураховується, коли впровадження інвестиції призводить до зменшення оборотного капіталу:
 - а) статті «Амортизація» – сума амортизації йде як стаття витрат, тому приймається зі знаком «+»;
 - б) підсумок коректування грошових потоків є сумою оборотного капіталу й амортизації по роках;

Таблиця 5.5 – Синтезований прогноз грошових потоків грошових потоків: фрагмент прикладу для двох завантажувачів ТОВ «СМК СИСТЕМ», грн. (джерело: власна розробка)

Формування потоку коштів для двох завантажувачів								
Найменування показників	Показники по роках							
	0	1	2	3	4	5	6	7
I. Інвестиції								
1. Завантажувачі	-25000	–	–	–	–	–	–	–
II. Приріст грошових доходів і витрат								
2. Економія ЗП	–	18000	18000	18000	18000	18000	18000	18000
3. Ел. енергія	–	-1800	-1800	-1800	-1800	-1800	-1800	-1800
4. Експлуатаційні витрати	–	-2000	-2200	-2400	-2600	-2800	-3000	-3200
5. Амортизація	–	-6250	-5357,14	-4464,29	-3571,43	-2678,57	-1785,71	-892,86
6. Разом: (2+3+4+5)	–	7950	8642,86	9335,71	10028,57	10721,43	11414,29	12107,14
7. Податок на прибуток	–	1510,50	1642,14	1773,78	1905,43	2037,07	2168,72	2300,36
8. Підсумок приросту доходів і витрат (6-7)		6439,50	7000,72	7561,93	8123,14	8684,36	9245,57	9806,78
III. Коректування грошових потоків								
9. Оборотний капітал	–	3500,00	–	–	–	–	–	-3500,00
10. Амортизація	–	6250,00	5357,14	4464,29	3571,43	2678,57	1785,71	892,86
11. Підсумок коректування грошових потоків (9+10)		9750,00	5357,14	4464,29	3571,43	2678,57	1785,71	-2607,14
12. Чистий грошовий потік (1+8+11)	-25000	16189,5	12357,86	12026,22	11694,57	11362,93	11031,28	7199,64
13. Ставка дис.-контнування	16	16	16	16	16	16	16	16
14. Коефіцієнт дисконтування	1	0,862	0,743	0,641	0,552	0,476	0,41	0,354
15. Поточна вартість	-25000	13955,35	9181,89	7708,80	6455,40	5408,75	4522,83	2548,67

в) чистий грошовий потік по роках розраховується як сума за підсумками кожного розділу, тобто «Інвестиції» + «Підсумок приросту доходів і витрат» + «Підсумок коректування грошових потоків»;

г) стаття «Поточна вартість» для кожного року розраховується за формулою (5.9):

$$ПВ_t = \frac{ЧГП_t}{(1+i)^t}, \quad (5.9)$$

де $ПВ_t$ – поточна вартість за рік t , грн.;

$ЧГП_t$ – чистий грошовий потік за цей же рік, грн.;

i – коефіцієнт дисконтування витрат у частках;

t – відповідний рік.

Етап 3. Розрахунок показників ефективності для кількісного аналізу інвестицій охоплює такі показники:

3.1 Чиста поточна вартість (ЧПВ):

$$ЧПВ = \sum_{i=1}^t ПВ_t - K, \quad (5.10)$$

де K – сума інвестицій, грн.;

$ПВ_t$ – поточна вартість (загальна) в t -період, грн.

3.2 Окупність:

$$T_{\text{окуп.}} = \frac{\sum_{i=1}^t ЧГП_t}{K}, \quad (5.11)$$

де $ЧГП_t$ – чистий грошовий потік, грн.;

Окупність показує, за скільки років загальний чистий грошовий потік покриє капітальні витрати (або вартість інвестиції).

3.3 Окупність поточної вартості:

$$T_{\text{ПВокуп.}} = \frac{T}{I_{\text{ПВ}}}. \quad (5.12)$$

Окупність поточної вартості показує, за скільки років потік дисконтованої поточної вартості покриє капітальні витрати (або вартість інвестиції).

3.4 Індекс поточної вартості:

$$I_{ПВ} = \frac{\sum_{i=1}^t ПВ_i}{K}. \quad (5.13)$$

3.5 Внутрішня норма рентабельності інноваційно-інвестиційного проекту (ВНР), що показує норму дисконту, за якою величина дисконтування доходів за певне число років буде дорівнювати інвестиційним вкладенням у реалізацію проекту. У такому разі доходи і витрати проекту визначаються приведенням до розрахункового моменту:

$$D = \sum_{i=1}^t \frac{D_i}{(1+E)^i}, \quad Z = \sum_{i=1}^t \frac{Z_i}{(1+E)^i}, \quad (5.14)$$

де D – доходи, грн.;

Z – витрати, грн.

Таким чином, норма рентабельності – це порогове значення рентабельності, яке забезпечує рівність нулю інтегрального ефекту (або чистої справжньої вартості – ЧСВ), розрахованого на економічний термін життя проекту. Норма рентабельності дорівнює максимальному відсотку за позиками, який можна платити за використання необхідних ресурсів, залишаючись при цьому на беззбитковому рівні.

Розрахунок внутрішньої норми рентабельності здійснюють методом послідовних наближень величини ЧСВ до нуля при різних ставках дисконтування. На практиці можна застосовувати формулу (5.15):

$$ВНР = A + \frac{a(B-A)}{(a-e)}, \quad (5.15)$$

де A – величина ставки дисконту, при якій ЧСВ позитивна;
 B – величина ставки дисконту, при якій ЧСВ – негативна;
 a – величина позитивної ЧСВ при ставці дисконтування A ;
 b – величина негативної ЧСВ при ставці дисконтування B .

Якщо значення ВНР проекту для приватних інвесторів більше існуючої ставки рефінансування банків, а для держави – при нормативній ставці дисконту, і більше, ніж ВНР альтернативних варіантів проекту з урахуванням ступеня ризику, то рішення про його інвестування може бути позитивним.

3.6 Внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування (РВКО) має на увазі, що одержувані доходи (чистий грошовий потік) відразу ж кладуть у банк під визначений відсоток. Пояснити його суті простіше на фрагменті розрахунку внутрішнього коефіцієнту окупності з урахуванням реінвестування ТОВ «СМК СИСТЕМ» (табл. 5.6).

Таблиця 5.6 – Схема розрахунку внутрішнього коефіцієнта окупності з урахуванням реінвестування: фрагмент прикладу розрахунку для ТОВ «СМК СИСТЕМ» (джерело: власна розробка)

Роки	Чистий грошовий потік по роках, грн.							Сумарний потік, грн.
	1	2	3	4	5	6	7	
1	16189,50	17808,45	19589,30	21548,22	23703,05	26073,35	28680,69	28680,69
2		12357,86	13593,64	14953,01	16448,31	18093,14	19902,45	19902,45
3			12026,22	13228,84	14551,72	16006,89	17607,58	17607,58
4				11694,57	12864,03	14150,43	15565,47	15565,47
5					11362,93	12499,22	13749,14	13749,14
6						11031,28	12134,41	12134,41
7							7199,64	7199,64
Усього								114839,38

Фрагмент розрахунку: у цьому прикладі банківський відсоток складає 10 %. Грошовий потік за кожний рік заноситься у відповідну клітинку таблиці по діагоналі (тому що реінвестувати можна ті доходи, які фактично

отримані до визначеного моменту). Потім, у кожному рядку розраховуємо збільшення даного грошового потоку на суму банківського відсотка. Отриманий у перший рік грошовий потік, заносимо в клітинку (1; 1). Після закінчення першого року він дорівнює $16189,5 \times 1,1 = 17808,45$ (клітинка 1; 2); після закінчення другого року (клітинка 1; 3) він дорівнює $17808,45 \times 1,1 = 19589,295$ і т. д. Аналогічна операція проводиться для грошових потоків отриманих у другому, третьому, ..., останньому роках. Далі збільшені на суму процентних виплат грошові потоки на кінець останнього року підсумовуємо, одержуючи тим самим сумарний дохід від інвестиції з урахуванням реінвестування (майбутня вартість).

Внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування (РВКО) розраховується з рівняння (5.16-5.17):

$$\frac{PD}{(1+i)^t} = K, \quad (5.16)$$

що є:

$$i = \sqrt[t]{\frac{PD}{K}} - 1, \quad (5.17)$$

де i – внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування;

PD – сумарний грошовий потік з урахуванням реінвестування (майбутня вартість), грн.;

t – термін експлуатації інвестиції, років;

K – капітальні витрати, грн.

$$\text{РВКО: } 25000 = \frac{114839,38}{(1+i)^7};$$

$$i = \sqrt[7]{\frac{114839,38}{25000}} - 1 = \sqrt[7]{3,593} - 1 = 0,2; \text{ РВКО} = 20,0\%.$$

Запропонована методика має такі особливості:

- її інструментально-технологічним підґрунтям є методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства;
- загальноприйняті в інвестиційному проектуванні показники ефективності інноваційно-інвестиційного проекту удосконалені, зокрема:
 - а) внутрішня норма рентабельності, що забезпечує рівність нулю інтегрального ефекту, розрахованого на економічний термін життя інноваційного проекту. Норма рентабельності дорівнює максимальному відсотку за позиками, який можна платити за використання необхідних ресурсів, залишаючись при цьому на беззбитковому рівні;
 - б) внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування, який дозволяє прорахувати альтернативність банківських послуг від інвестиційного капіталу і тим самим вказує на диференціацію одержання доходів за визначеним відсотком;

Узагальнимо переваги запропонованої методики:

- *по-перше*, методика синтезує аналітичну функцію оцінювання доцільності впровадження проекту та прогнозу оцінку його виконання;
- *по-друге*, методика удосконалює точність прогнозних результатів за роками та надає можливості її варіації, якщо задавати параметри на вході реалізації інвестиційного проекту. За допомогою методики здійснюється прогнозна оцінка (цифровий аналітичний прогноз з економіко-статичною інтерпретацією отриманих результатів) грошових потоків за конкретною інновацією, яка впроваджується, трьома групами показників: інвестиції, приріст грошових доходів і витрат, кореговані грошові потоки. Такий факт надає можливість виявлення поточної вартості проекту за роками в поелементному складі. Грошові потоки деталізовано за весь період реалізації проекту, що дозволяє керівникам підприємства координувати фінансово-економічну діяльність, розробляти стратегічні плани активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства;

- *по-третє*, методика застосовує функцію комплаєнс-контроля у складі комплаєнс-системи, бо надає: комплексну оцінку бізнесу; обґрунтування інвестиційних рішень у системи управління розвитком підприємства та їх перевірку на відповідність плану; інтегральну оцінку виконання бюджетів за центрами фінансової відповідальності.

Саме ця методика інтегрує комплексний підхід процесу стратегування активізації інвестиційної діяльності і обґрунтовує в аналітичному вимірі рекомендації щодо оцінювання ефективності інвестиційного проекту за критерієм конкурентоспроможності підприємства.

Методика аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту, по-більшості, приділяє увагу оцінюванню його фінансово-економічної діяльності. До методів, які характеризують рівень фінансово-економічної діяльності підприємства, відносяться [334, 338, 354] методи: а) фінансово-економічного аналізу; б) прогнозування фінансового стану підприємства; в) екстраполяція; г) термінів оборотності; д) бюджетування; е) складання прогнозової звітності підприємства. Однак, ступень чистоти грошових потоків вони не гарантують. Тому запропонована методика спрямована на підвищення ступеню чистоти грошових потоків від запровадження інвестиційного проекту. Концепція фінансово-інвестиційного управління, що застосовується даною методикою, охоплює:

- *об'єкти*: грошовий потік, складові грошового потоку, інвестиційні ресурси, тимчасові цінності грошових ресурсів, компроміс між ризиком та доходністю, ціни капіталу, ефективність ринку капіталу, асиметричність інформації, агентські відносини, альтернативні витрати, тимчасові можливості функціонування господарчого суб'єкту;
- *методи фінансового управління*: прогнозування, планування, страхування, оподаткування, самофінансування, кредитування, система розрахунків, система фінансової допомоги, система фінансових санкцій, система амортизаційних відрахувань, система стимулювання, принципи

ціноутворення. Трстові операції, залогові операції, трансфертні операції, факторинг, оренда та лізинг.

Основні етапи даної методики такі:

1. Техніко-економічна характеристика підприємства та його галузі.

Виділити: основний напрям діяльності підприємства, види продукції та її характеристику; попит та пропозицію на ринку; стратегічні напрямки розвитку підприємства. Зібрати інформаційну базу для складання техніко-економічної характеристики підприємства. Це форми звітності: форма № 1 – Баланс підприємства, форма № 2 – Звіт про фінансові результати діяльності підприємства, форма №1П-НПП (річна) – Звіт про виробництво промислової продукції, форма №1-ПВ – Звіт з праці, форма №11 – ОЗ – Основні засоби, форма № 5 – Пояснення до звіту про фінансові результати, форма №1 П – Підприємництво та інші форми звітності.

2. Аналіз зовнішнього середовища з точки зору інвестиційної привабливості підприємства. Аналіз імпорту продукції у динаміці.

3. SWOT-аналіз підприємства, сильні та слабкі сторони, можливості та переваги.

4. Аналіз фінансової діяльності підприємства за групами показників: ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності. Його демонструє фрагмент аналізу фінансової діяльності (інвестиційної привабливості) ТОВ «СМК СИСТЕМ» для виявлення та обґрунтування доцільності впровадження стратегічних альтернатив інвестиційного розвитку (табл. 5.7).

Дослідження проводилось на основі запропонованої системи показників аналізу фінансового стану (інвестиційної привабливості) та одержані наступні результати. У 2013-2015 рр. простежується коливання в рівнях фінансових показників. За 2015 р. багато показників не підлягають розрахункам, оскільки порівнювальні частини статей балансу неможливо зіставити (різні тенденція розвитку).

Таблиця 5.7 – Показники ліквідності, фінансовій стійкості та платоспроможності ТОВ «СМК СИСТЕМ» за 2013-2015 рр. (джерело: власна розробка)

Показники	Рекомендований критерій	Значення показника на кінець року		
		2013	2014	2015
1	2	3	4	5
1. Чистий оборотний капітал, тис. грн. (оборотні кошти – короткострокові (поточні) зобов'язання)	-	1795,9- 1052,6= 743,3	3508,0- 1590,0= 1918,0	1197,0- 1934,0= -737,0
Показники ліквідності				
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (відношення грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень до короткострокових зобов'язань)	>0,2	28,4/ 1052,6= 0,027	-	10,0/ 1934,0= 0,005
3. Коефіцієнт термінової ліквідності (відношення грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень, чистої дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань)	> 1	447,5/ 1052,6= 0,425	859,0/ 1590,0= 0,540	(10,0+ 1179,0)/ 1934,0= 0,615
4. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (відношення загальних поточних активів (сума підсумків 2 і 3 розділів активу балансу) до суми короткострокових зобов'язань)	від 1 до 3	(533,1+ 1795,9)/ 1052,6= 2,213	(442,0+ 3508,0)/ 1590,0= 2,484	1197,0/ 1934,0= 0,619
Показники фінансової стійкості				
5. Коефіцієнт фінансової автономії (відношення власного капіталу (підсумок 1 розділу пасиву) до загальної суми капіталу)	>0,5	1187,0/ 2329,6= 0,510	2569/ 4159,0= 0,618	-
6. Коефіцієнт фінансової стійкості (відношення власного капіталу до позикового капіталу)	<1,25	-	2569,0/ 406,0= 6,328	-
7. Коефіцієнт фінансової залежності (відношення позикового капіталу до загальної суми капіталу)	<0,5	-	406,0/ 4159,0= 0,098	-
8. Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) (відношення позикового капіталу до власного)	<0,8	-	406/ 2569= 0,158	-
9. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу)	>0,5	743,3/ 1187,0= 0,626	1918,0/ 2569,0= 0,747	-
10. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (відношення чистого оборотного капіталу до	>0,3	743,3/ 1795,9= 0,414	1918,0/ 3508,0= 0,547	-

Продовження таблиці 5.7

1	2	2	4	5
Показники платоспроможності				
поточних активів (оборотні активи, підсумок розділу 2 активу)				
11. Коефіцієнт загальної спільний платоспроможності (покриття) (відношення ставлення суми основних коштів, запасів і витрат затрата (сума підсумків 1 і 2 розділів активу балансу) до загальної спільний суми зобов'язань підприємства (сума підсумків розділів 2,3,4 пасиву балансу підприємства)	>2,0	(442,5+3508,4)/ (2569,7+ 1590,2)= 3950,9/ 4159,9= 0,950	(442,0+ 3508)/ 1590,0= 3950/ 1590= 2,484	1197,0 / 1934= 0,619

За показниками ліквідності бачимо, що тільки коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності відповідає нормам протягом 2013-2015 рр., коефіцієнт термінової ліквідності на 40% нижче за норматив станом на 2015 р. Коефіцієнти абсолютної та термінової ліквідності значно нижче за нормативи. За показниками фінансової стійкості в більшій частині показників відповідають нормам. У 2015 р. можна було розрахувати тільки коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, оскільки у 2015 р. рівень власного капіталу на незадовільному рівні (-737 тис. грн.) внаслідок непокритого збитку на суму 1302 тис. грн., короткострокових кредитів немає. У західній практиці коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується рідко. В Україні його оптимальний рівень дорівнює від 0,2-2,5. За показником платоспроможності проведені розрахунки показують на невідповідність нормативу також у 2015 р. майже на 140%.

Проведений фінансовий аналіз показав незадовільну ситуацію на ТОВ «СМК СИСТЕМ» станом на кінець 2015 р. за всіма групами показників. Для ліквідації фінансової загрози на підприємстві необхідно підвищувати рентабельність реалізованої продукції підприємства, знижувати собівартість і збільшувати прибуток. І для цього у підприємства є необхідні резерви, тобто невикористані можливості.

5. Аналіз процесу бюджетування та прогнозування грошових потоків підприємства.

5.1. Розрахунок грошового потоку від інвестиційної діяльності.

5.2. Розрахунок грошового потоку від операційної діяльності.

5.3. Розрахунок грошового потоку від фінансової діяльності.

Прогнозування проектного звіту про фінансові результати знаходить відображення в фінансовому плані проекту у вигляді формуванні грошового потоку від операційної діяльності. Прогноз звіту про фінансові результати (план прибутків проекту) базується на прогнозах продажу та розрахунку операційних витрат за проектом у розрізі окремих кроків проектного циклу. При його складанні групування витрат не має принципового значення, проте необхідно дотримуватися таких *правил*:

- виділяти амортизаційні відрахування в окрему статтю, оскільки повна вартість основних засобів є складовою початкових витрат і врахування амортизації в експлуатаційних витратах призведе до подвійного обліку цих сум, але її обсяг необхідно нарахувати при обчисленні фінансового результату;
- забезпечувати можливість розподілу витрат на умовно постійні і умовно змінні для полегшення проведення аналізу беззбитковості;
- ігнорувати попередні витрати функціонуючого підприємства, оскільки оцінити необхідно тільки додаткові витрати і прибуток, зумовлені виключно проектом.

За необхідності даний звіт доповнюється показниками рентабельності, розрахованими відносно операційного прибутку, чистого прибутку або грошового потоку від операційної діяльності.

Грошовий потік інвестиційного проекту в кожний період часу складається з потоків від окремих видів діяльності та поділяється на:

- грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- грошовий потік від операційної діяльності;
- грошовий потік від фінансової діяльності.

Грошовий потік від операційної діяльності визначається за таким алгоритмом (5.18):

$$ГП_{опер.} = ДР - ЧОВ + НН, \quad (5.18)$$

де $ГП_{опер.}$ – грошовий потік від операційної діяльності, грн.;

$ДР$ – дохід від реалізації, грн.;

$ЧОВ$ – чисті операційні витрати та податки, грн.;

$НН$ – наявні надходження (амортизація), грн.

Чисті операційні витрати приймаються як витрати виробництві і збуту без відсотків за кредитами, а головною складовою неявних надходжень є амортизаційні відрахування, які включаються в надходження грошових коштів від операційної діяльності, оскільки вартість основних фондів відшкодовується в процесі реалізації готової продукції.

Після прогнозу звіту про фінансові результати прогнозується грошовий потік для інноваційно-інвестиційного проекту в цілому.

Головними завданнями прогнозу грошових потоків є:

- узагальнення попередніх розрахунків фінансового плану (обсягів продажу, витрат, податків, залучення капіталу);
- забезпечення необхідних сум коштів в обороті на певні дати – оцінка фінансової спроможності інноваційно-інвестиційного проекту;
- уточнення структури капіталу інноваційно-інвестиційного проекту – вибір оптимальної схеми фінансування проекту;
- отримання вихідної інформації для розрахунку показників ефективності інноваційно-інвестиційного проекту.

Отже, у складі прогнозу грошових потоків за проектом прийнято виділяти окремі розділи, в яких узагальнюються суми надходжень, видатків грошових коштів за видами діяльності підприємства (див. далі – табл. 5.9). При цьому розділ «Потік реальних грошей від інвестиційної діяльності»

рекомендується розміщувати першим, оскільки в ньому прогноуються розподілені в часі інвестиційні витрати.

Інвестиційна діяльність охоплює процес створення основних фондів, включаючи капітальне будівництво, а також створення або нарощення капіталу. В результаті інвестиційної діяльності звичайно зростають довгострокові активи підприємства (основні фонди), що зумовлює переважно витратний характер відповідного чистого грошового потоку.

Крім варіанту групування статей, наведеного в табл. 5.5, у складі *грошових потоків від інвестиційної діяльності* можна виділяти: а) початкові інвестиції; б) передвиробничі витрати; в) поточні інвестиції; г) ліквідаційне сальдо (Reverse Value, RV) як різницю між ліквідаційними доходами і витратами, що формується при завершенні реалізації проекту на стадії його ліквідації.

Основним *надходженням реальних грошей від операційної діяльності* є виручка від реалізації продукції. Крім того, до складу сум надходжень і видатків грошових коштів від операційної діяльності необхідно включати доходи і витрати за так званими позареалізаційними операціями (безпосередньо не пов'язаними з виробництвом продукції). До них входять:

- доходи від реалізації майна, що вибуває з експлуатації; доходи від здачі майна в оренду або лізингу (якщо ці операції не є основною діяльністю);
- надходження коштів при закритті депозитних рахунків (відкриття яких передбачено проектом);
- повернення позик, наданих іншим учасникам;
- одержання коштів від інвестування в цінні папери доходів, отриманих від реалізації проекту та ін.

У складі видатків грошових коштів від операційної діяльності можна виділити дві групи показників поточних (операційних) витрат:

- повні операційні витрати;
- операційні витрати, що враховуються (повні операційні витрати за виключенням амортизації та відсотків по кредитах).

Прогнозування руху грошових коштів від операційної діяльності базується на прогнозній інформації щодо фінансового результату проекту, що зумовлює часткове дублювання статей прогнозу звіту про фінансові результати. Тому дана форма може бути скорочена у випадку, якщо попередньо складався прогноз звіту про фінансові результати.

Фінансова діяльність відрізняється від операційної та інвестиційної тим, що до неї належать операції з коштами, «зовнішніми» по відношенню до проекту, а не з коштами, які генеруються проектом. До фінансової діяльності відносяться операції залучення і повернення позикових коштів.

Грошові потоки від фінансової діяльності враховуються тільки в розрахунках ефективності участі в фінансуванні проекту. Надходження грошових коштів від фінансової діяльності формуються за рахунок:

- збільшення акціонерного капіталу;
- одержання позик, субсидій, безпроцентних позик;
- надходження відсоткових платежів по наданих позиках

Видатки грошових коштів від фінансової діяльності включають:

- дивіденди за акціями;
- погашення кредитів (включаючи відсотки);
- податки на доходи від наданих позик.

Для деяких інвестиційних проектів неможливо чітко розмежування потоки від різних видів діяльності, тому у цих випадках можна об'єднати певні (або всі) потоки в одному розділі.

7. Визначення показників комерційної ефективності проекту. З метою надання вихідної інформації для оцінки ефективності та можливості реалізації інноваційно-інвестиційного проекту у складі прогнозу грошових потоків проекту передбачено розділ 4 «Показники комерційної ефективності проекту», де наводяться такі показники, як потік реальних грошей, сальдо реальних грошей, сальдо накопичених реальних грошей.

Сума чистого руху грошових коштів від інвестиційної та операційної діяльності на кожному кроці розрахунку називається потоком реальних

грошей (Cash-Flow of the Real Money, CFRM). Він використовується як вихідні дані для розрахунку системи абсолютних та відносних показників ефективності інвестиційного проекту.

Сальдо реальних грошей або проектний грошовий потік (Balance п/ the Real Money, BRM) – це сумарна різниця між надходженнями і видатками коштів від інвестиційної, операційної і фінансової діяльності на кожному кроці розрахункового періоду, тобто сума чистих *грошових* потоків від різних видів діяльності.

Сальдо реальних грошей (проектний грошовий потік) можна визначити й непрямим методом за формулою 5.19:

$$ПГП = ОГП - ППРК - ЧПКВ, \quad (5.19)$$

де *ПГП* – проектний грошовий потік, грн.;

ОГП – операційний грошовий потік, грн.;

ППРК – проектний приріст робочого капіталу, грн.;

ЧПКВ – чистий проект капітальних витрат, грн.

Приріст чистого робочого капіталу – це різниця між приростом оборотних активів та приростом поточних зобов'язань внаслідок реалізації проекту. Чисті капітальні витрати – це кошти, витрачені на придбаний необоротних активів на певному кроці розрахункового періоду, за мінусом коштів, отриманих від їх продажу на цьому ж кроці. Показник сальдо накопичених реальних грошей використовується для оцінки фінансової спроможності проекту. Сальдо накопичених реальних грошей – це нарощення результатів сальдо реальних грошей за даний і всі попередні кроки розрахункового періоду реалізації проекту.

Фінансова спроможність інноваційно-інвестиційного проекту – це забезпечення такої структури грошових потоків проекту, при якій на кожному кроці розрахункового періоду наявна достатня кількість грошей для повного покриття всіх передбачених витрат.

Алгоритм розрахунку грошових потоків та прогнозування фінансових результатів інноваційно-інвестиційного проекту демонструє проект виробництва нової продукції ТОВ «СМК СИСТЕМ» – «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50» (табл. 5.8-5.11):

Таблиця 5.8 – Потік реальних грошей від інвестиційної діяльності (розділ 1 Прогнозу грошових потоків за проектом) (джерело: власна розробка)

Показники	Рік					
	0	1	2	3	4	5
1.1 Технологічна лінія, тис. грн	(180)					13,8
1.2 Приріст оборотного капіталу, тис. грн.	(39)					
1.3 Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн. (п.1.1+п.1.2)	(219)					13,8

Таблиця 5.9 – Потік реальних грошей від операційної діяльності (розділ 2 Прогнозу грошових потоків за проектом) (джерело: власна розробка)

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
2.1	Обсяг продажів, шт.		590	540	630	560	580
2.2	Ціна, євро		600	650	700	750	800
2.3	Дохід від реалізації, тис. євро		354	351	441	420	464
2.4	Оплата праці робітників, тис. євро		(60)	(63)	(66)	(69)	(72)
2.5	Матеріали, тис. євро		(49)	(54)	(59)	(64)	(69)
2.6	Постійні витрати, тис. євро		(2)	(2)	(2)	(2)	(2)
2.7	Чисті операційні витрати (витрати без амортизації і відсотків за кредит), тис. євро (п.2.4+п.2.5+п.2.6)		(111)	(119)	(127)	(135)	(143)
2.8	Амортизація устаткування, тис. євро		33,24	33,24	33,24	33,24	33,24
2.9	Відсотки по кредитах, тис. євро		28,8	28,8	21,6	14,4	7,2
2.10	Прибуток до оподаткування, тис. євро (п.2.3 – п.2.7 – п.2.8 – п.2.9)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
2.11	Податок на прибуток, тис. євро		34,382	32,292	49,240	45,098	53,306
2.12	Чистий прибуток, тис. євро		146,578	137,668	209,920	192,262	227,254
2.13	Грошовий потік від операційної діяльності, тис. євро (п.2.12 + п.2.8 + п.2.9)		208,618	199,708	264,76	239,902	267,694

Таблиця 5.10 – Потік реальних грошей від фінансової діяльності (розділ 3 Прогнозу грошових потоків за проектом) (джерело: власна розробка)

№ з/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
3.1	Власний капітал, тис. євро	39,0					
3.2	Довгостроковий кредит (під 16% річних), тис. євро	180,0					
3.3	Погашення заборгованості по кредиту (основної суми боргу та відсотків), тис. євро		(28,8)	(73,8)	(66,6)	(59,4)	(52,2)
3.4	Виплата дивідендів, тис. євро	-	-	-	-	-	-
3.5	Грошовий потік від фінансової діяльності, тис. євро	219,0	(28,8)	(73,8)	(66,6)	(59,4)	(52,8)

Таблиця 5.11 – Показники комерційної ефективності інноваційно-інвестиційного проекту розділ 4 Прогнозу грошових потоків за проектом «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50» (джерело: власна розробка)

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
4.1.	Потік реальних грошей, тис. євро (п.1.3 + п. 2.13)	(219,0)	208,618	199,708	264,76	239,902	267,694+ +13,8=281,494
4.2	Сальдо реальних грошей, тис. євро (п. 4.1 + п. 3.5)	0,0	179,818	125,908	198,16	180,502	228,694
4.3	Сальдо накопичених реальних грошей за п. 4.2, тис. євро ((t) + (t+ 1))	0,0	172,818	298,726	496,886	677,388	906,028
4.4	Ставка дисконтування E, %	0	16	16	16	16	16
4.5	Коефіцієнт дисконтування при нормі дисконту 16%	1,0000	0,8621	0,7432	0,6407	0,5523	0,4761
4.6	Чиста поточна вартість, тис. євро (п. 4.1 * п. 4.5)	(219)	179,850	148,423	169,632	132,498	134,019
4.7	Інтегральний економічний ефект (накопичена чиста поточна вартість) за п. 4.6, тис. євро ((t) + (t+1))	(219,0)	(39,150)	109,273	278,904	411,402	545,421

8. *Прогнозний звіт про фінансові результати інвестиційного проекту* (табл. 5.12).

9. *Прогнозна оцінка рівня прибутку від реалізації продукції підприємства* (табл.5.12, **Додаток Б**).

Таблиця 5.12 – Прогнозний звіт про фінансові результати інноваційно-інвестиційного проекту «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50» ТОВ «СМК СИСТЕМ»: фрагмент: (джерело: власна розробка)

Номер року	0	1	2	3	4	5
Тривалість проекту (роки)						
<i>Показники:</i>						
1. Обсяг продажів, шт.		590	540	630	560	580
– Ціна одиниці, євро без врахування непрямих податків		600	650	700	750	800
3. Виручка від реалізації, тис. євро (п.1 * п. 2)		354	351	441	420	464
4. Інші позареалізаційні доходи, тис.євро		-	-	-	-	-
5. Дохід від операційної діяльності, тис. євро (п. 3 + п. 4)		354	351	441	420	464
6. Матеріальні витрати, тис. євро		(49)	(54)	(59)	(64)	(69)
7. Витрати на оплату праці, тис. грн.		(60)	(63)	(66)	(69)	(72)
8. Амортизаційні відрахування, тис. грн.		(33,24)	(33,24)	(33,24)	(33,24)	(33,24)
9. Відсотки за кредитами, тис. євро		(28,8)	(28,8)	(21,6)	(14,4)	(7,2)
10. Інші витрати виробництва і збуту, тис. євро		(2)	(2)	(2)	(2)	(2)
11. Витрати виробництва і збуту продукції, тис. євро (п.6 + п.7+ п.8 + п.9 + п.10)		173,04	181,04	181,84	182,64	183,44
12. Загальний операційний прибуток проекту, тис. євро (п.5 – п.11)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
13. Податки і збори (без врахування суми податку на прибуток), тис. євро		-	-	-	-	-
14. Прибуток до оподаткування, тис. євро (п.12 – п.13)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
15. Податок на прибуток, тис. євро		34,382	32,292	49,240	45,098	53,306
16. Прибуток чистий, тис. євро (п. 14 – п. 15)		146,578	137,668	209,920	192,262	227,254
17. Прибуток чистий нарастаючим підсумком за п. 16, тис. євро ((t) +		146,578	284,246	494,165	686,427	913,680

Продовження таблиці 5.12

(t+1))						
18. Грошовий потік від операційної діяльності, тис. євро (п.16+п.8+п.9)	208,618	199,708	264,76	239,902	267,694	
19. Операційний грошовий потік наростаючим підсумком за п.18, тис. євро ((t) + (t+1))	208,618	408,326	673,086	912,988	1180,682	

10. *Аналіз можливих ризиків і страхування.* Для оцінки можливих ризиків у діяльності підприємства виділяються та типологізуються фактори, що впливають на його діяльність. Вони визначають ризики:

- політичний ризик як імовірність можливого негативного впливу на діяльність суб'єктів господарювання з боку держави через проведення нею політичного курсу розвитку країни відноситься до системних ризиків, оскільки суб'єкти підприємницької діяльності не можуть безпосередньо здійснювати вплив на них з метою мінімізації втрат у випадку їх реалізації. Але підприємства повинні завжди враховувати політичні ризики в своїй діяльності. Визначити ступінь політичного ризику можливо за спеціальними методиками;
- фінансові ризики як ризики, пов'язані з купівельною спроможністю грошей (інфляційні, дефляційні, валютні ризики, ризики ліквідності); ризики непередбачення витрат і перевищення кошторису витрат на виробництво; ризики незабезпечення господарської діяльності необхідним фінансуванням; ризики, пов'язані з вкладенням капіталу (інвестиційні ризики);
- виробничі ризики як ризики, що виникають у процесі науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), виробництва, реалізації та післяреалізаційного обслуговування продукції (послуг). Можна відокремити такі групи виробничих ризиків: а) ризики НДДКР (технічні); б) безпосередньо виробничі; в) транспортні; г) реалізаційні (маркетингові або комерційні);

- соціальний ризик може виражатися в ризику конфліктів із громадськістю і ризику, що пов'язаний з працівниками підприємства (окремим або групою). Як окремий випадок соціальних ризиків, можна розглядати і демографічні ризики, специфіка яких полягає у тому, що вони можуть спричинити виникнення інших видів ризиків (наприклад, ризиків пов'язаних із реалізацією продукції);
- ризики зовнішньоекономічної діяльності включають: ризики, пов'язані з особливостями країни-партнера; ризики вибору і надійності партнера; маркетингові ризики; транспортні ризики; комерційні (виникають у процесі реалізації товарів і послуг); митні (пов'язані з несвоєчасною сертифікацією товарів, неправильним розрахунком митних платежів, акцизів, ПДВ тощо).

Фактори впливу на діяльність ТОВ «СМК «СІСТЕМ» – у табл. 5.13.

Таблиця 5.13 – Основні фактори, що впливають на діяльність підприємства: на прикладі ТОВ «СМК «СІСТЕМ» (джерело: власна розробка)

Група факторів	Опис проблем	Ступінь впливу			Які зміни, що прогнозуються, мають вплинути на підприємство
		Незначний	середній	значний	
1. Політичні	Занадто висока ступень контролю підприємства. Нестабільне законодавство. Високі податки			X	Збільшення собівартості продукції за рахунок невиробничих витрат
2. Фінансові	Коливання валютного курсу			X	Зменшення конкурентоздатності на іноземних ринках
3. Виробничі	Надлишковість та застарілість основних виробничих фондів.		X		Зростання витрат на ремонт та відновлення основних фондів
4. Виробничо-технологічні	Низька якість матеріалів та комплектуючих українських підприємств	X			Зростання собівартості продукції
5. Соціальні	Збільшення рівня оплати праці у зв'язку з загальними тенденціями в Україні		X		Збільшення витрат на оплату праці для підтримки життєвого рівня
6. Зовнішньоекономічні	Перешкоди у реєстрації для участі в тендерах у країнах ЄС			X	Неможливість виходу на європейські ринки

В результаті аналізу даних табл. 5.13 для ТОВ «СМК «СІСТЕМ» можна виділити наступні види впливових ризиків: політичні, фінансові, виробничі, соціальні, зовнішньоекономічні.

Наведемо основні методи впливу на рівень ризику в табл. 5.14.

Таблиця 5.14 – Напрями та методи впливу на ступінь ризику господарювання
(джерело: систематизовано на підставі [351-353])

Напрями впливу	Методи регулювання ступеню ризику
1. Уникнення ризику	<ul style="list-style-type: none"> – відмова від ненадійних партнерів, постачальників; – відмова від прийняття ризикованих проектів, рішень.
2. Компенсація ризику	<ul style="list-style-type: none"> – стратегічне планування діяльності; – прогнозування зовнішньої економічної ситуації; – моніторинг соціально-економічного, правового середовища; – активний цілеспрямований маркетинг;
3. Збереження ризику	<ul style="list-style-type: none"> – відмова від будь-яких дій, спрямованих на компенсацію збитку (без фінансування); – створення спеціальних резервних фондів в натуральній або грошовій формі (фондів самострахування або фондів ризику); – залучення зовнішніх джерел (отримання кредитів та позик, державних дотацій для компенсації збитків та відновлення виробництва);
4. Передача ризику	<ul style="list-style-type: none"> – страхування; – передача ризиків через укладання договорів факторингу, поручительства; – передача ризику шляхом укладання біржових угод (хеджування).
5. Зниження ризику	<ul style="list-style-type: none"> – диверсифікація; – здобуття додаткової інформації; – лімітування.

Відтак, інструментально-технологічним підґрунтям розробленої методики зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту є техніко-економічний аналіз підприємства, аналіз ринкового середовища та фінансово-економічне забезпечення процесу стратегування активізації

інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства з послідуочим наданням прогностної оцінки фінансово-інвестиційних результатів, які очікуються у майбутньому.

Узагальнимо переваги запропонованої методики:

- *по-перше*, оцінка інвестиційного проектування ґрунтується на дослідженні галузі та сфери діяльності підприємства, техніко-економічному аналізі та на фінансово-економічному аналізі. Такий спектр інформації виявляє можливі резерви удосконалення результативності фінансово-економічної діяльності та формує напрямки покращення фінансово-економічних результатів діяльності підприємства за факторними ознаками;
- *по-друге*, надається комплексна інтегральна оцінка інвестиційного проектування, спираючись на деталізоване дослідження грошового потоку від інвестиційної, операційної та фінансової діяльності;
- *по-третє*, аналіз інвестиційного проектування доповнює група показників комерційної ефективності інноваційно-інвестиційного проекту за кожним роком його реалізації: потік реальних грошей, сальдо реальних грошей, сальдо накопичених реальних грошей (кумулятивним методом), чиста поточна вартість проекту, інтегральний економічний ефект або накопичена чиста поточна вартість (кумулятивним методом);
- *в-четвертих*, методика удосконалює точність прогностних результатів за роками та надає можливості її варіації, якщо задавати параметри на вході реалізації інвестиційного проекту. За допомогою зазначеної методики здійснюється прогностна оцінка (цифровий аналітичний прогноз з економіко-статичною інтерпретацією отриманих результатів) чистого прибутку підприємства від впровадження інвестиційного проекту наростаючим підсумком (за кумулятивним методом розрахунку).

Головним здобутком даної методики є спрямованість на підвищення ступеню чистоти грошових потоків від запровадження інноваційно-інвестиційного проекту.

Методика та рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності.

Можна використати наступну класифікацію методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, яка передбачає їх розподіл на окремі групи за ознакою форми представлення результатів оцінки, відповідно до якої виділяють: графічні, матричні, розрахункові та комбіновані (розрахунково-матричні, розрахунково-графічні) методи.

Їх змістовна характеристика полягає у такому:

- *графічний метод* оцінки конкурентоспроможності базується на побудові радіальної діаграми або багатокутника конкурентоспроможності. Перевагою методу є простота та наочність, а недоліком неможливість встановлення значення узагальненого критерію конкурентоспроможності підприємства;
- *матричні методи* оцінки конкурентоспроможності підприємства базуються на використанні матриці – таблиці впорядкованих по рядках та стовпцях елементів. прикладом є відома матриця БКГ («Бостонської консалтингової групи»), побудована за принципом системи координат;
- *табличний метод* оцінки рівня конкурентоспроможності підприємства – це варіація матричного і тому не виділяється окремо;
- *розрахункові методи* оцінки конкурентоспроможності підприємства поділяються на: а) *специфічні*, що оцінюють конкурентоспроможність підприємства по окремих аспектах його діяльності (виробничому, інноваційному, маркетинговому, фінансовому тощо); *комплексні*, що базуються на комплексному підході до оцінки конкурентоспроможності.

До ключових методів оцінки конкурентоспроможності підприємства відносяться ті, в основі яких покладено: життєвий цикл товару (послуги); конкурентоспроможність одиниці продукції; частку ринку; ефективну конкуренцію; конкурентну перевагу; бенчмаркінг; споживчу вартість.

Для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку пропонується обрати метод, заснований на теорії ефективної конкуренції [3, с.75], оскільки він спирається не лише на ефективність використання ресурсів, тобто потенціалу підприємства, але й на ефективність процедур адміністрування. Згідно цієї теорії найбільш конкурентоздатними є ті підприємства, де найкращим чином організована робота всіх підрозділів і служб. На ефективність діяльності кожною із служб впливає безліч чинників – ресурсів підприємства. Оцінка ефективності роботи кожного з його підрозділів припускає оцінювання ефективності використання ними цих ресурсів. В основі методу покладено оцінку чотирьох групових показників – критеріїв конкурентоспроможності (табл. 5.15).

Таблиця 5.15 – Критерії і показники конкурентоспроможності підприємства та продукції (джерело: узагальнено на підставі [45, 311, 362, 397, 470-472])

Критерії та показники конкурентоспроможності	Роль показника в оцінці	Правило розрахунку показника
1	2	3
1. Ефективність виробничої діяльності підприємства		
1.1. Витрати на виробництво одиниці продукції, грн./грн.	Відображає ефективність витрат при випуску продукції.	Валові витрати / Обсяг випуску продукції.
1.2. Фондовіддача, грн./грн.	Характеризує ефективність використання основних виробничих засобів.	Обсяг випуску продукції / Середньорічна вартість основних виробничих фондів.
1.3. Рентабельність товару, %.	Характеризує ступінь прибутковості виробництва товару.	Прибуток від реалізації*100/ Повна собівартість продукції
1.4. Продуктивність праці, тис. грн. /чол.	Відображає ефективність організації виробництва та використання робочої сили.	Обсяг випуску продукції / Середньоспискова чисельність працівників.
2.Фінансовий стан підприємства		
2.1.Коефіцієнт автономії	Характеризує незалежність підприємства від позикових джерел.	Власні засоби підприємства/ Загальна сума джерел

Продовження таблиці 5.15

1	2	3
		фінансування
2.2. Коефіцієнт платоспроможності	Відображає здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання і вимірює вірогідність банкрутства.	Власний капітал / Загальні зобов'язання.
2.3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Відображає якісний склад засобів, що є джерелами покриття поточних зобов'язань.	Грошові кошти і цінні папери, що швидко реалізується / Короткострокові зобов'язання.
2.4. Коефіцієнт оборотності оборотних коштів	Характеризує ефективність використання оборотних коштів. Відповідає часу, коли оборотні кошти проходять усі стадії виробництва і звернення.	Виручка від реалізації продукції / Середньорічний залишок оборотних коштів.
3. Ефективність організації збуту та просування продукції		
3.1. Рентабельність продажу, %	Характеризує ступінь прибутковості роботи підприємства на ринку, правильність встановлення ціни продукції.	Прибуток від реалізації x 100 / Обсяг продажу.
3.2. Коефіцієнт затовареності готовою продукцією	Відображає ступінь затовареності готовою продукцією. Ріст показника – зниження попиту.	Обсяг нереалізованої продукції / Обсяг продажу.
3.3. Коефіцієнт завантаження виробничих потужностей	Характеризує ділову активність підприємства, ефективність роботи служби побуту.	Обсяг випуску продукції/ Виробнича потужність.
3.4. Коефіцієнт ефективності реклами і засобів стимулювання збуту	Характеризує економічну ефективність реклами, засобів стимулювання збуту.	Витрати на рекламу і стимулювання збуту / Приріст прибутку від реалізації.
4. Конкурентоспроможність інноваційної продукції		
4.1. Якість інноваційної продукції	Характеризує здатність продукції задовольняти потреби за призначенням.	Комплексний метод.
4.2. Ціна інноваційної продукції	Характеризує доступність продукції для споживача.	Визначається різними методами.

Розрахунок критеріїв і коефіцієнта конкурентоспроможності підприємства проводиться за формулою середньозваженої арифметичної

[46]. *Коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства* ($K_{КП}$) розраховується за формулою (5.20):

$$K_{КП} = 0,15E_B + 0,29\Phi_{II} + 0,23E_3 + 0,33K_T \quad (5.20)$$

де E_B – значення критерію ефективності виробничої діяльності підприємства;

Φ_{II} – значення критерію фінансового стан підприємства;

E_3 – значення критерію ефективності організації збуту і просування товару на ринку;

K_T – значення критерію конкурентоспроможності товару;

0,15; 0,29; 0,23; 0,33 – коефіцієнти вагомості критеріїв.

Відтак, можна узагальнити, що розроблене методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства суттєво відрізняється в частині трьох методик –

- *методики оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю*, яка а) синтезує аналітичну функцію оцінювання доцільності впровадження проекту та прогнозу оцінку його виконання, б) застосовує функцію комплаєнс-контроля у складі комплаєнс-системи, в) інтегрує комплексний підхід процесу стратегування активізації інвестиційної діяльності і обґрунтовує в аналітичному вимірі рекомендації щодо оцінювання ефективності інвестиційного проекту за критерієм конкурентоспроможності підприємства;
- *методики аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту*, яка, зокрема: а) підвищує ступень чистоти грошових потоків від завпровадження інвестиційного проекту; б) виконує комплексну інтегральну оцінку інвестиційного проектування шляхом деталізованого дослідження грошового потоку від інвестиційної, операційної та фінансової діяльності;

– методики і рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності, які використовують метод ефективної конкуренції, оскільки він спирається не лише на ефективність використання ресурсів, тобто потенціалу підприємства, але й на ефективність процедур адміністрування.

Наведені методики з шістьох професійних позицій, які обслуговують різні функції стратегування (див. п.4.3) – консультант-теоретик-експерт-аналітик-клієнт-організаційний менеджер, застосовні для оцінки перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку з чотирьох позицій: а) експерта та аналітика: методика оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів; б) експерта, аналітика та клієнта (варіація – як партнера): методика аналізу фінансово-інвестиційного стану підприємства за методами оцінювання рівня його фінансово-економічної діяльності; в) організаційного менеджера та експерта: методика та рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.

5.3 Система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства

Як доведено у розділі 2, програмні та методологічні питання інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства слід розглядати в такій послідовності: ідентифікація визначення об'єкта і предмета → цілей і принципів аналізу → розробка системи показників → вибір джерел інформації → вибір методів та моделей аналізу → визначення способів використання результатів.

З цього випливає, що *система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу, придатна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства*, має містити:

- об'єкт і предмет, цілі і принципи інтегрованого управлінського аналізу. Їх висвітлено раніше (див. п.2.2);
- систему показників інтегрованого управлінського аналізу, здатну висвітлити три складові стратегування (інноваційну, інвестиційну, стратегічну) та придатна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства;
- джерела інформації, необхідні для здійснення процедур адміністрування та безпосередньо інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні;
- методи та моделі аналізу, застосовні до стратегування;
- способи використання результатів інтегрованого управлінського аналізу

Система показників інтегрованого управлінського аналізу, придатна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, має охопити інноваційну, інвестиційну, стратегічну складові стратегування. Тому вона має бути розгорнутою.

Принципово погодившись з думкою Н. Ілишевої, С. Крилова, що «серед різноманітних показників інноваційної діяльності пріоритет повинен бути відданий показникам науково-технічного рівня, конкурентоспроможності, якості, комплексності і комерційної привабливості інновацій» [2, с.121], пропонується також:

- розглядати інші показники по однорідних групах (виходячи із локального інтегрованого управлінського аналізу);
- по-друге, диференціювати аналітичні показники по трьох стадіях інноваційної діяльності, які охоплюють інноваційний процес у повному обсязі: створення інновацій, освоєння інновацій і стадія отримання результатів інноваційної діяльності.

У табл. 5.16 систематизовано аналітичні показники для інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, ілюстровані фрагментами їх розрахунку.

Таблиця 5.16 – Систематизація показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємства: (джерело: удосконалено на підставі [301, с.124-133, 457])

Показник	Застосування у ході дослідження (фрагмент розрахунків)
1	2
1. Показники інноваційного аналізу:	
– показник прогресивності технологічної структури процесних або продуктових інновацій	ТОВ «Айсблік» за 2015 р.: $КПТС_{ПС,ПТ},\% = \frac{100 \times \text{ЧИ}_{ПС,ПТ} \cdot П}{\text{ЧИ}_{ПС,ПТ}^3} = 28,5\%$ ТОВ «СМК СИСТЕМ» за 2015 р.: $КПТС_{ПС,ПТ},\% = \frac{100 \times \text{ЧИ}_{ПС,ПТ} \cdot П}{\text{ЧИ}_{ПС,ПТ}^3} = 64,8\%$
– показник інноваційної активності підприємства	ТОВ «Айсблік» у 2015 р.: $ІнАП = \frac{100 \times ІВЗ}{ПІІ} = 35,0\%$ ТОВ «СМК СИСТЕМ» у 2015 р.: $ІнАП = \frac{100 \times ІВЗ}{ПІІ} = 75,5,0\%$
2. Показники конкурентного аналізу:	
– рівень конкурентоспроможності інноваційної продукції;	ТОВ «Айсблік» у 2015 р.: $РК_{ПІІ} = \sum d_i \times O_i = 85,5\%$ ТОВ «СМК СИСТЕМ» у 2015 р.: $РК_{ПІІ} = \sum d_i \times O_i = 74,5\%$
3. Показники маркетингового аналізу:	
– комплексності розробки продукт-інновацій; – необхідності застосування технологій; – універсальності використання;	Використовуються у дослідженні стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств з деталізацією вивчення ринкової специфіки (див. п.4.2)
4. Показники інвестиційного аналізу:	
– показники ефективності інноваційно-інвестиційних проектів; – показники бюджетування;	Використовуються у дослідженні стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств з деталізацією оцінювання економічної

Продовження таблиці 5.16

1	2
	ефективності інвестиційного проекту (див. п 3.2-3.3)
5. Показники фінансового аналізу:	
<ul style="list-style-type: none"> – розміщення і використання активів; – грошових потоків; – джерел фінансування; – фінансовий показник технологічної залежності. 	Фінансовий показник технологічної залежності: ТОВ «Айсблук» у 2015 р.: $\Phi ПТЗ, \% = \frac{100 \times ЗПИ}{ЗВІ} =$ $= 75,5\%$ ТОВ «СМК СИСТЕМ» у 2015 р.: $\Phi ПТЗ, \% = \frac{100 \times ЗПИ}{ЗВІ} =$ $= 90,0\%$

Показники конкурентного аналізу характеризують тільки сферу взаємостосунків підприємства з його існуючими та потенційними конкурентами, а також корективи інноваційної стратегії, що виникають. Тобто відображають конкурентні можливості використання інноваційно-орієнтованої стратегії розвитку інноваційної діяльності на підприємстві, ступінь надійності захисту і безпеки комерційних інтересів підприємства.

Показники інноваційного аналізу характеризують науково-технічний рівень інновацій, що створюються. Відображають переважно науково-технічний рівень інноваційної творчості, комерційну привабливість і стимулювання у сфері інноваційної діяльності.

Показники маркетингового аналізу характеризують ринок та розповсюдженість оригінальних інноваційних процесів, розроблених окремим підприємством у відповідній галузі.

Показники інвестиційного аналізу характеризують ефективність капітальних вкладень; технологію фінансового планування, що спрямована на розробку оптимальних проектних рішень і контроль досягнення фінансових цілей інвестування.

Показники фінансового аналізу характеризують майновий стан підприємства, джерела фінансування, ліквідність і платоспроможність, рух

грошових коштів, фінансову стійкість, ділову та ринкову активність, рентабельність, дають комплексну оцінку кредитоспроможності.

Наведемо формули розрахунків деяких основних показників інноваційного аналізу, що перелічені у табл. 5.16:

1. Показник прогресивності технологічної структури побудованих процес-інновацій або продукт-інновацій ($KПТС_{ПС,ПТ, \%}$):

$$KПТС_{ПС,ПТ, \%} = \frac{100 \times ЧП_{ПС,ПТ} П}{ЧП_{ПС,ПТ} З}, \quad (5.21)$$

де $ЧП_{ПС,ПТ} З$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.;

$ЧП_{ПС,ПТ} П$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій прогресивних, од.;

2. Показник науково-технічного рівня освоєння продукт-інновацій ($ТР_{ПТ}$), коефіцієнт:

$$ТР_{ПТ} = \frac{ЧП_{ПТ} Н}{ЧП_{ПТ} З}, \quad (5.22)$$

де $ЧП_{ПТ} З$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.;

$ЧП_{ПТ} Н$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій прогресивних, од.

3. Показник інноваційної активності підприємства ($I_{НАП, \%}$):

$$I_{НАП} = \frac{100 \times IВЗ}{ПП}, \quad (5.23)$$

де $ІВЗ$ – загальний інноваційний обсяг виробництва, грн.;

$ІІІ$ – загальний обсяг продукції підприємства, грн.

4. Показник комерційної привабливості ($КПІ$), коефіцієнт:

$$КПІ = \frac{100 \times КЛ}{ЧІ_{ПС,ІІІ^3}}, \quad (5.24)$$

де $КЛ$ – загальний обсяг виробництва ліцензійних угод, од;

$ЧІ_{ІІІ^3}$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.

5. Показники стимулювання інноваційної діяльності:

– коефіцієнт ефективності загального стимулювання інновацій у сфері інноваційної діяльності ($КЕ_{ЗС}$), коефіцієнт:

$$КЕ_{ЗС} = \frac{ЧД_{ІД}}{\Phi ОП_{ІД}}, \quad (5.25)$$

де $ЧД_{ІД}$ – чистий дохід від проведення інноваційної діяльності, грн.;

$\Phi ОП_{ІД}$ – фонд оплати праці від проведення інноваційної діяльності, грн.;

– коефіцієнт ефективності додаткового стимулювання інновацій у сфері інноваційної діяльності ($КЕ_{ДС}$) у розрахунку на 1 грн. збільшення фонду оплати праці у сфері інноваційної діяльності, коефіцієнт:

$$КЕ_{ДС} = \frac{\Delta ЧД_{ІД}}{\Delta \Phi ОП_{ІД}}, \quad (5.26)$$

де $\Delta ЧД_{ІД}$ – приріст чистого доходу від проведення інноваційної діяльності, грн.;

$\Delta \Phi ОП_{ІД}$ – приріст фонду оплати праці від проведення інноваційної діяльності порівняно з попереднім періодом часу, грн.

6. Рівень конкурентоспроможності інноваційної продукції (PK_{III}), бали:

$$PK_{III} = \sum d_i \times O_i, \quad (5.27)$$

де d_i – питома вага інноваційної продукції i -го рівня конкурентоспроможності в загальному обсязі відвантаженої інноваційної продукції, коефіцієнт;

O_i – оцінка i -го рівня конкурентоспроможності, бали.

7. Коефіцієнт інтенсивності побудови інновацій (розраховується у розрахунку на 10 розробників) ($KPI_{ПС,ПТ}, \%$):

$$KPI_{ПС,ПТ}, \% = \frac{10 \times K_{ПС,ПТ}}{КРІ}, \quad (5.28)$$

де $K_{ПС,ПТ}$ – кількість побудованих процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.;

$КРІ$ – кількість розробників інновацій, осіб.

8. Коефіцієнт універсальності використання процес-інновацій або продукт-інновацій ($KUI_{ПС,ПТ}, \%$):

$$KUI_{ПС,ПТ}, \% = \frac{100 \times КСЗ}{КСЗ}, \quad (5.29)$$

де $КСЗ$ – кількість сфер застосування процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.;

$КСЗ$ – загальна кількість споживацьких сфер в національній економіці, од.

9. Фінансовий показник технологічної залежності ($\PhiПТЗ, \%$):

$$\Phi ПТЗ, \% = \frac{100 \times ЗПІІ}{ЗВІ}, \quad (5.30)$$

де $КСЗ$ – кількість сфер застосування процес-інновацій, продукт-інновацій загальних, од.;

$ЗВІ$ – загальні витрати (капітальні та поточні) на фінансування інноваційної діяльності, грн.

З метою забезпечення однозначного розуміння досягнення поставлених стратегічних цілей інноваційного процесу для кожної з них *рекомендується використовувати не більше двох (в окремих випадках – не більше трьох, а у виняткових – не більше чотирьох) показників.*

Розгляд достатньо великого числа попередніх показників інноваційного процесу дозволяє вже на ранньому етапі зрозуміти, які показники повинні бути включені в інноваційну складову системи збалансованих показників. Щоб ті або інші показники могли бути використані в системі управління, повинен бути їх опис: визначення, формули, параметри. Вже наявні показники повинні бути надані перевірі на придатність (наприклад, джерела даних, частота виміру значень, наявність планових значень тощо). Що стосується показників, що не є в наявності, то процедура розрахунку їх значень повинна бути відпрацьована наперед.

Джерела інформації, необхідні для здійснення процедур адміністрування та безпосередньо інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні. До джерел інформації, необхідних для здійснення адміністрування та інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, відносяться *комплекти періодичної, постійної і прогностичної інформації.* Комплект періодичної інформації включає щоденну та щотижневу інформацію.

До основних елементів інформаційного забезпечення відносяться:

- структуруючі елементи: а) система документації та документообігу;
- б) система класифікації і кодування; в) системи обліку та звітності;

- інформаційна база (картотеки, звіти, масиви нормативно-довідкової інформації) За формою – це: а) облікові дані; б) звітність: бухгалтерська, податкова та управлінська; в) аналітичні записки та прогнози. Саме вони необхідні, у першу чергу, для здійснення інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні;
- документи адміністративного характеру (засновницькі та стратегічні документи підприємства, специфікації робіт, посадові інструкції). Вони є основними для здійснення процедур адміністрування.

На різних підприємствах джерела інформації, необхідні для здійснення процедур адміністрування та безпосередньо інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства у сукупності будуть унікальними, хоча й створюватимуться на основі типових.

Методи та моделі аналізу, застосовні до стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства. Основу будь якого аналізу становлять прийоми порівняння. Виділяють *декілька різновидів аналізу*:

- горизонтальний (побудова рядів динаміки показника з метою визначення тенденцій чи напрямків розвитку економічних явищ і процесів);
- вертикальний (розкладання економічних явищ на складові елементи, що дозволяє вивчити їх внутрішню структуру);
- трендовий (оцінка динаміки процесу або явища на основі розрахунків базисних темпів росту і приросту показників, визначення тренду);
- міжгосподарський або внутрішньогосподарський аналіз (порівняння з показниками інших підприємств).

Ці види аналізу посилює прийом моделювання, який займає в методології фінансово-інвестиційного аналізу вагоме місце. Узагальнено існують *три типи моделей*, які застосовуються дослідники в процесі аналізу інвестиційної діяльності підприємства [15, с. 182]:

- дескриптивні моделі, що використовують інформацію з бухгалтерської звітності: фінансово-інвестиційна звітність в різних аналітичних розрізах, система аналітичних коефіцієнтів, аналітичні записки тощо;
- предикативні моделі, тобто моделі прогностичного характеру, жорстко детерміновані факторні та регресивні моделі;
- нормативні моделі, що розраховані на підставі нормативу.

Факторний аналіз фінансово-економічної інформації про фінансовий стан та інвестиційну діяльність підприємств базується на застосуванні детермінованих і стохастичних факторних моделей, які встановлюють відповідні зв'язки:

- детерміновані зв'язки – це функціональні залежності між двома чи більше параметрами аналітичної моделі, коли певному значенню фактора відповідає одне значення аналізованого параметра;
- стохастичні зв'язки – це складні залежності між параметрами аналітичної моделі, коли одному значенню фактора може відповідати декілька значень результативного параметра, тобто відповідний ступінь впливу виявляється у певному співвідношенні одного фактора з іншими [15, с. 183].

При моделюванні детермінованих функціональних зв'язків виділяють такі види моделей [15]: а) адитивна (зв'язок між факторами представлений у вигляді алгебраїчної суми); б) мультиплікативна (результативний показник представлено як здобуток факторів); в) кратна (результат відношення факторів); г) змішана або комбінована (комбінації попередніх видів).

Реалізацію аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства забезпечує моделювання (рис. 5.4).

Враховуючи наведене, можна узагальнити та запропонувати таке:

- по-перше, вважається доцільним для оцінки економічної ефективності інвестиційних проектів застосовувати декілька удосконалених моделей індексів комбінованого типу – мульти-індексні моделі та модель галузевого індексу (рис. 5.5). Заслуговує на увагу у процесі саме стратегування активізації інноваційно-інвестиційного аналізу розвитку

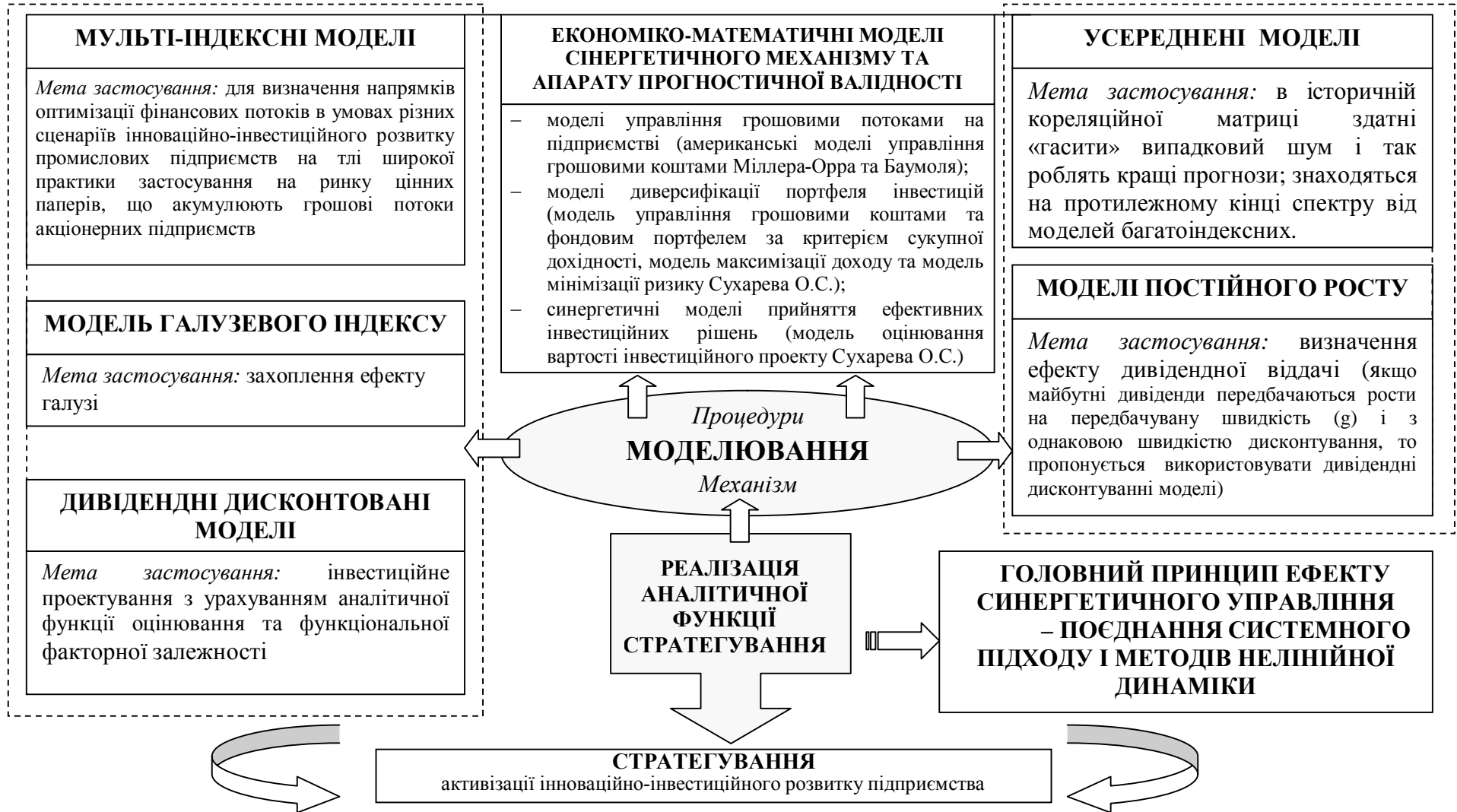

Рисунок 5.4 – Моделювання: реалізація аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (джерело: власна розробка)

МУЛЬТИ-ІНДЕКСНІ МОДЕЛІ

$$R_i = a_i^* + b_{i1}^* I_1^* + b_{i2}^* I_2^* + \dots + b_{iL}^* I_L^* + c_i \quad (1)$$

У цьому рівнянні I_j^* є фактичний рівень індексу J , і b_{ij}^* є мірою повернення на фондовому ринку i для зміни індексу j . Таким чином, має те ж значення, що і в разі моделі з одним індексом. А b_{ij}^* означає, що якщо індекс збільшується (зменшується) на 1%, повернення на фондовому, як очікується, збільшується (зменшується) на 2%. Як і в разі моделі з одним індексом, *повернення безпеки* не пов'язані з індексами і розділяються на дві частини.

a_i^* , c_i – очікуване значення унікального повернення. Це теж саме значення за однофакторною моделлю індексу.

У той же час мульти-індексні моделі такого типу можуть бути використані цілеспрямовано, моделі будуть мати деякі дуже зручні математичні властивості, якщо індекси були некорельовані:

$$R_i = a_i + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 + \dots + b_{iL} I_L + c_i \quad (2)$$

де всі I_j некорельовані один з одним.

Стандартна форма мульти-індексної моделі (основне рівняння для всіх запасів $i = 1, \dots, N$):

$$R_i = a_i + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 + b_{i3} I_3 \dots + b_{iL} I_L + c_i \quad (3)$$

МОДЕЛЬ ГАЛУЗЕВОГО ІНДЕКСУ

Починаються з базової моделі з одним індексом і додаються індекси, щоб захопити ефект галузі.

$$R_i = a_i + b_{im} I_m + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 \dots + b_{iL} I_L + c_i \quad (4)$$

де: I_m - ринковий індекс;

I_j - промислові індекси, можуть змінюватися тільки коректуванням з впливом ринку і коректуванням один з одним.

ДИВИДЕНДНІ ДИСКОНТОВАНІ МОДЕЛІ

Умови: застосування аналізу поточної вартості; справедлива ціна активу є справжнім відображенням очікуваних грошових потоків.

Дисконтована дивідендна модель математично виражена:

$$P = \frac{D_1}{(1+r_1)} + \frac{D_2}{(1+r_2)} + \dots + \frac{D_N}{(1+r_N)^N} + \frac{P_N}{(1+r_N)^N} \quad (5)$$

де: p – справедлива вартість або теоретична вартість звичайних акцій;

d_t – очікуваний дивіденд за рік t ;

p_n – очікувана ціна продажу (або термінал ціна) в горизонті року n ;

n – число років горизонту;

r_t – відповідна знижка або ставка капіталізації за рік t .

МОДЕЛІ ПОСТІЙНОГО РОСТУ

Умови: якщо майбутні дивіденди передбачаються рости на передбачувану швидкість (g) і з однаковою швидкістю дисконтування, то пропонується використовувати:

$$P = \frac{D_1}{(1+r)} + \frac{D_1(1+g)^1}{(1+r)^2} + \frac{D_1(1+g)^2}{(1+r)^3} + \dots + \frac{D_N(1+g)^N}{(1+r)^N} + \frac{P_N}{(1+r)^N} \quad (6)$$

Модель постійного зростання або *модель Гордон-Шапиро (Gordon-Shapiro)*:

$$P = \frac{D_1}{(1-g)} \quad (7)$$

Еквівалентна формула (8) для моделі постійного зростання:

$$P = \frac{D_0(1+g)}{r-g} \quad (8)$$

де: D_0 – є поточний дивіденд і,

D_1 – дорівнює $D_0(1+g)$.

Е
Ф
Е
К
Т

М
О
Д
Е
Л
Ю
В
А
Н
Н
Я

Рисунок 5.5 – Деталізована концепція ефекту моделювання для аналізу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства (джерело: власна розробка)

підприємства саме моделі галузевого індексу, оскільки дозволяють захопити ефект галузі;

- по-друге, пропонуємо використання дивідендних дисконтованих моделей (*див. Додаток В*), які мають місце в інвестиційному аналізі для визначення ефекту роботи з цінними паперами. Також заслуговує на увагу у процесі стратегування активізації розвитку підприємств використання моделей постійного росту, оскільки на вході стратегічного плану задається передбачувана швидкість змін [363-365], що дозволяє більш обґрунтовано очікувати зміни явища.

Мета реалізації аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства зводиться до визначення методологічних концепцій аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, застосування декількох моделей індексів для різних цілей: оцінки економічної ефективності інноваційно-інвестиційних проектів та їх наслідків для діяльності підприємства, зокрема, рівня його фінансово-економічних показників.

Вважається доцільним обрати *дві моделі: мульти-індексну й усереднену моделі*, оскільки деякі з них мають емпіричні докази про відносні переваги.

Мульти-індексні моделі доцільно використовувати для визначення напрямків оптимізації фінансових потоків в умовах різних сценаріїв інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств на тлі широкої практики застосування на ринку цінних паперів, що акумулюють грошові потоки акціонерних підприємств. Нажаль, ці моделі мають недоліки, тому що вводять додаткові індекси, щоб охопити додаткову інформацію.

Вартість введення додаткових індексів є ймовірність того, що вони підбирають несуттєві коливання (шум), нереальні впливи.

Водночас моделювання дозволяє охопити деякі з неринкових дій одночасно (факторів впливу на результат), які спонукають цінні папери рухатися разом. Пошуки неринкових дій є пошуком набору економічних факторів або структурних груп (галузі), на які припадає вплив загального

руху цін на акції, вплив індексу ринку. Хоча легко знайти набір індексів, пов'язаний з впливом неринкових факторів протягом будь-якого періоду часу, зовсім інша справа знайти набір, який успішно *прогнозує коваріацію* як неринкову [357, 359].

Узагальнимо, що вся діяльність щодо розробки та реалізації інвестиційного проекту знаходиться у взаємозалежності в часі та просторі. *Життєвий цикл проекту або проектний цикл* – період, протягом якого готуються і реалізуються інвестиційні проекти. Трьохфазні дивідендні дисконтовані моделі дозволяють оцінити економічний ефект інвестиції на кожній стадії життєвого циклу інвестиційного проекту (зрілість, переміщення, зростання). Такий факт дозволяє підійти більш обґрунтовано та деталізовано до питань конкурентоспроможності підприємства, оскільки можливе очікування зміни результативного показника прораховується аналітично планово-економічними службами підприємства та з урахуванням стадії інвестиційного проектування.

Коваріація (англ. *Covariance*) – в теорії ймовірностей та математичної статистиці є числовою характеристикою залежності випадкових величин [337, 339], що виникає внаслідок невизначеності результату перемножування двох сукупностей чисел. Математично коваріація являє собою міру лінійної залежності двох випадкових величин. У портфельній теорії цей показник використовується для визначення залежності між прибутковістю певного цінного паперу і прибутковістю портфеля цінних паперів. Щоб розрахувати коваріацію прибутковості, необхідно скористатися наступною формулою:

$$\text{Cov}(k_i, k_p) = \frac{\sum_{i=1}^n (k_i - \hat{k}) \cdot (p_i - \hat{p})}{n-1}, \quad (5.31)$$

де k_i – дохідність цінного паперу в i -ому періоді, %;

\hat{k} – очікуємая (середня) дохідність цінного паперу, %;

p_i – дохідність портфелю в i -ому періоді, %;

\hat{p} – очікуєма (середня) дохідність портфелю, %;

n – кількість спостережень, од.

В знаменник формули (5.31) підставляється $(n-1)$, якщо коваріація розраховується на підставі вибірки з генеральної сукупності спостережень. Якщо в розрахунках враховується вся генеральна сукупність, то в знаменник підставляється n .

Для спрощення та прискорення розрахунків доцільно скористатися функцією «КОВАРІАЦІЯ.В» Microsoft Excel для вибірки з генеральної сукупності або функцією «КОВАРІАЦІЯ.Г» для всієї генеральної сукупності.

Економіко-статистична інтерпретація коваріації. Значення коефіцієнту коваріації може бути як негативним, так і позитивним:

- *негативне значення* говорить про те, що прибутковість цінних паперів і прибутковість портфелю демонструють різноспрямований рух. Іншими словами, якщо прибутковість цінного паперу буде рости, то прибутковість портфелю буде падати, і навпаки;
- *позитивне значення* свідчить про те, що прибутковість цінних паперів та портфелю змінюються в одному напрямку. Низьке значення (близьке до 0) коефіцієнту коваріації спостерігається, коли коливання дохідності цінного паперу і дохідності портфелю носять випадковий характер.

Коваріація є розмірною величиною і може набувати будь-яких значень. Вона тим більша, чим більше ймовірність того, що із збільшенням однієї величини збільшиться інша. Коваріація характеризує ступінь лінійної залежності між випадковими величинами, але не дозволяє за її величиною оцінити ступінь зв'язку між змінними. Тому вона не набула такого поширення у статистичному аналізі, як кореляція.

Але саме мульти-індексні моделі використовують прогностні коефіцієнти коваріації за таких *міркувань*:

- по-перше, кожен прогноз має право на існування та основний результат його побудови – виявлення тенденції розвитку результативного показника;
- за економічною природою *прогнозування* явища значно ширше *планування* саме за аналітичною функцією оцінювання, тому що обґрунтовує та конкретизує тенденцію розвитку за часовий лаг. За правилами побудови прогнозів можливо отримати прогнозні значення показників на одну третю частину від початкового ряду динаміки. Тому виникає потреба отримання більш чіткої тенденції розвитку результативного показника;
- саме застосування коваріації у мільти-індексних моделях, а також кореляції в апараті прогностичної валідності (*див. розділ 3, п.3.2*), дозволяє удосконалити процес стратегування, спонукає до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Підприємства мають можливість стратегувати результат діяльності та скорочувати часовий інтервал в залежності від ресурсної бази та первинної інформації;
- саме використання спектру моделей дозволяє виявити найбільш оптимальний обґрунтований варіант провадження інвестиційного проекту з прорахунком конкретного економічного ефекту.

Коефіцієнти коваріації прораховано на двох підприємствах м. Одеси для обраного варіанту інноваційно-інвестиційного розвитку. У табл. 5.17 представлена динаміка прибутковості акцій підприємств ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» та ПАТ «Айсблік», а також динаміка прибутковості портфелю цінних паперів.

У нашому конкретному випадку у знаменник формули 5.31. проставляється значення 10.

Вищенаведена формула для розрахунку коваріації дохідності кожної з акцій з портфелем потребує розрахунку середньої прибутковості, яка склала:

- для акцій ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» – 4,986%;
- для акцій ПАТ «Айсблік» – 5,031%;
- для інвестиційного портфелю – 3,193%.

Таблиця 5.17 – Динаміка прибутковості акцій та прибутковості інвестиційного портфелю цінних паперів ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» та ПАТ «Айсблік», % (джерело: власна розробка)

Найменування показника*	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Дохідність акцій ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання»,	5,90	5,88	5,04	5,54	4,80	5,06	4,60	4,85	4,51	3,68
2. Дохідність акцій ПАТ «Айсблік»	4,30	4,42	4,52	4,87	4,60	5,42	5,40	5,38	5,70	5,70
3. Дохідність інвестиційного портфелю	2,30	2,42	3,40	3,28	2,95	2,97	3,35	3,62	3,90	3,74

* упорядкований числовий ряд з 1 по 10: відображає хронологічний ряд динаміки за певними роками дослідження, наприклад 1 – 2006 рік, 2 – 2007 рік, 3 – 2008 рік, 10 – 2015 рік

$$K_{\text{підприємство}_1} = \frac{5,90 + 5,88 + 5,04 + 5,54 + 4,80 + 5,06 + 4,60 + 4,85 + 4,51 + 3,68}{10} = 4,986\%$$

$$K_{\text{підприємство}_2} = \frac{4,30 + 4,42 + 4,52 + 4,87 + 4,60 + 5,42 + 5,40 + 5,38 + 5,70 + 5,70}{10} = 5,031\%$$

$$K_{\text{портфель}} = \frac{2,30 + 2,42 + 3,40 + 3,28 + 2,95 + 2,97 + 3,35 + 3,62 + 3,90 + 3,74}{10} = 3,193\%$$

$$\begin{aligned} Cov_{-}(k_{\text{підприємство}_1}, K_p) &= ((5,90 - 4,986)(2,30 - 3,193) + (5,88 - 4,986)(2,42 - 3,193) + \\ &+ (5,04 - 4,986)(3,40 - 3,193) + (5,54 - 4,986)(3,28 - 3,193) + \\ &+ (4,80 - 4,986)(2,92 - 3,193) + (5,06 - 4,986)(2,97 - 3,193) + \\ &+ (4,60 - 4,986)(3,35 - 3,193) + (4,85 - 4,986)(3,62 - 3,193) + \\ &+ (4,51 - 4,986)(3,90 - 3,193) + (3,38 - 4,986)(3,74 - 3,193)) / (10 - 1) = -0,259 \\ Cov_{-}(k_{\text{підприємство}_2}, K_p) &= ((4,30 - 5,031)(2,30 - 3,193) + (4,42 - 5,031)(2,42 - 3,193) + \\ &+ (4,52 - 5,031)(3,40 - 3,193) + (4,87 - 5,031)(3,28 - 3,193) + \\ &+ (4,60 - 5,031)(2,92 - 3,193) + (5,42 - 5,031)(2,97 - 3,193) + \\ &+ (5,40 - 5,031)(3,35 - 3,193) + (5,38 - 5,031)(3,62 - 3,193) + \\ &+ (5,70 - 5,031)(3,90 - 3,193) + (5,70 - 5,031)(3,74 - 3,193)) / (10 - 1) = 0,207 \end{aligned}$$

Таким чином, коваріація акцій ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» с портфелем складає $-0,259$ (негативне значення), а акцій ПАТ «Айсблік» $-0,207$ (позитивне значення).

Економіко-статистична інтерпретація коваріації за двома підприємствами ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» та ПАТ «Айсблік» має такий вигляд:

- негативне значення коваріації ($-0,259$) ПАТ «Одеський завод інженерного обладнання» відповідає різноспрямованому руху прибутковості цінних паперів і прибутковості портфелю: якщо прибутковість цінного паперу буде зростати на 1%, то прибутковість портфелю буде падати на 0,259%;
- позитивне значення коваріації $0,207$ ПАТ «Айсблік» відповідає односпрямованому руху прибутковості цінних паперів і прибутковості портфелю: на 0,207%.

Слід відзначити, що можливі й інші варіанти використання мульти-індексних моделей, крім прогнозування коефіцієнтів кореляції. Ці моделі можуть бути використані для формування очікувань щодо прибутковості і вивчення впливу подій, як метод формування повернення дистрибутивного портфелю до конкретних потреб інвестора, і як метод приписувати причину гарної або поганої продуктивності інвестиційного портфелю.

Усереднені моделі знаходяться на протилежному кінці спектру від моделей багатоіндексних. Зокрема, *усереднені моделі згладжування* в історичній кореляційній матриці здатні «гасити» випадковий шум і так роблять кращі прогнози. Потенційним недоліком усереднених моделей є те, що реальна інформація може бути втрачена в процесі усереднення припущення про те, що в основі моделі одного індексу є те, що ціни на акції рухаються разом тільки через загальний рух з ринком.

Багато дослідників [363-365, 425-426, 434] справедливо прийшли до висновку, що існує суттєвий вплив за межі ринку, які викликають потребу сумісної динаміки. Ми з цим згодні, тому два різних типу схем були

визначені для обробки додаткових впливів. Ми назвали їх *загальна мульти-індексна модель і модель галузевого індексу*.

Розглянемо мульти-індексну модель. Будь-які додаткові джерела коваріації між цінними паперами можуть бути введені із рівняння для ризику і повернення, просто додавши ці додаткові впливи на загальне зворотне рівняння. Якщо припустити, що повернення будь-якої акції є функцією повернення на ринку, зміни в рівні процентних ставок, а також набір індексів промисловості. Якщо R_i – це повернення на фондовому ринку, а потім повернення на фондовому ринку i може бути пов'язано з впливами, які впливають на результат його повернення, то можна виразити цей процес наступним чином:

$$R_i = a_i^* + b_{i1}^* I_1^* + b_{i2}^* I_2^* + \dots + b_{iL}^* I_L^* + c_i. \quad (5.32)$$

У цьому рівнянні I_j^* є фактичний рівень індексу J , і b_{ij}^* є мірою повернення на фондовому ринку i для зміни індексу j . Таким чином, має те ж значення, що і в разі моделі з одним індексом. А b_{ij}^* означає, що якщо індекс збільшується (зменшується) на 1%, повернення на фондовому, як очікується, збільшується (зменшується) на 2%. Як і в разі моделі з одним індексом, *повернення безпеки* не пов'язані з індексами і розділяються на дві частини. a_i^* , c_i – очікуване значення унікального повернення. Це теж саме значення за однофакторною моделлю індексу. Параметр c_i – є випадковою складовою унікального повернення. Цей параметр має середнє значення, яке дорівнює нулю і дисперсією ми будемо визначати як σ_{ci}^2 .

У той же час мульти-індексні моделі такого типу можуть бути використані цілеспрямовано, причому моделі будуть мати деякі дуже зручні математичні властивості, якщо індекси були некорельовані. Це дозволяє спростити обчислення ризику і здійснити вибір оптимальних портфельів. Це не становить жодних проблем, тому що завжди можна взяти будь-який набір

взаємопов'язаних індексів і конвертувати їх в набір некорелірованих індексів. За допомогою цієї методики рівняння можна записати таким чином:

$$R_i = a_i + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 + \dots + b_{iL} I_L + c_i \cdot \quad (5.33)$$

Де всі I_j некоррельовані один з одним. Нові індекси як і раніше мають економічну інтерпретацію. Припустимо I_j^* був індекс фондового ринку та індекс процентних ставок. I_2 – в даний час є показником різниці між фактичними процентними ставками і рівнем процентних ставок, які будуть очікувати, враховуючи норму прибутку на фондовому ринку (I_i). Аналогічним чином b_{i2} стає мірою чутливості прибутковості на фондовому ринку до цієї різниці. Ми можемо думати про b_{i2} - чутливість акцій, яка відображає повернення або зміну процентних ставок, коли норма прибутку на ринку фіксується.

Не тільки зручно відкоригувати індекси, але також зручно мати залишкове коректування з кожним індексом. Формально це означає, що $E[c_i(I_j - \bar{I}_j)] = 0$ для всіх j . Сенс цієї конструкції полягає у тому, що здатність рівняння (5.33) необхідне для опису повернення суми на будь-який цінний папір, яке не залежить від значення якої-небудь індексного припущення. Коли параметри цієї моделі оцінюються за допомогою регресійного аналізу, як це звичайно зроблено, це буде тримати протягом періоду часу, на який розроблена модель.

Стандартну форма мульти-індексної моделі можна записати в такий спосіб (основне рівняння для всіх запасів $i = 1, \dots, N$):

$$R_i = a_i + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 + b_{i3} I_3 + \dots + b_{iL} I_L + c_i \cdot \quad (5.33)$$

Модель галузевого індексу. Деякі авторів мали справу з моделями мульти-індексними, які починаються з базової моделі з одним індексом і

додаються індекси, щоб захопити ефект галузі. Ранній прецедент для цієї роботи можна знайти у працях Короля (1966 р.) [365], який вимірював ефекти загального руху між цінними паперами за межами ринкових ефектів і знайшов цей додатковий ринок коваріації, що було пов'язано з промисловістю. Наприклад, два сталевих запаси мали позитивну кореляцію між їх поверненням, навіть після того, як ефект на ринку було вичерпаю.

Якщо припустити, що кореляція між цінними паперами обумовлена впливом ринку і ефектів промисловості, загальну мульти-індексну модель можна записати у вигляді:

$$R_i = a_i + b_{im} I_m + b_{i1} I_1 + b_{i2} I_2 \dots + b_{iL} I_L + c_i, \quad (5.35)$$

де I_m – ринковий індекс;

I_j – промислові індекси, можуть змінюватися тільки коректуванням з впливом ринку і коректуванням один з одним.

Існуюча кількість моделей використовується для визначення резервів або запасів. Акції, які випущені, повинні бути придбані; акції, які переоцінені, повинні бути розподілені. Ці моделі діляться на дві основні категорії: *дивідендні дисконтовані моделі і факторні згладжувальні моделі*. У цьому підрозділі розглядаються дивіденді дисконтовані моделі.

Розглянемо *дивідендні дисконтовані моделі*. Основою для моделі дисконтування дивідендів (DDM) виступає застосування аналізу поточної вартості, яка стверджує, що справедлива ціна активу є справжнім відображенням очікуваних грошових потоків. У разі звичайних акцій, грошові потоки формують очікувані виплати дивідендів і очікувану ціну продажу акцій на деяку дату. Ціна продажу також називається *термінал ціна*. Дисконтована дивіденда модель може бути виражена математично наступним чином:

$$P = \frac{D_1}{(1+r_1)} + \frac{D_2}{(1+r_2)} + \dots + \frac{D_N}{(1+r_N)^N} + \frac{P_N}{(1+r_N)^N}, \quad (5.36)$$

де P – справедлива вартість або теоретична вартість звичайних акцій, грн.;

D_t – очікуваний дивіденд за рік t , де $t=1,2,3,\dots,N$, грн.;

P_N – очікувана ціна продажу (або термінал ціна) в горизонті року N , грн.;

N – число років горизонту, роки;

r_t – відповідна знижка або ставка капіталізації за рік t , де $t=1,2,3,\dots,N$.

Розглянемо *моделі постійного росту*. Якщо майбутні дивіденди передбачаються рости на передбачувану швидкість (g) і з однаковою швидкістю дисконтування, то пропонується використовувати дивідендні дисконтувані моделі, які наступний вигляд (5.37):

$$P = \frac{D_1}{(1+r)} + \frac{D_1(1+g)^1}{(1+r)^2} + \frac{D_1(1+g)^2}{(1+r)^3} + \dots + \frac{D_N(1+g)^N}{(1+r)^N} + \frac{P_N}{(1+r)^N}. \quad (5.37)$$

Наступне вираження (5.38) називається *моделлю постійного зростання або модель Гордон-Шapiro (Gordon-Shapiro)*:

$$P = \frac{D_1}{(1-g)}. \quad (5.38)$$

Еквівалентна формула для моделі постійного зростання:

$$P = \frac{D_0(1+g)}{r-g} \quad (5.39)$$

де D_0 – є поточний дивіденд і, отже, D_1 – дорівнює $D_0(1+g)$.

Дивідендні дисконтовані моделі (DDM). DDM найбільш часто використовуються у три фази (рис. 5.6), аналогічні життєвому циклу продукту, через які, за припущенням моделей, проходять всі підприємства:

- у фазі росту підприємство отримує швидкий цільовий прибуток, виробляє нові продукти і розширює частку ринку;
- у фазі переходу доходи підприємства сповільнюються до темпів зростання економіки в цілому;
- у фазі зрілості підприємство доходи підприємства досягають темпів зростання економіки в цілому та не перевищують їх.

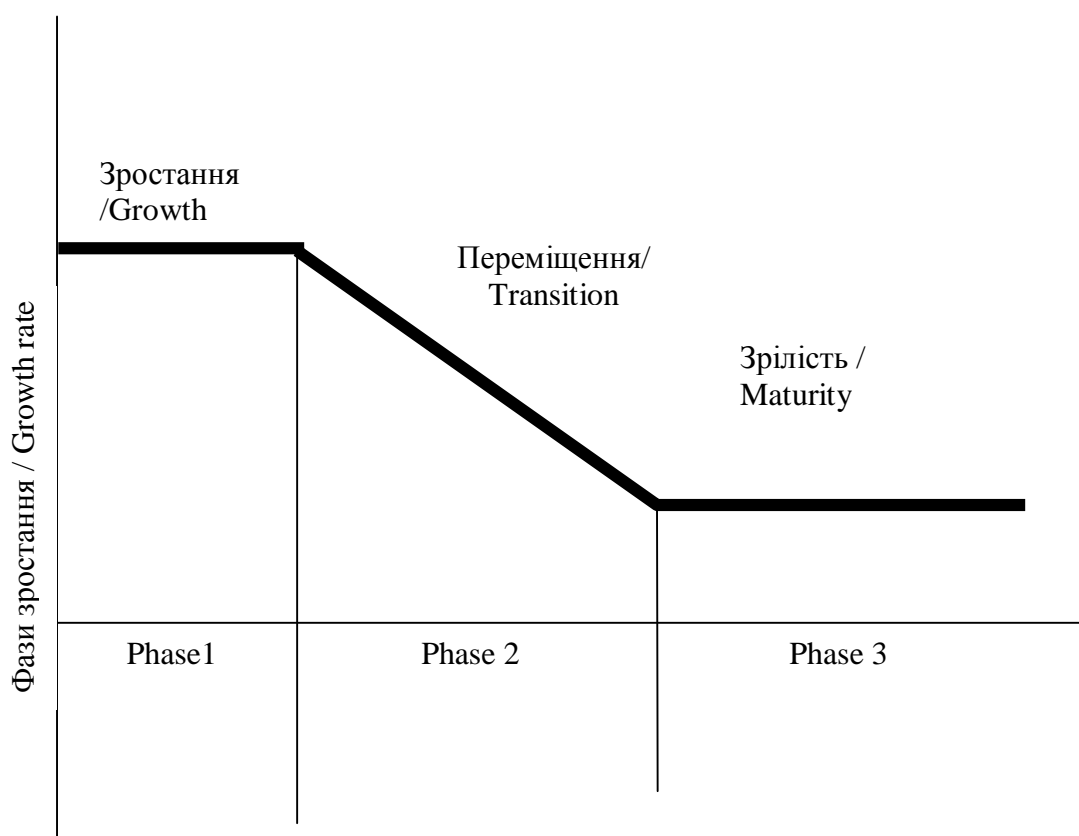

Рисунок 5.6 – Трьохфазні дивідендні дисконтова модель
(джерело: побудовано на підставі [363])

Інші підприємства можуть розглядати, як більш низькі поточні темпи зростання і, отже, скорочення зростання і фази переходу. Як узагальнення можна зазначити, що 25% від очікуваного прибутку від компанії (проектуються на DDM) походить від фази зростання, 25% – від фазового переходу, і 50% – від фази «удосконалення». Тим не менш, підприємство з високими темпами зростання і низькими дивідендними виплатами зміщує відносний внесок у фазі зрілості, в той час як підприємство з низькими

темпами зростання і високою виплатою зміщує відносний внесок в фазах росту і переходу.

Модель «три фази» використовується Salomon Brothers Inc Ця організація є брокером (дилером, який проводить дослідження для клієнтів). Трьохфазна модель, яку вона розвиває, називається Е-МОДЕЛЬ (отримання ефекту) [353].

Узагальнимо, що вся діяльність щодо розробки та реалізації інвестиційного проекту знаходиться у взаємозалежності в часі та просторі. *Життєвий цикл проекту або проектний цикл* – період, протягом якого готуються і реалізуються інвестиційні проекти. Трьохфазні дивідендні дисконтовані моделі дозволяють оцінити економічний ефект інвестиції на кожній стадії життєвого циклу інвестиційного проекту (зрілість, переміщення, зростання). Такий факт дозволяє підійти більш обґрунтовано та деталізовано до питань конкурентоспроможності підприємства, оскільки можливе очікування зміни результативного показника прораховується аналітично планово-економічними службами підприємства та з урахуванням стадії інвестиційного проектування.

Аналізування та оцінювання стратегічного потенціалу підприємства. Для досягнення стратегічних цілей розвитку підприємство повинне володіти відповідним потенціалом – оптимальними по значущості і структурі ресурсами і вмінням їх ефективно використовувати. Потенціал формується і використовується відповідно до стратегічних цілей і перспектив розвитку підприємства, у т.ч., сукупність ресурсів, що відповідають даним критеріям, визначає стратегічний потенціал підприємства.

Стратегічний потенціал підприємства – це граничні можливості підприємства по досягненню глобальних і локальних стратегічних цілей в певних умовах зовнішнього середовища [322]. Стратегічний потенціал формують не тільки готівка, але й потенційні ресурси, тобто ті, які можна придбати або змінити в процесі здійснення стратегічних рішень. Наприклад, у процесі реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку

підприємство має можливість повернути додаткові кредитні ресурси по пільгових банківських відсотках; провести перепідготовку і перекваліфікацію персоналу; удосконалити організаційну структуру управління; перейти на використання інформаційних технологій в управлінні [124, 311, 322].

Функціональна структуризація потенціалу підприємства за такого підходу полягає у орієнтуванні функціональних підрозділів підприємства: виробництва, персоналу, менеджменту (управління), фінансів, маркетингу, інформаційного забезпечення тощо. Кожна функціональна сфера є відносно самостійною і водночас є підсистемою, в якій формується внутрішній потенціал. Відповідно до цього розрізняють складові потенціалу підприємства: виробничий, фінансовий, інформаційний, маркетинговий, кадровий, управлінський, інфраструктурний потенціали.

До функціональних сфер і напрямів діяльності промислового підприємства належать: науково-технічний потенціал; наявність сучасної матеріальної бази НДДКР; творчі здібності і кваліфікація фахівців, здатних удосконалювати технологічні і виробничі процеси, забезпечувати диверсифікацію діяльності та диференціацію продукції); потенціал відтворення, що характеризує можливості підприємства щодо формування і відновлення основних фондів. У стратегічному аспекті – це створення гнучкої виробничої системи та види потенціалів: а) інноваційний (можливості підприємства щодо розроблення і впровадження інновацій), б) інтелектуальний (освіта як передумова творчих здібностей, можливостей); в) підприємницький (бізнес-проекти, ідеї, плани).

Блоково-модульна структуризація потенціалу підприємства полягає у використанні шести складових, які можна графічно зобразити у формі куба. Кожна грань його площин є підсистемою: система управління, ресурси, функції, персонал, компетенції, культура [73-75, 485-486].

У кожній підсистемі виокремлено по *три основні складові*, які мають стратегічне значення та охоплюють найважливіші стратегічні компоненти

підприємства, забезпечують досягнення поставлених цілей і найповніше характеризують його внутрішній стан [82, 91, 93]:

- *система управління*. В управлінському блоці відбувається формулювання місії, розроблення стратегії розвитку, визначення цілей на найближчу перспективу і конкретних завдань. Система управління охоплює такі підсистеми: а) планування (виявлення потенціалу майбутнього успіху); б) координування (розроблення стратегії підприємства відповідно до цілей і ресурсів); в) поширення, можливості удосконалення інформаційної бази); г) організаційні структури виробництва і системи управління (гнучкість керуючої системи, організаційна техніка та ін.); д) фінансові (стан активів і пасивів, власного і позичкового капіталу, наявність кредитних ліній); е) просторові (специфіка виробничих приміщень і території підприємства, особливості розташування об'єктів нерухомості, комунікацій, можливості розширення); ж) корпоративна (організаційна) культура (ділова репутація, імідж);
- персонал і його компетентності. Персонал – особовий склад підприємства, який характеризують: склад (визначений штатним розкладом список працівників); мотивація (розроблення і використання підприємством матеріальних, емоційних, соціальних та інших заходів з метою поліпшення якості і продуктивності праці); розвиток (систематичні заходи щодо підготовки і підвищення кваліфікації кадрів, їх професійного зростання). Компетенції персоналу мають такі компоненти: кваліфікація (професійний рівень підготовки, який відповідає певним видам робіт); креативність (здатність до розроблення нових технологічних, організаційних та інших рішень, втілення їх у процесі своєї діяльності); гнучкість (вміння пристосовуватися до внутрішніх і зовнішніх змін на підприємстві). Компетенції відносять до інтелектуальних ресурсів підприємства, куди ще включають патенти, ліцензії, ноу-хау, унікальні НДДКР тощо. Використання інтелектуальних ресурсів не амортизує, а підвищує їх вартість, а головна їх відмінність від інших видів ресурсів

полягає у здатності до самозростання (капіталізації). Тому вони мають стратегічний характер;

- корпоративна культура – сукупність думок, еталонів поведінки, настроїв, символів, відносин і способів ведення бізнесу. Основними елементами організаційної культури є: норми (вимоги і правила внутрішньої колективної взаємодії і відносин із суб'єктами зовнішнього середовища); цінності (значущі для персоналу підприємства соціальні, етичні стандарти поведінки); поведінка (сукупність прийнятих, визнаних на підприємстві вчинків). Сукупність цих морально-психологічних, соціально-організаційних факторів впливає на формування морального клімату в колективі підприємства.

Складові потенціалу підприємства у своїй взаємодії створюють *синергічний ефект* – таку взаємодію складових потенціалу підприємства, результативність якої значно вища, ніж сумарний ефект від їх відокремленого функціонування [45, 48, 66].

Щодо систематизації та упорядкування різних підсистем компонентів, складових потенціалу підприємства більш продуктивним є блоково-модульний підхід, оскільки функціональний не забезпечує таких умов структуризації, як підпорядкованість, взаємозв'язок, ієрархічність складових стратегічного потенціалу підприємства.

Оцінювання стратегічного потенціалу підприємства полягає у пошуку сукупності характеристик, показників і властивостей, що дають змогу достатньою мірою описати його і визначити можливості щодо задоволення певної суспільної потреби в товарах (послугах), а також досягнення власних цілей. Це завдання набуває особливої складності в умовах нестабільності попиту і пропозиції на ринку, змінюваності цін на товари і ресурси, конкурентного середовища, макро- і мікроекономічних факторів .

Стратегічний потенціал промислового підприємства охоплює різні види ресурсів, навіть виробничі відносини, управління якими передбачає якісне і кількісне їх оцінювання. Він тісно пов'язаний з цілями підприємства,

що обумовлює його відносність: для одних цілей сукупність можливостей може бути достатньою чи високою, для інших – низькою. Наприклад, стратегічний потенціал українських підприємств достатній для випуску телевізорів «третього покоління» (на рівні 1990 р.), але зовсім незначний у контексті сучасних вимог до телеапаратури [91, 93, 408, 447, 470].

На оцінювання стратегічного потенціалу впливають стан зовнішнього середовища, конкуренція в галузі, що ускладнює вироблення єдиних методологічних засад в його оцінюванні. Одні дослідники вважають, що *оцінювання потенціалу підприємства* – це визначення рівня його конкурентоспроможності; інші – з'ясування здатності підприємства до адаптації у мінливому конкурентному середовищі, його гнучкості. Більшість із них сходиться на тому, що оцінювання потенціалу підприємства має бути комплексним, тобто на основі гармонізації результатів усебічного економічного аналізу, формулювання узагальнених висновків про його діяльність за принципами системності. Основними елементами такого оцінювання є об'єкт, суб'єкт, критерій, показник (система) оцінювання, одиниці (шкала) вимірювання, оцінка (методика). Всі вони перебувають між собою у певних зв'язках і відношеннях. Процес оцінювання відбувається у певній послідовності і потребує чіткої організації процедур (збирання, вимірювання, оброблення інформації).

Оцінка стратегічного потенціалу – це результат аналізу якісних і кількісних стратегічних характеристик підприємства і процесу управління ним, що дає змогу з'ясувати, наскільки воно досягає поставлених цілей, як зміни і вдосконалення в процесі управління ним впливають на ефективність і повноту використання стратегічного потенціалу [311].

Отже, для ефективного управління об'єктом необхідно передусім мати його оцінку, бо неможливо управляти тим, чого не розумієш, неможливо розуміти щось, не вимірявши його. Тому для ухвалення управлінських рішень щодо створення, розвитку і використання стратегічного потенціалу,

для досягнення стратегічних цілей промислового підприємству необхідно насамперед мати всебічну об'єктивну інформацію про його реальний стан.

Єдиної методики оцінювання стратегічного потенціалу підприємства досі не існує, тому економісти схильні використовувати єдиний синтетичний (інтегральний, глобальний) показник. Загалом поділяючи цей підхід, багато науковців вважають за доцільне послуговуватися і частковими показниками, які, на їх погляд, не заперечують загального (інтегрального). Навпаки, зведення часткових показників до загального вони вважають обов'язковою умовою процесу оцінювання стратегічного потенціалу. За іншими міркуваннями, інтегральні показники мають низьку ефективність, непридатні для практичного використання під час оцінювання стратегічного потенціалу підприємства, а тому найраціональніше користуватися системою показників.

У процесі оцінювання важливо дослідити *структуру стратегічного потенціалу* – фактичні значення його складових. При цьому постає проблема показників вимірювання цих складових. Використання натуральних показників надто складне, оскільки елементи потенціалу суттєво відрізняються один від одного за змістом і формою існування. А тому різняться і натуральні одиниці, що їх характеризують, та їх вимірювачі. У зв'язку з цим деякі дослідники вважають доцільним вимірювати значення елементів потенціалу за допомогою одного показника-еквівалента. Наприклад, інноваційно-інвестиційний потенціал пропонують вимірювати вартістю відтворених ресурсів, враховуючи виробничі фонди за їх відтвореними оцінками, а трудові й інтелектуальні – за оцінками, відповідно до яких одиниця невідтвореного ресурсу замінюється певною кількістю виробничих фондів. Іноді рекомендують оцінювати фізичний обсяг елементів потенціалу підприємства через чисельність промислово-виробничого персоналу. Однак домінує погляд, що найуніверсальнішим вимірювачем елементів потенціалу підприємства є вартісні одиниці, а сумарна вартість елементів найкраще характеризує величину потенціалу підприємства. Цей підхід, попри свою універсальність, пов'язаний з певними труднощами. Нескладно, наприклад,

визначити вартість основних виробничих і оборотних фондів, але оцінити вартість трудових ресурсів можна лише непрямим способом і з великою мірою умовності, оскільки визначальне значення для «живої» праці мають її якісні характеристики. При визначенні якості, рівня складності праці беруть до уваги знання, практичні навички, психофізіологічні особливості (спритність, працездатність, спроможність виконувати складні операції, витривалість та ін.), які не піддаються звичайному вимірюванню [45, 82, 91].

Тому *стратегічний потенціал характеризують не за одним показником, а за їх сукупністю*. Залежно від природи показника вдаються до вартісного, натурального чи евристичного оцінювання за неможливості використати конкретні його параметри. Методологічною основою цього є співвідношення результату з використаними для його досягнення ресурсами. Показники рівня використання елементів потенціалу мають давати змогу для порівняльного оцінювання ефективності використання елементів потенціалу одного підприємства, а також різних виробничих систем.

Оцінювання резервів відновлення і розвитку потенціалу підприємства ґрунтується на розрізненні уявлень про обліковий (виробничий), ринковий і стратегічний потенціал. Наприклад, підприємство має певну балансову вартість (виробничий потенціал) і ринкову вартість (здає приміщення в оренду тощо). Стратегічний потенціал його може бути набагато вищим, що залежить від можливості використання чи модернізації ресурсів, прогнозованих позицій у галузі, навіть місцезнаходження. Всі ці та багато інших чинників дають підстави для розроблення різних стратегічних альтернатив.

Основним недоліком усіх методів визначення потенціалу підприємства є їх зосередженість на оцінюванні лише сукупності його ресурсів. Сформовані у такий спосіб оцінки мають статичний, обліковий характер, характеризують стан і рівень використання виробничого потенціалу. Але вони не відображають динаміку процесів, тобто не дають матеріалу для висновків, чи пристосований виробничий потенціал до зовнішнього

середовища, чи може він бути елементом відтворюваного процесу тощо, без чого неможливо побачити стратегічні резерви підвищення його ефективності. Тому локальна система оцінювання потенціалу не є повною та об'єктивною, а значить – достатньою.

Недостатня відпрацьованість на теоретичному рівні проблеми оцінювання стратегічного потенціалу підприємства породжує чималі труднощі у практичній діяльності. Адже в умовах ринку потенціал підприємства – не лише система його виробничих і управлінських ресурсів, яка обумовлює матеріально-технічні можливості створення товару. Виробничі ресурси, як відомо, включають в себе основні і оборотні фонди, інженерну інфраструктуру і, певною мірою, персонал. Та в сучасних умовах стратегічний потенціал підприємства повинен відображати можливості з виробництва продукції, здатної стати конкурентоспроможним товаром на ринку. Для створення цілісного потенціалу підприємства, адаптованого до ринкового середовища, необхідно достеменно знати не тільки його стан, але й резерви розвитку. Якщо для оцінювання стану підприємства достатньо сформулювати систему окремих локальних і узагальнюючих показників, то для оцінювання резервів розвитку необхідно враховувати певну сукупність факторів і умов. Оцінка потенціалу підприємства повинна охоплювати його основні складові і стан зв'язків між ними, що формують його цілісність, а також зв'язки потенціалу підприємства із зовнішнім середовищем.

Для визначення можливостей розвитку потенціалу підприємства у ринковій економіці пропонується використовувати систему показників. Основним узагальнюючим показником є результативність – комплексна характеристика, що відображає відповідність промислового підприємства як виробничої системи її завданням успішність її функціонування [66, 73-75].

Вона, по суті, відображає сукупний результат функціонування системи і накопичений нею потенціал розвитку, тому *має виражатися не єдиним синтетичним показником, а системою показників і характеристик.* До цієї сукупності входять:

- часткова факторна продуктивність (продуктивність окремого ресурсу);
- сукупна продуктивність (ефективність), яка враховує, наскільки можливо, всі ресурси;
- рентабельність, яка засвідчує прибутковість функціонування потенціалу підприємства.

Тому кількісне оцінювання результативності потенціалу підприємства пропонується здійснювати з використанням таких *показників*:

- *продуктивність* – показник ефективності виробництва, який характеризує випуск продукції у розрахунку на одиницю використуваних ресурсів, факторів виробництва;
- *ефективність* – відносний ефект, результативність процесу, операції, проекту, визначена як відношення ефекту (результату) до затрат, понесених для його отримання;
- *рентабельність* – ефективність, дохідність, прибутковість підприємства. Визначають як частку від ділення прибутку на затрати (витрати ресурсів), що забезпечили його отримання.

Кількісне оцінювання можливостей відновлення потенціалу підприємства пропонується здійснювати у кілька *етапів*:

Перший етап: визначення рентабельності власного капіталу підприємства (P_{BK}) в динаміці за певний період, для чого послуговуються формулою:

$$P_{BK} = \frac{Pr}{BK}, \quad (5.40)$$

де Pr – прибуток, грн.;

BK – власний капітал підприємства, грн.

Далі потрібно зіставити показники поточного і базисного періодів, аналізувати їх динаміку. Для оцінювання стану промислового підприємства у нестабільних умовах доцільно застосувати дві матриці, що характеризують

його основні показники. Одна із них буде відображувати динаміку продуктивності живої праці та устаткування, інша – очікування, перспективи завантаження виробничих потужностей при орієнтації підприємства на внутрішній ринок (монополізм підприємства-виробника) або (та) іноземні ринки (відкрита конкуренція). Можливе використання інших аналітичних показників: динаміки фондівддачі з коефіцієнтами використання устаткування за потужністю, часом та ін.

Зведена таблиця будується аналогічно. Якщо за результатами оцінювання підприємство в обох матрицях опинилося у групі ризику I, його можна вважати відносно стійким, а якщо у кризовій групі ризику – банкрутом.

Групи II і III на зведеній матриці свідчать про непевне становище підприємств. Навіть найменші негативні зміни зовнішнього середовища (запровадження обов'язкового продажу валютної виручки чи підвищення ціни на паливо) роблять їхнє становище катастрофічним, підштовхують до межі банкрутства. Такі підприємства належать до групи депресивних. Тому й заходи з інноваційно-інвестиційного розвитку тут мають бути обережні.

Висока рентабельність власного капіталу свідчить про адаптованість потенціалу підприємства до ринкового середовища, що позбавляє необхідності його докладного аналізу. Іноді для досягнення певної мети керівництво підприємства іде на скорочення або розширення власного капіталу, що може тимчасово знизити прибуток. Проте з часом тенденція до підвищення прибутковості відновлюється. У стратегічному вимірі параметри рентабельності власного капіталу необхідно підтримувати колом завдань інноваційно-інвестиційного розвитку. В іншому разі для виявлення резервів і реалізації заходів з підвищення рентабельності потрібний глибокий аналіз ситуації на підприємстві.

Другий етап: оцінювання ресурсних резервів збереження і розвитку потенціалу підприємства. З цією метою розраховують:

– продуктивність кожного ресурсу (II):

$$\Pi = \frac{B_n}{P_{ec_i}}, \quad (5.41)$$

де B_n – випуск продукції, од.;

P_{ec} – виробничий ресурс (i), грн.

– ефективність сукупності ресурсів (E):

$$E = \frac{B_n}{\sum_{i=1}^n P_{ec_i}}, \quad (5.42)$$

де $\sum_{i=1}^n P_{ec_i}$ – сукупність виробничих ресурсів підприємства, грн.;

– рентабельність виробничих ресурсів (P_{PEC}), тобто здатність виробничих ресурсів створювати конкурентоспроможну продукцію, яка стає товаром на ринку і приносить прибуток.

$$P_{pec} = \frac{\Pi_p}{\sum_{i=1}^n P_{ec_i}}. \quad (5.43)$$

У процесі аналізу потрібно з'ясувати:

- чи збільшилися показники порівняно з базовим, а також попереднім періодами, тобто чи поліпшилася їх динаміка за останні 3 роки;
- чи перевищували темпи поліпшення рентабельності темпи підвищення ефективності і продуктивності;
- який з показників використання ресурсів поліпшувався найшвидше.

Тенденція до погіршення показників спонукає до подальшого аналізу ресурсів промислового підприємства, передусім тих, що деградують. З цією метою для характеристики стану і ефективності використання основних фондів, матеріальних ресурсів, обігових коштів необхідно сформувати

систему часткових показників. Для обґрунтування узагальнюючих показників рекомендується застосувати економіко-математичні методи – таксономії, кореляційного і факторного аналіз [349, 408].

Третій етап: визначення резервів управління щодо створення адаптованого до ринкового середовища потенціалу підприємства. Для цього потрібно скласти мультиплікативну модель і розрахувати наведені вище її складові показники [416, 447]:

$$\frac{\Pi}{BK} = \frac{\Pi_p}{V_{ip}} = \frac{V_{ip}}{V_n} = \frac{V_n}{BK}, \quad (5.44)$$

де V_{ip} – отримана виручка.

Для з'ясування причин погіршення результативного показника доцільно застосувати факторний аналіз. У моделі кожне співвідношення свідчить про ефективність функціонування певного підрозділу підприємства:

- маркетингових служб – це співвідношення з діяльності, пов'язаної з аналізом ринку, пошуком платоспроможних замовників, договірною і рекламною роботою та ін.;
- спільних дій виробничих і маркетингових підрозділів – це співвідношення віддачі власного капіталу, забезпечення випуску продукції.

Розбіжності реальної тенденції з еталонною висвітлюють внутрішні проблеми і напрями пошуку резервів. Результати економіко-статистичного аналізу є матеріалом для обґрунтування конкретних управлінських рішень:

- погіршення співвідношення (1) – це підстава для аналізу роботи відділів маркетингу, збуту, зовнішньоекономічної діяльності;
- погіршення співвідношення (2) – це підстава вдосконалення роботи маркетингових служб, аналізу та ефективнішого використання резервів підвищення конкурентоспроможності продукції (якості, ціни, рівня сервісного обслуговування та ін.), пошуку можливостей підвищення

технічного і технологічного рівнів виробництва, оптимізації структури основних виробничих фондів, підвищення кваліфікації персоналу тощо;

– погіршення співвідношення (3) – це підстава для аналізу ступеня завантаження виробничих потужностей, аналізу стану і використання основних виробничих фондів, технологій і форм організації виробництва, оцінки ефективності роботи обслуговуючих і допоміжних служб, а також стану і використання трудового потенціалу.

За ресурсно-управлінського підходу оцінювання стратегічного потенціалу підприємства полягає у з'ясуванні можливостей виробничих і управлінських ресурсів. На нашу думку, його суттєво доповнює вимір стратегічного потенціалу підприємства у площині результативності діяльності підприємства через рентабельність.

Вважається доцільним запропонувати методичний інструментарій до аналізу показників рентабельності підприємства. Рентабельність є одним з найважливіших основних показників роботи підприємства, який характеризує кінцевий результат його діяльності [93, 408, 470]. Показники рентабельності більш повно, чим прибуток через прибутковість різних напрямів діяльності, окупність витрат і так далі, відображають остаточні результати та ефективність діяльності підприємства.

При розрахунках потрібно обрати таке визначення: *рентабельність* – це ступінь дохідності, вигідності, прибутковості бізнесу, яку вимірюють за допомогою системи відносних показників, що характеризують ефективність роботи підприємства у цілому, прибутковість різних напрямків діяльності (виробничої, комерційної, інвестиційної тощо), вигідність виробництва продукції і послуг окремих видів [93, 108]. Величина показників рентабельності показує співвідношення ефекту з наявними або використаними ресурсами, тому показники рентабельності можна використовувати для оцінки інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства та як інструмент в інвестиційній політиці і ціноутворенні на його інноваційну продукцію.

При визначенні зміни показника рентабельності у часі важливо звертати увагу не тільки на динаміку, але й на «якість» показників рентабельності, правильність угруповання показників рентабельності по укрупнених групах для виявлення тенденції до зміни не окремих розрізнених показників, а її вплив на групу показників у цілому.

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами теж виражає рентабельність. Резюмуючи все вищесказане, *рентабельність* можна визначити як показник оцінювання ефективності підприємства, що виражає відносну величину прибутку, що й характеризує ступінь віддачі засобів, використовуваних у виробництві.

Роль і значення показника рентабельності полягають у такому [349]:

- рентабельність – це результативний, якісний показник діяльності підприємства та один з основних критеріїв оцінки її ефективності для:
 - а) власників (акціонерів і засновників), тому що при її збільшенні зростає інтерес до підприємства, зростає ціна його акції;
 - б) кредиторів і позичальників коштів рівень рентабельності цікавить із погляду реальності одержання відсотків по зобов'язаннях, зниження ризику неповернення позикових засобів, платоспроможності підприємства;
 - в) підприємців, тому що характеризує привабливість бізнесу в даній сфері;
- підвищення рентабельності: характеризує мету підприємства будь-якої галузі в ринковій економіці; сприяє підвищенню фінансової стійкості і виживанню підприємства в ринковій економіці; забезпечує перемогу підприємства в конкурентній боротьбі.

Показники рентабельності являються відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємств. Вони вимірюють їх доходність з різних аспектів та групуються в співвідношенні інтересами учасників економічного процесу, ринкового обміну. Наголосимо, що показники рентабельності є важливими характеристиками факторного середовища формування прибутку (та доходу) підприємства. З цієї причини вони є обов'язковими елементами порівняного аналізу та оцінки фінансового

стану підприємства. Тому динаміка рентабельності підприємства вивчається податковими службами, фондовими біржами, міністерствами, підприємцями.

Структура показників рентабельності являє собою відношення прибутку як економічного ефекту діяльності до ресурсів або витрат, тобто в будь-якому показнику рентабельності прибуток виступає в якості одного зі складових факторів. Розрізняють такі *основні показники рентабельності*: рентабельність продукції, продажів, активів, поточних активів, власного акціонерного капіталу.

Пропонується *розширити загально прийнятну класифікацію показників рентабельності або фінансових коефіцієнтів рентабельності* (табл. 5.18).

Таблиця 5.18 – Система фінансових коефіцієнтів рентабельності (*джерело: удосконалено на підставі [45-46, 48, 73-75]*)

Основні класи показників рентабельності	Фінансові коефіцієнти рентабельності
1. Показник рентабельності, розрахований на підставі прибутку (доходу)	1.1. Коефіцієнт обмеженого рівня валового прибутку. 1.2. Коефіцієнт обмеженого рівня прибутку від основної (операційної) діяльності. 1.3. Коефіцієнт обмеженого рівня прибутку всієї діяльності підприємства. 1.4. Коефіцієнт обмеженого рівня чистого прибутку. 1.5. Коефіцієнт критичної рентабельності.
2. Показник рентабельності використання виробничих активів	2.1. Коефіцієнт віддачі на всю суму виробничих активів. 2.2. Коефіцієнт віддачі на інвестований капітал. 2.3. Коефіцієнт віддачі на акціонерний капітал.
3. Показник рентабельності, розрахований на підставі потоків власних грошових коштів	3.1. Коефіцієнт рентабельності відбору. 3.2. Коефіцієнт рентабельності сукупного капіталу. 3.3. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу. 3.4. Коефіцієнт обслуговування боргу

Розширена класифікація видів рентабельності дозволяє більш детально підійти до питань її підвищення, оскільки більш повно відображає структуру рентабельності, тобто чисельник та її знаменник.

У практиці роботи підприємства для оцінки економічної ефективності його діяльності пропонується використовувати наступні показники:

Коефіцієнт обіговості активів (*Коб.А*):

$$Коб.А = \frac{ЧР}{\bar{А}}, \quad (3.45)$$

де $ЧР$ – чиста реалізація, грн.;

$\bar{А}$ – середньорічна вартість активів, грн.

Рентабельність активів (R_A):

$$R_A = \frac{ЧП}{\bar{А}}, \quad (3.46)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, грн.

Рентабельність власного капіталу (R_{BK}):

$$R_{BK} = \frac{ЧП}{\bar{BK}}, \quad (5.47)$$

де \bar{BK} – середньорічна вартість власного капіталу, грн.

Рентабельність сукупного капіталу ($R_{СК}$):

$$R_{СК} = \frac{П_{зв.}}{\bar{СК}}, \quad (5.48)$$

де $П_{зв.}$ – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, грн.;

$\bar{СК}$ – середньорічна вартість сукупного капіталу (власного та інвестованого), грн.

Рентабельність продаж (обороту) по чистому прибутку ($R_{np.}^{ЧП}$):

$$R_{np.}^{ЧП} = \frac{ЧП}{ЧР} \quad (5.49)$$

де $ЧП$ – чистий прибуток, грн.;

$ЧР$ – чиста реалізація, грн.

Коефіцієнт фінансового левериджу ($K_{\text{фл}}$):

$$K_{\text{фл}} = \frac{\bar{A}}{BK}, \quad (5.50)$$

де \bar{A} – середньорічна вартість активів, грн.

Середньорічна вартість власного капіталу та активів розраховується за формулою середньої арифметичної простої, тобто:

$$\bar{A} = \frac{A_{\text{поч.}} + A_{\text{кін.}}}{2} \quad (5.51)$$

де $A_{\text{поч.}}$ – вартість активів на початок року, тис. грн.

$A_{\text{кін.}}$ – вартість активів на кінець року, тис. грн.

Одне із головних завдань діяльності підприємства – максимізація рівня рентабельності власного капіталу за заданим рівнем фінансового ризику. Одним із основних механізмів реалізації цього завдання є *фінансовий леверидж* [2], який характеризує використання запозичених засобів, які впливають на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу. Іншими словами, фінансовий леверидж – об’єктивний фактор, що виникає із появою позичених засобів у обсязі капіталу, що використовує підприємство, і дозволяє йому отримати додатковий прибуток на власний капітал [311].

Знаходження внутрішньовиробничих резервів зростання рентабельності доцільно зробити із застосуванням методів пофакторного аналізу досліджуваного показника. Зокрема, *факторний індексний аналіз* дозволяє вирішувати наступні задачі [82, 91, 93]:

- визначати, який показник є результативним, а які – факторними, у яких взаємозв'язках знаходяться факторні показники з результативним і між собою;

- визначити коефіцієнти зміни рівня результативного показника в цілому і за рахунок впливу кожного з аналізованих факторів;
- обчислити абсолютні величини приросту рівня результативного показника у цілому і за рахунок впливу факторів;
- розраховувати відносні величини приросту рівня результативного показника у цілому і за рахунок окремих факторів;
- визначити структуру факторного абсолютного приросту результативного показника.

У даний час відоме значне коло прийомів пофакторних розрахунків, які вживаються на практиці. Їх використання у кожному конкретному випадку обумовлене формою взаємозв'язку. Виділяють *два основні види зв'язку*: функціональні та кореляційні, які відрізняються за ступенем взаємозв'язків і залежністю результативних ознак від факторних [408, 416, 470]:

- детермінована залежність або функціональний взаємозв'язок виражається у тому, що при певному значенні незалежної змінної (фактору) залежна змінна (результат) приймає строго певне значення (одне або декілька). Функціональна закономірність – форма прояву необхідного причинного зв'язку, при якому взаємовідношення між причиною і наслідком однозначне. Друга характерна особливість цієї форми взаємозв'язку полягає у тому, що її можна використовувати для дослідження якого-небудь процесу у його одиничному прояві (на одному підприємстві, в одному цеху), тобто у окремих одиниць сукупності. Детерміновані взаємозв'язки можуть розглядатися застосовано і до множинних проявів якого-небудь економічного процесу або явища, але виходячи з проявів цього процесу у окремих одиниць сукупності, з урахуванням їх повного обсягу і за умови розгляду строгооднозначних для кожної одиниці сукупності взаємозв'язку як єдиного цілого;
- кореляційний зв'язок є окремим випадком стохастичного зв'язку – ґрунтується на діалектичній єдності необхідного і випадкового, і тому у

кожному окремому випадку між значеннями результативної і факторної ознаки немає точної відповідності.

Аналіз факторів рентабельності підприємства дозволяє визначити, якою мірою відбувається зміна рентабельності за рахунок ефективного (неефективного) використання ресурсів, а якою мірою – за рахунок співвідношення зміни цін на ресурси і цін на продукцію підприємства.

Рентабельність від реалізації товарної продукції у загальному випадку знаходиться під впливом таких факторів, як зміна: обсягу реалізації; структури продукції; відпускних цін на реалізовану продукцію; цін на сировину, матеріали, паливо, тарифів на енергію і перевезення; рівня витрат матеріальних і трудових ресурсів [373, 377]. Мультиплікативні фактори, на відміну від адитивних, діють на результативний показник взаємопов'язано. Внаслідок цього факторних приростів більше, ніж число факторів.

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу вважається доцільним провести, використовуючи розрахункові категорії та мультиплікативну факторну модель рентабельності власного капіталу [424]:

$$R_{BK} = R_{np.}^{ЧП} * K_{об.А} * K_{ф.л.} \quad (5.52)$$

де $R_{np.}^{ЧП}$ – рентабельність продаж (обороту) (по чистому прибутку);

$K_{об.А}$ – коефіцієнт обіговості активів;

$K_{ф.л.}$ – коефіцієнт фінансового левериджу.

Факторний аналіз рентабельності власного капіталу підприємства проведено у ТОВ «Ацсблік». Розглянуто вплив факторів: рентабельність продаж, коефіцієнт обіговості активів та коефіцієнт фінансового левериджу. Визначено зміну рентабельності власного капіталу за аналізований період у 2016 р. порівняно з базовим 2012 р. [386, 389].

Висновки за його результатами наведено у табл. 5.19.

Таблиця 5.19 – Факторний аналіз рентабельності власного капіталу за рахунок окремих економічних факторів на ТОВ «Айсблік» (джерело: розраховано автором на підставі [91, 93])

Показник	Розрахунок показника
<i>Абсолютна пофакторна зміна рентабельності власного капіталу у 2016 р. порівняно з 2012 р.</i>	
1. У цілому по підприємству	$\Delta R_{\text{вк}} = R_{\text{вк.2016}} - R_{\text{вк.2012}} = 0,1231 - 0,2070 = -0,0839 \approx -0,08(\text{грн./ грн.})$
2. За рахунок змін у динаміці	
а) рентабельності продажу ($R_{\text{пр}}$)	$\Delta R_{\text{BK}(R_{\text{пр}})} = (R_{\text{пр}2016} - R_{\text{пр}2012}) * \text{Коб.}_{\text{А}2016} * \text{Кф.л.}_{2016} = (0,0051 - 0,144) \times 4,74 \times 5,06 = -3,3314331 \approx -3,33(\text{грн./ грн.})$
б) коефіцієнту обіговості активів	$\Delta R_{\text{BK}(K_{\text{об.А}})} = (K_{\text{об.А}2016} - K_{\text{об.А}2012}) * R_{\text{пр.2012}} * \text{Кф.л.}_{2012} = (4,74 - 2,14) \times 0,144 \times 5,06 = 1,894464 \approx 1,89(\text{грн./ грн.})$ $\Delta R_{\text{BK}(K_{\text{ФЛ}})} = (K_{\text{ФЛ.А}2016} - K_{\text{ФЛ.А}2012}) * R_{\text{пр.2012}} * \text{Коб.}_{\text{А}2012} = (5,06 - 0,67) \times 0,144 \times 2,14 = 1,3528224 \approx 1,35(\text{грн./ грн.})$
Контроль (сума приростів за факторами)	$\Delta R_{\text{вк}} = \Delta R_{\text{вк.}(R_{\text{пр}})} + \Delta R_{\text{BK}(K_{\text{об.А}})} + \Delta R_{\text{BK}(K_{\text{ФЛ}})} = -3,3314331 + 1,894464 + 1,3528224 = -0,08(\text{грн./ грн.})$
<i>Відносна пофакторна зміна рентабельності власного капіталу у 2016 р. порівняно з 2012 р.</i>	
1. У цілому по підприємству	$I_{R_{\text{вк}}} = \frac{R_{\text{вк.2016}}}{R_{\text{вк.2012}}} = \frac{0,1231}{0,2070} = 0,595 \text{ або } 59,5\% (-40,5\%)$
2. За рахунок змін у динаміці	
а) рентабельності продажу ($R_{\text{пр}}$)	$I_{R_{\text{BK}(R_{\text{пр}})}} = \frac{R_{\text{пр}2016} * \text{Коб.}_{\text{А}2016} * \text{Кф.л.}_{2016}}{R_{\text{пр}2012} * \text{Коб.}_{\text{А}2012} * \text{Кф.л.}_{2012}} = \frac{0,0051 * 4,74 * 5,06}{0,144 * 4,74 * 5,06} = 0,035 \text{ або } 3,5\% (-96,5\%)$
б) коефіцієнту обіговості активів	$I_{R_{\text{BK}(K_{\text{об.А}})}} = \frac{R_{\text{пр}2012} * \text{Коб.}_{\text{А}2016} * \text{Кф.л.}_{2016}}{R_{\text{пр}2012} * \text{Коб.}_{\text{А}2012} * \text{Кф.л.}_{2016}} = \frac{0,144 * 4,74 * 5,06}{0,144 * 2,14 * 5,06} = 2,215 \text{ або } 221,5\% (+121,5\%)$ $I_{R_{\text{BK}(K_{\text{ФЛ}})}} = \frac{R_{\text{пр}2006} * \text{Коб.}_{\text{А}2006} * \text{Кф.л.}_{2010}}{R_{\text{пр}2006} * \text{Коб.}_{\text{А}2006} * \text{Кф.л.}_{2006}} = \frac{0,144 * 2,14 * 5,06}{0,144 * 2,14 * 0,67} = 7,552 \text{ або } 755,2\% (+655,2\%)$
Контроль (добуток індексів):	$I_{R_{\text{вк}}} = I_{R_{\text{BK}(R_{\text{пр}})}} * I_{R_{\text{BK}(K_{\text{об.А}})}} * I_{R_{\text{BK}(K_{\text{ФЛ}})}} = 0,035 * 2,215 * 7,552 \approx 0,595$

У цілому по ТОВ «Айсблік» рентабельність власного капіталу знизилась у звітному 2016 р. порівняно з базовим 2012 р. на 8 копійок або на 40,5%. У тому числі під впливом економічних факторів отримано за рахунок:

- змін у рентабельності продажів (обороту) по чистому прибутку рентабельність власного капіталу знизилась на 3,33 грн. або на 96,5%;
- підвищення коефіцієнту обіговості активів рентабельність власного капіталу зросла на 1,89 грн. або майже у двічі, тобто на 121,5%;
- за рахунок збільшення обороту грошових коштів рентабельність власного капіталу зросла на 1,35 грн. або майже у 7,6 разів, тобто на 655,2%.

Результати факторного аналізу показали, що тільки фактор продаж по чистому прибутку сприяв зниженню рівня рентабельності власного капіталу. Тому виникає необхідність пошуку шляхів і можливих резервів підвищення прибутку від реалізації продукції, а також чистого прибутку, що призведе до підвищення рівня рентабельності власного капіталу.

Таким чином, проведений аналіз показав, що *рентабельність вимагає постійного контролювання та вдосконалення методик аналізування.*

Враховуючи, що будь-який успішний інноваційно-інвестиційний розвиток та бізнес взагалі можна погубити в умовах неплатоспроможного середовища, є доцільним впровадження заходів щодо керування витратами й прибутком доповнити *заходами щодо вдосконалювання керування платоспроможністю, які рекомендується спрямовувати на:*

- пошук шляхів здійснення реструктуризації заборгованості підприємства. При цьому кроки по перегляду умов і строків погашення заборгованості, у тому числі й на загальнодержавному рівні (платежі в бюджет і цільові бюджетні фонди), на нашу думку, повинні здійснюватися для кожного підприємства індивідуально, з урахуванням результатів аналізу причин виникнення заборгованості, підкріплюватися бізнес-планом по розвитку й оздоровленню виробництва;
- удосконалення керування активами, скорочення наднормативних запасів, удосконалювання їх нормування, вирішення проблем обліку й оцінки їх

для реалізації, посилення матеріальної зацікавленості в раціональному користуванні ресурсами;

- скорочення ризиків неплатоспроможності при освоєнні нових ринків або договорів з новими партнерами через використання факторингу, тобто тристоронніх договорів за посередництвом банківських структур;
- пошуки резервів збільшення прибутку для збільшення рентабельності: збільшення обсягу реалізації продукції, підвищення ціни та якості продукції, зниження собівартості продукції, пошук вигідних ринків збуту.

Управлінню піддаються показники і процеси, що мають чітко виражені та об'єктивно обумовлені міри, шкали вимірювання, за показаннями яких роблять висновок про стан об'єкта, необхідність управлінського впливу на нього.

Треба зауважити, що для проведення інтегрованого управлінського аналізу інноваційного розвитку підприємства слід ретельно визначити показники і вимірвачі складових стратегічного потенціалу підприємства.

Ефект від використання окремих складових стратегічного потенціалу можна описати за допомогою таких змінних, як збільшення прибутку, зменшення оперативних витрат і зниження потреби в інвестиціях. Усі ці показники визначають і аналізують у певних часових координатах. Інтегральним ефектом можна вважати динамічні позитивні зміни за трьома названими напрямками. Практичну роль цих змінних протягом певного часу можна відобразити формулою розрахунку норми повернення інвестицій, використати при розрахунках грошових потоків. Однак, зробити це вдається не завжди, особливо при стратегічних товарно-ринкових змінах, у адаптації до яких підприємство має невеликий досвід. За таких умов можна виокремити основні змінні, що впливають на його діяльність, однак кількісно оцінити та об'єднати ці ефекти неможливо [82, 93]:

Вважаючи стратегічний потенціал результатом взаємодії ресурсів, *методику його розрахунку* потрібно розробити, беручи за основу виробничу здатність одного ресурсу. Вітчизняні науковці [116, 123, 128] найчастіше

розраховують інтегральний показник випуску продукції, послуговуючись стандартною формулою використання основних виробничих фондів:

$$Q = F \times f, \quad (5.53)$$

де Φ – середньорічна вартість основних виробничих фондів, грн.;

f – фондівіддача, грн./грн.

Такий підхід свідчить про ресурсну спрямованість у використанні стратегічного потенціалу підприємства, оскільки він базується на наявному виробничому потенціалі. Однак активна частина виробничих ресурсів є основною, але не єдиною складовою стратегічного потенціалу підприємства.

Тому пропонується така *методика оцінювання стратегічного потенціалу промислового підприємства*. Стратегічний потенціал характеризує можливості досягнення цілей підприємства через використання різних ресурсів, а його оцінювання полягає у з'ясуванні можливостей більш ефективного застосування конкретних ресурсів.

Найголовнішими аспектами оцінювання стратегічного потенціалу підприємства є:

- визначення і класифікація методів оцінювання стану і рівня використання стратегічного потенціалу;
- відбір і класифікація факторів стратегічного потенціалу;
- визначення способів впливу на стратегічного потенціалу;
- розроблення способів фінансової діагностики стратегічного потенціалу підприємства.

Оцінювання фінансово-економічної діагностики стратегічного потенціалу підприємства потребує методологічних підходів, збалансованої системи показників, які відображали б усі аспекти його діяльності. Основою такої системи показників має бути структурна модель управління підприємством, яка врахуватиме статистику, фактичну динаміку показників і теоретичні засади їх аналізу. Залежно від природи включених у систему

показників, здійснюють вартісне, натуральне чи евристичне оцінювання стратегічного потенціалу підприємства.

Методика оцінювання передбачає такі його *етапи*:

- класифікація на групи основних факторів і показників, які визначають ефективність діяльності промислового підприємства, рівень використання всіх видів ресурсів;
- експертне оцінювання важливості груп факторів і їх показників всередині кожної групи;
- визначення значущості і взаємозв'язку обраних показників;
- збір і оброблення інформації, яку аналізують на підприємстві;
- нормування показників, визначення рейтингу підприємств і класифікація їх на групи з огляду на перспективи розвитку в умовах реструктуризації галузі. Етап передбачено для системо- і містоутворюючих підприємств;
- аналіз і узагальнення результатів оцінювання.

Фактори, які впливають на стратегічний потенціал, різняться між собою ступенем, напрямом і характером впливу, що певною мірою ускладнює об'єктивність оцінок рівня його використання. Особливо це стосується підприємств гірничодобувних галузей, де процес реструктуризації безпосередньо пов'язаний з фактичними і перспективними можливостями їх ефективного функціонування [91, 93, 106].

Система показників, які використовують при оцінюванні рівня використання стратегічного потенціалу промислового підприємства, складається з таких блоків: виробництво, розподіл, збут (виробничий потенціал); організація, технологія і управління (організаційно-технічний потенціал); ефективність виробничо-господарської діяльності (економічний потенціал); фінансово-комерційна діяльність (фінансовий потенціал).

Способи використання результатів інтегрованого управлінського аналізу. Способи використання інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства пропонуються за напрямками використання

аналітичних результатів. Зокрема, аналітична результативна база інтегрованого управлінського аналізу розвитку промислових підприємств у конкурентному середовищі дозволяє оцінити інноваційно-інвестиційний потенціал промислового підприємства за допомогою використання апарату прогностичної валідності.

Основними напрямками використання отриманих аналітичних результатів є такі:

- у теорії та методології економічного та фінансово-інвестиційного аналізу:
 - а) для обґрунтування вибору альтернативних інвестиційних проектів, які відповідають критеріям того чи іншого виду локального аналізу;
 - б) для виявлення можливостей неформалізованих методів аналізу при проведенні інтеграційних процедур та відбору більш успішного інноваційно-інвестиційного проекту;
- у сфері удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень:
 - а) для аналітичної оцінки стану інноваційної діяльності, тенденцій і факторів її розвитку;
 - б) для виявлення резервів і кращих можливостей підвищення результативності діяльності промислового підприємства в цілому;
 - в) для розробки сукупності екстраполяційних та пошуку нормативних прогнозів інноваційно-інвестиційного розвитку та його складових на перспективу;
 - г) для розробки концепції розвитку і вдосконалення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційної діяльності;
 - д) для розробки альтернативних стратегій розвитку;
 - е) для побудови системи показників-індикаторів та організації моніторингу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Відтак, розроблена система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства містить об'єкт і

предмет, цілі і принципи інтегрованого управлінського аналізу; систему його показників, здатну висвітлити інноваційну, інвестиційну, стратегічну складові стратегування та придатну для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; джерела інформації, необхідних для здійснення процедур адміністрування та безпосередньо інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні; методи та моделі аналізу, застосовні до стратегування; способи використання результатів інтегрованого управлінського аналізу.

Система показників інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства має бути розгорнутою, оскільки їй потрібно охопити три складові стратегування. Джерелами її інформації є *періодична, постійна та прогнозна інформація*. Реалізацію аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства забезпечує моделювання та методичне забезпечення реалізації відповідних моделей. Способи використання інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства пропонуються за напрямками використання аналітичних результатів: обґрунтування вибору альтернативних інвестиційних проектів, які відповідають критеріям того чи іншого виду локального аналізу; виявлення можливостей неформалізованих методів аналізу при проведенні інтеграційних процедур та відбору більш успішного інноваційно-інвестиційного проекту; удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень.

ВИСНОВКИ ЗА РОЗДІЛОМ 5

Обґрунтування управлінського інструментарію для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства дозволило дістати наступних висновків, узагальнень та пропозицій:

1. Стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства застосовує всі основні функції управління за певними адміністративними процедурами, але основним об'єктом його є *активізація інноваційно-інвестиційного розвитку*, що полягає в прискореній організації інноваційно-інвестиційної діяльності на відстань і в часі. Її ефективність забезпечує системне запровадження: організаційного механізму, що визначає *взаємозв'язок завдань стратегування з засобами їх вирішення для управлінського персоналу підприємства в процесі інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства, стимулюючого (економічного) та компетентнісного (знаннєвого) підґрунтя* як стратегування, так і активізації інноваційно-інвестиційного розвитку в цілому; *поєднання процесу адміністрування та комплаєнс-контролю*, оскільки стратегування пов'язано з обов'язковістю формалізації його процедур, які є новими для управлінського персоналу.

2. Розроблене методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства суттєво відрізняється *в частині трьох методик*. *Методика оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю*: синтезує аналітичну функцію оцінювання доцільності впровадження проекту та прогностичну оцінку його виконання; застосовує функцію комплаєнс-контроля у складі комплаєнс-системи; інтегрує комплексний підхід до процесу стратегування активізації інвестиційної діяльності і обґрунтовує в аналітичному вимірі рекомендації щодо оцінювання ефективності інвестиційного проекту за критерієм конкурентоспроможності підприємства. *Методика аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під*

впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту підвищує ступень чистоти грошових потоків від завпровадження інвестиційного проекту; виконує комплексну інтегральну оцінку інвестиційного проектування шляхом деталізованого дослідження грошового потоку від інвестиційної, операційної та фінансової діяльності.

3. *Методики і рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності використовують метод ефективної конкуренції, оскільки той спирається не лише на ефективність використання ресурсів, тобто потенціалу підприємства, але й на ефективність процедур адміністрування. Наведені методики з шістьох професійних позицій, які обслуговують різні функції стратегування (консультант-теоретик-експерт-аналітик-клієнт-організаційний менеджер), застосовні для оцінки перспективи інноваційно-інвестиційного розвитку з чотирьох позицій: а) експерта та аналітика: методика оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів; б) експерта, аналітика та клієнта (варіація – як партнера): методика аналізу фінансово-інвестиційного стану підприємства за методами оцінювання рівня його фінансово-економічної діяльності; в) організаційного менеджера та експерта: методика та рекомендації щодо оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.*

4. *Розроблена система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу, застосовна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, містить: об'єкт, предмет, цілі і принципи інтегрованого управлінського аналізу; систему показників інтегрованого управлінського аналізу, здатну висвітлити інноваційну, інвестиційну, стратегічну складові стратегування та придатну для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства; джерела інформації, необхідних для здійснення процедур адміністрування та безпосередньо інтегрованого управлінського*

аналізу у стратегуванні; методи та моделі аналізу, застосовні до стратегування; способи використання результатів інтегрованого управлінського аналізу.

5. Система показників інтегрованого управлінського аналізу, придатна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, є розгорнутою, оскільки має охопити інноваційну, інвестиційну, стратегічну складові стратегування. До джерел її інформації, необхідних для здійснення адміністрування та інтегрованого управлінського аналізу у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства, відносяться комплекти періодичної, постійної і прогностичної інформації..

6. До основних елементів інформаційного забезпечення відносяться: структуруючі елементи: а) система документації та документообігу; б) система класифікації і кодування; в) системи обліку та звітності; інформаційна база (картотеки, звіти, масиви нормативно-довідкової інформації) За формою – це: а) облікові дані; б) звітність: бухгалтерська, податкова та управлінська; в) аналітичні записки та прогнози; документи адміністративного характеру (засновницькі та стратегічні документи підприємства, специфікації робіт, посадові інструкції), які є основними для здійснення процедур адміністрування.

7. Реалізацію аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства забезпечує моделювання. Обрано дві моделі: мульти-індексну й усереднену моделі, оскільки вони мають емпіричні докази про відносні переваги. Запропоновано методичний інструментарій аналізу: показників рентабельності підприємства; розширену загальноприйнятну класифікацію показників рентабельності або фінансових коефіцієнтів рентабельності, яка дозволяє детальніше підійти до питань її підвищення, оскільки більш повно відображає структуру рентабельності; показники і вимірювачі складових стратегічного потенціалу підприємства.

8. Способи використання інтегрованого управлінського аналізу для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства пропонуються за напрямками використання аналітичних результатів. *Основними напрямками використання отриманих аналітичних результатів є:* обґрунтування вибору альтернативних інвестиційних проектів, які відповідають критеріям того чи іншого виду локального аналізу; виявлення можливостей неформалізованих методів аналізу при проведенні інтеграційних процедур та відбору більш успішного інноваційно-інвестиційного проекту; удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управлінських рішень (аналітичної оцінки стану інноваційної діяльності, тенденцій і факторів її розвитку; виявлення резервів і кращих можливостей підвищення результативності діяльності промислового підприємства в цілому; розробки сукупності екстраполяційних та пошуку нормативних прогнозів інноваційно-інвестиційного розвитку та його складових на перспективу; розробки концепції розвитку і вдосконалення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційної діяльності; розробки альтернативних стратегій розвитку; побудови системи показників-індикаторів та організації моніторингу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств.

Результати розділу 5 висвітлено у таких працях автора: [1-2, 7, 11-12, 19, 21-22, 29-30, 31-32, 38, 45, 54-55, 58, 69, 71, 72-73], наведених у **Додатку А**.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове розв'язання науково-прикладної проблеми, що полягає у розробленні теоретико-методологічного базису, методичних положень і рекомендацій щодо активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств на засадах стратегування.

1. Автором досліджено еволюцію категоріального апарату сучасної інноватики та обґрунтоване семантичне коло дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємств. Це дозволило: по-перше, згрупувати категорії та поняття у дві групи: інноваційної та інвестиційної природи, які відповідають двом однойменним складовим розвитку, та типологізувати їх за ознаками виконуваної функції та способу розміщення змісту на атрибутивно-реляційні, генетичні та операціональні; по-друге, адаптувати низку категорій і понять до обліково-аналітичних цілей; по-третє, визначити причини зміни семантичного кола дефініції інноваційно-інвестиційного розвитку, до яких віднесено й превалювання принципу діджиталізації у розвитку підприємств.

2. Обґрунтовано інвестиційне проектування як базовий процес в управлінні інноваційним розвитком підприємств крізь класифікаційні ознаки, принципи, ранжування. Це дозволило довести можливості його активізаційного впливу на інвестиційний процес і потік інноваційно-спрямованих інвестицій промислового підприємства на інструментально-технологічному рівні, оскільки його обліково-аналітичний та інформаційно-аналітичний методичний інструментарій дозволяє оцінити всі складові інноваційно-інвестиційного розвитку та інвестиційних проектів підприємства на відповідність заданим критеріям.

3. Визначено відмінності, складові та змістовність активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств та їх інноваційно-

інвестиційного розвитку. Доведено, що активізація інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств більш стосується макrorівня, виступаючи зовнішньою умовою для їх діяльності та розвитку, тоді як активізація інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств має концептуальне та інструментально-технологічне втілення на всіх рівнях управління (макро-, мезо-, мікро-) у відповідні управлінські системи. До складових активізації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств віднесено методи, форми та механізм фінансування, інвестиційне проектування на базі бюджетування та прогнозування грошових потоків, а до складових активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств – використання сучасних інноваційних форм і методів інвестування, що діють на основі принципу діджиталізації, таких як краудфандінг, краудсорсінг, краудінвестінг.

4. *Обґрунтовано методологічні підходи до стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств, зокрема його бюджетну основу та методологічне підґрунтя управлінського аналізу інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства.* Це довело, що стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку є частиною стратегування всього процесу розвитку промислового підприємства, яке відрізняється функціональним контуром та інструментарієм. Зокрема, управлінський аналіз інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства системно використовує традиційні та новітні методи фінансово-економічних розрахунків (інвестиційний, маркетинговий і фінансово-інвестиційний аналіз) та розглядає критерії ефективності активізації інноваційно-інвестиційного розвитку навколо чотирьох полюсів стратегічного управління (механізм внутрішньої координації, процедур стимулювання, системи інформації, структури прийняття рішень).

5. *Узагальнено теоретичне підґрунтя та систематизовано потенційні методи адміністрування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства.* Оскільки адміністрування забезпечує розподіл обов'язків в

апараті управління, додержання правових норм і повноважень у вирішенні питань господарської діяльності, оскільки його механізм на стратегічному рівні управління доцільно застосувати для формування і реалізації стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку на постійній основі як процесу її стратегування методами комплаєнс-контролювання процесів, процедур, виконавців. Запропоновано процедурний формат універсальної моделі адміністративного супроводження стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства. Інформаційно-аналітичні дані адміністрування отримує за допомогою *прогнозування, програмування і моделювання*, що є методами його розробки і здійснення. Тому роль адміністративного управління полягає ще й в утворенні теоретико-методологічного підґрунтя методики стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку.

6. *Інструментально-технологічна бази формування стратегії і моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку промислових підприємств* логічно пов'язані, тому *інструментарій оцінки ефективності інвестиційних проектів та інвестиційних рішень підприємств для стратегування* доцільно сформувані з потенційно застосовних для формування стратегії та моделювання інноваційно-інвестиційного розвитку методів оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві, моделей диверсифікації портфеля інвестицій, синергетичних моделей прийняття інвестиційних рішень, у т.ч. оцінювання вартості інвестиційного проекту. *Систематизація методів* за об'єктом оцінки висвітлює інноваційно-інвестиційний розвиток підприємства за диференційованою ресурсною базою. Перспективним напрямком розвитку інструментально-технологічної бази стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства є застосування американських моделей та синергетичних моделей динамічних інвестиційних процесів.

7. *Узагальнено базові альтернативи і парадигму розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємств* як такі, що під впливом нестабільності

внутрішніх і зовнішніх умов діяльності промислових підприємств змінюють спрямованість на користь стратегічного управління у раніше неохоплених стратегуванням областях. Функціональні стратегії з функції часу перетворюються на аналітичну функцію напрямку з метою отримання цільового фінансового результату від інноваційно-інвестиційного розвитку. Актуальність цього підсилює превалювання останнім часом негативних тенденцій їх інноваційно-інвестиційного розвитку, встановлене аналізом, що охопив інноваційну, інвестиційну та результативну складові розвитку вітчизняних промислових підприємств. Це підтвердила також визначена прогностична валідність.

10. *Запропоновано нові підходи до активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* на основі системних змін та запровадження стратегування, які потенційно спроможні підвищити результативність інноваційно-інвестиційного розвитку й економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. *Стратегія має створити модель ухвалення та втілення стратегічних рішень підприємства по досягненню поставлених цілей і довгострокових конкурентних переваг – тобто, архітектоніку стратегування.* Архітектоніка та компетентнісні засади є об'єктивно необхідною умовою забезпечення результативності стратегування.

9. *Запропонована концептуальна модель та методологічний базис стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* визнають активізацію, яка полягає в прискореній організації інноваційно-інвестиційної діяльності на відстань та в часі, новим об'єктом стратегічного управління. Авторська модель інтегрує теоретико-методологічний базис з інструментально-технологічним забезпеченням за певною архітектонікою на підставі характеристики змістовності розроблення та декомпонування стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, поєднання процесу адміністрування та комплаєнс-контролю.

11. Розроблено *управлінський інструментарій стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* та обґрунтовано краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестінг як перспективні інноваційні інструменти інвестування, що здатні активізувати інноваційно-інвестиційний розвиток промислового підприємства. Обґрунтовано, що управлінський інструментарій стратегування нетотожний управлінському інструментарію активізації. Якщо перший підвищує результативність стратегування, опосередковано впливаючи на ефективність інноваційно-інвестиційного розвитку, то другий – впливає на розвиток напряду. Зокрема, у сучасному бізнес-середовищі таким новим інструментом інвестування інноваційних проектів виступає краудфандінг.

10. *Розроблено та обґрунтовано механізм адміністрування процесу оцінювання ефективності стратегування інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства на компетентнісних засадах*, які визнають об'єктивний характер інтегрування знань із стратегічного, інноваційного та інвестиційного менеджменту, а також обов'язковість багатопозиційного підходу до стратегування за схемою зміни управлінських завдань «консультант – теоретик – експерт – аналітик – клієнт – організаційний менеджер».

12. *Розроблене методичне забезпечення процесу стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства* містить три методики щодо: оцінювання інноваційно-інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю, аналізу зміни фінансово-інвестиційного стану підприємства під впливом економічних результатів інноваційно-інвестиційного проекту, оцінювання ефективності стратегування процесу активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства за критерієм конкурентоспроможності. Кожна з методик має власне призначення та виконує окреме завдання, проте у сукупності вони висвітлюють всі три складові інноваційно-інвестиційного розвитку.

13. *Система аналітичних інструментів інтегрованого управлінського аналізу*, яка розроблена за структурно-функціональним підходом, застосовна для стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку промислового підприємства та здатна висвітлити його інноваційну, інвестиційну та стратегічну складові. Реалізацію аналітичної функції у стратегуванні активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства забезпечує моделювання. *Система показників інтегрованого управлінського аналізу* є розгорнутою, оскільки має охопити інноваційну, інвестиційну та стратегічну складові стратегування.

Розроблені науково-прикладні положення та сукупність методичних рекомендацій щодо управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств на засадах стратегування його активізації утворюють комплекс управлінських інструментів, що дозволяють промисловим підприємствам прискорити процес розвитку за рахунок інновацій, апробовані на практиці, що підтверджує їх реальність та результативність.

Робоча гіпотеза дослідження, за якою системне запровадження в управлінні промисловим підприємством стратегування активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку підвищуватиме результативність інноваційно-інвестиційного розвитку та економічну ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності, *підтвердилася*.

Довідки про впровадження результатів дослідження наведено у **Додатку В**.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Эксмо, 2007. – (Серия: Антология экономической мысли) – 960 с.
2. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку: Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. Шумпетер; [Пер. з англ. В. Старка]. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011.-242 с.
3. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк. – К.: Эльга-Н, Ника-центр, 2006. – 552 с.
4. Друкер П.Ф. Бизнес и инновации / П.Ф. Друкер : [пер. с англ.]. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007. – 432 с.
5. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс; [сокр. пер. с англ.; авт. предисл. и науч. ред. К.Ф. Пузыня] М.: Экономика, 1989. – 271 с.
6. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия / И.А. Бланк – К.: Ника-Центр; Эльга, 2003. – 480 с.
7. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення / Л.І. Федулова // Економічна теорія. – 2013. – №2. – С.28-45
8. Большой экономический словарь / [Под ред. А.Н. Азрилияна]. – М.: доп. и перераб. – М.: Институт новой экономики, 1997. – 864 с.
9. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці: [моногр.] / [за ред. С.М. Ілляшенко]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.
10. Лапко О.О. Інноваційна діяльність в системі державного регулювання / О.О. Лапко. – К.: Ін-т екон. прогнозування НАН України, 1999. – 253 с.

11. Геєць В.М. Інноваційні перспективи України / В.М. Геєць, В.П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с.
12. Лапко О.О. Державне регулювання інноваційної діяльності: економічний механізм і його вдосконалення : автореф. дис. на здобуття наук, ступеня д-ра екон. наук: спец. 08.02.03 «Організація управління, планування і регулювання економіки» / О.О. Лапко. – К, 2000. – 32 с.
13. Балан О.С. Модель інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття інвестиційних рішень: [Електронний ресурс] / О.С. Балан // Ефективна економіка. – 2012. – № 12. – Режим доступу: <http://economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1621>. – Доступно на 12.02.2017. – Назва з екрана.
14. Бондар М.І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю: [моногр.] / М.І. Бондар. – К.: КНЕУ, 2008. – 256 с.
15. Боярко І.М. Інвестиційний аналіз : [навчальний посібник] / І.М. Боярко, Л.Л.Гриценко. – К.: Центр учбової літератури, 2001. – 400 с.
16. Гриньова В.М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: [моногр.] / В.М.Гриньова, В.О.Коюда, Т.І.Лепейко [За заг. ред. В.М. Гриньової]. – Харків : ХДЕУ, 2002.– 464 с.
17. Ілляшенко С.М. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: [моногр.] / С.М. Ілляшенко, О.В. Прокопенко; [за ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка]. – Суми: ВТД Університетська книга, 2002. – 250 с.
18. Григорук П.М. Актуальні проблеми економічної кібернетики: [моногр.] / П.М. Григорук, С.С. Григорук; [за ред. О.Ю. Чубукової, Л.І. Антошкіної, Н.В. Геселевої]. – К. : ВД «Стилос», 2012. – 423 с.
19. Добровольский Е. Бюджетирование: шаг за шагом / [Е. Добровольский, Б. Карабанов, П. Боровков, Е. Глухов, Е. Бреслав]. – [2-е изд. дополн.]. – СПб.: Питер, 2011. – 480 с.

20. Захарченко В.И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: [моногр.] / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Л.В. Ширяева. – Одесса: «Печатный дом», «Фаворит», 2011. – 598с.
21. Ильшева Н.Н. Учёт, анализ и стратегическое управление инновационной деятельностью / Н.Н. Ильшева, С.И. Крылов. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 216 с.
22. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: [моногр.] / [за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка]. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 616 с.
23. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком промислових підприємств: [моногр.] / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2010. – 281 с.
24. Узунов В.В. Основи формування механізму державного управління розвитком інноваційно-відтворювального потенціалу регіонів / В.В.Узунов // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – №16. – С. 115-119.
25. Філіппова С.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття інвестиційних рішень в формуванні конкурентоспроможності регіону / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Формування конкурентоспроможності економіки регіону Українського Причорномор'я: [моногр.]. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2012. – Розд. 8. – С. 199-233.
26. Райченко А.В. Административный менеджмент: [Учебник] / А.В. Райченко. – М.: ИНФРА-М, 2015. – 416 с.
27. Хакен Г. Тайны природы. Синергетика: учение о взаимодействии / Г. Хакен. – Москва-Ижевск: Институт компьютерных исследований, 2003. – 320 с.
28. Хрущ Н.А. Інвестиційна діяльність: сучасні стратегії та технології: [моногр.] / Н.А.Хрущ. – Хмельницький: ХНУ, 2004. – 300 с.
29. Хрущ Н.А. Корпоративне управління в Україні: процеси формування та розвитку: [моногр.] / Н.А.Хрущ. – К.:Кафедра, 2012. – 309 с.

30. Яковлев А.І. Оцінка ефективності нововведень при сучасному характері економічних процесів / А.І. Яковлев // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 10–22.
31. Ястремська О.М. Стратегічне інвестування підприємств: шляхи активізації / О.М. Ястремська, Н.Л. Яблонська-Агу // Бизнес информ. – 2012. – №12. – С. 184–186.
32. Інвестування: [Підручник] / [В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда]. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
33. Ван Хорн Дж. Основы управления финансами / Ван Хорн Дж.; [пер. с англ.]; (под редакцией И. И. Елисеевой). – М., Финансы и статистика 1997. – 800с.
34. Герасимчук М.С. Інвестиційне забезпечення економічного розвитку / М.С. Герасимчук. – К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 2001.– С. 255-269.
35. Гуляницький Л.М. Рейтинги инвестиционной привлекательности регионов Украины / Л.М. Гуляницький // Бизнес-комплект. – 2003. – С.24-27.
36. Денисенко М.Д. Можливості активізації інвестування в сучасних умовах / М.Д. Денисенко // Економіка України. – 2003. – С. 28-32.
37. Офіційна сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
38. Залучення іноземних інвестицій в економіку Одеської області у 2012 році / Доповідь Головного управління статистики в Одеській області. – 2013. – 23 с.
39. Кігель В.Р. Визначення найкращого варіанта інвестування в умовах ризику / В.Р. Кігель // Фінанси України. – 2002. – С. 85-89.
40. Наказ Державної служби статистики України від 10.01.2013 р., №3 «Методологічні положення зі статистики інноваційної діяльності»: [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Оф. вид. 2012. – Режим доступу: http://www.lv.ukrstat.gov.ua/ukr/themes/08/metod_3.pdf. – Доступно на 12.02.2017. – Назва з екрана.

41. Наукова та інноваційна діяльність в Одеській області у 2014 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2015. – 131 с.

42. Наукова та інноваційна діяльність в Одеській області у 2013 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2014 р. – 126 с.

43. Наукова та інноваційна діяльність в Одеській області у 2013 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2014 р. – 126 с.

44. Наукова та науково-технічна діяльність в Одеській області у 2011 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2012 р. – 21 с.

45. Наукова та науково-технічна діяльність в Одеській області у 2010 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2011 р. – 21 с.

46. Наукова та науково-технічна діяльність в Одеській області у 2009 р. // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Т.І. Єрмоєнко. – 2010 р. – 21 с.

47. Наукова та інноваційна діяльність в Одеській області у 2008 р. / Статистичний збірник Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Єрмоєнко Т.І. – 2009 р. – 119 с.

48. Капітальні інвестиції, інвестиції в основний капітал в Одеській області за 2011 рік // Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск С.А.Присуха. – 2012 р. – 33с.

49. Наука, технології та інновації // Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Елект. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>

50. Залучення іноземних інвестицій в економіку Одеської області у 2012 році / Доповідь Головного управління статистики в Одеській області. – 2013. – 32 с.

51. Статистичний щорічник Одеської області за 2010 рік // Державна Служба Статистики України. Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А.Патлаченко]. – Одеса, 2011. – 533 с.

52. Статистичний щорічник Одеської області за 2011 рік // Державна Служба Статистики України. Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А. Патлаченко]. – Одеса, 2012. – 538 с.

53. Статистичний щорічник Одеської області за 2012 рік // Державна Служба Статистики України. Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А.Патлаченко]. – Одеса, 2013. – 500 с.

54. Статистичний щорічник Одеської області за 2013 рік // Державна Служба Статистики України . Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А.Патлаченко]. – Одеса, 2014. – 500 с.

55. Статистичний щорічник Одеської області за 2014 рік // Державна Служба Статистики України. Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А.Патлаченко]. – Одеса, 2015. – 481 с.

56. Статистичний щорічник Одеської області у 2015 році // Державна Служба Статистики України. Головне управління статистики в Одеській області; [за ред. Т.В.Копилової, відп. за випуск Л.А.Патлаченко]. – Одеса, 2016. – 464 с.

57. Сухарев О.С. Синергетика инвестиций: [учеб.-метод. пособие] / О.С. Сухарев, С.В. Шманёв, А.М. Курьянов; [под ред. проф. О.С.Сухарева]. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА-М, 2011. – 368 с.

58. Крупка Я.Д. Вдосканалення методики обліку інвестиційної діяльності та будівельного виробництва / Я.Д. Крупка. – К.:Економ.думка,1998. – 184 с.
59. Ліхновський П.Л. Проблемні питання класифікації фінансових інвестицій / П.Л. Ліхновський // Наукові записки.– 2003.– С. 122-125.
60. Орлов О.О. Планування діяльності промислового підприємства. [Підручник] / О.О. Орлов. – К. : Видавничий дім “Скарби”, 2002 . – 336 с.
61. Оспищев В.Д. Фактори, що впливають на іноземні інвестиції / В.Д. Оспищев // Економіка України. – 2002. С.35-40
62. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
63. Статистичний щорічник України за 2011 рік / Держкомстат України; [За ред. О.Г.Осауленка; Відп. за вип. В.А. Головка]. – К.: Техніка, 2010. – 576 с
64. Сидорова А.В. Обобщающая оценка устойчивости финансового состояния предприятия / А.В. Сидорова // Финансы, учет, банки: Сборник научных трудов. – Донецк, 2003. – С. 3-8.
65. Слиньков В.Н. Бизнес-план и организация финансово-хозяйственной деятельности предприятия: [Учебное пособие] / В.Н. Слиньков. – [3-е узд. доп. и испр.]. – К.: Алерта, 2006. – 520 с.
66. Ушакова Н.Н. Экономическая стратегия деятельности предприятия в условиях рыночной экономики / Н.Н. Ушакова, Л.А. Кукурудза. – М., 1993. – 200 с.
67. Шеремет А.Д. Финансы предприятий / А.Д. Шеремет, Р.С. Сайфулин. – М., 1998. – 300с.
68. Атамас П.Й. / Управлінський облік : [Навчальний посібник] / П.Й. Атамас. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
69. Економічний аналіз підприємств / [Кругляк Б.С., Бондар Т.П., Зайцева О.Б. Ковальов А.І., Скиба Г.В.] – Хмельницький: Хмельницький державний університет, 2004. – 420 с.

70. Ажнюк М.О. Основи економічної теорії: [Навчальний посібн.] / М.О. Ажнюк, О.С. Передрій. – К.: Знання, 2008. – 368 с.
71. Стадник В.В. Інноваційний менеджмент: [навч. посіб.] / В.В. Стадник, М.А.Йохна. – К.: Академія, 2006. – 463 с.
72. Аньшин В.М. Инвестиционный анализ: [Учебн.-практическое пособие] / В.М. Аньшин. – М.: Изд-во «Дело», 2000. – 280 с.
73. Винокуров В.А. Организация стратегического управления на предприятии. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 311 с.
74. Водачек Л. Стратегия управления инновациями на предприятии / Л. Водачек, О. Водачкова; [Сокр. пер. со словацкого]. – М.: Экономика, 1989. – 250 с.
75. Гордієнко П.Л. Стратегічний аналіз: [Навч. посіб.] / П.Л. Гордієнко, Л.Г. Дідковська, Н.В. Яшкіна. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Алерта, 2008. – 478с.
76. Дракер Л.Ф. Управление, нацеленное на результаты / Л.Ф. Дракер; [Пер. с англ.]. – М.: Технич. Школа бизнеса. 1992. – 367 с.
77. Ефремов В.С. Стратегия бизнеса: Концепции и методы планирования: [Учеб. Пособие] / В.С. Ефремов. – М.: Финпресс, 1998. – 192 с.
78. Карлофф Б. Деловая стратегия / Б. Карлофф; [Пер. англ.]. – М.: Экономика, 1991. – 432 с.
79. Клівець П.Г. Стратегія підприємства: [Навч. посіб.] / П.Г. Клівець. – К.: Академвидав, 2007. – 320с.
80. Ламбен Ж.Ж. Стратегический маркетинг / Ж.Ж. Ламбен. – М., 1996. – 299 с.
81. Мартиненко М.М. Стратегічний менеджмент: [Підручник] / М.М. Мартиненко, І.А. Ігнат'єва. – К.: Каравела, 2006. – 320с.
82. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством / В.С. Пономаренко. – Харків: Основа, 1994. – 620с.

83. Стерлин А. Стратегическое планирование в промышленных корпорациях США / А. Стерлин, В. Тулин. – М.: Наука, 1990. – 263 с.
84. Фатхутдинов Р.А. Стратегический менеджмент: [Учебник для студ. высш. учеб. Заведений] / Р.А. Фатхутдинов. – М.: ЗАО «Бизнес-школа», 1998. – 416 с.
85. Базидевич В.Д. Метафізика економіки / В.Д. Базидевич, В.В. Ільїн. – К.: Знання, 2007. – 718 с.
86. Акаева Т.Ш. Модель управления инвестиционной деятельностью предприятий малого бизнеса / Т.Ш. Акаева // Економіка і організація управління. – 2010. – №7. – С. 156-162.
87. Андре Я. Іноземні інвестиції в перехідну економіку : роль інформації / Я. Андре, У. Броль // Журнал європейської економіки. – 2008. – № 3, Т. 7. – 280 с.
88. Філіппова С.В. Бюджетування як механізм управління розвитком машинобудівного підприємства: [монографія] / С.В. Філіппова, М.О. Ананська. – Луганськ: Вид-во «Ноулідж», 2013. – 206 с.
89. Вахрин П.И. Инвестиции: [учебник] / П.И. Вахрин, А.С. Нешитой. – [3-е изд., перераб.]. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2007г. – 384 с.
90. Менеджмент для магістрів: [підручник: у 2 т.] / [за аг.ред. О.Ф.Балацького, О.М. Теліженка]. – Суми: Університетська книга, 2011. – Т.1. – 662 с.
91. Фоломкіна І.С. Типологія та природа стратегій підприємства [Електроний ресурс] / І.С. Фоломкіна. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/29_DWS_2011/Economics/6_95341.doc.htm. – Доступно на 12.02.2017. – Назва з екрана.
92. Румянцева З.П. Сутність поняття стратегії [Електроний ресурс] / З.П. Румянцева, Н.А. Саломатін, Р.З. Акбердін. – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_195715_sutnist-ponyattya-strategii.html. – Доступно на 12.02.2017. – Назва з екрана.

93. Строкович Г.В. Стратегія підприємства: навч. посіб. для вищих навч. закладів / Г.В. Строкович; [Нар. укр. акад.]. – Х. : Вид-во НУА, 2011. – 180 с.
94. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень в інвестиційному менеджменті: [моногр.] / О.С. Балан, С.В. Філіппова // Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (Донецьке відділення), 2013. – 371 с.
95. Афанасьев Н.В. Экономимика предприятия / Н.В. Афанасьев, А.Б. Гончаров. – Х.: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 528 с.
96. Балан О.С. Прийняття інвестиційних рішень на підприємствах виробничої сфери: [моногр.] / О.С. Балан // Одеса: «ВМВ», 2014. – 417с.
97. Асанова Э.Р. Повышение эффективности управления инвестиционной деятельностью предприятий: дис. канд. экон. наук: 08.06.01 / Э.Р. Асанова. – Симферополь, 2005. – 216 с.
98. Балан О.С. Система менеджменту якості прийняття інвестиційних рішень на виробничому підприємстві: [моногр.] / О.С. Балан. – Одеса: «ВМВ», 2014. – 90 с.
99. Бардиш Г.О. Проектний аналіз: [Підручник] / Г.О. Бардиш. – [2.вид., стер.]. – К. : Знання, 2006. – 416 с.
100. Башкатова Ю.И. Управленческие решения: [учеб. пособ.] / Ю.И.Башкатова. – М. : МЭСИ, 2004. – 184 с.
101. Бень Т.Г. Методы определения экономической эффективности инвестиций: сравнительный анализ / Т.Г. Бень // Экономика. – 2006. – №6. – С. 41-46.
102. Берестенко В.И. Региональная и отраслевая структура инвестиций и их эффективность / В.И. Берестенко // Фондовый рынок. – 2009. – № 39. – С. 16-22.
103. Бирман Г. Экономический анализ инвестиционных проектов / Г. Бирман, С. Шмидт; [перевод с англ.]. – М.: Банки и биржи: ЮНИТИ, 1997. – 587 с.

104. Білик М.Д. Бюджетування у системі фінансового планування / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2003. – № 3. – С. 97-109.
105. Lennart Lubeck. Technology Foresight in Sweden. Seminar on Technology Foresight / Lennart Lubeck. – Vienna, 2003. – 42 p.
106. Levitt T. Marketing myopia / T. Levitt // Harvard Business Review. – 1960. – 132-135 p.
107. Luck, David J. Marketing Research / D.J. Luck, H.G. Wales, D.A. Taylor. – Englewood: Prentice Hall, 1961. – 541 p.
108. Drucker P.F. The practice of management / P.F. Drucker. – London: London: Heinemann, 1963. – 322 p.
109. Білоног Т.В. Система управління інвестиційними проектами як підсистема управління промисловим підприємством / Т.В. Білоног // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2009. – № 25. – 44 с.
110. Боди З. Принципы инвестиций / З. Боди, А. Кейн, А. Маркус; [Пер. с англ.]. – [4-е изд.]. – М.: Вильямс, 2002. – 984 с.
111. Боднар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р. Боднар // Регіональна економіка. – 2009. – № 4. – С. 62-70.
112. Pearl R. The Biology of Population Growth / R. Pearl. – N.Y.: Alfred A. Knopf., 1925. – 434 p.
113. Бондар М.І. Інвестиційна діяльність: методика та організація обліку і контролю: [моногр.] / М.І. Бондар. – К.: КНЕУ, 2008. – 256 с.
114. OECD proposed guidelines for collecting and interpreting technological innovation data. Oslo manual. – Paris: OECD, 1992. – 33 p.
115. Бондар М.І. Стан та вдосконалення аналізу ефективності інвестицій / М.І. Бондар // Економіка та держава. – 2008. – № 2. – С. 8-15.
116. Гаврилова Н.В. Використання експертних методів в процесі обґрунтування ІР на підприємстві / Н.В. Гаврилова / Економічний простір: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2012. – Вип. 59. – С. 132-316.

117. Бондар М.І. Сутність інвестицій у бухгалтерському обліку / М.І. Бондар // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 4. – С. 7-9.
118. Бочаров В.В. Внутрифирменное финансовое планирование и контроль / В.В. Бочаров. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 1999. – 339с.
119. GreenBook. Charting the Future of Market Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.greenbookblog.org.
120. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. – М.: Олимп-Бизнес, 2000. – 1087 с.
121. Бромвич М. Анализ экономической эффективности капиталовложений / М. Бромвич; [пер. с англ.]. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 432с.
122. Hakansson H. International Marketing and Purchasing of Industrial Goods / H. Hakansson. – NY: Wiley, 1982. – 466 p.
123. Брю С.Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика: [учебник] / С.Л. Брю, К.Р. Макконнелл; [Пер. з 16-го англ. изд.]. – М.: ИНФРА-М, 2007. – 940 с.
124. Бузько И.Р. Стратегическое управление инвестициями и инновационная деятельность предприятия: [моногр.] / И.Р. Бузько, Е.В. Вартанова, А.А. Голубенко. – Луганск: ВНУ им. В. Даля, 2012. – 175 с.
125. Вербицька Г.Л. Удосконалення механізму оцінювання ефективності інвестиційного проекту / Г.Л. Вербицька, О.Г. Мельник // Вісник Нац. Ун-ту «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2008. – № 635. – С. 156-162.
126. Васина А.А. Финансовая диагностика и оценка проектов / А.А. Васина. – СПб.: Питер, 2004. – 447 с.
127. Бутенко А.І. Умови розвитку підприємницького сектора в період трансформації економіки / А.І. Бутенко, М.М. Стоянова // Труды Одесского политехнического университета: сб. науч. тр. – Одесса, 2001. – Вып. 4. – С. 231-234.

128. Бузько І.Р. Інвестиційна політика у глобальному вимірі: формування та реалізація : [моногр.] / І.Р. Бузько, В.І. Чиж, А.Ю. Тищенко. – Луганськ: ВНУ им. В. Даля, 2011. – 192 с.
129. Верба В.А. Проектний аналіз : [підр.] / В.А. Верба, О.А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
130. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр, Эльга-Н, 2003. – 480 с.
131. Вербицька Г.Л. Обґрунтування вибору інвестиційних проектів в умовах ризику / Г.Л. Вербицька // Наука і економіка. – 2009. – № 2. – 59 с.
132. Верига Ю.А. Звітність підприємств: [Підручник] / Ю.А. Верига. – Київ: ЦНЛЮ, 2005. – С. 123-130.
133. Вимоги іноземних банків щодо фінансування інвестиційних проектів [Електронний ресурс] // Сайт альтернативних інвестицій. – Режим доступу: http://www.fintradeppp.com/venture_business_ru/index_terms_and_conditions.htm. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.
134. Вініченко І.І. Економічна сутність інвестицій та джерела їх формування / І.І. Вініченко // Економіка та підприємництво. – 2006. – № 5. – С. 58-61.
135. Батенко Л.П. Управління проектами: [Навч. посібник] / Л.П. Батенко, О.А. Загородніх, В.В. Ліщинська. – К.: КНЕУ, 2003. – 231 с.
136. Власюк Т.М. Етапи прийняття і реалізації ІР / Т.М. Власюк // Економіка Криму. – 2009. – № 28. – 65 с.
137. Вовчак О.Д. Інвестування: [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О.Д. Вовчак. – Львів: «Новий світ-2000», 2008. – 544 с.
138. ДСТУ 31279:2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.metrology.com.ua/download/dstu-gost-gost-r/59-gost/523-dstu-gost-31279-2005>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.
139. Руководство ОСЛО: рекомендации по сбору и анализу данных по инновациям [Электронный ресурс]. – [3-е изд.]. – Режим доступа: <http://rii-vuz.extech.ru/doc/oslo.pdf>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

140. Іванова В.В. Дослідження теорії поняття інновації / В. В. Іванова // Економіка промисловості. – 2009. – № 4. – С. 80-86.
141. Инновационный менеджмент: справ. пособие / [Под ред. П.Н.Завлина, А. К. Казанцева, Л. Э. Миндели]. – СПб.: Наука, 1997. – 560 с.
142. Воркут Т.А. Проектний аналіз: [Навч. посібник] / Т.А. Воркут. – К.: Укр. Центр духовної культури, 2000. – 428 с.
143. Гаврилова Н.В. Прийняття ІР на автотранспортних підприємствах / Н.В. Гаврилова // Актуальні проблеми розвитку економіки: зб. наук. пр. – Івано-Франківськ, 2009. – Вип. 5, Т. 1. – С. 120-379.
144. Гайдис Н.М. Інвестування / Н.М. Гайдис. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2002. – 271 с.
145. Галасюк В.В. Як використовувати ефект «G-гіперболізму» / В.В. Галасюк // Фінанси України. – 2005. – №7. – С. 83-90.
146. Ганина О.А. Инвестиционное бюджетирование как система многоуровневого стратегического планирования инвестиционного процесса / О.А. Ганина // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – № 4. – С. 357-361.
147. Гарасим П.М. Курс фінансового обліку: [навчальний посібник] / П.М. Гарасим, Г.П. Журавель, П.Я. Хомин. – Київ: Знання, 2007. – 566 с.
148. Гитман Л.Дж. Основы инвестирования / Л.Дж. Гитман, М.Д.Джонк; [Пер. с англ.]. – М.: Дело, 1997. – 1208 с.
149. Глебов Є.М. Процес прийняття інвестиційного рішення [Електронний ресурс] : Матеріали міжнар. інтернет-конф. [“Актуальні проблеми економіки, обліку та менеджменту”], (Волинський інститут економіки та менеджменту, м. Луцьк, 24-25 лютого 2011р.) / Є.М. Глебов. – Луцьк: ВІЕМ, 2011. – Режим доступу: http://www.wp.viem.edu.ua/konf_V4_1/art.php?id=0603. – Доступно на 08.04.2016. – Назва з екрана.
150. Гойко А.Ф. Методи оцінки ефективності інвестицій та пріоритетні напрями їх реалізації / А.Ф. Гойко. – К.: “Віра-Р”, 1999. – 320 с.
151. Головне управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>.

152. Гончаров А.Б. Інвестування / А.Б. Гончаров. – Х.: Видавничий Дім «Інжек», 2003. – 336 с.
153. Гончаров С.М. Тлумачний словник економіста: [Навчальний посібник] / С.М. Гончаров. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 268 с.
154. Горфинкель В.Я. Инновационный менеджмент: [учеб. для высш. уч. завед.] / В.Я. Горфинкель, Б.Н. Чернышев. – [2-е изд. перераб.]. – М.: Вузовский учебник, 2007. – 420 с.
155. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 № 436-IV [Електроний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2003 р., № 18-22, ст. 144 станом на 04.07.2013. – Режим доступу :<http://zakon.rada.gov.ua/go/436-15>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.
156. Геєць В.М. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів: [моногр.] / [за ред. В.М. Геєця, А.А. Мазаракі]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – Ч. 1/2. – 389 с.
157. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства: [Навчальний посібник] / В.І. Гринчуцький, Е.Т. Карапетян, Б.В. Погрішук. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 304 с.
158. Джерри М. Инвестиции: [Терминологический словарь] / М. Джерри, Дж. Розенберг; [Пер. с англ.: Волков А.М., Щедрин А.В.]. – М: ИНФРА-М, 1997. – 398 с.
159. Mansfield E. Technical change and the rate of imitation / E. Mansfield // *Econometrica*. – 1961. – V. 29. – P. 741–766.
160. Tauber E. Reduce New Product Failures: Measure Needs as Well Purchase Interest / E. Tauber // *Journal of Marketing*. – 1969. – Vol. 33. № 1. – P. 23-26.
161. Technology foresight in a rapidly globalizing economy. *International Practice in Technology Foresight*. – Vienna: UNIDO, 2002. – 90 p.
162. Грідасов В.М. Інвестування: [навч. посіб.] / В.М. Грідасов, С.В. Кривченко, О.Є. Ісаєва. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 163 с.

163. Дмитриченко Л.И. Экономическая сущность инвестиций: методологический аспект / Л.И. Дмитриченко, И.А. Брайловский // Фондовый рынок. – № 2. – 2006. – С. 24-27.

164. Гурьева И.В. Экономико-математическое моделирование выбора источников финансирования инвестиций в техническое развитие предприятия / И.В. Гурьева // Вісник Криворізького економічного інституту. – 2009. – № 4, (20). – С. 85-88.

165. Гуторов О.І. Інвестування / О.І. Гуторов. – Харків: Харківський національний аграрний університет, 2003. – 293 с.

166. Давидович І.Є. Контролінг: [Навчальний посібник] / І.Є. Давидович. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 552 с.

167. Данилишин Б.М. Інвестиційна політика в Україні: [Моногр.] / Б.М. Данилишин, М.Х. Корецький, О.І. Дацій. – Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2006. – 292 с.

168. Данилюк І.В. Оцінка інвестиційних проектів та її вплив на якість прийняття управлінських рішень / І.В. Данилюк // Інноваційна економіка. – 2010. – № 1. – С. 143-148.

169. Данілов О.Д. Інвестування / О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко. – К.: «Видавничий дім «Компютерпрес», 2001. – 364 с.

170. Дарміць Р.З. Вплив ризиків у системі реалізації інвестиційних проектів / Р.З. Дарміць, Г.В. Лещук // Науковий вісник НЛТУ України: зб. наук.-техн. пр. – Л., 2009. – Вип. 19, (2). – С. 172-177.

171. Дацюк А.А. Інформаційне забезпечення управління витратами допоміжних виробництв на сільськогосподарських підприємствах / А.А. Дацюк // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: зб. наук. пр. – 2010. – Вип. 7, (25). – С. 3-8.

172. Державна служба Статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

173. Державне управління: посіб. [для вищ.навч.закл.] / [А.Ф. Мельник, О.Ю. Оболенський, А.Ю. Васіна, Л.Ю. Гордієнко]; за ред. А.Ф. Мельник. – К.: Знання-Прес, 2003. – 343 с.

174. Деєва Н.М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] / Н.М. Деєва, О.І. Дедіков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 328 с.

175. Дмитрієва О.А. Моделі прийняття рішень на основі теорії нечітких множин / О.А. Дмитрієва, О.С. Зайцева // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія «Інформатика, кібернетика та обчислювальна техніка: зб. наук. пр. – Донецьк, 2009. – Вип. 10, (153). – С. 266-273.

176. Захарченко В.І. Інформаційне забезпечення моделей оцінки інвестиційних проектів / В.І. Захарченко, А.С. Завербний // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: зб. наук. пр. – Львів, 2001. – Вип. 436. – С. 345-347.

177. Донець Л. Оцінка ефективності реальних інвестицій, спрямованих на реалізацію механізмів кіотського протоколу / Л. Донець, Є. Прокопенко // Економіст. – 2007. – № 1. – С. 62-63.

178. Доценко О.В. Про поняття та склад капітальних інвестицій / О.В. Доценко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2008. – № 34. – С. 57-64.

179. Закон України “Про інвестиційну діяльність” від 18.09.1991 №1560-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 1991р., № 47, ст. 646, станом на 06.11.2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

180. Закон України “Про інноваційну діяльність” від 04.07.2002 №40-ІV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2002 р., № 36, ст. 266, станом на 05.12.2012. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

181. Даньків Й.Я. Алгоритм прийняття управлінських рішень на основі аналізу спеціалізованої фінансової звітності / Й.Я. Даньків, Я.В. Шеверя // Науковий вісник Одеського державного економічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 4, (82). – С. 81-95.

182. Закон України “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)” від 15.03.2001 № 2299-III [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2001р., №21, ст. 103, станом на 01.01.2014. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2299-14>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

183. Закон України “Про оподаткування прибутку підприємств” від 28.12.1994 № 334/94-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 1995 р., № 4, ст. 28, станом на 01.01.2013. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/334/94-ВР>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

184. Закон України “Про підприємства в Україні” від 27.03.1991 № 887-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2003р., № 18-22, ст. 144, станом на 01.01.2004. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/887-12>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

185. Закон України “Про режим іноземного інвестування” від 19.03.1996 № 93/96-ВР [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 1996 р., № 19, ст. 80, станом на 11.08.2013. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр>. – Доступно на 10.04.2016. – Назва з екрана.

186. Запатріна І.В. Розвиток системи державного капітального інвестування в Україні / І.В. Запатріна // Фінанси України. – 2009. – №4. – С. 53-64.

187. Статистика науки и инноваций. Краткий терминологический словарь / [Под ред. Л.М. Гохберга]. – М.: Центр исследований и статистики науки, 1996. – 411 с.
188. Hetalo V. Business Planning: Training. Guide / V. Hetalo, G. Goncharov, A. Kolesnik. - К.: "Publishing House" Professional ", 2008. – 240 р.
189. Захарченко В.И. Инновационное развитие в Украине: наука, технология, практика: [моногр.] / В.И. Захарченко, Н.Н. Меркулов, Л.В. Ширяева. – Одесса: «Печатный дом», «Фаворит», 2011. – 598с.
190. Захарченко В.І. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті: [навч. посіб.] / В.І. Захарченко. – Львів: «Магнолія», 2012. – 352с.
191. Захарчук Н.М. Аналіз фінансової звітності як фактор прийняття інвестиційних рішень / Н.М. Захарчук // Інноваційна економіка. – 2010. – № 1. – С. 196-199.
192. Інвестування: [Підручник] / [В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда]. – К.: Знання, 2008. – 452 с.
193. Бочаров В.В. Инвестиционный менеджмент / В.В. Бочаров. – СПб: Питер, 2002. – 160 с.
194. Денисенко М.П. Економіка підприємства: пошук шляхів розвитку: [Посібник] / М.П. Денисенко. – К.: МАУП, 2002. – 80 с.
195. Йохна М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності: [Навч. посіб.] / М.А. Йохна, В.В. Стаднік. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с.
196. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: [Навч. посіб.] / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.
197. Офіційна сторінка Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
198. Дука А.П. Теорія і практика інвестиційної діяльності. Інвестування: [Навч. посібник] / А.П. Дука. – К : Каравела, 2007. – 432 с.
199. Економічна енциклопедія / [під ред. С.В. Мочерного]. – К.: Вид. центр «Академія», 2000. – Т. 1, (3). – 864 с.

200. Економічна енциклопедія / [Редкол. С.В.Мочерний та ін.]. – К.: Вид. центр «Академія», 2002. – Т. 1, (3). – 950 с.
201. Економічний словник-довідник / [За ред. проф. С.В.Мочерного]. – К.: Феміна, 1995. – 368 с.
202. Єфімова Н.С. Сучасні проблеми управління інвестиційною діяльністю на підприємстві / Н.С. Єфімова // Економічний простір: зб. наук. пр. – 2009. – № 22. – С. 25-29.
203. Жарун О.В. Значення класифікації інвестицій для найбільш вдалого капіталовкладення / О.В. Жарун // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 1. – С. 9-11.
204. Жихарева В.В. Методологические основы управления рисками в инвестиционной деятельности судоходных компаний / В.В. Жихарева // Економічні інновації. Актуальні проблеми економіки й управління основною експлуатаційною діяльністю морського транспорту: зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – Вип. 39. – С. 102-109.
205. Жихарева В.В. Особенности инвестиционной деятельности в судоходной отрасли / В.В. Жихарева // Экономические инновации. Актуальные проблемы развития инфраструктуры производства: зб. наук. пр. – Одесса, 2006. – №25. – С. 59-68.
206. Молина Е.В. Факторы и резервы повышения социально-экономической эффективности инвестиционной деятельности / Е.В.Молина // Економічні інновації. – № 23. – 2005. – С. 130-136.
207. Жихарева В.В. Теория и практика инвестиционной деятельности судоходных компаний: [моногр.] / В.В. Жихарева. – Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2010. – 480 с.
208. Федоренко В.Г. Інвестиційні процеси в Україні / В.Г. Федоренко // Персонал. – 2007. – № 5. – С. 5-12.
209. Журавка А.В. Моделювання інвестиційних процесів розвитку / А.В. Журавка // Економічна кібернетика. – 2008. – № 1-2, (49-50). – С. 78-82.

210. Кащена Н.Б. Щодо уточнення понятійно-категорійного апарату проектів реальних інвестицій / Н.Б. Кащена, О.В. Цуканова, М.В. Свирид // Економічна стратегія і перспективи розвитку. – 2008. – № 1. – С. 141-149.

211. Загородній А.Г. Інвестиційний словник: [Навч. посібник] / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин. – Львів: Видавництво „Бескид Біт”, 2005. – 512 с.

212. Загородній А.Г. Менеджмент реальних інвестицій: [навч. посіб.] / А.Г. Загородній, Ю.І. Стадницький. – К.: Знання, 2000. – 209 с.

213. Задорожний З.В. Проблемы учета основных средств и капитальных инвестиций / З.В. Задорожний // Бухгалтерский учет и аудит. – 2002. – № 7. – С. 18-22.

214. Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] // // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 1999, № 40, ст. 365, станом на 03.11.2016. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

215. Зеленіна О.О. Сутність інвестицій та позичених коштів: узгодження термінології / О.О. Зеленіна // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 2, (48). – С. 179-185.

216. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2007. – 1072 с.

217. Зимин И.А. Реальные инвестиции : [Учебное пособие] / И.А. Зимин. – М.: Ассоциация авторов и издателей «ТАНДЕМ». Из-во «ЭКМОС», 2000. – 304 с.

218. Игонина Л.Л. Инвестиции : [учебное пособие] / Л.Л. Игонина; [под ред. В.А. Слепова]. – М.: Юристъ, 2002. – 480 с.

219. Инвестиции: [учеб. пособие] / [Г.П. Подшиваленко, Н.И. Лахметкина, М.В. Макарова и др.]. – [3-изд., перераб. и доп.]. – М.: КНОРУС, 2006. – 200 с.

220. Іванілов О.С. Економіка підприємства: [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728с.

221. Інструкція щодо заповнення форми державного статистичного спостереження № 2 “інвестиції” (річна) “Капітальні інвестиції” та № 2 “інвестиції” (квартальна) “Капітальні інвестиції” від від 09.10.2009 №376 [електронний ресурс] // Держкомстат України. – Оф. вид. станом на 08.11.2013. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1001-09>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

222. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс. – М.: Прогресс, 1978. – 117с.

223. Кайгородцева Т.Ф. Инвестиционный проект: понятие, классификация, этапы разработки / Т.Ф. Кайгородцева // G-Global. – 2012. – С. 8-12.

224. Калініна О.М. Бюджетування в управлінні оборотним капіталом промислового підприємства / О.М. Калініна, О.М. Ястремська, В.П. Божко. – Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін.-т», 2009. – 278 с.

225. Кантора С. Экономика предприятия: [Учебники для вузов] / С. Кантора. – СПб: Питер, 2002. – 352 с.

226. Mollick E. The Dynamics of Crowdfunding: An Exploratory Study / E. Mollick // Journal of Business Venturing. – 2014. – Vol. 29, I. 1. – P 54-60.

227. Khrushch N.A. Financial and economic essence and trends of crowdfunding in today's business environment / N.A. Khrushch, L.A. Prystupa // Economic Bulletin of Zaporozhye State Engineering Academy. – 2016. – №2 – P. 112-116.

228. Lerner J. Venture Capitalists and the Oversight of Private Firms / J. Lerner // Journal of Finance. – 1995. – Vol. 50. – P. 310-318.

229. Belleflamme P. Crowdfunding: Tapping the right crowd / P. Belleflamme, T. Lambert, A. Schwienbacher // Journal of Business Venturing. – 2014. – Vol. 29, I. 5. – P. 130-137.

230. Agrawal A. Some simple economics of crowdfunding NBER / A. Agrawal, C. Catalini, A. Goldfarb // Working Paper. – 2013. – № 19. – P. 133-137.

231. Howe J. Crowdsourcing. Collective intelligence as a tool for business development / Jeff Howe; [tr.from English]. – Moscow: Alpina Publisher, 2012. – 288 p.

232. Yunus M. Creating a world without poverty. Social Business and the Future of Capitalism / M. Yunus, A. Joly. – Moscow: Alpina Business Books, 2010. – 307 p.

233. The international crowdfunding website “Kickstarter” – [Electronic resource]. – Access: <https://www.kickstarter.com>

234. Киселица Е.П. Экономические технологии управления рисками деятельности предприятия с использованием ситуационного анализа / Е.П. Киселица // Экономика и производство. – 2006. – № 1-3. – С. 18-22.

235. Клейнер Г.Б. Развитие теории экономических систем и ее применение в корпоративном и стратегическом управлении / Г.Б. Клейнер. – М.: ЦЭМИ РАН, 2010. – 59 с.

236. Кобиляцький Л.С. Управління проектами: [навч. посіб.] / Л.С. Кобиляцький. – К.: МАУП, 2002. – 200 с.

237. Кирилова Л.І. Удосконалення підходів до оцінки абсолютної ефективності інвестиційних проектів / Л.І. Кирилова, О.В. Серебряков // Інвестиції: практика та досвід. – 2005. – № 12. – С. 22-25.

238. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов / В.В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 2009. – 144 с.

239. Ковтун Н.В. Система критеріїв та показників ефективності інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності / Н.В. Ковтун // Статистика України. – 2005. – № 4. – С. 4-8.

240. Ковтун С.А. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами / С.А. Ковтун. – Х.: Фактор, 2007. – 336 с.

241. Козлова В.В. Сучасний стан та перспективи інвестування в основний капітал промислових підприємств України / В.В. Козлова // Економічний простір: зб. наук. пр. – 2009 р. – Вип. № 23, (2). – С. 56-65.

242. Колмыкова Т.С. Инвестиционный анализ / Т.С. Колмыкова. – М.: Инфра-М, 2009. – 204 с.

243. Колтынюк Б.А. Инвестиции: [Учебник] / Б.А. Колтынюк. – М.:Издательство: «Михайлова В.А.», 2009. –480 с.

244. Porter M.E. The Competitive Advantage of Nations / M.E. Porter // Harvard Business Review. – 1990. – P. 210-231.

245. Копосов Г.А. Инвестиционная стратегия экономической безопасности предприятий региона / Г.А. Копосов, А.В. Крючковский, М.В.Шарко // Економічні інновації. – 2005. – № 23. – С. 235-242.

246. Корнилюк А.В. Банківське кредитування капітальних інвестицій підприємств харчової промисловості України / А.В. Корнилюк // Вісник Хмельницького університету. – 2010. – № 3. – С. 94-98.

247. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент [підручник] / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – [2-ге видання]. – Київ: «Центр учбової літератури», 2009. – 518 с.

248. Кришан О.Ф. Організаційно-економічний механізм прийняття інвестиційних рішень на машинобудівних підприємствах : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами. (За видами економічної діяльності)» / О.Ф. Кришан. – Дніпропетровськ, 2012. – 22 с.

249. Крупка І.М. Макроекономічний аналіз інвестування у трансформаційній Україні / І.М. Крупка. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2007. – С. 431-464.

250. Кубліков В.К. Аналіз джерел інвестиційних ресурсів в основний капітал підприємств України / В.К. Кубліков // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – № 3, (19). – с. 85-87.

251. Кузьмін О.Є. Ідентифікування узгодженості потреб у системі мотивування креативно-інвестиційної діяльності підприємства / О.Є.Кузьмін, А.М. Чушак-Голобородько // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – № 17. – С. 4-7.

252. Ліпич Л.Г. Інвестиційний контролінг – результат інтеграції інвестиційної діяльності та контролінгу / Л.Г. Ліпич // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Серія «Економічні науки». – 2008. – №7. – С. 119-124.

253. Кузьмін О.Є. Обґрунтування ухвалення поточних господарських рішень / О.Є. Кузьмін, А.А. Терехух // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 10. – С. 171-179.

254. Кузьмін О.Є. Теоретико-прикладні засади формування та реалізації господарських рішень на підприємстві / О.Є. Кузьмін // Економіка та держава. – 2013. – № 1. – С. 4-9.

255. Куриленко Т.П. Логіка прийняття рішень інвестиційного характеру / Т.П. Куриленко, В.В. Хрустальова // Науковий вісник академії муніципального управління. Серія «Економіка»: Зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 7. – С. 9-15.

256. Лепьохіна І.О. Планування капітальних інвестицій на підприємствах в умовах нестабільного зовнішнього середовища / І.О. Лепьохіна // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 17. – С. 6-7.

257. Липова О.Ю. Використання аналізу часових рядів у оцінці ефективності інвестицій в основний капітал з урахуванням ризиків / О.Ю. Липова // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 17. – С. 15-18.

258. Карпінський Р.Л. Економічна оцінка ефективності інвестицій / Р.Л. Карпінський // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. – К., 2010. – Вип. 6, (109). – С. 73-85.

259. Лисенко Н.М. Актуальні питання обліку капітальних інвестицій підприємствами (на прикладі житлово-комунального господарства) / Н.М. Лисенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 6. – С. 24-33.

260. Individual Competence Baseline for Project, Programme & Portfolio International Project. Management. – [4th edition]. – NY: Management Association, 2015. – 415 p.

261. Лукичева Л.И. Управленческие решения : [ученик] / Л.И. Лукичева, Д.Н. Егорычев; [под ред. Ю.П. Анискина]. – [4-е изд., стер.]. – М.: Омега-Л, 2009. – 383 с.

262. Лысюк А.П. Модели учета рисков в оценке эффективности реальных инвестиций : [Моногр.] / А.П. Лысюк. – О.: ТЭС, 2004. – 96 с.

263. Gordon W. Qualitative Market Research / W. Gordon, R. Langmaid // A Practitioner's and Buyer's Guide. – Gower, 1988. – P. 97-101.

264. Наказ «Методичні рекомендації щодо складання інвестиційного проекту (бізнес-плану) технічного переоснащення вугледобувного підприємства (шахти) 21.04.2009, №152 [Електроний ресурс] // Міністерство вугільної промисловості України. – Оф. вид. станом на 20.05.2011 р. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN46388.html. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

265. Ляхович Л.А. Моніторинг інвестиційних проектів підприємств / Л.А. Ляхович // Інноваційна економіка. – 2012. – №5. – С. 249-368.

266. Мазур И.И. Управления проектами: [Учебное пособие] / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге; [Под общ. ред. И.И. Мазура]. – [2-е изд.]. – М.: Омега-Л, 2004. – 664 с.

267. Майданевич П.М. Облікове забезпечення інвестиційної діяльності / П.М. Майданевич // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Розділ Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – № 647. – с. 424.

268. Паранько Я.О. / Проблеми прийняття управлінських ІР на машинобудівних підприємствах: зарубіжний досвід / Я.О. Паранько // Управління у сфері фінансів, страхування та кредиту. – Л. : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. – С.250-252.

269. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: [навч. посіб.] / Т.В. Майорова. – К: Центр навчальної літератури, 2009. – 472 с.

270. Марченко С.О. Роль інвестицій у відтворенні основних фондів (на прикладі миколаївської області) / С.О. Марченко, Л.Г. Шемет // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 2, (80). – С. 156-161.

271. Массе П. Критерии и методы оптимального капиталовложения / П. Массе; [Пер. с франц.]. – М: «Статистика», 2006. – 503 с.

272. Мацак А.Г. Залучення інвестиційних ресурсів в промислові підприємства України [Електроний ресурс] / А.Г. Мацак. – 2010. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68810.doc.htm. – Доступно на 12.04.2016. – Назва з екрана.

273. Кузьмін О.Є. Финансово-инвестиционное обеспечение производственно-хозяйственных проектов машиностроительных предприятий на основе их инвестиционных портфелів / О.Є. Кузьмін, Л.А. Саталкина // Экономика и предпринимательство. – 2014. – № 1, Ч. 1. – С. 251-258.

274. Мелих О.В. Проблеми оцінки інвестиційних проектів у фінансовому контролізі / О.В. Мелих // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. – 2009. – №4 – 95 с.

275. Поколенко В.О. Формування раціональної програми втілення проектів інвестицій інтегрованим методом балансу інвестиційних критеріїв / В.О. Поколенко // Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин: Зб. наук. пр. – К, 2002. – Вип. 11. – С. 38-54.

276. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [ред. Л.И. Евенко; пер. с англ.]. – Изд. 3-е. – М. : Вильямс, 2009. – 672 с.

277. Миколайчук О.М. Особливості інвестиційної активності регіонів України / О.М. Миколайчук // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – № 1. – С. 63-68.

278. Міжнародна інвестиційна діяльність: [підр. для студ. вищ. навч. закл.] / [Лук'яненко Д.Г., Губський Б.В., Мозговий О.М. та ін.]. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.

279. Мойсеєнко І.П. Інвестування: [Навчальний посібник] / І.П. Мойсеєнко. – К.: Знання, 2006. – 490 с.

280. Трансформація комплаенса и риск-менеджмента в системе внутреннего контроля / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reglament.net/bank/control/2011_1_article_3.htm. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

281. Комплаенс-контроль: что такое и для чего нужен / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iccwbo.ru/blog/2016/komplaens-kontrol-chno-takoe-i-dlya-chego-nuzhen>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

282. Наказ «Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво» від 25.09.2001 № 218/446 [Електронний ресурс] // Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України і Міністерства фінансів України. – Оф. вид. станом на липень 2008р. – Режим доступу : http://www1.nas.gov.ua/infrastructures/Legaltexts/Others/me_mf/Pages/218-446.aspx. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

283. Наказ «Методичні рекомендації з розроблення бізнес-плану підприємств» від 06.09.2006р. № 290 [Електронний ресурс] // Міністерство економіки України. – Оф. вид. станом на 27.03.2007 р. – Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/fpart12/idx12546.htm>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

284. Наказ «Про затвердження Інструкції щодо заповнення форм державного статистичного спостереження № 2-інвестиції (квартальна) «Капітальні інвестиції» та №2-інвестиції (річна) «Капітальні інвестиції»» від 9 жовтня 2009 року № 376 : [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Оф. вид. станом на 08.11.2013. – Режим доступу:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/an/137/RE17017.html. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

285. Національний стандарт №3 «Оцінка цілісних майнових комплексів» від 29 листопада 2006 р. № 1655 // Кабінет Міністрів України. – Оф. вид. – Режим доступу:<http://zakon.nau.ua/doc/?code=1655-2006-%EF>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

286. Непомнящий Е.Г. Инвестиционное проектирование: [учеб. пособ.] / Е.Г. Непомнящий. – Таганрог.: Изд-во ТРТУ, 2003. – 421 с.

287. Павлова С.І. Теоретичні підходи до класифікації методів оцінки інвестиційних проектів / С.І. Павлова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: економічні науки. – 2009. – № 4. – С. 195-198.

288. Пайк Р. Корпоративные финансы и инвестирование / Р. Пайк, Б. Нил; [пер. з англ.]. – СПб.: Питер, 2006. – 784с.

289. Паливода К. Капітальні інвестиції: фінансово-економічна сутність та форми прояву / К. Паливода // Банківська справа. – № 3. – 2009. – С. 46-55.

290. Пащенко О.В. Методичне забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень на підприємствах суднобудування : автореф. дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами. (За видами економічної діяльності)» / О.В.Пащенко. – Одеса, 2009. – 20 с.

291. Пересада А.А. Інвестиційний аналіз: [навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц.] / А.А. Пересада, С.В. Онікієнко, Ю.М. Коваленко. – К.: КНЕУ, 2003. –134с.

292. Пересада А.А. Основы инвестиционной деятельности: [монографія] / А.А. Пересада. – К. : изд. Либра, 1994. – 344 с.

293. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.

294. Петруня Ю.Є. Прийняття управлінських рішень : [Навчальний посібник] / [за ред. Ю.Є. Петруні]. – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 216 с.

295. Катеринич М.Б. Аналіз та оцінка інвестиційних проектів / М.Б. Катеринич // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 16. – С.11-17.

296. Податковий кодекс України : за станом на 17.01.2015р., №2755-VI : [Електроний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф.вид. від 2010р., № 13-14, 15-17, ст. 112. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

297. Покотило Т.В. Історичний аспект розвитку державногерегулювання інвестиційної діяльності / Т.В.Покотило // Державне будівництво. – 2007. – № 2. – С. 210-215.

298. Папп В.В. Інноваційна інфраструктура підтримки малого підприємництва в Україні: стан, тенденції та перспективи / В.В. Папп, Н.В. Бошота // Інвестиції: практика та досвід: Науково-практ. журнал. – 2013. – № 16. – С. 22-27

299. Анін В.І. Моделювання ресурсної структури процесу бюджетування підприємства / В.І. Анін, Є.Б. Геллер // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 19. – С. 59-60

300. Ильшева Н.Н. Учёт, анализ и стратегическое управление инновационной деятельностью / Н.Н. Ильшева, С.И. Крылов. – М.: Финансы и статистика, 2014. – 216 с.

301. Микитюк П.П. Інноваційна діяльність: [Навч. посіб.] / П.П. Микитюк, Б.Г. Сенів. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 392 с.

302. Николаев М.А. Инвестиционная деятельность: [учеб. Пособие] / М.А. Николаев. – М.: Финансы и статистика; ИНФРА-М, 2014. – 336 с.

303. Інноваційна діяльність промислових підприємств Одеської області у 2013 р. / Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Єрмоменко Т.І. – 2014 р. – 27 с.

304. Інвестиційна та будівельна діяльність в Одеській області у 2013 р. / Статистичний бюлетень Головного управління статистики в Одеській області. Відпов. за випуск Присуха С.А. – 2014 р. – 19 с.

305. Савчук В.П. Финансовый менеджмент. Практическая энциклопедия: [підр. для вищ.навч.закл.] / В.П. Савчук. – К.: ИД Максимум, 2005. – 884 с.

306. Сажинець С.Й. Організація обліку капітальних інвестицій у створення необоротних активів господарським способом на пром підприємствах / С.Й. Сажинець // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Розділ Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – № 647. – 504 с.

307. Сазонець І.Л. Інвестування: міжнародний аспект: [навч.посіб.для студ. вищ. навч. закл.] / І.Л. Сазонець, В.А. Федорова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 272 с.

308. Салтыков А.В. Норматив эффективности капитальных вложений в динамических моделях экономики / А.В. Салтыков // Вісник СумДУ. Серія Економіка. – 2008. – № 1. – С. 161-167.

309. Свірідова Н.Д. Прямі іноземні інвестиції: світовий досвід та стратегія залучення в економіку України: [Моногр.] / Н.Д. Свірідова. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 164 с.

310. Мізюк Б.М. Конкурентні стратегії торговельних підприємств: [монографія] / Б.М. Мізюк, І.І. Тучковська // Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2013. – 192 с.

311. Мізюк Б.М. Оцінювання рівня інвестиційної діяльності малих підприємств за допомогою індикаторів інвестиційної безпеки / Т.О. Скрипко, Б.М. Мізюк // Вісник Національного університету Львівська політехніка. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.– 2013. – №767. – С. 225-232

312. Мізюк Б.М. Інформаційні підходи до управління в антикризових умовах: Матеріали наукової конференція професорсько-викладацького складу і аспірантів [“Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції”], (Україна, м. Львів, 2015 рік) / Б.М. Мізюк. – Львів: Видавництво ЛКА, 2015. – С. 23-24

313. Системи прийняття рішень в економіці та техніці: від теорії до практики: [моногр.] / [О.Є. Кузьмін, В.Й. Жежуха, Н.А. Городиська та ін.]; за заг. ред. Савчук Л.М. – Павлоград: Арт Синтез-Т, 2014. – Т.1, (2). – 436 с.

314. Мізюк Б.М. Система раннього розпізнавання ситуації як інформаційна база стратегічних досліджень / Б.М. Мізюк // Вісник Львівського торговельно-економічного університету (Економічні науки): Зб. наук. праць. – Львів, 2016. – Вип. 51. – С. 171-177.

315. Отенко В.Л. Система управління інноваційним розвитком підприємств // ВЛ. Отенко // Моделювання регіональної економіки. Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ, 2016. – Вип. 1(27). – С. 84-91.

316. Отенко В.І. Методичне забезпечення стратегічних змін машинобудівних підприємств: науковий та прикладний аспекти / В.І. Отенко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2013. – № 769. – С. 445-451.

317. Яковлев А.І. Формування та оцінювання портфеля інноваційно-інвестиційних проектів на підприємстві: [монографія] / А.І. Яковлев, С.О. Васильцова. – Харків: видавництво «НТМТ», 2013. – 225 с.

318. Яковлев А.І. Аналіз сучасного стану інтелектуально-інноваційної діяльності / А.І. Яковлев, О.П. Косенко, М.М. Ткачев // Вісник НТУ «ХП». Серія «Технічний прогрес і ефективність виробництва»: Зб. наукових праць. – Х., 2015. – Вип. 25 (1134). – С. 162-174.

319. Яковлев А.І. Методичні засади вибору пріоритетних напрямів інноваційного розвитку в Україні / А.І.Яковлев // Наука і наукознавство. – 2013. – № 3. – С.45-57

320. Ткач І.В. Економічна сутність капітальних інвестицій як об'єкта бухгалтерського обліку / І.В. Ткач // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць. – К., 2008. – Вип. № 12. – С. 327-335.

321. Дацюк С. Популярно про стратегію та стратегування [Електроний ресурс] / С. Дацюк. – Режим доступу : <http://blogs.pravda.com.ua/authors/datsuk/472a2b93429a0>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

322. Отенко В.І. Корпоративне управління інноваційною діяльністю // В.І.Отенко // Управління розвитком складних систем: Зб.наук.праць. – К., 2015.– № 28 (2).– С. 163-168.

323. Катеринич М.Б. Аналіз та оцінка інвестиційних проектів / М.Б. Катеринич // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 16. – С.11-17.

324. Тянь Р.Б. Управління проектами / Р.Б. Тянь, Б.І. Холод, В.А. Ткаченко. – К.: ЦУЛ, 2004. – 224 с.

325. Тьюлз Р. Фондовий ринок / Р. Тьюлз, Э. Бредли, Т. Тьюлз; [Пер.с англ.]. – [6-е изд.]. – М.: ИНФРА-М, 1997. – № VIII. – 648 с.

326. Удалих О.О. Особливості інвестиційного проектування на підприємстві / О.О. Удалих, С.О. Волженцев // Економічний простір: зб.наук. пр. – 2009. – Вип. № 23/2. – С. 50-55.

327. Управління інвестиціями на підприємстві: [навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. економ. спец.] / [Козаченко Г.В., О.М. Антіпов, О.М. Ляшенко, Г.І. Дібніс]. – К.: Лібра, 2004. – 368 с.

328. Фалк М. Прямі іноземні інвестиціїт країн ЄС / М. Фалк, І. Матт // Журнал Європейської економіки. – 2008.– № 4, Т. 7.– 472 с.

329. Фатхутдинов Р.А. Управленческие решения: [учебник для ВУЗов] / Р.А. Фатхутдинов. – [5-е изд., перераб. и доп.]. – М.: ИНФРА-М. –2002. – 314 с.

330. Individual Competence Baseline for Project, Programme & Portfolio International Project. Management. – [4th edition]. – NY.: Management Association, 2015. – 415 p.

331. Череп А.В. Структурні реформи економіки : світовий досвід, інститути, стратегії для України : [кол. моногр.] / А.В. Череп. – Тернопіль-Донецк : Економічна думка ТНЕУ, 2011. – 502 с.

332. Федченко Т.В. Елементи вдосконалення процесу оцінки інвестиційних проектів [Електронний ресурс] / Т.В. Федченко, Н.П. Попович. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/8._NPE_2007/Economics/21101.doc.htm. – Доступно на 16.04.2016. – Назва з екрана.

333. Филипенко О.М. Теоретичні підходи до визначення класифікації інвестицій підприємства / О.М. Филипенко, І.В. Жарко, Т.С.Сидоренко // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 1, (7). – С. 396-402.

334. Морозов В.В. Використання системи якісних показників дооцінки ефективності діяльності з управління проектами в проектно-орієнтованих компаніях / В.В. Морозов // Управління проектами та розвиток виробництва. – 2008. – № 2, (26). – С. 119-124.

335. Фирсов М.В. Методика моделирования процесса разработки эффективной структуры бизнеса / М.В. Фирсов // Экономика и производство. – 2005. – № 1-3. – С. 19-22.

336. Фінансове управління розвитком підприємства у нестабільному середовищі / [Брейлі Р., Майерс С., Захарченко, В., Меркулов, М, Балахонова О.] // The Peculiarities of Work Incentives of Labour at Machine Building Enterprises of Ukraine. – 2014. – 348с.

337. Холт Р.Н. Планирование инвестиций / Р.Н. Холт, С.Б. Баренс; [пер. с англ. Агансандяна Г.А.]. – М.: Дело ЛТД, 2000. – 542 с.

338. Хотомлянский А.Л. Совершенствование методики определения экономической эффективности капитальных вложений / А.Л. Хотомлянский, П.А. Знахуренко // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3, (69). – С. 155-161.

339. Хрущ Н.А. Проблеми прийняття управлінських рішень в системі стратегічного управління підприємствами / Н.А. Хрущ, О.С.Корпан, М.В. Желіховська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 1. – С. 41–45.

340. Черваньов Д.М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств / Д.М. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.

341. Череп А.В. Інвестиційна діяльність України: стан та шляхи активізації / А.В. Череп, Г.І. Рурк // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2011. – № 3. – С. 48-52.

342. Череп А.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів : [моногр.] / А.В. Череп, Д.І. Голубєв; [під заг. ред. Череп А.В]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – Т. 2. – 311с.

343. Череп А.В. Інноваційно-інвестиційна діяльність як чинник стабілізації економіки держави та регіонів : [моногр.] / А.В. Череп, Д.І. Голубєв; [під заг. ред. Череп А.В]. – Запоріжжя: ЗНУ, 2011. – Т. 1. – 335 с.

344. Чирик Н.В. Організаційно-методичні аспекти обліку капітальних інвестицій на промислових підприємствах / Н.В. Чирик // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Розділ Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2009. – № 647. – С. 535.

345. Чирик Н.В. Суть та значення поняття «капітальні інвестиції» в умовах глобалізації економіки України / Н.В. Чирик // Економічний аналіз. – 2008. – № 3. – С. 126-128.

346. Чирик Н.В. Управління капітальними інвестиціями в умовах ринкової трансформації економіки України / Н.В. Чирик, Н.А. Щербакова // Фінанси, облік і аудит. – 2009. – № 14. – С. 324-330.

347. Шаповалова О.В. Механизм принятия инвестиционных решений на промышленном предприятии : Материалы междунар. научн.- практ. конф. [“Инвестиционные приоритеты эпохи глобализации: влияния на национальную экономику и отдельный бизнес”], (4-15 февраля 2008 г.) / О.В. Шаповалова. – 2008. – С. 684-685.

348. Ястремська О.М. Стратегічне інвестування підприємств: шляхи активізації / О.М. Ястремська, Н.Л. Яблонська-Агу // Бизнес информ. – 2012. – №12. – С. 184-186.

349. Ястремська О.М. Стратегія підприємства: адаптація організації до впливу світових суспільно-економічних процесів : [монографія] / [Наливайко А.П., Решетняк Т.І., Євдокимова Н.М. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. А.П. Наливайка. – К.: КНЕУ, 2013. – 454 с.

350. Hackbarth D. Optimal priority structure, capital structure, and investment / D. Hackbarth, D. Mauer // *Review of Financial Studies*. – 2012. – Vol. 25, Issue 3. – pp. 747-796.

351. Kannadhasan M. Impact of individual and Organisational characteristics On risk analysis in strategic Investment decisions / M. Kannadhasan. – 2014. – 54 p.

352. Marcela C. Investment projects: general presentation, definition, classification, characteristics the stages / C. Marcela. – 2008. – 700p.

353. Marnet O. Behaviour and Rationality in Corporate Governance (Routledge Series in Corporate Governance) / O. Marnet. – London; NY: Routledge, 2008. – 303 p.

354. Mohr P.N.C. The aging investor: Insights from neuroeconomics // P.N.C. Mohr, H.R. Heekeren. – 2012. – 26 p.

355. Mohr P.N.C. Neuroeconomics and aging: neuromodulation of economic decision making in old age / P.N.C. Mohr, S.C. Li, H.R. Heekeren. – *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 2010. – pp. 678–688.

356. Robbins L. An Essay of the Nature and Significance of Economic Science / L. Robbins. – London: Macmillan, 2007. – 156 p.

357. Yih J. Stages of Investing / J. Yih // *Retire Happy*. – 2013. – 46 p.

358. Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» від 30.10.1996 № 448/96-ВР. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

359. Закон України «Про інститути спільного інвестування». від 05.07.2012 № 5080-VI. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. –

Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

360. Асаул А.Н. Корпоративные ценные бумаги как инструмент инвестиционной привлекательности компаний / А.Н. Асаул, М.П. Войнаренко, Н.А. Пономарева, Р.А. Фалтинский ; [под ред. А.Н. Асаула]. – СПб. : АНО «ИПЭВ», 2008. – 288 с.

361. Філіппова С.В. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття інвестиційних рішень в формуванні конкурентоспроможності регіону / С.В. Філіппова, О.С. Балан // Формування конкурентоспроможності економіки регіону Українського Причорномор'я: [моногр.]. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2012. – Розд. 8. – С. 199-233.

362. Fabozzi F.J. CFA. Investment management / F.J.Fabozzi. – [2nd ed.]. – New Jersey, 1998. – 837 p.

363. Pearce J.A. Strategic Management: formulation, implementation and control / J.A. Pearce, R.B. Robinson. – [8-th ed.]. – NY: McGraw-Hill/Irwin, 2003. – 1087 p..

364. Edvin J. Elton. Modern Portfolio Theory and Investment Analysis / Edvin J. Elton, Martin J. Gruber. – [7-th Edition]. – NY: NY University, 2014. – 728 p.

365. Наука, технології та інновації // Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Елект. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.od.ukrstat.gov.ua>

366. Меркулов М.М. Науково-технічний розвиток та управління інноваціями: [монографія] / М.М. Меркулов. – Одеса: Фенікс, 2008. – 344 с.

367. Наказ “Методика розрахунку індексу капітальних інвестицій” від 25.12.2009, №494 [Електронний ресурс] // Держкомстат. – Режим доступу : http://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2009/494/metod.htm. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

368. Чернов В.Г. Методологія оцінювання інноваційного розвитку з використанням нейро-нечіткого моделювання / В.Г. Чернов, О.В. Дорохов // Економіка розвитку. – 2015. – № 3, (75). – С. 88-95.

369. Шейко І.А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності машинобудівних підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / І.А. Шейко. – Харків, 2013. – 20 с.

370. Шершенюк О.М. Оцінка інтегрального ефекту від впровадження інновацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.02 «Економіка та управління науково-технічним прогресом» / О.М. Шершенюк. – Харків, 2006. – 20 с.

371. Яшин С.Н. Методика комплексной оценки эффективности инновационной деятельности промышленных предприятий на основе формирования системы экономических показателей / С.Н. Яшин, Т.М. Крюкова // Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р.Е. Алексеева – 2010. – № 1, (80). – С. 88-95.

372. Бутенко Д.С. Оцінка результативності інноваційної діяльності підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Д.С. Бутенко. – Харків, 2012. – 20 с.

373. Гарматій Н.М. Сутність інноваційного капіталу та необхідність його застосування в галузі телекомунікацій / Н.М. Гарматій // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 42-46.

374. Гліненко Л.К. Методологічні засади індикативної оцінки еволюційної доцільності реалізації інноваційних проектів / Л.К. Гліненко // Механізм регулювання економіки. – 2009. – №3, Т.2. – С. 191-198.

375. Наказ Державного комітету України з питань науки, інновації та інформатизації «Про Методичні рекомендації з комерціалізації розробок, створених у результаті науково-технічної діяльності» від 13.09.2010р. № 18.

[Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/FIN58763.htm. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

376. Шацкова Л.П. Економічне оцінювання інноваційної діяльності промислового підприємства: своєчасність процесу та достовірність результату: [моногр.] / Л.П. Шацкова, К.В. Ковтуненко. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 254 с.

377. Чайка В.В. Вимірювання ефективності інноваційної діяльності підприємства (на прикладі чорної металургії) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / В.В. Чайка. – Одеса, 2007. – 21 с.

378. Савенко К.С. Оцінка економічної ефективності інноваційних технологій на промислових підприємствах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / К.С. Савенко. – Харків, 2013. – 22 с.

379. Дмитрів К.І. Метод оцінювання об'єктів промислової власності підприємства / К.І. Дмитрів // Економічний аналіз: зб. наук. Праць. – Тернопіль, 2011. – Вип. 8, Ч. 2. – С. 118-122.

380. Мірошник Р.О. Проблеми використання та оцінки інноваційного потенціалу підприємства / Р.О. Мірошник, Л.В. Меренюк // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. – 2008. – № 18 (611). – С. 191-197.

381. Пиж Н.С. Оцінка ефективності впровадження інновацій на підприємстві / Н.С. Пиж // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2012. – № 38. – С. 203-206.

382. Плахотнік О.О. Механізм ефективного управління інноваційними процесами підприємства / О.О. Плахотнік // Вісник Приазовського державного технічного університету. – 2014. – №. 27. – С. 108-117.

383. Лабунська С.В. Методологічні засади управління витратами інноваційної діяльності підприємства: аспекти економічної безпеки: автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / С.В. Лабунська. – Суми, 2015. – 40 с.

384. Прохорова В.В. Методика оцінки рівня стійкості інноваційно-інвестиційного розвитку машинобудівних підприємств / В.В. Прохорова, О.О. Мушников // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2014. – № 2, (26). – С. 44-53.

385. Лисенко Л.А. Оцінка ефективності інноваційної діяльності промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / Л.А. Лисенко. – Харків, 2010. – 16 с.

386. Иванов А.А. Многокритериальная оценка концепций измерения результативности в управлении предприятием / А.А. Иванов, С.Ю. Шевченко // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент» – 2014. – № 3, Т. 8. – С. 66-75.

387. Mensh G. Stalemate in Technology: Innovation Overcome the Depression / G. Mensh. – Cambridge: Mass., 1979. – 343 p.

388. Батенко Л.П. Зміст і критерії оцінки ефективності реальних та фінансових інвестицій / Л.П. Батенко, І.В. Кубарева // Вісник Криворізького економічного інституту КНЕУ. – 2009. – № 3, (19). – с. 105-112.

389. Глухова С.В. Сучасні підходи до оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства / С.В. Глухова // Вісник НТУ „ХПІ”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – 2013. – № 20, (993). – С. 135-140.

390. Ільченко О.О. Облік та аналіз витрат на інновації: управлінський аспект: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. екон. наук за спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О.О. Ільченко. – Київ, 2009. – 21 с.

391. Костирко Л.А. Аналітичний інструмент оцінювання ефективності витрат на інноваційну діяльність підприємства : [моногр.] / Л.А. Костирко, А.А. Мартинов, Г.О. Надьон. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 246 с.

392. Инновационный менеджмент : [справ. пособ.] / [Под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели]. – [Изд. 2-е перераб. и доп.]. – М.: ЦИСН, 1998. – 568 с.

393. Ковтуненко К.В. Інноваційний процес та інноваційна діяльність як рушійна сила формування інтелектуального капіталу промислового підприємства [Електронний ресурс] / К.В. Ковтуненко // Економіка. Управління. Інновації. – 2013. – № 1, (9). – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2013_1/pdf/13kkvkpp.pdf. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

394. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

395. Російсько-український словник наукової термінології: Суспільні науки / [Ред. Черторизька Т.К.]. – К.: Наук. думка, 1994. – 600 с.

396. Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики: [монографія] / [М.О. Кизим, О.М. Тищенко, О.М. Ястремська та ін.]. – Х.: Вид. «ІНЖЕК», 2013. – 346 с.

397. Крючкова І.Р. Інноваційно-інвестиційна діяльність промислового підприємства: симбіоз економічного оцінювання та залучення джерел фінансових та альтернативних ресурсів: [моногр.] / І.Р. Крючкова, С.В. Філіппова. – Одеса: ОНПУ, ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 190с.

398. Коюда В.О. Інноваційна діяльність підприємства та оцінка її ефективності: [моногр.] / В.О. Коюда, Л.А. Лисенко – Х. : ФОП Павленко О.Г.; ВД «ІНЖЕК», 2010. – 224 с.

399. Чорна М.В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: [моногр.] / М.В. Чорна, С.В. Глухова. – Харків: ХДУХТ, 2012. – 210 с.

400. Цимбалюк Л.Г. Формування та управління витратами виробництва / Л.Г.Цимбалюк, Н.П.Скригун, Л.І.Антошкіна. – Донецьк : Юго-Восток, 2009. – 240 с.

401. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : [моногр.] / Г.О. Партин. – К.: УБС НБУ, 2008. – 219 с.

402. Костирко Л.А. Аналітичний інструмент оцінювання ефективності витрат на інноваційну діяльність підприємства : [моногр.] / Л.А. Костирко, А.А. Мартинов, Г.О. Надьон. – Луганськ : Ноулідж, 2011. – 246 с.

403. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2010. – Оф. вид. – 347 с.

404. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2011. – Оф. вид. – 282 с.

405. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2012. – Оф. вид. – 305 с.

406. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2013. – Оф. вид. – 287 с.

407. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2014. – Оф. вид. – 255 с.

408. Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник. – К.: Держкомстат України, 2015. – Оф. вид. – 257 с.

409. Оценка эффективности деятельности компании. Практическое руководство по использованию сбалансированной системы показателей: [пер. с англ.] / Ольве, Нильс-Горан, Рой, Жан, Веттер, Магнус. – М.: Издательский дом "Вильяме", 2004. – 304 с.

410. Local enterprise partnership [Електронний ресурс] // Офіційна сторінка уряду Великобританії / UK economy: Department of communities and local government. – 29 June 2010. – Режим доступу : <https://www.gov.uk>.

411. Яшкіна О.Л. Система маркетингових досліджень інновацій машинобудівних підприємств: дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)» / О.Л. Яшкіна. – Одеса, 2014. – 544 с.

412. Балабанова Л.В. Управління реалізацією стратегій підприємства: маркетинговий підхід: [монографія] / Л.В. Балабанова, І.С. Фоломкіна. – Донецьк: [ДонНУЕТ], 2009. – 402 с.

413. Бельтюков Є. Методологічні засади процесу формування потенціалу інноваційного розвитку промислового підприємства / Є. Бельтюков, І. Черкасова // Економіст. – 2013. – № 3. – С. 25-28.

414. Божкова В.В. Стратегічне планування маркетингових комунікацій інноваційної продукції промислових підприємств: [монографія] / В.В. Божкова. – Суми: СумДУ, 2010. – 305 с.

415. Буркинський Б.В. Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону : [монографія] / Б.В. Буркинський, М.А. Коваленко. – Херсон: Олді-плюс, 2008. – 405с.

416. Войт С.М. Теорія і практика інституційного регулювання інноваційно-інвестиційних процесів у промисловості: регіональний аспект : [монографія] / С.М. Войт. – Херсон : Видавець Грінь Д.С., 2013. – 352 с.

417. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: [монографія] / С.М. Ілляшенко. – Суми: Папірус, 2010. – 624 с.

418. The Limits to Growth / [Meadows D.X., Meadows D.L., Randers J., & Behrens, W.]. – New York: University Books, 1971. – 275 p.

419. Metcalfe S. The Economic Foundations of Technology Policy: Equilibrium and Evolutionary Perspectives / S. Metcalfe // Handbook of the Economics of Innovation and Technological Change. – Oxford (UK)/Cambridge (US): Blackwell Publishers, 1995. – P. 409-512.

420. Ілляшенко С.М. Оцінка ефективності вибору стратегій диверсифікації промислових підприємств / С.М. Ілляшенко, Г.О. Пересадько // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка та менеджмент: Зб. наук. пр. – Суми, 2009. – Вип. 12 (38). – С. 8-11.

421. Ілляшенко С.М. Сучасні тенденції застосування інтернет-технологій у маркетингу / С.М. Ілляшенко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. II. – С.64-74.

422. Mitscherlich W. Der Wirtschaftliche Fortschritt / W. Mitscherlich. – Leipzig, 2000. – 223 p.
423. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / [Денисенко М. П., Михайлова Л. І., Грищенко І. М. та ін.]; за ред. д.е.н., проф., акад. М.П. Денисенка, проф. Л.І. Михайлової. – С: ВТД «Університетська книга», 2008. – 1050 с.
424. Інноваційна стратегія українських реформ / [А.С. Гальчинський, В.М. Геєць, А.К. Кінах, В.П. Семиноженко]. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
425. Кендалл М. Том 2. Статистические выводы и связи / М. Кендал, А. Стьюарт. – М.: Наука, 1973. – 932 с.
426. Кондратьев Н.Д. Избранные сочинения / Н.Д. Кондратьев. – М.: Экономика, 1993. – 544 с.
427. Коюда О.П. Інноваційна діяльність: від оцінки привабливості до інвестиційного забезпечення: [монографія] / О.П. Коюда, В.Ф. Колесніченко. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2009. – 275 с.
428. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: [моногр.] / С.М. Ілляшенко, О.А. Біловодська. – Суми : Університетська книга, 2010. – 281 с.
429. Кузьмін О.Є. Інвестиційна та інноваційна діяльність: [Монографія] / О.Є. Кузьмін, С.В. Князь. – Львів: ЛБІ НБУ, 2003. – 233 с.
430. Лазарева Є.В. Методологічні аспекти формування інноваційної системи регіону: [монографія] / Є.В. Лазарева. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2010. – 320 с.
431. Федулова Л.І. Інноваційна економіка: підручник / Л.І. Федулова. – К. : Либідь, 2006. – 480 с.
432. Макконнелл К.Р. Экономика: принципы, проблемы и политика. [В 2-х т.] / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю; [Пер. с англ. 11-го изд.]. – М.: Республика, 1992. – Т.1. – 399 с.
433. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: [монографія] / [За ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка]. – Суми: Папірус, 2010. – 624 с.

434. Маркс К. Капитал [в 23-х т.] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – [2-е изд.]. – М., 1960. – Т. 1. – 907 с.
435. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [стат. збірник]. – К.: ДП „Інформаційно-видавничий центр Держстату України”, 2012. – 305 с.
436. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [стат. збірник]. – К.: ДП „Інформаційно-видавничий центр Держстату України”, 2013. – 314 с.
437. Панков А.В. Особливості ведення інноваційної діяльності в умовах впровадження парадигми відкритих інновацій / А.В.Панков // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9. – С. 113-118.
438. Закон України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності”: від 08.09.2011 р. № 3715-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.
439. Сигел Э.Ф. Практическая бизнес-статистика / Э.Ф. Сигел; [Пер. с англ.]; под ред. А.П. Горбачика. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2008 – 1056 с.
440. Соколовська З.М. Імітаційне моделювання бізнес-процесів складаних Економічних систем // Праці Одеського політехнічного університету: Науковий та науково-виробничий збірник. – Одеса, 2011. – Вип. 3 (37). – С. 135-141.
441. Філіппова С.В.. Актуальні питання формування інноваційних стратегій підприємств / С.В. Філіппова, М.П. Тимошук, Н.М. Дащенко // Праці Одеського політехнічного університету: Науковий та науково-виробничий збірник. – Одеса, 2011. – Вип. 2 (36). – С. 297-301.
442. Соколовська З.М. Імітаційні технології в аналізі бізнес-процесів підприємств // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Серія «Економіка и менеджмент»: Зб. наук. пр. – Одеса, 2011. – Вип. 1. – С. 62-68.
443. Управління інноваційними процесами в межах екосистеми: [монографія] / [Н.І. Чухрай, Р. Патора, А.Г. Загородній та ін.]; за наук. ред. Н.І. Чухрай. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – 216 с.

444. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток промисловості України: тенденції та закономірності / Л.І. Федулова // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 3 (69). – С. 82-97.

445. Delbercq A.L. Group Techniques for Program Planning: a Guide to Nominal Group Technique and Delphi Processes / Delbercq A.L., Van de Ven A.H.. Scot Foreman. – 1975. – 198 p.

446. Филиппова С.В. Формирование стратегии развития машиностроительного предприятия в условиях роста его наукоемкости [Моногр.] / С.В. Филиппова, Ван Тао, Н.А. Заец – Донецк: изд-во «Ноулидж» (донецкое отделение), 2013. – 250 с.

447. Харічков С.К. «Маркетинг. Менеджмент. Інновації»: [монографія] / С.К. Харічков, І.М. Окландер; [за ред. д.е.н., професора С.М. Ілляшенка]. – Суми: Папірус, 2010. – 624 с.

448. Parker P. Aggregate diffusion forecasting models in marketing: A critical review / P. Parker // International Journal of Forecasting. – 1994. – V. 10. – P. 353-380.

449. Parker P. Choosing among diffusion models: Some empirical evidence / P. Parker // Marketing Letters. – 1993. – V. 4. – P. 81–94.

450. Філіппова С.В. Формування інтерактивної інформаційно-аналітичної бази для планування та прогнозування розвитку інноваційно-активних підприємств Одеського регіону / С.В. Філіппова С.В., О.А. Григор'єва, Н.М. Селіванова // Аграрний вісник Причорномор'я: Економічні науки: Зб. наук. пр. – Одеса, 2010. – Вип. 53. – С.343-346.

451. Big Data And Simulations Are Transforming Marketing / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/big-data-in-marketing>. – Доступно на 10.12.2016. – Назва з екрана.

452. Bitner M.J. Servicecapes: The impact of Physical surrounding on Customer and Employees / M.J. Bitner // Journal of Marketing. – 1992. – № 56. – P. 110-120.

453. Borden N. Marketing Mix / N. Borden [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.businessmate.org/Article.php?ArticleId=201>. — Доступно на 10.12.2016. — Назва з екрана.

454. Burns Alvin C. Marketing Research / Burns Alvin C., Bush Ronald F. — [2 ed.]. — NY: Prentice Hall International, Inc. 1998. — 637 p.

455. Committee of Definitions of the American Marketing Associations. — NY, 1960. — 173 p.

456. Clark John M. The Economics of Planning Public Works / Clark John M. — Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 1935. — 966 p.

457. Daynovskyy Y. Podwyższenie skuteczności zarządzania poprzez wzrost reprezentatywności badań marketingowych / Y. Daynovskyy // Zarządzanie i Edukacja. — Warszawa, 2011. — № 78. — S. 91-103.

458. Freeman C. Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan / C. Freeman. — London: Pinter, 1987. — 155 p.

459. GfK Ukraine [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.gfk.ua>.

460. Gompertz B. On the nature of the function expressive of the law of human mortality, and on a new mode of determining the value of life contingencies / B. Gompertz // Philosophical Transactions of the Royal Society of London. — 1825. — Vol. 115. — 513 p.

461. Parker P. Competitive effects in diffusion models / P. Parker, H. Gatignon // International Journal of Research in Marketing. — 1994. — V. 11. — P. 17–39.

462. Lundvall B-A. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B-A. Lundvall. — London: Printer, 1992. — 411 p.

463. Шипуліна Ю.С. Механізм управління потенціалом інноваційного розвитку промислових підприємств : [монографія] / [за заг. ред. к.е.н., доц. Ю.С. Шипуліної]. — Суми : ТОВ «ДД «Папірус», 2012. — 458 с.

464. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід : [монографія] / [М.П. Денисенко, Л.І. Михайлова, І.М. Грищенко та ін.] ; за

ред. д.е.н., проф., акад. М.П. Денисенка, д.е.н., проф. Л.І. Михайлової. – Суми : ВТД "Уні-верситетська книга", 2008. – 1050 с.

465. Ілляшенко С.М. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / [за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка]. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 582 с.

466. Катькало В.С. Эволюция теории стратегического управления: монография / В.С. Катькало. – СПб: Издат. дом С.-Петербур. гос. ун-та, 2006. – 488 с.

467. Корпоративная стратегия / [Пер. с англ. А. Куницын]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 266 с.

468. Ламбен Ж.-Ж. Менеджмент, ориентированный на рынок / Ж.-Ж. Ламбен, Р. Чумпитас, И. Шулинг; [Пер. с англ.]; под ред. В.Б. Колчанова. – СПб.: Питер, 2008. – 720 с.

469. Портер М. Конкурентная стратегия. Методика анализа отраслей и конкурентов / М. Портер. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 656 с.

470. Casidy R. Linking Brand Orientation with Service Quality, Satisfaction, and Positive Word-of-Mouth: Evidence from the Higher Education Sector / R. Casidy // Journal of Nonprofit and Public Sector Marketing. – 2014. – № 26 (2). – P. 142-161.

471. King, C. Bridging the gap: An examination of the relative alignment of hospitality research and industry priorities / C. King , D.C. Funk, H. Wilkins // International Journal of Hospitality Management. – 2011. – № 30 (1). – P. 157-166.

472. Randle M. Competition or collaboration? The effect of nonprofit brand image on volunteer recruitment strategy / M. Randle, F. Leisch, S. Dolnicar // Journal of Brand Management. – 2013. – № 20 (8). – P. 689-704.

473. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України. Серія: Економіка: [Аналіт. доп.] / [О.В. Собкевич А.І. Сухоруков, А.В. Шевченко та ін.]; Під ред. Я.А. Жаліло. – К.: НІСД, 2014. – Вип. 15. – 152 с.

474. Національні проекти в стратегії економічної модернізації України. – К.: Національний інститут стратегічних досліджень, 2013. – 57 с.

475. Freeman C. System of Innovation: Selected Essays in Evolutionary Economics / C. Freeman. – W.: Edward Elgar Publishing Ltd, 2008. – 305 p.

476. Мізюк Б.М. Інформаційні підходи до управління в антикризових умовах : матеріали наукової конференція професорсько-викладацького складу і аспірантів [“Актуальні проблеми економіки і торгівлі в сучасних умовах євроінтеграції”], (Україна, м. Львів, 2015 рік) / Б.М. Мізюк. – Львів: Видавництво ЛКА, 2015. – С. 23-24.

477. Yakovlev A. Methods of assessing the optimal choice of portfolio / A. Yakovlev, M. Chernenko // Journal: Theory Methodology Practice. Club of Economics in Miskols-University of Miskols. – Hungary: TMP, 2016. – Vol. 12 (2). – P. 33-38.

478. Отенко В.І. Раціональний підхід до визначення стратегічних пріоритетів підприємства / В.І. Отенко // Культура народів Причорномор'я. – 2013. – №263. – С. 50-53.

479. Lundvall B. National systems of innovation: Toward a theory of innovation and interactive learning / B. Lundvall. – W.: Anthem Press, 2010. – Vol. 2. – 404 p.

480. Small Business Innovation Research [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sbir.gov.

481. Карковська В.Я. Інвестиційна діяльність та інвестиційна політика в регіоні (на матеріалах Львівської області) / В.Я. Карковська // Інвестиції: практика та досвід. – 2009. – № 4. – С. 178-182.

482. Кармазіна Н.В. Управління інвестиційним процесом в умовах ринкової системи господарювання / Н.В. Кармазіна // Науковий вісник академії муніципального управління. Серія Управління: зб. наук. пр. – К., 2009. – Вип. 1, (7). – С. 170–177.

483. Карпінський Б.А. Інвестиції: термінологічний словник / Б.А. Карпінський, Т.Б. Шира. – К.: “Видавничий дім “Професіонал”, 2009. – 464 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій здобувача за темою дисертації та відомості про апробацію результатів дисертації

1. Наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації***Монографії***

1. Karpenko L.N. The Activation of Innovation and Investment Development of Industrial Enterprises and its Strategy : [моногр.] / L.N. Karpenko. – Schweinfurt: Time Realities Scientific Group UG (haftungsbeschränkt), 2017. – 471 p. (25,3 д.а.).

2. Economic efficiency of business in the conditions of unstable economy : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]. – Taunton: Aspect Publishing, 2015. – 332 p. (20,7 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано показники інтегрованого управлінського аналізу, моделі і стратегічні карти для оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу промислових підприємств – 1,5 д.а.).

3. Mechanism of Sustainable Development of Economics System Formation : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]. – Nurnberg: Verlag SWG imex GmbH, 2014. – 392 p. (24,5 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано етапи управління інвестиційним портфелем, програмно-методологічні засади та показники інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємств – 1,5 д.а.).

4. Формування сучасних механізмів розвитку інноваційної сфери економіки : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; за ред. Швець І.Ю. – Сімферополь: ДІАЙП, 2013. – 386 с. (24,0 д.а., особистий внесок здобувача: удосконалено альтернативу відбору інвестиційних проектів, використання апарату прогностичної валідності (1,0 д.а.).

5. Теоретико-методологічні основи дослідження процесів формування стратегії сталого розвитку соціально-економічної системи в умовах інтеграції та глобалізації : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; за ред. Швець І.Ю. – Сімферополь: ДІАЙП, 2013. – 296 с. (18,5 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано вибір моделей диверсифікації портфеля інвестицій та

характеристику видів оптимізації портфеля реальних інвестицій, здійснено економіко-статистичну оцінку залучення іноземних інвестицій – 0,9 д.а.).

6. Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень : [моногр.] / [Л.М. Карпенко та ін.]; За ред. Янкового О.Г. – Одеса: Атлант, 2010. – 389 с. (24,1 д.а., особистий внесок здобувача: визначено концептуальні засади, методи аналізу інноваційно-інвестиційних процесів промислових підприємств, досліджено їх тенденції та перспективи розвитку – 2,0 д.а.).

Статті у наукових фахових виданнях України

7. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи до управління інвестиційним портфелем акціонерної компанії / Л.М.Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. праць. – Одеса, 2005. – Вип 19. – С. 107-113 (0,55 д.а.).

8. Карпенко Л.М. Сучасна інвестиційна стратегія та привабливість підприємств Одеської області / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2005. – № 2 (66), Т. 1. – С. 202-206. (0,54 д.а.).

9. Карпенко Л.Н. Теоретические аспекты экономического механизма активизации инновационно-инвестиционной деятельности отечественных предприятий / Л.Н. Карпенко // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2005. – Т. 2. – С. 391-402. (0,7 д.а.).

10. Карпенко Л.М. Методичні питання оцінки розвитку потенціалу інноваційно-інвестиційної сфери Одеського регіону / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип. 22. – С. 166-174. (0,6 д.а.).

11. Карпенко Л.М. Напрямки удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону / Л.М. Карпенко, А.З. Підгорний // Науковий вісник. Одеський державний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2006. – Вип. 8 (28). – С. 71-81. (0,6 д.а., особистий внесок

здобувача: визначені концептуальні підходи до удосконалення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств – 0,5 д.а.).

12. Карпенко Л.М. Методологічні та процедурні підходи щодо аналізу фінансово-інвестиційної діяльності підприємства / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2007. – Вип. 25. – С. 140-148. (0,7 д.а.).

13. Карпенко Л.М. Особливості статистичної оцінки інвестиційних проектів на регіональному рівні / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2008. – Вип. 30. – С. 159-167. (0,73 д.а.).

14. Карпенко Л.М. Стратегічне управління інноваційною діяльністю промислових підприємств регіону: перспективи розвитку / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2009. – № 35. – С. 205-211. (0,6 д.а.).

15. Карпенко Л.М. Організаційно-методичні аспекти фінансово-інвестиційного аналізу суб'єктів господарювання / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2011. – № 5, Т. 2. – С. 92-97. (0,6 д.а.).

16. Карпенко Л.М. Стратегічні орієнтири активізації інноваційно-інвестиційної діяльності Одеського регіону / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 1 (44). – С. 55-63. (0,8 д.а.).

17. Karpenko L.N. Statistical estimation of the investment projects on the regional level / L.N. Karpenko // Problems and development prospects of the banking system: Зб. наук. пр. – Суми, 2012. – № 3 (46), Р.1. – С. 66-73 (0,5 д.а.).

18. Карпенко Л.М. Методологічні питання до вибору норми дисконту в інвестиційному аналізі / Л.М.Карпенко // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 21 (173). – С. 115-127. (0,65 д.а.).

19. Карпенко Л.М. Методичний інструментарій до аналізу показників рентабельності підприємства / Л.М. Карпенко, В.С. Малишко // Науковий вісник. Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. Науки: економіка, політологія, історія: Зб. наук. пр. – Одеса, 2012. – Вип. 18 (170). – С. 72-83. (0,5 д.а., особистий внесок здобувача: запропоновано методичний інструментарій розрахунку та факторного аналізу показників рентабельності – 0,4 д.а.).

20. Карпенко Л.М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2013. – Вип. 3 (50), Ч. 2. – С. 24-31. (0,62 д.а.).

21. Карпенко Л.М. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві / Л.М. Карпенко // Вісник соціально-економічних досліджень: Зб. наук. пр. – Одеса, 2014. – Вип. 1 (52). – С. 201-210. (0,7 д.а.). *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: Index Copernicus (Польща); Google Scholar (США).*

22. Карпенко Л.М. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємств: прогностична валідність / Л.М. Карпенко // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 3, Т. 3. – С. 77-85. (0,9 д.а.). *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: Index Copernicus (Польща); Google Scholar (США).*

23. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесів інноваційних підприємств: [Електронний ресурс] / Л.М. Карпенко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – № 9. – С. 304-309. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016>. – Назва з екрана. – Доступно на 09.09.2016. (0,7 д.а.). *Індексується у міжнародній наукометричній базі даних: Index Copernicus (Польща).*

24. Карпенко Л.М. Стратегічний конкурентний аналіз розвитку інноваційних підприємств: прогностична валідність / Л.М. Карпенко,

С.В. Філіппова // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 6 (180). – С. 392-404. – (0,83 д.а., особистий внесок здобувача: обґрунтовано синергетичні моделі прийняття інвестиційних рішень у контексті прогностичної валідності, угруповано методи прогнозування і функціональні показники інтегрованого управлінського аналізу – 0,6 д.а.). Індeksuється і реферується у міжнародних наукометричних базах даних *SciVerse Scopus* (Нідерланди); *Index Copernicus* (Польща); *Ulrich's Periodicals Directory* (США).

25. Karpenko L.N. Modernization in the administration management decisions of innovative development of industry enterprises / L.N. Karpenko// Економіка і організація управління: Зб. наук. пр. – Вінниця, 2016. – Вип. 1 (21). – С.109-118. (0,8 д.а.).

26. Карпенко Л.М. Компетентнісні засади стратегування активізації інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства [Електронний ресурс] / Л.М. Карпенко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 6 (28). – С. 144-148. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2016/n6.html> (0,50 д.а.). Індeksuється і реферується в міжнародних базах даних РІНЦ (Росія); *Index Copernicus* (Польща); *Ulrich's Periodicals Directory* (США), *EBSCO Publishing* (США); *Google Scholar* (США).

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

27. Karpenko L.N. Conceptual approaches to organization of effective budgetary management on an enterprise / L.N. Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». *Economiczne Nauki*. – № 17 (62). – 2012. – С. 86-92. (0,5 д.а.).

28. Karpenko L.N. Systematization of «portfolio theories» and models of diversification of portfolio of investments / L.N. Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». *Economiczne Nauki*. – № 19 (87). – 2013. – С. 20-29. (0,55 д.а.).

29. Karpenko L.N. Methods of optimization and case frame by cash flows at the enterprise / L.N.Karpenko // Scientific international journal «Nauka I Studia». *Economiczne Nauki*. – № 36 (104). – 2013. – С. 39-51 (0,7 д.а.).

30. Karpenko L.N. Multi-index models and methodological base for innovative and investment analysis of enterprises / L.N. Karpenko // Institutional framework for the functioning of the economy in the context of transformation: Collection of scientific articles. – Montreal, 2015. – P. 287-292. (0,5 д.а.) *Індексується у міжнародних наукометричних базах: РИНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США)*.

31. Карпенко Л.М. Систематизація методів дослідження адміністративного управління та розвитку вітчизняних підприємств / L.N. Karpenko, A.S. Losiev // Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. – Coventry, 2015. – Vol. 2. – P. 57-61. (0,3 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано методи дослідження адміністративного менеджменту – 0,25 д.а.) *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: РИНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США)*.

32. Karpenko L.N. The System of Analytical Indexes In Strategic Management Organization of Enterprise Innovative and Investment Activity / L.N. Karpenko // Academy of Contemporary Research Journal. – Lahore, 2015. – Vol. 4, P. 4. – P. 8-17. (1,0 д.а.) *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: Ulrich's Periodicals Directory (США), Cabell Publishing (США), Google Scholar (США), SHERPA/RoMEO (Велика Британія), Globethics (Швейцарія), The Directory of Research Journal Indexing (Індія)*.

33. Karpenko L.N. Organizational methodical approaches to forming innovative strategy of the enterprise development / L.N. Karpenko // Scientific letters of academic society of Michal Baludansky. – Kosice, 2015. – Vol. 3, P. 3. – P. 62-68. (1,0 д.а.).

34. Карпенко Л.М. Моделювання функціонування організації у системі адміністративного управління інноваційними підприємствами / Л.М. Карпенко

// Economics, management, law: problems and prospects: Collection of scientific articles. – Roma, 2016. – Vol. 1. – P. 166-170. (0,4 д.а.) *Індексується у міжнародних наукометричних базах даних: РІНЦ (Росія); CPCI-SSH THOMSON REUTERS (США).*

35. Карпенко Л.М. Адміністрування оцінки ефективності інвестиційних проектів підприємства / Л.М. Карпенко, А.Я. Коробко // Prospects for development of education and science: Collection of scientific articles. – Plovdiv, 2016. – P. 166-171. (0,44 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційних проектів та методи адміністративного менеджменту – 0,3 д.а.).

36. Karpenko L.N. Modernisation and development of the administrative attending process of functioning enterprise / L.N. Karpenko, O.R. Busari // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – Madrid, 2016. – P. 61-65. (0,3 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано теоретико-методичні підходи до механізму адміністративного супроводження функціонування підприємства – 0,2 д.а.).

37. Karpenko L.N. Methodical Approaches for Making Investment Decisions at Industrial Enterprises / L.N.Karpenko // Economic, Political and Legal Issues of International Relations 2016: Volume of Scientific Papers. – Bratislava: Publishing Ekonóm, 2016. – P. 227-237. (0,8 д.а.).

38. Karpenko L.N. Modeling of functioning of enterprise development strategy in the external market / L.N. Karpenko, O. S. Hotsuliak // Problems of development modern science: theory and practice: Collection of scientific articles. – Fidelite editions, Namur, Belgique, 2017. – P.98-102 (0,35 д.а., особистий внесок здобувача: методологічні підходи до моделювання механізму стратегування розвитку підприємств на міжнародних ринках – 0,3 д.а.).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

Матеріали наукових конференцій

39. Карпенко Л.М. Економіко-організаційні аспекти інвестиційної діяльності підприємств Одеської області: Матеріали щорічної наук.-практ.

конф. [«Адміністративно-територіальна реформа та проблеми реалізації потенціалу економічного зростання в Україні»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 27 травня 2005 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – С. 25-27. (0,2 д.а.).

40. Карпенко Л.Н. Элементы организационно-экономического механизма активизации инновационно-инвестиционной деятельности: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. [«Управління підприємством: проблеми та шляхи їх вирішення»], (Донецький державний університет економіки і торгівлі ім. М.І. Туган-Барановського, м. Ялта, 6-8 жовтня 2005 р.) / Л.М. Карпенко, Т.А. Сініцина – Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. – Т.2. – С. 227-230. (0,2 д.а., особистий внесок здобувача: методологічні підходи до моделювання механізму функціонування та розробки стратегії розвитку підприємств на міжнародних ринках – 0,1 д.а.).

41. Карпенко Л.М. Статистична оцінка інвестиційного потенціалу підприємництва в Одеському регіоні: проблеми та перспективи: Матеріали підсумкової наук.-практ. конф. [«Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 31 жовтня 2008 р.) / Л.М.Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2008. – С. 151-153 (0,2 д.а.).

42. Карпенко Л.М. Особливості формування та розвитку інвестиційних ресурсів у сучасному ринковому середовищі України : Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні проблеми економічної теорії та практики господарювання в ринкових умовах»], (м. Одеса, ОДЕУ, 8 жовтня 2010 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОДЕУ, 2010. – № 2. – С. 118-125. (0,5 д.а.).

43. Карпенко Л.М. Питання бюджетування як складової методології інвестиційного аналізу діяльності підприємств: Матеріали пленарного засідання, окремі виступи секційних засідань та рекомендацій підсумкової міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасна регіональна політика: освіта, наука,

практика»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 27 жовтня 2011 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 77-79. (0,2 д.а.).

44. Карпенко Л.М. Концептуальні підходи до формування конкурентних стратегій підприємства: Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 26-27 вересня 2013 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2012. – С. 26-28. (0,15 д.а.).

45. Karpenko L.N. Principles of synergetic approach to investment management of enterprise: Thesis of the IInd International Conference [«Economics of Enterprise: modern challenges in theory and practice»], (Herausgeber: Hochschule Mittweida (FH) – University of Applied Sciences, hold at the Odessa National Economic University September 26-27, 2013) / L.N. Karpenko. – Mittweida: Hochschule Mittweida University of Applied Sciences, 2013. – P. 25-26. (0,16 д.а.).

46. Karpenko L.N. Raising of budgetary management on an enterprise in the conditions of compliance-control: Materiały IX Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji [«Kluczowe aspekty naukowej działalności – 2013: Economiczne nauki»], (Przemyśl, Nauka i studia, 7-15 stycznia 2013) / L.M. Karpenko. – Przemyśl: Nauka i studia, 2013. – № 5. – P. 67-72. (0,35 д.а.).

47. Карпенко Л.М. Методичні засади формування конкурентних стратегій підприємства: Матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи»], (Одеський національний університет ім. Мечнікова, м. Одеса, 29-30 березня 2013 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2013. – С. 113-117. (0,18 д.а.).

48. Карпенко Л.Н. Модели диверсификации портфеля инвестиций: региональный аспект: Материалы VIII междунар. науч.-практ. конф. [«Efektivni nastroje modernich ved – 2013: Economicke vedy»], (Praha, Publishing House «Education and Science» s.r.o. – 96 stran, 27 апреля – 5 мая 2013 г.) / Л.Н.

Карпенко. – Прага: ИД «Образование и наука», 2013. – Т.4. – С. 26-32. (0,35 д.а.).

49. Karpenko L.N. Economic statistical estimation and choice of investment project on the regional level : Сборник доклади юбилейна международна научно-практическа конференция [«Финансите и стопанската отчётност – състояние, тенденции, перспективи»], (Стопанська академия «Д.А.Ценов» – гр.Свищов, РБългария, 25-26 октомври 2013 г.) / L.N. Karpenko. – Свищов, Академічно издателство «Ценов», 2013. – Т. 2. – С. 489-496. (0,4 д.а.).

50. Карпенко Л.М. Методологічні засади інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності вітчизняних підприємств: Матеріали ІХ міжнар. наук.-практ. конф. [«Сучасні технології управління підприємством та можливості використання інформаційних систем: стан, проблеми, перспективи»], (Одеський національний університет ім. Мечнікова, м. Одеса, 28-29 березня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНУ ім. Мечнікова, 2014. – С. 19-21. (0,2 д.а.).

51. Карпенко Л.М. Систематизація аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємства: Матеріали І міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 29-30 травня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: Пальміра, 2014. 132 с. – С. 102-104. (0,14 д.а.).

52. Карпенко Л.М. Методичне забезпечення оцінки інноваційно-інвестиційних процесів на підприємствах: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів та його програмування: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України, м. Одеса, 28 травня 2014 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2014. – С. 43-46. (0,2 д.а.).

53. Карпенко Л.М. Побудова стратегічної карти інноваційних процесів на підприємстві: Матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка

підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18-19 вересня 2014 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2014. – С. 33-34. (0,2 д.а.).

54. Карпенко Л.М. Методичні аспекти розробки й адаптації інструментів управління інноваційними проектами на підприємствах: Матеріали щорічної наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах децентралізації: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 29 травня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 51-54. (0,2 д.а.).

55. Karpenko L.N. Multi-index models and grouping techniques of innovative and investment analysis: Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 271-272. (0,14 д.а.).

56. Карпенко Л.М. Сучасні підходи до формування стратегії розвитку підприємства в умовах невизначеності: Матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 18 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко, Г.І. Тейбаш – Одеса: ОНЕУ, 2015. – С. 145-146. (0,12 д.а., особистий внесок здобувача: систематизовано сучасні теоретико-методичні підходи до формування стратегії та перспективи розвитку підприємств Одеського регіону в умовах невизначеності – 0,1 д.а.).

57. Karpenko L.N. Methodical approaches to forming innovative strategy of the enterprise development: Materials of International scientific and practical conference: [«Economics of sustainable development: theoretical approaches and practical recommendations»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Kosice, Slovak Republic, September, 13-16) / L.N. Karpenko. – К.: Вид-во «Центр навчальної літератури» 2015. – с. 59-60. (0,1 д.а.).

58. Карпенко Л.М. Порядок проведення аналізу показників інноваційного процесу на підприємстві: взаємозв'язок складових: Матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка: реалії часу та перспективи»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 7-11 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т.1. – С. 103-106. (0,3 д.а.).

59. Karpenko L.N. Application of factor models in analytical investigations of the enterprise innovative development: Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [Проблеми забезпечення економічного розвитку промислових підприємств»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 28-29 вересня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОНПУ, 2015. – Т.1. – С. 27-28. (0,2 д.а.).

60. Карпенко Л.М. Питання прогнозування інвестиційних потоків як стратегічний елемент інноваційного розвитку промислових підприємств: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнародною участю, присвяченої 20-річчю утворення інституту [«Реформування публічного управління: теорія, практика, міжнародний досвід»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 29-30 жовтня 2015 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. – С. 52-54 (0,2 д.а.).

61. Karpenko L.N. Information analytical support for business process management enterprises of industrial area: Abstracts of II International scientific and practical fosome: [«New Economics»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Krakov University of Economic, Academic Society of Michal Baludyansky, Krakow, Poland, November, 1-10) / L.N. Karpenko. – Krakow: New economics, 2015. – P. 104-105. (0,1 д.а.).

62. Karpenko L.N. Ensure the functioning of organization: administrative procedures and modeling: Materials of International scientific and practical conference in 2 V.: [«Economics, science, education: integration and synergy»], (Ukrainion Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Bratislava, Slovak Republic, 18-21 January 2016) / L.N. Karpenko. –

К.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – № 1. – Р. 73. (0,1 д.а.).

63. Карпенко Л.М. Аналітичне забезпечення інтегрованого управлінського аналізу розвитку інноваційних підприємств: прогностична валідність: Матеріали ІХ наук.-міжнар. конф. [«Актуальні проблеми економіки 2015-2016»], (Національна академія управління, м. Київ, 19 лютого 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Київ: НАУ, 2016. – С. 117-121. (0,2 д.а.).

64. Карпенко Л.М. Сінергетичне управління інвестиційними потоками на підприємствах виробничої сфери: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.: [«Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results» («Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати»)], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Bratislava, Slovak Republic, 14-19 march 2016) / L.N. Karpenko. – К.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – Р. 161-162. (0,1 д.а.).

65. Карпенко Л.М. Сінергетичні моделі прийняття інвестиційних рішень на підприємствах: Матеріали VII Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю [«Сучасні підходи до управління підприємством»], (Київський політехнічний університет, м. Київ, 28 квітня 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Київ: КПІ, 2016. – С. 28. (0,12 д.а.).

66. Karpenko L.N. Problems and prospects of development of the investment processes enterprises of industrial area: Materials of International scientific and practical seminar: [«Cross-cultural and economic aspects of development of European integration processe»], (Ukrainian Association of Scientists of Economics, Academic Society of Michal Baludyansky, Koshice, Slovak Republic, April 4-8, 2016) / L.N. Karpenko. – К.: Publishing outfit «Centre of educational literature», 2016. – Р. 77-78. (0,11 д.а.).

67. Карпенко Л.М. Цільові установки та методологічні принципи управлінського аналізу інноваційної діяльності підприємств: Матеріали наук.-практ. конф. [«Соціально-економічний розвиток регіонів в умовах

децентралізації: цілі, механізми, інструменти»], (Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, м. Одеса, 27 травня 2016 р.) / Л.М. Карпенко. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. – С. 53-55. (0,15 д.а.).

68. Karpenko L.N. Administration management decisions of innovative development of industry enterprises: the problem field: International scientific-practical conference [«Economic Development Strategy in Terms of European Integration»] (May 27, 2016, Kaunas, Lithuania) / L.N. Karpenko, A.Y. Korobko. – Kaunas: Baltija Publishing, 2016. – С. 109-112. (0,22 д.а., особистий внесок здобувача: розглянуті проблемні питання адміністрування управлінських рішень інноваційного розвитку підприємств промисловості – 0,15 д.а.).

69. Карпенко Л.М. Концептуальна модель механізму адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесів інноваційних підприємств: Матеріали XXI міжнар. наук.-практ. конф. ОНПУ [«Проблеми і перспективи інноваційного розвитку економіки»], (Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, 13 вересня 2016 р.) / С.В. Філіппова, Л.М. Карпенко – Одеса: ОНПУ, 2016. – Т.2, Ч.2. – С. 133-137. (0,31 д.а., особистий внесок здобувача: розроблено модель адміністративного супроводження циклу функціонування, критерії ефективності та параметри управління – 0,15 д.а.).

70. Карпенко Л.М. Сучасні питання модернізації адміністративного супроводження функціонування організації: Матеріали V ювілейної міжнар. наук.-практ. конф. [«Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики»], (Одеський національний економічний університет, м. Одеса, 15-16 вересня 2016 р.) / Л.М. Карпенко, О.Р. Бусари. – Одеса: ОНЕУ, 2016. – С. 278-279. (0,15 д.а., особистий внесок здобувача: систематизація теоретико-методичних підходів до адміністративного супроводження – 0,08 д.а.).

71. Karpenko L. Crowdfunding as instrument of innovative projects investment in the modern business environment : Zborník príspevkov zo 17. medzinárodnej vedeckej konferencie konanej [«Medzinárodné vzťahy 2016: Aktuálne

otázky svetovej ekonomiky a politiky»], (Smoleniciach 1. a 2. decembra 2016.) / L.N. Karpenko. – Bratislava: University of Economics, 2016. – P. 570-577. (0,53 д.а.).

3. Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

Навчальні посібники

72. Карпенко Л.М. Статистика підприємств: [Навч. пос.] / К.Д. Семенова, Л.М. Карпенко. – Одеса: «Атлант», 2009. – 348 с. (20,6 д.а., особистий внесок здобувача: Розділ 2. Підприємство як основна ланка ринкової економіки, розділ 10. Статистика кон'юнктури ринку, Розділ 11. Статистика фінансових результатів – 4,0 д.а.).

73. Навчально-тренінговий комплекс (Віртуальне навчальне підприємство). Збірник ситуаційних вправ з використанням платформи 1С «Управління виробничим підприємством 8.2.» / [Кублікова Т.Б., Л.М. Карпенко]. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 139 с. (8,7 д.а., особистий внесок здобувача: Розділ 1. Планово-економічний відділ – 1,0 д.а.).

Інші видання

74. Карпенко Л.М. Науково-методичні рекомендації органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю / Л.М. Карпенко, А.Г. Ахламов, Л.А. Варавва – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2016. – 52 с. (1,9 д.а., особистий внесок здобувача: методика оцінювання ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю – 1,7 д.а.).

75. Карпенко Л.Н. Постановка бюджетного управління на підприємстві в умовах комплаєнс-контроля / Л.Н. Карпенко // Матеріали Германо-українського дослідницького проекту «Підтримка демократії в Україні». – DAAD. Hochschule Mittweida University of Applied Sciences. – Odessa-Mitweida, 2012. – С. 36-45. (0,5 д.а.).

Додаток Б

Прогнозування фінансових результатів і грошових потоків інвестиційного проекту ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Оцінка фінансово-інвестиційного проектування підприємства

Група компаній «СМК» – це вертикально інтегрована торгово-виробнича компанія повного циклу. Компанія «СМК» – це підприємство, яке динамічно розвивається та працює на ринку кріпильної техніки України з 1999 року. Основний напрям діяльності – оптова і роздрібна торгівля будівельним (анкери, дюбеля, заклепки саморези, шурупи), метричним (болти, гвинти, гайки, шайби), машинобудівним, вантажним і спеціальним кріпленням (більше 10000 найменувань). Компанія є вітчизняним лідером в області кріпильної техніки. Її продукція за якістю наближена до світових аналогів. Мова йде про полімерні дюбеля, сталеві і хімічні анкери, ін'єкційні і монтажні системи. Протягом тривалого часу одним з основних видів діяльності заводу є проектування і виготовлення інженерного устаткування та зварних металоконструкцій для цивільного будівництва. Іншим напрямом діяльності підприємства є імпорт і реалізація кріпильних виробів.

Інформаційною базою для складання техніко-економічної характеристики підприємства виступають форми звітності: форма 1 – Баланс підприємства, форма 2 – Звіт про фінансові результати діяльності підприємства, форма №1-НПП (річна) – Звіт про виробництво промислової продукції, форма №1-ПВ – Звіт з праці, форма №11 – ОЗ – Основні засоби, форма № 5 – Пояснення до звіту про фінансові результати, форма №1 П – Підприємництво та інші форми звітності.

Проведений техніко-економічний аналіз за 2012-2015 рр. (4 роки) довів, що спостерігається у цілому тенденція до спаду кінцевих фінансових результатів. Продовж 4-х років спостерігається поступове збільшення обсягу виробництва, реалізації продукції, але також підвищення собівартості продукції ще більшими темпами.

Підприємство отримувало валовий прибуток на протязі аналізованого періоду часу, а в 2015 році його рівень збільшився майже у 6 разів порівняно з 2014 (+543,5%) та майже у двічі порівняно з базисним 2012 роком (+121,0%).

Показник чистого прибутку від реалізації продукції постійно мав тенденцію до зниження і в 2015 році підприємство отримало збиток на суму 405 тис. грн., що пов'язано з наслідками світової економічної кризи, кредиторською заборгованістю, скороченням портфелю заказів. Чистий прибуток знизився у 2014 році порівняно з 2013 роком на 35,9%, а порівняно з попереднім 2012 роком знизився на 72,8%. Тенденція до спаду, причому прискорена.

На підприємстві спостерігалось збільшення собівартості продукції значними темпами, що обумовлене ростом матеріальних витрат. Різке підвищення собівартості у 2013 році порівняно з 2012 роком – майже у 2 разі (тобто на 83%), далі у 2014 році – на 34,3%, в 2015 році – на 26,2%. Якщо подивитись на обсяг реалізації продукції, то бачимо таке коливання у бік збільшення: у 2013 році порівняно з 2012 роком – на 64,6%, далі у 2014 році – на 25,3%, в 2015 році – на 42,3%. Напрошується висновок, що відносна швидкість приросту собівартості продукції опереджала відносну швидкість обсягу реалізації у 2013 та в 2014 роках, а в 2015 році – навпаки. Але все-таки підприємство у 2015 році отримало збиток за рахунок великих операційних витрат (згідно форми № 2 «Звіт про фінансові результати, код рядка 130).

Спираючись на дані бухгалтерської звітності підприємства розрахуємо середні показники динаміки основних видів прибутку за обраною темою дослідження:

Валовий прибуток:

$$\bar{\Delta}_{2013-2015} = \frac{Y_{2015} - Y_{2012}}{3} = \frac{1731,0 - 783,1}{3} = 315,967 \text{ (тис.грн.)}$$

$$\bar{T}p_{2013-2015} = \sqrt[3]{\frac{Y_{2015}}{Y_{2012}}} = \sqrt[3]{\frac{1731,0}{783,1}} = 1,303 \text{ або } 130,3\% (+30,3\%)$$

t=3

Висновок: впродовж 2013-2015 рр. (3 роки) в середньому щорічно валовий прибуток збільшувався на 315,967 тис. грн. або в 1,303 разів, тобто на 30,3%. Спостерігається позитивна тенденція до зростання кінцевого фінансового результату – валового прибутку.

Чистий прибуток:

$$\bar{\Delta}_{2013-2015} = \frac{Y_{2015} - Y_{2012}}{3} = \frac{-405 - 602,4}{3} = -335,8 \text{ (тис.грн.)}$$

впродовж 2013-2015 рр. (3 роки) в середньому щорічно чистий прибуток зменшувався на 335,6 тис. грн., що є негативним моментом для підприємства.

Також слід сказати, що на підприємстві великі витрати на 1 грн. реалізованої продукції з точки зору значимості показника. У 2015 році вони трохи знизились на 11,3%, що є все ж таки позитивним моментом для підприємства.

Середньорічна вартість основних фондів на підприємстві поступово збільшувалась, підприємство має намір налагодити виробництво на повну потужність. Продовж аналізованих років збільшувалась фондодіддача, фондоозброєність праці, зменшувалась фондомісткість продукції.

На підприємстві низькі показники використання виробничої потужності. Обсяги виробництва продукції (товарна продукція) нижчі, ніж обсяги реалізованої продукції та її собівартості, тобто підприємство реалізовувало продукцію пришлих років та займалося ще іншими видами діяльності згідно Уставу.

Оговоримо, що на підприємстві ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» все ж таки низькі показники рентабельності реалізованої продукції та рентабельності продаж. Крім того, ці показники знижувались протягом 2013-2015 рр., а в 2013 р. порівняно з 2014 р. підвищились на 13,2 в.п. та 11,0 в.п. відповідно.

Висновок: Проведений техніко-економічний аналіз показав негативну ситуацію на ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» та необхідність його оздоровлення, підвищення кінцевих фінансових результатів, пошук резервів та розробку шляхів покращення його фінансово-господарської діяльності.

Аналіз фінансової діяльності підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ».

З метою виявлення та обґрунтування доцільності впровадження стратегічних альтернатив інвестиційного розвитку ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» здійснено аналіз фінансової діяльності підприємства (інвестиційної привабливості) відповідальністю [214]. Дослідження проводилось на основі запропонованої системи показників аналізу фінансового стану (інвестиційної привабливості) [155, 172-173].

Одержані наступні результати (табл. Б.1).

Таблиця Б.1 – Показники ліквідності, фінансовій стійкості та платоспроможності ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» за період 2013-2015 рр.

Показники	Рекомендований критерій	Значення показника на кінець року		
		2013	2014	2015
1. Чистий оборотний капітал, тис. грн. (оборотні кошти – короткострокові (поточні) зобов'язання)	-	1795,9-1052,6=743,3	3508,0-1590,0=1918,0	1197,0--1934,0=-737,0
Показники ліквідності				
2. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (відношення грошових коштів і короткострокових фінансових вкладень до короткострокових зобов'язань)	>0,2	28,4/1052,6=0,027	-	10,0/1934,0=0,005
3. Коефіцієнт термінової ліквідності (відношення грошових коштів, короткострокових фінансових вкладень, чистої дебіторської заборгованості до короткострокових зобов'язань)	> 1	447,5/1052,6=0,425	859,0/1590,0=0,540	(10,0+1179,0)/1934,0=0,615
4. Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності (відношення загальних поточних активів (сума підсумків 2 і 3 розділів активу балансу) до суми короткострокових зобов'язань)	від 1 до 3	(533,1+1795,9)/1052,6=2,213	(442,0+3508,0)/1590,0=2,484	1197,0/1934,0=0,619
Показники фінансової стійкості				
5. Коефіцієнт фінансової автономії (відношення власного капіталу (підсумок 1 розділу пасиву) до загальної суми капіталу)	>0,5	1187,0/2329,6=0,510	2569/4159,0=0,618	-
6. Коефіцієнт фінансової стійкості (відношення власного капіталу до позикового капіталу)	<1,25	-	2569,0/406,0=6,328	-
7. Коефіцієнт фінансової залежності (відношення позикового капіталу до загальної суми капіталу)	<0,5	-	406,0/4159,0=0,098	-
8. Коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) (відношення позикового капіталу до власного)	<0,8	-	406/2569=0,158	-
9. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів (відношення чистого оборотного капіталу до власного капіталу)	>0,5	743,3/1187,0=0,626	1918,0/2569,0=0,747	-
10. Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами (відношення чистого оборотного капіталу до поточних активів (оборотні активи, підсумок розділу 2 активу))	>0,3	743,3/1795,9=0,414	1918,0/3508,0=0,547	-
Показники платоспроможності				
11. Коефіцієнт загальної платоспроможності (покриття) (відношення суми основних коштів, запасів і витрат (сума підсумків 1 і 2 розділів активу балансу) до загальної суми зобов'язань підприємства (сума підсумків розділів 2,3,4 пасиву балансу підприємства))	>2,0	(442,5+3508,4)/(2569,7+1590,2)=3950,9/4159,9=0,950	(442,0+3508)/1590,0=3950/1590=2,484	1197,0/1934=0,619

За аналізований період 2013-2015 рр. простежується коливання в рівнях приведених фінансових показниках. За 2015 р. багато показників не підлягають розрахункам, оскільки порівнювальні частини статей балансу неможливо зіставити (різні тенденція розвитку).

За показниками ліквідності бачимо, що тільки коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності відповідає нормам протягом 2013-2015 рр., коефіцієнт термінової ліквідності

на 40% нижче за норматив станом на 2015 р. Коефіцієнти абсолютної та термінової ліквідності значно нижче за нормативи.

За показниками фінансової стійкості проведені розрахунки в більшій частині показників відповідають нормам. У 2015 р. можливо було розрахувати тільки коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, бо у 2015 р. рівень власного капіталу на незадовільному рівні (-737 тис. грн.) внаслідок непокритого збитку на суму 1302 тис. грн., короткострокових кредитів немає. У західній практиці коефіцієнт абсолютної ліквідності розраховується рідко. В Україні його оптимальний рівень – від 0,2-2,5.

За показником платоспроможності проведені розрахунки показують не невідповідність нормативу також у 2015 році майже на 140%.

У цілому, проведений фінансовий аналіз показав незадовільну ситуацію на підприємстві ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» станом на кінець 2015 р. за всіма групами показників. Для ліквідації фінансової загрози на підприємстві необхідно підвищувати рентабельність реалізованої продукції підприємства, знижувати собівартість і збільшувати прибуток. І для цього у підприємства є необхідні резерви, тобто невикористані можливості.

Для виявлення можливих резервів зростання прибутку за рахунок впливу певних факторів необхідно розглянути складові сукупного (балансового) прибутку підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ», проаналізувати джерела його формування, що і представляється можливим провести у шостому розділі звіту.

Стратегічні напрямки розвитку підприємства

ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» розглядає інвестиційний проект стосовно впровадження нової бізнес-одиниці на плановий рік – виробництво нового виду продукції «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50» (номенклатурна група – кріпильні вироби), які користуються попитом у галузі будівництва.

Опис продукції: системи кабельних трас ТМ «Скат» і «ІЕК» (за даними інженерного відділу підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»): металеві кабельні лотки ТМ «ІЕК» і «Скат» необхідні для прокладки кабельних трас в будівлях і спорудах, а також на відкритому просторі в сухому макрокліматі. Сталеві кабельні лотки захищаються від корозії оцинковкою по методиці Сендзіміра. Такий метод захисту матеріалу лотка від зовнішніх кліматичних дій дозволяє експлуатувати траси в сухому кліматі і усередині приміщень без дії агресивних середовищ.

Можливі методи захисту сталі від кліматичних дій (вода, пил, зважений пісок):

- оцинковка по методиці Сендзіміра;
- оцинковка електrolітичним методом;
- гаряча оцинковка методом занурення;
- вживання легованої марки сталі (наприклад сталь 304 або 316).

Кабельні лотки, що випущені із сталі захищеної по методу Сендзіміра, допускається експлуатувати в приміщеннях, а також можливе вживання зовні приміщень у сухому макрокліматі без агресивних і механічних дій.

Бажано в умовах сухого макроклімату застосовувати лотки із сталі оцинкованої методом занурення (товщина шару цинку вище, отже, більш тривалий захист від окислення).

У навколишньому середовищі поряд з промисловим сектором застосовують кабельні лотки з неіржавіючої сталі 304 або 316, ці ж матеріали підходять для приміщень із змістом кислот, лугів. Сталь 304 може використовуватися в середовищі з концентраціями галогенів, нафти і газу.

Для розуміння важливості товщини захисного шару кабельного лотка приведемо категорії корозії в наступних умовах:

– приміщення з чистим повітрям підключені до системи опалювання - корозійне навантаження не має значення (знос шару цинку менше 0,1 мкм в рік);

- опалювальні приміщення з середньою вогкістю або трохи забруднена атмосфера – корозія маленька (знос цинкового покриття від 0,1 до 0,7 мкм / рік);
- промислові приміщення з високою вогкістю або міська промислова атмосфера із значним рівнем забруднення - корозійне навантаження середнє (знос від 0,7 до 2,1 мкм / рік);
- басейни, хімічні заводи або промисловий і прибережні райони з середньому рівнем засоленности – корозія великого рівня (2,1 - 4,2 мкм / рік);
- промислові об'єкти з постійною наявністю конденсату або атмосфера із значною вогкістю і агресією (знос шару цинку від 4,2 до 8,4 мкм в рік);
- промислові об'єкти з вологою, що скопилася, або прибережна смуга, об'єкти в морі із збільшеним сольовим навантаженням - величезна корозія (цинк може зношуватися більше 4,2 мкм в рік).

Метод Сендзіміра

Процес обробки листової сталі гарячим цинкуванням. Листовий метал прогрівається до температури 650°C і пропускається через ванну з розплавленим цинком при тій же температурі. На виході з ванни встановлюються насоси нагнітаючі повітря під великим тиском, яке здуває надлишки цинку з поверхні заготовки. Так одержують листову сталь покриту шаром цинку з товщиною від 8 до 23 мкм.

Оцинковка електричним методом

Нанесення цинку на поверхню листової сталі під кабельний лоток здійснюється за допомогою розчину електролітів, через який проходить електричний струм. Основним складом такого розчину є солі цинку. Описаний метод дозволяє створити умови, при яких процеси окислення проходять на аноді, а процеси відновлення на заготовці-катоді. Електрони поступають в електричний ланцюг, рух іонів цинку направлений від анода до катода (там вони і осідають). На виході одержують покриття металу товщиною від 8 до 20 мкм.

Назва виробу	Цільний лоток кабельний оцинкований
Ширина лотка, мм	800
Висота лотка, мм	50
Корисний перетин, мм•мм	27700
Товщина металу, мм	1,0
Виробник	<u>СКат</u>
Маса товару	5.87 кг

*Прогнозування фінансових результатів і грошових потоків інвестиційного проекту виробництва нової продукції – «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50»*

Прогноз звіту про фінансові результати (план прибутків проекту) базується на прогнозах продажу та розрахунку операційних витрат за проектом у розрізі окремих кроків проектного циклу.

При його складанні групування витрат не має принципового значення, проте необхідно дотримуватися таких правил:

- виділяти амортизаційні відрахування в окрему статтю, оскільки повна вартість основних засобів є складовою початкових витрат і врахування амортизації в експлуатаційних витратах призведе до подвійного обліку цих сум, але її обсяг необхідно нарахувати при обчисленні фінансового результату;
- забезпечувати можливість розподілу витрат на умовно постійні і умовно змінні для полегшення проведення аналізу беззбитковості;
- ігнорувати попередні витрати функціонуючого підприємства, оскільки оцінити необхідно тільки додаткові витрати і прибуток, зумовлені виключно проектом.

За необхідності даний звіт доповнюється показниками рентабельності, розрахованими відносно операційного прибутку, чистого прибутку або грошового

потоків від операційної діяльності. При цьому грошовий потік від операційної діяльності визначається за таким алгоритмом (Б.1):

$$\begin{array}{r} \text{Грошовий} \\ \text{потік від опера-} \\ \text{ційної} \\ \text{діяльності} \end{array} = \begin{array}{r} \text{Доход від} \\ \text{реалі-} \\ \text{зації} \end{array} - \begin{array}{r} \text{Чисті опера-} \\ \text{ційні} \\ \text{витра-} \\ \text{ти та податки} \end{array} + \begin{array}{r} \text{Наявні} \\ \text{надход-} \\ \text{ження (амор-} \\ \text{тизація)} \end{array} \quad (\text{Б.1})$$

Чисті операційні витрати приймаються як витрати виробництві і збуту *без відсотків за кредитами*, а головною складовою неявних надходжень є амортизаційні відрахування, які включаються в надходження грошових коштів від операційної діяльності, оскільки вартість основних фондів відшкодовується в процесі реалізації готової продукції.

Після прогнозу звіту про фінансові результати прогнозується грошовий потік для проекту в цілому. Головними завданнями прогнозу грошових потоків є:

- узагальнення попередніх розрахунків фінансового плану (обсягів продажу, витрат, податків, залучення капіталу);
- забезпечення необхідних сум коштів в обороті на певні дати – оцінка фінансової спроможності проекту;
- уточнення структури капіталу проекту – вибір оптимальній схеми фінансування проекту;
- отримання вихідної інформації для розрахунку показників ефективності проекту.

Грошовий потік інвестиційного проекту в кожний період часу зазвичай складається з потоків від окремих видів діяльності та відповідно поділяється на:

- грошовий потік від інвестиційної діяльності;
- грошовий потік від операційної діяльності;
- грошовий потік від фінансової діяльності.

Отже, у складі прогнозу грошових потоків за проектом прийнято виділяти окремі розділи, в яких узагальнюються суми надходжень, видатків грошових коштів за видами діяльності підприємства (табл. Б.2). При цьому розділ «*Потік реальних грошей від інвестиційної діяльності*» рекомендується розміщувати першим, оскільки в ньому прогнозуються розподілені в часі інвестиційні витрати.

Інвестиційна діяльність охоплює процес створення основних фондів, включаючи капітальне будівництво, а також створення або нарощення капіталу.

Крім варіанту групування статей, наведеного в табл. Б.2, у складі *грошових потоків від інвестиційної діяльності* можна виділяти:

- початкові інвестиції;
- передвиробничі витрати;
- поточні інвестиції;
- ліквідаційне сальдо (Reverse Value, RV) – різниця між ліквідаційними доходами і витратами, що формується при завершенні реалізації проекту на стадії його ліквідації.

Основним *надходженням реальних грошей від операційної діяльності* є виручка від реалізації продукції. Крім того, до складу сум надходжень і видатків грошових коштів від операційної діяльності необхідно включати доходи і витрати за так званими позареалізаційними операціями (безпосередньо не пов'язаними з виробництвом продукції). До них, зокрема, включають:

- доходи від реалізації майна, що вибуває з експлуатації; доходи від здачі майна в оренду або лізингу (якщо ці операції не є основною діяльністю);
- надходження коштів при закритті депозитних рахунків (відкриття яких передбачено проектом);
- повернення позик, наданих іншим учасникам;

– одержання коштів від інвестування в цінні папери доходів, отриманих від реалізації проекту, та ін.

У складі видатків грошових коштів від операційної діяльності можна виділити дві групи показників поточних (операційних) витрат:

- повні операційні витрати;
- операційні витрати, що враховуються (повні операційні витрати за виключенням амортизації та відсотків по кредитах).

Прогнозування руху грошових коштів від операційної діяльності базується на прогнозній інформації щодо фінансового результату проекту, що зумовлює часткове дублювання статей прогнозу звіту про фінансові результати в розділі 2 табл. 2. Тому дана форма може бути скорочена у випадку, якщо попередньо складався прогноз звіту про фінансові результати.

Фінансова діяльність відрізняється від операційної та інвестиційної тим, що до неї належать операції з коштами, «зовнішніми» по відношенню до проекту, а не з коштами, які генеруються проектом. До фінансової діяльності відносяться операції залучення і повернення позикових коштів.

Грошові потоки від фінансової діяльності враховуються тільки в розрахунках ефективності участі в фінансуванні проекту.

Надходження грошових коштів від фінансової діяльності формуються за рахунок:

- збільшення акціонерного капіталу;
- одержання позик, субсидій, безпроцентних позик;
- надходження відсоткових платежів по наданих позиках

Видатки грошових коштів від фінансової діяльності включають:

- дивіденди за акціями;
- погашення кредитів (включаючи відсотки);
- податки на доходи від наданих позик.

Для деяких інвестиційних проектів неможливо чітко розмежування потоки від різних видів діяльності, тому у цих випадках можна об'єднати певні (або всі) потоки в одному розділі.

З метою надання вихідної інформації для оцінки ефективності та можливості реалізації інвестиційного проекту у складі прогнозу грошових потоків проекту передбачено розділ 4 «Показники комерційної ефективності проекту». В ньому наводяться такі показники, як потік реальних грошей, сальдо реальних грошей, сальдо накопичених реальних грошей.

Сума чистого руху грошових коштів від інвестиційної та операційної діяльності на кожному кроці розрахунку називається *потокотом реальних грошей (Cash-Flow of the Real Money, CFRM)*. Він використовується як вихідні дані для розрахунку системи абсолютних та відносних показників ефективності інвестиційного проекту.

Сальдо реальних грошей або проектний грошовий потік (*Balance n/ the Real Money, BRM*) – це сумарна різниця між надходженнями і видатками коштів від інвестиційної, операційної і фінансової діяльності на кожному кроці розрахункового періоду, тобто сума чистих грошових потоків від різних видів діяльності.

Сальдо реальних грошей (проектний грошовий потік) можна визначити й *непрямим методом* за формулою В.2:

$$\begin{array}{l} \text{Проектний} \\ \text{грошовий} \\ \text{потік} \end{array} = \begin{array}{l} \text{Операційний} \\ \text{грошовий} \\ \text{потік} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Проектний} \\ \text{приріст робочого} \\ \text{капіталу} \end{array} - \begin{array}{l} \text{Чисті} \\ \text{проектні} \\ \text{капітальні} \\ \text{витрати} \end{array} \quad (\text{В.2})$$

Приріст чистого робочого капіталу – це різниця між приростом оборотних активів та приростом поточних зобов'язань внаслідок реалізації проекту.

Чисті капітальні витрати – це кошти, витрачені на придбаний необоротних активів на певному кроці розрахункового періоду, за мінусом коштів, отриманих від їх продажу на цьому ж кроці.

Показник сальдо накопичених реальних грошей використовується для оцінки фінансової спроможності проекту. *Сальдо накопичених реальних грошей* – це нарощення результатів сальдо реальних грошей за даний і всі попередні кроки розрахункового періоду реалізації проекту.

Фінансова спроможність проекту – це забезпечення такої структури грошових потоків проекту, при якій на кожному кроці розрахункового періоду наявна достатня кількість грошей для повного покриття всіх передбачених витрат.

*Вихідні дані інвестиційного проекту виробництва нової продукції – «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50»*

Керівництво підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» розглядає можливість реалізації інвестиційного проекту щодо випуску нової продукції «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50) (нова номенклатурна група). Мета: налагодити власне виробництво та реалізація продукції через налагоджену торгівельну мережу. З цією метою необхідні:

- додаткові витрати на придбання виробничої лінії – 180 тис. євро;
- збільшення оборотного капіталу на 39 тис. євро.;
- збільшення експлуатаційних витрат, а саме:
 - а) додаткові витрати на оплату праці персоналу за перший рік в обсязі 60 тис. євро, які надалі будуть збільшуватися на 3 тис. євро щорічно;
 - б) придбання вихідної сировини для додаткового випуску – 49 тис. євро, які надалі вони будуть збільшуватися на 5 тис. євро щорічно;
 - в) інші додаткові щорічні витрати складуть 2 тис. євро;
 - обсяг реалізації нової продукції по п'яти роках відповідно: 590, 540, 630, 560, 580 шт. (за квартал);
 - ціна реалізації продукції за перший рік 600 євро за одиницю буде щорічно збільшуватися на 50 євро;
 - амортизація здійснюється рівними частками протягом усього терміну служби устаткування. Через п'ять років ринкова вартість устаткування складе 10% його початкової вартості;
 - витрати на ліквідацію через п'ять років складуть 5% ринкової вартості устаткування;
 - для придбання устаткування необхідно взяти довгостроковий кредит, що дорівнює вартості устаткування, під 16% річних терміном на п'ять років. Повернення основної суми здійснюється рівними частками, починаючи з другого року (платежі наприкінці року). Податок на прибуток – 19%.

*Алгоритм розрахунку грошових потоків та прогнозування фінансових результатів інвестиційного проекту виробництва нової продукції ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» – (бізнес-одиниця «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50»):*

- Розрахуємо чисту ліквідаційну вартість обладнання через п'ять років. Визначимо ринкову вартість:

$$180 * 0,1 = 18 \text{ (тис. євро).}$$

Розрахуємо витрати на ліквідацію:

$$18 * 0,05 = 0,9 \text{ (тис. євро)}$$

Визначимо операційний дохід від реалізації устаткування (від ліквідації основних засобів):

$$18 - 0,9 = 17,1 \text{ (тис. євро).}$$

Податок на прибуток при ставці оподаткування 19% складе:

$$17,1 * 0,19 = 3,3 \text{ (тис. євро).}$$

Чиста ліквідаційна вартість обладнання дорівнює:

$$17,1 - 3,3 = 13,8 \text{ (тис. євро)}$$

– Складемо прогноз руху грошових коштів від інвестиційної діяльності.

Таблиця Б.2 – Потік реальних грошей від інвестиційної діяльності (розділ 1 Прогнозу грошових потоків за проектом)

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
1.1	Технологічна лінія, тис. грн.	(180)					13,8
1.2	Приріст оборотного капіталу, тис. грн.	(39)					
1.3	Чистий рух грошових коштів від інвестиційної діяльності, тис. грн. (п.1.1+п.1.2)	(219)					13,8

3. Виручка від реалізації продукції визначається як добуток обсягу продажів на ціну одиниці виробу:

$$590 * 600 = 354000 \text{ (євро);}$$

$$540 * 650 = 351000 \text{ (євро);}$$

$$630 * 700 = 441000 \text{ (євро);}$$

$$560 * 750 = 420000 \text{ (євро);}$$

$$580 * 800 = 464000 \text{ (євро).}$$

4. Встановлюємо амортизаційні відрахування:

$$\frac{180 - 13,8}{5} = 33,240 \text{ (тис.євро)}$$

5. Для придбання устаткування необхідно взяти довгостроковий кредит в обсязі 180 тис. євро під 16% річних терміном на п'ять років. Повернення основної суми здійснюється рівними частками, починаючи з другого року (платежі наприкінці року).

Оскільки згідно з договором сума щорічних виплат однакова, то для чотирьох років погашення основної суми боргу вона ставитиме:

$$180 / 4 = 45 \text{ (тис. євро).}$$

Відсотки за кредитами по роках складуть:

$$1 \text{ рік: } 180 * 0,16 = 28,8 \text{ (тис. євро).}$$

$$2 \text{ рік: } 180 * 0,16 = 28,8 \text{ (тис. євро).}$$

$$3 \text{ рік: } (180 - 45) * 0,16 = 21,6 \text{ (тис. євро).}$$

$$4 \text{ рік: } (180 - 45 * 2) * 0,16 = 14,4 \text{ (тис. євро).}$$

$$5 \text{ рік: } (180 - 45 * 3) * 0,16 = 7,2 \text{ (тис. євро).}$$

$$\text{Разом: } 100,8 \text{ (тис. євро)}$$

6. Складемо прогноз чистого руху грошових коштів від операційної діяльності:

Таблиця Б.3 – Потік реальних грошей від операційної діяльності (розділ 2 Прогнозу грошових потоків за проектом) [284-285].

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	6	7	8
2.1	Обсяг продажів, шт.		590	540	630	560	580
2.2	Ціна, євро		600	650	700	750	800
2.3	Дохід від реалізації, тис. євро		354	351	441	420	464
2.4	Оплата праці робітників, тис. євро		(60)	(63)	(66)	(69)	(72)
2.5	Матеріали, тис. євро		(49)	(54)	(59)	(64)	(69)

Продовження таблиці Б.3

1	2	3	4	5	6	7	8
2.6	Постійні витрати, тис. євро		(2)	(2)	(2)	(2)	(2)
2.7	Чисті операційні витрати (витрати без амортизації і відсотків за кредит), тис. євро (п.2.4+п.2.5+п.2.6)		(111)	(119)	(127)	(135)	(143)
2.8	Амортизація устаткування, тис. євро		33,24	33,24	33,24	33,24	33,24
2.9	Відсотки по кредитах, тис. євро		28,8	28,8	21,6	14,4	7,2
2.10	Прибуток до оподаткування, тис. євро (п.2.3 – п.2.7 – п.2.8 – п.2.9)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
2.11	Податок на прибуток, тис. євро		34,382	32,292	49,240	45,098	53,306
2.12	Чистий прибуток, тис. євро		146,578	137,668	209,920	192,262	227,254
2.13	Грошовий потік від операційної діяльності, тис. євро (п.2.12 + п.2.8 + п.2.9)		208,618	199,708	264,76	239,902	267,694

7. Складемо прогноз чистого руху грошових коштів від операційної діяльності

Власний капітал відповідає збільшенню оборотного капіталу. Довгостроковий кредит відповідає додатковим витратам на придбання виробничої лінії.

Таблиця Б.4 – Потік реальних грошей від фінансової діяльності (розділ 3 Прогнозу грошових потоків за проектом)

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
3.1.	Власний капітал, тис. євро	39,0					
3.2.	Довгостроковий кредит (під 16% річних), тис. євро	180,0					
3.3	Погашення заборгованості по кредиту (основної суми боргу та відсотків), тис. євро		(28,8)	(73,8)	(66,6)	(59,4)	(52,2)
3.4	Виплата дивідендів, тис. євро	-	-	-	-	-	-
3.5	Грошовий потік від фінансової діяльності, тис. євро	219,0	(28,8)	(73,8)	(66,6)	(59,4)	(52,8)

8. Знаходимо показники комерційної ефективності проекту.

Таблиця Б.5 – Показники комерційної ефективності проекту (розділ 4 Прогнозу грошових потоків за проектом)

№ п/п	Показники	Рік					
		0	1	2	3	4	5
4.1.	Потік реальних грошей, тис. євро (п.1.3 + п. 2.13)	(219,0)	208,618	199,708	264,76	239,902	267,694+ +13,8=281,494
4.2	Сальдо реальних грошей, тис. євро (п. 4.1 + п. 3.5)	0,0	179,818	125,908	198,16	180,502	228,694
4.3	Сальдо накопичених реальних грошей за п. 4.2, тис. євро ((t) + (t+ 1))	0,0	172,818	298,726	496,886	677,388	906,028
4.4	Ставка дисконтування E, %	0	16	16	16	16	16
4.5	Коефіцієнт дисконтування при нормі дисконту 16%	1,0000	0,8621	0,7432	0,6407	0,5523	0,4761
4.6	Чиста поточна вартість, тис. євро (п. 4.1 * п. 4.5)	(219)	179,850	148,423	169,632	132,498	134,019

Продовження таблиці Б.5

1	2	3	4	5	6	7	8
4.7	Інтегральний економічний ефект (накопичена чиста поточна вартість) за п. 4.6, тис. євро ($(t) + (t+1)$)	(219,0)	(39,150)	109,273	278,904	411,402	545,421

Висновок за табл. Б.5: проект становиться вигідним з другого року роботи. Накопичена чиста поточна вартість за 5 років роботи складає 545,421 тис. грн. На другому році роботи підприємство повністю відбиває витрати на придбання виробничої лінії (180 тис. грн.) та початкові оборотні витрати на виробництво продукції (39 тис. грн.).

9. *Складемо прогнозний звіт про фінансові результати інвестиційного проекту (табл. Б. 6)[264, 265, 267].*

Таблиця Б.6 – Прогнозний звіт про фінансові результати інвестиційного проекту «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50» ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Номер року	0	1	2	3	4	5
Тривалість проекту (роки)						
<i>Показники:</i>						
1. Обсяг продажів, шт.		590	540	630	560	580
– Ціна одиниці, євро без врахування непрямих податків		600	650	700	750	800
3. Виручка від реалізації, тис. євро (п.1 * п. 2)		354	351	441	420	464
4. Інші позареалізаційні доходи, тис. євро		-	-	-	-	-
5. Дохід від операційної діяльності, тис. євро (п. 3 + п. 4)		354	351	441	420	464
6. Матеріальні витрати, тис. євро		(49)	(54)	(59)	(64)	(69)
7. Витрати на оплату праці, тис. грн.		(60)	(63)	(66)	(69)	(72)
8. Амортизаційні відрахування, тис. грн.		(33,24)	(33,24)	(33,24)	(33,24)	(33,24)
9. Відсотки за кредитами, тис. євро		(28,8)	(28,8)	(21,6)	(14,4)	(7,2)
10. Інші витрати виробництва і збуту, тис. євро		(2)	(2)	(2)	(2)	(2)
11. Витрати виробництва і збуту продукції, тис. євро (п.6 + п.7+ п.8 + п.9 + п.10)		173,04	181,04	181,84	182,64	183,44
12. Загальний операційний прибуток проекту, тис. євро (п.5 – п.11)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
13. Податки і збори (без врахування суми податку на прибуток), тис. євро		-	-	-	-	-
14. Прибуток до оподаткування, тис. євро (п.12 – п.13)		180,96	169,96	259,16	237,36	280,56
15. Податок па прибуток, тис. євро		34,382	32,292	49,240	45,098	53,306
16. Прибуток чистий, тис. євро (п. 14 – п. 15)		146,578	137,668	209,920	192,262	227,254
17. Прибуток чистий наростаючим підсумком за п. 16, тис. євро ($(t) + (t+1)$)		146,578	284,246	494,165	686,427	913,680
18. Грошовий потік від операційної діяльності, тис. євро (п.16+п.8+п.9)		208,618	199,708	264,76	239,902	267,694
19. Операційний грошовий потік наростаючим підсумком за п.18, тис. євро ($(t) + (t+1)$)		208,618	408,326	673,086	912,988	1180,682

*Аналіз зовнішнього середовища з точки зору інвестиційної привабливості підприємства
ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»*

Аналіз ринку металопродукції України

Внутрішній ринок споживання металопродукції (метизів) в Україні у січні-вересні 2015 року знизився на 15,8 % порівняно з аналогічним періодом 2014 року - до 4,374 млн тон. Як повідомила прес-служба Української гірничо-металургійної компанії (УГМК) з

посиланням на дані її маркетингового центру, обсяг імпорту за дев'ять місяців 2015 знизився на 16,4 % – до 1,020 млн. тонн, при цьому його частка імпорту склала 23,3 % проти 23,5 % за аналогічний період 2014 року (рис. Б.1).

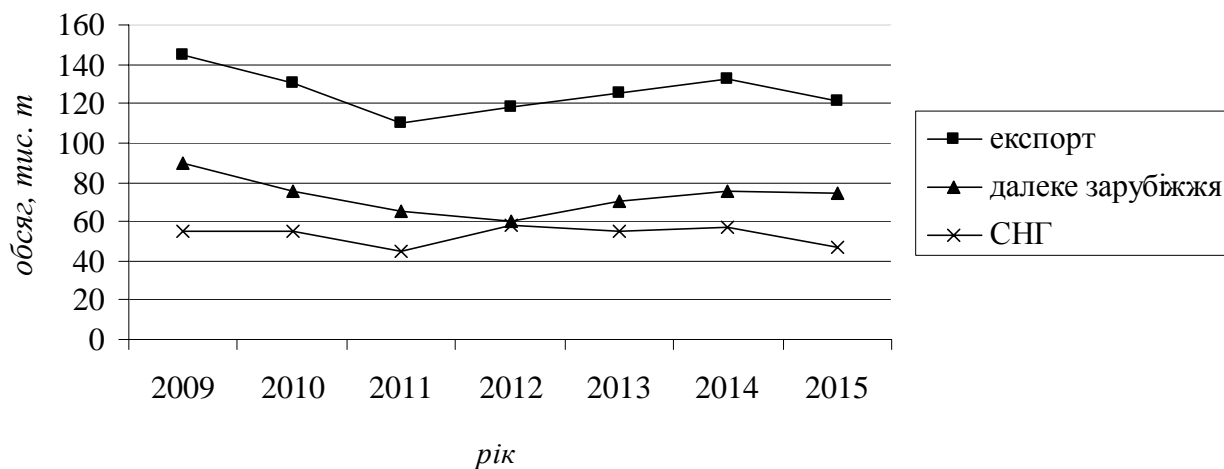

Рисунок Б.1 – Динаміка експорту металопродукції України за 2009-2015 рр., тис. т

Зниження відзначається в поставках куточка (-19,1 %), швелера (-7,2 %), балки (-11,3 %), арматури (-2,4 %). У розрізі галузевого споживання за підсумками дев'яти місяців - 2015 на адресу метало торговельних компаній надійшло 39,6 % всіх поставок. Підприємства машинобудівної галузі за цей період закупили 12,9 % загальної кількості поставок на український ринок, знизивши видиме споживання метизів на 43 % порівняно з аналогічним періодом минулого року.

2015 рік провальний для металотрейдерів. За його підсумками споживання металопродукції на внутрішньому ринку України скоротилося порівняно з 2014 р. на 6%, до 7,8 млн. т. При цьому, постачання саме української металопродукції на ринок знизилася з 6,5 млн. т до 6,1 млн. т. Решта обсяги, тобто 1,7 млн. т або п'ята частина, – це імпорт. Зниження попиту пов'язане із збільшенням темпів падіння виробництва в ключових секторах-споживачах — будівництві (-16%) і машинобудуванні (-13%).

При цьому вторинний ринок металопродукату знизиться на 0,8%, до 2,6 млн. т. Незважаючи на несприятливу кон'юнктуру, Україна продовжує залишатися для вітчизняних виробників і трейдерів ключовим ринком збуту. Так, у фінансовому звіті найбільшої метисної групи – «Метінвесту» – йдеться, що на Україну припадає чверть від продажів всієї металопродукції холдингу (3,523 млн. т, зростання 37%). При цьому, обсяги відвантажень на вітчизняний ринок можна порівняти з поставками в країни ЄС. Крім того, по виручці Україна займає друге місце після Європи (\$ 1,792 млрд., падіння на 3%). Другий лідер ринку – УГМК – за підсумками 2013 о. планував реалізувати на українському ринку близько 0,5 млн. т металопродукції (в 2012 р. зростання продажів склав 43%, до 0,47 млн. т). Меткомбінат «АрселорМіттал Кривий Ріг» демонструє віру в український ринок і приступив до створення власної мережі дистрибуції. У 1 півріччі підприємство наростило продаж металопродукції в Україні на 8%. З липня поточного року АМКР вже відкрив два склади: у Києві та Одесі місткістю 10 тис. т металопродукату кожен. До кінця року планувалося запустити ще три бази в різних регіонах країни, Втім, відхід АМКР в «роздріб» також продиктований бажанням комбінату знизити залежність від своїх найбільших українських партнерів – трейдерів «Викант» і «Днепропроект». У 2015 р. перша компанія збільшила свою частку на ринку як за рахунок традиційних продуктів «Арселор-Міттал», так і за рахунок зростання своєї присутності в роздрібному сегменті, відкривши кілька нових торгових майданчиків. Для другої компанії рішення АМКР ще критичніше, оскільки вона спеціалізується на продукції криворізького мет комбінату.

Недорозвиненість внутрішнього ринку металопродукції не дає змоги експортно-орієнтованим виробникам поміняти напрям вектора. Встановлені річні потужності з виробництва прокату в нашій країні становлять саме 45-48 млн. тонн, тобто ті самі 1000-1050 кг на душу населення. До того ж триває криза в будівництві і відсутні великі інфраструктурні проекти. Все це призвело до того, що внутрішній ринок металопродукції втратив п'яту частину від аналогічного показника минулого року (рис. Б.2).

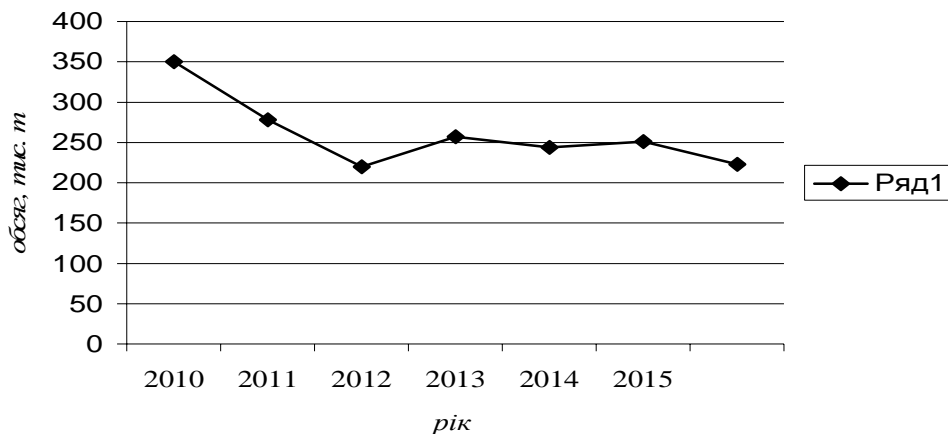

Рисунок Б.2 – Динаміка виробництва металопродукції в Україні в 2010-2015 рр.

За лідируючими позиціями на ринку виступають не тільки якість і відповідність нормативним і технічним умовам, але також наявність і обсяг необхідних покупцеві виробів. У цьому аспекті необхідно зазначити, що всі заводи металовиробів в Україні працюють “на склад”, а не “під замовлення”. Існують два різних підходи до розв’язання ситуації, що склалася. Перший шлях — це коли постраждали від кризи компанії та банки ліквідуються; виявляються і відсіваються неефективні сектори і підприємства. Шлях другий — максимальне пом’якшення наслідків кризи, спроба всіх врятувати.

На рис. Б.3 представимо товарну структуру імпорту підприємств Одеського регіону. Отже, проведене дослідження стверджує на *негативну ситуацію на ринку металопродукції України*. Але разом з тим, пропонується налагодити власне виробництво продукції на підприємстві ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» та здійснювати реалізацію через власну торговельну мережу. Здійснимо SWOT-аналіз підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ».

(відсотків до загального обсягу імпорту)

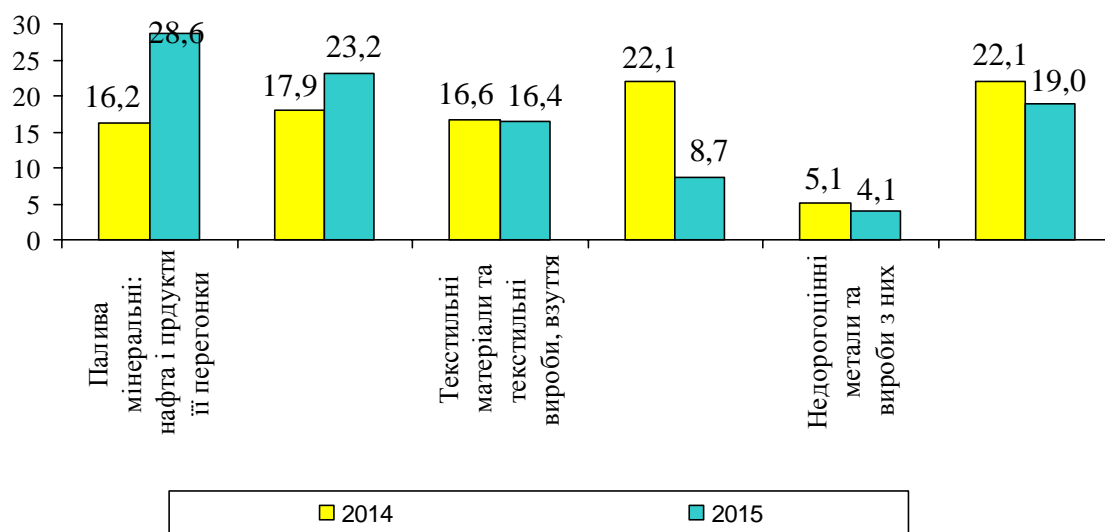

Рисунок Б.3 – Товарна структура імпорту підприємств Одеського регіону, %

SWOT-аналіз ТОВ «СМК «СІСТЕМ» наведено в табл. Б.7.

Таблиця Б.7 – SWOT-аналіз ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

	<p><i>Можливості:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - залучення нових клієнтів; - можливість розвитку продукту відповідно до вимог ринку завдяки технічному прогресу - поява нових, менш енергоємних технологій виробництва - невелика кількість сильних конкурентів; - відкриття нових торгових точок 	<p><i>Загрози:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - нестабільна соціально-економічна ситуація; - падіння рівня добробуту клієнтів; - зміна потреб покупців; - зміна митного законодавства; - скорочення обсягів будівництва - зміна курсу валют.
<p><i>Сильні сторони:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - відоме ім'я (позитивний імідж); - довге існування на ринку; - вигідне місцезоположення; - середній ціновий сегмент; - великий асортимент продукції; - наявність постійних клієнтів; - кваліфікований менеджмент; - можливість надання послуг по доставці продукції клієнту 	<p>Розширення мережі роздрібної торгівлі, перегляд асортименту продукції на користь виробництва продуктів, що відповідають вимогам ринку</p>	<p>Формування гнучкої системи знижок для постійних клієнтів, Укладання довгострокових контрактів з будівельними організаціями</p>
<p><i>Слабкі сторони:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - відсутність систематизованого ресурсу для прийому замовлень по Інтернету; - слабка рекламна активність; - відсутність служби фінансово-економічної безпеки; - дефіцит на заводах оборотних коштів для закупівлі сировини і матеріалів - недолік кваліфікованого виробничого та обслуговуючого персоналу в основних цехах 	<p>Проведення активної рекламної компанії, Створення Інтернет-магазину для оптових покупців з автоматичною системою приймання замовлень</p>	<p>Скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу, пошук вітчизняних постачальників якісних товарів</p>

Аналіз можливих ризиків і страхування

Для оцінки можливих ризиків у діяльності ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ», виділимо фактори, що зараз впливають на його діяльність, та представимо ці фактори у вигляді табл. Б.8. В результаті її аналізу для ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ», можна виділити наступні види ризиків: політичні, фінансові, виробничі, соціальні, зовнішньоекономічні.

За результатами аналізу динаміки основних показників та фінансового стану досліджуваного підприємства за період 2013-2015 рр. просліджується коливання кінцевих фінансових результатів при зростанні об'єму виробництва. За останні 4 роки спостерігається у цілому тенденція до спаду кінцевих фінансових результатів, поступове збільшення обсягу виробництва, реалізації продукції, але також підвищення собівартості продукції ще більшими темпами.

Висновок: Проведений фінансовий аналіз показав незадовільну ситуацію на підприємстві ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ». Тільки коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами відповідає нормативу, що дає можливість здійснювати фінансово-господарську діяльність. Для ліквідації фінансової загрози на підприємстві необхідно підвищувати рентабельність реалізованої продукції підприємства, знижувати собівартість і збільшувати прибуток.

Керівництво підприємства постійно шукає нові *стратегічні напрямки розвитку підприємства*. На останніх зборах засновників розглядалося питання бюджетування. ТОВ Керівництво підприємства постійно шукає нові *стратегічні напрямки розвитку підприємства*. На останніх зборах засновників розглядалося питання бюджетування. ТОВ «СМК СІСТЕМ» розглядає інвестиційний проект стосовно впровадження нової бізнес-одиниці на 2016 рік – виробництво нового виду продукції «Лоток цільний кабельний

оцинкований 800*50». За результатами SWOT-аналізу встановлено, що перспективними напрямками розвитку підприємства могли б стати такі: розширення мережі роздрібно торгівлі, перегляд асортименту продукції на користь виробництва продуктів, що відповідають вимогам ринку, формування гнучкої системи знижок для постійних клієнтів, проведення активної рекламної компанії, створення Інтернет-магазину для оптових покупців з автоматичною системою приймання замовлень, скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу, пошук вітчизняних постачальників якісних товарів, укладання довгострокових контрактів з будівельними організаціями.

розглядає інвестиційний проект стосовно впровадження нової бізнес-одиниці на 2016 рік – виробництво нового виду продукції «Лоток цільний кабельний оцинкований 800*50». За результатами SWOT-аналізу встановлено, що перспективними напрямками розвитку підприємства могли б стати такі: розширення мережі роздрібно торгівлі, перегляд асортименту продукції на користь виробництва продуктів, що відповідають вимогам ринку, формування гнучкої системи знижок для постійних клієнтів, проведення активної рекламної компанії, створення Інтернет-магазину для оптових покупців з автоматичною системою приймання замовлень, скорочення витрат на утримання адміністративно-управлінського персоналу, пошук вітчизняних постачальників якісних товарів, укладання довгострокових контрактів з будівельними організаціями.

Таблиця Б.8 – Основні фактори, що впливають на діяльність ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Група факторів	Опис проблем	Ступінь впливу			Які зміни, що прогнозуються, мають вплинути на підприємство
		Незначний	Середній	Значний	
1	2	3	4	5	6
Політичні	Занадто висока ступень контролю за діяльністю підприємства. Нестабільне законодавство. Високі податки.			X	Збільшення собівартості продукції за рахунок невиробничих витрат
Фінансові	Коливання валютного курсу			X	Зменшення конкурентоздатності на іноземних ринках
Виробничі	Надлишковість та застарілість основних виробничих фондів.		X		Зростання витрат на ремонт та відновлення основних фондів
Виробничо-технологічні	Низька якість українських матеріалів та комплектуючих	X			Зростання собівартості продукції
Соціальні	Збільшення рівня оплати праці у зв'язку з загальними тенденціями в Україні		X		Збільшення витрат на оплату праці з метою підтримки необхідного життєвого рівня
Зовнішньо-економічні	Перешкоди у реєстрації для участі в тендерах у країнах ЄС			X	Неможливість виходу на європейські ринки

Прогнозна оцінка рівня прибутку від реалізації номенклатурної групи кріпильні вироби ТОВ СМК «ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Під тенденцією розвитку звичайно розуміється його напрями: до зростання, зниження або стабілізації рівня явища. Тенденцію звичайно прагнуть представити у вигляді плавної (гладкої) кривої, якій відповідає деяка функція часу. Ця крива, як відомо, називається трендом, а аналітичним його виразом є модель (у загальному вигляді $\hat{Y}_t = f(t)$). Кожна конкретна форма та вигляд функції (f) дає числову характеристику тенденції розвитку за допомогою параметрів рівняння тренда (у загальному вигляді, наприклад: $\hat{Y} = a_0 + a_1t + a_2t^2$, де a_0, a_1, a_2 – параметри). Проте наявність

числових значень параметрів не виключає розрахунок інших показників, які дають можливість більш детально описати характер виявленої тенденції

Більш складним прийомом виявлення основної тенденції розвитку виступає *аналітичне вирівнювання ряду динаміки методом екстраполяції тренду*. При цьому способі рівні ряду розглядаються як функція часу, і призначення вимірювання зводиться до визначення виду функції, знаходження її параметрів за емпіричними даними і розрахунком теоретичних рівнів за формулою:

$$Y = f(t), \quad (\text{Б.3})$$

де:

t – порядковий номер року, місяця (показник часу).

Вибір форми аналітичного вирівнювання відбувається на основі аналізу графічного зображення ряду динаміки. Частіше за все використовуються:

– лінійна форма (пряма лінія) $\hat{Y} = a_0 + a_1 t;$ (Б.4)

– степена форма $\hat{Y} = a_0 \times a_1^t;$ (Б.5)

– парабола 2-го порядку $\hat{Y} = a_0 + a_1 t + a_2 t^2;$ (Б.6)

– гіпербола $\hat{Y} = a_0 + a_1 / t,$ (Б.7)

де:

\hat{Y} – рівні, розміщені на шуканій прямій або параболі, гіперболі, що вирівнюються (розрахункові);

t – показник часу (порядковий номер інтервалу або моменту часу)

a_0, a_1, a_2 – параметри рівняння.

Після вибору форми кривої обчислюються її параметри методом найменших квадратів. Суть методу зводиться до того, щоб знайти з нескінченного числа кривих ту, яка перетворює в мінімум суму квадратів відхилень фактичних рівнів ряду динаміки від відповідних на прямій, що досліджується.

Представимо ряд динаміки показника прибутку від реалізації певного виду продукції – кріпильні вироби – за 2012-2015 рр. у поквартальному розрізі.

Дані для обробки даних та надання точкового прогнозу за цей період наведені у таблиці Б.9.

Таблиця Б.9 – Вихідні дані показника прибутку від реалізації продукції номенклатурної групи кріпильні вироби ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» у поквартальному розрізі за 2012-2015 рр.

Показник	Період передісторії															
	2012				2013				2014				2015			
	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.
Валовий прибуток, тис. грн.	190,6	185,3	198,4	208,8	160,4	162,5	167,4	171,1	60,3	68,4	64,5	75,8	400,5	410,8	427,1	492,6

На основі даних табл. В10 побудуємо відповідний графік динаміки показника валовий прибуток за період з 2012 року по 1 квартал 2017 року (рис. Б.4).

Визначимо за допомогою інструменту “Додати лінію тренду” програмного забезпечення MS Excel формулу тренду ряду динаміки показника валовий прибуток. За допомогою візуального аналізу обрано *поліноміальну форму тренду*, яка в загальному виразі має вигляд:

$$\hat{Y} = a_0 + a_1t + a_2t^2. \quad (\text{Б.8})$$

Отже, у нашому конкретному випадку доцільно використовувати *поліноміальну форму тренду* рівняння якої має вигляд::

$$\hat{Y} = 4,6876x^2 - 64,623x + 326,28$$

Коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,6895$ вказує на те, що дана трендова модель описує 69% варіацій рівня валового прибутку.

У нашому випадку інші моделі за трендами не підходять, оскільки коефіцієнти детермінації будуть нижчими за 69%.

Також зазначимо, що період передісторії складає 16 періодів, що дозволяє зробити прогноз на 5 періодів (період випередження), оскільки період випередження має бути не більше однієї *третьої* періоду передісторії ($16/3 = 5,3$). Тобто прогноз можна зробити на чотири квартали 2016 року та I квартал 2017 року.

тис. грн.

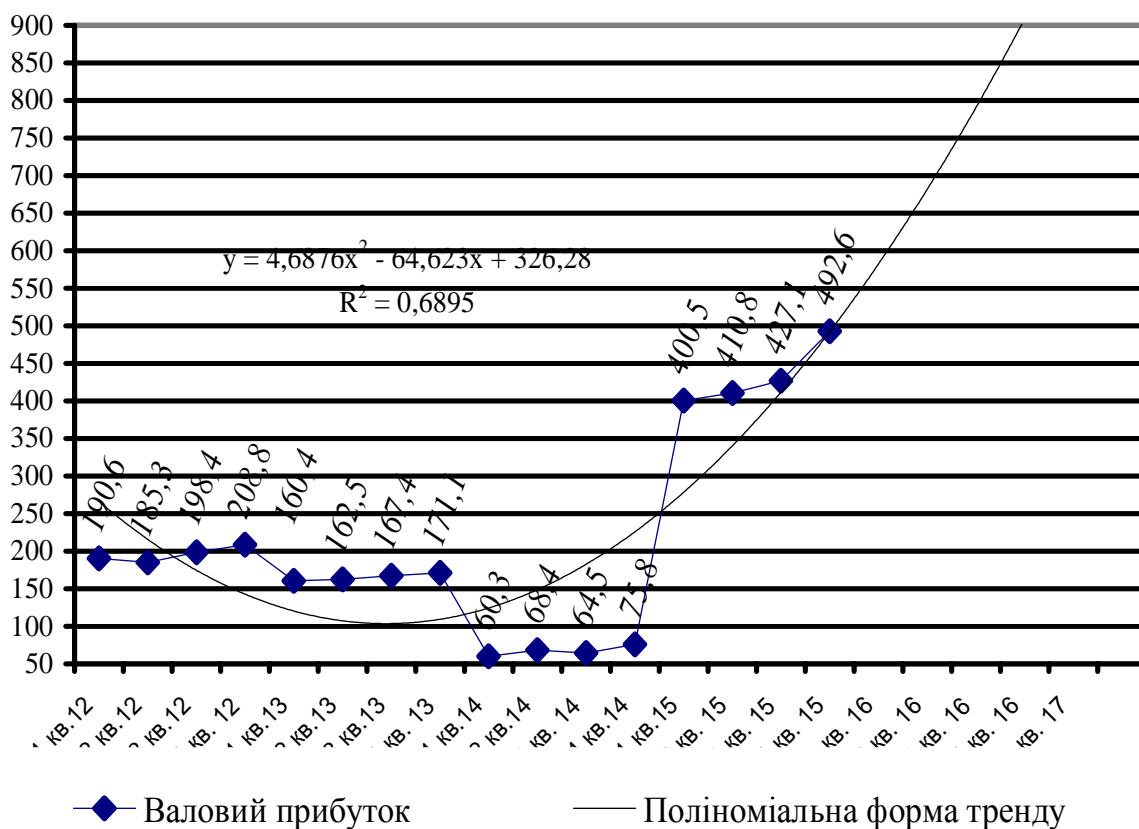

Рисунок Б.4 – Фрагмент: прогнозна оцінка рівня валового прибутку ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ» за період з 2012 року по 1 квартал 2017 рр. (у поквартальному розрізі)

Висновок: підприємство може поступово підвищувати рівень прибутку від реалізації продукції (номенклатурна група – кріпильні вироби) до величини майже 900 тис. грн. (за квартал) за прогнозом на 1 квартал 2017 року, якщо збережеться існуюча тенденція за кварталами років, що є позитивною рисою для господарської діяльності підприємства.

ОБҐРУНТУВАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

На основі проведеного техніко-економічного та фінансового дослідження, з метою покращення фінансово-господарської діяльності підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ», можна запропонувати впровадження інвестиційного проекту як варіанту вибору стратегічних альтернатив активізації його інноваційно-інвестиційного розвитку.

*Інвестиційний проект ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» – Придбання двох
завантажувачів однакової продуктивності на плановий рік*

ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» має оптовий склад, де виникли проблеми з обробкою вантажів. Для переміщення вантажів на складі застосовують завантажувачі, які у зв'язку зі збільшенням вантажопотоку не справляються з транспортуванням вантажів. Це викликає необхідність використовувати ручне переміщення вантажів, оплачування понаднормових, що сповільнює обробку вантажів і веде до збільшення витрат.

Пропонується купити два однакових завантажувачі однакової продуктивності (гідравлічні теліжки – рохля), що застосовуються на складі. Зниження ручних робіт з переміщення вантажів і відмова від понаднормових робіт дозволять визволити вантажників. З урахуванням їх перенавчання на операторів завантажувачів економія зарплати складе 18000 грн. у рік. Для придбання двох завантажувачів необхідно заплатити 25000 грн. Експлуатаційні витрати двох завантажувачів складуть 2000 грн. у перший рік експлуатації, потім витрати збільшуються по роках до:

2200 2400 2600 2800 3000 3200 грн.

Додаткові витрати на споживану енергію для двох завантажувачів складуть 1800 грн. у рік. Термін служби завантажувачів – 7 років. За рахунок прискорення обробки вантажів оборотні кошти можна скоротити на 3500 грн. Схема нарахування амортизації – прискорена. Ставка податку – 19 %. Ставка дисконтування – 16%. Розрахуємо показники ефективності проекту та здійснимо прогнозування грошового потоку.

Прогнозування грошового потоку для двох завантажувачів

Для аналізу інвестицій використовується не прибуток, а *чистий грошовий потік*. Він містить у собі номінальні грошові витрати, а при аналізі інвестицій до прибутку додається *амортизація*. Номінальними витратами є ті витрати, по яких не проводяться касові операції (наприклад амортизація, знецінювання активів та інші).

У розділі I – «Інвестиції», вказується фактична вартість інвестиції із занесенням у нульовий рік.

У розділі II – «Приріст грошових доходів і витрат», представлені ті вигоди, що ми отримуємо від упровадження інвестиції (щорічна економія зарплати) – зі знаком «+», і витрати на обслуговування даної інвестиції – зі знаком «-» (у даному випадку амортизація приймається від'ємною, щоб зменшити оподатковуваний прибуток – «Разом»). Розраховується податок, як відсоток від оподаткованого прибутку й обчислюється стаття «Підсумок приросту доходів і витрат», як різниця (сума) між додатнім (від'ємним) прибутком і сумою податку.

Розрахунок амортизаційних відрахувань за кумулятивним методом (прискореної амортизації) за роками:

$$AB_i = H_a * C_a, \quad (Б.9)$$

де AB_i – амортизаційні відрахування і-го року;

H_a – норма амортизації;

C_a – вартість, що амортизується.

$$H_a = \frac{K_{\text{кін.екс.}}}{K_q}, \quad (Б.10)$$

де K_q – кумулятивне число; $K_{\text{кін.екс.}}$ – кількість років до кінця терміну експлуатації, роки;

$K_q = 1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 = 28$ (якщо основні засоби використовуються 7 років).

$K_{\text{число}} = \frac{n(n+1)}{2}$ – якщо період дуже великий; n – кількість років корисної експлуатації.

Таблиця Б.10 – Розрахунок амортизаційних відрахувань за методом прискореної амортизації

Рік	Розрахунок $AB_i = H_a * C_a$	Сума амортизаційних відрахувань, грн.	Накоплена амортизація, грн.	Балансова вартість основних засобів, грн.
0	-	-	-	25000
1	7/28*25000	6250,00	6250	25000-6250=18750
2	6/28*25000	5357,14	5357,14+6250=11607,14	18750-5357,14=13392,86
3	5/28*25000	4464,29	4464,29+11607,14=16071,43	13392,86-4464,29=8928,57
4	4/28*25000	3571,43	3571,43+16071,43=19642,86	8928,57-3571,43=5357,14
5	3/28*25000	2678,57	2678,57+19642,86=22321,43	5357,14-2678,57=2678,57
6	2/28*25000	1785,71	1785,71+22321,43=24107,14	2678,57-1785,71=892,86
7	1/28*25000	892,86	892,86+24107,14=25000,00	892,86-892,86=0,00
Σ	-	25000,00	-	-

Таблиця Б.11 – Прогноз грошових потоків для двох завантажувачів (грн.)

Формування потоку коштів для двох завантажувачів								
Найменування показників	Показники по роках							
	0	1	2	3	4	5	6	7
1. Інвестиції								
1. Завантажувачі	-25000							
II. Приріст грошових доходів і витрат								
2. Економія ЗП		18000	18000	18000	18000	18000	18000	18000
3. Ел. енергія		-1800	-1800	-1800	-1800	-1800	-1800	-1800
4. Експлуатаційні витрати		-2000	-2200	-2400	-2600	-2800	-3000	-3200
5. Амортизація		-6250	-5357,14	-4464,29	-3571,43	-2678,57	-1785,71	-892,86
6. Разом: (2+3+4+5)		7950	8642,86	9335,71	10028,57	10721,43	11414,29	12107,14
7. Податок на прибуток		1510,50	1642,14	1773,78	1905,43	2037,07	2168,72	2300,36
8. Підсумок приросту доходів і витрат (6-7)		6439,50	7000,72	7561,93	8123,14	8684,36	9245,57	9806,78
III. Коректування грошових потоків								
9. Оборотний капітал		3500,00						-3500,00
10. Амортизація		6250,00	5357,14	4464,29	3571,43	2678,57	1785,71	892,86
11. Підсумок коректування грошових потоків (9+10)		9750,00	5357,14	4464,29	3571,43	2678,57	1785,71	-2607,14
12. Чистий грошовий потік (1+8+11)	-25000	16189,5	12357,86	12026,22	11694,57	11362,93	11031,28	7199,64
13. Ставка дисконтування	16	16	16	16	16	16	16	16
14. Коефіцієнт дисконтування	1	0,862	0,743	0,641	0,552	0,476	0,41	0,354
15. Поточна вартість	-25000	13955,35	9181,89	7708,80	6455,40	5408,75	4522,83	2548,67

У розділі III – «Коректування грошових потоків» урахується, коли впровадження інвестиції призводить до зменшення оборотного капіталу. У даному випадку, впровадження інвестиції веде до прискорення обробки вантажів, що дозволяє мати менший запас на складах і скорочує оборотний капітал на 3500. І це скорочення відбувається один раз (у першому році), а після закінчення терміну експлуатації система повертається в первісний стан, тобто зменшуємо оборотний капітал на цю ж суму в останній рік.

У статті «Амортизація» – сума амортизації йде як стаття витрат, тому приймається зі знаком «+».

Підсумок коректування грошових потоків є сумою оборотного капіталу й амортизації по роках.

Чистий грошовий потік по роках розраховується як сума за підсумками кожного розділу, тобто «Інвестиції» + «Підсумок приросту доходів і витрат» + «Підсумок коректування грошових потоків».

Стаття «Поточна вартість» для кожного року розраховується за формулою:

$$ПВ_t = \frac{ЧГП_t}{(1+i)^t}, \quad (Б.11)$$

де $ПВ_t$ – поточна вартість за рік t ;

$ЧГП_t$ – чистий грошовий потік за цей же рік;

i – коефіцієнт дисконтування витрат у частках;

t – відповідний рік.

Сума поточної вартості (за 1-7 роки) = 46781,70 грн.

Таблиця Б.12 – Розрахунок поточної вартості проекту

Показник	Рік							
	0	1	2	3	4	5	6	7
Чистий грошовий потік, грн.	-25000	16189,5	12357,86	12026,22	11694,57	11362,93	11031,28	7199,64
Загальний чистий грошовий потік, грн.	х	78862,00						
Ставка дисконтування, %	16	16	16	16	16	16	16	16
Коефіцієнт дисконтування, коеф.	1	0,862	0,743	0,641	0,552	0,476	0,41	0,354
Поточна вартість, грн.	-25000	13955,35	9181,89	7708,80	6455,40	5408,75	4522,83	2548,67
Загальна поточна вартість, грн.	х	46781,70						

Далі проводиться розрахунок показників ефективності інвестиційної діяльності для кількісного аналізу інвестицій.

ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1. Чиста поточна вартість (ЧПВ):

$$ЧПВ = \sum_{i=1}^t ПВ_t - K, \quad (Б.12)$$

де K – сума інвестицій, грн.;

$ПВ_t$ – поточна вартість (загальна) в t -період, грн.

$$ЧПВ = 46781,70 - 25000 = 21781,70(\text{грн.})$$

2. Окупність:

$$T_{\text{окуп.}} = \frac{\sum_{i=1}^t \text{ЧГП}_t}{K}, \quad (\text{Б.13})$$

де ЧГП_t – чистий грошовий потік.

$$T_{\text{окуп.}} = \frac{\sum_{i=1}^t \text{ЧГП}_t}{K} = \frac{78862}{25000} = 3,15(\text{років})$$

Окупність показує, за скільки років загальний чистий грошовий потік покриє капітальні витрати (вартість інвестиції).

– *Окупність поточної вартості:*

$$T_{\text{ПВокуп.}} = \frac{7}{1,87} = 3,74(\text{років})$$

Окупність поточної вартості показує, за скільки років потік дисконтованої поточної вартості покриє капітальні витрати (вартість інвестиції).

4. Індекс поточної вартості:

$$I_{\text{ПВ}} = \frac{46781,70}{25000} = 1,87(\text{грн./ грн.})$$

На кожен грн. інвестиційних коштів припадає 1,87 грн. дисконтованої поточної вартості.

Індекс поточної вартості розраховується за формулою:

$$I_{\text{ПВ}} = \frac{\sum_{i=1}^t \text{ПВ}_t}{K}. \quad (\text{Б.14})$$

5. Внутрішня норма рентабельності:

Одним із показників економічної ефективності інноваційних проектів виступає *внутрішня норма рентабельності (ВНР)*. Показує ту норму дисконту, за якою величина дисконтування доходів за певне число років буде дорівнювати інвестиційним вкладенням у реалізацію проекту. У такому разі доходи і витрати проекту визначаються приведенням до розрахункового моменту:

$$D = \sum_{i=1}^t \frac{D_t}{(1+E)^t}, \quad 3 = \sum_{i=1}^t \frac{3_t}{(1+E)^t}, \quad (\text{Б.15})$$

де D – доходи, грн.;

3 – витрати, грн.

Розрахунок *внутрішньої норми рентабельності* здійснюють методом послідовних наближень величини ЧСВ до нуля при різних ставках дисконтування. На практиці можна застосовувати таку формулу:

$$\text{ВНР} = A + \frac{a(B-A)}{(a-v)}, \quad (\text{Б.16})$$

де A – величина ставки дисконту, при якій ЧСВ позитивна;
 B – величина ставки дисконту, при якій ЧСВ – негативна;
 a – величина позитивної ЧСВ при ставці дисконтування A ;
 v – величина негативної ЧСВ при ставці дисконтування B .

Якщо значення ВНР проекту для приватних інвесторів більше існуючої ставки рефінансування банків, а для держави – при нормативній ставці дисконту, і більше, ніж ВНР альтернативних варіантів проекту з урахуванням ступеня ризику, то рішення про його інвестування може бути позитивним.

Умови інноваційно-інвестиційного проекту:

Інноваційний проект передбачає початкові інвестиції у розмірі 25000 грн. За попередніми прогнозами впродовж подальших 7 років фірма одержуватиме додатковий чистий дохід щорічно за рахунок економії певних статей витрат (див. табл. 3.2). Визначимо, чи варто ухвалювати позитивне рішення щодо реалізації проекту, якщо дисконтна ставка впродовж терміну його реалізації складе 16%. Оцінимо внутрішню норму рентабельності проекту і вкажемо, за яких умов реінвестування капіталу проект залишатиметься економічно вигідним.

Допоміжна розрахункова таблиця Б.13:

Рік реалізації проекту, t	Dt- 3t	$\frac{1}{(1+0,16)^t}$	$\frac{D_t - 3_t}{(1+0,16)^t}$	$\frac{1}{(1+0,20)^t}$	$\frac{D_t - 3_t}{(1+0,20)^t}$	$\frac{1}{(1+0,30)^t}$	$\frac{D_t - 3_t}{(1+0,30)^t}$
		0	-25000,00	1,000	-25000,00	1,000	-25000,00
1	6439,50	0,862	5551,29	0,833	5366,25	0,769	4953,46
2	7000,72	0,743	5202,67	0,694	4861,61	0,592	4142,44
3	7561,93	0,641	4844,61	0,579	4376,11	0,455	3441,93
4	8123,14	0,552	4486,34	0,482	3917,41	0,350	2844,14
5	8684,36	0,476	4134,74	0,402	3490,05	0,269	2338,95
6	9245,57	0,410	3794,77	0,335	3096,32	0,207	1915,46
7	9806,78	0,354	3469,93	0,279	2736,89	0,159	1562,87
Разом	30458,00	-	6484,35	-	2844,65	-	-3800,75

Розрахунки за умовами проекту:

Розрахунок показників доцільно привести в допоміжній розрахунковій таблиці. Для того, щоб визначити внутрішню норму рентабельності (ВНР), необхідно розрахувати, за яких умов чиста справжня вартість (ЧСВ) змінить знак на негативний. Прийmemo для цього ставки дисконтування 16%, 20%, 30% (підбор).

Розрахунки показують, що коли ставка дисконтування складатиме 16%, 20% – проект буде економічно вигідним, а при 30% – невигідним.

Визначимо внутрішню норму рентабельності (ВНР):

$$ВНР = 16\% + \frac{6484,35(30 - 16)}{6484,35 - (-3800,75)} = 16\% + 90780,9 / 10285,1 = 24,83\%$$

Висновок: проект залишиться вигідним, поки існуюча ставка рефінансування банків (або нормативна ставка дисконтування) буде менше 24,83%.

6. *Внутрішній коефіцієнт окупності* з урахуванням реінвестування (РВКО), має на увазі, що одержувані доходи (*чистий грошовий потік*) відразу ж кладуть у банк під визначений відсоток. У нашому прикладі банківський відсоток складає 10 %.

Грошовий потік за кожний рік заноситься у відповідну клітинку таблиці по діагоналі (тому що реінвестувати можна ті доходи, які фактично отримані до визначеного моменту). Потім, у кожному рядку розраховуємо збільшення даного грошового потоку на суму банківського відсотка. Отриманий у перший рік грошовий потік, заносимо в клітинку (1; 1). Після закінчення першого року він дорівнює $16189,5 \times 1,1 = 17808,45$ (клітинка 1; 2);

після закінчення другого року (клітинка 1; 3) він дорівнює $17808,45 \times 1,1 = 19589,295$ і т. д. Аналогічна операція проводиться для грошових потоків отриманих у другому, третьому, ..., останньому роках. Далі збільшені на суму процентних виплат грошові потоки на кінець останнього року підсумовуємо, одержуючи тим самим сумарний доход від інвестиції з урахуванням реінвестування (майбутня вартість).

Таблиця Б.14 – Схема розрахунку внутрішнього коефіцієнта окупності з урахуванням реінвестування

Роки	Чистий грошовий потік по роках							Сумарний потік
	1	2	3	4	5	6	7	
1	16189,50	17808,45	19589,30	21548,22	23703,05	26073,35	28680,69	28680,69
2		12357,86	13593,64	14953,01	16448,31	18093,14	19902,45	19902,45
3			12026,22	13228,84	14551,72	16006,89	17607,58	17607,58
4				11694,57	12864,03	14150,43	15565,47	15565,47
5					11362,93	12499,22	13749,14	13749,14
6						11031,28	12134,41	12134,41
7							7199,64	7199,64
Усього								114839,38

Внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування (РВКО) розраховується з рівняння:

$$\frac{PD}{(1+i)^t} = K, \quad (\text{Б.17})$$

що є

$$i = \sqrt[t]{\frac{PD}{K}} - 1, \quad (\text{Б.18})$$

де i – внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування;

PD – сумарний грошовий потік з урахуванням реінвестування (майбутня вартість);

t – термін експлуатації інвестиції;

K – капітальні витрати.

$$\text{РВКО: } 25000 = \frac{114839,38}{(1+i)^7}; i = \sqrt[7]{\frac{114839,38}{25000}} - 1 = \sqrt[7]{3,593} - 1 = 1,2; \text{РВКО} = 20,0\%.$$

Таблиця Б.15 – Результати впровадження проекту *Інвестиційний проект ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ»* – Придбання двох завантажувачів однакової продуктивності на плановий рік (фрагмент)

Найменування показників	Значення показників
Чиста поточна вартість (ЧПВ), грн.	21781,70
Окупність, років	3,2
Окупність поточної вартості (ПВ-окупність), років	3,74
Індекс поточної вартості (ПВ-індекс), грн./грн.	1,87
Внутрішня норма рентабельності (ВНР), %	24,83
Внутрішній коефіцієнт окупності з урахуванням реінвестування (РВКО), %	20,0

Висновки: Перевищення доходів над витратами з обліком дисконтування, тобто передбачуваний прибуток після придбання двох завантажувачів з однаковою продуктивністю дорівнює 21781,70 грн. Виходячи з того, що $I_{ПВ}$ більше 1, то цей варіант впровадження можна враховувати доцільним. Загалом, рішення про доцільність варіанту впровадження проекту приймається керівником, на підставі колегіального розгляду питання.

*Розробка стратегії ефективного управління
фінансовим циклом підприємства*

Фінансовий цикл (цикл оборту готівки показує час, на яке підприємство повинно залучити фінансові ресурси (довгострокові або короткострокові), необхідні для фінансування оборотних коштів (рис. В5).

$$\PhiЦ = ОЦ - T_{КЗ}, \quad (Б.19)$$

де $\PhiЦ$ – фінансовий цикл, дні;
 $ОЦ$ – операційний цикл, дні;
 $T_{КЗ}$ – термін обігу кредиторської заборгованості, дні;

Операційний цикл характеризує час, протягом якого фінансові ресурси пов'язані в запасах і дебіторської заборгованості. Іншими словами, він показує, скільки днів потрібно для виробництва, продажу й оплати продукції підприємства.

$$ОЦ = T_{запасів} + T_{ДЗ}, \quad (Б.20)$$

де $T_{ДЗ}$ – термін обігу дебіторської заборгованості, дні;
 $T_{запасів}$ – термін обігу запасів, дні.

Як слідство, за рис. Б.8 отримаємо:

$$\PhiЦ = T_{запасів} + T_{ДЗ} - T_{КЗ}. \quad (Б.21)$$

Або:

$$B_{ГК} - B_{платежу} = B_{чиста}$$

де $B_{ГК}$ – відстрочка в отриманні грошових коштів, дні;
 $B_{чиста}$ – відстрочка чиста в отриманні грошових коштів, дні.

Ця інформація надає підприємству можливість врахувати той факт, що протягом n -ї кількості днів йому доведеться фінансувати виробництво (з власних або позикових коштів).

Кожне підприємство прагне скоротити фінансовий цикл, так як це веде до збільшення прибутку, оскільки скорочення періоду обігу грошових коштів скорочує потребу в зовнішніх джерелах фінансування, знижуючи собівартість продукції.

Для скорочення фінансового циклу можна запропонувати наступні дії:

- зменшити період обертання товарно-матеріальних запасів за рахунок більш швидкого виробництва і реалізації продукції;
- скоротити період обертання дебіторської заборгованості за рахунок прискорення розрахунків;
- збільшити період скорочення кредиторської заборгованості (уповільнення розрахунків за придбані ресурси).

Ці дії слід проводити до тих пір, поки вони не призведуть до збільшення собівартості або зниження виручки від реалізації.

У процесі управління грошовими коштами враховуються такі чинники (табл. Б.16).

Таблиця Б.16 – Фактори впливу на вартість грошових потоків в стратегуванні активізації діяльності підприємства

Фактор	Сутність
Трансакційний	Потреба в готівкових коштах для виконання операцій, що виникають при поточній діяльності: для закупівель сировини, оплати праці, виплати податків і дивідендів
Попереджувальний	Створення резерву коштів з метою отримання вигоди при непередбачених обставинах зберігання грошових коштів з метою отримання вигоди від очікуваних змін у цінах на цінні папери: наявність надлишкових (порівняно з поточними потребами) грошових коштів, якщо у компанії є ймовірність здійснення нових несподіваних проектів з високими доходами або непередбачених витрат в майбутні тріоди. Але надлишок коштів призводить до доходів компанії, нижчі за середньо ринкові
Спекулятивний	Зберігання грошових коштів з метою отримання вигоди від очікуваних змін в цінах на цінні папери
Фінансова гнучкість	Наявність надлишкових (порівняно з поточними потребами) грошових коштів, якщо у компанії є ймовірність здійснення нових несподіваних проектів з високими доходами або непередбачених витрат у майбутні періоди. Але, разом з тим, надлишок коштів призводить до доходів компанії, які нижчі за середньо ринкові.

Фрагмент розрахунку грошових коштів за моделлю американського вченого-економісту Миллера-Орра (див. розділ 3, п.3.3)

Керівництво підприємства СМК «ДІРЕКТ СІСТЕМ» визначило, що середньоквадратичне відхилення щоденного залишку грошових коштів становить 2500 євро.

Витрати підприємства на покупку / продаж казначейських векселів, що приносять 7,5% річних, дорівнюють 50 євро.

Мінімальний рівень грошових коштів – 10000 євро.

Розрахуємо величину цільового залишку грошових коштів, верхній і нижній межі залишку грошових коштів.

Підставляючи в наведені вище формули вихідні данні за проектом, отримаємо:

$$Z = (3b * \sigma^2 / i)^{1/3} + L = (3 * 50 * 2500^2 / 0,075 / 360)^{1/3} + 10000 = 16509,6 + 10000 = 26509,6(\text{євро})$$

$$H = 3Z - 2L = 3 * 26509,6 - 2 * 10000 = 79528,8 - 20000 = 59528,8(\text{євро})$$

$$H_{\max} = 3Z = 3 * 26509,6 = 79528,8(\text{євро})$$

Прогнозування грошового потоку

Прогноз грошового потоку зводиться до обчислення можливих джерел надходження і відтоку грошових коштів. Основні показники, необхідні для складання бюджету грошових коштів:

- обсяг реалізації;
- частка виручки, що отримується за готівковий розрахунок.

Прогноз здійснюється на будь-який період у розрізі під періодів: квартал, місяць і т.д. Етапи прогнозування грошового потоку:

1. Прогнозування грошових надходжень за певний період. Для цього

використовують наступне балансове рівняння:

$$ДЗ_{поч.} + ВР = ДЗ_{кін.} + ГН, \quad (Б.22)$$

де $ДЗ_{поч.}$, $ДЗ_{кін.}$ – дебіторська заборгованість на початок і кінець періоду;

$ВР$ – виручка від реалізації за період, грн;

$ГН$ – грошові надходження за період, грн.

2. Прогнозування відтоку грошових коштів за періодами. Основний елемент – погашення кредиторської заборгованості, виплата заробітної плати, адміністративні та інші витрати, виплата податків, дивідендів і т.д.

3. Розрахунок чистого грошового потоку (п. 1 - п. 2).

4. Розрахунок сукупної потреби в короткостроковому кредиті.

Фрагмент розрахунку прогнозу грошового потоку на тиждень:

Опис комерційної діяльності. Підприємство ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ» вийшло на ринок з новим продуктом. Собівартість продукту – 8 євро. Ціна – 10 євро. Підприємство сплачує вартість сировини у день поставки та отримує гроші від своїх клієнтів лагом в 1 день. Продукція підприємства користується попитом і може бути реалізована без обмежень. Підприємство має намір подвоїти обсяги продукції щодня.

Прогноз грошового потоку на тиждень наведено у табл. Б.17.

Таблиця Б.17 – Прогноз грошового потоку на тиждень по підприємству ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Показник	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота
1. $ГК_{поч}$	-	10	20	40	80	160
2. Виручка від реалізації (у кредит)	10	20	40	80	160	320 $\Sigma 630$
3. Надходження грошових коштів	-	10	20	40	8	160 $\Sigma 310$
4. $ГК_{кін}$	10	20	40	80	160	320
5. Відтік грошових коштів (собівартість)	8	16	32	64	128	256 $\Sigma 504$
6. Надлишок / нестача грошових коштів (п.3-п.5)	(8)	(6)	(12)	(24)	(48)	(96) $\Sigma(194)$

ДОДАТОК В

Довідки про впровадження результатів дослідження

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Ministry of Education and Science of Ukraine

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY

пр. Шевченка, 1, м. Одеса-44, 65044 Україна
тел.: +38 048 7223474, факс: +38 0482 344273Shevchenko av., 1, Odessa-44, 65044 Ukraine
phone: +38 048 7223474, fax: +38 0482 344273

E-mail: opu@opu.ua http://www.opu.ua, Код ЄДРПОУ 02071045

26.12.2016 № 3158/81-07
На №

Довідка

про використання результатів дисертаційної роботи

Карпенко Лідії Миколаївни

у науково-дослідницької діяльності Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана в тому, що у науково-дослідницькій діяльності Одеського національного політехнічного університету використані наступні наукові результати, отримані у дисертаційній роботі доцента кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності **Карпенко Лідії Миколаївни**, а саме:

- методичні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності підприємства;
- наукове обґрунтування економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств;
- комплекс методів оцінки та економіко-математичне моделювання ефективності інвестиційних проєктів;
- базові альтернативи та парадигма розвитку інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства;
- систематизація методів формування конкурентних стратегій інноваційного підприємства в управлінському аналізі.

Дисертацію виконано згідно тематичних планів НДР ОНПУ за період 2014-2019 рр. при виконавці *бюджетних тем*: «Перспективні шляхи підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств регіону на інноваційній основі» (номер державної реєстрації 0114U005503, 2014-2019 рр.); «Новітні моделі та інструментарій перед плановою оцінкою інноваційно-інвестиційних проєктів» (0114U005506, 2015-2017 рр.); при виконанні *госпрозрахункової теми*: «Адаптація логістичної системи зовнішньоекономічної діяльності виробничого підприємства в умовах зміни ринку збуту» (№1743-81, 2015-2016 рр.)

Дисертант приймав участь у виконанні перелічених тем як співвиконавець.

Проректор ОНПУ з наукової та науково-педагогічної роботи,
д.т.н., професор

Д.В. Дмитришин

Виконавець: Партика М.Р.
т. 705-83-36

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

95007, м. Сімферополь, проспект академіка Вернадського, 4
Тел. (0652) 54 30 36 Факс (0652) 54 52 46 E-mail: rector@tnu.crimea.ua <http://www.tnu.crimea.ua>

01.03.13 № 82-13/717

на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження Карпенко Лідії Миколаївни

дана про те, що результати дослідження Карпенко Лідії Миколаївни «Статистична оцінка інноваційно-інвестиційної привабливості підприємств одеського регіону: прогностична валідність» включено до колективної монографії «Формування сучасних механізмів розвитку інноваційної сфери економіки», яка виконана в межах комплексної теми дослідження «Науково-методичне забезпечення реалізації стратегії сталого розвитку» (номер держреєстрації 0113U000201).

Примірники колективної монографії розіслані в бібліотеки за встановленим переліком:

Бібліотека Адміністрації Президента України
Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
Національна парламентська бібліотека України
Державна науково-технічна бібліотека України
Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника
Одеська державна наукова бібліотека
Харківська державна наукова бібліотека ім. Короленка
Книжкова Палата України

Проректор з наукової роботи
Таврійський національний
університет імені В.І. Вернадського
д.х.н., професор

В.Ф. Шульгин

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ**Економіка і Фінанси**

Свідоцтво ДР КВ № 20225-10025 Р
49107, Україна, м. Дніпропетровськ,
а/с 5720

SCIENTIFIC JOURNAL**Economics and Finance**

Телефон редакції: +38 (068) 851-75-52
E-mail: ecofin.at.ua@gmail.com
Сайт: <http://ecofin.at.ua>

вих. № 127 від 08. 01. 2015 р.

ДОВІДКА

про участь у науково-дослідній роботі

Видана **Карпенко Лідії Миколаївни** з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідної госпрозрахункової теми: «Підвищення ефективності управління підприємствами різних організаційно-правових форм в умовах фінансово-економічної нестабільності» (номер державної реєстрації 0114U006193, строк виконання 2014-2019) наукового журналу «ЕКОНОМІКА І ФІНАНСИ», м. Дніпропетровськ в якості співвиконавця, а саме у матеріалах роботи автора:

- розроблено й адаптовано систематизацію аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційної діяльності промислових підприємств;
- обґрунтовано значущість побудови стратегічних карт інноваційного процесу щодо формування інноваційної складової збалансованої системи аналітичних показників;
- здійснено систематизацію етапів процесу управління інвестиційним портфелем у контексті з принципами його формування;
- запропоновані моделі оцінки інноваційно-інвестиційного потенціалу «The basis for the dividend discount model (DDM)» та «Constant growth model»;
- проведено економіко-статистичне дослідження інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств Одеського регіону та обґрунтовано інноваційно-відтворювальний потенціал регіону.

Керівник
науково-дослідної теми,
Головний редактор
наукового журналу
«Економіка і фінанси»
к.е.н., доцент, професор РАЕ

Дробязко С.І.

ДЕРЖАВНА ІНСПЕКЦІЯ З КОНТРОЛЮ ЗА ЦІНАМИ

Україна, 02660, м. Київ, вул. Маршів Раскової, 15, тел.: 516-44-64 факс: 541-08-08 E-mail: giko@ln.ua

Рр. 03 09 № 200/1-901

На № _____

ДОВІДКА

*про впровадження результатів дисертаційної роботи
к.е.н., доцента Карпенко Лідії Миколаївни*

При розробці господарсько-договірної теми «Науковий аналіз поточної цінової ситуації на товарних ринках» між Комітетом контролю за цінами при Кабінеті Міністрів України та ОРІДУ НАДУ при Президентові України від 12.11.08 №15-11/08 були використані матеріали дисертаційної роботи к.е.н., доцента Карпенко Л.М., зокрема:

- економічна оцінка Одеського регіону, як об'єкту інвестування в рамках систематизації факторів, які визначають його інвестиційну привабливість, з'ясування переваг і проблем іноземного інвестування, дослідження динаміки, взаємозв'язків, варіації та інших структурних зрушень інвестицій, аналіз становлення та розвитку інвестиційної політики та її залежності від економічної ситуації;
- аналіз організаційної структури та фінансово-інвестиційної діяльності певних груп підприємств галузі промисловості регіону, які реалізовані у конкретних методичних розробках щодо механізму регулювання інвестиційних процесів підприємства;
- обґрунтування концептуальних підходів та рекомендацій щодо трансформаційних змін у системі корпоративного управління;
- розробка методів оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства для прийняття базових альтернатив та функціональних стратегічних рішень його розвитку;
- методичні рекомендації до формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємств виробничої сфери на підставі аналізу поточної цінової ситуації на товарних ринках.

Пропозиції дисертаційної роботи є дійсно актуальними та своєчасними, що дозволяє зробити висновки про високу наукову та практичну цінність здійснених досліджень.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій.

Начальник
Державної інспекції по
контролю за цінами,
кандидат економічних наук

Н.П. Немодрук

011442

МІНІСТЕРСТВО ЕНЕРГЕТИКИ ТА ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

ЕНЕРГО АТОМ
ENERGOATOM

НАЦІОНАЛЬНА
АТОМНА
ЕНЕРГОГЕНЕРУЮЧА
КОМПАНІЯ

№ 2742/11 від 24.02 2017 р.

На № _____ від _____ 201__ р.

Україна, 01032, Київ, вул. Назарівська, 3
Тел.: +38(044) 201-09-88, факс: 277-78-83

Розрахунковий рахунок 26009200019275
в АТ «Укресімбанк» м. Київ,
Код банку: 322313, код ЗКПО 24584661

ДОВІДКА

про виведення наукових розробок результатів дисертаційної роботи
кандидата економічних наук, доцента
Карпенко Лідії Миколаївни
у практику роботи ДП «НАЕК «Енергоатом»,

Довідка видана у підтвердження того, що наукові розробки дисертаційної роботи Карпенко Л.М. були схвалені та використані під час розробки Стратегії діяльності та розвитку Компанії в умовах нової моделі енергоринку до 2019 року. Зокрема, концептуальна модель механізму формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства.

При цьому було використано такі найбільш суттєві положення та наукові розробки результатів дослідження:

- 1) обґрунтування та визначення стратегічного потенціалу розвитку Компанії: показники та вимірювачі;
- 2) моделювання функціонування Компанії у системі адміністративного управління в умовах нової моделі енергоринку;
- 3) систематизація методів формування конкурентних стратегій інноваційного розвитку підприємства в управлінському аналізі;
- 4) науково-методологічні розробки щодо побудови стратегії ефективного управління фінансовим циклом підприємства;
- 5) концептуальний підхід щодо формування інструментарію реалізації стратегічних планів інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств, що дозволяє визначити ключові управлінські дії на шляху планування заходів з реалізації стратегічних орієнтирів активізації діяльності підприємств, а також сфокусувати увагу на базових інструментах комерційного партнерства і комунікації влади, бізнесу та громадськості.

Наукові здобутки мають практичну цінність, відповідають викликам сучасності та дозволяють переглянути підходи до удосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств в умовах нової моделі ринку, виведення концептуальної моделі механізму формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства.

Віце-президент
ДП «НАЕК «Енергоатом»

А.А. Лейсін

046615

ООО «СПЕЦКРАН»		ТОВ «СПЕЦКРАН»
Україна, 61017, м. Харків		р/р 26002000074075
вул. Велика Панасівська, 106		в ПАТ "УКРСОЦБАНК", м. Київ
тел.: +38-057-761-40-34; 761-43-31		МФО 300023; код ЄДРПОУ 31341901
факс: +38-057-724-45-38		ІПН 313419020300
Web-сайт: www.spezkran.com		E-mail: office@spezkran.com

Вих. № 01-24/01 від 24.01.2017 р.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційної роботи
у практику роботи виробничого підприємства ТОВ «СПЕЦКРАН»
кандидата економічних наук, доцента
Карпенко Лідії Миколаївни

Результати докторської дисертації доцента кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності Одеського національного політехнічного університету було впроваджено у виробничо-господарську діяльність підприємства ТОВ «СПЕЦКРАН» з метою його подальшого розвитку у контексті зі стратегічним планом підприємства до 2022 року, зокрема:

1) методика визначення стратегічного потенціалу підприємства через систему показників та вимірювачів, яка надає змогу визначення його фінансової спроможності;

2) комплекс методів та методологія фінансово-економічної оцінки ефективності інвестиційних проєктів, що є єдиною ланкою між стадіями економічного аналізу та прийняття управлінського рішення, як результат визначення та аналізу якісних і кількісних характеристик об'єкта, а також процесу управління виробничо-господарською діяльністю підприємства;

3) концептуальна модель механізму формування інноваційно-інвестиційної стратегії виробничого підприємства, що дозволяє: здійснити інтегрований управлінський та економічний аналіз ефективності інвестиційних проєктів, обґрунтувати вибір стратегічних альтернатив його розвитку; визначити ключові управлінські дії на шляху планування заходів з реалізації стратегічних орієнтир активізації діяльності підприємств, а також сфокусувати увагу на базових інструментах комерційного партнерства і комунікації влади, бізнесу та громадськості;

4) парадигма розвитку інноваційних інструментів інвестування у сучасному бізнес-середовищі: краудфандінг, краудсорсінг та краудінвестинг;

5) концептуальні підходи адміністративного супроводження та розвитку бізнес-процесами інноваційних підприємств виробничої сфери, що формує механізм адміністрування оцінки ефективності інноваційно-інвестиційних проєктів.

Рекомендації дисертанта мають певну практичну цінність: сприяють визначенню потенціалу та стратегічному інноваційно-інвестиційному розвитку підприємства; проведенню інтегрованого управління бізнес-процесами на вітчизняних підприємствах та його оптимізації; застосуванню комплексного аналізу ефективності фінансово-інвестиційного проєктування.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій і вона не є підставою для взаємних фінансових розрахунків.

Директор

П.М. Баламут

ТОВАРИСТВО З
ОБМЕЖЕНОЮ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ
«АЙСБЛІК»

Адреса: вул. Пастера 29, м. Одеса, 65026, Україна
Тел.: (048) 723-60-11, 723-60-06
Факс: (0482) 37-70-92
e-mail: office@iceblick.com

№ 218 от «15» січня 2016 г.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Карпенко Лідії Миколаївни

Для досягнення високого рівня конкурентоспроможності на ринку газових продуктів наше підприємство постійно здійснює пошук шляхів удосконалення власної корпоративної стратегії. Однак при нестабільних та достатньо потужних трансформаційних змінах в економіці, не завжди вистачає внутрішніх ресурсів для своєчасного й адекватного реагування на зміни, які відбуваються, відчутна нестача наукового досвіду. Із таких міркувань, дисертаційна робота на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук Карпенко Лідії Миколаївни із використанням практичних результатів діяльності підприємства є актуальною, має відповідне наукове та практичне значення.

У дисертаційному дослідженні запропоновано низку нових стратегічних рішень у системі корпоративного управління підприємства, які здатні забезпечити його розвиток інвестиційними ресурсами. На нашу думку, практичну цінність мають дослідження тенденцій розвитку підприємства, порівняння вітчизняного та світового ринків газової продукції, аналіз фінансово-господарської діяльності та порівняльна оцінка техніко-економічних показників у динамічній послідовності. Заслужують уваги пропозиції та цінні рекомендації щодо трансформаційних змін у системі управління інвестиційною діяльністю, методологія формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємства у контексті з сучасними технологіями управління, система аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності підприємства, які були використані керівництвом підприємства ТОВ «АЙСБЛІК» при побудові стратегії розвитку підприємства.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій і вона не є підставою для взаємних фінансових розрахунків.

Комерційний директор
ТОВ «АЙСБЛІК»

О.Ю.Удалих

**СМК
КРЕПЕЖНЫЕ
СИСТЕМЫ**

Тел.: +38 044 361 70 78
+38 044 361 70 87
Факс: +38 044 750 60 88

Info@smk-ua.com
www.smk-ua.com

ЄДРПОУ: 40212649, МФО 351005
р/р 26001598439200 в ПАТ «УкрСиббанк»
ІПН: 402126426592
Витяг № 1626594507165

Юридична адреса:
ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ»
Україна, 01054, м. Київ,
вул. Тургенівська, буд. 38

Поштова адреса:
ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ»
Україна, 08292,
м. Буча, а/с 4

Вих. № 08-20/01
від 20 . 01 2017 р.

ДОВІДКА

про впровадження наукових розробок результатів дисертаційної роботи
у практику роботи ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ»,
кандидата економічних наук, доцента
Карпенко Лідії Миколаївни

Довідка видана в тому, що у господарській діяльності підприємства ТОВ «СМК ДІРЕКТ СИСТЕМ» з метою його подальшого інноваційно-інвестиційного розвитку у контексті стратегічних планів підприємства до 2020 року було використано низку наукових розробок дисертаційної роботи доцента Карпенко Л.М. Зокрема:

- 1) концептуальна модель механізму формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства, що дозволяє: здійснити комплексний аналіз ефективності інвестиційних проектів, обґрунтувати вибір стратегічних альтернатив його розвитку; визначити ключові управлінські дії на шляху планування заходів з реалізації стратегічних орієнтир активізації діяльності підприємств, а також сфокусувати увагу на базових інструментах комерційного партнерства і комунікації влади, бізнесу та громадськості;
- 2) комплекс методів оцінки та економіко-математичне моделювання ефективності інвестиційних проектів: методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками на підприємстві, моделі диверсифікації портфеля інвестицій, синергетичні моделі прийняття ефективних інвестиційних рішень;
- 3) інформаційно-аналітичне забезпечення управління бізнес-процесами підприємств виробничої сфери;
- 4) науково-методологічні розробки щодо надання прогностичної оцінки впровадження інвестиційних проектів: прогностична валідність;
- 5) наукові розробки щодо постановки бюджетного управління на підприємстві в умовах комплаєнс-контролю, як складової інвестиційного аналізу;
- 6) концепція впровадження краудфаундінгу та краудінвестингу, як сучасних форм інвестування інноваційних проектів.

Наукові здобутки дисертанта мають практичну цінність, сприяють вдосконаленню організаційно-економічного механізму активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств; впровадженню концептуальної моделі механізму формування

інноваційно-інвестиційної стратегії підприємства; проведенню комплексного аналізу ефективності фінансово-інвестиційного проектування.

Довідку видано для подання до спеціалізованої вченої ради по захисту докторських дисертацій і вона не є підставою для взаємних фінансових розрахунків.

Директор
ТОВ «СМК ДІРЕКТ СІСТЕМ»

Е. М. Гаврилов

**ВИКОНАВЧИЙ
КОМІТЕТ
ОДЕСЬКОЇ
МІСЬКОЇ РАДИ**

**ИСПОЛНИТЕЛЬНЫЙ
КОМИТЕТ
ОДЕССКОГО
ГОРОДСКОГО СОВЕТА**

пл. Думська, 1, Одеса, 65004, Україна
тел. (048) 725 00 39, факс: 722 22 74

пл. Думская, 1, Одесса, 65004, Украина
тел. (048) 725 00 39, факс: 722 22 74

№ 12-16 № 022-16 Виз / 1330
на № _____ від _____

007438 ☼

ДОВІДКА

про впровадження наукових розробок результатів дисертаційної роботи кандидата економічних наук, доцента Карпенко Лідії Миколаївни у практику роботи Одеської міської ради

Довідка видана у підтвердження того, що «Науково-методичні рекомендації органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комішаєнс-контролю» (ISBN 978-966-394-081-6), які підготовлені к.е.н., доцентом Карпенко Л.М., були схвалені та використані під час розробки Стратегії економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року, Програми соціально-економічного та культурного розвитку м.Одеси на 2017 рік, Інвестиційної стратегії «Одеса 5Т».

При цьому було використано такі найбільш суттєві положення та наукові розробки результатів дослідження:

- 1) обґрунтування бюджетування як складової методології фінансового планування інвестиційного проекту;
- 2) систематизація методів оптимізації та моделей управління грошовими потоками системоутворюючих підприємств регіону;
- 3) рекомендації щодо застосування моделей диверсифікації портфеля інвестицій;
- 4) методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комішаєнс-контролю;
- 5) науково-методологічні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності системо утворюючих підприємств;
- 6) пропозиції застосування прогностичної валідності та дефляторної функції щодо оцінювання ефективності інвестиційних проектів підприємств регіону;
- 7) практичні рекомендації щодо аналізу ефективності інвестицій у діюче виробництво в умовах комішаєнс-контролю.

Наукові здобутки мають практичну цінність, відповідають викликам сучасності та дозволяють переглянути підходи до оцінки ефективності впровадження інвестиційних проектів на засадах публічності і погодженості інтересів.

Заступник
Одеського міського голови

П.В. Вугельман

АКТ

Про передачу та впровадження науково-методичних рекомендацій органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проєктів в умовах комплаєнс-контролю, що забезпечують вирішення наступних задач:

- аналіз, прогнозування та балансування соціально-економічного розвитку міста;
- розробка Стратегії економічного та соціального розвитку м.Одеси до 2022 року (актуалізована), Програми соціально-економічного та культурного розвитку м.Одеси на 2017 рік, Інвестиційної стратегії «Одеса 5Т»;
- контроль за процесом впровадження та оцінка ефективності інвестиційних проєктів системоутворюючих підприємств регіону;
- розробка науково-методологічних рекомендацій щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності системо утворюючих підприємств міста та регіону;
- надання практичних рекомендацій щодо аналізу ефективності інвестицій у діюче виробництво в умовах комплаєнс-контролю.

Підстава: від 01.09.2016 р., № 21/01-12/Д

Складений комісією:

Голова комісії:	Вугельман П.В.	Заступник Одеського міського голови
Члени комісії:	1. Радулов Д.Д.	Директор департаменту економічного розвитку Одеської міської ради
	2. Швидка І.В.	Заступник директора департаменту економічного розвитку Одеської міської ради
	3. Лиманська А.В.	Заступник директора департаменту – начальник відділу легалізації заробітної плати та моніторингу комунальних підприємств економічного розвитку Одеської міської ради

Дослідження вищезазначених завдань, що проведені колективом авторів, пов'язані з науково-дослідною роботою кафедри економічної та фінансової політики Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Спрямування роботи – обґрунтування значення бюджетування як методології фінансового планування інвестиційного проекту; систематизація методів оптимізації та моделей управління грошовими потоками системоутворюючих підприємств; розробка методики оцінки ефективності інвестиційних проектів системоутворюючих підприємств в умовах комплаєнс-контролю на місцевому та регіональному рівні.

1. Опрацювання, адаптація і впровадження здійснювалось в період з 01.09.2016 по 12.10.2016 року.

2. Комісія розглянула представлені науково-методичні рекомендації та матеріали органам місцевої влади щодо методики оцінювання ефективності інвестиційних проектів системоутворюючих підприємств регіону в умовах комплаєнс-контролю.

3. Внаслідок проведеною комісією роботою було встановлено, що розроблені авторським колективом кафедри економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ при Президентові України науково-методичні рекомендації містять логічно побудовані чотири розділи, в яких розкривається проблематика зазначеного дослідження на належному рівні, а саме:

3.1. Бюджетування як складова методології фінансового планування інвестиційного проекту.

Важливою складовою методології інвестиційного аналізу є бюджетування, яке являє собою технологію фінансового планування, спрямовану на розробку оптимальних проектних рішень і контроль досягнення фінансових цілей інвестування.

Бюджетування (Budgeting) — процес підготовки бюджету та здійснення контролю за його виконанням. Бюджетування включає процес складання фінансового плану інвестиційного проекту, проведення факторного аналізу його виконання і можливість коригування.

3.2. Методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками системо утворюючих підприємств,

У контексті підрозділу науково-методичних рекомендацій розглянуті методи оптимізації грошових потоків, проаналізовані моделі управління

грошовими коштами зарубіжних авторів стосовно вітчизняної економіки, виявлено їх недоліки та переваги, що надає можливість оцінити інвестиційну привабливість підприємств, а також ухвалити фінансові рішення по управлінню поточним циклом системо утворюючих підприємств.

Об'єкт дослідження – методи оптимізації та моделі управління грошовими потоками в інвестиційній діяльності, залежність від виду інвестицій.

Вибір найраціональніших форм управління і регулювання їх обсягу в часі і просторі (по філіях і бізнес-одиницях – Центр фінансової відповідальності), виходячи з умов і особливостей господарської діяльності підприємства сприяє оптимізації грошових потоків.

3.3. Моделі диверсифікації портфеля інвестицій.

Методика проектування інвестиційної Програми, яка враховує попередній стан економічної системи з метою ефективного розподілу наявних інвестиційних ресурсів, має явні переваги перед алгоритмом, який дозволяє проводити констатацію і призначати показники, які потенційно будуть досягнуті до певного терміну.

Запропоновано нову модель - *портфельна модель диверсифікації*. В її основі є портфельний метод аналізу інвестиційних програм окремих системоутворюючих підприємств, популяцій та економік регіону.

Портфельна диверсифікація – інвестиції у розробку, виробництво і реалізацію деякого набору продуктів-новацій на ринку, яка максимізує віддачу від розосередження загального об'єму інвестиційних ресурсів при незначному ризику втрат в альтернативних варіантах використання цих засобів, які є сусідніми об'єктами портфеля.

Для вирішення задачі оптимізації інвестиційного портфеля, що зводиться до визначення його структури, прийнятної з позиції співвідношення доходу (прибутковості) на вкладений капітал і ризик, пропонуються до використання наступні моделі:

- в першій моделі збільшується загальний очікуваний дохід при обмеженнях на загальний обсяг інвестицій (*модель максимізації доходу*);
- у другій моделі - чинник ризику, важелем якого розглядається величина відхилення доходу від середнього значення (*модель мінімізації ризику*).

Запропоновано використання на практиці алгоритму *часової оптимізації портфеля інвестицій*, що передбачає розподіл інвестиційних пропозицій на два портфелі, фінансування яких здійснюється в поточному та наступному році відповідно.

Визначені актуальні проблеми та питання поліпшення інвестиційного середовища в регіоні (великому місті).

3.4. Методика оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах-комплаєнс контролю, яка передбачає:

- управління вибором інвестиційних проектів;
- оцінка ефективності реальних інвестиційних проектів;
- приклад практичного застосування методики – «Аналіз ефективності інвестицій у діюче виробництво в умовах комплаєнс-контролю».

У системі управління реальними інвестиціями оцінка ефективності інвестиційних проектів являє собою один з найбільш відповідальних етапів. Від того, наскільки об'єктивно і всебічно проведена ця оцінка, залежать строки повернення вкладеного капіталу, варіанти альтернативного його використання, потік прибутку підприємстві в майбутньому періоді, що додатково генерується. Ця об'єктивність і всебічність оцінки ефективності інвестиційних проектів значною мірою визначається використанням сучасних методів її проведення.

Показники оцінки ефективності реальних інвестиційних проектів, що базуються на дисконтних методах розрахунку, передбачають обов'язкове дисконтування інвестиційних витрат і доходів за окремими інтервалами розглянутого періоду. У той же час показники оцінки, що базуються на статичних (бухгалтерських) методах розрахунку, передбачають використання у розрахунках бухгалтерських даних про інвестиційні витрати і доходи без їх дисконтування у часі. У сучасній інвестиційній практиці показники оцінки ефективності реальних проектів, засновані на використанні дисконтних методів розрахунку, є переважними. Вони обов'язково повинні розраховуватися по всіх середніх і великих реальних інвестиційних проектах, реалізація яких носить довгостроковий характер. Показники, засновані на використанні статичних методів розрахунку, застосовуються, як правило, для оцінки ефективності невеликих короткострокових реальних інвестиційних проектів.

Наведено групування показників оцінки ефективності інвестиційних проектів за методами розрахунку.

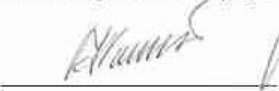

4. Комісія визначає, наукові здобутки мають практичну цінність, відповідають викликам сучасності та дозволяють переглянути підходи до оцінки ефективності впровадження інвестиційних проектів на засадах публічності і погодженості інтересів.

5. Науково-методичні рекомендації органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комплаєнс-контролю, які підготовлені авторським колективом кафедри економічної та фінансової політики ОРІДУ НАДУ при Президентіві України, зокрема: професором Ахламовим А.Г., доцентом Карпенко Л.М., магістром Вараввою Л.А., не можуть передаватися іншим структурам без дозволу авторів.

Від Одеської міської ради:

Голова комісії:		Вугельман І.В. Заступник Одеського міського голови
Члени комісії:		Радулов Д.Д. Директор департаменту економічного розвитку Одеської міської ради
		Швидка І.В. Заступник директора департаменту економічного розвитку Одеської міської ради
		Лиманська А.В. Заступник директора – начальник відділу легалізації заробітної плати та моніторингу комунальних підприємств департаменту економічного розвитку Одеської міської ради

Від Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України:

Виконавці:		Карпенко Л.М., к.е.н., доцент
		Ахламов А.Г., д.е.н., професор
		Варавва Л.А., магістрант

ОДЕСЬКА МІСЬКА РАДА
ДЕПАРТАМЕНТ
ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

вул. Пушкінська, 6, Одеса, 65026
тел.: 705-46-20, 722-22-70
факс: 705-46-01
e-mail: dep_economy@omr.odessa.ua

ОДЕССКИЙ ГОРОДСКОЙ СОВЕТ
ДЕПАРТАМЕНТ
ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

ул. Пушкинская, 6, Одесса, 65026
тел.: 705-46-20, 722-22-70
факс: 705-46-01
e-mail: dep_economy@omr.odessa.ua

05.12.2016 № 2565 / 01-ч1

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження наукових розробок результатів дисертаційної роботи кандидата економічних наук, доцента Карпенко Лідії Миколаївни у практику роботи Одеської міської ради

Довідка видана у підтвердження того, що «Науково-методичні рекомендації органам місцевої влади щодо оцінки ефективності інвестиційних проєктів в умовах комплаєнс-контролю» (ISBN 978-966-394-081-6), які підготовлені к.е.н., доцентом Карпенко Л.М., були схвалені та використані під час розробки Стратегії економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 року, Програми соціально-економічного та культурного розвитку м. Одеси на 2017 рік, Інвестиційної стратегії «Одеса 5Т».

При цьому було використано такі найбільш суттєві положення та наукові розробки результатів дослідження:

- 1) обґрунтування бюджетування як складової методології фінансового планування інвестиційного проєкту;
- 2) систематизація методів оптимізації та моделей управління грошовими потоками системоутворюючих підприємств регіону;
- 3) рекомендації щодо застосування моделей диверсифікації портфеля інвестицій;
- 4) методичні підходи до оцінки ефективності інвестиційних проєктів в умовах комплаєнс-контролю;
- 5) науково-методологічні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності системо утворюючих підприємств;
- 6) пропозиції застосування прогностичної валідності та дефляторної функції щодо оцінювання ефективності інвестиційних проєктів підприємств регіону;
- 7) практичні рекомендації щодо аналізу ефективності інвестицій у діюче виробництво в умовах комплаєнс-контролю.

Наукові здобутки мають практичну цінність, відповідають викликам сучасності та дозволяють переглянути підходи до оцінки ефективності впровадження інвестиційних проєктів на засадах публічності і погодженості інтересів.

Директор департаменту

Д.Д.Радулов

01119

ДЕРЖСТАТ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ СТАТИСТИКИ В ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Польська, 20-а, м. Одеса, 65026, тел. (048) 722-20-00, факс (048) 725-92-24
E-mail: gus@od.ukrstat.gov.ua www.od.ukrstat.gov.ua Код Є/У/ПОУ 02361819

28.12.2016 № 13-07/1845 Па № від

ДОВІДКА
про впровадження наукових розробок
результатів дисертаційної роботи
Карпенко Лідії Миколаївни
у практику роботи Головного управління статистики Одеської області

Головним управлінням статистики в Одеській області розглянуто та прийнято до впровадження такі розробки дисертаційної роботи Карпенко Л.М.:

1) методичні підходи до статистичної оцінки ефективності інвестиційної діяльності підприємств виробничої сфери;

2) науково-методологічні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності підприємств;

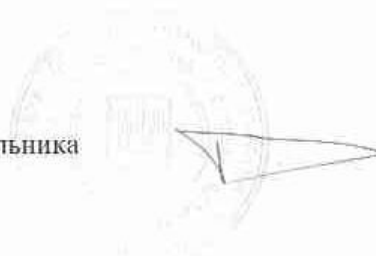
3) пропозиції зі застосування прогностичної валідності та дефляторної функції щодо оцінювання ефективності інвестиційних проектів підприємств регіону;

4) методологічне обґрунтування статистичного моніторингу інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств Одеського регіону: зовнішній ринок та внутрішні капітальні інвестиції;

5) методику щодо проведення аналітичних досліджень стосовно визначення тенденцій розвитку інноваційних процесів.

Наукові здобутки мають практичну цінність, дозволяють сфокусуватися у процесі вдосконалення статистичної методології на ключових елементах аналізу інвестиційної діяльності підприємств та статистики інвестиційних проектів, відповідають викликам сучасності та дозволяють переглянути підходи до надання економіко-статистичної оцінки ефективності впровадження інвестиційних проектів на засадах публічності і погодженості інтересів.

Перший заступник начальника

Т.В.Копилова

ДОВІДКА
про впровадження у діяльність
Академічного співтовариства Михайла Балудянського
результатів дисертаційної роботи
кандидата економічних наук, доцента
Карпенко Лідії Миколаївни

Академічне співтовариство М. Балудянського засвідчує, що Карпенко Лідія Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та проблем ринку Інституту бізнесу економіки та інформаційних технологій Одеського національного політехнічного університету України, впродовж 2015-2016 рр. брала активну участь у семінарах та конференціях, організованих ASMIBA, де представляла результати власних наукових досліджень.

Підтверджуємо, що теоретико-методологічні та прикладні результати дисертації, Карпенко Лідії Миколаївни, яка присвячена актуальним проблемам управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств, були використані при проведенні Програм стажування Академічного співтовариства М. Балудянського, зокрема:

- 1) методологічні і процедурні аспекти управління інвестиційною привабливістю підприємства, а саме: трансформаційні зміни у системі управління інвестиційною діяльністю, технології управління стратегією компанії;
- 2) методологічні розробки щодо формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємства та прийняття інвестиційних рішень у контексті розвитку сучасних технологій управління;
- 3) методичні розробки аналітичної функції оцінки інвестиційних проєктів стратегічного розвитку підприємства;
- 4) методичні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності підприємства, а саме: систематизація показників інтегрованого управлінського аналізу та удосконалення процедури аналізу інноваційного процесу, систематизація функціональних показників інноваційного процесу за видами аналізу;
- 5) практичні рекомендації щодо застосування прогностичної валідності ефективності інвестиційних проєктів та інвестиційної діяльності підприємств.

v Košiciach 7.04.2016

Dr.h.c. multi, prof.h.c. Ing. Michal Varchola, PhD.
 prezident spoločnosti

Akademická spoločnosť
 Michala Baludanského
 Humenská 16
 040 11 Košice
 Slovenská republika
 Tel.: +421 903 275 823
 E-mail: asmiba@asmiba.sk
 www.asmiba.sk

Академічне товариство
 Михайла Балудянського
 Humenská 16
 040 11 Košice
 Словацька республіка
 Tel.: +421 903 275 823
 E-mail: asmiba@asmiba.sk
 www.asmiba.sk

Academic Society
 of Michal Baludansky
 Humenská 16
 040 11 Košice
 Slovak republic
 Tel.: +421 903 275 823
 E-mail: asmiba@asmiba.sk
 www.asmiba.sk

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

Fakulta medzinárodných vzťahov

prof. Ing. Ludmila Lipková, CSc.

dekanka

Dolnozemska cesta 1/b
852 35 Bratislava 5

03.06.2016

tel.: +421-2-672 9 5469

fax: +421-2-6729 5148

e-mail: lipkova@euba.sk

ДОВІДКА

*про впровадження у діяльність
факультету міжнародних відносин
Економічного університету в Братиславі
результатів дисертаційної роботи
кандидата економічних наук, доцента
Карпенко Лідії Миколаївни*

Підтверджуємо, що наукові висновки та рекомендації Карпенко Лідії Миколаївни, кандидата економічних наук, доцента, що висвітлені у дисертації, яка присвячена актуальним проблемам управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємств виробничої сфери, характеризуються науковою повизною та прикладним характером.

Практичне застосування у діяльності факультету міжнародних відносин Економічного університету в Братиславі знайшли розробки Карпенко Лідії Миколаївни щодо формування інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку підприємства у контексті з сучасними технологіями управління, з урахуванням досвіду провідних європейських країн; методичні розробки щодо визначення системи аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу діяльності підприємства. Запропонована автором модернізація адміністрування управлінських рішень інноваційного розвитку підприємств промисловості дозволяє створити цілісну картину аргументованого застосування спектру адаптованих рішень оптимізації функціонування організації.

Результати дослідження можуть використовуватися для прийняття обґрунтованих управлінських рішень інноваційного розвитку підприємств, адміністративного супроводження функціонування організації.

Декан факультету міжнародних
відносин
Економічного університету в
Братиславі,
професор

L. Lipková
Людмила Ліпкова

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Ministry of Education and Science of Ukraine

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ODESSA NATIONAL POLYTECHNIC UNIVERSITY

пр. Шевченка, 1, м. Одеса-44, 65044 Україна
 тел.: +38 048 7223474, факс: +38 0482 344273

Shevchenko av., 1, Odessa-44, 65044 Ukraine
 phone: +38 048 7223474, fax: +38 0482 344273

E-mail: opu@opu.ua <http://www.opu.ua>, Код ЄДРПОУ 02071045

26.12.2016 № 3159/81-07
 На №

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Карпенко Лідії Миколаївни
 у навчальний процес Одеського національного політехнічного університету

Довідка видана в тому, що результати, отримані у дисертаційній роботі доцента кафедри менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності Карпенко Лідії Миколаївни, використано:

1. В програмах, навчально-методичних матеріалах та курсах лекцій по дисциплінам:

- «Стратегічне управління інноваційним розвитком виробничого підприємства», яка читається студентам рівня підготовки «магістр», спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент інноваційної діяльності» у 9 семестрі на кафедрі менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності. За темами «Оцінка ефективності стратегії організації», «Фінансово-економічні аспекти реалізації стратегічних планів і програм», «Стратегічний контроль та забезпечення стратегічного управління» застосовуються авторські методики та процедурні підходи щодо формування інноваційно-інвестиційної стратегії підприємств у контексті з сучасними технологіями управління.

- «Комерціалізація інновацій», яка читається студентам рівня підготовки «магістр», спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент інноваційної діяльності» у 10 семестрі на кафедрі менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності. За темами «Бізнес-планування венчурного бізнесу», «Фінансовий механізм інноваційного підприємства», «Оцінка економічної ефективності результатів інноваційної діяльності підприємства», «Дивізіз ефективності інноваційно-інвестиційних проектів» авторська методика оцінки ефективності інвестиційних проектів в умовах комплексно-контролю, розроблена дисертантом система аналітичних показників інтегрованого управлінського аналізу інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства.

- «Управління інноваційними витратами», яка читається студентам рівня підготовки «магістр», спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент інноваційної діяльності» у 10 семестрі на кафедрі менеджменту зовнішньоекономічної та інноваційної діяльності. За темами «Механізм корегування витрат з метою досягнення цільових показників», «Контролінг як складова управління витратами» авторські підходи до методів фінансового прогнозування (функція прогностичної валідності), методика корегування витрат підприємства з метою забезпечення необхідного рівня надійності операційної діяльності на базі використання синергетичних моделей прийняття ефективних інвестиційних рішень.

2. У дисертаційному проектуванні магістрів зі спеціальності 8.18010018 «Адміністративний менеджмент» та прийняті до застосування у дисертаційному проектуванні магістрів зі спеціальності 073 «Менеджмент», спеціалізації «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» та «Менеджмент інноваційної діяльності».

Використані результати дисертаційної роботи Карпенко Л.М. свідчать про глибоке опрацювання концептуальних науково-методичних засад стратегії та технологій управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства. Висновки та пропозиції відзначаються науковою новизною, можливістю реалізації у практичній діяльності підприємств, тому істотно поліпшують матеріал означених дисциплін і сприяють підвищенню якості підготовки фахівців.

Проректор з науково-педагогічної
та виховної роботи
д.т.н., професор

Виконанець: Партіка М.Р.
Т. 705-85-36

С.А. Пестеренко